

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ
РЕУРСИ
И ФИЛОЛОШКИТЕ
СТУДИИ

Во редакција
на Звонко НИКОДИНОВСКИ

ELECTRONIC
RESOURCES
AND PHILOLOGICAL
STUDIES

Edited by
Zvonko NIKODINOVSKI

СКОПЈЕ
2013

SKOPJE
2013

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И
МЕТОДИЈ“**

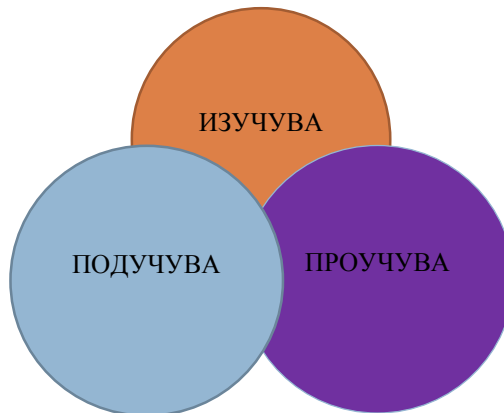
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

**ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ И ФИЛОЛОШКИТЕ
СТУДИИ /**

**ELECTRONIC RESOURCES AND PHILOLOGICAL
STUDIES**

Во редакција на Звонко НИКОДИНОВСКИ/

Edited by Zvonko NIKODINOVSKI

С К О П Ј Е

2013

SKOPJE

2013

Зборник трудови од Прв меѓународен симпозиум на тема
ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕУСУРСИ И ФИЛОЛОШКИТЕ СТУДИИ
Скопје, 12-13 септември 2013

Proceedings of the 1th International Symposium on
ELECTRONIC RESOURCES AND PHILOLOGICAL STUDIES
Skopje, 12 – 13 september 2013

Меѓународен уредувачки одбор и рецензенти /
International editorial board and reviewers

Звонко Никодиновски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
Constantin-Ioan Mladin, Université « 1 Decembrie 1918 » d’Alba-Iulia,
Université « Saints Cyrille et Méthode » de Skopje

Isabella Chiari, Sapienza Università di Roma

Мojca Schlamberger Brezar, Université de Ljubljana

Јован Ајдуковић, Београд

Veno Pachovski, University American College, Skopje

Звонко НИКОДИНОВСКИ, одговорен уредник
Zvonko NIKODINOVSKI, editor

Звонко НИКОДИНОВСКИ

Претседател на Организациониот одбор на Симпозиумот
Одговорен уредник

Во овој Зборник ги објавуваме рефератите кои беа прочитани на Меѓународниот симпозиум под наслов *Електронските ресурси и филолошките студии / Electronic resources and philological studies*, кој се одржа на 12 и 13 септември 2013 година на Филолошкиот факултет “Блаже Конески” во Скопје.

Симпозиумот беше организиран во рамките на научниот проект *Електронски филолошки ресурси*, што беше одобрен и финансиран од страна на Ректоратот при Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” од Скопје за периодот 15 септември 2012 - 15 септември 2013 година.

Со настапот на дигиталната ера, компјутерите станаа главно средство за работа во многу области од човековиот живот, додека информатиката и информациско-комуникациските технологии добија средишна улога во научниот и во севкупниот развој на современите општества. Во тие рамки, *електронските ресурси* што се наоѓаат на разни носачи, вклучително и оние на интернет, попримаат улога на ризница на планетарното знаење и на универзален похранувач на човековите дела и вештини од сите домени на животот и од сите краишта на светот.

Терминот *филолошки студии*, како втор елемент од насловот на симпозиумот, опфаќа две тесно поврзани области : образованието и науката. Терминот од латинско потекло *студира* означува: 1. се стекнува со знаења за одредена област и 2. врши истражување во одредена област. Ова двојно значење што го предава полисемичниот термин *студира*, во македонскиот јазик се предава со глаголот *узучува* и неговиот двојник *проучува* (во чија основа се наоѓа глагол *учи* од кој поттекнуваат многу изведени зборови). Токму оттаму и називот на една од секциите во зборникот *Електронските ресурси и про(из)учувањето на книжевноста*. Македонскиот јазик ја има збогатено палетата на значења на основниот глагол *учи*, создавајќи го и глаголот *подучува*, кој ја заокружува активноста која доведува до знаења за одредена област преку активната улога на оној кој им ги пренесува на другите знаењата за одредена област. Токму затоа можеме да кажеме дека македонскиот триптих *изучува/подучува/проучува* ја доловува целосно семантичката сфера на таа човекова активност која е повеќестрана и во која учествуваат сите три алки на процесот: ученик, подучувач и научник.

Главната задача што си ја постави симпозиумот беше да ја проучи улогата што електронските ресурси ја играат при предавањето и усвојувањето на јазиците, на книжевностите и на преведувачките вештини, од една страна, како и при проучувањето на јазичните и книжевните структури

и на процесите на преведување и толкување, од друга страна. Целта на симпозиумот беше да им пријде на проблемите на електронските ресурси од троен аспект: 1. Да ги согледа односите меѓу електронските ресурси и студиите што ги опслужува Филолошкиот факултет 2. Да проникне во односите меѓу електронските ресурси и научните проучувања што ги зафаќаат филолошките области и 3. Да ја определи улогата што електронските ресурси ја имаат во проникнувањето меѓу изучувањето, подучувањето и проучувањето во областа на филолошките студии.

Овој симпозиум покажа дека сопоставувањето на тематиките на електронските ресурси и на филолошките студии е успешно, зашто на дело ја докажа нераскинливата врска која постои меѓу, од една страна, електронските ресурси, и из(под)(про)учувањето на јазиците, на книжевностите и на преведувањето. Не бадијала народот рекол : "Без ука нема наука".

Трудовите што се објавуваат во Зборникот, вкупно 36, се распределени во следните целини:

I. Пленарна сесија

Во овој блок се поместени 5 труда кои се занимаваат со четири од петте тематика на симпозиумот (електронските алатки на лингвистот, критички преглед на електронските јазични ресурси за изучување и проучување на романскиот јазик, јазично процесирање и анализа на дијалогски италијански текстови извлечени од интернет, преведување на конекторите за спротивност во паралелниот француско-словенечки корпус, онлајн лингвистичките атласи и еден предлог за онлајн меѓусловенски контактолошки атлас).

II. Електронските ресурси и лингвистичките проучувања

Овој дел содржи 5 труда кои се осврнуваат на разни проблеми поврзани со лингвистичките истражувања (улогата на електронските лексикографски ресурси за француски јазик во истражувањата на лексичките заемки, употреба на електронските ресурси во прагматичките истражувања, чешкиот национален корпус и македонскиот јазик, проблемите на студиите по јазик и лингвистика при користењето на електронските ресурси - за нивно усовршување и надградување, клучни аспекти во изработката на електронскиот морфолошки речник на македонскиот јазик и перспективи за негова употреба).

III. Електронските ресурси и преведувањето

На ова место се објавуваат 4 труда кои засегаат одделни прашања од односите меѓу електронските ресурси и преведувањето (електронските ресурси во наставата по симултано толкување од француски на македонски јазик, електронските ресурси онлајн – додадена вредност во обучувањето на конференциски толкувачи, електронски ресурси во

наставата по преведување од француски на македонски јазик, електронски термилошки ресурси за преведување правни текстови од француски на македонски јазик и обратно).

IV. Електронските ресурси и про(из)учувањето на книжевноста

Во оваа целина се поместени 4 труда кои ја третираат проблематиката на односите меѓу електронските ресурси и книжевноста (про(из)учувањето на компаративната книжевност во доба на интернет, новите технологии во наставата по книжевност, новата интерактивна верзија на Дон Кихот и социјалните мрежи : еден начин за актуализирање и приближување на делото до студентите на шпанскиот како странски јазик, интерсемиотичка транспозиција : метаморфозата на јапонските митови во видео-играта *Оками*).

V. Електронските ресурси и информатичката лингвистика

Статиите од оваа група, вкупно 4, обработуваат одделни прашања од односите меѓу електронските ресурси и информатичката лингвистика (повеќејазична платформа – преведување во облак, идентификација на јазикот на електронски текст, статистичкиот пакет SPSS и лингвистичките истражувања, теоријата ЗНАЧЕЊЕ - ТЕКСТ и нејзината примена во автоматската обработка на природните јазици).

VI. Електронските ресурси и лингводидактиката

Овој домен се покажа како најбогат со статии. Во него влегуваат 14 прилози кои се зафаќаат со расветлување на односите меѓу електронските ресурси и лингводидактиката (електронските весници во Италија - ресурси за збогатување на лексичкиот фонд на италијанскиот јазик, електронските ресурси и дидактиката на италијанскиот како странски јазик, употребата на електронските ресурси во наставата по словенечка култура, програмата за автоматска обработка на корпуси Nooј во наставата по италијански како странски јазик, електронските ресурси на Британскиот совет за изучување на англискиот јазик, македонскиот корпус на англискиот меѓујазик (МКАМ) и неговата примена во лингвистиката и во лингводидактиката, улогата на електронските ресурси во наставата по странски јазици на универзитетско ниво, употребата на информациските технологии во наставата по англиски стручен јазик, дискусиите онлајн за изучување на англискиот јазик – студија на случај, употреба на платформата MOODLE во наставата по предметот фонетика на францускиот јазик, корпусната лингвистика и наставата по странски јазик - можности за употреба на мултимедијалниот корпус на рускиот јазик, дигиталните ресурси во наставата на изговорот – нужност и предности, електронските ресурси за стручен француски јазик, што можат да сторат

компјутерите за младите изучувачи [од 6-10 години] на англискиот како странски јазик).

Се надеваме дека со објавувањето на прилозите во овој Зборник ќе се даде поттик за понатамошна работа на полето на електронските ресурси и филолошките студии. Радува фактот што е голем бројот на помлади истражувачи и педагози кои се вклучуваат во истражувањата. Уште еден факт кој недвосмислено изби на површина во текот на одржувањето на симпозиумот и кој е видлив од самите трудови што тука се објавуваат е следниот : на македонската лингвистика ѝ недостигаат информатички описи за македонскиот јазик, програми за автоматска обработка на македонскиот јазик и особено корпуси од сите рамништа на македонскиот јазик (еднојазични, повеќејазични - паралелни и споредливи). Желба ни е со зборникот *Електронските ресурси и филолошките студии* да дадеме поттик за поинтензивна информатичко-лингвистичка обработка на македонскиот јазик и за започнување на организирани мултидисциплинарни истражувања кои ќе ги обединат истражувачките кадри од Македонија за постигнување на заедничката цел : приклучување на македонскиот јазик во семејството на богато дигитализирани јазици, кое пак ќе им овозможи на македонските истражувачи да се натпреваруваат рамноправно со останатите претставници од светот.

На крајот би сакале да изразиме благодарност до сите автори на објавените текстови, како и до меѓународната екипа на членови на Уредувачкиот одбор и рецензенти кои грижливо ги препрочитаа статиите вклучени во Зборникот. Нашата благодарност оди и кон органите на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" и Филолошкиот факултет "Блаже Конески" кои сесердно го подржаа проектот.

СОДРЖИНА

Звонко НИКОДИНОВСКИ – Предговор.....	3
---	----------

ПЛЕНАРНА СЕСИЈА

НИКОДИНОВСКИ Звонко

Електронските алатки на лингвистот.....	12
---	----

MLADIN Ioan-Constantin

Panorama critique des ressources linguistiques informatisées pour la connaissance et l'étude de la langue roumaine	27
--	----

CHIARI Isabella

The role, analysis and processing of emoticons in a corpus of dialogic Italian texts extracted from the web	45
---	----

SCHLAMBERGER BREZAR Mojca

La traduction des connecteurs d'opposition dans le corpus parallèle français-slovène	57
--	----

АЈДУКОВИЋ Јован

Онлајн лингвистички атласи и један предлог онлајн меѓусловенског контактолошког атласа	72
--	----

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ И ЛИНГВИСТИЧКИТЕ ПРОУЧУВАЊА

НИКОЛОВСКИ Зоран

Улогата на електронските лексикографски ресурси за француски јазик во истражувањата на лексичките заемки	92
--	----

ТРАЈКОВА Зорица – NESHKOVSKA Silvana

The use of Electronic Resources in Pragmatic Research	104
---	-----

ДЕЛОВА-СИМЈАНОВА Јасминка

Чешкиот национален корпус и македонскиот јазик	113
--	-----

МАРКОВИЌ Михајло – НОВОТНИ Соња

Проблемите на студиите по јазик и лингвистика при користењето на електронските ресурси, за нивно усовршување и надградување	121
---	-----

НАСКОВ Александар

Клучни аспекти во изработката на Електронскиот морфолошки речник на македонскиот јазик и перспективи за негова употреба 133

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ И ПРЕВЕДУВАЊЕТО

ВЕЛЕВСКА Маргарита

Електронските ресурси во наставата по симултано толкување (од француски на македонски јазик) 144

ALEKSOSKA-ЏKATROSKA Mirjana

Les ressources électroniques en ligne – valeur ajoutée de la formation des interprètes 154

БАБАМОВА Ирина

Електронски ресурси во наставата по преведување од француски на македонски јазик 168

ЈАКИМОВСКА Светлана

Електронски термилошки ресурси за преведување правни текстови од француски на македонски јазик и обратно 181

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ И ПРО(ИЗ)УЧУВАЊЕТО НА КНИЖЕВНОСТА

МАРТИНОВСКИ Владимир

Про(из)учувањето на копаративната книжевност во доба на интернет 194

PETROV Snežana

Les nouvelles technologies dans l’enseignement de la littérature 201

МИHAJЛOVIЌ-KOCTADINOVCKA Sanja

La nueva version interactive de *El Quijote* y las redes sociales : una manera de actualizar la obra y acercarla a los estudiantes de ELE... 207

ДИМОВСКА Кристина

Интерсемиотичка транспозиција : метаформозата на јапонските митови вовидео-играта ‘Оками’ 218

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ И ИНФОРМАТИЧКАТА ЛИНГВИСТИКА

РАСЧОВСКИ Veno, BLAZHEVSKA Eva, EFTIMOV Ilija

Multilanguage platform – translation in the cloud..... 233

МЕШЕВ, Игор – ЃОРЃЕВИЌ, Дејан – ЧУНГУРСКИ, Славчо

Идентификација на јазикот на електронски текст 244

АНЃЕЛКОСКА Виолета, НЕДЕЛКСОСКА Габриела, АНЃЕЛКОСКИ Методија

Статистичкиот пакет SPSS во лингвистичките истражувања 258

МИНАЈЛОВСКА Katerina

La théorie *SENS –TEXTE* et ses applications en traitement automatique
des langues naturelles 273

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ И ЛИНГВОДИДАКТИКАТА

САРЖОСКА Александра

Електронските весници во Италија, ресурси за збогатување на
лексичкиот фонд на италијанскиот јазик 288

НИКОДИНОВСКА Радица

Електронските ресурси и дидактиката на италијанскиот како
странски јазик..... 298

ЏАВЈЕК Aleksandra

L'uso delle risorse elettroniche nell'insegnamento della cultura slovena
..... 309

ИВАНОВСКА-НАСКОВА Руска

Програмата за автоматска обработка на корпуси Nooј во наставата
по италијански како странски јазик 313

НИКОЛОВСКА Анжела

Електронските ресурси на Британскиот совет за изучување на
англискиот јазик..... 327

КУСЕВСКА Марија – МИТКОВСКА Лилјана

Македонскиот корпус на англискиот меѓујазик и неговата примена
во лингвистиката и во лингводидактиката 333

ЛАРАРОВА-НИКОСКА Ана

Улогата на електронските ресурси во наставата по странски јазици на универзитетско ниво..... 350

РЕТКОВСКА Viktorija

The Use of Information Technology in Teaching English for Specific Purposes..... 364

ОНЌЕВСКА АGER Elena

Online discussions for English language learning – a case study..... 371

ТРАЈКОВА Мира

Употреба на платформата MOODL во наставата по предметот фонетика на францускиот јазик..... 381

МИРЧЕВСКА-БОШЕВА Билјана

Корпусната лингвистика и наставата по странски јазик (можности за употреба на мултимедијалниот корпус на рускиот јазик)..... 387

НАДЏИ LEGA-HRISTOSKA Joana

Les ressources numériques dans l’enseignement de la prononciation : nécessité et avantages 396

КАСАПОСКА-CHADLOVSKA Milena

Les ressources électroniques pour le français sur objectifs spécifiques (FOS) 408

ГРУПЧЕВА Marija

What can computers do for young learners of English (age 6-10) as a foreign language?..... 421

A large, orange, speech-bubble-shaped graphic with a tail pointing to the right, centered on the page. The text is written in a bold, black, sans-serif font inside the bubble.

ПЛЕНАРНА СЕСИЈА

ЗВОНКО НИКОДИНОВСКИ

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ АЛАТКИ НА ЛИНГВИСТОТ

ABSTRACT : À l'ère numérique, le linguiste ne peut pas se passer des outils électroniques. Nous postulons une classification de ces outils en deux catégories : 1. Outils électroniques servant à collecter des données linguistiques et 2. Outils électroniques servant à collecter des données métalinguistiques (ou données sur les données linguistiques). Dans la première catégorie, nous passons en revue les navigateurs, les moteurs de recherche et les métamoteurs, les corpus linguistiques, les dictionnaires électroniques et les dictionnaires visuels ainsi que les moteurs de recherche de bureau. Dans la deuxième catégorie, nous établissons de nouveau une division en deux classes : 1. Outils électroniques servant à collecter des données métalinguistiques générales et 2. Outils linguistiques servant à collecter des données métalinguistiques particulières. Au bout de cette analyse, nous concluons qu'une recherche linguistique électronique possède, par rapport à la recherche linguistique classique, certains atouts indéniables : elle est plus rapide, plus exhaustive, plus précise, plus vérifiable, moins chère et plus accessible.

Mots-clés : recherche linguistique, données linguistiques et métalinguistiques, outils électroniques (navigateurs, moteurs de recherche, corpus linguistiques, dictionnaires électroniques, archives linguistiques)

Лингвистиката не престанува да го проучува говорот и јазиците кои се зборуваат/зборувале на сите четири страни на светот. Она што го разликува денешниот лингвист во однос на лингвистот од времето пред појавата на компјутерите и особено на интернетот е употребата на електронскиот дигитален запис. Можноста да се запишат во електронски дигитален код текстуалните, звучните и визуелните податоци претставува значајна алка во развојниот пат на комуникацијата меѓу луѓето која може да се спореди со појавата на писмото или пак со појавата на печатницата. Информациските и комуникациските технологии имаат големо влијание врз сите сфери од човековото живеење, а ние ќе се задржиме само на нивната улога во лингвистичките истражувања.

Во нашиот труд ќе се обидеме да ги опфатиме главните електронски алатки коишто му стојат на располагање на лингвистот. Основните наши поставки во врска со улогата на електронските алатки во лингвистичките истражувања се следните: 1. електронски-потпомогнатото лингвистичко истражување (понатаму: електронското лингвистичко истражување) е **побрзо** 2. електронското лингвистичко истражување е **поопфатно** 3. електронското лингвистичко истражување е **попрецизно** 4. електронското

лингвистичко истражување е **попроверливо** 5. електронското лингвистичко истражување е **поевтино** и 6. електронското лингвистичко истражување е **попристапно**.

Вториот термин од нашиот наслов "алатка" е двозначен и соодветствува на развојот на компјутерите. Ако компјутерот е алатка која има за намена автоматски да пресметува, таа своја функција ја извршува со помош на неопходните два составни дела: хардверот и софтверот. И лингвистот не може да врши електронско истражување без хардвер и без софтвер.

Основниот хардвер без кој нема електронско лингвистичко истражување зависи од потребите на лингвистот, лични или институциски, но приближно би можеле да го претставиме на следниот начин: мултимедијален персонален компјутер со пристап до брз интернет, со доволно брз повеќејадрен процесор со повеќе периферни уреди: мемориски уреди (РАМ меморија, дисковни единици (механички диск, електронски диск, USB меморија, мемориски картички), влезни периферни единици (тастатура, глумче, скенер, микрофон, веб камера, телевизиска картичка/земјена или сателитска/) и излезни единици (графичка карта, екран, звучна карта, звучници, печатач, модем, рутер). Главната компонента на компјутерот, микропроцесорот, има најважна улога во брзината на компјутерот, но и секој друг помошен уред има дополнителна улога во побрзата обработка на разните видови податоци. Основните познавања за хардверскиот дел на компјутерот се потребни за подобро конфигурирање на компјутерот и за негово поефикасно искористување. Доколку се работи за некои посебни лингвистички истражувања (фонетски, дијалектолошки и други) потребни се, се разбира, и други специјализирани алатки.

Второто значење на зборот "алатка" не упатува на софтверскиот дел на компјутерот преку кој всушност и се материјализира улогата на помошно средство во лингвистичките истражувања.

Лингвистот работи со јазичните и говорните форми кои се јавуваат во пишана или звучна форма. Значи, сè она што претставува јазична или говорна единица и што се сретнува во електронска форма (на интернет, на мемориски носачи /разни видови дискови; ЦД-а, ДВД-а, УСБ мемории, разни тврди дискови/, телевизија) може да му користи на лингвистот. Се разбира тоа се сирови податоци што лингвистот треба да ги обработи во своето проучување. Денес, интернетот му овозможува на лингвистот да има достап до неизмерен број на податоци кои можат да му служат во неговите истражувања. Во основа, сите тие податоци можеме да ги групираме во две категории: 1. податоци од или на јазикот и 2. податоци за јазикот. И двата вида се опишуваат со една единствена придавка во западноевропските јазици: англ. "linguistic", додека во македонскиот јазик за првиот вид на податоци го користиме терминот "јазични", додека за вториот вид податоци постои терминот "лингвистички". Оваа поделба ќе ја користиме како основа за претставување на електронските алатки на лингвистот. Треба да

нагласиме дека честопати и двата вида на податоци можат да се најдат на исто место, доколку се работи за структурирани и обработени јазични податоци како што ќе видиме подолу. Би сакале да наведеме уште едно објаснување: во нашето излагање се осврнуваме на алатките кои се користат во оперативниот систем "Windows", иако во најголем дел сите тие алатки се повеќеплатформски и се сретнуваат и во други оперативни системи.

I. ЕЛЕКТРОНСКИ АЛАТКИ ЗА СОБИРАЊЕ ЈАЗИЧНИ ПОДАТОЦИ

Сметаме дека собирањето податоци претставува предуслов за секое научно истражување, зашто истражувачот ги проучува податоците во врска со некоја појава за да утврди одредени ставови или тези со кои се опишува и/или објаснува дадената појава.

Основни алатки преку кои се обавува собирањето јазични податоци од интернет претставуваат најпрвин **прегледувачите** (анг. browsers). Мегу бројните прегледувачи кои постојат се издвојуваат неколку: [Internet Explorer](http://windows.microsoft.com/en-us/internet-explorer/ie-10-worldwide-languages) (<<http://windows.microsoft.com/en-us/internet-explorer/ie-10-worldwide-languages>>), [Mozilla Firefox](http://www.mozilla.org/en-US/firefox/all/) (<<http://www.mozilla.org/en-US/firefox/all/>>), [Chrome](https://www.google.com/intl/en/chrome/browser/) (<<https://www.google.com/intl/en/chrome/browser/>>), [Opera](http://en.softonic.com/s/free-download-opera/english) (<http://en.softonic.com/s/free-download-opera/english>), [Safari](http://support.apple.com/kb/dl1531) (<<http://support.apple.com/kb/dl1531>>). Се разбира, секој од нив има свои подобри и полоши страни така што препорачливо е самиот лингвист да испроба повеќе прегледувачи за да може да избере еден или два што ќе ги користи секојдневно. Кога би можело да се искомбинира еден кој ќе ги содржи најдобрите карактеристики на секој од наведените прегледувачи како и од некои други: [Maxthon](http://maxthon.en.softonic.com/) (<<http://maxthon.en.softonic.com/>>), [Avant Browser](http://www.avantbrowser.com/download.aspx) (<<http://www.avantbrowser.com/download.aspx>>), [GreenBrowser](http://greenbrowser.en.softonic.com/) (<<http://greenbrowser.en.softonic.com/>>) и др. би било најдобро, но, за жал, тоа не е можно. Како и да е, денес прегледувачите си личат поприлично еден на друг затоа што се натпреваруваат да вклучат одредени карактеристики кои се среќаваат кај други прегледувачи.

Она што е многу важно за прегледувачите се дополнителните програми (addons, plug-ins) кои ги подобруваат нивните функции и честопати додаваат одредени икони или ленти во самиот прегледувач. Потребно е значи да се инсталираат одредени екстензии за да може подобро да се прегледуваат одредени видови на фајлови (pdf, flash, видео, звучни, e-book фајлови и др.) Сите наведени прегледувачи може да се сретнат во различни јазични верзии а кај некои од нив постои и македонска верзија.

Прегледувачот сам по себе овозможува да се дојде до одредена веб страница доколку се знае нејзината адреса. Изноаѓањето на страници со нивните адреси е токму задача на **пребарувачите** (анг. search engines) кои се неизбежна алатка за пронаоѓање на информации па според тоа и на

јазични податоци неопходни за лингвистичките истражувања. Денес, најпознат и најмногу користен пребарувач е [Google](https://www.google.com) (<<https://www.google.com>>). Секако постојат и други пребарувачи меѓу кои [Bing](http://www.bing.com) (<<http://www.bing.com/>>), [Yahoo](http://www.yahoo.com) (<<http://www.yahoo.com/>>), [Ask.com](http://www.ask.com) (<<http://www.ask.com/>>), [Lycos](http://www.lycos.com) (<<http://www.lycos.com/>>). На теренот на источна Азија доста се користи и кинескиот пребарувач [Baidu](http://www.baidu.com) (<<http://www.baidu.com/>>). Една општа забелешка за сите пребарувачи е дека бројот на страници кои се пронајдени од страна на пребарувачот е само виртуелна бројка (при некои пребарувања резултатот е бројка од неколку милијарди ¹). Најголемиот број на страници што ги покажува и коишто може да се отворат е околу 800, а во најголем број на случаи се движи на нешто повеќе од 500. Сите пребарувачи користат одредена синтакса, одреден број на оператори, регуларни изрази а имаат и други особини (да пребаруваат разни формати на фајлови, да пребаруваат само во одреден дел од страницата, да пребаруваат само одреден сајт или пак страници кои упатуваат на тој сајт, да пребаруваат страници во ограничен временски период и др.). Кога ќе се пронајде страницата која го содржи бараниот израз, тогаш во самиот прегледувач постои можност да се обележат со посебна боја сите појавувања на тој израз во даден текст. На тој начин можеме да видиме во колкав број и во кои контексти се јавува дадениот израз.

Треба да се спомене дека постојат и програми кои нудат истовремено пребарување преку повеќе пребарувачи. Таквите програми се нарекуваат **метапребарувачи**: [Metacrawler](http://www.metacrawler.com) (<<http://www.metacrawler.com/>>), [Webcrawler](http://www.webcrawler.com) (<<http://www.webcrawler.com/>>) и др.

Во македонската средина интересни се сервисите на **медиските агрегатори** (анг. **media aggregators**) [Daily.mk](http://daily.mk) (<<http://daily.mk/>>) и [Time.mk](http://www.time.mk) (<<http://www.time.mk/>>) овој последниов содржи и англиско-македонско-англиски речник и архива) кои овозможуваат пребарување на интернетските страници на голем дел од македонските печатени и електронски медиуми.

Треба да се спомене и корисниот сервис [Google Ngram Viewer](http://books.google.com/ngrams) (<<http://books.google.com/ngrams>>) кој овозможува да се пребарува фреквенцијата на појавување на одреден збор или група зборови во електронските текстови на Google Books и притоа да се избере временскиот период. Ова е корисна можност за историски лексиколошки истражувања, особено што може да се добијат графикони кои содржат повеќе барани ајтеми одеднаш.

Главното прашање што треба да си го постави лингвистот при некое истражување, покрај теорискиот лингвистички модел се разбира, е пред-

¹ Најголем број на страници индексирани од страна на пребарувачот Гугл упатуваат на ознаката "http", вкупно 25.270.000.000.

метот на истражувањето и корпусот што ќе го искористи за тоа истражување. Откако ќе го постави предметот и ќе го избере теорискиот модел, лингвистот мора да размислува како да го оформи својот корпус. Денеска постојат голем број на **електронски корпуси**² (анг. **electronic corpora**) кои во називот го носат името на земјата од каде потекнуваат (Американски национален корпус (<<http://www.americannationalcorpus.org/>>), Британски национален корпус (<<http://www.natcorp.ox.ac.uk/>>), Чешки национален корпус (<<https://korpus.cz/english/index.php>>), Руски национален корпус (<<http://ruscorpora.ru/search-paper.html>>)³ и др.). Изработката на електронски корпуси и нивното искористување е дел од корпусната лингвистика во рамките на информатичката лингвистика⁴. Во најголем број се работи за корпуси на пишани текстови но во последните години постојат сè повеќе и корпуси на говорни текстови⁵. Овде може да ги споменеме следните корпуси: Оксфордскиот корпус на англискиот јазик кој е наплатлив за користење и кој содржи околу 2 милијарди токени. Корпусот на францускиот јазик под наслов Wortschatz (Вокабулар) (<http://wortschatz.uni-leipzig.de/ws_fra/>) на Универзитетот во Лајпциг е прекрасен отворен корпус кој содржи околу 370 милиони токени со над 37 милиони реченици. Добиените резултати ги прикажуваат зборовите кои се наоѓаат во близина на бараниот збор или пак се наоѓаат веднаш лево или десно од бараниот збор. Резултатите на примерите се искажани во целосни реченици во кои бараниот

² Меѓу многуте страници кои содржат адреси на електронски корпуси за разни јазици можеме да ги наведеме следните: страницата на Европското здружение за јазични ресурси ELRA (European Language Resources Association) <<http://www.elra.info/Catalogue.html>>, потоа одделот Text & Corpora на сајтот The linguistlist <<http://linguistlist.org/sp/GetWRListings.cfm?WRAbbrev=Texts>>. Корисна страница за студентите и наставниците по странски јазици е страницата на Католичкиот универзитет од Лувен, Белгија посветена на глотодидактичките корпуси на изучувачите на некој јазик: <<http://www.uclouvain.be/en-cecl-lcworld.html>>.

³ Рускиот национален корпус е многу богат и во себе содржи повеќе видови корпуси: основен, синтаксички, медиски, паралелен, глотодидактички, дијалектолошки, поетски, говорен, акцентолошки, мултимедијален и историски.

⁴ Кај нас во честа употреба е и терминот “компјутерска лингвистика” кој се користи во некои средини: германската, руската, полската, бугарската и други. Во голем дел други средини се користи англискиот термин (или пак негови калки) “computational”. Ние го претпочитаеме францускиот термин “linguistique informatique” кој на прво место ја става улогата на информатиката, а не само на компјутерите, во лингвистичките истражувања.

⁵ Многу богата со информации е страницата на каталонскиот лингвист Joaquim Llisterra посветена на говорните корпуси под наслов Speech and Spoken Language Resources <http://liceu.uab.es/~joaquim/language_resources/spoken_res/-biblio_corpus_orals.html>

збор е прикажан со масни букви. Инаку на тој сајт може да се вршат пребарувања во текстови од 230 еднојазични корпуси, меѓу кои и за македонскиот јазик за кого ексцерпцијата е вршена врз македонскиот дел од [Wikipedia](http://mk.wikipedia.org/wiki/) (<<http://mk.wikipedia.org/wiki/>>). Во однос на македонските корпуси треба да ги споменеме корпусите: [Gralis](http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/) (<<http://www-gewi.uni-graz.at/gralis/>>) (што го изработува Бранко Тошовиќ на Универзитетот во Грац, Австрија, и кој содржи и дел за македонскиот јазик) и [Македонски електронски корпус](http://www.tekstlab.uio.no/glossa/html/index_dev.php?corpus=mak)⁶, што го изработува Текстуалната лабораторија на Универзитетот во Осло, Норвешка (<http://www.tekstlab.uio.no/glossa/html/index_dev.php?corpus=mak>).

Текстовите кои ги сочинуваат корпусите во најголем дел се специјално обработени или анотирани (морфолошки, синтаксички па и семантички) за да може да се пребаруваат и да се вршат разни операции врз нив. Токму така обработените текстови се од најголема полза за лингвистите. Тој начин на обработка на текстовите наоѓа најголема примена во електронските речници, било да се тоа онлајн (бесплатно или со претплата), со можност за симнување од интернет (бесплатно или со наплата) или пак на разни носачи (ЦД-Ром, ДВД-Ром и др.).

Денешните електронски речници претставуваат бази на податоци кои во себе содржат разни програми со чија помош корисниците може да дојдат до разни податоци содржани во речникот-база. Така, познатите речници како што се: [Cambridge](http://dictionary.cambridge.org/) (<<http://dictionary.cambridge.org/>>), [Collins Cobuild](http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english) (<<http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>>), [Chambers](http://www.chambersharrap.co.uk/) (<<http://www.chambersharrap.co.uk/>>), [Longman](http://www.ldoceonline.com/) (<<http://www.ldoceonline.com/>>), [Macmillan](http://www.macmillandictionary.com/) (<<http://www.macmillandictionary.com/>>), [Merriam-Webster](http://www.merriam-webster.com/) (<<http://www.merriam-webster.com/>>), [Oxford](http://oxforddictionaries.com/) (<<http://oxforddictionaries.com/>>) (за англискиот јазик), [Le Trésor de la langue française informatisé](http://atilf.atilf.fr/) (<<http://atilf.atilf.fr/>>), [Le Robert](http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue) (се претплатува), [Antidote](http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue) (се купува), [Larousse](http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue) (<<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue>>), [Linternaute](http://www.linternaute.com/dictionnaire/fr/) (<<http://www.linternaute.com/dictionnaire/fr/>>) (за францускиот јазик), [GRADIT](http://www.zanichelli.it/home/) (се купува), [Zingarelli](http://www.zanichelli.it/home/) (<<http://www.zanichelli.it/home/>>) (се претплатува но можно е и гратис да се користи делумно онлајн), [Garzanti](http://www.garzantilinguistica.it/) (<<http://www.garzantilinguistica.it/>>) (треба да се отвори сметка), [La Lessicografia della Crusca in Rete](http://www.lessicografia.it/) (<<http://www.lessicografia.it/>>), [Sabatini-Coletti](http://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/) (<http://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/>), [Gabrielli](http://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/) (<http://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/>).

⁶ За користење на корпусот потребно е да се отвори претходно сметка. Инаку до корпусот е овозможен пристап и преку сајтот на Џорџ Митревски кој е сместен на Универзитетот Оберн во Алабама, САД <<http://www.auburn.edu/~mitrege/index.html>>. Кај овој корпус може да се избере начинот на прикажување на резултатите да биде или преку одреден број на зборови или пак одреден број на реченици од левата и десната страна од бараниот збор.

www.grandidizionari.it/Dizionario_Italiano.aspx), Devoto-Oli (се претплаќува), [Treccani](http://www.treccani.it/vocabolario/) (за италијанскиот јазик), [DWDS \(Das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache](http://www.dwds.de/) - www.duden.de) (www.duden.de) (за германскиот јазик), [DRAE \(Diccionario de la lengua española de la Real Academia Española](http://rae.es/) - [www.rae.es](http://rae.es/)) (за шпанскиот јазик) всушност претставуваат големи бази на податоци во кои може, особено во наплатната верзија, да се извршуваат огромен број на пребарувања кои се од суштинска важност за лингвистичките истражувања.

Можноста за пребарувања зависи од подготовката и обработката на лексикографскиот материјал. Доколку речничката граѓа е обработена преку база на податоци со доволен број на полиња кои ги предаваат суштинските одлики на јазичните единици, тогаш и програмите за пребарување ќе можат лесно и брзо да ги извлечат податоците од речникот. Во таа смисла најбогати, според наша оценка, се италијанскиот речник GRADIT (**Grande dizionario italiano dell'uso**) и францускиот речник TLFi (**Trésor de la langue française informatisé**). Преку нивно пребарување (првиот на ЦД-РОМ а вториот на интернет и на ЦД-РОМ), може да се добијат корисни податоци, преку ознаките што ги содржат (граматички, лексиколошки, семантички, социолингвистички, фразеолошки, паремиолошки). Во доменот на примерите што ги содржи, најбогат е оддалеку речникот Collins Cobuild (издание на ЦД-РОМ) кој за одредени зборови содржи и близу 19.000 примери.

Многу важни за разбирање и проверка на значењата на зборовите претставуваат визуелните речници кои ги придружуваат зборовите со цртежи во боја. Така, на платформата www.ikonet.com се наоѓаат визуелни речници за следните четири јазици: [Visual Dictionary](#) (за англиски, француски и шпански јазик) и [Bildwörterbuch](http://www.bildwoerterbuch.com/) (за германски јазик). Терминот *визуелен речник* се користи исто така и за специјално дијаграмско визуелно претставување на односите меѓу зборовите. Такви се следните речници: [Visuwords](http://www.visuwords.com/fullscreen/) (www.visuwords.com/fullscreen), [Visual Thesaurus](http://www.visualthesaurus.com/) (www.visualthesaurus.com) (за англиски, француски, германски, шпански, италијански и холандски јазик - со претплата), [Vordvis \(The visual dictionary\)](http://wordvis.com/) ([www.wordvis.com](http://wordvis.com/)), [Lexipedia](http://www.lexipedia.com/) (за англиски, француски, германски, шпански, италијански и холандски јазик) (www.lexipedia.com).

Зборувајќи за важните лексикографски проекти, треба да ги споменеме проектите [Wordnet 3.1](http://wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn) на Универзитетот во Принстон, САД ([www.wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn](http://wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn)) и [Wiktionary](http://www.wiktionary.org/) (www.wiktionary.org) кои обработуваат и други јазици освен англискиот.

Во однос на корисноста за лингвистот треба да го наведеме модулот [MID](http://mid.mozdev.org/installation.html) ([www.mid.mozdev.org/installation.html](http://mid.mozdev.org/installation.html)) што се додава како екстензија во прегледувачот Mozilla Firefox. Изборот на речниците, а ги има

повеќе од 2.000 онлајн еднојазични и двојазични речници, го врши самиот корисник и тој може да се сними за некоја подоцнежна употреба.

Во македонскиот виртуелен простор треба да се споменат следните речници: [Makedonski.info](http://www.makedonski.info/) (Дигитален речник на македонскиот јазик <<http://www.makedonski.info/>>), [Rechnik.on.net.mk](http://rechnik.on.net.mk/) (<<http://rechnik.on.net.mk/>> - лексикон и правопис на македонскиот јазик и 10 двојазични речници со македонска паралела: англиски, германски, албански, грчки, италијански, француски, словенечки, турски, српски и руски), [Македонско↔англиски речник](#), (кој се наоѓа на порталот Time.mk), [Дигитален германско↔македонски речник](#) (<<http://makedonisch.info/>>) како и [Поимник на зборови од областа на информатичката технологија](#) (<<http://www.mio.gov.mk/files/pdf/POIMNIK.pdf>>).

Кога сме веќе кај корисноста на одредени опции, треба да споме-
неме дека покрај специјализираните програми на пример за синтеза на говор, денес постојат и одредени модули кои тоа можат да го направат во рамките на одредени општи програми. Така во прегледувачот Chrome на Гугл постои екстензијата [Speakit!](https://chrome.google.com/webstore/detail/speakit/pgeolalilifpodheeocdmbhehgnkkbak?hl=fr) (<<https://chrome.google.com/webstore/detail/speakit/pgeolalilifpodheeocdmbhehgnkkbak?hl=fr>>) (што треба да се отвори во самиот Chrome и да се инсталира) која го претвора текстот што сме го маркирале на која и да интернетска страница во говор и тоа за повеќе разни јазици (text-to-speech).

Една друга корисна можност за пребарување на текстови напишани во форматот pdf се наоѓа во програмата Adobe Acrobat Reader Pro XI (се купува) која може во опцијата НАПРЕДНАТО ПРЕБАРУВАЊЕ да пребарува зборови или изрази во еден или повеќе текстови кои се наоѓаат на нашите дискови и потоа да ги сними резултатите во форма на конкорданци во посебен фајл што потоа можеме кога сакаме да го употребиме. Ова е одлична опција што ја нема ниту во професионалните програми за пребарување со кои можеме да вршиме пребарувања во нашиот компјутер и на него прикачените дискови.

Таквите програми го носат називот **десктоп пребарувачи** (desktop search engines) и се многу корисни за лингвистот: [Google Desktop](http://www.filehippo.com/fr/download_google_desktop/) (<http://www.filehippo.com/fr/download_google_desktop/>) (кој веќе не се актуелизира од страна на Гугл), [Copernic Desktop Search](http://www.copernic.com/fr/products/desktop-search/) (<<http://www.copernic.com/fr/products/desktop-search/>>) (се купува верзијата Pro), DtSearch Desktop (се купува), File Locator Pro (се купува), [DocFetcher](http://doc-fetcher.sourceforge.net/en/download.html) (<<http://doc-fetcher.sourceforge.net/en/download.html>>) и др.

II. ЕЛЕКТРОНСКИ АЛАТКИ ЗА СОБИРАЊЕ ЛИНГВИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

Кога веќе еднаш лингвистот ќе ги собере јазичните податоци по електронски пат, тој треба да ги обработи според предметот и целта на

своето истражување, за да може да утврди одредени ставови или тези со кои ќе ја опише и/или објасни дадената појава.

Оваа втора група на податоци се всушност метаподатоци кои како свој предмет ги имаат јазичните податоци. Нив можеме да ги поделиме во две подгрупи: А. Општи лингвистички податоци и Б. Лингвистички податоци за определени јазични податоци.

А. Електронски алатки за собирање општи лингвистички податоци

Во оваа група на електронски алатки влегува сè она што може да му помогне на лингвистот да пронајде информации за лингвистиката, за сите нејзини гранки и за оние дисциплини кои се поврзани со лингвистиката. Оваа група е се разбира непресушна и секојдневно станува сè побогата, зашто постојано се создаваат нови сајтови, се креираат нови интернетски страници или се поставуваат бројни фајлови на статии, презентации, зборници, книги, термилошки речници, енциклопедии и др. Наша цел во оваа етапа од излагањето е да претставиме само еден мал дел од можностите што ги нуди интернетот во оваа област.

И тука можеме да направиме одредено групирање и тоа во две категории: 1. пребарувачи (општи или специјализирани) на лингвистички документи и 2. архиви/депоа/репозиториуми на лингвистички документи (заеднички или лични). И тука, како и кај претходните алатки среќаваме сајтови кај кои се кумулираат и двете категории односно кои претставуваат истовремено пребарувачи и архиви на документи.

1. Пребарувачи (општи или специјализирани) на лингвистички документи

Ќе почнеме прво од пребарувачите кои во денешното доба на семантички веб почнуваат да нудат и поструктурирани резултати при пребарувањата. Така на пр. ако во Гугл го бараме зборот "linguistics" во добиените резултати, на крајот од страницата, ќе видиме дека се јавува следниот текст: **Searches related to linguistics linguistics definition linguistics articles linguistics careers linguistics jobs linguistics terms linguistics major linguistics degree linguistics graduate programs.** Секој од тие поими е поврзан со зборот од нашето пребарување и, доколку кликнеме на секој од тие хиперлинкови ќе се отворат други резултати кои се поврзани со пребаруваниот збор. Од друга страна, речиси секој од добиените резултати содржи, од своја страна и хиперознака која може да ѝ отвори други страници поврзани со дадената страница. Таа ознака се содржи на крајот од вториот ред во кој се наоѓа електронската адреса на страницата и е обележена со еден рамностран триаголник свртен со рамната основа нагоре. Кога ќе кликнеме на триаголникот, се отвора мени со една, две или три опции: Cached, Similar и Share. Со кликување на првата опција се отвора текстот кој е содржан во

меморијата на Гугл и таа опција е корисна во случај одредени страници да ги снема од интернет, што се случува. Ако притиснеме на втората опција, ќе се отворат нови страници кои се слични на страницата врз која се наоѓаме во тој момент.

Пребарувачот Yahoo ја содржи само ознаката Cached за секој резултат додека ги нема другите две опции од Гугл. Сугестиите за слични страници што се наоѓаат во дното од страницата кај Yahoo се следните: Also Try [linguistics jobs](#) [linguistics degree](#) [applied linguistics](#) [language linguistics](#) [introduction to linguistics](#) [definition of linguistics](#) [computational linguistics](#) [linguistics major](#).

И пребарувачот Bing ја нуди само опцијата Cached page, додека сугестиите за слични страници за истиот поим "linguistics" се следните: Related searches for **linguistics Careers in Linguistics Jobs in Linguistics Introduction to Linguistics Linguistics Degrees Linguistic Studies Linguistics Books Linguistic Theory Anthropology**.

Во првата група треба уште да го споменеме и сервисот [Scholar](#) на Гугл (<<http://scholar.google.com/>>), кој претставува пребарувач на информации за дадена област и кој истовремено ги обележува оние електронски документи кои се наоѓаат на соодветните адреси во формат соодветен за симнување (pdf, doc). Овој сервис е пред сè погоден како средство за запознавање со насловите на трудовите кои третираат одредена проблематика, според тоа и за изготвување библиографија, а доколку сакаме да пронајдеме за одредена тема фајлови кои сакаме да ги симнеме тогаш е многу подобра опцијата во самиот Гугл за пребарување со помош на операторот filetype. Така на пр. во Гугл го пишуваме следното барање: **linguistics filetype:pdf** (или пак:doc, ppt), по што добиваме резултати само со фајлови во pdf или друг формат кои се однесуваат на бараниот збор и, се разбира, можеме да ги симнеме тие фајлови во нашиот компјутер. Истиот параметар **filetype**: може да се користи и во Yahoo, додека Bing не го содржи.

Во групата на специјализирани пребарувачи ќе ги споменеме најпрвин сајтовите на отворени електронски списанија: сервисот [DOAJ](#) (Directory of Open Acces Journals) (<<http://www.doaj.org/>>), кој содржи 581 списание од областа на лингвистиката и книжевната наука (консултирано на ден 30.11.2013). Сите тие списанија се онлајн и слободни се за користење, а статиите што се објавени во нив може да се симнат. На полето на Франкофонијата треба да го наведеме сервисот [ISIDORE](#) (<<http://www-rechercheisidore.fr/index>>) кој пребарува и наоѓа документи спремни за симнување од хуманитарни и општествени науки од франкофонски сајтови. Во групата на специјализирани пребарувачи се издвојува сајтот [LINGUIST List](#) (<<http://linguistlist.org/>>), кој нуди разнородни интересни лингвистички податоци.

Лингвистот секогаш има потреба од добра дефиниција на лингвистичките термини. Во таа смисла корисни се следните сајтови на електронски лингвистички речници (енциклопедии): [Systematic Dictionary of Corpus Linguistics](http://donelaitis.vdu.lt/publikacijos/SDoCL.htm) (<<http://donelaitis.vdu.lt/publikacijos/SDoCL.htm>>), [Glossary of linguistic terms](http://www-01.sil.org/linguistics/GlossaryOfLinguisticTerms/) (<<http://www-01.sil.org/linguistics/GlossaryOfLinguisticTerms/>>), [Lexicon of Linguistics](http://www2.let.uu.nl/UiL-OTS/Lexicon/) (<<http://www2.let.uu.nl/UiL-OTS/Lexicon/>>), [ODLT](http://www.odlt.org/) (The Online Dictionary of Language Terminology - <<http://www.odlt.org/>>), [A Glossary of Linguistic Terms](http://www.cs.bham.ac.uk/~pxc/nlp/nlpgloss.html) (<<http://www.cs.bham.ac.uk/~pxc/nlp/nlpgloss.html>>), [Lexikologie.de](http://lexikologie.perce.de/index-en.php) (The online-dictionary of technical terms in lexicology - <<http://lexikologie.perce.de/index-en.php>>), [Electronic Glossary of Linguistic Terms](http://www-01.sil.org/mexico/ling/glosario/E005ai-Glossary.htm) - <<http://www-01.sil.org/mexico/ling/glosario/E005ai-Glossary.htm>>), [Sémanticiopédie](http://www.semantique-gdr.net/dico/index.php/Accueil) (Le dictionnaire des notions de sémantique utilisées en linguistique formelle - <<http://www.semantique-gdr.net/dico/index.php/Accueil>>), [Enciclopedia Dell'italiano](http://www.treccani.it/enciclopedia/tag/dire/Enciclopedia_dell%2780%99Italiano/), (<http://www.treccani.it/enciclopedia/tag/dire/Enciclopedia_dell%2780%99Italiano/>), [Словарь лингвистических терминов](http://dic.academic.ru/dic.nsf/lingvistic/315) (<<http://dic.academic.ru/dic.nsf/lingvistic/315>>), [Словарь лингвистических терминов](http://www.textologia.ru/slovari/lingvisticheskie-terminy/?q=484) (<<http://www.textologia.ru/slovari/lingvisticheskie-terminy/?q=484>>), [О. С. АХМАНОВА Словарь лингвистических терминов](http://www.classes.ru/grammar/174.Akhmanova/source/worddocuments/_51.htm) (<http://www.classes.ru/grammar/174.Akhmanova/source/worddocuments/_51.htm>).

Тука ќе споменеме и некои други сервиси слободни за користење. Тоа се најпрвин четирите франкофонски портали кои нудат стотици отворени електронски списанија: [Persee.fr](http://persee.fr/web/guest/home) (<<http://persee.fr/web/guest/home>>) (содржи списанија од лингвистиката и од други хуманитарни и општествени науки), [Revues.org](http://www.revues.org/) (<<http://www.revues.org/>>) (хуманитарни и општествени науки), [Erudit.org](http://www.erudit.org/) (<<http://www.erudit.org/>>) и [Cairn.info](http:// Cairn.info) (<http:// Cairn.info>). Од овој белгиски сајт статиите може да се симнуваат слободно од сите компјутери приклучени на универзитетска мрежа на УКИМ, со оглед на тоа што нашиот универзитет има донација од франкофонската заедница во Белгија, додека од дома слободни за симнувања се единствено статиите објавени пред две или три години, за најголем дел од списанијата. Потоа имаме и еден шпански портал: [Dialnet](http://dialnet.unirioja.es/) (<<http://dialnet.unirioja.es/>>) и нам поблиските сервиси: хрватскиот [Hrčak](http://hrcak.srce.hr/) (<<http://hrcak.srce.hr/>>) и српските [Scindex](http://scindeks.ceon.rs/) (<<http://scindeks.ceon.rs/>>) и [Kobson](http://kobson.nb.rs/nauka_u_srbiji/casopisi_u_crossref-u_%28doi%29.22.html) (<http://kobson.nb.rs/nauka_u_srbiji/casopisi_u_crossref-u_%28doi%29.22.html>).

Една од највредните работи за еден научник па според тоа и за лингвистот се докторските тези. Ќе наведеме шест адреси на кои може да се најдат и бројни тези од лингвистиката коишто може да се симнат. Тоа се: еден американски сајт - [NDLTD](#) (Networked Digital Library of Theses and

Dissertations - (<<http://www.scirus.com/>>⁷), еден европски сајт – [DART-Europe](http://www.dart-europe.eu/basic-search.php) (Digital Access to Research Theses - <<http://www.dart-europe.eu/basic-search.php>>), еден канадски сајт - [Thesescanada](http://collectionscanada.gc.ca/thesescanada/) (<<http://collectionscanada.gc.ca/thesescanada/>>), два француски сајта – [Thèses France](http://www.theses.fr/) (<<http://www.theses.fr/>>) и [TEL](http://tel.archives-ouvertes.fr/) (Thèses en ligne - <<http://tel.archives-ouvertes.fr/>>) и еден италијански сајт [Open Access in Italia](http://wiki.openarchives.it/index.php/Dati_e_cifre_sull%27Open_Access_in_Italia_-_2011) (<http://wiki.openarchives.it/index.php/Dati_e_cifre_sull%27Open_Access_in_Italia_-_2011>).

2. Архиви/депоа/репозиториуми на лингвистички документи (заеднички или лични)

Секако многу корисни за собирање на општи лингвистички податоци се архивите. Меѓу позначајните лингвистички архиви ќе ги наведеме: [ACL Anthology](http://www.aclweb.org/anthology/) (A Digital Archive of Research Papers in Computational Linguistics - <<http://www.aclweb.org/anthology/>>), [Semanticsarchive.net](http://semanticsarchive.net/) (<<http://semanticsarchive.net/>>), [Hal articles en ligne](http://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00369078/fr/) (<<http://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00369078/fr/>>), [HAL – SHS](http://halshs.archives-ouvertes.fr/) (Hyper Article en ligne – Sciences de l’homme et de la société - <<http://halshs.archives-ouvertes.fr/>>), [DSpace@MIT](http://dspace.mit.edu/) (MIT’s institutional repository - <<http://dspace.mit.edu/>>).

Многу корисни за лингвистот се и општите архиви кои содржат и огромен број на лингвистички книги. По својот голем опфат се издвојуваат најпрвин следните 4 архиви: [Internet Archive](http://archive.org/index.php) (<<http://archive.org/index.php>>), [Google books](http://books.google.com/bkshp?hl=en&tab=wp) (<<http://books.google.com/bkshp?hl=en&tab=wp>>), [Gallica](http://gallica.bnf.fr/) (<<http://gallica.bnf.fr/>>) и [Europeana](http://europeana.eu/) (<<http://europeana.eu/>>).

Од непроценлива вредност се архивите на понови книги кои се засноваат на принципот на симнување Bit Torrent ⁸: [Uz-translations](http://uz-translations.net/) (<<http://uz-translations.net/>>), [Rutracker](http://rutracker.org/forum/index.php) (<<http://rutracker.org/forum/index.php>>), [Libgen](http://lib.free-college.org/) (<<http://lib.free-college.org/>>), [Scribd](http://fr.scribd.com/) (<<http://fr.scribd.com/>>), [AvaxHome](http://avaxhome.ws/) (<<http://avaxhome.ws/>>), [Ebookey](http://ebookey.org/) (<<http://ebookey.org/>>), [BookFinder](http://en.bookfi.org/) (<<http://en.bookfi.org/>>), [Книги](http://knigi.b111.org/) (<<http://knigi.b111.org/>>), [Youscribe](http://www.youscribe.com/) (<<http://www.youscribe.com/>>), [Ebook3000](http://www.ebook3000.com/) (<<http://www.ebook3000.com/>>), [Booktracker](http://booktracker.org/) (<<http://booktracker.org/>>).

За француската лингвистика многу се корисни архивите на светскиот конгрес на француската лингвистика (досега се одржани 3 конгреси и сите ги има онлајн): [CMLF 2008](http://www.cmlf2008.org/) (Congrès Mondial de Linguistique Française

⁷ Инаку, сервисот Scirus на издавачката куќа Elsevier, кој ги има индексирани, покрај другото, и докторските дисертации од базата ND LTD, ќе згасне, како што се најавува на сајтот на Scirus, од почетокот на 2014 година.

⁸ Во голем дел од нив треба претходно да се отвори сметка за да се појават адресите од кои може да се симнат бараните книги, а понекогаш книгите се во архивен формат за чие дезархивирање е потребно да се внесе лозинката што е дадена на истата страница.

2008 - <http://www.linguistiquefrancaise.org/index.php?option=com_toc&url=/articles/cmlf/abs/2008/01/contents/contents.html>), CMLF 2010 (2ème Congrès Mondial de Linguistique Française - <http://www.linguistiquefrancaise.org/index.php?option=com_toc&url=/articles/cmlf/abs/2010/01/contents/contents.html>), CMLF 2012 (3° Congrès Mondial de Linguistique Française - <http://www.shs-conferences.org/index.php?option=com_toc&url=/articles/shsconf/abs/2012/01/contents/contents.html>).

Во однос на македонските архиви на лингвистички документи ќе ги споменеме неколкуте архиви со по некои лингвистички документи: Дигитална библиотека на Македонија (при НУБ “Св. Климент Охридски“, Скопје - <<http://www.dlib.mk>>), Центар за ареална лингвистика при МАНУ (E-Publishing – 14 книги од лингвистика - <<http://ical.manu.edu.mk/index.php/publications>>), Дигитален архив на македонскиот јазик (13 лингвистички текстови - <<http://damj.manu.edu.mk/>>), Библиографија на македонскиот јазик (<<http://bmj.manu.edu.mk/>>), Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура при УКИМ (предавања и Научна конференција (за лингвистика и за литература, со 7 годишта – 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2010, 2011 - <http://www.ukim.edu.mk/mk_content.php?meni=96&glavno=34>), Институт за македонски јазик “Крсте Мисирков”, (адресата за симнување на одредени броеви од списанието Македонски јазик (Македонски јазик, год. LXII, 2011, 221 стр., Македонски јазик, год. LXI, 2010, 266 стр., Македонски јазик, год. LX, 2009, 370 стр., Библиографија на македонски јазик (1950-2009), LX, 100 стр.) е следната: http://imj.ukim.edu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=106&Itemid=18, додека адресата за симнување на еден број од списанието Македонистика (Македонистика бр. 10, Скопје, 2008, 247 стр.) е следната: <<http://imj.ukim.edu.mk/images/stories/makedonistika.pdf>>), Philological Studies (<<http://philologicalstudies.org/>>), Репозиториј на Универзитетот “Гоце Делчев” – Штип (за јазик и литература - <<http://eprints.ugd.edu.mk/view/subjects/LL.html>>), Годишен зборник на Филолошкиот факултет при Универзитетот “Гоце Делчев” – Штип (<http://e-lib.ugd.edu.mk/resursi/zbornici/filosofski/Zbornik_Filosofski_2011.pdf>)

Завршувајќи го овој дел, ќе споменеме дека постојат голем број на заеднички архиви на разни лингвистички институти во разни земји. Во секој од тие архиви се содржат трудови на членовите на институтите или на истражувачките екипи или на лингвистите наставници на универзитетите. Такви се на пример страниците: William Labov (<<http://www.ling.upenn.edu/~wlabov/home.html>>), Jacques Moeschler (<<http://www.unige.ch/lettres/linguistique/moeschler/enseignements/cours.php>>), Marko Tadić (<<http://www.hnk.ffzg.hr/mt/>>). Но постојат и веб страници на лингвисти што ќе ги наречеме слободни стрелци кои си имаат направено лични веб страници/сајтови. Тука ќе ги споменеме страниците на следните лингвисти: David Crystal (<<http://www.davidcrystal.com/>>), Trad.it, il sito di

[Bruno Osimo](http://www.trad.it/) (<<http://www.trad.it/>>), [Patrick Charaudeau](http://www.patrick-charaudeau.com/) (<<http://www.patrick-charaudeau.com/>>) [Robert de Beaugrande](http://www.beaugrande.com/) (<<http://www.beaugrande.com/>>), [George Lakoff](http://georgelakoff.com/) (<<http://georgelakoff.com/>>).

Б. Електронски алатки за собирање лингвистички податоци за определени јазични податоци

Веќе споменаваме погоре дека денес во електронските бази на податоци и во електронските речници и двата вида на податоци, јазичните и лингвистичките, може да се најдат честопати на едно место. Така на пр. ако ги проучуваме јазичните единици кои му припаѓаат на разговорниот/колоквијален регистар, ние ќе треба да ги пронаоѓаме тие единици самите, во говорната интеркомуникација или во пишаните дела, но освен тоа треба да им определиме и бројни други карактеристики или ознаки со кои тие ќе можат да бидат лингвистички опишани или објаснети: нивната форма (звучна и пишана), нивните морфолошки, синтаксички, семантички, прагматички, стилистички и социолектни карактеристики. Како што видовме погоре, еден дел од електронските речници, оние најдобрите, содржат голем дел од тие карактеристики. Така речникот на италијанскиот јазик GRADIT овозможува да се пребарува речничката граѓа според дваесетина критериуми. На тој начин таквите речници претставуваат вистински бази на податоци за одредени јазични параметри и можат донекаде да ја заменат потребата од создавање на прави бази на податоци.

Базите на податоци се неопходни за едно сериозно лингвистичко истражување. Меѓу бројните програми за креирање и управување со бази на податоци секако дека најпристапна е програмата Microsoft Access која може да биде доволна доколку не се работи за огромен број на записи. Лингвистичкото истражување кое се заснова на база на податоци и кое е добро изведено може да ги понесе епитетите за коишто стана збор во почетокот на ова излагање: **побрзо, поопфатно, попрецизно, поповерливо, поевтино и попростапно.**

Тоа ќе биде *побрзо* зашто може за неспоредливо пократко време да обработи многу поголем број на податоци отколку класичното лингвистичко истражување.

Тоа ќе биде *поопфатно* зашто се заснова на огромен број на електронски документи репрезентативни за дадениот јазик и затоа што на една база можат истовремено да работат повеќе луѓе што не е можно при класичното лингвистичко истражување.

Тоа ќе биде *попрецизно* зашто овозможува да се дојде до детални информации за многу јазични појави за кои инаку не би можело да се дојде преку класичното лингвистичко истражување.

Тоа ќе биде *поповерливо* затоа што базата и резултатите што ќе произлезат од неа во едно такво истражување може да се проверат во секое време од други истражувачи.

Тоа ќе биде *поевтино* затоа што еднаш создадените бази остануваат засекогаш отворени и на достап на лингвистите кои не треба повторно да трошат средства за истото истражување и зашто може постојано да се надоградуваат со нови записи.

Тоа ќе биде *попростапно* затоа што базата по електронски пат може да им биде достапна на огромен број на луѓе и затоа што резултатите од истражувањето претставени во отворена електронска форма можат да ги користат многу поголем број луѓе отколку при класичното лингвистичко истражување.

БИБЛИОГРАФИЈА

- BAKER, Paul & HARDIE, Andrew & MCENERY, Tony: *A Glossary of Corpus Linguistics*, Edinburgh University Press, 2006, 187 p.
- BOLSHAKOV, Igor A. & GELBUKH, Alexander: *Computational linguistics. Models, Resources, Applications*, Instituto Politécnico Nacional, **Mexico City**, 2004 186 p. <<http://www.gelbukh.com/clbook/>>
- CHIARI, Isabella: *Introduzione alla linguistica computazionale*, Editori Laterza, Bari, 2007, 210 p.
- HABERT, Benoît: *Instruments et ressources électroniques pour le français, Ophrys* ("L'essentiel français"), Gap/Paris, 2005, 176 p.
- HUNSTON, Suzan: *Corpora in Applied Linguistics*, Cambridge University Press, 2002, 254 p.
- LAWLER, John M. & DRY, Helen Aristar (eds.): *Using Computers in Linguistics. A Practical Guide*, Routledge, London/New York, 2003 (1998), 297 p.
- LÜDELING, Anke & KYTÖ, Merja (eds.): *Corpus Linguistics - An International Handbook* Vol. 1, Walter de Gruyter, Berlin-New York, 2008, pp. 1-776.
- LÜDELING, Anke & KYTÖ, Merja (eds.): *Corpus Linguistics - An International Handbook* Vol. 2, Walter de Gruyter, Berlin-New York, 2009, pp. 777-1353.
- NESSSELHAUF, Nadja: *Collocations in a Learner Corpus*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2005, 331 p.
- OOI, Vincent B.Y.: *Computer Corpus Lexicography*, Edinburgh Universit Press, 1998, 258 p.
- Proceedings of the Corpus Linguistics Conference*, University of Liverpool, UK, 2009. <<http://ucrel.lancs.ac.uk/publications/cl2009/>>
- SINKLER, John : *Reading Concordances, An Introduction*, Pearson Education Limited, London, 2003, 180 p.

CONSTANTIN-IOAN MLADIN

Université « 1 Decembrie 1918 » d'Alba-Iulia, Université « Saints Cyrille et Méthode » de Skopje

PANORAMA CRITIQUE DES RESSOURCES LINGUISTIQUES INFORMATISÉES POUR LA CONNAISSANCE ET L'ÉTUDE DE LA LANGUE ROUMAINE

ABSTRACT : L'intérêt de l'auteur de cette intervention (qui s'est donnée pour objectif de présenter l'ensemble des pistes permettant l'accès à des bases de données dans le milieu informatisé en ligne en linguistique roumaine) s'est borné aux aspects suivants: (1) la *présentation du roumain dans l'espace Web*, (2) la *place du roumain dans les réseaux sociaux virtuels*, (3) l'*inventaire (commenté) des ouvrages de linguistique roumaine*.

Les principales conclusions qui se dégagent de cette investigation sont les suivantes : (1) les ressources linguistiques informatisées en ligne portant sur la description de la langue roumaine ne représentent qu'une infime partie du corpus total de la littérature linguistique roumaine ; (2) l'Internet n'offre que peu d'opportunités fiables quant aux outils informatisés conçus pour l'acquisition du roumain ; (3) jusqu'à présent, les linguistes roumains n'ont pas manifesté un intérêt quelconque pour une mise en ligne accrue et cohérente du patrimoine linguistique concernant cette langue ; (4) seule l'intervention d'une instance institutionnelle spécialisée serait en mesure de mettre terme à cette situation ennuyeuse.

Mots-clés: dictionnaire électronique, langue roumaine, linguistique roumaine, plateforme d'apprentissage en ligne, ressource linguistique (fondamentale, complémentaire)

1. But de la recherche et méthodologie. Je me suis proposé dans cette intervention de *surfer* sur l'ensemble des ressources linguistiques (fondamentales et auxiliaires) dont le roumain dispose à l'heure actuelle dans le milieu informatisé en ligne.

Schématiquement, les ressources sur la langue roumaine présentées sur la Toile pourraient être regroupées de la façon suivante : (1) un ensemble très complexe de dictionnaires et divers lexiques (plus ou moins mis à jour et parfois interconnectés entre eux), (2) plusieurs cours en ligne pour l'apprentissage du roumain (interactifs ou non), (3) des bases de données théoriques portant sur la description de la langue roumaine (présentations générales, articles scientifiques). Dans ce qui suit, mon attention s'est dirigée vers les aspects suivants: (1) *Le roumain dans l'espace Web* (présentations à titre général), (2) *Le roumain dans les réseaux de socialisation virtuelle* (forums et blogs), (3) *Grammaires roumaines*, (4) *Cours universitaires de linguistique roumaine*, (5) *Cours de langue roumaine* (à l'usage des étrangers), (6) *Dictionnaires monolingues*

(roumains), (7) *Livres de linguistique roumaine* (textes intégraux), (8) *Publications scientifiques de linguistique roumaine*. Dès le début, je tiens à préciser : (1) que j'ai pris en compte seulement les sites qui exigent des compétences informatiques basiques de la part des internautes (c'est-à-dire sans que ceux-ci aient besoin de se créer un compte, de télécharger et d'installer des programmes ou même de faire appel aux moindres astuces), (2) que j'ai volontairement ignoré toute référence aux bibliothèques informatisées dont les catalogues digitalisés peuvent être consultés en ligne (sujet assez vaste pour qu'il mérite une discussion à part entière) et (3) que j'ai mis de côté toute discussion autour de la traduction automatisée par ordinateur, ainsi que toute référence au *cyberl@nguage* – sujets dont je me suis déjà occupé à plusieurs occasions.

2. Le roumain et l'Internet à travers les statistiques. Pour pouvoir circonscrire un cadre général objectif dans lequel va se dérouler notre discussion ciblée sur la situation des ressources informatisées pour le roumain, il conviendrait avant tout d'évoquer ici quelques statistiques éloquentes sur la dynamique de l'Internet dans l'espace roumain (par rapport aux autres langues romanes et, évidemment, par rapport à l'anglais).

Bien que l'anglais reste la langue dominante sur Internet, les statistiques montrent un constant progrès des principales langues latines dans le réseau (français, italien, portugais, espagnol, roumain)¹. Entre 1998 et 2005, par exemple, la présence des langues latines sur Internet a presque doublé, tandis que la suprématie de l'anglais s'est sensiblement diluée, en passant de 75% à 45%. En 2007, la présence des langues latines dans l'espace web, par rapport à l'anglais, a été quantifiée de la façon suivante : 9, 80% pour le français, 8, 45% pour l'espagnol, 5, 92% pour l'italien, 3, 09% pour le portugais, 0, 63% pour le roumain, 0, 30% pour le catalan.

On peut compter en ce moment approximativement 4, 9 millions d'internautes de langue roumaine, ce qui représente environ un sixième de tous les locuteurs de roumain et 0, 40% de tous les utilisateurs d'Internet². Compte tenu du nombre de locuteurs de langue roumaine (estimé à 30 millions environ, soit 0, 45% de la population mondiale), on obtient un coefficient de 0, 62 pour la présence pondérée du roumain sur Internet (le double par rapport à 2005), face à un coefficient de 0, 45 pour le portugais, de 0, 63 pour l'espagnol (un ratio inférieur à 1 dans les trois cas, raison pour laquelle il est considéré comme réduit)³. La présence du roumain sur Internet entre 2003 et 2007 s'est presque

¹ *Limba română* [http://ro.wikipedia.org/wiki/Limba_rom%C3%A2n%C4%83#Rom.C3.A2na_pe_Internet].

² *Limba română* [http://ro.wikipedia.org/wiki/Limba_rom%C3%A2n%C4%83#Rom.C3.A2na_pe_Internet] ; *Româna pe Internet* [http://www.quinix.info/rol/index.php?act=pag_art&&us=andragrigoras&&art=42].

³ *Idem*.

triplée, arrivant au taux de 0, 28%. En revanche, la situation des autres langues romanes est, de loin, meilleure : 4, 41% pour le français, 3, 80% pour l'espagnol, 2, 66% pour l'italien, 1, 39% pour le portugais⁴. La proportion d'utilisateurs d'Internet en Roumanie a augmenté dix fois, dans la dernière décennie, par rapport à l'ensemble de la population (3, 60% en 2000 – 35, 50% en 2010)⁵, le taux de pénétration de l'Internet parmi les utilisateurs roumains augmentant de 8%. L'incidence chez les personnes âgées de plus de 15 ans était elle aussi de 48, 70% en 2012, en hausse donc de 8, 40% par rapport à 2010⁶. Même si 52% des Roumains utilisent l'Internet⁷, 21% seulement de ces utilisateurs accèdent à l'environnement en ligne (presque) tous les jours (sur une moyenne de 53% dans l'Union Européenne)⁸. Par ailleurs, le pourcentage des Roumains qui lisent, achètent leurs livres ou s'informent sur les parutions éditoriales sur Internet est de 68%⁹. Les statistiques montrent aussi que l'Internet est utilisé par 83% des personnes de 15-24 ans, par 71% des personnes entre 25 et 34 ans et par 62% de celles âgées de 35 à 44 ans¹⁰.

En dépit de ces croissances, la Roumanie (35, 50%) se range au dernier rang des pays de l'Union Européenne (67, 60%) pour ce qui est des utilisateurs d'Internet¹¹. D'autre part, la Roumanie a été classée au 3e rang (au jour du 28.11.2013) sur la scène mondiale selon la vitesse moyenne d'accès aux services Internet avec 52.00 Mbps¹², dépassée seulement par le Hong Kong et le Singapour (les États-Unis se sont classés à peine en 32e position). La ville de Timișoara est en ce moment l'agglomération urbaine avec la plus grande vitesse de téléchargement dans le monde (89, 91 Mbps par rapport à Vilnius, avec 52, 09 Mbps), suivie par Constanța (en 14e position, avec 34, 45 Mbps), Bucarest (en

⁴ *Idem.*

⁵ *Românii și Internetul – studiu privind utilizarea Internetului în România și comportamentul internautic al românilor* [http://www.ires.com.ro/uploads/articole/-ires-romanii-si-internetul-2011_analiza.pdf].

⁶ *Românii și internetul : ce mai zic studiile ?* [<http://www.novafm.ro/index.php-item/489-romanii-si-internetul-ce-mai-zic-studiile>].

⁷ *Idem.*

⁸ *Românii și Internetul – studiu privind utilizarea Internetului în România și comportamentul internautic al românilor* [http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires-romanii-si-internetul-2011_analiza.pdf].

⁹ *Idem.*

¹⁰ *Românii și internetul : ce mai zic studiile ?* [<http://www.novafm.ro/index.php-item/489-romanii-si-internetul-ce-mai-zic-studiile>].

¹¹ *Românii și Internetul – studiu privind utilizarea Internetului în România și comportamentul internautic al românilor* [<http://www.adhugger.net/wp-content/uploads/2011/03/romanians-and-the-internet-study.pdf>].

¹² [<http://www.netindex.com/download/allcountries/>].

19e position, avec 33, 57 Mbps) et Braşov (en 27e position, avec 31, 01 Mbps)¹³. En même temps, en 2013, les Roumains se sont classés au 2e rang parmi les Européens qui passent le plus de temps en ligne (soit une moyenne de 18, 60 heures / semaine), la 1re place étant occupée par les Ukrainiens (avec 20 heures / semaine) et la 3e par les Turcs (avec 18, 30 heures / par semaine)¹⁴.

3. Présentation à titre général du roumain dans l'espace Web. Les utilisateurs du réseau Internet peuvent avoir un premier contact averti avec le roumain à l'aide des trois ressources suivantes (à peu près dans le même esprit et d'un contenu assez modeste) : (1) *Wikipédia* – l'encyclopédie collective en ligne où on peut trouver des articles qui portent sur : le *Roumain* – présentation générale¹⁵, l'*Écriture du roumain*¹⁶, la *Transparence orthographique*¹⁷, la *Grammaire roumaine*¹⁸. En plus, d'autres illustrations pertinentes du roumain (descriptions générales, cas particuliers, exemples, renvois bibliographiques) peuvent être récupérées des autres articles de linguistique (*Synonyme*, *Antonyme*, etc.), aussi bien que, faute de mieux, des articles provisoires de type « bouche-trou ». (2) *Internet Polyglot : Les leçons de langue en ligne*¹⁹ – un site consacré à aider les internautes à apprendre, en leur fournissant une manière de mémoriser des mots en langues étrangères et leurs significations. Le roumain y est abordable depuis 35 langues : allemand, amharique, anglais, arabe, bulgare, chinois, coréen, croate, danois, espagnol, espéranto, farsi, finlandais, français, grecque, hébreu, hindi, hollandais, hongrois, indonésien, italien, japonais, latin, norvégien, polonais, portugais, russe, suédois, swahili, tagalog, tamil, tchèque, thaï, turc,

¹³ *Internet în România* [[http://en.wikipedia.org/wiki/Internet in Romania](http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_in_Romania)].

¹⁴ *Românii, pe locul 2 în Europa la navigarea pe Net* [<http://www.ziare.com/articole/romani+acces+internet>].

¹⁵ *Limba română* [[http://ro.wikipedia.org/wiki/Limba rom%C3%A2n%C4%83](http://ro.wikipedia.org/wiki/Limba_rom%C3%A2n%C4%83)].

¹⁶ *Ortografia limbii române* [[http://ro.wikipedia.org/wiki/Ortografia limbii -rom%C3%A2ne](http://ro.wikipedia.org/wiki/Ortografia_limbii_rom%C3%A2ne)].

¹⁷ *Ortografie fonemică* [http://ro.wikipedia.org/wiki/Ortografie_fonemic%C4%83].

¹⁸ *Les articles, le nom, l'adjectif – qualificatif et numéral* [[http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine %E2%80%93 les articles, le nom, l%27adjectif qu alificatif et l%27adjectif num%C3%A9ral](http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine_%E2%80%93_les_articles,_le_nom,_l%27adjectif_qualificatif_et_l%27adjectif_num%C3%A9ral)], *le verbe* [[http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine %E2%80%93 le verbe](http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine_%E2%80%93_le_verbe)], *les pronoms et les adjectifs pronominaux* [[http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine %E2%80%93 les pronom s et les adjectifs pronominaux](http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine_%E2%80%93_les_pronoms_et_les_adjectifs_pronominaux)], *les mots invariables* [[http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine %E2%80%93 les mots invariables](http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine_%E2%80%93_les_mots_invariables)], *la phrase – simple* [[http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine %E2%80%93 la phrase simple](http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine_%E2%80%93_la_phrase_simple)] et *complexe* [[http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine %E2%80%93 la phras e complexe](http://fr.wikipedia.org/wiki/Grammaire_roumaine_%E2%80%93_la_phrase_complexe)].

¹⁹ <http://www.internetpolyglot.com/french/lessons-ro-fr>.

ukrainien. Le contenu (écrit et oral) est correct mais vraiment basique. (3) *Wikitravel*²⁰ – un guide touristique rédigé de manière collaborative et dont le contenu est libre, vraiment sommaire et, hélas, dans un nombre réduit de langues. Quelques dérapages linguistiques mis à part :

Do you have this in my size ? = Aveți asta în [pe / pentru] măsură mea ? ; I need... sunblock lotion = Am nevoie de ... bronzator [cremă / loțiune de protecție solară] ; How do I get to... the youth hostel ? = Cum ajung la... căminul de tinere ? [căminul / hotelul pentru tineri ; hostel] ; 17 = șaptesprezece [șaptesprezece] ; one o'clock PM = la treisprezece ore [la ora treisprezece]

les tris des aperçus de langue suivent des scénarios assez étranges quand même pour un tel outil devenu sur le coup très catastrophique :

Lasciami stare = Lasă-mă în pace ; Non mi toccare ! = Nu mă atinge ! ; Chiamerò la polizia / Je vais appeler la police ! = Chem poliția ; Polizia ! / Police ! = Poliția ! ; Fermati ! Ladro ! = Stai ! Hoțule ! ; Au voleur ! = Hoțul ! ; Sono stato derubato = Am fost jefuit ; Am I under arrest ? = Sunt arestat ? ; Aidez-moi, s'il vous plaît ! = Vă rog, ajutați-mă ! ; C'est une urgence ! = E o urgență ! ; Je suis perdu(e) = M-am pierdut / rătăcit ; J'ai perdu mon sac = Mi-am pierdut geanta / poșeta ; J'ai perdu mon porte-monnaie = Mi-am pierdut portmoneul ; J'ai un malaise = Mi-e rău / Nu mă simt bine ; Je suis blessé(e) = Sunt rănit(ă) ; Je n'ai rien fait (de mal) = N-am făcut nimic (rău) ; C'est une erreur = E o greșeală ; Où m'emmenez-vous ? = Unde mă duceți ? ; Est-ce que je suis arrêté(e) ? = Sunt arestat(ă) ? ; Je voudrais parler à un avocat = Aș vrea să vorbesc cu un avocat ; Est-ce que je pourrais simplement payer une amende ? = Aș putea doar să plătesc o amendă ?

4. Réseaux de socialisation virtuelle. L'intérêt qu'éprouve un nombre quelconque des locuteurs communs pour l'usage correct de la langue ou bien des jeunes soucieux de bien réussir leurs examens courants (admission au lycée, baccalauréat), survient de façon sporadique et timide et avec des résultats des plus douteux dans plusieurs réseaux sociaux, très modestes donc de leur état. Je me contente ici de renvoyer, à titre d'exemple, à quelques forums de discussions et à quelques blogs et plateformes informatiques : (1) *GRAMMAIRE et LITTÉRATURE – Une communauté virtuelle pour la langue et la littérature roumaine. Grammaire. Littérature. Culture. Discussions générales sur des thèmes de grammaire, de linguistique, de langue roumaine*²¹. Comme prévu, ce

²⁰ http://wikitravel.org/it/Frasario_rumeno.

²¹ *GRAMATICĂ și LITERATURĂ – O comunitate virtuală pentru limba și literatura română. Gramatică. Literatură. Cultură. Discuții generale pe teme de gramatică, lingvistică, limbă română* [<http://www.gramaticasiliteratura.com/viewforum.php?f=24>].

présomptueux projet se propose d'éclaircir pas mal de difficultés de la langue roumaine sans pouvoir offrir pour autant les réponses attendues. (2) *Le blog du professeur de roumain. Des cours de soutien en ligne pour la langue roumaine*²² – s'adressant aux candidats au baccalauréat. (3) *L'Orthographe de la Langue Roumaine. Bien écrire et s'exprimer correctement en langue roumaine*²³ – une plateforme eLearning (consacrée donc à l'enseignement à distance et permettant l'obtention d'un certificat reconnu sur le marché du travail, délivré par le Ministère du Travail, de la Famille et de l'Egalité des chances et par le Ministère de l'Education, de la Recherche et de la Jeunesse. (4) *Grammaire de la langue roumaine – toute la grammaire*²⁴ – un cours élémentaire et vraiment rudimentaire. (5) *Langue roumaine. La classe de grammaire*²⁵ – la version informatisée d'un très modeste recueil de fiches de travail paru sur papier en 2002²⁶, s'adressant principalement aux candidats à l'admission au lycée mais visant aussi d'autres catégories d'intéressés (futurs instituteurs ou professeurs). (6) *Mise à jour [Update !] pour la Langue Roumaine ou Reprenons la grammaire*²⁷ – une improvisation de niveau bas scolaire. (7) *Apprends la langue roumaine*²⁸ – un projet tout à fait pitoyable, pauvre en informations, fragmentaire et rudimentaire²⁹. (8) *Morfologia.ro*³⁰ – malgré le titre restrictif, ce site d'initiation à la linguistique roumaine, facile d'accès mais effectivement élémentaire, traite également, de manière sommaire, de la syntaxe³¹, de la

²² *Blogul profesorului de română. Meditații on-line la limba română* [<http://meditatiilaromana.wordpress.com/>].

²³ *Ortografia Limbii Române. Să scriem și să ne exprimăm corect în limba română* [<http://www.ortografia.ro/punctuatia-din-limba-romana/doua-puncte/>].

²⁴ *Gramatica limbii române – toată gramatica* [<http://www.referatele.com/-referate/romana/online47/Gramatica-limbii-romane---toata-gramatica-referatele-com.php>].

²⁵ *Limba română. Ora de gramatică* [<http://asla.rexlibris.net/membri/draica-ora-de-gramatica.pdf>].

²⁶ Dumitru Draica, Ed. Rhabon, Târgu-Jiu (exercices : phonétique, morphologie, syntaxe, vocabulaire).

²⁷ *Update pentru Limba Română sau Să reluăm Gramatica* [<https://www.facebook.com/pages/Update-pentru-Limba-Română-sau-Să-reluăm-Gramatica/1984323-80236999?ref=stream>].

²⁸ *Învață limba română* [<http://www.busuu.com/g/29822>].

²⁹ Seules les catégories suivantes sont illustrées : le *pronom*, l'*adjectif*, le *numéral*, l'*article*.

³⁰ <http://www.morfologia.ro/>.

³¹ Dans une section distincte et sur le forum. On peut y trouver un pêle-mêle de questions des plus ahurissantes se rapportant aux normes de la langue roumaine : dérapages orthographiques et de ponctuation (*aialaltă, alaltăieri, compot, creier, cone-xiune, contestatar, coreean, delicvent / delincvent, înșela, izmană, mersi, mostră, nu te mai duce / numai te duce, reflecție, restaurant, să știi, serviciu, smântână, s-o facem*) ;

phonétique-phonologie³² et même de la lexicologie-sémantique³³. (9) *Tests gratuits de Langue Roumaine en ligne avec les bonnes réponses*³⁴ – un recueil d'épreuves enfantines, simplistes.

5. Grammaires roumaines en ligne. Cette catégorie sera illustrée par deux échantillons diamétralement opposés : (1) *Grammaire roumaine en graphiques et tableaux*³⁵ – un manuel élémentaire et difficile à consulter. (2) *Limba-romana.uCoz.ro*³⁶ – un site assez complexe qui associe théorie, exercices, épreuves et autres outils consacrés à l'étude du roumain. Ciblée sur les élèves et les étudiants désireux d'approfondir leurs compétences en matière de langue roumaine, *Limba-romana.uCoz.ro* se propose de s'organiser conformément à la partition déjà consacrée des sciences du langage. Ce projet sombre pourtant vite dans l'oubli, vu l'amalgame des compartiments : *Lexique (Eléments de lexicologie, Vocabulaire de la langue roumaine, Dictionnaire thématique, Formation des mots, Eléments dérivatifs de la langue roumaine, Petit dictionnaire de familles lexicales), Grammaire (Morphologie, Syntaxe, Grammaire : questions et réponses, Orthographe, Normes de ponctuation, Dictionnaire de termes linguistiques, Eléments de pragmatique, Analyse linguistique, Analyse phonétique, Analyse lexicale des mots, Analyse morphologique, Analyse syntaxique, Analyse de la ponctuation, Analyse linguistique du texte), La langue roumaine comme langue étrangère*³⁷. En dépit de ce regroupement très inaccoutumé des sujets traités, le site reste tout à fait honorable et digne d'être consulté.

6. Cours universitaires de linguistique roumaine. L'Internet offre en ce moment pas mal de cours de langue roumaine (corrects, mis à jour, faciles d'accès, donc consultables au libre choix des bénéficiaires) dont maints titres représentent des supports de cours affectés en fait aux étudiants roumains qui suivent une forme d'enseignement à distance. J'en ai répertorié ici une quinzaine

le pluriel des noms (*baterie, botez, copertă, monede, olimpiadă, rucsac*), les degrés de comparaison de l'adjectif *inovator*, l'accord (prédicat – sujet, attribut – nom), typologie de l'attribut (nominal, adjectival, pronominal, verbal, adverbial), prépositions *de pe vs. după*.

³² Sur le forum : la *phonétique*, le *phonème*, le *trait de dialogue*, le *trait de pause*.

³³ Toujours sur le forum : les *paronymes*, le *sens des mots dans le contexte*.

³⁴ *Teste de Limba Română gratis online cu răspunsuri corecte* [<http://teste.haios.ro/teste.php?id=26>].

³⁵ Tamara Cazacu, Diana Vrabie, *Gramatica limbii române în scheme și tabele* [<http://www.slideshare.net/paulmarian75/gramatica-limbii-romane-in-scheme-si-tabele>].

³⁶ <http://limba-romana.ucoz.ro/>.

³⁷ *Limba română ca limbă străină*. Avec une version en russe : *Краткая грамматика румынского языка*.

émanant de l'Université de Craiova (1-10), de l'Université "Babeş-Bolyai" de Cluj-Napoca (11), de l'Université "Ştefan cel Mare" de Suceava (12), de Université d'État "Alecă Russo" de Bălţi – République de Moldova (13) et de Université d'État "Bogdan Petriceicu Hasdeu" de Cahul – République de Moldova (14-15) : (1) Alina Gioroceanu, *Langue roumaine contemporaine. Syntaxe*³⁸ et (2) *Syntaxe de la langue roumaine contemporaine. Notes de cours*³⁹, (3) Ovidiu Drăghici, *Cours optionnel A. Langue roumaine*⁴⁰ et (4) *Langue roumaine contemporaine. Phonétique, phonologie, orthographe*⁴¹, (5) Anamaria Preda, *Cours optionnel 3. Langue roumaine*⁴², (6) Dragoş Topală, *Langue roumaine littéraire*⁴³, (7) Ilona Bădescu, *Histoire de la langue roumaine*⁴⁴, (8) Melitta Szathmary, *Langue roumaine contemporaine. Lexique, sémantique*⁴⁵, (9) Mihaela Popescu, *Cours optionnel 1. Langue roumaine*⁴⁶, (10) Silvia Pitiriciu, *Langue roumaine contemporaine – Morphologie*⁴⁷, (11) Bálint Mihály, *Syntaxe de la langue roumaine*⁴⁸, (12) Vasile Ilincan, *Langue roumaine contemporaine. Phonétique. Phonologie. Orthographe. Cours pour l'enseignement à distance*⁴⁹,

³⁸ *Limba română contemporană. Sintaxa* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/idd/cursuri/an_3/cursuri_3.html].

³⁹ *Sintaxa limbii române. Note curs* [http://cis01.central.ucv....intaxa_an3_gioroceanu.pdf].

⁴⁰ *Curs opțional A. Limba română* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/idd/cursuri/an_2/cursuri_2.html].

⁴¹ *Limba română contemporană. Fonetică, fonologie, ortografie* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/idd/cursuri/an_1/cursuri_1.html].

⁴² *Curs opțional 3. Limba română* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/idd/cursuri/an_3/cursuri_3.html].

⁴³ *Limba română literară* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/idd/cursuri/an_3/cursuri_3.html].

⁴⁴ *Istoria limbii române* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/idd/cursuri/an_2/cursuri_2.html].

⁴⁵ *Limba română contemporană. Lexic, semantică* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/idd/cursuri/an_1/cursuri_1.html].

⁴⁶ *Curs opțional 1. Limba română* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/idd/cursuri/an_3/cursuri_3.html].

⁴⁷ *Limba română contemporană – Morfologie* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/idd/cursuri/an_2/cursuri_2.html].

⁴⁸ *Sintaxa limbii române, Semestrul IV* [<http://extensii.ubbcluj.ro/odorheiu-sec/tanulutmutat-tav/4%20felev/Sintaxa.pdf>].

⁴⁹ *Limba română contemporană. Fonetică. Fonologie. Ortografie. Curs pentru învățământ la distanță, Anul I, Semestrul I* [<http://www.litere.usv.ro/cursuri/Cursuri%20ID%20pdf/Limba%20romana%20contemporana%20-%20Fonetica.%20Fonologie.%20Ortografie%20.pdf>].

(13) Adela Novac, *Langue roumaine contemporaine (Notes de cours)*⁵⁰, (14) Svetlana Dermenji-Gurgurov, *Phonétique de la langue roumaine. Support de cours*⁵¹, (15) V. Axenti, *Morphologie de la langue roumaine*⁵².

7. Cours de langue roumaine à l'usage des étrangers. Ce volet regroupe quelques méthodes, guides et cours adressés aux étrangers désireux de s'initier à la langue et à la culture roumaines ou bien aux roumanophones de la diaspora qui ont envie de se rafraîchir leurs compétences linguistiques : (1) *LinkMania*⁵³, un forum de vulgarisation très modeste et à l'air ludique (datant de 2005). (2) *Romanian Lessons – Just the Basics*⁵⁴, un site aux résultats hilarants créé par deux missionnaires néo-protestants américains qui ont tenu à tout prix à partager à des anglophones leurs expériences et leur acquis linguistique lors de leurs séjours dans la région ouest de Roumanie (2001-2002), où réside aussi une importante population hongroise. Sans trop insister sur cette aventure linguistique, remarquons quand même que le tout est parsemé par des commentaires des plus insolites, des remarques drôlement naïves et, bien sur, des fautes des plus savoureuses. Ce qui prouve encore une fois, si besoin était, que les subtilités du roumain ne se laissent pas aisément saisir par untel et que, malgré tout, la linguistique n'est pas à la portée de tous⁵⁵. (3) *Cours de langue roumaine*⁵⁶ – une série de trente leçons (niveaux A1, A2, B1) élaborées conformément au *Cadre européen commun de référence pour les langues* (exercices, textes, illustrations et, par-ci, par-là, même quelques outils audiovisuels). De façon paradoxale, quoique réalisé par le Département des Roumains de l'étranger et donc financé par le Gouvernement de la Roumanie, ce projet n'est pas assumé par ledit

⁵⁰ *Limba română contemporană (Note de curs)*, 2007 [<http://student-penet.ro/campus/cursuri/limba-romana-contemporana-lingvistica/>].

⁵¹ *Fonetica limbii române. Suport de curs* [http://www.usch.md/Documents-/Note%20de%20curs/Filologie%20Romana/Note_de_curs_FONETICA.pdf].

⁵² *Morfologia limbii române*, 2007 [<http://www.search-document.com/pdf/-1/6/limba-romana-gramatica.html>].

⁵³ <http://www.linkmania.ro/topic/194452-lectia-de-gramatica/>.

⁵⁴ *Pronunciation, Subject Pronouns, Basic Verbs, Plurals, Articles, Subjunctive, Future, Past Tense, Reflexive Verbs, Possessive* [<http://www.romanianlessons.com/>].

⁵⁵ En voici quelques exemples : fautes (*Toate cuvintele ale limbii Române* = All the words of the Romanian language – *Toate cuvintele limbii române*), mots hongrois confondus avec des mots roumains (*tîngy* = *porumb* = corn), présence des formes lexicales et morphologiques dialectales (*amu* = *acum* = now, *clisă* = *slănină* = fatty pork rind / fat, *îs* = *sînt*), même chose pour des mots argotiques (*gagică* = *prietenă* = girl friend).

⁵⁶ *Curs de limba română* [<http://www.dprp.gov.ro/elearning/>].

Département⁵⁷. L'accès facile au site et son interface plutôt agréable sont préjudiciés par la précarité de son contenu fort naïf et légèrement stupide⁵⁸. (4) Dana Cojocaru, *Romanian Grammar*⁵⁹ – une très bonne grammaire descriptive avec exercices pour des anglophones⁶⁰ (consultable en ligne et à télécharger). (5) *Bienvenue en Roumanie ! Manuel de langue roumaine et d'orientation culturelle pour les étrangers II*⁶¹, une excellente plateforme en ligne d'autoformation au roumain, réalisée dans le cadre du projet *Langue roumaine – une opportunité pour l'intégration sociale et culturelle, financé par le programme La solidarité et la gestion des flux migratoires, le Fond Européen pour l'Intégration des ressortissants des pays tiers* (2008). (6) *AutoDidact*⁶². Le but de ce projet, élaboré par une équipe d'enseignants de l'Université de Cluj-Napoca et financé par le Conseil National de la Recherche Scientifique dans l'Enseignement Supérieur, est de remédier et de compenser par ses produits finaux quelques désagréments enregistrés dans l'enseignement du roumain en tant que langue étrangère à l'heure où les demandes sont, paraît-il, de plus en plus impératives dans ce sens : (a) les éditeurs ne disposent pas de programmes d'apprentissage suffisamment cohérents ou n'ont pas la force financière qui leur permette de publier du matériel pédagogique conformément à la demande du marché ; (b) généralement, l'enseignement du roumain dans le cadre des institutions de profil du pays et de l'étranger se fait sans matériaux didactiques appropriés (obsolètes, insuffisants, non adaptés). Structuré en trois volets (*Unités, Exercices, Grammaire*), ce cours, dont l'interface graphique est à envier et qui est doublé en français et en anglais,

⁵⁷ « Le contenu de ce site ne représentent pas la position officielle du Département des Roumains de l'étranger » (« Conținutul acestui site nu reprezintă poziția oficială a Departamentului pentru românii de pretutindeni »).

⁵⁸ Voir à ce titre les discordances entre la forme audio et écrite de textes : *România este situată în sud-estul Europei Centrale, cu o suprafață de 237. 500 Km². Populația României este de peste 22. 000. 000 de locuitori* – texte audio // *România este situată în sud-estul Europei Centrale, cu o suprafață de 238. 391 Km² [...], iar populația României este de 21. 680. 974* – texte écrit [Lecția IX. Modulul A1 [http://www.dprp.gov.ro/elearning/capitole/lectie/a1/9].

⁵⁹ http://www.seelrc.org:8080/grammar/pdf/stand_alone_romanian.pdf.

⁶⁰ Élaborée dans le cadre du Centre de recherches SEELRC (The Slavic and East European Language Research Center), patronné par L'université « Duke » (Durham) et L'université de Caroline du Nord (Chapel Hill).

⁶¹ Otilia Hedeșan, Florentina Leucuția, Elena Jebelean, Nicoleta Mușat, Corina Popa, Dana Percec, *Bun venit în România ! Manual de limbă română și de orientare culturală pentru străini II*, Imprimeria MIRTON, Timișoara [http://www.vorbitiromaneste.ro/download/manual/Manual%20de%20initiere%20in%20limba%20romana%20si%20de%20orientare%20culturala%20pentru%20straini.pdf].

⁶² <http://granturi.ubbcluj.ro/autodidact/index.html>.

représente en ce moment le meilleur de ce qu'on peut trouver en la matière sur Internet.

8. Dictionnaires roumains en ligne. Le net offre les suivants dictionnaires roumains (monolingues) : (1) *DexX*⁶³ – un dictionnaire explicatif général destiné à l'usage du grand public (locuteurs roumains ou désireux de s'intéresser à la langue roumaine) et réalisé par des chercheurs de l'Institut de Philologie Roumaine "A. Philippide" de Jassy (Académie Roumaine), des enseignants de l'Université "Al. I. Cuza" de la même ville et de l'enseignement pré-universitaire. Régulièrement actualisé à l'aide de plusieurs dictionnaires généralistes ou de niche⁶⁴, cet ouvrage se distingue aussi par son attitude assez réservée face aux dernières normes orthographiques imposées par l'Académie. (2) *Dictionnaire Explicatif*⁶⁵ – un ouvrage réalisé par contribution bénévole et gratuite à partir de la base de données du *DEX online* (voir *infra*), systématiquement enrichie avec du matériel recueilli d'autres dictionnaires⁶⁶. (3) Deux savoureuses dictionnaire de mots et expressions argotiques, familiers et de la rue : (a) *123urban*⁶⁷ – œuvre d'amateurs, mais très enrichissante pour ceux qui s'intéressent à la dynamique de la langue qui imite le très populaire *Urban Dictionary*⁶⁸. (b) *Webdex – Dictionnaire explicatif du roumain*⁶⁹ – un dictionnaire plus professionnel que le précédent, qui s'appuie sur le *DEX online* (voir *infra*) et sur un bon nombre d'autres dictionnaires⁷⁰. (4) Deux inventaires lexicaux moldo-roumains,

⁶³ <http://www.dexx.ro/>.

⁶⁴ *Dicționar de medicamente, Dicționar de neologisme, Dicționar de omofone, Dicționar de omografe, Dicționar de omonime, Dicționar de paronime, Dicționar de proverbe, Dicționar de termeni internaționali, Dicționar explicativ român, Dicționar financiar-bancar, Dicționar mitologic, Dicționar religios.*

⁶⁵ *Dictionar Explicativ (DE)* [<http://www.dictionar.1web.ro/>].

⁶⁶ Gh. Bulgăr, Gh. Constantinescu-Dobridor, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, Ed. Saeculum Vizual, București, 2002, Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*, Ed. Academiei, București, 1986, Mircea și Luiza Seche, *Dicționar de sinonime*, Ed. Litera Internațional, 2002, **Dicționar ortografic al limbii române*, Ed. Litera Internațional, 2002, Academia Română, Institutul de Lingvistică « Iorgu Iordan », *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, 1998, Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic român*, Universidad de la Laguna, Tenerife, 1958-1966, Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*, Ed. Saeculum, 2000, **Noul dicționar explicativ al limbii române*, Ed. Litera Internațional, 2002.

⁶⁷ <http://www.123urban.ro/def/argou>.

⁶⁸ www.urbandictionary.com.

⁶⁹ *Dictionar explicativ roman* [<http://www.webdex.ro>].

⁷⁰ *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX 75, DEX 84, DEX 96), *Supliment DEX* (DEX-S 88), *Dicționar de sinonime, Dicționar de antonime, Dicționar ortografic al limbii române, Noul dicționar explicativ al limbii române* (NODEX), *Dicționar de arhaisme și regionalisme* (DAR), *Dicționar gastronomic explicativ* (DGE), *Dicționarul etimologic*

délibérément rédigés dans un esprit pamphlétaire, qui, outre leur caractère ludique (en parfaite harmonie d'ailleurs avec les conventions des interactions sur Internet), peuvent fournir pas mal d'exemples sur les différences entre le roumain de Roumanie et sa variante de la République de Moldova : (a) *Dictionnaire "moldo-roumain" – Le comble de la bêtise – Portail de la bêtise* (Ce blog est un pamphlet sur la bêtise et ses formes de présentation)⁷¹. (b) *Muligambia – Dictionnaire "moldo-roumain"*⁷² (Ce site est un pamphlet !). (5) *Archeus.ro – Ressources linguistiques pour la langue roumaine*⁷³ – le meilleur auxiliaire linguistique informatisé en ligne dont dispose en ce moment la langue roumaine. A vrai dire, ce dictionnaire, qui ne se subordonne ni à l'Académie Roumaine (qui n'a pas été intéressée par ce projet), ni à toute autre institution, est un complexe d'instruments linguistiques interconnectés entre eux, fruit des recherches menées par un groupe d'enthousiastes experts IT et spécialistes en linguistique computationnelle⁷⁴. Faute de ressources financières, de ce groupe de volontaires (*Archeus.ro*) il en reste aujourd'hui un seul membre ! (non linguiste, un ancien salarié de la société Google). *Archeus.ro* comprend donc : (a) Un *Dictionnaire*

român (DER), *Diționar al limbii române actuale* (DLRA), *Diționarul limbii române contemporane* (DLRC), *Diționarul limbii române moderne* (DLRM), *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine* (DMLR), *Diționar de neologisme* (DN), *Diționar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM, (DOOM 2), *Micul diționar academic* (MDA), *Marele diționar de neologisme* (MDN), *Diționarul limbii române literare vechi (1640-1780) – Termeni regionali* (DLRLV), *Diționarul limbii române literare contemporane* (DLRLC), *Diționar enciclopedic*, *Diționar de argou al limbii române*.

⁷¹ *Diționar "moldovenesc-român" – Culmea prostiei – Portal despre prostie* (Acest blog este un pamflet legat de prostie și de formele ei de prezentare) [<http://www.culmeaprostiei.ro/prostie/prostii-inspirate-de-la-vecini/dicionar-moldovenesc-roman.html>] ; repris sur CIEL ET TERRE ROUMAIN (*CER ȘI PĂMÂNT ROMÂNESC*) [<http://cersipamantromanesc.wordpress.com/tag/dicionar-roman-maldavan/>].

⁷² *Diționar Moldo-Român* (Acest site este un pamflet !) [<http://muligambia.md/index.php?do=static&page=dex>].

⁷³ *Archeus.ro – Resurse lingvistice pentru limba română* [<http://www.archeus.ro/lingvistica/main>].

⁷⁴ J'ajoute, entre parenthèses, qu'en 2011 l'Académie a publié la version intégrale et unitaire du *Dictionnaire Trésor de la langue roumaine* (*Diționarul Tezaur al Limbii Române*) – 19 volumes – 17 000 pages (la version initiale, réalisée dans un délai de 105 ans : 37 volumes). Ces tomes, assez encombrants et difficiles à manier coûtent, en plus, une somme qui sûrement n'est pas à la portée de tous (plus de 500 euros). Il est vrai néanmoins qu'une variante au format électronique est en train de se préparer à l'Institut de Philologie Roumaine de Jassy : *Dictionnaire Trésor de la langue roumaine au format électronique* (Gabriela Haja, Elena Dănilă, Corina Forăscu, Bogdan-Mihai Aldea, *Diționarul Tezaur al Limbii Române în format electronic* – eDTR [https://consilr.info.uaic.ro/edtlr/wiki/index.php?title=Despre_proiect; <http://profs.info.uaic.ro>]).

*explicatif de la langue roumaine*⁷⁵ – c'est-à-dire un transfert sur la Toile de sa variante sur papier (mais sept fois plus riche que son homologue de 1998 puisqu'il est extensible à base de volontariat) et de plusieurs autres dictionnaires prestigieux de la langue roumaine. Toute recherche peut s'effectuer à partir de la forme de base de chaque mot, tout comme de ses dérivés, avec ou sans diacritiques. Le dictionnaire s'associe : un *Guide du bon usage* de la langue roumaine et un *Recueil d'articles* portant sur la linguistique roumaine. (b) Un *Lemmatiseur* qui peut engendrer une liste de formes de base pour chaque mot à partir d'une forme flexionnelle, le mot étant traduit simultanément en anglais et recevant d'une manière automatique sa description grammaticale. (c) Une fonction *Wikisource – Recherche texte littéraire* où on peut voir le mot cherché dans un contexte spécifique. (d) Une fonction similaire mais limitée au texte de la Bible (*Bible – Recherche texte*). (e) Une *Aide à la flexion*. (f) Une fonction *Ajout des signes diacritiques*. (g) Une fonction *Ajout des accents pour les textes en roumain*, conçu pour faciliter l'apprentissage de cette langue. (h) Un *Traducteur* roumain-anglais et vice-versa.

9. Livres de linguistique roumaine – textes intégraux. Quant aux livres traitant de la linguistique roumaine qu'on peut consulter sur Internet, les résultats des recherches s'avèrent plutôt décevants. Seuls quelques titres, pas nécessairement des plus représentatifs, s'y trouvent, suite aux efforts tout à fait louables de quelques volontaires passionnés : **Dicționar ortografic al limbii române pentru elevi*⁷⁶, **Dicționar ortografic românesc*⁷⁷, Adina Dragomirescu, *Ergativitatea : tipologie, sintaxă, semantică*⁷⁸, Dana Cojocar, *Romanian Grammar*⁷⁹, Florica Dimitrescu, *Dinamica lexicului românesc – ieri și azi*⁸⁰, Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*⁸¹, Ilie

⁷⁵ *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX online). Voir aussi : <http://dex-online.ro/>.

⁷⁶ Ed. Litera Internațional, București – Chișinău, 2001 [<http://diacritica.wordpress.com/2010/03/07/gramatica-ortografie-resurse-online/>].

⁷⁷ Academia de Științe a Republicii Moldova, Institutul de Lingvistică, Ed. Litera, Chișinău, 2001 [<http://diacritica.wordpress.com/2010/03/07/gramatica-ortografie-resurse-online/>].

⁷⁸ Ed. Universității din București, 2010 [http://www.unibuc.ro/prof/-dragomirescu_a/docs/2011/mar/30_23_30_09Adina_Dragomirescu_Ergativitatea_2010.pdf]

⁷⁹ SEELRC, 2003 [<http://diacritica.wordpress.com/2010/03/07/gramatica-ortografie-resurse-online/>].

⁸⁰ Ed. Logos, București, 1994 [<http://www.logos.tm.ro/gratuit/973-95560-4-3a.pdf>].

⁸¹ *Actele colocviului catedrei de limba română*, Universitatea București, 2004 [<http://diacritica.wordpress.com/2010/03/07/gramatica-ortografie-resurse-online/>].

Ștefan Rădulescu, *Erori frecvente în limbajul cotidian*⁸², Ion Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*⁸³, Mioara Avram, *Ortografie pentru toți. 30 de dificultăți*⁸⁴, Narcisa Forăscu, *Dificultăți gramaticale ale limbii române*⁸⁵, Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*⁸⁶.

10. Publications scientifiques. Plusieurs volumes des périodiques scientifiques de haut prestige peuvent être consultés maintenant sur Internet. Par malheur, seulement une petite partie de ces périodiques a été postée sur la Toile. J'ai noté dans les lignes qui suivent : (1) le titre de chaque publication, (2) la première année de sa parution, (3) les années de parutions affichées sur Internet et (4) le contenu proprement-dit des numéros postés (page de titre, sommaire, résumés, numéro complet = sommaire + textes intégraux ± résumés). Plus concrètement, ces publications émanent⁸⁷ : (1) des instituts de linguistique subordonnés à l'Académie Roumaine, c'est-à-dire de l'Institut de Linguistique et Histoire Littéraire "Sextil Pușcariu" de Cluj-Napoca (a), de l'Institut de Philologie Roumaine "A. Phillippide" de Jassy (b, f) et (3) de l'Institut de linguistique "Iorgu Jordan – Al. Rosetti" de București (c, d, e) : (a) *Dacoromania*⁸⁸ (1re parution, 1re série 1920-1948, nouvelle série 1994- ; 1994-2013 : n^o complet) ; (b) *Annuaire de linguistique et d'histoire littéraire*⁸⁹ (1re parution (1950-)1956-1963, 2e parution : 1964-1973, 1976-2011 : n^o complet) ; (c) *Études et recherches linguistiques (Studii și cercetări lingvistice)*⁹⁰ (1re parution 1950 ; 2002-2009 : sommaire, 2009-2012 : sommaire, résumés) ; (d) *Langue roumaine*⁹¹ (1re parution 1952 ; 2006-2008 : sommaire, 2009-2010 :

⁸² Niculescu, 2006 [<http://diacritica.wordpress.com/2010/03/07/gramatica-ortografie-resurse-online/>].

⁸³ Ed. Albatros, București, 1982 [<http://diacritica.wordpress.com/2010/03/07/-gramatica-ortografie-resurse-online/> ; <http://limbaromana.altervista.org/13141224-Gramatica-de-baza-a-limbii-romane.pdf>].

⁸⁴ Ed. Litera Internațional, București – Chișinău (Biblioteca școlară) [<http://diacritica.files.wordpress.com/2010/03/avram-mioara-ortografie-pentru-toti-carta.pdf>].

⁸⁵ Universitatea București, 2001 [<http://diacritica.wordpress.com/2010/03/07/gramatica-ortografie-resurse-online/>].

⁸⁶ Ed. Universității din București, 2003 [<http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu-introducere.htm>].

⁸⁷ À une exception près : *Langue roumaine – Kichinev (Limba română – Chișinău)* ; <http://limbaromana.md/> ; 1re parution 1991 ; 2003-2012 : textes).

⁸⁸ <http://www.dacoromania.inst-puscariu.ro/>.

⁸⁹ *Anuar de lingvistică și istorie literară* [http://www.alil.ro/?page_id=10].

⁹⁰ http://www.lingv.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=73-&Itemid=92.

⁹¹ *Limba română* [http://www.lingv.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=71&Itemid=90].

sommaire, résumés, 2011-2012 : n° complet) ; (e) *Revue roumaine de linguistique / Romanian Review of Linguistics*⁹² (1re parution 1956 ; 2013-2006 : n° complet) ; (f) *Philologica Jassyensia*⁹³ (1re parution 2005 ; 2005-2012 : n° complet) ; (2) des universités (bulletins scientifiques et annales) : (a) *Annales de l'Université de Bucarest, Langue et littérature roumaine*⁹⁴ ; 1re parution, 1re série 1893-1942, 2e série 1956-1960, 3e série 1969 ; 2002, 2003 : résumés, 2004-2011 : n° complet) ; (b) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Studia Philologia*⁹⁵ (1re parution 1956 ; 2000-2012 : sommaire, 2012 [à partir du n° 4]-2013 : n° complet) ; (c) *Annales de l'Université de l'Ouest de Timisoara*⁹⁶ ; 1re parution 1963 ; 2003-2010 : n° complet) ; (d) *Annales scientifiques de l'Université "Ovidius" de Constantza. Série philologie*⁹⁷ ; 1re parution 1990 ; 2002-2007 : sommaire, 2008-2012 : n° complet) ; (e) *Annales de l'Université de Craiova. Série sciences philologiques. Linguistique*⁹⁸ (1re parution 1996 ; 2000-2005 : sommaire, 2006-2010 : sommaire, résumés) ; (f) *Annales de l'Université d'Oradea, Fascicule langue et littérature roumaines*⁹⁹ ; 1re parution 1996 ; 1967-1968 : page de titre, 1969-1973 : sommaire, 1975-1976 : page de titre, 1977-1979 : sommaire, 1991 : sommaire, 1992-1993, 1996 : sommaire sans page de titre, 1997-2000 : sommaire, 2001 : sommaire sans page de titre, 2003-2005, 2007-2009 : sommaire sans page de titre, 2010 : page de titre, 2012 : sommaire) ; (g) *Annales de l'Université de Craiova, Série Sciences philologiques, Langues et littératures romanes*¹⁰⁰ ; 1re parution 1998 ; 2001-2003 : sommaire, 2004-2008 : sommaire, résumés, 2009-2010 : n° complet, 2011-2012 : sommaire, résumés) ; (h) *Annales. Langue et littérature roumaine. Série philologie*¹⁰¹ (1re parution 1999 ; 2007-

⁹² <http://www.lingv.ro/RRIndex.html>.

⁹³ <http://www.philologica-jassyensia.ro/arhiva.php>.

⁹⁴ *Analele Universităţii din Bucureşti, Limbă şi literatură română* [http://aub.-unibuc.ro/index.pl/arhiva_2011_ro].

⁹⁵ Université " Babeş – Bolyai", Cluj-Napoca [<http://www.studia.ubbcluj.-ro/arhiva/arhiva.php>].

⁹⁶ *Analele Universităţii de Vest din Timişoara, Seria Ştiinţe filologice* [<http://www.litere.uvt.ro/vechi/stiintefilologice/2003.htm>].

⁹⁷ *Analele ştiinţifice ale Universităţii "Ovidius" din Constanţa. Seria filologie* [<http://litere.univ-ovidius.ro/Anale/cuprins.php>].

⁹⁸ *Analele Universităţii din Craiova. Seria ştiinţe filologice. Lingvistică* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/activ_st/lingvistica.htm].

⁹⁹ *Analele Universităţii din Oradea, Fascicula Limba şi literatura română* [<http://analeromana.uoradea.ro/archives.html>].

¹⁰⁰ *Analele Universităţii din Craiova, Seria Ştiinţe filologice, Langues et littératures romanes* [http://cis01.central.ucv.ro/litere/activ_st/lrl/anale_franceza_ro.htm].

¹⁰¹ *Anale. Limba şi literatura română. Seria filologie*, Université "Spiru Haret", Bucureşti [<http://www.spiruharet.ro/anale/litere/>].

2009 : n° complet) ; (i) *Annales Universitatis Apulensis*¹⁰² (1re parution 2000 ; 2000-2007 : sommaire, 2008-2011 ; sommaire, résumés) ; (j) *Studia Universitatis "Petru Maior". Philologia*¹⁰³ (1re parution 2002 ; 2002-2011 : sommaire, résumés, 2011 [à partir du n° 11]- 2012 : texte intégraux) ; (g) *UniTerm*¹⁰⁴ (uniquement en ligne ; 2004-2009 : n° complet) ; (h) *Études et recherches en philologie. Série langues romanes*¹⁰⁵ (1re parution 2007 ; 2007-2010 : n° complet, 2011-2012 : n° complet) ; (i) *Studia Universitatis, Série "Sciences Humaines"*¹⁰⁶ (1re parution 2007 ; 2007-2011 : n° complet).

11. Conclusions. La première impression qu'on a à la fin de ce survol sur les ressources linguistiques informatisées sur Internet portant sur la description et l'acquisition de la langue roumaine est assez mitigée. Il est de toute évidence d'abord que ce n'est qu'une bricole de l'ensemble des textes de linguistique roumaine qui a été postée sur la Toile. Il s'agit, plus exactement, de fragments aléatoirement choisis d'un vaste corpus qui s'est constitué de manière homogène au fil du temps. Notons en passant qu'on peut compter en ce moment en Roumanie toute une légion de facultés humanistes auxquelles sont associés autant d'enseignants-chercheurs dont la linguistique roumaine constitue l'objet de leur activité (entre autres) et dont la production scientifique (thèses de doctorat, mémoires de tout type, projets divers, livres) ne se reflète que peu sur la Toile : 30 facultés de lettres, 36 facultés des sciences de la communication, 20 facultés des sciences de l'éducation, 20 facultés de théologie, 8 facultés d'études culturelles, 8 facultés des arts du spectacle, 11 facultés de journalisme.

En dehors de cela, les données correspondant au sujet traité ici et que le net met à la disposition de ses utilisateurs doivent être considérées de manière assez réservée et avec beaucoup de précaution. Puisqu'elles proviennent en bonne partie du travail, tout à fait méritoire d'ailleurs, d'un cortège de volontaires non linguistes. C'est de ce fait que des excuses visant la fiabilité des informations offertes accompagnent quelquefois ces bases de données :

Ces informations représentent des opinions et n'ont pas un caractère officiel. Les auteurs / les opérateurs n'ont aucune responsabilité quant à l'exactitude et la cohérence des informations présentées et n'assument aucunement leur responsabilité pour les actions résultant de l'utilisation des informations

¹⁰² Université " 1 Decembrie 1918", Alba-Iulia [http://www.uab.ro/reviste_re-cunoscuta/index.php?cale=philologica].

¹⁰³ Université " Petru Maior", Târgu Mureș [<http://www.upm.ro/cercetare/-studia%20website/html/arhiva.html>].

¹⁰⁴ Université de l'Ouest de Timisoara [<http://www.litere.uvt.ro/vechi/uni-term.htm>].

¹⁰⁵ *Studii și cercetări filologice. Seria limbi romanice*, Université de Pitești [<http://www.philologie-romane.eu/index.php/ro/arhiva/>].

¹⁰⁶ *Studia Universitatis, Seria « Științe Umanistice »*, Université d'État de Moldova, Kichinev [http://usm.md/studiau/?page_id=25].

présentées¹⁰⁷ ; Webdex n'assume aucune responsabilité pour les faits résultant de l'utilisation des informations présentées sur ce site et n'assume aucune responsabilité quant à l'exactitude et la cohérence des informations présentées¹⁰⁸.

Mais si ces avertissements à la prudence peuvent être acceptés dans ce cas ponctuel et dans le contexte des pratiques usuelles sur Internet, il est moins évident de les retrouver sur des sites de haut niveau professionnel, réalisés par des vrais spécialistes :

Ces informations ne constituent pas des avis de spécialité légales, médicales, d'ingénierie, sociologiques, psychologiques, éducationnelles, etc. Si un tel soutien vous est nécessaire, cherchez des spécialistes ayant une compétence professionnelles qui offrent un tel service. Ni les auteurs du site web, ni ses institutions affiliées ne garantissent pas l'exactitude, la complétude, l'utilité ou l'efficacité du matériel présenté et aucune des parties ne pourra être tenue responsable, directement ou indirectement, pour quelque dommage ou effet secondaire ou accidentel par l'utilisation des informations fournies. Les outils de ce site [...] sont offerts tels quels, sans aucune garantie. Vous pouvez utiliser ces outils seulement si vous le voulez et si vous décidez ainsi et seulement à vos propres risques. Nous n'assumons aucune responsabilité pour les conséquences directes ou indirectes de l'utilisation de ces outils (programmes)¹⁰⁹.

Subséquentement, le tri du matériel informationnel s'est fait au grand hasard puisqu'il n'y a pas une instance maîtresse qui s'assume constamment et

¹⁰⁷ *Informațiile reprezintă opinii și nu au caracter oficial. Autorii / operatorii nu au nici o răspundere cu privire la corectitudinea și coerența informațiilor prezentate și nu își asumă responsabilitatea pentru faptele ce rezultă din utilizarea informațiilor prezentate. [<http://www.dictionar.1web.ro/>].*

¹⁰⁸ *Webdex nu își asumă responsabilitatea pentru faptele ce rezultă din utilizarea informațiilor prezente pe acest site și nu are nici o răspundere cu privire la corectitudinea și coerența informațiilor prezentate. [<http://www.webdex.ro/>].*

¹⁰⁹ *Aceste informații nu constituie sfaturi de specialitate legale, medicale, inginerești, sociologice, psihologice, educaționale etc. Dacă este necesar un astfel de sprijin, căutați specialiști cu competență profesională care oferă un astfel de serviciu. Nici autorii sit-ului web și nici instituțiile afiliate nu garantează acuratețea, completitudinea, utilitatea sau eficacitatea materialului expus, și nici una din părți nu va fi răspunzătoare de vreo pagubă, un efect secundar sau accidental, direct sau indirect, prin utilizarea informațiilor oferite. Instrumentele de pe acest sit [...] sunt oferite ca atare, fără nici o garanție. Folosirea acestor instrumente o faceți numai dacă doriți și decideți astfel și numai pe propriul dumneavoastră risc. Noi nu ne asumăm nici un fel de responsabilitate pentru consecințele directe sau indirecte ale folosirii de către dumneavoastră a acestor instrumente (programe). H.-N. Teodorescu, L. Pistol, M. Feraru, M. Zbancioc, D. Trandabăț, *Sounds of the Romanian Language Corpus (SRoL)* 2012, projet déroulé par une équipe de spécialistes de l'Université de Jassy [http://www.etc.tuiasi.ro/sibm/romanian_spoken_language/ro/disclaimer_ro.htm].*

fermement ce rôle. En principe, c'est à l'Académie que cette tâche reviendrait de droit. Dès son début, son *Statut*¹¹⁰ stipule d'ailleurs formellement que l'institution en cause se donne pour but majeur la mission de veiller à la culture et à la promotion de la langue et de la littérature roumaines¹¹¹. Signalons du reste que son *Département de philologie et de littérature* passe en premier rang parmi les sections de ladite institution¹¹². C'est ainsi qu'on pourrait adhérer facilement aux aveux d'un internaute à juste titre également révolté et désappointé (cette situation n'ayant pas beaucoup changé depuis) :

*La grammaire roumaine inexistante sur Internet. Essayant de trouver quelque chose sur Google sur la préposition la [à], j'ai constaté qu'il n'y a absolument rien à propos de la langue roumaine. Alors là, sacrée Académie Roumaine, à quoi diable jouez vous donc ? Des études universitaires approfondies ? En conséquence, il n'y a RIEN sur le net sur les règles d'écriture correcte de la langue roumaine. Pas un seul enseignant d'école n'a eu ni envie, ni l'inspiration de publier en format électronique, sur le net, comment faut-il écrire correctement. En conséquence, c'est crime et châtement sur le net. [...] Et c'est en 2011*¹¹³.

Si le roumain n'est pas trop (même pas assez) présent sur la Toile (vu l'intérêt croissant des Roumains pour le net), c'est aussi suite au fait que je vais seulement pointer ici : la jeune génération s'en dispense aisément parce que la maîtrise de l'anglais et du russe (en République de Moldova) elle seule répond suffisamment et pleinement à leurs besoins dans l'espace virtuel, l'usage et la culture de la langue nationale se diluant, pour ainsi dire, de plus en plus parmi les adolescents alors que l'autorité et le prestige des institutions vouées à y veiller est, par malheur, en chute libre les deux dernières décennies.

¹¹⁰ *Statut de l'Académie Roumaine* [www.acad.ro/acteNormative/doc/SAR.-doc].

¹¹¹ Chapitre 1, Article 12.

¹¹² *Ut supra*.

¹¹³ *Gramatica limbii române, inexistentă pe Internet. Încercând să caut ceva despre prepoziția la pe Google, am aflat că nu există absolut nimic acolo despre limba română. Atunci, trăi-ți-ar Academia Română, voi ce mama dracu' faceți acolo, studii academice aprofundate ? Dar nimeni nu publică pe Internet nimic pentru limba asta ? Drept urmare nu există pe net NIMIC despre regulile de scriere corectă a limbii române. Nici un profesor de școală generală n-a avut chef și nici inspirația să publice în format electronic, pe net, cum trebuie să se scrie corect. Drept urmare, pe net găsim crimă și pedeapsă. [...] Si asta in 2011.* [<http://www.piticu.ro/gramatica-limbii-romane-inexistenta-pe-internet.html>]

ISABELLA CHIARI

Sapienza Università di Roma

**THE ROLE, ANALYSIS AND PROCESSING OF
EMOTICONS IN A CORPUS OF DIALOGIC ITALIAN TEXTS
EXTRACTED FROM THE WEB**

ABSTRACT: The study of computer mediated communication (CMC) productions and of specific expressions that from CMC have penetrated other text typologies and genres poses very interesting challenges for its electronic linguistic processing (lemmatization, part of speech tagging, concordancing, etc.) because of their specificity and their often non standard orthographies (abbreviations, emoticons, interaction signs, high percentage of typos). The communication gives an overview of the main problems raised in building a Reference Italian Lexicon for the lemmatization of a balanced corpus of Italian CMC texts (Web2Corpus_it), containing one million words extracted from newsgroups, blogs, forums, social networks and chats and focuses on theoretical and applicative issues regarding the processing and role of emoticons in CMC.

Key words: corpora, Italian, computer mediated communication, Emoticons, linguistic processing

1. Computer mediated communication and corpora

The language of the net, and more specifically, what has been defined by Susan Herring as Computer Mediated Communication (CMC), “communication that takes place between human beings via the instrumentality of computers” (HERRING, 1996: 1), the interactive dialogic written interchange common in blogs, forums, social networks and chat, has largely influenced ordinary and literary texts in most languages (with a large impact also in the case of minority languages, who have been revitalized in their written form by the explosion of net use especially in forums). The study of CMC productions, and of specific expressions that from CMC have penetrated other text typologies and genres, poses very interesting challenges to its electronic linguistic processing (lemmatization, part of speech tagging, concordancing, etc.), mainly because of their specificity and their often non-standard orthographies (abbreviations, emoticons, interaction signs, high percentage of typos). Ordinary practices used in philological studies can give interesting insights for the solution of problems of annotation, as in the case of error detection and tagging, and automatic linguistic processing.

The wide availability of texts present on the internet has made an easy common practice that of building our own corpus for specific, sometimes occasional, analysis. Any linguist who has worked with texts extracted from the

web (whether specifically written for the web as in the case of blogs, chats or social networks, or simply published on the web, as in the case of newspaper articles, e-books, etc. but more frequently in the former cases) has had the chance to notice the high level of noise present in those texts as compared to other sources. And, speaking about qualitative studies, the literature on netspeak and on CMC is growing very rapidly (HERRING, 1996; THURLOW et al., 2004; KELSEY & ST. AMANT, 2008). Texts belonging to the typology of CMC exhibit some peculiarities which have been observed cross-linguistically in all languages: a high presence of typos and linguistic errors as well as non standard orthographies; a high presence, though not yet quantified, of communicative devices specifically created for CMC use such as smileys (or emoticons) and abbreviations.

This paper will concentrate on the evaluation of semi-automatic processing of one of the most problematic issues of CMC, that of the use of emoticons, in a reference Italian corpus of CMC texts and on possible ways of standardizing their annotation.

The vast amount of scientific literature that has been produced in the past years on the subject of CMC, and in a wider perspective on netspeak and web texts, have qualitatively explored common and specific features of the different CMC genres (COLLOT & BELMORE, 1996; HERRING, 1996; DAVIS & BREWER, 1997; BORTFELD, 1998; YATES, 2000; CRYSTAL, 2001; OOI, 2001; THURLOW ET AL., 2004). But the peculiar difficulties of automatic processing of some typologies of electronic texts rarely lead to the development of reference corpora of different electronic text genres (especially those involving interactions among ordinary users as happens in CMC). A very clear distinction must be drawn among *web corpora* (such as the Wacky corpora – ItWac, UkWac, DeWac, etc., or, in the case of Italian, the Paisà corpus) and *CMC corpora*. *Web corpus* is a general term referring only to the extraction of any kind of text from the web, thus including texts primarily conceived for other media and only afterwards made available on the net. The features of these corpora from a linguistic point of view and from the point of view of automatic processing are not so far from other traditional texts derived from other sources. Novelty and challenges are often centred on data collection, crawling, indexing.¹ While the greatest challenge to computational and corpus linguistics is represented by *CMC corpora* (BEIBWENGER & STORRER, 2008), that are characterized by conversational texts among peers in synchronous and a-synchronous environment. These texts exhibit properties that are frequently observed in speech, such as fast programming, short contributions, a weaker cohesive structure and heavy reliance on the context and on shared knowledge. Moreover the absence of paralinguistic features drives to the development of coping strategies that involve the wide use of smileys and

¹ See the Web as Corpus conference series and (MEYER ET AL., 2003; BARONI ET AL., 2009; LEW, 2009).

iconic aids. These features introduce challenges to automatic processing and have never been estimated quantitatively over the different CMC genres.

In 2010 we started a project whose aim is to investigate sense negotiation strategies in CMC in order to evaluate how mutual understanding and misunderstanding are managed, signalled and resolved in written CMC. In order to focus our analyses on stable data and to perform quantitative analyses as well, we decided to build a pilot reference corpus of Italian CMC and to develop specifically designed processing tools.

The corpus, funded by Sapienza University of Rome, will be released in its final form in the beginning of 2014 under the name *Web2Corpus_it* (<http://glottoweb.org/web2corpus/>).² The corpus was built in order to represent forms of CMC that bear the following characteristics:

- **Interactive and dialogic exchanges** (thus excluding webpages, Wikipedia and other mono-directional – though collaborative - texts)
- **Written form** (thus excluding video and audio chat, videoconferencing and social networks)
- **Public exchanges** (thus excluding private exchanges through e-mail and instant messaging)

The genres included in the corpus have been balanced in the following way:

<i>Web genre</i>	<i>Nr. of word tokens</i>
Blog	150.000
Forum	150.000
Newsgroup	150.000
Social Network	300.000
Chat	300.000
Total	1.050.000

The corpus consists of 652 threads and chat logs. The texts were manually acquired in order to control variables relevant to the balancing of the corpus (thus excluding *a priori* the focused crawling methodology very common in web as corpus projects). Selection criteria were based on the following principles: maximum variability of register and sociolinguistic features of text authors, maximum accessibility (texts chosen from high ranked sites in access statistics for forums, blogs, social networks), thread integrity, medium length threads (on the average length of the specific source).

² The research team, coordinated by Isabella Chiari, also includes among the proponents Federico Albano Leoni, Sergio Bolasco, Francesco De Renzo, Sabine Koesters Gensini, Ilaria Tani and among involved researchers Giulia Petitta, Alessio Canzonetti, Cristina Antonetti, Matteo Servilio, Marta Di Cola, Vincenzo Vasco, Giovanni De Gasperis, Luigi Squillante.

All texts in the corpus have been further anonymized in order to remove personal data (as proper names, usernames, emails, etc.) and further annotated with a standardized XML scheme for a general structural description. We are now exploring in a network with other CMC corpora projects the option of proposing a new TEI (Text Encoding Initiative) standard for the annotation of CMC texts.³ The texts are also being POS tagged for online querying.

2. *Processing and analysing emoticons in Web2Corpus_it*

The relevance of emoticons in CMC communication has been noted and analysed in many different perspectives (CHIU, 2007; DERKS ET AL., 2007; DERKS ET AL., 2008a; DERKS ET AL., 2008b; JIBRIL & ABDULLAH, 2013; PARK ET AL., 2013). From their first appearance in the Eighties emoticons gained in frequency, systematisation and variety (Park et al., 2013). Some of their more relevant aspects and functions are: coping with the lack of non-verbal cues, the signalling of emotion and tone of written portion of text, their variation across languages and cultures (two main different styles Western horizontal (:-), and Eastern vertical ^_^)⁴, functions of emoticons from pure social markers (:-) as “hello”) to the expression of emotions or discourse tone description. The similarity of function between emoticons and intonation and non verbal behaviour has often been pointed out, in that they might serve to three main functions a) providing information b) regulating interactions c) expressing intimacy (DERKS ET AL., 2007: 843). There is nevertheless a significant difference in channel expression: emoticons appear in a linear (sequential) way, compared to the simultaneous properties of intonation. The use of emoticons, though presents some characteristics that are similar to non-verbal behaviour, they also play both semantically and formally the role of discourse markers. In these latter cases emoticons can act autonomously as a complete speech act or utterance.

A case in which the smiley is used as discourse marker can be seen in Example 1.

senderW(10:45 AM): nn ti piace la foto<
senderJ(10:45 AM): :)
senderAP a senderJ (10:45 AM): non credo ti convenga

³ Some of the most relevant issues for the standardisation of annotation have been addressed in a Panel “Computer-mediated communication in TEI: What lies ahead”, TEI Annual Conference Meeting “The Linked TEI: Text Encoding in the Web”, Rome 2-5 october 2013, with contributions by M. Beißwenger, T. Chanier, I. Chiari, M. Ermakova, I. Hendrickx, A. Herold, L. Lemnitzer, A. Storrer, H. van den Heuvel, M. van Gompel.

⁴ The results presented in this paper are only focused on Western emoticons, since our corpus contains only sporadic uses of Eastern style vertical emoticons. Furthermore the paper only refers to the use of textual emoticons and does not take into account the use of iconic emoticons, very common especially in forums.

Example 1 - :) as discourse marker

Emoticon can also be used to express the disposition of the speaker toward his own utterance and conferring a sense of irony to it as in Example 2.

senderB e non ti hanno dato del polentone? ;)

senderC troppa grazia.....e poi sono anche metà terrone!!

Example 2 - ;-) that functions as non-verbal clues

It has been pointed out that emoticons are more frequent in socio-emotional exchanges than in task oriented exchanges (DERKS ET AL., 2007), but in general CMC genres no evaluation has been produced about the incidence and differences in occurrences of emoticons in blogs, forums, social networks, etc. An answer to this question is only possible in a corpus-based perspective and having access to a balanced corpus including different genres.

We analysed occurrences of the standard emoticons and their eventual variation⁵ in all subcorpora of Web2Corpus_it, grouping emoticon signs by tag classes. We deal with classes because there are many variants to a single emoticon sign. For example, we have 14 variations of the smiley :-), 22 variations of the laughing emoticon, 11 of the wink, excluding formal intensification cases (that we nevertheless computed in the occurrences count).

smiley :-) :-] :) :o) :3 :c) :> v__v =] 8) => ;} :^) :>)

laughing :-D :D 8-D 8D x-D xD X-D XD =-D

=D ==3 =3 B^D :-)) :-))) :-)))) X°-D X°D X3 x3 C: ^o^

wink ;-) ;) *-) *) ;-] ;] ;D ;^) :-, ;> ;>

Figura 1 - Examples of emoticon variation forms

We have then built a reference dictionary of emoticons, based on different sources, associating the specific emoticon form to its standard linguistic description, as in the short example you can see in Table 1 - Examples of reference emoticon dictionary:

form (token)	CAT	semantic tag	Lemma (citation form)
:-)	EMO	smiley	:-)
:-]	EMO	smiley	:-)

⁵ From the concordance lines produced in queries all false positive cases were excluded from results. Thus cases of character sequences (as for 8-0) that did not represent emoticons were not computed or analysed.

:)	EMO	smiley	:-)
:-)))))))	EMO	smiley	:-)
:-D	EMO	laughing	:-D
:D	EMO	laughing	:-D
8-D	EMO	laughing	:-D
>:[EMO	Frown, sad	:-(
:-(EMO	Frown, sad	:-(
:(EMO	Frown, sad	:-(
:-	EMO	Angry	X-(
:-@	EMO	Angry	X-(
>:-@	EMO	Angry	X-(
:'-(EMO	Crying	:'-(
:'(EMO	Crying	:'-(
QQ	EMO	Crying	:'-(
:'[EMO	Crying	:'-(
>:O	EMO	Surprise, shock	>:O
:~O	EMO	Surprise, shock	>:O
°o°	EMO	Surprise, shock	(o-o)
;-)	EMO	Wink	;-)
;))	EMO	Wink	;-)
*-))	EMO	Wink	;-)
>:P	EMO	Tongue sticking out	:-P
:-P	EMO	Tongue sticking out	:-P
:P	EMO	Tongue sticking out	:-P

Table 1 - Examples of reference emoticon dictionary

The overall incidence of Western textual emoticons in Web2Corpus_it is 4.105 occurrences.

In order to compare data in different genres represented by different overall occurrences in the corpus, data can be observed normalized for 200.000 occurrences (see Table 2).

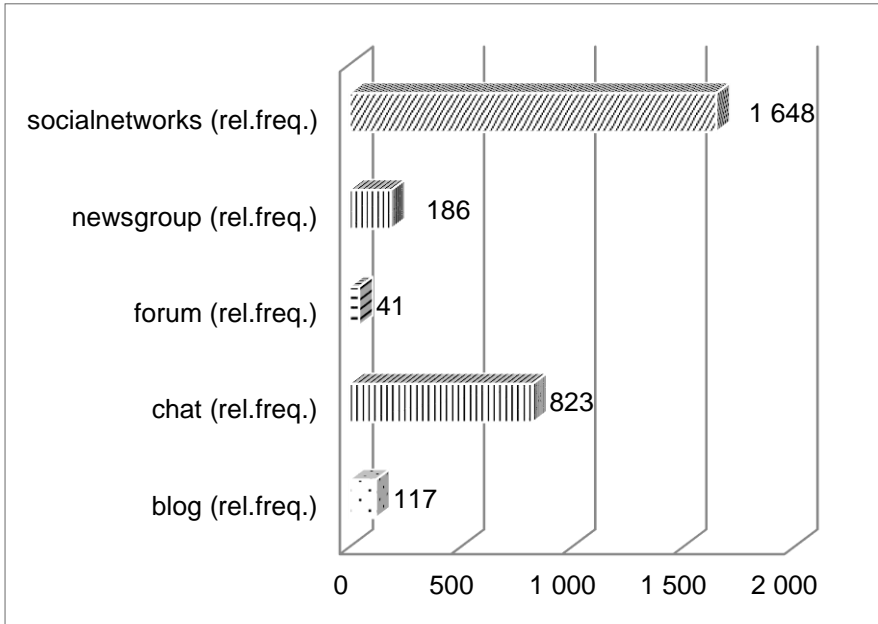

Table 2 - Western Textual Emoticons in Web2Corpus_it (normalized data)

A first observation regarding corpus incidence on different genres is the significant higher number of occurrences in social networks and in chat sub-corpora. This data is coherent with all different kind of semantic typologies of emoticons signalling the fact that emotional and subjective evaluation is more associated with conversation in informal exchanges and (semi)private exchanges. This depends on the different functions of exchanges and comments in blogs, forums and newsgroups that tend to be characterized by more structured texts and relatively more formal exchanges that rely on traditional writing conventions more than the other two genres. The low incidence of textual emoticons in blogs and forums is also due to the fact that, especially forums, often rely on iconic style emoticons. Incontrovertible is nevertheless the significantly lower incidence in newsgroups. In the latter case iconic emoticons are technically not allowed. This tend to suggest that information centred texts tend to contain less subjective evaluation and sentiment and emotion expression. Moreover the use of different emoticons is not equally spread.

As we can see in

Table 3, raw data shows that there are some classes of emoticons that are generally more common than others which is partly due to their iconicity properties. In particular classes of positive smileys and laughing, emoticons are

far the most common, followed by the wink class. These three classes count for 67% of all emoticon occurrences in the corpus.

Furthermore, the deviation in occurrence data is more evident in the social network genre where smileys, laughing and wink are the dominant classes (covering 74% of occurrences in the genre, red), while in chat laughing, surprise and tongue sticking out are the dominant classes (covering 64% of occurrences in the genre, green). This difference suggests a general predominantly joking, teasing tone in Italian chats.

Genre (raw data)	ex.	blog	chat	forum	newsgroups	social networks	total
<i>Smiley</i>	:D)	38	74	5	164	756	1.037
<i>Laughing</i>	:D	19	463	1	30	784	1.297
<i>Sad</i>	:-(1	54	1	13	117	186
<i>Angry</i>	>:-@	0	19	0	0	4	23
<i>crying</i>	:'(0	16	1	0	36	53
<i>tears of happiness</i>	:')	0	0	0	4	4	8
<i>surprise, shock</i>	:O	8	179	2	0	114	303
<i>kiss</i>	:-x	3	109	0	0	10	122
<i>wink</i>	;-)	16	19	7	54	300	396
<i>tongue sticking out</i>	:-P	2	148	12	12	117	291
<i>sceptical, hesitant, annoyed</i>	:/	0	138	1	1	53	193
<i>straight face</i>	._.	1	11	0	0	8	20
<i>sealed lips</i>	:X	0	0	0	0	2	2
<i>devil</i>	>:-)	0	0	0	1	0	1
<i>confused</i>	@_@	0	1	0	0	1	2
<i>heart</i>	<3	0	0	1	0	166	167
<i>stop talking</i>	:v	0	4	0	0	0	4
Total		88	1.235	31	279	2.472	4.105

Table 3 - Raw occurrences of emoticon types in Web2Corpus_it genres

The fact that the general smiley is being significantly less used in chat than in social networks and newsgroups also suggests that faster programming required in chat sacrifices uses of the smiley that are purely phatic, indicating connection and general (not extreme) participation. Additionally the relative high

usage of the smiley in newsgroups, that generally does not exhibit frequent usage of emoticons, can support this hypotheses, indicating that the smiley is perceived as less affective and more neutral, not specifically marked or excessively informal.

Furthermore, as has been noted for other languages before (LEE & WAGNER, 2002; CALDOGNETTO ET AL., 2004), the overall predominance of positive sentiment emoticons is attested also in our Italian corpus, as we can see in Figura 2.

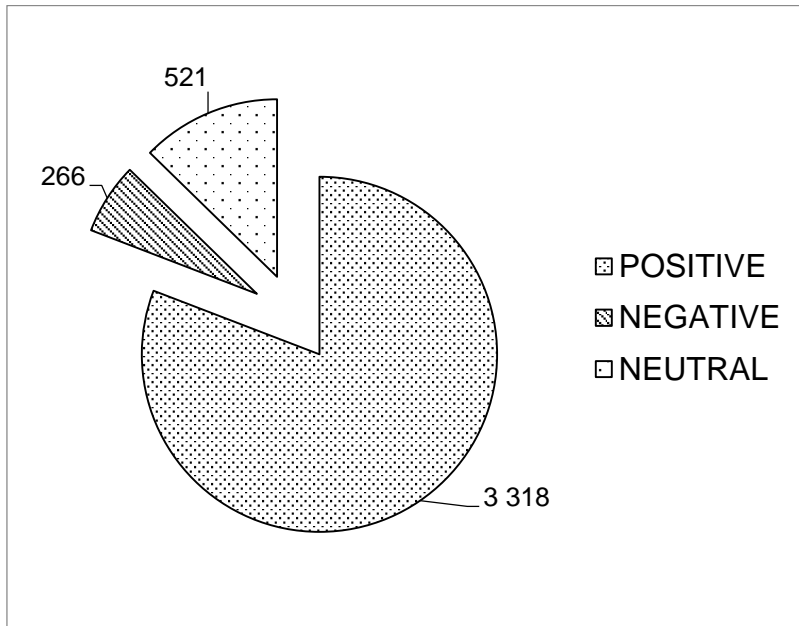

Figura 2 - Positive, negative, neutral emoticons in Web2Corpus_it

The analysis of systematic variation in emoticons is very important also for the development of automatic processing tools that must be able to detect emoticon forms both in their standard form and in their intensified variants. Recently analysis of emoticons have also been used to infer mood and sentiment from Twitter or other social networks and to develop sentiment analytic tools (LIU ET AL., 2012; ZHAO ET AL., 2012; HOGENBOOM ET AL., 2013).

Moreover emoticon analysis poses relevant processing problems. First of all, since emoticons are primarily expressed through the use of a combination of separators (punctuation marks) or of alphabet and separators, emoticon pose problems to the tools that perform tokenization and further to POS tagging tools.

Emoticons are also typically subject to intensification that vary their formal properties, their ‘citation form’, as for the smiley :-), is not enough to predict real textual occurrences of the sign. The aforementioned smiley can (and does) occur in the corpus also as :-))))))))) , :-))) , etc. Intensification of emoticons with expressive and emphatic functions can not be fully predicted, even though is generally achieved by repeating and indefinite number of times the final character in the case of horizontal style emoticons (usually representing iconically the mouth), the central character in vertical style emoticons (usually representing iconically the nose).

The choice of Web2Corpus_it has been to: a) build a emoticon reference dictionary, containing the actual occurring form of the emoticon, a category tag EMO, a semantic-linguistic tag, a citation form, thus treating emoticons as regular word occurrences included in the machine dictionary used for POS tagging; b) include all formal variants, including intensified forms, in the dictionary by analysing forms bottom-up, by observing all occurrences in the corpus. This has been possible by the relative small size of the corpus (about one million tokens), and cannot be extended to larger corpora; c) manually checking and disambiguating ambiguous concordance lines containing the character sequences of emoticons. This has been necessary since there are a number of sequences (like in the case of 8-0, <3) that have also relevant ‘non-emoticon’ usages.

The issue of emoticons is obviously only one of the significant challenges that CMC corpora pose to the corpus linguist and the computational linguist. Possible solutions to these issues do in fact influence further linguistic analyses in a significant way, and should not be underestimated.

Future analyses will address substantial interactions between textual emoticons and other relevant aspects of CMC: observing and coding iconic emoticons and integrating data with that of textual emoticon usage; observing the interaction of emoticons with specific lexical items and affective use of punctuation marks; observing positional indicators of the functions of emoticons in the conversation exchanges; developing automatic tools that detect unusual variant of emoticons, and emoticon typos, and also less predictable intensification variants and hopefully, developing automatic tools detecting and disambiguating ‘non-emoticon’ usages of homographic character sequences

REFERENCES

- BARONI, M. & S. BERNARDINI & A. FERRARESI & E. ZANCHETTA, “The WaCky Wide Web: A collection of very large linguistically processed Web-crawled corpora”, in *Language Resources and Evaluation*, 43, 3, 2009, pp. 209-26.

- BEIßWENGER, M. & A. STORRER, “Corpora of Computer-Mediated Communication”, in *Corpus Linguistics. An International Handbook* a c. di A. Lüdeling and M. Kytö, Mouton de Gruyter, Berlin, Mouton de Gruyter, 2008, pp. 292-308.
- BORTFELD, H., “Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives”, in *Language*, 74, 2, 1998, pp. 420-1.
- MAGNO-CALDOGNETTO, E. & I. POGGI & F. CAVICCHIO, “L’espressione delle emozioni in chat, forum ed e-mail in ambienti e-learning”, in *Comunicazione parlata e manifestazione delle emozioni: Atti del I Convegno GSCP, Padova 29 novembre-1 dicembre 2004*, ed. By E. Magno Caldognetto, P. Cosi, F. Cavicchio, Liguori, Napoli, 2004.
- CHIU, K.C., *Explorations in the Effect of Emoticon on Negotiation Process from the Aspect of Communication*, Master's Thesis, Department Information Management, National Sun Yat-sen University, 2007.
- COLLOT, M. & N. BELMORE, “Electronic Language: A New Variety of English”, in *Computer mediated Communication: Linguistic, social and cross cultural perspectives*, ed. by S. Herring, John Benjamins, Amsterdam, 1996, pp. 13-28.
- CRYSTAL, D., *Language and the Internet*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, New York, 2001.
- DAVIS, B. H. & J. BREWER, *Electronic discourse: linguistic individuals in virtual space*, State University of New York Press, Albany, 1997.
- DERKS, D. & A. ER BOS & J. VON GRUMBKOW, “Emoticons and social interaction on the Internet: the importance of social context”, in *Computers in Human Behavior*, 23, 1, 2007, pp. 842-9.
- DERKS, D. & A. ER BOS & J. VON GRUMBKOW, “Emoticons in computer-mediated communication: Social motives and social context”, in *CyberPsychology & Behavior*, 11, 1, 2008a, pp. 99-101.
- DERKS, D. & A. H. FISCHER & A. E. R. BOS, “The role of emotion in computer-mediated communication: A review”, in *Computers in Human Behavior*, 24, 3, 2008b, pp. 766-85.
- HERRING, S. C., *Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives*, Amsterdam: John Benjamins, 1996.
- HOGENBOOM, A. & D. BAL & F. FRASINCAR & M. BAL & F. DE JONG & U. KAYMAK, “Exploiting emoticons in sentiment analysis”, in *Book Exploiting emoticons in sentiment analysis*, ACM, Year, pp. 703-10.
- JIBRIL, T. A. & M. HAYATI ABDULLAH, “Relevance of Emoticons in Computer-Mediated Communication Contexts: An Overview”, in *Asian Social Science*, 9, 4, 2013, pp. 201.
- KELSEY, S. & K. ST. AMANT, *Handbook of research on computer mediated communication*, Information Science Reference, Hershey, PA, 2008.

- LEE, V. & H. WAGNER, “The effect of social presence on the facial and verbal expression of emotion and the interrelationships among emotion components”, in *Journal of Nonverbal Behavior*, 26, 1, 2002, pp. 3-25.
- LEW, R., “The Web as corpus versus traditional corpora: Their relative utility for linguists and language learners”, in *Contemporary corpus linguistics*, Ed. by Baker, P. London/New York: Continuum, 2009, pp. 289-300.
- LIU, Kun-Lin & Wu-Jun LI & Minyi GUO, “Emoticon Smoothed Language Models for Twitter Sentiment Analysis”, in *Proceedings of AAAI'12*, .
- MEYER, C.F. & R. GRABOWSKI & H.Y. HAN & K. MANTZOURANIS & S. MOSES, “The world wide web as linguistic corpus”, in *Language and Computers*, 46, 1, 2003, pp. 241-54.
- OOI, V.B.Y., “Aspects of computer-mediated communication for research in corpus linguistics”, in *Language and Computers*, 36, 1, 2001, pp. 91-104.
- PARK, J. & V. BARASH & C. FINK & M. CHA, “Emoticon Style: Interpreting Differences in Emoticons Across Cultures”, *Proceedings of the Seventh International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, 2013, p. 466-475.
- THURLOW, C. & L. B. LENGEL & A. TOMIC, *Computer mediated communication : social interaction and the Internet*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, 2004.
- YATES, S. J., “Computer-Mediated Communication: The Future of the Letter?”, in *Letter Writing as a Social Practice*, Barton, David, & Hall, Nigel (eds.), John Benjamins, Amsterdam, 2000, pp. 233-51.
- ZHAO, J. & Li DONG & J. WU & Ke XU, “Moodlens: an emoticon-based sentiment analysis system for chinese tweets”, in *Book Moodlens: an emoticon-based sentiment analysis system for chinese tweets*, ACM, 2012, pp. 1528-31.

MOJCA SCHLAMBERGER BREZAR

Université de Ljubljana

LA TRADUCTION DES CONNECTEURS D'OPPOSITION DANS LE CORPUS PARALLÈLE FRANÇAIS-SLOVÈNE

ABSTRACT : À partir des années 1990, la linguistique des corpus a fait des progrès révolutionnaires dans le traitement des données. Le domaine de la traductologie n'y présente pas une exception. Après un court parcours historique et le compte-rendu de l'état de choses pour le slovène, nous présentons les résultats de notre recherche sur le connecteur d'opposition français *mais* et des connecteurs d'opposition choisis en tant qu'équivalents slovènes dans le corpus parallèle français-slovène *FraSloK*. Il s'en suit que les stratégies de traduction dépendent aussi bien du type du texte que des différents registres de langue et des choix personnels des traducteurs.

Mots-clés : corpus en traductologie, corpus parallèle *FraSloK*, connecteur d'opposition *mais*, connecteurs d'opposition slovènes, registre de langue, stratégies de traduction.

1. Linguistique des corpus – parcours historique

La linguistique des corpus présente l'approche qui prédomine dans la recherche de la linguistique appliquée d'aujourd'hui. Toutefois, cette approche ne date pas du temps des ordinateurs: déjà dans les années '50 et '60, la tradition de l'élaboration des dictionnaires reposait sur des corpus, dans la plupart des cas littéraires, qui étaient stockés sur des fiches de papier et déposés dans des boîtes dans l'ordre alphabétique, ce qui était le cas du dictionnaire slovène monolingue *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (à partir d'ici, *SSKJ*). Selon un de ses éditeurs, F. Jakopin (BAJEC ET AL., 1994 : XVII), les corpus étaient écrits et triés manuellement sur des *cartes* ou des *fiches* – le *SSKJ* est basé sur 6 millions de fiches et 300 000 mots-clés issus de textes littéraires, scientifiques, techniques, journalistiques et autres.

La "vraie" linguistique des corpus électroniques prend son essor à partir des années '80. Sa nouveauté, par rapport aux travaux basés sur des *cartes* et des *fiches*, selon B. Habert (HABERT ET AL., 1997 : 7), "réside dans l'enrichissement des corpus, l'accroissement de leur taille et dans l'accessibilité effective des corpus et des outils." De nos jours, on appelle les corpus en linguistique les bases de données annotées, textuelles et écrites ou les énoncés oraux transcrits et stockés dans l'ordinateur qui se prêtent à l'analyse terminologique ou linguistique et à la description (KENNEDY, 1998, OLOHAN, 2004 : 11 – 14, HABERT ET AL., 1997: 11).

Cette linguistique est née dans l'espace anglo-saxon. Dans le cadre des corpus de la 1e et 2e génération – la différence entre les deux réside surtout en quantité des données élaborées ; il faut mentionner au moins le corpus *British*

National Corpus (BNC). Avec ses 100 millions de mots, dont 90% venaient de textes écrits et 10% de l'oral. En 1994, lors de sa phase finale, celui-ci a représenté de nouveaux standards pour la composition des corpus (KENEDY, 1998 : 12, 45).

Les langues qui ont suivi, notamment le norvégien, le suédois, le danois, le néerlandais ou le flamand, ont d'abord composé leurs corpus surtout en combinaison avec l'anglais. Ces langues étaient fortement liées à l'apprentissage, l'enseignement, la traduction et la lexicographie de l'anglais. Le monde romain, à l'époque, avait du retard par rapport au monde anglo-saxon et scandinave. Le français, pour sa part, présente une exception avec la base textuelle *Frantext* dont la composition a commencé à l'Institut national de la langue française (InaLF) dans les années'60 (LEECH, 1992, in GORJANC, KREK, 2005, HABERT ET AL., 1997 : 7). Avec ses 160 millions de mots, le corpus est accessible par abonnement sur Internet (*TLFi* : <http://atilf.atilf.fr/>).

La tradition française était différente de la tradition anglo-saxonne : le grand dictionnaire *TLFi*, basé sur les textes littéraires, repose sur le corpus *Frantexte*, élaboré dès la fin des années'70. En France et dans les pays francophones, on peut constater une émergence des corpus pour le français, accessibles sur Internet, depuis les années'90. Les pays francophones, comme la Suisse et la Belgique, étaient plus avancés dans ce domaine.

Quant à la langue slovène, les corpus monolingues qui se veulent de référence sont *Fida*, *FidaPLUS*, *Beseda*, *nova Beseda*. Le premier corpus de référence du slovène *Fida* a vu le jour entre 1997 et 2000 comme fruit de la collaboration entre la Faculté des lettres de l'Université de Ljubljana, l'Institut des recherches technologiques Jožef Stefan, la maison d'édition DZS et l'entreprise Amebis (www.fida.net). À partir de 2007, il a été élargi en méga-corpus *FidaPlus* (www.fidaplus.net) de plus de 600 millions de mots. Et, à partir de 2010, il a été complété par le corpus *Gigafida* (<http://www.gigafida.net>) qui permet aussi l'accès à un corpus non référentiel composé de 1,2 milliards de mots, tirés dans la plupart des textes informatisés sur le web (<http://www.slovenscina.eu/korpusi/gigafida>).

Le corpus slovène *Beseda* a été élaboré dans le cadre du groupe de recherche de l'Académie slovène des arts et des sciences ZRC SAZU (www.bos-zrc-sazu.si/s_beseda.html) et comprend des œuvres littéraires, ainsi que des articles de presse (GORJANC, KREK, 2005 : 186-187). Aujourd'hui, sa forme a évolué et, avec 240 millions de mots, il comprend les textes littéraires slovènes, les traductions de textes littéraires et non-littéraires, les textes scientifiques et techniques, les articles de journaux, les textes juridiques, etc.

En tant que données textuelles, les corpus du slovène mentionnés ci-dessus fonctionnent comme représentations de la réalité linguistique soit pour la recherche de la fréquence des mots en slovène standard, soit pour les descriptions textuelles et grammaticales. Leurs annotations morphologiques, syntaxiques, sémantiques, prosodiques et autres constituent une valeur ajoutée. Mais ces

corpus ne peuvent pas être inclus dans la mémoire de traduction des logiciels de traduction assistée car, à part le fait qu'ils sont traités de manière à ne plus laisser la trace du texte du départ ; ils sont monolingues.

2. La place des corpus dans la traductologie

Les corpus dans la traductologie sont une invention plutôt récente si on les compare avec les corpus destinés à l'analyse purement linguistique mais ne sont pas moins importants, aussi bien pour la recherche en traductologie et analyse contrastive que pour l'utilisation commerciale puisqu'ils représentent la base de la traduction assistée par ordinateur. M. Olohan (2004) distingue les corpus parallèles et les corpus comparables.

La composition du premier corpus bilingue a été initiée par Mona Baker dans les années '90. Il s'agissait d'un corpus parallèle anglais-français contenant les textes du parlement canadien *Canadian Hansard* (MALMKJAER, 2004 : 91), accessible sur (<http://www.tsrali.com>), incluant 60 millions de mots et étant utilisé à titre d'essai dans le but de développement de nouvelles techniques de traduction. La composition du corpus continue depuis (LAVIOSA, 1998).

Il est intéressant de savoir que les chercheurs qui ont créé le corpus de référence *British National Corpus* (BNC, 1994) en ont exclu toutes les traductions, ce qui signifie qu'elles ne sont pas considérées comme étant représentatives pour la langue dans l'espace linguistique anglais (OLOHAN, 2004 : 13). En revanche, pour la langue slovène, on rencontre une autre conception de la représentativité dans le domaine de la linguistique des corpus. Les corpus slovènes *Beseda* et *Nova Beseda* (http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html) contiennent, non seulement les textes écrits en slovène de différents types, mais aussi des traductions de textes littéraires et de textes non-littéraires qui font partie du paysage textuel slovène. Il s'agit de traductions de la littérature contemporaine, ainsi que de manuels ou d'ouvrages de vulgarisation, de journaux ou de revues (p. ex. le *National Geographics*) dans le corpus *Nova Beseda*) et également font partie du corpus *Fidaplus*.

Aujourd'hui, les corpus en traductologie sont destinés aux recherches dans le cadre de la lexicologie, de l'analyse contrastive, etc. Le cadre théorique de l'utilisation des corpus dans les recherches en traductologie, selon M. Olohan (2004 : 16), est vaste : ils sont inclus dans les études descriptives, présentent le support des études combinant les méthodes qualitatives et quantitatives qui se concentrent sur le lexique, la syntaxe et les caractéristiques discursives et, en même temps, permettent l'application à différents types de traduction, par exemple la traduction dans divers milieux sociaux, etc.

Le choix se pose entre les corpus parallèles et comparables. Les corpus parallèles contiennent les originaux en langue source et leur traduction vers une langue étrangère, langue cible. Quant aux corpus des textes comparables, ceux-ci constituent, selon la définition de B. Habert (HABERT ET AL., 1997 : 144) : "des sélections de textes similaires dans plus d'un langage ou plusieurs variétés

d'un langage." Cette définition est valable aussi pour la définition en traductologie (OLOHAN, 2004 : 35) où la définition la plus générale, présente ces corpus comme les compilations de textes originaux avec un contenu et une longueur comparables dans deux ou plusieurs langues sources, par exemple, la recette de cuisine ou l'invitation en français et en slovène. Les corpus comparables sont les corpus destinés à des recherches interlinguistiques, surtout à celles plus longues consacrées à l'étude des stratégies et des procédés de traduction interlinguistiques (OLOHAN, 2004 : 17).

Les traducteurs préfèrent parfois les corpus parallèles ou alignés aux corpus comparables. Les raisons en sont la facilité de la recherche des concordances, la possibilité de les inclure dans la mémoire de traduction.

Les corpus parallèles et leur capacité dépendent surtout de l'importance de la combinaison linguistique dans un domaine donné et des textes qui font partie de l'échange traduisante pour la combinaison linguistique en question. C'est dans ce but que fut créé le corpus intitulé *Evrokorpus*, accessible en ligne (<http://evrokorpus.gov.si/index.php>), conçu à l'usage des traducteurs. Dans *Evrokorpus*, à part l'anglais, apparaissent les données pour le français et l'allemand, et peu à peu aussi pour toutes les autres langues officielles de l'Union européenne. Le corpus anglais-français contient 56 millions de mots et 1 400 000 unités de traduction ; le corpus français-slovène, 24 millions de mots et 540 000 unités de traduction ; le corpus italien-slovène, 11 millions de mots et 270 000 unités de traduction ; le corpus allemand-slovène, 12 millions de mots et 320 000 unités de traduction ; le corpus espagnol-slovène, 10 millions de mots et 230 000 unités de traduction ; enfin, le corpus multilingue comprenant les 22 langues officielles de l'Union européenne, contient 98 millions de mots et 610 000 unités de traduction (<http://evrokorpus.gov.si/index.php>). Ce corpus et son équivalent terminologique *Evroterm* (<http://evroterm.gov.si/index.php>) peuvent venir à l'aide là où les dictionnaires bilingues font défaut.

Le corpus traductionnel le plus récemment créé est le corpus *SPOOK*, résultat d'un projet qui a duré quatre ans et qui a été dirigé par Špela Vintar¹ (2008-2012) — La Traductologie en Slovénie — un projet récemment achevé dans lequel un corpus français-slovène *FraSloK* a été élaboré (à part les corpus anglais-slovène, allemand-slovène et italien-slovène).

2. 2 Le corpus parallèle *FraSloK*

La partie française *FraSloK* du corpus *SPOOK* a été compilée par Adriana Mezeg pour les besoins de sa thèse de doctorat intitulée *Korpusno podprta analiza francoskih polstavkov in njihovih prevedkov v slovenščini* (MEZEG 2011) en vue d'une analyse des constructions détachées en français et leur traduction vers le slovène. Le corpus comprend quelques œuvres littéraires

¹ Špela Vintar, le projet *J6-2009, Slovensko prevodoslovje – viri in raziskave (la traductologie slovène – ressources et recherche)*.

et leurs traductions ainsi que des articles du journal *Le Monde diplomatique* de 2006 avec leurs traductions en slovène ce qui donne en total presque 2,5 millions de mots (2 466 985 plus exactement). Dans le cadre des textes littéraires, il s'agit de 12 romans français et francophones parus dans les 15 dernières années, et leurs traductions en slovène. La partie littéraire dépasse un peu la moitié des occurrences (1 302 911). Quant à la partie journalistique, il s'agit de 300 articles du journal *Le monde diplomatique* et leurs traductions parues en slovène entre 2006 et 2009, avec 1164074 occurrences.

Deux autres corpus sont en train de naître dans le cadre des études doctorales au Département de traduction et d'interprétation de l'Université de Ljubljana : le corpus d'apprentissage de l'interprétation simultanée compilé par Jana Zidar et le corpus écrit contenant les transcriptions des interprétations lors de la présidence slovène à l'Union européenne en 2008, composé par Simona Šumrada en vue d'une étude approfondie du phénomène d'explicitation.

2. 3 L'analyse des connecteurs d'opposition dans le cadre du corpus *FraSloK*

Dans la suite, nous allons présenter une recherche récente, faite sur le corpus *FraSLoK*. Nous nous sommes penchée sur l'analyse du connecteur *mais* dans le corpus parallèle littéraire (SCHLAMBERGER BREZAR, 2013). Ici, nous aborderons l'exemple du connecteur *mais* et ses traductions dans le langage journalistique, notamment *Le monde diplomatique* et ses traductions vers le slovène. Mais d'abord, nous reparlerons de différentes valeurs du connecteur *mais* en français et de ses équivalents en slovène.

2. 3. 1 Connecteur *mais* et ses traductions vers le slovène

Notre étude est une étude descriptive des traductions du connecteur *mais* du français vers le slovène dans le corpus *FraSloK*. Une première partie a été effectuée sur les textes littéraires et leurs traductions et une deuxième sur les articles des journaux tirés du mensuel *Le Monde diplomatique* et leurs traductions vers le slovène faisant partie du même corpus.

Le marqueur discursif *mais* est un des marqueurs discursifs ou connecteurs le plus fréquemment utilisés en français. Son analyse dans le corpus parallèle bilingue français-slovène nous permet de voir quelles sont d'abord ses valeurs en français et puis les choix des traducteurs des variantes en traduction vers le slovène. Sur les 2 500 exemples d'originaux français et leurs traductions slovènes repérées, d'abord dans le cadre littéraire et puis journalistique, il y a une multitude de connecteurs slovènes qui entrent en jeu comme variantes de traduction de *mais*. Quelles sont les sources de cette diversité ? Le choix des variantes traductionnelles est-il influencé par les dictionnaires, par le processus d'apprentissage de la langue maternelle ou étrangère, par l'acceptation de la norme

commune ou bien est-il tout simplement subjectif, dépendant de la volonté du traducteur d'utiliser un certain connecteur et non pas un autre ?

En analysant les variantes du connecteur *mais* dans les traductions vers le slovène, nous essayerons de démontrer le poids de la subjectivité des traducteurs dans le choix des connecteurs slovènes qui, à leur tour, présentent l'équivalence de *mais* en slovène et trancher entre le choix subjectif ou objectif du traducteur.

Il est nécessaire d'abord de mentionner la polysémie du connecteur *mais*. Il existe plusieurs valeurs de *mais* en français – notre première hypothèse consistait dans le fait que ces valeurs de *mais* doivent être respectées lors des traductions. Il existe aussi plusieurs possibilités de traductions de *mais* vers le slovène qui soit appartiennent aux différents registres, soit sont le résultat de divers idiolectes des traducteurs. Notre deuxième hypothèse était que le choix va dépendre du type de texte, du registre de langue employé et également du choix personnel du traducteur.

Si nous regardons d'abord les différentes valeurs de *mais* en français, nous ne pouvons pas ignorer l'étude de Jean-Michel Adam (1990) qui a donné, suite à un article de Ducrot (1980), la description du connecteur *mais* parmi lesquelles cinq valeurs sont le plus exposées :

Mais de renforcement–renchérissement : c'est le connecteur *mais* des exemples *non seulement mais aussi* (ADAM, 1990 : 192). Ce type de proposition est généralement construit avec *non seulement* dans la proposition P et combiné avec *même, aussi, également, en plus, de plus* dans la proposition Q. C'est-à-dire qu'il apporte un argument supplémentaire pour une conclusion qui peut être exprimée explicitement ou implicitement.

Mais réfutatif (ADAM, 1990 : 194) peut être présenté à l'aide de l'exemple : *ce n'était pas lui qui parlait mais sa luxure...* Ce *mais* est construit sur une négation et combinable avec *non pas, plus, point*.

Mais concessif est employé dans la phrase *Rodrique n'est pas grand, mais il est très fort*. *Mais* concessif apparaît toujours en connexion avec la négation, même si celle-ci est implicite, p. ex. dans la phrase *Cet étudiant est intelligent, mais il échoue à tous les examens*. *Mais* concessif mène alors à une conclusion directe.

Mais réfutatif se construit avec la négation de la 1e proposition qui se combine avec *non pas (plus, point)*, selon le schéma *non pas P, mais Q* (ADAM, 1990: 194), comme par exemple dans *Il n'était pas malade, mais paresseux*. Ici, l'enchaînement à l'opposition à la première partie de l'énoncé se fait directement et il n'est pas nécessaire d'y accéder à travers les conclusions explicites ou implicites.

Mais argumentatif, le plus complexe de tous, comprend deux arguments explicites et deux conclusions qui sont le plus souvent implicites mais toujours en opposition (ADAM, 1990: 206), comme dans "*Cet étudiant est intelligent, mais paresseux*." *Mais* argumentatif est basé sur les présuppositions des locuteurs

concernant l'état des choses et leur attitude envers le contexte et les normes civilisationnelles, ce que Ducrot et Anscombe (1983) ont dénommé le *topos*. Dans ce cas-là, la qualité *P* (*être intelligent*) n'implique pas *non-Q* (*ne pas être paresseux*) : cette implicature n'est pas basée sur le monde extérieur mais sur les représentations et les présuppositions du locuteur à propos du monde qui l'entoure. *Mais argumentatif* fait partie de l'espace discursif où *P* présente l'argument pour la conclusion *C* et *Q* l'argument pour la conclusion *non-C*, et où *mais* est l'indicateur que la conclusion est argumentativement orientée vers *non-C*.

Les différences entre ces trois *mais* sont minimales et les traductions jouent sur les mêmes équivalents slovènes, le plus fréquent et le plus proche étant *ampak*.

Nous traiterons un peu à part *mais* phatique, qui apporte la démarcation des segments textuels (ADAM, 1990 : 197, SCHLAMBERGER BREZAR, 2009 : 205-207) et signale une sorte d'opposition dérivée d'une forme orale (*mais faites donc attention*). Nous pouvons expliquer son fonctionnement comme *mais* de l'oral qui garde sa valeur argumentative mais apparaît dans les propositions elliptiques, agit en fonction du contexte implicite et se combine avec les marqueurs discursifs, par exemple *mais oui*, *mais bien sûr*, *mais quand même*. Ses valeurs dépendent du contexte exclamatif, impératif ou interrogatif mais il peut aussi acquérir la fonction métalinguistique (SCHLAMBERGER BREZAR, 2009 : 206). En général, ce type de connecteur d'opposition apparaît le plus souvent dans les dialogues.

En slovène, l'équivalent le plus proche serait *ampak*, pourtant, dans les cas où *mais* est combiné avec un autre marqueur discursif, la traduction peut aller contre l'opposition avec *seveda*, *jasno* autres adverbess ou particules affirmatifs.

Grosso-modo, il n'y a que trois *mais* différents que les traducteurs seront obligés de distinguer : *mais* de renforcement-renchérissement et *mais* phatique traités à part et *mais* de réfutation, concession, argumentation confondus. En effet, ces trois valeurs fondamentales seront importantes pour les traducteurs parce qu'elles conduisent à la même traduction en slovène. *Mais* de réfutation, concession, argumentation qui appartiennent tous au registre écrit seront traduits par *a*, *toda*, *ampak*, *vendar*, etc., tous ayant comme caractéristique d'être fréquemment utilisés à l'écrit et dans l'argumentation. *Mais* de renforcement- renchérissement (*non seulement mais aussi*) sera traduit par la structure *ne le/ samo*, *ampak/ marveč/ temveč tudi* – en slovène on peut remarquer une certaine variabilité des connecteurs différant selon le registre de langue ou force d'expression, comme nous verrons plus loin. *Mais* phatique, typique pour l'oral sera réservé pour le choix des connecteurs mimant l'oralité comme *ampak* et *pa* ou bien les particules (*samo*).

Dans le dictionnaire français-slovène *Francosko-slovenski slovar* (GRAD, 1984), les traductions slovènes suivantes sont données pour *mais* : conjonction *toda*, *ampak*; *temveč* ; vieilliss *več* ; *non seulement mais encore* : *ne le*,

temveč tudi; mais non toda ne, vendar ne, mais oui seveda, gotovo; mais si pač; je n'en puis mais : ne morem za to.

Claude Vincenot dans son *Essai de grammaire slovène* (1975: 297) à l'intention des locuteurs français parle des « jonctifs adversatifs simples » où il énumère *a/ toda/ ampak/ marveč/ temveč = mais, a/ ali (littéraire) = mais, vendar = pourtant, cependant, samo/le = seulement*, « jonctifs adversatifs doubles qui sont concessifs *sicer, vendar – certes, pourtant* ainsi que les conjonctions marquant le « renchérissement positif » : *ne samo/ le ... ampak, marveč, temveč tudi (non seulement, mais encore)*. D'après Vincenot, les équivalents de *mais* les plus appropriés seraient *pa, toda, ampak, marveč, temveč*, un peu moins *vendor* et *samo*. Ces jugements ne sont pas argumentés.

Cette détermination des connecteurs dans le dictionnaire offre au traducteur les informations sur la polysémie et la nécessité de prendre en compte le contexte minimal, donnant tout de même une multitude des possibilités traductionnelles. Le dictionnaire de Grad et la grammaire de Vincenot fournissent le minimum des indications aux traducteurs pour un choix adéquat de l'équivalent *mais* vont aussi vers la synonymie des connecteurs.

Selon le grand dictionnaire slovène monolingue *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ, BAJEC ET AL., 1994), les connecteurs d'opposition sont interchangeables chacun possédant cependant une particularité stylistique.

Ces particularités stylistiques sont décrites dans une certaine mesure dans le dictionnaire *SSKJ*, mais dépendent aussi du code écrit ou oral, du registre utilisé ou bien de la norme personnelle du traducteur. Tous ces connecteurs possèdent dans l'explication « le contraire du dernièrement dit » y compris *a, ampak, toda, vendar*. Les indications stylistiques qu'on rencontre dans le dictionnaire slovène monolingue *SSKJ* sont les suivantes : la conjonction *a* est qualifiée être plutôt littéraire, possible dans la coordination copulative ; *ampak* est exposé dans les usages à l'oral en tant qu'interjection où il correspond à *mais* phatique. Les valeurs suivantes sont citées : 1) dans la coordination adversative, 2) valeur expressive *ne samo... ampak tudi* (ce qui correspond à *mais* de renchérissement), 3) expressif pour l'opposition ; 4) expressif, oral, au début de la phrase. Ce dernier usage souligne l'équivalence possible avec *mais* phatique. Les correcteurs et les théoriciens eux aussi le traitent de cette manière.

La conjonction et le connecteur *pa* est décrit comme adverbe ou conjonction, ses valeurs étant, entre autres : 1) conjonction dans la coordination adversative, 2) expression d'une faible opposition 3) rapport de cause-conséquence.

Les conjonctions et connecteurs *toda* et *vendor* partagent la possibilité d'être employés en coordination adversative, mais expriment aussi l'opposition pour eux seuls. *Toda* peut apparaître au début de la phrase *toda čast komur čast, govoriti pa zna* dans sa valeur expressive. *Vendor* ajoute la valeur qu'une certaine conclusion va de soi.

Les particules *le* et *samo* expriment l'opposition en coordination adversative. Selon le *SSKJ*, ils sont équivalents. Pourtant, parmi les locuteurs du slovène, *le* est censé être plus soutenu même si cette remarque n'apparaît pas dans le dictionnaire.

Les adverbess *marveč* et *temveč* combinés avec l'adverbe *več*, *plus*, dans la racine, donnent plus d'impact à la force d'expression des arguments.

Ces désignations dans le dictionnaire pourraient présenter le fil conducteur pour le comportement des traducteurs.

2. 3. 2 Analyse des connecteurs dans le corpus *FraSloK*

A partir de ces postulats, nous avons mené une analyse du corpus en deux temps : premièrement sur le corpus littéraire et, deuxièmement, sur le corpus journalistique. La première partie de l'analyse a été effectuée l'année dernière dans le cadre du rapport du projet *Slovenski prevodi skozi korpusno prizmo (Les traductions slovènes à travers le regard des corpus)* dans le cadre de la partie littéraire du corpus. La deuxième analyse descriptive des traductions du connecteur *mais* du français vers le slovène a été faite sur les articles des journaux tirés du Monde diplomatique et ses traductions vers le slovène dans le corpus *FraSloK*, partie intégrante du corpus *SPOOK* mis en ligne (http://nl.ijs.si/noske/sl-para.cgi/first_form).

Pour la partie littéraire, il s'est avéré que le choix des équivalents slovènes de *mais* dépend du traducteur et du registre de la langue traduite. Pour la traduction de *mais* dans les dialogues, il y avait une prédilection de tous les traducteurs pour *ampak* et *pa* ce qu'on peut voir dans les exemples suivants² :

- 1) On peut bien gagner sa vie à l'Aqualand, *mais* je m'y suis toujours refusée, même dans les moments où ma mère menaçait
V Aqualandu ni težko kaj zaslužiti, *ampak*...
(Marie Darrieusecq : *Truismes*, traduction M. Crnkovič)
- 2) Je te laisse tout *mais* je pars.
Vse lahko obdržiš, *ampak* jaz odhajam.
(Jean Echnoz : Je m'en vais, traduction S. Koncut)
- 3) Hector me prend à part et me demande : « **Mais** c'est qui ? »
Hector me povleče na stran in me vpraša : « Pa kdo je to ? »
(Hervé Guibert : *Fou de Vincent*, traduction B. Mozetič)

Dans la partie narrative, *a* prédominait dans deux romans, et dans un troisième roman, on pourrait parler de « traduction automatique » de *mais* par *vendar* – tous les *mais* français étaient systématiquement remplacés par l'équivalent slovène *vendar* (exemple 6) ci-deccous).

² Nous citons entre parenthèses le roman duquel proviennent la citation et sa traduction.

4) A cette époque j'avais] peu d'argent, **mais** toujours un flacon de parfum précieux.

V tistem času sem imel malo denarja, **a** vedno stekleničko dragocenega parfuma.

(Hervé Guibert : *Fou de Vincent*, traduction B. Mozetič)

5) Je tentais de le faire fléchir **mais** je sortais rarement vainqueur de nos empoignades.

Poskušal sem upogniti njegovo moč, **toda** redkokdaj sem bil zmagovalec v najinih rokoborbah.

(P. Grimbert : *Un secret*, traduction J. Grum)

6) Il essaya de sourire **mais** n'y parvint pas tout à fait.

Skušal se je nasmehniti, **vendar** mu ni povsem uspelo

(Laurent Gaudé : *Eldorado*, traduction T. Mohor)

Le choix des équivalents de *mais* en slovène se fait selon le registre de la langue (soutenu, familier), le type de texte (narratif ou dialogique) et les préférences subjectives des traducteurs ; certains préfèrent *a*, d'autres *toda* ou *vendar*.

Dans la suite, nous avons abordé la partie composée des articles des journaux qui est accessible dans le cadre de *SPOOK* et *FraSloK* mis en ligne (http://nl.ijs.si/noske/sl-para.cgi/first_form). Nous avons analysé 2 500 exemples de *mais* ainsi que leurs traductions. Le tri des connecteurs a été effectué par l'ordinateur et a été complété par le tri manuel des valeurs.

L'analyse de la partie journalistique du corpus a donné les résultats qui différaient de ceux de l'analyse de la partie littéraire. Le registre de langue ne varie pas autant que dans les textes littéraires – il n'y a pas d'exemples d'oral, pas de division claire entre les textes narratifs, descriptifs et argumentatifs non plus. Le choix des connecteurs se fait dans la plupart des cas dans le registre soutenu et neutre.

295 parmi les connecteurs *mais* ont été traduits par *toda* ; dans la plupart des cas il s'agissait d'un connecteur qui commence la phrase (voir les exemples 7) et 8) ci-dessous) :

7) Le gouvernement ne reconnaîtra que cent vingt-six morts et cent trente-cinq blessés, **mais** la presse ouvrière et plusieurs témoins corrigeront cette estimation largement.

Kar zadeva število žrtev, vlada prizna le sto šestindvajset mrtvih in sto petintrideset ranjenih, toda delavski tisk in številne priče to oceno popravijo bistveno navzgor.

(Le Chili, 1907, Santa María)

8) De telles procédures sont nécessaires. **Mais**, pendant qu'on insistait sur elles, on reléguait au second plan les réalités économiques...

Toda medtem ko so jih poudarjali, so potisnili v ozadje ekonomske dejavnike, kot so nezaposlenost, ki je do dobršne mere pestila prebivalce teh četrti, povečini delavce in / ali priseljenca.

(Le Chili, 1907, Santa María)

543 *mais* ont été traduits par *vendar*, ce qui représente l'équivalent le plus fréquent. Celui-ci apparaît aussi dans les combinaisons *a vendar*, *pa vendar* (voir l'exemple ci-dessous)

9) (L'hypermarché ouvre) grand ses portes (automatiques), qu'il les accueille avec le sourire (hôtesses), mais qu'il a ensuite la plus grande peine à les laisser sortir sans une certaine dose...

Tako je hipermarket zares zahrbtn kraj, saj vabi porabnike, da pridejo do njega (reklame, letaki in katalogi, zastonj parkirna mesta), na široko jim odpira svoja (avtomatična) vrata, sprejema jih z nasmehom (hostese), vendar pa jih potem le stežka pusti oditi brez določene mere sumničavosti v odnosu do njih (kamere, alarmi).

(Vigiles et libertés individuelles, 2008)

10) Diamond ne va pas jusqu'à tirer carrément cette conclusion, mais il n'est pas exagéré de dire qu'il la suggère.

Diamond tega zaključka zopet ne izpelje povsem odkrito, a vendar ni pretirano reči, da nanj navaja.

(Vigiles et libertés individuelles, 2008)

Ce connecteur est suivi de très près de la conjonction *pa* qui est l'équivalent de *mais* dans 509 occurrences (exemple 11) :

11) Issus, pour la plupart, du milieu associatif et para-public, mais aussi de toute la mouvance critique et contestatrice de l'après Mai-68, les promoteurs...

Nosilci družbenega razvoja četrti, ki so prišli povečini iz zadružnega in na pol javnega okolja, pa tudi iz vsakovrstnih kritičnih in oporečniških gibanj iz časa po maju 1968, so zasedali v upravi obrobne položaje.

(Comment la question sociale..., 2007)

Le tri de la conjonction *a* a été fait à la main : les 542 occurrences ont dû être désambiguïsées, car la conjonction présente la forme homographe de la 3e personne du singulier du verbe *avoir*. Parmi les occurrences, 240 ont désigné le connecteur et les autres le verbe *avoir* à la 3e personne du singulier présent.

12) Les trois traites ne sont pas apparues aux mêmes périodes et n'ont pas eu la même durée, mais elles se sont superposées à l'époque coloniale.

Ta tri različna trgovanja se niso pojavljala v istem obdobju in niso trajala enako dolgo, a so se v kolonialni dobi medsebojno dopolnjevala.

(Comment la question sociale..., 2007)

Le connecteur *ampak* a apparu 227 fois, surtout dans les phrases impliquant *mais* de renforcement-renchérissement « *non seulement... mais aussi...* ».

13) acteurs de la Politique de la ville se soumettent à ce nouveau cadre politique, mais certains, désireux de réformer l'Etat et pas seulement les quartiers déshérités

Ne samo, da se nosilci politike mesta podrejajo temu novemu političnemu okvirju, ampak bodo nekateri, ki bi radi reformirali državo in ne samo zapostavljenih četrti, sami povzeli tematiko »modernizacije javnih storitev«, ki se v prevladujočih liberalnih različicah pogosto omejijo na preprost umik.

(Comment la question sociale..., 2007)

La « particule » *le* a, après la désambiguïisation manuelle avec l'article défini *le* (à partir de 1082 occurrences), donné 89 occurrences en tant que l'équivalent de *mais* français. L'adverbe *temveč* apparaît comme *ne samo/ temveč* à 87 reprises (parmi lesquelles celle de l'exemple 14) ci-dessous). Il est intéressant de constater que son synonyme *marveč* n'apparaît pas dans la partie journalistique du corpus parallèle *FraSloK*.

14) Cela les conduit non seulement à se désolidariser des précédents, mais encore à se persuader qu'il leur faut se mobiliser en permanence pour conserver

Ne le, da se zaradi tega pretrga njihova solidarnost z drugimi, temveč se v njih obenem učvrsti prepričanje, da morajo biti nenehno dejavni, zato da ohranijo in povečajo dragoceni »kapital«, s čimer svojo eksistenco izven dela v vseh njenih dimenzijah spreminjajo v trajno podjetje akumulacije vseh možnih sredstev, namenjenih povečevanju svoje vrednosti na trgu dela.

(Le Capital... humain, 2007)

Le connecteur *samo* comptait 154 occurrences. Il faut ajouter que quelques *mais* n'ont pas été traduits vers le slovène avec un connecteur d'opposition, mais au niveau de la phrase entière (juxtaposition, nominalisation).

Le bilan de l'analyse d'apparition de *mais* et de ses traductions vers le slovène dans les textes journalistiques était le suivant : les connecteurs *toda* et *vendar* sont les plus fréquemment utilisés. Beaucoup plus que dans la partie littéraire, le choix dépend du traducteur ; on découvre une tendance subjective pour l'utilisation de *ne le... temveč* comme variante de *mais* de renchérissement, la variante non-marquée serait *ne samo... ampak tudi*. L'adverbe *marveč*, faisant partie du même registre, n'est pas du tout utilisé.

3. Conclusion

Quel pourrait être l'apport de l'analyse de corpus à la recherche des connecteurs et leurs variantes traductionnelles ? A notre avis, c'est surtout la facilité de l'analyse quantitative. Quant à l'analyse qualitative, elle ne diffère pas beaucoup des analyses faites sans assistance des ordinateurs.

Notre analyse a démontré que la traduction des connecteurs pour certains traducteurs apparaît comme automatique, certains traducteurs traduisent le connecteur français *mais* presque toujours par le même connecteur slovène, tandis que d'autres traducteurs prennent en compte le registre de la langue, le type de texte, ainsi que le contexte immédiat. La traduction automatique présente des dangers à cause de la polyphonie de *mais*. Mais, malgré le fait que les traducteurs ne font pas une analyse syntaxique et sémantique approfondie pour chaque connecteur, ils choisissent le plus souvent la bonne traduction selon le registre de langue et le type textuel dans la plupart des cas.

Les corpus avec leur multitude de données à analyser présentent une bonne base pour l'analyse des traductions. Ils nous livrent les secrets des stratégies traductionnelles en très peu de temps. L'utilité des corpus pour la recherche est un fait avéré mais il faut savoir s'y prendre. Le corpus ne peut pas remplacer le chercheur et le « bon sens », il faut procéder aussi à la désambiguïsation. Ainsi, le résultat peut dépendre de la composition du corpus en ce qui concerne le choix des textes.

BIBLIOGRAPHIE

- ADAM, Jean-Michel: *Eléments de linguistique textuelle*, Mardaga Bruxelles, 1990, 265 p.
- ADAM, Jean-Michel: *Les textes : types et prototypes*, Nathan, Paris, 1994, 233 p.
- ANSCOMBRE, Jean-Claude, DUCROT, Oswald: *L'Argumentation dans la langue*, Mardaga, Bruxelles, 1983, 184 p.
- BAJEC, Anton et al.: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, DZS, Ljubljana, 1994, 1714 p.
- BAKER, Mona: "Corpus linguistics and translation studies. Implications and Applications", in BAKER, M., FRANCIS, G., TOGNINI-BONELLI, E. (éds.), *Text and Technology : In honour of John Sinclair*, John Benjamins, Amsterdam, 1993, pp. 17-45.
- BAKER, Mona: "Corpora in translation studies. An overview and some suggestions for future research." *Target* 7, 1995, pp 223-243.
- DUCROT, Oswald et al.: *Les mots du discours*, Minuit, Paris, 1980, 240 p.
- GORJANC Vojko: **Uvod v korpusno jezikoslovje**, Izolit, Domžale, 2005, 163 p.
- GORJANC Vojko, KREK, Simon. (éd.): **Študije o korpusnem jezikoslovju**, Krt, Ljubljana, 2005, 199 p.
- GRAD, Anton: *Francosko-slovenski slovar*, DZS, Ljubljana, 1984, 1402 p.
- KENNEDY, G.: *An introduction to Corpus Linguistics*, Longman, London - New York, 1998, 315 p.

- LAVIOSA Sara (ed.): "The corpus based approach", *Meta* 43 (4), 1998, pp. 474-479, [<http://www.erudit.org/revue/meta/1998/v43/n4/003424ar.pdf>], accès le 9 août 2008.
- MALMKJAER, Kirsten (éd.): *The Linguistic Encyclopedia*, Routledge, London - New York, 2004, 2e ed, 643 p.
- MEZEG, Adriana: "Compiling and using a French-Slovenian parallel corpus", In Xiao, Richard (éd.): *Proceedings of The International Symposium on Using Corpora in Contrastive and Translation Studies : 2010 conference (UCCTS2010)*. Edge Hill University, Ormskirk, 2010, <<http://www.lancs.ac.uk/fass/projects/corpus/UCCTS2010Proceedings/papers/Mezeg.pdf>>, accès mars-mai 2012.
- MEZEG, Adriana: *Korpusno podprta analiza francoskih polstavkov in njihovih prevedkov v slovenščini: thèse de doctorat*, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2011, 415 p.
- OLOHAN, Maeve: *The use of corpora in translation studies*, Routledge, London-New York, 2004, 220 p.
- SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca: "Les connecteurs en combinaison avec les marqueurs modaux: l'exemple du français et du slovène", *Linguistica* 40, 2, 2000, pp. 273-282.
- SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca: "Le rôle syntaxique et pragmatique des connecteurs dans le discours argumentatif français", *Linguistica* 42, 2002, pp. 89-110.
- SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca: "Mais - inverseur d'orientation argumentative. Mais justement?", in Vilku-Poustovaia, Irina (éd.), *L'exception entre les théories linguistiques et l'expérience*, *Faits de langues* 25, Ophrys, Paris, Gap, 2005, pp. 146-150.
- SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca: *Povezovalci v francoščini: od teoretičnih izhodišč do vloge v diskurzu* (Collection Prevedoslovje in uporabno jezikoslovje), Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana, 2009, 334 p.
- SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca: "La préparation des corpus parallèles et comparables et leur utilité pour le traducteur", *Cahiers du GEPE Traduction et domaines de spécialités* (Actes des Journées d'études de Strasbourg « Outils de traduction, outils du traducteur ? », Université Marc-Bloch-Strasbourg 2, 18-19 septembre 2008), 2010, <<http://www-cahiersdugepe.fr/index.php?id=1654#tocto1n1>>(accès septembre 2013)
- SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca: "Les marqueurs de l'oral en français et en slovène et la justification de leur utilisation en interprétation.", in Pavelin Lešić, Bogdanka (éd.) : *Francontraste 2, La francophonie comme vecteur du transculturel*, CIPA, Mons, 2011, pp. 255-262.
- SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca: "Primerjava slovenskih prevodnih variant povezovalca mais v francosko-slovenskem vzporednem kor-

- pusu'', in VINTAR, Špela (éd.): *Slovenski prevodi skozi korpusno prizmo* (Collection Prevodoslovje in uporabno jezikoslovje), Znanstvena založba Filozofske fakultete, Ljubljana, 2013, pp. 120-142.
- TOPORIŠIČ, Jože: *Slovenska slovnica*, Obzorja, Maribor, 1976, 2000, 923 p.
- VINCENOT, Claude: *Essai de grammaire slovène*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1975, 353 p.
- ŽAGAR, Igor Ž., SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca: *Argumentacija v jeziku*, (Digitalna knjižnica, Dissertationes, 4, ePub), Pedagoški inštitut, Ljubljana, 2009.

SITOGRAFIE

- Beseda, Nova Beseda <www.bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html> (accès juillet-septembre 2013)
- Canadian Hansard <<http://www.tsrali.com/>> (accès mai 2012)
- Evroterm <<http://evroterm.gov.si/index.php>, <http://evrokorpus.gov.si/index.php>> (accès juillet-septembre 2013)
- Fida <www.fida.net> (accès juillet-septembre 2013)
- Fida plus <www.fidaplus.net> (accès juillet-septembre 2013)
- FraSloK <<http://nl.ijs.si/spook/konkor/>> (accès juillet-septembre 2012)
- GigaFida <<http://www.gigafida.net>> (accès juillet-septembre 2013) [
- SPOOK <http://nl.ijs.si/noske/sl-para.cgi/first_form> (accès juillet-septembre 2013)
- Trésor de la Langue Française informatisé TLFi* <<http://atilf.atilf.fr/>> (accès février-juillet 2012)

ЈОВАН АЈДУКОВИЋ

Београд

**ОНЛАЈН ЛИНГВИСТИЧКИ АТЛАСИ И ЈЕДАН ПРЕДЛОГ
ОНЛАЈН МЕЋУСЛОВЕНСКОГ КОНТАКТОЛОШКОГ АТЛАСА**

ABSTRACT : In this paper, we analyzed the several online editions of the Slavic and non-Slavic linguistic atlases. We are focused on one segment of the "Atlas of Inter-slavic Language Contacts". There are databases such as „The Slavic Linguistic Atlas“ „The World Atlas of Language Structures“, „LL-MAP: Language and Location“, and „UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger“, while the others are electronic libraries. The questionnaire consists of 43 questions about transgraphematization of a contact-lexemes under Russian influence. The map shows in graphic terms information about the locations and distribution of the transgraphematization of the Russian model „bylina“ in South Slavic languages.

Key words : Contactological Atlas of inter-Slavic language contacts, on-line linguistic atlas, contactological map, contactological processes, contactological units, contactological phenomenon (value)

У овом раду настављамо да развијамо концепцију електронског контактолошког атласа. С обзиром да смо у Ајдуковић 2012: 193-201 дали општу слику „Међусловенског контактолошког атласа“ овога пута позабавићемо се питањем израде карата посвећених трансграфематизацији контактолексема под руским утицајем у осам словенских језика (у српском, хрватском, македонском, бугарском, словеначком, пољском, чешком и словачком језику).

Писци уводног чланка у „Општесловенском лингвистичком атласу“ (ОЛА) упоредили су националне и регионалне лингвистичке атласе, као и атласе одређене језичке територије са топографским снимком, док су ОЛА упоредили са аерофото снимком због величине испитиване територије и картографисања најопштијих разлика између језика (ОЛА 1994: 28). Полазећи од картографске праксе примењене у једном броју лингвистичких атласа ми у овом раду карту „Међусловенског контактолошког атласа“ (МКА) поредимо са снимком главе урађене методом магнетне резонанце који омогућава добијање приказа у боји одређене регије. О изгледу МКА говорићемо после уводне анализе структуре и садржаја неколико лингвистичких атласа.

Увод

На самом почетку овог нашег излагања желимо да се осврнемо на две констатације српских географа из Географског института „Јован

Цвијић“ САНУ које гласе овако: атласи су „дела од највише научне и културне важности“ и „у Србији израда атласа <...> и сада заостаје у односу на развијене земље Европе и света“ (Вемић, Ловић 2011: 106). Са првом констатацијом се апсолутно слажемо, а таквог су мишљења и други лингвисти (нпр. С. Милорадовић, в. Милорадовић 2012), док се са другом не бисмо у потпуности сложили из разлога што су у Србији објављени неки од највећих славистичких лингвогеографских атласа, истина као делови међународних пројеката и уз учешће међународног тима стручњака. Овде конкретно мислимо на „Општесловенски лингвистички атлас“ (ОЛА) чији је први том о судбини прасловенског вокала *jam* објављен у Београду 1988. године, као и на седми том „Општекарпатског дијалектолошког атласа“ који је објављен 2003. године у Београду и Новом Саду.

Нема сумње да је ОЛА један од највећих и најважнијих пројеката у словенској лингвогеографији и то како по броју ангажованих истраживача и институција, тако и по обиму теоријског и теренског истраживања. Овом приликом од институција споменули бисмо Међународни комитет слависта и његову Комисију за ОЛА, као и институте за језик, односно Академије наука у Будишину, Варшави, Минску, Москви, Кијеву, Сарајеву, Загребу, Скопљу, Љубљани, Београду, Подгорици, Прагу и Братислави. За његову израду било је неопходно саставити упитник за прикупљање материјала са терена, урадити мрежу пунктова, утврдити методе истраживања и разрадити систем транскрипције о чему су давне 1958. године писали Р. И. Аванесов и С. Б. Бернштејн у чланку који је посвећен принципима израде ОЛА (Аванесов, Бернштейн 1958: 4). Према овој двојници руских лингвиста обично су предмет лингвистичке географије „некакве корелативне појаве на разним територијама“ (Аванесов, Бернштейн 1958: 4), односно стилски неутрални поједини сегменти језичког система, још прецизније, територијални диференцијални елементи једног језика и елементи различитих језика који „заузимају једно те исто место“ забележени у времену у коме је спроведено истраживање. Из овако дефинисаног предмета лингвистичке географије произилази да су заједничке црте између словенских језика „неопходна претпоставка за састављање атласа“, али да „не могу бити предмет карто-графисања“ у ОЛА, већ да су то корелативни елементи разних језичких система. Дијалекатски атласи једног језика као предмет картографисања имају углавном корелативне елементе унутар самог система (Аванесов, Бернштейн 1958: 14). Аутори истичу да новије позајмљенице нису предмет картографисања у ОЛА „због њиховог ус-ког локалног карактера“, те да се у ОЛА не даје историјат појединих језичких појава, већ се указује на историју одређене појаве у конкретном примеру. Овај атлас је важан за изучавање дијалекатске историје прасловенског језика, узајамних веза између словенских језика, као и општесловенских процеса.

Прво издање уводног тома ОЛА изашло је 1978. године, док се друго исправљено и допуњено издање атласа појавило 1994. год. У односу на прво издање, у другом издању прецизирани су принципи картографисања дијалекатског материјала, израде легенди и коментара, те унете корекције у систем танскрипције, као и друге промене, скраћивања и исправке будући да је прво издање „одражавало ниво рада над ОЛА достигнут у то време“ (ОЛА, 1994: 10). И на овом месту аутори уводног чланка истичу да су предмет националних атласа дијалекатске разлике, док су предмет ОЛА разлике између блискосродних језика. Посебно се наглашава да ОЛА даје материјал за историјско-компаративна (као полазни период узета је каснопрасловенска епоха) и синхроно-типолошка истраживања, те проучавања контаката словенских језика са несловенским језицима као што су монголски, турски, ирански, кавкаски. Упитник или програм истраживања чине списак језичких појава и списак питања за теренска истраживања. Поред сваког насељеног пункта стављен је одређен графички знак којим се истиче одређен лингвистички податак. Ознаке могу бити круг, троугао, квадрат, ромб, правоугаоник, елипса, трапез и др. Површина знака је црне или беле боје, а може бити и у различитим комбинацијама. Сенчењем простора представљени су различити језички ареали.

И поред тога што су чак две академске институције отвориле интернет странице ОЛА, словенска национална дијалектологија се не може похвалити бројем онлајн дијалектолошких атласа. Као узор нам могу послужити дијалектолози из Института за чешки језик Чешке академије наука који су направили званичну интернет страницу Чешког језичког атласа. Иако је објављено пет томова овог атласа у периоду од 1992. до 2005. (додатак је изашао 2011. год.) који садржи више од 1600 двобојних карата, тренутно су доступне карте и одговарајући коментари из прва два лексичка тома. Рад на овом атласу захтевао је састављање упитника и теренска истраживања, па су тако дијалектолози прикупили материјал из 420 села и 57 градова Бохемије, Моравије и Шлеске. Атлас садржи податке о чешким говорима у Пољској, Хрватској, Босни и Херцеговини, Србији и Румунији. Лексичка грађа припада најразличитијим тематским групама, примера ради, називима делова тела, хране, те пољопривредној и сточарској терминологији. Уз 774 одреднице наводи се стотињак дијалектизама. За разлику од прва три тома, четврти том посвећен је дијалекатским разликама у морфологији, док се пети бави фонологијом, синтаксом и др. Један број карата представља сводне карте направљене према картама у свих пет томова. Према неким приказивачима (нпр. Salzmann, в. ел. извор) новину у овом атласу представљају разуђена класификација чешких дијалеката и веза изоглоса и некадашњих административних граница.

За лингвистичку типологију један од најзначајнијих лингвогеографских подухвата је „Светски атлас језичких структура“ у издању Института за еволуциону антропологију Макс Планк из Лајпцига. Папирна верзија овог атласа добила је 2008. године интернет верзију. Урађена је интернет лингвистичка база података о дистрибуцији лингвистичких обележја у 2678 језика, као и 160 карата на основу Google Maps. За свако обележје постоји посебна страница у облику текстуалног коментара, дају се њихова значења и указује на језике у којима се они реализују. На фонолошком нивоу, примера ради, представљен је инвентар сугласника, однос сугласника и самогласника, дистрибуција фиксног акцента итд. Атлас даје основне информације о језицима, ауторима публикација, изворима, библиографским подацима. Укупно је у његову израду укључено 83 експерта, а последњи пут је база ажурирана 2011. год. Посебан значај овог атласа огледа се у његовој отворености за нове карте и коментаре корисника, те у чињеници да на основу језичких законитости на глобалном нивоу можемо доћи до објашњења локалних језичких појава.

На основу броја говорника и њиховог удела у укупном броју становништва, генерацијске трансмисије, односа чланова заједнице, сфере употребе, државне политике, званичног статуса, документованости и материјала за учење, лингвисти су утврдили да је око 3000 језика у свету угрожено. „Светски атлас угрожених језика“ на коме је радило више од 30 стручњака из разних земаља под покровитељством међународне организације УНЕСКО израђен је с циљем да укаже на степен угрожености појединих језика у свету и да предочи властима и заједници начине њиховог очувања. У атласу се за сваки од 2500 језика наводи име језика, ниво виталитета, земља где се њим говори, информација о броју говорника, мере заштите, пројекти који се односе на тај језик, извори информација, географски подаци, ISO код. Подаци се дају и за око 230 језика који су нестали.

Америчко-шведски лингвогеографски пројекат „Језик и локација“ (LL-MAP) са преко 280 скенираних карата финансирао је америчка Национална научна фондација с циљем да се створи лингвистичка информациона база која би била интегрисана у интернет геоинформациони систем (Хие и др. 2009). Након три године рада направљен је систем који географске просторне податке повезује са лингвистичким и нелингвистичким информацијама у реалном времену. Портал садржи систем управљања, претраживач и др. Лингвистичку информацију представља географско име, односно информација о припадности језика некој од језичких породица, док су нелингвистичке информације географска, политичка, културна, демографска, историјска, саобраћајна, те зоолошка, ботаничка и археолошка информација. У лингвистички релевантну информацију спадају и имена лингвиста који су се бавили одређеним језиком, називи књига,

приказа и дисертација. Када се све ове информације повежу у оквиру одређене географске локације добијамо „ново знање“ (Хие и др. 2009: 305) које се односи на „развој језика, језичке контакте и језичку дистрибуцију“ (Хие и др. 2009: 306). LL-MAP представља платформу за рад и повезивање лингвиста и онлајн ресурса као што су сајт Linguist List, MultiTree лингвистичка база или EMELD база угрожених језика и стандарда њихове заштите. Претраживање се врши по језицима, земљама, регионима, језичким породицама. Сви језици имају ISO 639-3 код. Љ. Веселинова сматра да су LL-MAP и „Атлас угрожених језика“ (УНЕСКО) с једне стране „иновативни, јер нуде динамичке карте“, а с друге стране у њима је заступљен „традиционални приступ“ лингвистичкој картографији (Veselinova 2011). Оба атласа омогућавају визуализацију временских и просторних података. Поред тога они омогућавају бољи увид и разумевање података, транспарентност и интероперабилност.

Архитектура шест веб-презентација

У инфраструктурном смислу од шест анализираних веб-презентација четири представљају динамичке веб-презентације са базама података („Општесловенски лингвистички атлас“ РАН, „Светски атлас језичких структура“, „LL-MAP: Језик и локација“ и Унесков интерактивни атлас угрожених језика“), док су две статичке веб-презентације (интернет странице „Општесловенског лингвистичког атласа“ Словеначке академије наука и „Чешког језичког атласа“). Из угла корисника прве веб-презентације су портали или тематски интернет ресурси „који обезбеђују систематизацију знања у оквиру неке предметне области и информационих ресурса, њихову интеграцију у јединствени информациони простор, као и претраживање и лаку навигацију (в. Загоруљко, Боровикова, Кононенко, Сидорова 2006, цит. према Ајдуковић 2008: 12), док су друге уско специјализоване виртуелне библиотеке или скуп „пажљиво одабраних, хијерархијски и организовано поређаних ресурса према темама и категоријама ради лакшег претраживања“ (Ајдуковић 2008: 13).

Веб-презентације WALIS, LL-MAP и AWLD представљају геоинформационе системе (ГИС) за прикупљање, обраду, анализу и представљање огромне количине разнородних података у реалном времену. Архитектура је само један од неколико основних елемената ГИС-а поред људског фактора, хардвера, софтвера, процедура и самих података. Он омогућава визуелизацију, претраживање и интеграцију лингвистичких података и инкорпориран је у радно окружење лингвисте и др. корисника (стручњаци за ГИС обично говоре о платформи за интероперабилност). ГИС је за лингвисте значајан како због базе података која се може претраживати и допуњавати, тако и због могућности да се већ постојећим картама додају нове карте урађене помоћу неког картографског сервиса.

У доњој табели (таб. 1) описали смо елементарну архитектуру шест гореспомених веб-презентација. Табела се састоји од осамдесет хоризонталних колона и осам вертикалних. У првој хоризонталној колони налазе се метаподаци који говоре о самој табели као што су редни број ентитета (структурни елемент архитектуре веб-презентације) и атрибута (особина ентитета), наслов табеле и скраћене ознаке лингвистичких атласа или веб-презентација датих на изворном језику. У првој вертикалној колони налази се редни број ентитета, атрибута или онтологије (систем описа појмова), у другој колони су дати атрибути, тј. наша дескрипција архитектуре веб-презентација, као и онтологија научне делатности и научног знања веб-презентације, у следећих шест колоне са + или - означили смо постојање или непостојање одређеног атрибута. Укупно смо представили 17 ентитета, 49 атрибута и 9 онтологија.

Све анализиране веб-презентације поседују кориснички интерфејс (навигатор и рубрикатор), администраторски интерфејс и динамичку форму (фајлове). Осим делимично веб-презентације СЈА све остале имају развијену онтологију научне делатности и научног знања. Онтологију научне делатности представљају класе „лице“, „организација“, „догађај“, „публикације“ и „информациони ресурси“, док онтологију научног знања класе „научна дисциплина“, „метод истраживања“, „објекат истраживања“ и „научни резултат“ (в. Ајдуковић 2008: 25-30). У оквиру онтологије научне делатности једино СЈА не поседује класе „лице“, „догађај“ и „информациони ресурси“. Засебну насловну страницу поседују једино SLA и СЈА, док језички интерфејс поседују ОЈА РАН, SLA и AWLD. Линкови недостају у СЈА, док контакт форма у SLA и СЈА. Галерију има само ОЈА, док мултимедијалне материјале AWLD. Претраживачи постоје у WALS и LL-MAP, док систем за вести у WALS, LL-MAP и AWLD. Блог поседује WALS. Базе података немају SLA и СЈА. Садржај база видљив је у WALS, LL-MAP и AWLD, док тезаурус у веб-презентацији ОЈА РАН, WALS, LL-MAP и AWLD. Панел за пријаву корисника или радну платформу имају WALS и LL-MAP, док панел за читавање података LL-MAP и AWLD. Статистичке податке у облику дијаграма има AWLD. Све презентације немају исти навигатор и рубрикатор. Најмање је развијен у СЈА и SLA, а највише у WALS.

Таб. 1.

Ред. бр.	Архитектура	ОЈА РАН	SLA	WALS	СЈА	LL-MAP	AWLD
0.	Засебна насловна стр.	-	+	-	+	-	-
1.	Кориснички интерфејс: Навигатор (н)	+	+	+	+	+	+

1.1.	Насловна	+	-	+	-	+	+
1.2.	Обележја	-	-	+	-	-	-
1.3.	Географија	+	-	-	-	-	-
1.4.	Језици	-	-	+	-	-	+
1.5.	Карте	-	+	-	+	+	+
1.6.	Публикације	+	+	+	-	-	-
1.7.	Садржај / Поглавља	-	-	+	+	-	-
1.8.	Аутори	-	-	+	-	-	+
1.9.	Алати / Прегледач Карата	-	+	-	-	+	-
						(пк)	
1.10.	Догађаји / Блог	+	+	+	-	-	-
1.11.	Пројекти	-	-	-	-	+	+
1.12.	In memoriam	+	-	-	-	-	-
1.13.	Галерија	+	-	-	-	-	-
1.14.	Базе података	+	-	-	-	-	+
1.15.	Коментари	-	-	-	-	-	+
1.16.	Помоћ	-	-	+	-	+	+
1.17.	Преузимање	-	+	+	-	-	-
1.18.	Egata	-	-	+	-	-	-
1.19.	Прилози	-	-	+	-	-	-
1.20.	Права	-	-	+	-	-	+
1.21.	Контакт	-	-	+	-	+	+
1.22.	О нама	-	-	-	-	+	+
2.	Кориснички интер- фејс: Рубрикатор	+	+	+	+	+	+
2.1.	Пунктови / Географ- ска дистрибуција	+	+	+	-	+	+
			(п/н)				
2.2.	Комисије / Аутори / Уредници	+	+	+	-	+	+
			(к/н)	(а)		(а)	
2.3.	Уводни том / Увод	+	+	+	-	-	+
2.4.	Упитник	+	+	-	-	-	-
2.5.	Серија фонетско- граматичка	+	+	-	-	-	-
2.6.	Серија лексичко- творбена	+	+	-	-	-	-
2.7.	Серија лексичка	-	-	-	+	-	-
2.8.	Материјали и истра- живања	+	+	-	-	-	-
2.9.	Основни подаци о језику	-	-	-	-	+	+

2.10.	Монографије / Књиге / Радови / Дисертације / Библиографија и др.	+	+	+	-	+	+
		(м)	(м,р)				
2.11.	Класификација према идентифи-кационом броју, ISO коду и др.	-	-	+	-	+	+
2.12.	Класификација према обележју	-	-	+	-	+	-
2.13.	Класификација према аутору (пропратног чланка)	-	-	+	-	+	-
2.14.	Класификација по Тематици	-	-	+	-	-	-
2.15.	Класификација по виталитету	-	-	-	-	-	+
2.16.	Језици (број језика са конкретним обележјем)	-	-	+	-	-	-
2.17.	Класификација према броју говорника	-	-	-	-	-	+
2.18.	Класификација према језичким породицама	-	-	+	-	+	-
2.19.	Карте са конкретним језичким цртама	-	-	+	+	+	-
2.20.	Основна карта / Google Maps	-	+	+	-	+	+
			(o)	(gm)		(gm)	(gm)
2.21.	Појединачне карте по земљама	+	-	+	-	+	+
2.22.	Појединачне карте насељених пунк-това	+	-	-	-	-	-
2.23.	Историјске карте	-	-	-	-	+	-
2.24.	Остале нелингвистичке карте	-	-	-	-	+	-
2.25.	Приказ значења обележја	-	-	+	-	-	-
2.26.	Комбиновање обележја	-	-	+	-	-	-
2.27.	Генерирање нових карата са задатим	-	-	+	-	+	-

	обележјима						
2.28.	Заслуге	-	-	+	-	-	-
2.29.	Приказивање у KML, XML, TAV облику	-	-	+	-	-	-
2.30.	Библиографски запис / Библиографија	-	-	+	-	+	+(б)
3.	Језички интерфејс	+	+	-	-	-	+
4.	Администраторски интерфејс	+	+	+	+	+	+
5.	Динамичка форма: линкови	+	+	+	-	+	+
6.	Динамичка форма: фајлови (ф)	+	+	+	+	+	+
7.	Динамички форма: контакт	+	-	+	-	+	+
8.	Динамичка форма: галерија	+	-	-	-	-	-
9.	Динамичка форма: мултимедија	-	-	-	-	-	+
10.	Динамички модул: претраживачи	-	-	+	-	+	-
11.	Динамички модул: систем за вести	-	-	+	-	+	+
12.	Придружени динамички систем: блог	-	-	+	-	-	-
13.	Базе података	+	-	+	-	+	+
13.1.	Садржај	-	-	+	-	+	+
13.2.	Тезаурус	+	-	+	-	+	+
14.	Панел за пријаву корисника / Дискусија / Радна платформа	-	-	+	-	+	-
15.	Учитавање скупа података	-	-	-	-	+	+
16.	Статистика (дијаграми)	-	-	-	-	-	+
17.	Онтологија научне делатности: класа 'Лице'	+	+	+	-	+	+
18.	Онтологија научне делатности: класа 'Организација'	+	+	+	+	+	+

19.	Онтологија делатности: 'Догађај'	научне класа	+	+	+	-	+	+
20.	Онтологија делатности: 'Публикације'	научне класа	+	+	+	+	+	+
21.	Онтологија делатности: 'Информациони ресурси'	научне класа	+	+	+	-	+	+
22.	Онтологија знања: дисциплина	научног научна	+	+	+	+	+	+
23.	Онтологија знања: истраживања	научног метод	+	+	+	+	+	+
24.	Онтологија знања: истраживања	научног објекат	+	+	+	+	+	+
25.	Онтологија знања: научни резултат	научног научни резултат	+	+	+	+	+	+

Међусловенски контактолошки геоинформациони систем

Међусловенски контактолошки геоинформациони систем (МК-ГИС) представља компјутерску апликацију и радну платформу која омогућава повезивање географске локације и одређене контактолошке појаве било да је она лингвистичке или екстралингвистичке природе. Лингвистички подаци су најчешће одговори на питања из упитника или лингвистичког програма истраживања, док су екстралингвистички подаци научног, културолошког, историјског, географског и др. типа. Према М. Марићу геоинформациони систем обавља пет група операција: 1. прибавља просторне податаке, 2. управља базама података, 3. управља просторним подацима, 4. визуализира податаке у виду дигиталне карте, 5. ради просторне анализе (Марић 2011: 19). У МКГИС сви подаци су доступни у релационој бази података која има свој садржај и тезаурус или се добијају посредством линкова из других онлајн ресурса. Један број података је просторно неповезан, односно представљен је у облику краћег текста енциклопедијског формата, мултимедијалног прилога или је исказан табеларно, графички и сл. Сви подаци су лако претраживи, на пример,

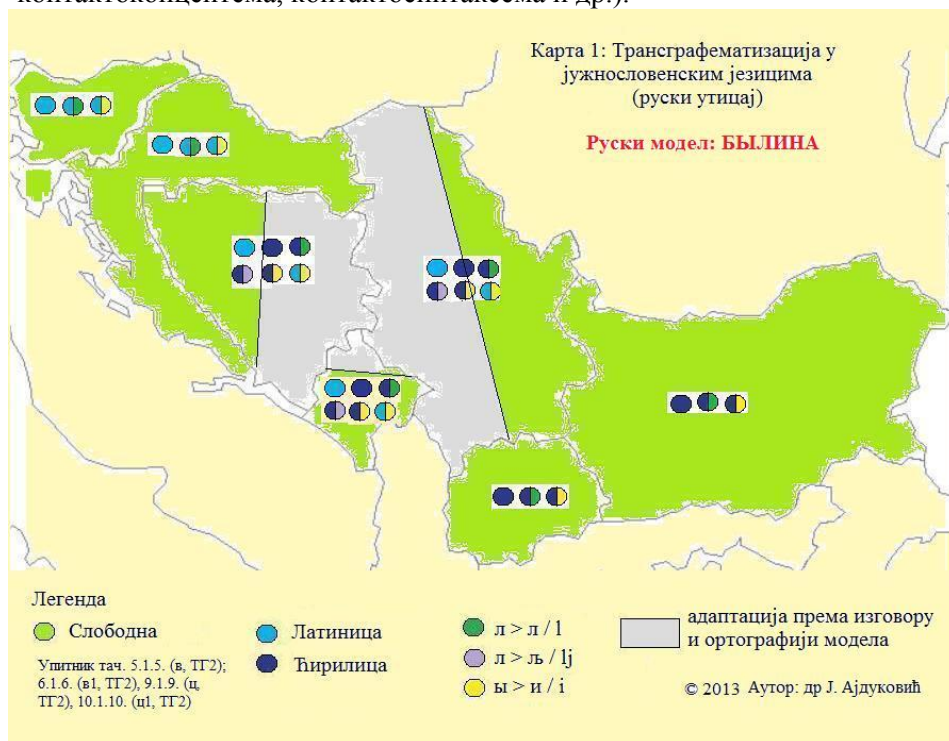
према језицима, језичкој породици, географском положају, према одређеној контактолошкој релевантној лингвистичкој појави или пак према типу контактолошке адаптације, литератури о одређеном питању и др. МКГИС представља транспарентан и интероперабилан систем који омогућава генерисање нових карата, попуњавање базе подацима из нових извора и њихово штампање.

Географске карте у МКГИС-у су тематски профилисане, вишеслојне и вишебојне. Посвећене су једној или неколиким контактолошким појавама. Лингвистичке информације визуализирају се путем знака и боје унетим у празан простор државе у којој се говори одређен словенски књижевни језик. Од географских података дају се само границе држава.

„Међусловенски контактолошки атлас“ (МКА) садржи три врсте основних географских карата. Прва је сводна карта са уцртаним границама словенских држава у Европи. На другој су уцртане државе у којима становништво говори неким од јужнословенских језика (Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Србија, Црна Гора, Македонија и Бугарска). Трећа основна карта је посвећена државама у којима се говори неким од западословенских језика (Пољска, Чешка и Словачка). Како се Пољска граничи са Калињинградском облашћу Руске Федерације, на карти је та територија посебно обележена. Контактлошки подаци могу се уносити и на карте које за основу имају Google Maps. За разлику од основне дијалектолошке карте на којој је уцртана мрежа пунктова, карта МКА садржи само један пункт који је смештен у централном делу словенске државе. Ово решење нам се чини најсврсисходнијим, с обзиром да је руски утицај у савременим словенским књижевним језицима најчешће приман књишким (писменим) путем. Из тих разлога карте нису детаљне и пренатрпане подацима, на свакој карти простор унутар државних граница је празан и намењен само знацима за визуализацију. Другим речима нису уцртане особености терена као што су реке, језера и сл., затим главни градови итд. Основну географску локацију руског модела представља територија европског дела Руске Федерације, док је основна географска локација реплике територија матичне словенске државе. Оригинална размера наше карте не може се повећавати и смањивати, у супротном дошло би до губитка квалитета резолуције.

На каратама приказујемо *контактолошке процесе* као што су трансграфематизација, трансфонемизација, трансакцентуација, трансморфемизација, трансморфологизација, трансдеривација, транссемантизација, трансконцептуализација, трансстилизација и транссинтаксизација, затим *диференцијалне контактолошке појаве* (редукција самогласника, десоноризација, мекоћа сугласничких фонема и др.) и *контактолошке јединице*

(контактофонема, контактограмема, контактодериватема, контактосема, контактоконцептска, контактосинтаксема и др.).

Сваком контактолошком процесу, појави или јединици из „Упутника“ посвећена је најмање једна карта. У овом раду карта бр. 1 посвећена је трансграфематизацији руског модела *былина* у јужнословенским језицима. Састоји се од пет основних пратећих елемената: броја карте, назива карте, руског модела, легенде и броја питања из „Упутника“ на који се односи представљена контактолошка појава или јединица. Допунски елементи карте су питање из „Упутника“ у облику табеле, текстуални коментар и статистички дијаграм. Посебном бојом означили смо један део територије српског говорног подручја на којој се ортографија контактолексема формира према изговору и ортографији модела. Други део територије офарбан је бојом којом означавамо слободну трансграфематизацију и адаптацију према ортографији модела уз одређене модификације и која прекрива територију осталих држава у којима се већински говоре испитивани језици. Другим речима зелена боја означава да се руски модел *былина* адаптира према ортографији са променом кода уз одређене модификације или пак без промене кода.

Карта садржи тематске знакове и контактолошке индексе. Тематски знакови су кружићи и правоугаоници (у другим картама користимо квадратиће, троуглове, полигоне) и они могу бити једноставни или

сложени. Једноставни су офарбани једном бојом, док су сложени двобојни. Да бисмо сачували једноставност карте, а самим тим је учинили читљивијом, ми смо у легенди представили једноставне знаке. Сложени или двобојни знаци су комбинација два једноставна знака. Контактолошки индекси упућују читаоца на коментар и „Упитник“. Индекс „в“ указује на адаптацију ортографије реплике без промене кода и са модификацијама, док индекс „в1“ на адаптацију ортографије реплике са променом кода и са модификацијама. Индекс „ц“ указује на адаптацију према изговору и ортографији модела без промене кода, док индекс „ц1“ на адаптацију према изговору и ортографији са променом кода. Индекс ТГ2 означава слободну трансграфематизацију.

У синтетичким картама које приказују већи број контактолошких података визуализацију сва три степена трансграфематизације постижемо помоћу три изохипсе које секу троугао при врху, у средини и при дну. Она која се налази на врху даје најмањи графички приказ и на карти тај полигон представља нулту адаптацију, док пресеци тачака на троуглу у средини и при дну дају средњи и највећи приказ којим означавамо делимичну и слободну адаптацију. Сваки полигон фарбамо другом бојом. У коментарима уз карте анализирамо територијалну дистрибуцију контактолошких појава, интерпретирамо изгласе и све знакове на карти.

Упитник за Међусловенски контактолошки атлас

Пре него што смо урадили прву карту МКА ми смо захваљујући пројекту „Контактолошки речник словенских језика“ (Ајдуковић 2004а; 2004б; 2010; 2011; 2012) инвентарисали контактолексеме, тј. направили смо индекс речи под руским утицајем у сваком од испитиваних савремених словенских језика, извршили смо њихову класификацију према контактолошким појавама које смо додатно интерпретирани. Ове три предрадне су нам помогле у састављању атласовог упитника или програма истраживања о трансграфематизацији контактолексема. „Упитник“ се може формирати на различите начине, може се поћи, на пример, од контактолошки релевантних лингвистичких обележја доминантног модела ка реплици или од контактолошких карактеристика реплике ка доминантном моделу, али и од доминантног језика преко језика посредника ка реплици и обрнуто, као и од реплике ка реплици. У нашој карти бр. 1 пошли смо од руског модела и одговарајуће контактолексема у јужнословенским језицима и картографисали смо контактографеме (дијалектолози овај принцип зову „лексички принцип“), затим контактолошке процесе (слободну трансграфематизацију) и начин формирања ортографије контактолексема (адаптација према ортографији или комбинацији изговора и ортографије). У некој другој карти може се применити „аналитички принцип“ (Штолиц 1970: 11-14): од контактографеме ка контактолексеми.

У зависности од броја питања у „Упитнику“, односно од инвентара релевантних контактолошких појава, зависиће број контактолексема које ће се наћи у атласу. Како немају сви испитивани језици исти инвентар контактолексема под руским утицајем (на пример бугарски део „Контактолошког речника адаптације русизама у осам словенских језика“ из 2004 год. садржи 3802 русизма, македонски - 1415, српски – 1225, хрватски – 496, док словеначки - 437 русизма), неке од наредних карата односиће се само на један језик или на неколико њих. У следећој табели дајемо изглед упитника посвећеног трансграфематизацији.

Табела 2.				
1. УПИТНИК				
ТРАНСГРАФЕМАТИЗАЦИЈА				
Бр.	Класифик. број	Картографисана појава	Под-тип	Тип
1	1.1.	Систем графичких знакова		
2	1.2.	Пресликавање према ортографији моде-ла без модификација и без промене кода	Б	ТГ0
3	1.3.	Пресликавање према ортографији моде-ла без модификација са променом кода	Б1	ТГ2
4	1.4.	Пресликавање према ортографији моде-ла са модификацијама без промене кода (елизија еписема; Аг1)	В	ТГ1
5	1.5.	Пресликавање према ортографији моде-ла са модификацијама без промене кода	В	ТГ2
6	1.6.	Пресликавање према ортографији моде-ла са модификацијама са променом кода	В1	ТГ2
7	1.7.	Пресликавање према изговору модела без промене кода	А	ТГ2
8	1.8.	Пресликавање према изговору модела са променом кода	А1	ТГ2
9	1.9.	Пресликавање према ортографији и изговору модела без промене кода	Ц	ТГ2
10	1.10.	Пресликавање према ортографији и изговору модела са променом кода	Ц1	ТГ2
11	1.11.	Пресликавање према ортографији моде-ла и активација лингвистичког садржаја језика примаоца без промене кода	Е	ТГ2
12	1.12.	Пресликавање према ортографији моде-ла и активација лингвистичког садржаја језика примаоца са променом кода	Е1	ТГ2

13	1.13.	Пресликавање према изговору (и ортографији) модела и активација лингвис-тичког садржаја језика примаоца без промене кода	Г	ТГ2
14	1.14.	Пресликавање према изговору (и ортографији) модела и активација лингвис-тичког садржаја језика примаоца са променом кода	Г1	ТГ2
15	1.15.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора без промене кода	А-Д	ТГ2
16	1.16.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	А1-Д	ТГ2
17	1.17.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Б-Д	ТГ2
18	1.18.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Б1-Д	ТГ2
19	1.19.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	В-Д	ТГ1
20	1.20.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	В-Д	ТГ2
21	1.21.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	В1-Д	ТГ2
22	1.22.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Ц-Д	ТГ2
23	1.23.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Ц1-Д	ТГ2
24	1.24.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Г-Д	ТГ2
25	1.25.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Г1-Д	ТГ2
26	1.26.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Е-Д	ТГ2

27	1.27.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Е1-Д	ТГ2
28	1.28.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	А-[Д]	ТГ2
29	1.29.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	А1-[Д]	ТГ2
30	1.30.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Б-[Д]	ТГ2
31	1.31.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Б1-[Д]	ТГ2
32	1.32.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	В-[Д]	ТГ1
33	1.33.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	В-[Д]	ТГ2
34	1.34.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	В1-[Д]	ТГ2
35	1.35.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Ц-[Д]	ТГ2
36	1.36.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Ц1-[Д]	ТГ2
37	1.37.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Г-[Д]	ТГ2
38	1.38.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Г1-[Д]	ТГ2
39	1.39.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Е-[Д]	ТГ2
40	1.40.	Пресликавање / активација према језику посреднику, његовом утицају или ути-цају језика извора са променом кода	Е1-[Д]	ТГ2

41	1.41.	Пресликавање према правописним правилима језика даваоца	Ag0	ТГ0
42	1.42.	Пресликавање / активација према правописним правилима и језика даваоца и је-зика примаоца, односно на комбинован начин	Ag1	ТГ1
43	1.43.	Активација према правописним правилима језика примаоца која се разликују од правила језика даваоца	Ag2	ТГ2

Закључак

Анализом шест веб-презентација лингвистичких атласа утврдили смо постојање одређених сличности и разлика међу њима. Четири веб-презентације поседују базе података, док две су класичне електронске библиотеке. Скениране лингвистичке карте из штампаног издања садрже веб-презентације „Општесловенског лингвистичког атласа“ и „Чешког језичког атласа“, док су лингвистичке карте „Светског атласа лингвистичких структура“, „Језика и локације“ и „Атласа угрожених језика“ урађене на платформи Google Maps. Ова последња три портала омогућавају уношење нових података у рела-циону базу, исправку постојећих и генерисање нових карата.

У другом делу рада дали смо упоредну анализу архитектуре веб-презентација испитиваних лингвистичких атласа и утврдили смо постојање 17 ентитета, 49 атрибута и 9 онтологија. Табела са елементима архитектуре анализираних веб-презентација представља опис стандарда на коме ће се заснивати изградња архитектуре нашег „Међусловенског контактолошког атласа“.

У трећем делу рада анализирали смо основне сегменте међусловенског контактолошког геоинформационог система који треба да обезбеди прикупљање, чување, анализу и визуализацију контактолошких података. Поред тога дали смо оквирни предлог садржаја „Упитника“ који садржи 43 питања о трансграфематизацији контактолексема под руским утицајем. Осим тога представили смо изглед основне карте МКА, као и карте посвећене трансграфематизацији руског модела *былина* у јужнословенским језицима. Израда МКА непосредно зависи од израде „Контактолошког речника словенских језика“ који треба да садржи што потпунији индекс контактолексема и опис њихове адаптације. Питања у „Упутнику“ односе се на контактолошке јединице, контактолошке појаве и контактолошке процесе. Наша прва карта у боји на врло једноставан и визуелно пријемчив начин говори о инвентару и дистрибуцији контактограмема, степену трансграфематизације и начину формирања ортографије контактолексема у испитиваним словенским језицима. Када буде израђен „Контактолошки речник словенских језика“ на карти ћемо представити статистичке податке,

односно квантитативне карактеристике контактолошких јединица, у првом реду контактолексема, а затим и осталих контактема.

ЛИТЕРАТУРА

- АВАНЕСОВ, Р.И. & С.Б. БЕРНШТЕЙН. “Лингвистическая география и структура языка. О принципах общеславянского лингвистического атласа”. *IV Международный съезд славистов*, Издательство Академии наук СССР, Москва, 1958, 29.
- АЈДУКОВИЋ, Ј. *Контактолошки речник адаптације русизама у осам словенских језика*. Фото Футура, Београд, 2004, 771 с.
- АЈДУКОВИЋ, Ј. *Балканска русистика: први балкански славистички академски информационо-комуникациони систем*. Књ.1. Фото Футура, Београд, 2008, 400.
- АЈДУКОВИЋ, Ј. „О межславянском контактологическом атласе“. *Контактолошки речник словенских језика: речник адаптације бугарских контактолексема под руским утицајем*. Том 1, А-В. Београд, Фото Футура, 2010, 399-405.
- ВЕМИЋ, М. & С. ЛОВИЋ. „Савремени атласи Србије“, *Зборник радова Географског института „Јован Цвијић“ САНУ*, 61(1), 2011, 105-114.
- ЗАГОРУЉКО, ЈУ.А. & О.И. БОРОВИКОВА & И.С. КОНОНЕНКО & Е.А. СИДОРОВА. „Подход к построению предметной онтологии для портала знаний по компьютерной лингвистике“. *Материалы конференции „Диалог-21“*, Москва, 2006.
<<http://www.dialog-21.ru/dialog2006/materials/html/Zagorulko.htm>>
- МАРИЋ, М. *Примена географских информационих система у археолошкој теренској документацији*, Print shop, Београд, 2011, 142.
- МИЛОРАДОВИЋ, С. „Лингвистички атласи – „централни инструмент“ савремене дијалектологије“. *Теренска истраживања – поетика сусрета*, Етнографски институт САНУ, Зборник 27, Београд, 2012, 141-150.
- (ОЛА) *Общеславянский лингвистический атлас*. ИРЯ РАН, 2010-2012.
<<http://www.slavatlas.org>>
- ПОПОВИЋ, З. *Основе геоинформационих система*. Београд, 2008.
- СОБОЛЕВ, А.Н. (ред.). *Малый диалектологический атлас балканских языков*. Серия лексическая, Том 3. Животноводство, Наука, Санкт-Петербург, Verlag Otto Sagner, Munchen
- ШАРАФУТДИНОВА, Н.С. *Лингвистическая типология и языковые ареалы*. УлГТУ, Ульяновск, 2009, 128 с.
- ШТОЛЬЦ, Й. „О картографировании явлений в Общеславянском лингвистическом атласе“. *Общеславянский лингвистический атлас*.

- Материалы и исследования*, Выпуск 3, Академия наук СССР, Институт русского языка, Издательство “Наука” Москва, 1970.
- (ALE) *Atlas Linguarum Europae*, <http://www.hisgis.nl/ale>, в. Arjen P. Versloot.
<<http://argyf.fryske-akademy.eu/Members/arjen/arjen-p-versloot>>
- (AWLD) *UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger*.
<<http://www.unesco.org/culture/languages-atlas>>
- (ČJA) *Český jazykový atlas*. Dialektologické oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., Praha, 2012, <<http://cja.ujc.cas.cz/cja.html>>
- (LL-MAP) *LL-MAP: Language and Location*. Eastern Michigan University, Stockholm University, <<http://llmap.org>>
- SALZMANN, Z. „Review of Český jazykový atlas“. *eLanguage*, Digital Publishing in Linguistics, <<http://elanguage.net/blogs/booknotices/?p=1043>>
- SIATKOWSKI, J. *Studia nad wpływami obcymi w ogólnosłowiańskim atlasie językowym*. UW, Warszawa, 2004, 178.
- (SLA) *Slovanski lingvistični atlas*. ZRC SAZU, Ljubljana, 2006-10-04, <<http://ola.zrc-sazu.si>>
- VESELINOVA, Lj. „Maps and Mapping in Linguistic Research“, The Hans Rausing Endangered Languages Project, *Departmental Seminars* 2011, abstract. <<http://www.hrlep.org/events/seminars/abstracts/ljuba.pdf>>
- (WALS) *The World Atlas of Language Structures*. Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, Max Planck Digital Library, April 2011. <<http://wals.info>>
- XIE, Y. & H. ARISTAR-DRY & A. ARISTAR & H. LOCKWOOD & J. THOMPSON & D. PARKER & B. COO. “Language and Location: Map Annotation Project – A GIS-Based Infrastructure for Linguistics Information Management”, *Proceedings of the International Multi-conference on Computer Science and Information Technology*, Volume 4, 2009, pp. 305 – 311, <<http://proceedings2009.imcsit.org/pliks/108.pdf>>

**ЕЛЕКТРОНСКИТЕ
РЕСУРСИ
И
ЛИНГВИСТИЧКИТЕ
ПРОУЧУВАЊА**

ЗОРАН НИКОЛОВСКИ

Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола

УЛОГАТА НА ЕЛЕКТРОНСКИТЕ ЛЕКСИКОГРАФСКИ РЕСУРСИ ЗА ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК ВО ИСТРАЖУВАЊАТА НА ЛЕКСИЧКИТЕ ЗАЕМКИ

АПСТРАКТ: Брзиот развој на технологијата создава услови за динамичен развој на електронските ресурси кои даваат значителен придонес во проучувањето на јазиците. Дигитализацијата овозможува пренесување на знаењата и информациите на нови, современи носачи на податоци со помош на кои побрзо и полесно се доаѓа до бараната информација. Така, се создаваат повеќе програми и електронски алатки со кои се дава можност за брзо и ефикасно пребарување на речниците и енциклопедиите, проверка и корекција на правописот, граматиката и сл. Во овој труд сакаме да ја претставиме улогата на електронските лексикографски ресурси за француски јазик во истражувањата на заемките коишто од ден на ден стануваат сè побројни. На интернет мрежата можат да се консултираат повеќе онлајн-речници (*Trésor de la langue française, Dictionnaire de l'Académie française, Dictionnaire Visuel, Dictionnaire Larousse, Dictionnaire Électronique des Synonymes, Le grand dictionnaire terminologique* и др.), кои до неодамна беа објавувани само во хартиена форма а кои денес даваат значителен придонес во истражувањата на заемките.

Клучни зборови: електронски лексикографски ресурси, лексички заемки, француски јазик

Електронските јазични ресурси се оние електронски податоци кои се однесуваат на јазикот, се достапни во електронски формат, а се користат во разни апликации во информатичката технологија за обработка на говор и на текст. Исто така, овие ресурси се користат и во изучувањето на странските јазици, електронското издаваштво, а имаат и голема улога во собирањето на писмениот и усниот корпус на одреден јазик, составувањето на електронските речници, термилошките бази на податоци, во обработката на говор итн. Развојот на електронските ресурси доведува и до создавање на многу информатички алатки кои се поврзани со подготовката, управувањето и користењето на овие ресурси.

Електронски речник е електронска верзија на класичен речник од хартија којшто може да биде во онлајн верзија, да биде снимен на компакт диск или на друг носач на дигитални податоци. *Онлајн речник* е електронски речник што е достапен за читателите на интернет. Брзиот развој на интернетот овозможи да се појават многу онлајн-речници коишто се користат со помош на компјутерите, а од неодамна и преку паметните телефони. Изучувањето на зборовите од страна на корисниците на речниците е

главна цел на лексокографијата, а модерните речници добро ја извршуваат таа улога и со тоа ја оправдуваат својата цел¹. Современите потреби наложуваат постојано зголемување на бројот на електронските лексикографски ресурси коишто се тематски насочени врз основа на барањата и потребите на корисниците. Поради тоа, во овој труд ќе претставиме дел од бројните електронски лексикографски ресурси за француски јазик кои имаат голем придонес во истражувањата на лексичките заемки.

Примерите во трудот се земени од неколку јазици, а понекогаш заради сликовитост и подобро воочување на разликата во претставувањето на лексичките заемки од страна на речниците, истите ќе се повторуваат.

1. *Trésor de la langue française informatisé (TLFi)* е електронска верзија на истоимениот речник којшто го содржи развојот на јазикот во 19 и 20 век и е испечатен во 16 тома во периодот од 1971 до 1994 година. На располагање се 2 верзии, ЦД издание и бесплатно онлајн издание кои содржат повеќе илјади зборови, дефиниции и примери². При презентирањето на лексичките единици TLFi ја наведува областа каде што се појавува бараниот збор, притоа, претставувајќи ги нејзините семантички, етимолошки, историски, граматички и стилистички елементи. Исто така, овој речник ги прикажува синонимите, антонимите, ги анализира хиерархиските односи на одредена единица и ја прикажува употребата на одредена лексичка единица.

TLFi се карактеризира со префинето структурирање на податоците и три нивоа на пребарување на лексичките единици. Пребарувањето на јазикот-давател од каде што е позајмен зборот се наоѓа во *Recherche complexe (Сложено пребарување)* со назнака *langue empruntée (јазик-давател)*. Ознаката за позајмениот збор се наоѓа во делот *Étymol. et Hist. (Етимологија и историја)*, веднаш по годината на појавување во францускиот јазик и во овој дел се прикажува краток етимолошки развој на лексичката единица.

TLFi има голем придонес во истражувањата на лексичките заемки. Имено, тој дава исцрпен приказ на лексичката заемка, презентирајќи ја нејзината оригинална форма во јазикот-давател, родот и категоријата во која истата се приспособила во францускиот јазик и ја прикажува областа во која таа припаѓа. Исто така, покрај изговорот, овој речник дава исцрпен приказ на потеклото и развојот на позајмената лексичка единица, како и

¹ David Skinner, The Role of a Dictionary, „Opinionator“. *Exclusive Online Commentary from the Times*, 17 мај 2013 година; (http://opinionator.blogs.nytimes.com/2013/05/17/the-role-of-a-dictionary/?nl=todaysheadlines&emc=edit_th_201305-18&r=0).

² *Analyse et traitement informatique de la langue française, TLFi : Trésor de la Langue Française informatisé. Présentation* (<http://www.atilf.fr/Les-ressources/Ressources-informatisees/TLFi-Tresor-de-la-Langue-Francaise/>).

датумот на најзиното навлегување во францускиот јазик, сето тоа засведочено со бројни примери за нејзината употреба. Пример:

MARKETING, subst. masc., *ÉCON.*, *COMM.* Ensemble des études et des actions qui concourent à créer des produits satisfaisant les besoins et les désirs des consommateurs et à assurer leur commercialisation dans les meilleures conditions de profit. *Le marketing comprend toutes les activités qui dirigent les produits du producteur au consommateur. Ces activités incluent, en plus de la vente, des fonctions telles que l'achat, le transport, l'entreposage, la finance, la publicité, etc.* (J.-C. Chebath, B.-G. Simard, *Le Vendeur ce méconnu ds Comm.*, sept. 1971, p. 22, col. 2). Prononc.: [markətiŋ]. **Étymol. et Hist.** 1944 (R. SERVOISE, *L'Étude sc. des marchés*, 41 ds HÖFLER *Anglic*). Empr. à l'angl. *marketing*, dér. de *to market* «faire son marché, acheter et vendre», de *market* «marché» empr. à l'anglo-normand. Correspondant au fr. marché*. L'usage actuel du terme dans le monde des affaires s'est établi à la fin du XIXe s. et a pris une extension particulière aux États-Unis (cf. NED et NED Suppl.2), d'où il a été emprunté par le fr. **Bbg.** GUILLOTON (N.). *Marketing, commercialisation, mercatique, ... Meta.* 1977, t. 22, pp. 211-217. HUMBLEY t. 2, 1974, pp. 594-595.

2. Една од целите и мисиите на Француската академија е составување и промоција на *Dictionnaire de l'Académie française* којшто наспроти речниците кои ја опишуваат состојбата на јазикот во одреден временски период, настојува да ја зачува нормираната писмена и усна состојба во францускиот литературен јазик. Нормативниот правец на речникот наметнува негово бавно, строго и систематично уредување³, а слабата „пропусливост“ на зборовите доведува до неизвесност и несигурност околу нивното прифаќање и објавување во речникот.

Dictionnaire de l'Académie française ги содржи само оние лексички заемки кои се одомаќиниле во францускиот јазик и немаат моментална или минлива вредност од страна на говорителите или медиумите. Во речникот се внесуваат само оние потврдени заемки за коишто не се предложени нови зборови од страна на Генералната комисија за терминологија и неологија којашто силно соработува со Француската академија. Сепак, бројот на прифатени лексички заемки во речникот се зголемува, па така, додека во осмото издание од 1935 година, вкупниот број зборови од странско потекло коишто започнуваат со буквата К се 38, во деветтото издание нивниот број изнесува 193⁴.

³ Подготовката на првиот том на деветтото издание трае 30 години и се објавува во 1992 година. До ноември 2012 година, се доаѓа само до лексичката единица *recez*.

⁴ Maurice Druon, *Préface de la neuvième édition* (1992), Académie française (<http://academie-francaise.fr/le-dictionnaire-les-neuf-prefaces/preface-la-neuvieme-edition>).

Ознаката за позајменост се наоѓа веднаш по заглавниот збор и ознаката за областа во којашто припаѓа. Вообичаено, не постои ознака за изговор на лексичката заемка, освен кај единиците каде што постои можност за забуна (*alcarazas*). Пример:

CONCERTO. n. m. T. de Musique, emprunté de l'italien. Symphonie écrite pour un instrument musical avec accompagnement de plusieurs autres qui doivent le faire valoir. *Jouer un concerto. Exécuter un concerto. Des concertos.*

Кај некои лексички заемки коишто одамна се навлезени од италијанскиот јазик (*bravo, casino* и др.) воопшто нема ознака за позајменост зашто, најверојатно, се сметаат за веќе одомаќинети зборови.

3. *Dictionnaire de français Larousse*⁵ содржи повеќе илјади дефиниции, синоними, антоними, изрази и хомоними во францускиот јазик. Секоја лексичка единица започнува со звучниот изговор на заглавниот збор, неговата графиска форма или форми и граматичките ознаки (именка, придавка, род, број). Потоа, се прикажува потеклото на лексичката единица со формата во дојдовниот јазик, дефиницијата, изразите коишто него го содржат, неговите синоними, потешкотиите во употребата, официјалната препорака од страна на *Службен весник* на Република Франција (*Journal officiel de la République française*) и, на крајот, се наоѓаат одредени евентуелни забелешки коишто се поврзани со употребата на лексичката заемка во францускиот јазик.

Овој речник има значителен придонес во истражувањето на лексичките заемки зашто, покрај богатството на дефинициите на лексичките единици, тој содржи ознака за потеклото на единицата, ја дава нејзината оригинална форма во јазикот-давател, притоа презентирајќи ги и препораките на *Службен весник* на Република Франција преку кои лесно може да се провери дали Франција официјално препорачува некој термин. Така, на пример:

marketing, nom masculin, (américain *marketing*, commercialisation, de *market, marché*), **Définitions:** - Ensemble des actions qui ont pour objet de connaître, de prévoir et, éventuellement, de stimuler les besoins des consommateurs à l'égard des biens et des services et d'adapter la production et la commercialisation aux besoins ainsi précisés. - Service d'une entreprise chargée de cette activité. **Expressions:** *Marketing direct*, méthode de vente, utilisant toute la palette des médias (presse, télévision, Internet, publipostage, téléphone) et visant à toucher un client potentiel de façon aussi personnalisée que possible. *Marketing téléphonique, télémarketing*. Synonymes: *marchéage, mercatique*, Ensemble des actions qui ont pour objet de connaître, de prévoir... **Difficultés :** Emploi, Recommandation officielle : *mercatique*, et *marchéage* pour *marketing mix* (= coordination des actions commerciales), Remarque, *Marketing*, bien

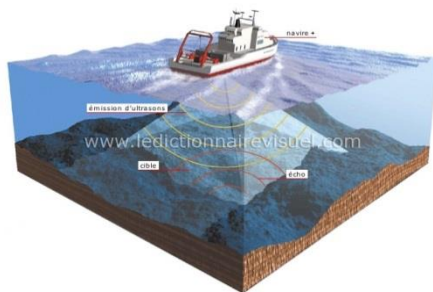
⁵ *Dictionnaire de français LAROUSSE*, <http://www.larousse.fr/dictionnaires/-francais-monolingue>.

implanté, n'est pas encore remplacé dans l'usage courant par les équivalents recommandés.

4. *Dictionnaire visuel* или *Le Visuel*⁶ е создаден во Квебек и се карактеризира со тематски пристап врз основа на добро избраните слики кои се прикажуваат во шематска форма со целосно дефинирање на секој нивен дел. Овој речник кој се издава во печатена и електронска верзија, на ЦД-ром и онлајн издание, се фокусира на различните вкусови и специфични групи на пазарот.

Онлајн верзијата на *Dictionnaire visuel* содржи 20 000 термини заедно со нивниот изговор, 6 000 илустрации, 800 теми и 17 области коишто ги опфаќаат сите аспекти на човековото живеење, а може да се консултира со кликување на одредената слика или на именката која неа ја означува. Во него, најпрвин се прикажува графиската форма на терминот, потоа може да се слушне неговиот изговор, следува дефиницијата и на крај неговата визуелна форма. Во речникот не се наведува ознака за позајмениот збор, односно се објавуваат само зборови коишто веќе се одомаќиниле во францускиот јазик како и препорачаните термини на *Службен весник* на Република Франција. *Dictionnaire visuel* им овозможува на истражувачите на лексичките заемки да можат и визуелно да ги запознаат позајмените лексички единици и да ги споредуваат со нивните синоними во францускиот јазик и, со тоа, да го допрецизираат нивното значење во текот на истражувањето. Како пример ќе ја претставиме англиската лексичка заемка *sonar*:

sonar Système de détection émettant des ultrasons; essentiellement utilisé pour la détection en milieu marin.

5. *Dictionnaire Electronique des Synonymes (DES)*⁷ содржи повеќе илјади единици и синонимски односи чиј број постојано се менува заради континуираното збогатување на синонимските врски. Тој е составен врз основа

⁶ *Qu'est-ce que le VISUEL ?*, <http://www.ikonet.com/fr/ledictionnairevisuel/-static/qc/visuel>.

⁷ *Présentation du DES*, <http://www.crisco.unicaen.fr/Presentation-du-dictionnaire.html>.

на седум класични речници од кои лабораторијата CRISCO ги извлекува синонимските односи, ги хомогенизира податоците во електронска форма и ги синтетизира резултатите.

DES најпрвин ја прикажува пишаната форма на лексичката единица, потоа линкот кој упатува на *TLFi* од каде што се презема нејзината дефиниција и се прикажува бројот на синоними кои ѝ соодветствуваат. Следи класирањето на првите синоними и кликовите, термин позајмен од теоријата на графовите кој претставува максимален збир на зборови коишто се синоними меѓу себе, односно, значенска единица која е поблиску до концептите отколку до зборовите. Синонимите на бараниот збор се прикажуваат според близината со основното значење, а задача на *DES* е да прикаже максимум синоними и да изврши нивно сортирање. Овој речник ги прикажува француските синоними на лексичките заемки, со што, во текот на истражувањето може да се спореди и провери семантичката вредност на бараната лексичка заемка. Пример:

2) marketing *définition*

5 *synonymes*

commerce, commercialisation, marchandisage, marchéage, mercatique

Classement des premiers synonymes

<u>commercialisation</u>	
<u>mercatique</u>	
<u>commerce</u>	
<u>marchandisage</u>	
<u>marchéage</u>	

3 *cliques*

- commerce, commercialisation, marketing, mercatique
- commercialisation, marchéage, marketing, mercatique
- marchandisage, marketing

6. *Grand dictionnaire terminologique (GDT)*⁸ е банка на терминолошки записи составена од страна на *Office québécois de la langue française* и неговите партнери чија примарна задача е да го собере и обработи терминолошкото богатство на француски јазик и да го направи достапно за секого.

Секој запис најпрвин го прикажува препорачаниот заглавен термин на француски јазик, потоа следува областа во која припаѓа терминот, неговата дефиниција, евентуалните забелешки или појаснувања околу

⁸ *Le GDT en bref*, http://gdt.oqlf.gouv.qc.ca/Gdt_en_bref.aspx.

истата, привилегираниот термин и терминот кој не се препорачува и, на крај, следува англиската или формата на терминот од јазикот давател.

Во термилошките записи на *GDT* се употребуваат, исто така и бои и пиктограми кои го информираат корисникот за прифатливоста на терминот. Имено, термините со зелена боја, во кои спаѓа и заглавниот термин на секој запис, се привилегирани термини соодветни за означување на концептот, термините со жолта боја имаат ограничена употреба и се сметаат за прифатливи во одредени контексти, а термините означени со црвена боја не се препорачуваат и не се соодветни за опишување на концептот.

Покрај основната форма на лексичката единица во јазикот-давател, *GDT* ја прикажува и препорачаната форма во Квебек од страна на *Office québécois de la langue française* и терминот што го предлага *Службен весник* на Република Франција кој важи за таа земја. Со тоа се презентира богатството на термини во францускиот јазик со кои се претставува еден концепт и можната замена на лексичките заемки. Пример:

lotion après-rasage

Domaine: *cosmétologie > produit parfumé*

Auteur: *Office québécois de la langue française, 1987*

Définition: *Lotion que l'on applique sur le visage après le rasage, servant surtout à rafraîchir la peau et à laisser un léger parfum*

Termes privilégiés:

lotion après-rasage n. f.

lotion après rasage n. f.

après-rasage n. m.

Création de la langue publicitaire, d'après l'anglais "after shave", pour désigner des produits que l'on applique sur le visage après s'être rasé.

Anglais

Auteur: *Office québécois de la langue française, 1987*

Termes: after-shave lotion, after-shave

7. *FranceTerme* е термилошка база на податоци на Генералната делегација за француски јазик и на јазиците на Франција (*Délégation générale à la langue française et aux langues de France*) којашто ги содржи препорачаните термини објавени во *Службен весник* на Република Франција. Тие се одобрени од страна на Генералната комисија за терминологија и неологија (*Commission générale de terminologie et de néologie*), а ги заме-

нуваат термините позајмени од други јазици, особено во научните и техничките области. Задача на оваа комисија е поттикнување на употребата на француски зборови, постојано збогатување на францускиот јазик и негова промоција во светот.

FranceTerme е создаден врз основа на Законот *Toubon*⁹ и Декретот од 3 јули 1996 година за збогатување на францускиот јазик¹⁰. Со овој декрет се одредува создавањето и употребата на официјалните термини коишто, откако ќе се објават во *Службен весник* на Република Франција, стануваат задолжителни за државните служби и јавните институции, а физичките лица можат факултативно да ги употребуваат.

Најпрвин, оваа база го прикажува препорачаниот заглавен збор со неговата граматичка категорија и датумот на неговото објавување во *Службен весник*. Потоа следуваат неговите француски синоними, областа во којашто се употребува истиот, неговата дефиниција, синонимите во појдовниот јазик и на крајот се наоѓа туѓата форма и јазикот од каде доаѓа истата. Придонесот е во тоа што може да се најде официјалниот препорачан термин во францускиот јазик од страна на Франција и оригиналната форма на терминот од јазикот од каде што истиот потекнува. Пример:

Journal officiel du 14/08/1998

référenciation, n.

Synonyme : étalonnage, n., parangonnage, n.

Domaine : Économie et gestion d'entreprise

Définition : Procédure d'évaluation par rapport à un modèle reconnu, inscrite dans une recherche d'excellence.

Voir aussi : méthode de référence, référencer

Équivalent étranger : benchmarking (en)

8. *Reverso*¹¹ е портал на јазични алатки за преведување, коригирање на правописот, конјугирање на глаголите, проверување на изговорот, граматика и речник кој содржи дефиниции, примери, синоними и изрази. На сајтот, може да се дадат предлози и коментари од страна на корисниците за сите единици во речникот.

Ознаката за позајмената единица се пишува по заглавниот збор и граматичките ознаки, пред областа на употреба и, на крајот, се дава дефиницијата на лексичката единица. Често се изостава ознаката за јазикот

⁹ *Loi n° 94-665 du 4 août 1994 relative à l'emploi de la langue française*, Version consolidée au 22 juin 2000 (<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000005616341&dateTexte=vig>).

¹⁰ *Décret no 96-602 du 3 juillet 1996 relatif à l'enrichissement de la langue française*, *JORF* n° 155 du 5 juillet 1996, page 10169 (<http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000378502&categorieLien=id>).

¹¹ *Reverso*, <http://dictionnaire.reverso.net/francais-definition/>.

од кој потекнува лексичката заемка. Овој речник може да биде дополнителна алатка во истражувањето на лексичките заемки. Примери:

benchmark nm (mot anglais, informatique) est de performance, test comparatif

after-shave nm inv (mot anglais) lotion après-rasage, adoucisante

9. *Médiadico* е речник на истоимената компанија којашто е специјализирана во дигиталното издаваштво на речници. Нејзините услуги се нудат преку партнерствата со повеќе интернет портали, мобилни оператори, во интранетот на компаниите и јавните служби и повеќе интернет прелистувачи. Речникот содржи дефиниции за лексичките единици во францускиот јазик, синоними, хомоними, конјугатор на глаголи, правописен речник, а паралелно со еднојазичните речници, постојат двојазични и повеќејазични речници каде што може да се провери потеклото на лексичките заемки. Пребарувањето може да се врши и според теми.

Ознаката за позајмен збор се јавува само кај некои лексички единици (*broker*), на почетокот на дефиницијата на лексичката заемка, иако често и не постои ознака за позајменост. Потоа следуваат изразите коишто произлегуваат од заемката и препорачаниот збор. Овој речник може да послужи како дополнителна алатка во истражувањето на лексичките заемки. Пример:

broker (nom masculin)

Finance : Anglicisme, désignant un intermédiaire qui agit pour le compte de tiers en transmettant leurs ordres sur les marchés boursiers. Synonyme recommandé: *courtier*.

Informatique : Intermédiaire entre serveurs et utilisateurs, assistant ces derniers pour le choix et la consultation des banques de données. Synonyme recommandé: *courtier*.

10. *Le Petit Robert* претставува еднотомна скратена верзија на шестомниот *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. По повод неговиот 40-ти роденден во 2007 година, *Le Petit Robert* е преработен и преименуван во *le Nouveau Petit Robert de la langue française*. Освен дефинициите на лексичките единици, овој речник содржи илјадници примери и цитати, синоними, антоними и ја прикажува нивната етимологија. Тој може да се најде на ЦД формат, преку преземање од официјалниот сајт и со онлајн претплата.

Le Nouveau Petit Robert de la langue française е еден од најдоверливите извори во проучувањата на лексичките заемки. Тој овозможува да се види датумот на навлегувањето на лексичката заемка, посебно во Франција и во Канада, фонетскиот степен на адаптација (се даваат сите изговори до нејзината фонетска стабилизација), а постои ознака за јазикот од каде лексичката заемка е позајмена. Исто така, во рубриката *Étymologie*

може да се пребарува според јазикот на потеклото и годината на навлегување во францускиот јазик. Пример:

blender [blɛndɛʁ; blɛndœʁ] **nom masculin**

ÉTYM. v. 2005; 1964, au Canada mot anglais, de *to blend* «mélanger»

ANGLIC. Mixeur composé d'une base sur laquelle s'emboîte un bol à bord haut. *Concasser de la glace, préparer un smoothie avec un blender.*

Заклучок. Целта на овој труд е да се претстави улогата на електронските лексикографски ресурси за француски јазик во истражувањата на заемките коишто од ден на ден стануваат сè побројни. Извршивме анализа на десет електронски ресурси (*Trésor de la langue française informatisé, Dictionnaire de l'Académie française, Dictionnaire de français Larousse, Dictionnaire Visuel, Dictionnaire Électronique des Synonymes, Le grand dictionnaire terminologique, FranceTerme, Reverso, Médiadico* и *le Nouveau Petit Robert de la langue française*) од кои дел до неодамна беа објавувани само во хартиена форма. Сите тие имаат голем придонес во истражувањето на лексичките заемки.

Trésor de la langue française informatisé (TLFi) овозможува брзо пребарување на одредена лексичка заемка и дава исцрпен приказ на заемката, презентирајќи ја нејзината форма во јазикот-давател, родот и категоријата во која истата се приспособила во францускиот јазик и областа во која таа припаѓа. Покрај изговорот, овој речник детално го прикажува потеклото и развојот на позајмената лексичка единица, сето тоа засведочено со бројни примери. Ознаката за позајмениот збор се наоѓа веднаш по годината на појавување во францускиот јазик.

Dictionnaires de l'Académie française ги содржи само оние лексички заемки во францускиот јазик за кои не е предложена препорака за нивна замена. Нивниот број постојано се зголемува, а ознаката за позајменост се наоѓа по заглавниот збор и областа на којашто припаѓа. Вообичаено, не постои ознака за изговор на лексичката заемка, освен кај оние единици каде што постои можност за забуна.

Покрај богатството на дефиниции на лексичките заемки, *Dictionnaire de français Larousse* го прикажува нивното потекло и оригинална форма во јазикот-давател, изразите коишто се создадени врз основа на заемките и нивните синоними. Тој, исто така, дава дополнителни забелешки коишто се поврзани со употребата на лексичките заемки во францускиот јазик, а ги содржи и препораките на *Службен весник* на Република Франција.

Онлајн верзијата на *Dictionnaire visuel* не содржи ознака за позајмен збор, односно се објавуваат само зборови коишто веќе се одомаќиниле во францускиот јазик како и препорачаните термини на *Службен весник*. Истражувачите можат визуелно да ги запознаат лексичките заемки и да ги споредат со нивните француски синоними.

Dictionnaire Électronique des Synonymes ги прикажува синонимите на лексичките заемки и извршува нивно сортирање според близината со основното значење на бараниот збор. Со тоа, овој речник овозможува проверка на семантичката вредност на бараната лексичка заемка.

Grand dictionnaire terminologique го прикажува најпрвин препорачаниот заглавен термин на француски јазик, потоа следува областа во која припаѓа истиот, дефиницијата, привилегираниот термин, терминот кој не се препорачува и, на крај, следува формата на терминот од јазикот давател. *GDT* применува бои кои го информираат корисникот за прифатливоста на терминот: зелената, за препорачани термини, жолтата, за термини прифатливи во одредени контексти, а термините со црвена боја не се препорачуваат за именување на концептот. *GDT* ги прикажува и препорачаните форми во Квебек и во Франција.

FranceTerme ги содржи препорачаните термини објавени во *Службен весник* на Република Франција кои се задолжителни за државните служби и институции, а факултативни за физичките лица. Оваа база го прикажува препорачаниот заглавен збор со неговата граматичка категорија и датумот на неговото објавување во *Службен весник*. Потоа следуваат неговите француски синоними, областа во којашто се употребува истиот, дефиницијата, синонимите во појдовниот јазик и на крајот се наоѓа туѓата форма и јазикот од каде доаѓа истата.

Порталот *Reverso* опфаќа повеќе јазични алатки, а во неговиот речник, ознаката за позајмена единица се пишува по заглавниот збор и граматичките ознаки, а пред областа на употреба и дефиницијата на лексичката единица. Во него, често се изостава ознаката за јазикот-давател на лексичката заемка.

Médiadico содржи ознака за позајмен збор само кај некои лексички единици, на почетокот на дефиницијата на лексичката заемка. Потоа, ги прикажува изразите коишто произлегуваат од заемката и препорачаниот збор. Пребарувањето во овој речник може да се врши и по теми, како и во двојазичните речници каде што може да се провери потеклото на лексичките заемки и нивното значење во јазикот-давател.

Le Nouveau Petit Robert de la langue française овозможува консултирање на датумот на појавување на лексичката заемка во францускиот јазик засебно во Франција и во Канада, ги прикажува сите нејзини изговори, а содржи и ознака за јазикот од каде истата е позајмена. Во рубриката *Étymologie* може да се пребарува според јазикот-давател и годината на навлегување во францускиот јазик.

САЈТОГРАФИЈА

Centre national de ressources textuelles et lexicales (<http://www.cnrtl.fr/>).

Dictionnaire de français Larousse (<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/>).

- Dictionnaire de l'Académie française*, Version informatisée (<http://atilf.atilf.fr/academie9.htm>).
- Dictionnaire de la langue française* (<http://www.linternaute.com/dictionnaire/fr/>).
- Dictionnaire Électronique des Synonymes*, Université de Caen Basse Normandie (<http://www.crisco.unicaen.fr/des/>).
- Dictionnaire visuel* (<http://www.ikonet.com/fr/ledictionnairevisuel/>).
- Dictionnaires d'autrefois. French dictionaries of the 17th, 18th, 19th and 20th centuries* (<http://artfl-project.uchicago.edu/node/17>).
- Dictionnaires Le Robert* (<http://www.lerobert.com/>).
- Évaluation & Partage de Ressources Linguistiques – ELDA* (<http://www.elda.org/rubrique51.html>).
- FranceTerme* (<http://www.culture.fr/franceterme>).
- Le grand dictionnaire terminologique* (<http://www.gdt.oqlf.gouv.qc.ca/>).
- Le Petit Robert de la langue française* (<http://pr.bvdep.com/>).
- Médiadico – Dictionnaires* (<http://www.mediadico.com/dictionnaire/>).
- Reverso* (<http://dictionnaire.reverso.net/francais-definition/>).
- Sensagent* (<http://dictionnaire.sensagent.com/dictionnaire/fr-fr/>).
- Trésor de la langue française au Québec* (<http://www.tlfq.ulaval.ca/>).
- Trésor de la langue française informatisé – TLFi* (<http://atilf.atilf.fr/dendien/-scripts/tlfiv4/showps.exe?p=combi.htm;java=no>).
- TV5MONDE – Le dictionnaire multifonctions* (<http://dictionnaire.tv5.org/dictionnaire>).

ZORICA TRAJKOVA

Ss. Cyril and Methodius University,
Skopje

SILVANA NESHKOVSKA

St Kliment Ohridski University,
Bitola

THE USE OF ELECTRONIC RESOURCES IN PRAGMATIC RESEARCH

ABSTRACT : This paper aims to shed some light on some of the possibilities electronic resources offer to pragmatic researchers nowadays. Namely, it discusses the opportunity to use numerous websites offering search engines and data bases which provide pragmatic researchers with the initial input (theoretical background), as well as websites which contain authentic spoken and written data necessary for conducting their research. Moreover, online surveys, which can be distributed very swiftly and efficiently, and online concordance programs, which are employed for analyzing specific language features have also been brought to the foreground as they alleviate the process of compiling and analyzing corpuses considerably. Finally, the extent to and the manner in which electronic resources can be utilized depends solely on the nature of a specific pragmatic research as well as the aims and preferences of researchers themselves.

Key words : pragmatic research, electronic resources, online surveys, spoken and written corpus

1. Introduction

Pragmatics is a branch of linguistics concerned with the use of language in social contexts and the ways in which people produce and comprehend meaning through language. Consequently, pragmatic research entails an analysis of natural language-in-use, i.e. an analysis of specific language devices in context. Moreover, most pragmatic research is in the form of a contrastive analysis which involves two or more languages, as well as an analysis of various types of both written discourse (from different genres and disciplines) and spoken discourse (excerpts from TV shows, meetings, everyday conversation etc.).

Irrespective of the language/s and pragmatic phenomena involved, generally speaking, pragmatic researchers, in the process of doing their research have to go through several tightly interconnected research stages. The first stage is seeking and finding relevant literature for the pragmatic phenomenon under investigation. The completion of the first stage which is normally accompanied by ascertaining clearly set research objectives, takes pragmatic researchers onto the next level or stage. Namely, researchers' next step is securing a linguistic

corpus which will provide them with sufficient grounds for drawing valid conclusions relevant to the pragmatic issue they are targeting. In that respect, researchers need to choose mainly between two options, i.e. ready-made linguistic corpora or creating their own corpus of linguistic data. Once they have selected or compiled their corpus, they need to analyze the data in the corpus which could be performed in at least several distinct fashions, depending on their preferences and goals.

Bearing these three key stages of pragmatic research in mind, one cannot help but notice that contemporary pragmatic research greatly differentiates itself from pragmatic research done in the past. More specifically, the new information and communication technologies nowadays have introduced some major changes in the manner in which pragmatic researchers go through the different research stages. Thus, for instance, considering the fact that the locus of the pragmatic research has always been the western world, pragmatic researchers from other parts of the world used to undertake very costly and time-consuming endeavors which included travelling and staying in the USA or Great Britain, for instance, in order to find literature necessary to build the theoretical background for their research, and subsequently to collect data for analysis if the research included the English language as well.

Fortunately, today, due to the advent of electronic resources and the various opportunities they offer to pragmatic researchers, the situation has changed dramatically. What it takes nowadays, for the most part, when it comes to successfully carrying out pragmatic research is some computer literacy, skillfulness and dexterity on the part of researchers. This novel approach to pragmatic research is decidedly much more time saving and cost-effective. Its only disadvantage, perhaps, is the fact that it does not provide researchers with the excitement and the experience they would gain if they were to travel to the western countries in person.

In the following sections we would present some of the ways in which pragmatic researchers could take advantage of electronic resources in the process of collecting and analyzing pragmatic phenomena. More precisely, the effective utilization of linguistic corpora, academic databases and search engines, as well as online survey and concordance programmes in pragmatic research will be discussed in some detail.

2. The use of electronic resources for finding literature

As mentioned before, first, we will concentrate on the search engines and academic databases which provide access to the necessary literature for building up a solid theoretic background of each and every pragmatic research.

Before starting to write their research paper or define the aims of their research, researchers unquestionably need to review the existing literature concerning the topic they are interested in, which was patiently built in the course of time and left as valuable legacy by their predecessors. Hence, the more serious

the research is, the more thorough literature review is expected. However, sometimes the entire research process becomes quite intricate owing to limited access to relevant literature. Customarily, this could be attributed to lack of adequately equipped libraries in the researcher's motherland as well as lack of finances needed to sponsor travels abroad which would serve the purpose of seeking adequate literature sources.

Fortunately, computers and the Internet, nowadays, have introduced some very important changes in that respect. Building the theoretical background of any pragmatic research has been considerably alleviated by the availability of electronic resources especially in the format of *academic databases* and *search engines*. The usefulness of these academic databases and search engines derives from the fact that they offer access to numerous articles in academic journals, books, repositories, archives, or other collections of scientific and other types of articles.

The fact of the matter is that the Internet abounds with countless such databases and search engines which could very easily be at any researcher's disposal. In fact, any researcher with even moderate computer literacy and dexterity could very easily seek and find very comprehensive lists of databases and search engines online.

Thus, for instance, one such list is offered by Wikipedia, the free encyclopaedia at http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_academic_databases_and_search_engines. The total number of databases and search engines in the list is 120, but as most of the databases are intended for other disciplines such as chemistry, medicine, physics, economics etc., the number of the so-called multidisciplinary databases and search engines which could possibly include literature in pragmatics reaches 34. Understandably, not all of them share the same level of popularity among researchers, but we believe that some of them such as: Academic Search (provider: EBSCO Publishing), BASE: Bielefeld Academic Search Engine (provider: Bielefeld University), Google Scholar (provider: Google) etc. are simply common practice and routine for most of the researchers.

In any case, what is worth mentioning with regards to all these academic databases and search engines is that they could be differentiated by the fact that some of them offer free access to full-text articles and books, others require subscription, whereas some combine free access and subscription.

One important common feature of all these databases and search engines is that they are all organized more or less in the same fashion, i.e. the research is performed via search boxes some of which are pretty basic and some of which are rather advanced in term of offering options for very detailed and precise search.

3. The use of electronic resources for collecting linguistic corpuses

Upon reaching the stage when researchers are expected to actually collect linguistic data and build solid corpuses, they could make full use of

electronic resources in at least two different formats – online linguistic corpora and online surveys.

3.1 Corpus linguistics (online spoken and written corpora)

The approach gaining impetus in pragmatic research is corpus linguistics which is concerned with the collection, organisation and analysis of a large amount of discourse and has shortly been defined as “the study of language on the basis of text corpora” (AIJMER & ALTENBERG, 1991: 1). Its beginnings were established, first of all, by the development of the computer technology which made it possible to store, scan and classify a large amount of data, as well as with Quirk’s (1960) launching of the Survey of English Usage (SEU) with the purpose to collect a large corpus of spoken and written English. Over the last 50 years the developments in corpus linguistics have been the focus of lot of researchers (AIJMER & ALTENBERG, 1991; SIMPSON & SWALES, 2001; LEISTYNA & MEYER, 2003; MCENERY & WILSON, 1996; STUBBS, 1996 etc.).

Since pragmatic research entails analysis of specific language devices in context, most pragmatic researchers need to collect a corpus of various types of written (from different genres and disciplines) and spoken texts (excerpts from TV shows, meetings, everyday conversation etc.) in two or more languages, depending on the aim of their research. Sometimes, depending on the type of data they aim to collect, researchers might be required to ask for special permissions from different institutions and the entire process might take a long period of time, from several months to a year maybe. Hence, instead of travelling abroad and collecting the data manually, they can take advantage of the online spoken and written corpora.

Some of the European corpora include: the COBUILD project (earlier bank of English project), for instance, which started in 1991 and covers over 450 million words of spoken and written British English; the BNC (British National Corpus), which also started in 1991 and contains a collection of 100 million words of mainly written but also spoken English language; the CIC (Cambridge International Corpus), which started in 1992 and holds 600 million words including both British and American English discourse; BASE project (the British Academic Spoken English Corpus) developed at the University of Warwick which consists of 160 lectures and 40 seminars recorded in a variety of university departments (BELLÈS-FORTUÑO, 2008: 38). It should be mentioned here, that most of these corpora require users to pay a certain fee to use them. However, there are some that are free of charge, such as, for instance, BASE corpus.

As for the American corpora, some very well known are: the North-American MICASE (Michigan Corpus of Spoken Academic English) which started in 1997 at the University of Michigan and was designed to audio-record and transcribe about 1.8 million words of contemporary academic speech (doctoral defenses, lectures, class discussion etc.), the ANC (American National Cor-

pus) which started in 1990 and includes texts from different genres and transcripts from spoken data (when completed it will contain a corpus of at least 100 million words) (BELLÈS-FORTUÑO, 2008: 39); the MRDA corpus (the ICSI Meeting Recorder Dialogue Acts Corpus) which consists of over 180.000 hand-annotated dialogue act tags and adjacency pair annotations for roughly 72 hours of speech from 75 naturally occurring meetings, recorded at the International Computer Science Institute as part of the ICSI meeting recorder Project (<http://www1.icsi.berkeley.edu/~ees/dadb/>). All the above mentioned American corpora are free of charge and can be used by any researcher.

3.2 Online surveys

One of the most popular tools for compiling linguistic corpora among pragmatic researchers is undoubtedly the survey. Nevertheless, as mentioned previously, pragmatic research quite often necessitates a comparative analysis of some pragmatic phenomenon in at least two different speech communities. Hence, travelling abroad solely for the purpose of administering a traditional survey in a foreign community can be a costly business which not every researcher could always afford and gladly accept. In some specific situations, researchers should get a special permission to carry out a survey with human subjects. For instance, if one needs to carry out a survey with American students, they have to take an IRB (Institutional Review Board) test. If they pass the test, then they should submit their survey to the board for approval, and it will be approved only if their research does not cause any ethical, moral or any kind of threat to the human subjects involved in it. However, this whole process takes a long time and it requires a lot of effort on the part of the researchers, especially when they have to travel to the native speakers' country.

As it was the case with the various databases and search engines, the aggressive advances made in the information communication technologies has spared researchers a lot of effort, finances and time by introducing the so-called online survey software used for gathering informal data quickly and easily.

Again, luckily for researchers, there are a number of such tools available online. The main feature which makes online surveys an excellent substitute for traditional surveys is that they allow researchers to easily define their survey questions and the possible responses using an online interface. Moreover, they are all marked by an easy access to a wide range of possible respondents, as well as by the possibility for assistance with the data analysis afterwards. Depending on how advanced their features are and what options they offer, some online surveys are free of charge whereas others require a certain fee. Leland (2011) offers a comprehensive list of online survey software, which comprises:

1. SurveyMonkey (www.surveymonkey.com),
2. Zoomerang (www.zoomerang.com),
3. SurveyGizmo (www.surveygizmo.com),
4. PollDaddy (www.polldaddy.com),

5. Constant Contact (www.constantcontact.com),
6. FormSite (www.formsite.com),
7. Moodle (www.moodle.org),
8. Qualtrics (www.qualtrics.com),
9. QuestionPro (www.questionpro.com),
10. LimeSurvey (www.limesurvey.org) and
11. Key Survey (www.keysurvey.com).

As all of them are marked by specific features, each pragmatic researcher can choose the one that best suits the aims of his/her research. Thus, for instance, the first online survey software on Leland's list, SurveyMonkey, offers a popular online hosted survey tool that works well for basic surveys. The free version might be useful for very small and informal surveys, but allows very little customization of the look of the survey, no downloads of reports or data, and can only collect 10 questions and 100 responses per survey. However, SurveyMonkey also offers the Select version of the survey, which is characterized by paid access, unlimited questions and responses, customizability and the ability to export Excel and PDF files. Finally, Gold and Platinum versions are also paid versions which offer advanced logic features like question and answer piping, randomization, text analysis for open responses, and integration with IBM's SPSS statistical software (LELAND, 2011).

As for the respondents who fill in the surveys, SurveyMonkey recruits them from the diverse population of over 30 million people who cooperate with SurveyMonkey. In order to ensure high quality responses SurveyMonkey limits the number of surveys members can take per week. Moreover, depending on the research aims there are targeting criteria when selecting possible respondents which revolve around respondents' gender, age, education, location, race, marital status, employment status etc. An additional advantage offered by SurveyMonkey is that the results start to arrive immediately after launching the online survey, thus, making it possible for projects to be completed in 2 to 5 days.

As far as the manners of collecting the responses are concerned, researchers have several options. Namely, they can create a web link to send the surveys via email or post them to their website; they can create custom email invitations and track who responds in their list; they can embed their surveys on their website or display them in a popup window or they could put their survey to their Facebook Wall.

4. The use of electronic resources for analysing data

As the last stage of the pragmatic research includes an analysis of the linguistic corpus, one possible direction which could be taken on the part of the researchers is the application of online concordance programs.

In order to conduct a reliable and thorough pragmatic research, researchers need to collect a large corpus which requires a lot of work if analysed manually.

Therefore, some pragmatic researchers utilize concordance programmes to turn texts into databases which can be searched electronically. Most concordance programmes offer the possibility of searching specific words or word combinations (within a specified range of words) or even parts of words (some particular affixes for instance). They usually have the option of listing frequency lists and collocations too.

In most cases, texts are examined pragmatically by using text analysis programmes like: Wordsmith Tools (SCOTT, 1996), WordPilot (MILTON, 1999), AntConc, AntWordProfiler (ANTONY, 2004), TACT (Text Analysis Computing Tools) (BRADLEY et.al., 1991), TACTWeb (concordance programme based on TACT but designed for the World Wide Web) (BRADLEY et.al., 1997), SARA (a programme specifically written for searches of the British National Corpus and other texts) and many others.

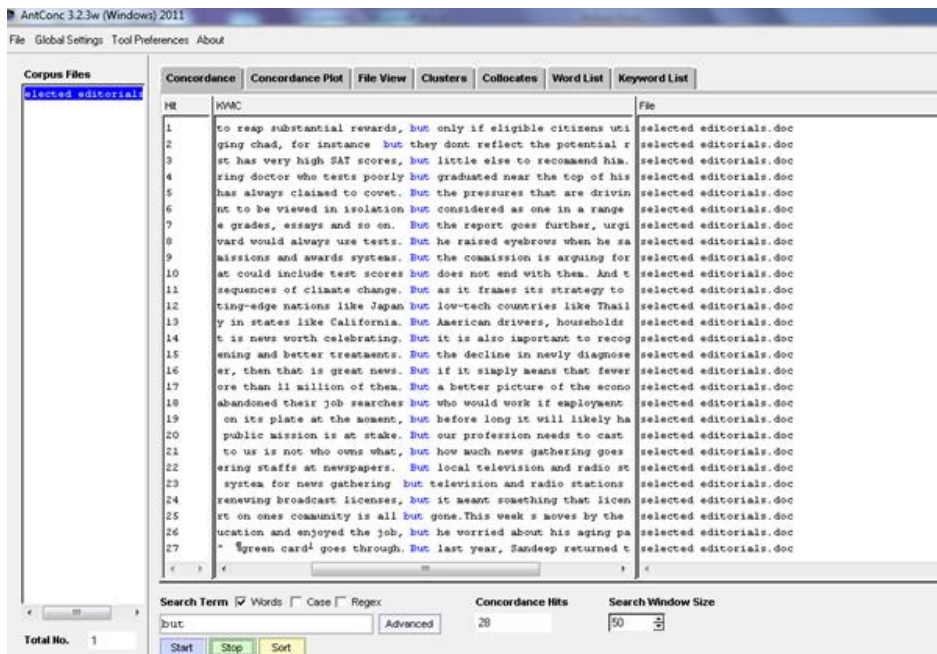

Figure 1. Sample concordance AntConc (3.2.3w)

It is very important to note that pragmatic research cannot rely solely on concordance programmes. Taking into consideration the fact that pragmatics basically focuses on analysis of the language used in context these programmes can only help researchers get a list of the uses of certain words or phrases in their corpus, but a thorough pragmatic research should include a manual analysis of their uses in context, as well. Some researchers who carry out a research on a large number of texts (especially those from different disciplines or genres), first analyse a limited number of texts (2-3 from each discipline or genre) and code

potential language signals classifying them in categories and subcategories and then, after they establish a framework, they search the entire corpus electronically by using concordance programs (see for instance HYLAND, 2004a, 2004b). A corpus of that size generates thousands of instances of high frequency devices which are otherwise not possible to analyse.

5. Conclusion

This paper tackles the issue of the utilization of electronic resources in contemporary pragmatic research. Namely, the paper focused on several distinct electronic resources which could be used in the three main stages of pragmatic research - building the theoretical background of the research, compiling the corpus which will be submitted to analysis, and finally, data analysis. More precisely, first it discussed the use of online data bases and search engines which provide access to articles and books thus replacing the search for literature in actual brick-and-mortar libraries as well as the travels to foreign countries which have many such well-supplied facilities. Then, some light was shed on corpus linguistics, i.e. online spoken and written corpuses for pragmatic research which spare researchers the effort of manually collecting linguistic corpuses. Furthermore, the paper offered some insight into modern online survey software which, slowly but steadily, takes the place of the traditional surveys in pragmatic research. Finally, the paper discusses concordance programs which come in very handy in the last stage of pragmatic research which is data analysis.

Overall, we believe this paper can be of great help to pragmatic researchers who are interested in keeping pace with the current trends in pragmatic research.

BIBLIOGRAPHY

- AIJMER, K. & BENGT, A. (eds.) (1991). *English Corpus Linguistics*. New York.
- ANTHONY, L. (2011). AntConc [Computer Software]. Tokyo, Japan: Waseda University. Available from <<http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/>>
- ANTHONY, L. (2004). "AntConc: A Learner and Classroom Friendly, Multi-Platform Corpus Analysis Toolkit". *Proceedings of IWLeL 2004: An Interactive Workshop on Language e-Learning*, pp. 7-13.
- BELLÈS-FORTUÑO, B. (2008). *A Spoken Academic Discourse Contrastive Study: Discourse markers in North-American and Spanish lectures*. Asociación Española de Lingüística Aplicada, Spain.
- BRADLEY, J. (1991). "TACT Design". In Wooldridge, T. R., editor, *A TACT Exemplar, volume 1 of CCH Working Papers*, pp. 7-14. Centre for Computing in the Humanities, Toronto.
- BRADLEY, J., ROCKWELL, G., and STEVENS, A. (1997). "TACTweb, an experimental software to access TACT databases through Internet". <<http://tactweb.humanities.mcmaster.ca/index.htm>>

- HYLAND, K. (2004a). "A convincing argument: Corpus analysis and academic persuasion". In Connor, U. and Upton, T. A. (2004). *Discourse in the Professions: Perspective from corpus linguistics*. John Benjamins B. V. pp. 87-112.
- HYLAND, K. (2004b). "Disciplinary interactions: metadiscourse in L2 postgraduate writing". *Journal of Second Language Writing*, 13 (2): 133-151.
- LEISTYNA, P. & MEYER, C. F. (eds.) (2003). *Corpus Analysis. Language Structure and Language Use*. Amsterdam, New York: Rodopi.
- LELAND, E. (2011). "A Few Good Online Survey Tools".
<http://www.idealware.org/articles/fgt_online_surveys.php>
- MCENERY, A. M. & WILSON, A. (1996). *Corpus Linguistics*, Edinburgh University Press, Edinburgh.
- MCENERY, A. M. & WILSON, A. (2001). *Corpus Linguistics (2nd ed.)*. Edinburgh Textbooks in Empirical Linguistics.
- MILTON, J. (1999). *WordPilot 2000*. Compulang: HongKong.
- QUIRK, R. (1960). "Towards a description of English Usage". *TPhS* 1960. pp.40-61.
- SCOTT, M. (1996). *Wordsmith tools*. Oxford: Oxford University Press Scott.
- SIMPSON, R. & SWALES, J. (2001). *Corpus Linguistics in North America*. Selections from the 1999 Symposium Ann Arbor: the University of Michigan Press.
- STUBBS, M. (1996). *Text and Corpus Analysis: Computer-Assisted Studies of Language and Culture (Language in Society)*. Blackwell Publishers Inc.

ЈАСМИНКА ДЕЛОВА-СИЛЈАНОВА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

ЧЕШКИОТ НАЦИОНАЛЕН КОРПУС И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

АПСТРАКТ : Чешкиот национален корпус (ЧНК) е академски проект започнат уште во 1994 г. Во неговите рамки се вклучени повеќе корпуси (пишани, усни и повеќејазични). Во 2005 г. започнат е проект за паралелен повеќејазичен корпус ИнтерКорп во кои се вклучени јазиците што се изучуваат на Филозофскиот факултет во Прага. Меѓу нив е и македонскиот јазик. Во нашиот труд ги изнесуваме можностите за компаративно проучување на јазиците со помош на ваков паралелен корпус.

Клучни зборови: корпус, чешки јазик, македонски јазик, InterCorp

Чешкиот национален корпус е проект што дава преглед на чешкиот јазик во сите временски периоди и во сите достапни форми. Овој проект го води Институтот за Чешкиот национален корпус основан во 1994 г. во рамките на Филозофскиот факултет на Карловиот универзитет во Прага, Р. Чешка. Овој проект е финансиран од страна на неколку државни грантови. Денес чешкиот национален корпус се состои од повеќе поткорпуси како синхрониски и дијахрониски:

(1) синхрониски корпус (SYN2000)

(1А) синхрониски пишан корпус

(1В) синхрониски разговорен корпус (посебен *Прашки разговорен корпус*)

Современиот чешки јазик е ексцерпиран од:

- весници и списанија од 1990 год. до денеска,
- книги, пред сè романи издадени по 1990 год.,
- дела на постари автори како Јарослав Хашек и Карел Чапек,
- книги по избор публикувани во периодот од 1945-1990.

Дијахронискиот корпус се состои од првите зачувани книги/документи од 2 половина на 13 век до периодот што го покрива синхронискиот корпус. Овој корпус денес има вкупен обем од преку 2 милиони зборови во текст.

Во рамките на Чешкиот национален корпус функционира и Паралелниот корпус ИнтерКорп поддржан од Министерството за образование и наука на Р. Чешка. Целта на овој проект е да се изгради паралелен синхрониски корпус за повеќето јазици што се изучуваат на Филозофскиот

(2) дијахрониски корпус

(2А) дијахрониски пишан корпус

(2В) дијахрониски дијалектен корпус

факултет на Карловиот универзитет во Прага и тоа секогаш за дадениот јазик и паралелно за чешки јазик. Целиот проект е академски и некомерцијален.

Паралелниот корпус служи како извор на податоци за теориски студии, лексикографија, студентски работи, настава, може да се користи и за изучување на странски јазици, компјутерски апликации за преведувачи и за јавноста.

Јадрот на корпусот ИнтерКорп се пред сè текстови од уметничката литература, но има понуда на автоматски сработени текстови, правни текстови од Европската унија, записи од седниците на Европскиот Парламент и од корпусот Еуропарл.

Секој од текстовите на странски јазик има своја чешка верзија. Следи табелата за големината на корпусот по јазици, наведена во илјади зборови:

Големина на корпусот во илјади зборови							
Кратенка	Јазик	Јадро	Syndicate	Presseurop	Acquis	Europarl	Вкупно
ar	арапски	29	0	0	0	0	29
be	белоруски	1 308	0	0	0	0	1 308
bg	бугарски	3 979	0	0	13 816	9 083	26 879
ca	каталонски	1 758	0	0	0	0	1 758
da	дански	190	0	0	21 680	13 916	35 785
de	германски	17 256	3 050	1 715	21 724	13 089	56 835
el	грчки	210	0	0	25 070	15 404	40 683
en	англиски	10 019	3 083	1 863	24 208	15 580	54 753
es	шпански	14 552	3 479	1 948	27 001	15 885	62 865
et	естонски	0	0	0	15 963	10 900	26 862
fi	фински	2 131	0	0	16 667	10 241	29 040

fr	француски	3 816	3 535	2 054	27 352	17 178	53 936
hi	хинди	155	0	0	0	0	155
hr	хрватски	12 625	0	0	0	0	12 625
hu	унгарски	2 511	0	0	19 168	12 307	33 985
it	италијански	4 081	247	1 893	24 850	15 489	46 560
lt	литвански	358	0	0	18 433	11 020	29 811
lv	летонски	1 337	0	0	18 745	11 689	31 770
mk	македонски	2 664	0	0	0	0	2 664
mt	малтешки	0	0	0	14 133	0	14 133
nl	холандски	9 426	0	2 082	24 746	15 563	51 817
no	норвешки	2 301	0	0	0	0	2 301
pl	полски	12 710	0	1 660	20 464	12 805	47 640
pt	португалски	2 318	0	2 103	28 599	16 481	49 502
ro	романски	2 433	0	1 917	8 200	9 446	21 995
ru	руски а	4 937	2 651	0	0	0	7 588
sk	словачки	8 152	0	0	19 222	12 734	40 108
sl	словенечки	1 855	0	0	19 646	12 241	33 741
sr	српски	6 972	0	0	0	0	6 972
sv	шведски	7 205	0	0	20 615	13 874	41 694

uk	украински	1 493	0	0	0	0	1 493
вкупно		138 779	16 044	17 237	430 300	264 926	867 287
cs	чешки	61 962	2 741	1 639	20 285	12 920	99 547

За да видиме како функционира во практиката паралелниот корпус ИнтерКорп, се обидовме да направиме истражување за македонски збор наспроти чешките текстови.

Го одбравме зборот ЛЈУБОВ како збор што со себе носи содржина за нешто убаво, нешто што нè мотивира, што ни значи и што ни претставува движечка сила...

По пребарувањето произлезе резултатот дека зборот 'љубов' во рамките на корпусот ИнтерКорп се појави во 329 примери:

Фреквенциска дистрибуција

Вкупно: 3 (1 str.)

	<u>word</u>	<u>Frekvence</u>	<u>Freq [%]</u>
1.	p/n љубов	327	99.4
2.	p/n Љубов	1	0.3
3.	p/n ЛЈУБОВ	1	0.3

Од приложената табела можеме да видиме дека најчестото појавување на зборот 'љубов' е на различни позиции во средината или на крајот на реченицата:

Сапек-Кракати	Најпосле останаа уште четири писма , сигнирани со М . : солзни , трескави и болни писма од кои избиваше тешката и страсна историја на некоја слепа , тешка и ропска љубов .	Сапек-Кракати	Konečně čtyři dopisy signované M . : listy slzavé , horečné a trapné , z nichž dýchala těžká a vášnivá historie nějaké slepé , dusné , otrocké lásky .
Сапек-Кракати	напомена за децата , за мажот , понуда	Сапек-Кракати	zmínka o dětech , o muži , nabídka

<p>за нов заем , нејасни алузии и премногу јасна пропаст на жена смртно измачена од Љубов .</p>		<p>nové půjčky , nejasné narážky a přespříliš jasná zbědovanost ženy usmýkané láskou .</p>
<p>Но залудо : оваа тажно разголена Љубов на жената не му Сапек- Krakatit укажуваше ни најмалку за ... за онаа другата , која досега нема за него име и која мора да ја бара .</p>	<p>Сапек-Кракатит</p>	<p>Avšak nic platno : tato žalostně obnažená láska ženina mu neřekla toho nejmenšího o ... o té druhé , jež dosud nemá pro něho jména a kterou jest mu hledati . </p></p>

додека во еден пример се јавува на почетокот на реченицата (како обраќање):

<p>Viewegh- Pov_oManz_AS ex</p>	<p><p> " Љубов " , му рече Сузана по патот кон дома , " се гордеев со тебе " .</p></p>	<p>Viewegh- Pov_oManz_ASex</p>	<p><p> " Lásko , " řekla mu Zuzana na zpátečn í cestě domů , " byla jsem na tebe pušná . " </p></p>
--	---	---	---

и во еден пример со големи букви:

<p>Ikien- Pan_prstenu _1</p>	<p><p> ЗА Дор Багинс ВО ЗНАК НА СЕКАВАЊЕ НА долгото</p>	<p>Tolkien- Pan_prstenu_1</p>	<p><p> Pro DORU PYTLÍKOV OU na památku</p>
---	---	--	--

ДОПИШУВА ЊЕ СО ЉУБОВ О Д Билбо ;	DLOUHÉHO dopisování s láskou od Bilba , na velikém koši na papír .
---	---

Во рамките на фреквенциската дистрибуција имаме преглед не само од кои публикации/книги се извлечени примерите (со соодветен број на појавувања), но имаме и преглед за каков вид на публикации/книги станува збор и на кој јазик се оригиналните дела, што во нашиов пример се преведени на чешки, односно на македонски јазик. Во продолжение ја прикажуваме соодветната табела:

Фреквенциска дистрибуција

	<u>div.group</u>	<u>Frekvence</u>	<u>i.p.m</u> :
1.	p/n jádro	329	101.2
	<u>div.id</u>	<u>Frekvence</u>	<u>i.p.m.</u>
1.	p/n kundera-zert	73	633.0
2.	p/n Hasek- OsudyDobrehoVvSV	36	130.0
3.	p/n hesse-siddharta	30	773.1
4.	p/n Hemingway-OstrovyUpr_p	26	158.8
5.	p/n Andric-Most_na_Drine	24	170.5
6.	p/n Viewegh- Pov_oManz_ASex	23	345.9
7.	p/n Frankova-DenikA_Franko	23	275.0
8.	p/n Capek-Krakatit	18	166.4
9.	p/n brown-sifra	14	85.0
10.	p/n Tolkien-Pan_prstenu_3	13	87.4
11.	p/n Ostrovskij-Jak_se_kali	7	46.9
12.	p/n Tolkien-Pan_prstenu_1	6	28.5
13.	p/n Collodi-Pinokiova_dobr	6	129.6
14.	p/n Bulgakov-MistrAMarketk	5	30.8
15.	p/n rowlingova-hpot_pohar	4	19.0
16.	p/n rowlingova-hpot_fenix	4	14.0

17.	p/n	Tolkien-Pan_prstenu_2	4	22.8
18.	p/n	Wells-Stroj_casu	3	91.5
19.	p/n	Krleza-Navrat_Filipa	3	38.7
20.	p/n	rowlingova-hpot_vezen	2	16.3
21.	p/n	Tolkien-Hobit	2	20.6
22.	p/n	rowlingova-hpot_tajemn	1	10.0
23.	p/n	rowlingova-hpot_kamen	1	11.3
24.	p/n	SaintExupery-Malyprinc	1	58.7
<u>div.txttype</u>			<u>Frekvence</u>	<u>i.p.m.</u>
1.	p/n	próza	323	100.8
2.	p/n	drama	6	129.6
<u>div.srclang</u>			<u>Frekvence</u>	<u>i.p.m.</u>
1.	p/n	cs	132	287.8
2.	p/n	en	72	49.7
3.	p/n	de	30	773.1
4.	p/n	sr	24	170.5
5.	p/n	nl	23	275.0
6.	p/n	ru	12	38.5
7.	p/n	it	6	129.6
8.	p/n	hr	3	38.7
9.	p/n	fr	1	58.7
<u>div.original</u>			<u>Frekvence</u>	<u>i.p.m.</u>
1.	p/n	NE	329	101.2

Сметаме дека за практичноста и за убавината на ваквиот начин на пребарување на зборови, фрази и изрази од лингвистички аспект - нема потреба да се зборува. Тежината на значење што ја добива ваквиот паралелен корпус е што може да се врши истражување меѓу јазици што не се многу застапени во пребарувачите и корпусите широко достапни во интернет мрежите и во рамките на другите пребарувачи. Ваквиот паралелен корпус е од непроценливо значење за македонските бохемисти, како и за чешките македонисти.

Затоа, како заклучок можеме да кажеме дека од лингвистички – односно корпусно-лингвистички аспект се гледа потребата за поголема база на податоци за да може на тој начин да се направи некое посериозно истражување. Тоа ќе може да се направи со поголема соработка меѓу двете

земји, посебно со актуелниот проблем што во Прага во моментот немаме лектор по македонски јазик, а токму лекторите по странски јазик на Филозофскиот факултет во Прага се главните внесувачи, односно оние што ја полнат базата со материјал на соодветниот јазик.

БИБЛИОГРАФИЈА

Český národní korpus, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

<<http://www.korpus.cz>>

<http://ucnk.ff.cuni.cz/co_je_korpus.php>

<<http://ucnk.ff.cuni.cz/struktura.php>>

InterCorp, projekt paralelních korpusů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

<<http://www.korpus.cz/intercorp/>>

<<http://www.korpus.cz/intercorp/?req=page:info>>

<<http://www.korpus.cz/intercorp/?req=doc:zdroje>>

МИХАЈЛО МАРКОВИЌ, СОЊА НОВОТНИ

Државен универзитет во Тетово

ПРОБЛЕМИТЕ НА СТУДИИТЕ ПО ЈАЗИК И ЛИНГВИСТИКА ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ, ЗА НИВНО УСОВРШУВАЊЕ И НАДГРАДУВАЊЕ

АПСТРАКТ: Во овој труд сакаме да му посветиме внимание на проблемот со кој секојдневно се среќаваат истражувачите на науката за јазикот, лингвистиката и македонистиката воопшто, поради недоволното користење на истите со електронските ресурси и интернет страниците за нивно надоградување. Денеска интернетот стана неопходна гранка на општеството преку којашто не само младите и обичниот човек може да се запознаваат и информираат меѓусебно, туку и научниците можат да изнајдат материјали кои се потребни за нивното усовршување, надоградување и запознавање со нови области и теми во науката за која истражуваат. Пред сè, во овој реферат би сакале да ги доловиме проблемите со електронските ресурси и науката за јазикот во сегментот на маркетингот (рекламирањето) на симпозиумите, меѓународните конференции, меѓународните списанија, достапноста до библиотеките, достапноста до јазичната и лингвистичката литература, а пред сè при изнаоѓање на средбите што ги организираат лингвистичките школи воопшто. Со овој реферат се надеваме дека во иднина ќе отвориме нови погледи и перспективи со кои би го актуализирале прашањето на лингвистиката и на македонистиката во пошироки размери на интернет страниците, но и користењето на електронските ресурси воопшто во афирмацијата и проучувањето на лингвистиката и науката за јазикот.

Клучни зборови: електронски ресурси, наука за јазик, лингвистика, македонистика, афирмација

УВОД

Електронските ресурси и нивното користење во денешницата го заземаат водечкото место во афирмацијата и унапредувањето на науката во светот. Филологијата претставува една важна гранка на целокупната наука, особено кога станува збор за развојот на јазикот кој претставува културен код на една нација и на еден народ. Во македонистиката, како дел од филологијата кој го проучува македонскиот јазик електронските ресурси се искористени во многу мала мера, а во некои области од македонистиката дури и воопшто не е започната дигитализацијата и искористувањето на глобалните електронски ресурси. Научниците и истражувачите од областа на историјата на македонскиот јазик, во која област припаѓаме и ние, се соочуваат со сериозни проблеми околу користењето на интернет ресурсите. Македонистиката како научна гранка е доста развиена и голем број на лингвисти и истражувачи работаат на неа. Историјата на македонскиот

јазик е богата со разработени ракописи, компаративни истражувања и трудови од таа област кои се објавени во повеќе македонски реномирани списанија и зборници. Сепак, најголем дел од овие објавени ракописи, трудови, монографии, зборници ..., не се електронски достапни за јавноста, со што сериозно се загрозува понатамошниот развој во разработката на историјата на македонскиот јазик и неговата афирмација во пошироката јавност. Недостапноста до монографиите кои подлабоко ја разработуваат лингвистиката, граматиката, историјата, развојот на македонскиот јазик ги одбива и младите потенцијални истражувачи и заљубеници во македонскиот јазик.

Слика 1. Илустрација за губењето на традиционалното и воведување на модерната технологија преку искористување на електронските ресурси

Во светот, па и во соседството на нашата земја електронските и интернет ресурсите се далеку повеќе искористени и можностите за истражувачите на јазикот и филологијата се отворени за изработка и обработка на јазични теми од повеќе области. Имено, дигитализацијата на литературата од сите области е приоритет на секоја нација и на секоја држава. Светските библиотеки веќе од поодамна имаат дигитализирано поголем дел од своите ресурси со што го овозможуваат користењето на литературата не само за истражувачите од областа, туку и за пошироката јавност која е заинтересирана за некоја тема или некоја област од науката. Во Македонија дигитализацијата на литературата од областа на македонскиот јазик е на незадоволително ниво. Освен дигитализацијата на литературата на оваа област на истражување, на многу ниско ниво се наоѓа и менаџментот

на новите изданија на списанијата кои се потребни за надградба на секој научник и истражувач од оваа научна гранка. Во 21 век, кога секоја скрипта би требало да е дигитализирана и достапна за секој, науката за јазикот, особено македонистиката, која претставува и национално богатство и идентитет на нашата нација е многу оскудна, па дури и електронски недостапна. Македонија избобилува со вредни ракописи од стариот период кои го чекаат денот на својата дигитализација и влезот во модерното време. Ако се обидете да пронајдете некое списание по електронски пат од областа на македонистиката или ќе го најдете делумно, или пак воопшто нема да го пронајдете.

Целта на овој труд е да го елаборираме и да го презентираме влијанието на новите техничко-технолошки ресурси на науката за јазикот и на филологијата воопшто. Електронските медиуми во денешно време заземаат посебно место и прават целина на вкупниот општествен амбиент. Како што е сè подложно на измени, по брзиот развој на технологијата, науката мора да се прилагодува на постојаните бројни промени, со што би можела да оствари конкурентска позиција, односно нејзин напредок и афирмација во очите на младите научници. Поради тоа, научниците во светските центри, институтите и универзитетите посветуваат големо внимание на новите технологии и на дигитализацијата на литературата, од што зависи нивната иднина, развојот, опстанокот и нивната перспектива. Во денешно време електронските ресурси имаат исклучително голема општествена улога, со што станаа значаен општествен фактор на влијание. Електронските ресурси претставуваат збир од информации, содржини како и нови технологии. Под електронски ресурси кои би имале силно влијание во афирмацијата на науката за јазикот можеме да ги ставиме и медиумите кои имаат исклучителна улога во креирањето на јавното мислење во светот, но и во обликувањето и поттикнувањето на најважните научни достигнувања на глобален план. (VOŠKIĆ-AVDAGIĆ, Jelenka : 2005)

Слика 2. Илустрација за искористувањето на електронските ресурси

Одржувањето и воведувањето на нови технолошки решенија во областа на комуникацијата и информацијата многу често бара промена во однесувањето на сите учесници кои се зафатени од тој процес. Тоа подразбира одрекување од некои постоечки правила и принципи на дејствување а со тоа и навлегување во ерата на максимално искористување на електронските ресурси во рамките на филолошките студии, односно на македонистиката. Постепено мора да се исфрлат традиционалните сфаќања за развојот и афирмацијата на македонистиката со тоа што ќе се искористи технолошкиот напредок и развој и ќе се спроведе целосна дигитализација на поголемиот дел од литературата, со што истата ќе биде достапна за секој истражувач и вљубеник во македонскиот јазик.

Без квалитетни менаџерски начела и принципи нема ниту успешни медиуми и портали, зашто медиумите постанаа семоќен, локален и глобален, општествен фактор на влијание кој претставува синергија на менаџерското знаење и техника во нивната примена во областа на науката. (DRAŠKOVIĆ, Veselin : 2008)

Образованието, знаењето, вештините, способностите, социјалната компетенција на човечки ресурси се исклучително важен фактор кој продуцира подигање на квалитетот на секој поединечен организациски колектив. Основни и пресудни ресурси на секоја организација се нејзините луѓе (човечки ресурси) кои имаат широк спектар на различни знаења и компетенција во извршувањето на поставените работни задачи. Главен стратешки предизвик на модерното време е дефинирањето, управувањето, мерењето, унапредувањето и вреднувањето на знаењето и неговиот релативен облик на интелектуален капитал. (HATUNIĆ, Emin : 2006)

Најважно место и улога во дистрибуцијата на науката, нејзиното унапредување, афирмирање и собирање нови знаења има модерната технологија. Тој факт во голема мера се однесува на човечките ресурси кои за да го зголемат квалитетот на работата мора да ги прифаќаат новите технолошки решенија како потребна парадигма. Со прифаќањето на новите технологии во областа на науката, македонистиката ќе ги промени досегашните традиционални методи на работа и односите наспрема своите кадровски ресурси, постепено сфаќајќи дека човечките ресурси се важен фактор во афирмацијата и надоградувањето на оваа научна гранка. (ĐORĐEVIĆ-BOLJANOVIĆ, Jelena : 2009)

Дигиталната технологија бара нов пристап во образовниот процес. Потребно е да се афирмира концептот на виртуелна креативност на основа на која ќе се користи позитивниот аспект на електронските ресурси. Тоа е посебно важно за надоградување на младите истражувачи, затоа што на тој начин може да се промовира креативноста и критичкото мислење. (KUKIĆ, Damir : 2011)

Современата општествена рамка е невозможно да се замисли без современите технологии и електронските ресурси. Ако постмодернизмот е

специфична реакција на етаблирање на формите со висока традиционална култура која ги укинала подредените положби на масовната популарна култура, тогаш може да се каже дека појавата на новите технологии и електронските медиуми влијаеше на поинакво одредување на субјективизмот односно на идентитетот. Идејата за „смрт на субјектот“ во контекстот на делување на електронските медиуми и дигиталниот, виртуелниот свет, се манифестираше како потенцијална игра и симулација на различни идентитети на екранот од компјутерот. Благодарејќи им на новите електронски ресурси, просторот за примање и дистрибуција на информации стана единствен, а промените во технолошката комуникација ги трансформираа односите помеѓу медиумите но и самата култура. (JAMESON, Frederic : 2002)

Македонскиот јазик и лингвистика недоволно се негуваат во нашето општество, поради што и со доаѓањето на новите технологии настана голем проблем во комуникацијата меѓу научниците и литературата која минимално се дигитализира и афирмира на електронските медиуми и интернет порталите. Недоволната заинтересираност кон прилагодување на поголемиот дел на стручна литература од областа на македонскиот јазик и неговата историја доведе до создавање на празен простор меѓу пошироката јавност и македонистиката, додека останатите научни гранки го фатија чекорот со новите техничко-технолошки достигнувања. Многу мал број на научни списанија се дигитализираат и само дел од ракописите кои ги имаат богатите македонски манастири. Електронските ресурси се најмалку искористени во областа на македонистиката иако преку нив имаме можност да го афирмираме македонскиот јазик и неговата историја, за секој кој е заинтересиран да осознае нешто повеќе за него ширум целиот свет. Ние, иако сме истражувачи од оваа област и активно контактираме и твориме во доменот на македонистиката, сепак, многу тешко можеме да дојдеме до сознанија за организирање на работилници, конференции, семинари и списанија каде би можеле да учествуваме и да дадеме поголем придонес во афирмацијата на македонистиката воопшто.

Со голем проблем се соочува и националното богатство на Македонија, поради премногу бавната дигитализација на старите македонски ракописи кои имаат не само финансиска вредност, туку и национална и духовна вредност. Како пример за ваквиот неодговорен однос би го навеле Институтот за старословенска култура во Прилеп, каде има прекрасна збирка на стари македонски ракописи од 14 до 19 век, а за кои државата не е воопшто заинтересирана да ги заштити и дигитализира, со што ќе се заштити идентитетот на нашата нација. Сепак, не би можеле да обвинуваме никого, доколку пред сè не тргнеме од себе, односно од научниците кои работаат на оваа област од македонистиката, историјата на македонскиот јазик. Ние сме тие кои треба повеќе да работиме на искористувањето на електронските ресурси кои претставуваат можност за афирмирање на

македонистиката и филологијата. Искористувањето на денешната технологија и електронските ресурси во сите области на филолошките студии претставува фаќање чекор со новото време и сигурна егзистенција во денешниот виртуелен свет.

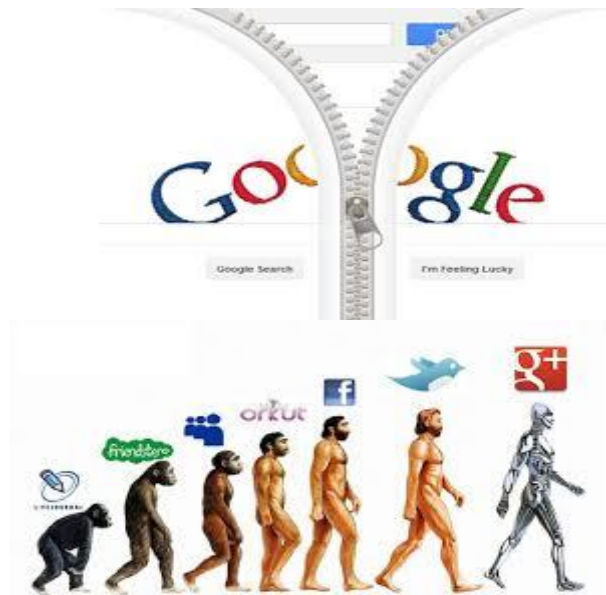
Слика3. Пример за дигитализиран стар црковнословенски ракопис

Денеска, студентите на сите универзитети виртуелно ги пријавуваат испитите, виртуелно купуваат литература, виртуелно се консултираат, па дури и виртуелно ги полагаат испитите. Поради тоа ние мораме да им овозможиме виртуелен контакт со стручната литература од сите области на филолошките науки за да ја постигнеме конкурентноста со другите науки и да привлечеме повеќе млади истражувачи подлабоко да се заинтересираат за науката за јазикот, а во нашиов случај тоа би била македонистиката. До скоро беше релативно едноставно сите извори на информација да ги поделиме на примарни и на секундарни печатени извори. Примарни се научните монографии, списанија, зборници, дисертации, а секундарни се библиографиите, енциклопедиите, лексиконите, речниците и сл. Принципиелно секое истражување започнувало со пронаоѓање на податоци за постоечката научна литература преку секундарните извори па потоа до примарните извори, со што од литературата ќе се исцрпи она што е важно за почетното истражување. Појавата на електронските публикации не ја промени таа поделба, туку само го поедностави пребарувањето и го забрза процесот на пронаоѓање и набавка на литературата, а исто така се појавија и нови можности за пронаоѓање на информации преку големиот број неформални канали за комуникација меѓу светските истражувачи преку интернет. Историски гледано, во првиот милениум пренесувањето информации првично било усно, во вториот милениум било преку пишаниот збор, а подоцна преку печатен текст, во третиот милениум мнозината

информации се пренесуваат електронски. Првата голема револуција била со воведувањето на печатниците во 15 век. Во 17 век преносот на знаење е забрзан со развојот на енциклопедии, научни и книжевни друштва, организирани библиотеки и големата достапност до публикациите. Целата комуникација се одвивала на хартија а системот го создава научниците, издавачите, дистрибутерите и библиотеките.

Овој ланец што го сочинува научниците, издавачите и библиотеките беше основа на информациските услуги за научните истражувања и образованието. Со појавата на компјутерите, интернетот, светските мрежи и комуникациските технологии на електронските списанија, базите на податоци, електронските состаноци, општествените мрежи станаа многу значаен дел со што традиционалниот систем на хартија се менуваше забрзано. Денеска секој автор може да биде и сопствен издавач преку интернет, а системот на поврзување на интернет страниците овозможува нелинеарен пристап кон знаењето. (С. STEELE : 2006)

Научниците кои претставуваа најважен дел од системот на научните комуникации освен функцијата креатори и корисници почнаа да ја преземаат и функцијата на издавач и дистрибутер. Функцијата на дистрибутери се повеќе ја презема интернетот. Најпопуларен интернет пребарувач е секако „Google“. Иако многу популарен, сепак „Google“ не е најдобро искористен бидејќи многу од опциите кои ги овозможува не се користат оптимално. Освен „Google“ постојат уште многу општи и тематски пребарувачи.

Слика 4. Илустрација за пребарувачот „Google“

Социјалните мрежи денеска постанаа незаобиколен дел од современиот живот. Иако мислиме дека тие воглавно се користат за приватни комуникации, во сè повеќе случаи се отвораат „Facebook“ страници на научни институции, библиотеки, професионални друштва итн. Преку овие мрежи се разменуваат информации кои можат да бидат од особено значење за научните истражувања, и секако треба да се провери дали постојат некои кои ги имаат вашите колеги за да се вклучите. „Facebook“ е најраспространетата светска мрежа. За професионалните контакти најпопуларна е мрежата „LinkedIn“ која многу често може да биде корисна за барање работа, стипендии, ментори итн. Регистрацијата за овие мрежи е многу едноставна и бесплатна. Големи можности кои се пред истражувачите на денешницата понекогаш можат и да ги збунат.

Слика 5. Илустрација за социјалните мрежи „Facebook“ и „LinkedIn“

Можеме да заклучиме дека со појавата на светските мрежи се јавуваат сè повеќе социјални процеси кои ги вклучуваат луѓето во заеднички интереси преку кои слободно се поврзуваат и работаат на заеднички проекти преку дистрибуираната мрежа. Во таквите појави спаѓа продукцијата за заеднички ресурси (енциклопедијата „Wikipedia“), заедничкото управување и заштита од приватизација на резултатите од заедничката работа итн.

Слика 6. Илустрација за енциклопедијата „Wikipedia“

Вака создадената заедничка енциклопедија се карактеризира со спречување на приватизација, максимализирање во користењето и за одржување на индивидуална сувереност. Ваквото произведување не е пазарно, туку со доброволно учествување, и не постои директна финансиска компензација за вложениот труд. Поради тоа ова е постдемократска појава, зашто управувањето не е преку претставник, туку сите учесници учествуваат, управуваат и комуницираат преку мрежата. (M. WAUWENS : 1/2008)

Новата информатичка и комуникациска технологија секако овозможува многу побрзо и поедноставно поврзување на луѓето, како и циркулација и дистрибуција на идеи и на резултати од истражување, а дали ќе бидат сите нејзини потенцијали искористени во корист на целото човештво останува во сферата на уредувањето на општествено-економските односи во светот и ќе зависи од масовноста на желбата општеството да еволуира во заедница на слободоумни и креативни луѓе.

Системите за учење на далечина, е-учење, доживотно учење и други флексибилни форми на учење, како и можностите за развој и презентација на мултимедиски и повеќејазични содржини се само некои од примерите за местото на информатичките и комуникациски технологии во новото е-образование. Употребата на ИКТ (информатички и комуникациски технологии) во образованието, науката и културата во Република Македонија е на незадоволително ниско ниво, особено споредено со развиените земји од Европската унија. Ваквата состојба пред сè се должи на недоволната опременост на соодветните институции со ИКТ. Универзитетите поседуваат меѓусебна инфраструктура со поврзаност на Интернет која сепак е недоволно развиена во споредба со стандардите на Европската унија и со сличните институции во поширокото опкружување. Во постојната структура на образовниот систем во Република Македонија, информатичките содржини не се застапени ниту на соодветно ниво, ниту во соодветна форма. Бројот на наставници кои ги користат информатичките и комуникациските технологии е многу мал, а бројот на оние кои ги користат во процесот на изведување на наставата е само симболичен. Главната причина за тоа е неприлагоденоста на наставните планови и програми на информатичката технологија и отсуството на визија за потенцијалите на трансформациите што новите технологии можат да ги промовираат во образовниот систем воопшто. За да може да се создаде општество базирано на знаење, образованието мора да се менува и да се прилагодува. Зголемената технолошка писменост започнувајќи од образовната средина треба да го трансформира образовниот процес резултирајќи со продуктивни граѓани за успешна интеграција во глобалното информатичко општество. За успешна реализација на Националната стратегија потребна е координација и учество на сите релевантни субјекти од областа на образованието.

Постоечки истражувачки центри и институти преку кои може да се истражува се: МАРНЕТ (Македонската академска и истражувачка мрежа); НУБ (Народната и универзитетска библиотека); подрачните библиотеки; Музејот на Македонија и подрачните музеи; Народна техника на Македонија; центрите за континуирано образование; невладините и граѓанските организации. Современите и технолошки развиени држави се одликуваат со развиена ИКТ-инфраструктура, особено кај субјектите кои се занимаваат со образование. Поседувањето на постојан и брз интернет како можност за комуникација со останатите образовни институции е една од работите на кои се посветува посебно внимание. Во тој контекст, треба да се обезбеди континуиран развој на академската и универзитетска истражувачка мрежа - МАРНЕТ на национално и на меѓународно ниво и обезбедување на нејзина соодветна компатибилност со паневропските мрежи. Овој развој би се постигнал преку подобрување на организациската поставеност, доекипирање, професионализација, зголемување на транспарентноста и обезбедување на финансиската стабилност на МАРНЕТ (преку обезбедување на алоцирани средства од Владата). Постојните библиотечни и музејски збирки во Македонија својата образовна функција ја остваруваат на претежно класичен начин. Новите стандарди и трендови во овие области налагаат интензивно користење на ИКТ во работата на самите институции, а посебно во остварувањето на нивната образовна функција и дигитализација на Народната и универзитетска библиотека и на подрачните библиотеки. (Влада на РМ : 2005)

Слика 7. Илустрација за електронско пребарување на литература

Сепак, и покрај акциониот план за унапредување на информатичките и комуникациските технологии во Македонија, денес сме недоволно техничко-технолошки напреднати и дигитализацијата на литература

турата се спроведува со многу бавно темпо. Во областа на македонистиката, особено од областа на историјата на македонскиот јазик ситуацијата со дигитализацијата и користењето на техничко-технолошките ресурси е речиси на почетно ниво. Од сето ова доаѓаме до заклучокот дека електронските ресурси во областа на лингвистиката и македонистиката се малку искористени и има потреба од вклучување на самите истражувачи во процесот на дигитализација и поттикнување во афирмирањето на лингвистиката во искористувањето на електронските ресурси.

БИБЛИОГРАФИЈА (на латиница)

- BAUWENS, M., «The political implications of the peer to peer revolution», *Knowledge politics quarterly*, 1/2008, 2, 2-24.
- VOŠKIĆ-AVDAGIĆ, Jelenka, “Mediji i obrazovanje: Medijski komercijalizam i novi trendovi profesionalizma“, *Obrazovanje odraslih*, broj 3/2005, 2005, 111.
- DRAŠKOVIĆ, Veselin, “Menadžment i mediji”, *Medijski dijalozi*, VOL. 1, broj 1, 2008, 58.
- HATUNIĆ, Emin, *Telekomunikacije i biznis*, OFF-SET i Homing MB, Tuzla, 2006, 154.
- ĐORĐEVIĆ-BOLJANOVIĆ, Jelena, *Menadžment znanja*, Datastatus, Beograd, 2009, 23.
- EISENBERG, M. B., “Information Literacy: essential skills for the information age”. *Journal of Library and information technology*, 28/2008,2, 39-47.
- JAMESON, Frederic : “Postmodernism and Consumer Society”. Во книга на група автори (2002) : *The Anti-Aesthetic – Essays on Postmodern Culture*. New York : The New Press, 131.
- KUKIĆ, Damir, *Obrazovanje u virtualnom svijetu*, Univerzitet u Zenici, pedagoški fakultet u Zenici, zbornik radova pedagoškog fakulteta u Zenici, IX/2011.
- KOSANOVIĆ, B., “Pristup naučnim informacijama u Srbiji. Iskustvo nakon šest godina”. *Infoteka*, IX/2008,1-2,77-81,
<http://www.unilib.bg.ac.rs/zajednica01/izdanja/infoteka/br1_2_2008/INFOTHECA_IX_1-2_May2008_77-81.pdf>, (28.09.2009)
<http://www.pf.unze.ba/nova/zbornici/PF_IX.pdf> (4.9.2013)
- STEELE, C., “Digital publishing and the knowledge process”. in: *eLearning and Digital Publishing*, Springer, Dordrecht, 2006, (Computer Supported Cooperative Work, vol. 33), 175-193.

HULL, D., S.R. Pettifer, D.B. Kell : *Defrosting the Digital Library: Bibliographic Tools for the Next Generation Web*. PLoS ComputBiol, 4, 2008, 10: e1000204.

doi:10.1371/journal.pcbi.1000204,<<http://www.ploscompbiol.org/article/info:doi/10.1371/journal.pcbi.1000204>>, (20.05.2011).

БИБЛИОГРАФИЈА (на кирилица):

Национална стратегија за развој на информатичко општество и акционен план на Република Македонија, Април 2005 год., Скопје. Издавач: Влада на РМ, Комисија за информатичка технологија

<http://mio.gov.mk/files/pdf/dokumenti/Strategija_i_Akcionen_Plan.pdf> (8.9.2013 год.) 36-43.

АЛЕКСАНДАР НАСКОВ

КЛУЧНИ АСПЕКТИ ПРИ ИЗРАБОТКАТА НА ЕЛЕКТРОНСКИОТ МОРФОЛОШКИ РЕЧНИК НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА НЕГОВА УПОТРЕБА

АПСТРАКТ : Електронските морфолошки речници се една од главните алатки во автоматската обработка на јазиците и служат како основа за создавање на други апликации од овој домен: ортографски коректори, програми за морфолошко и синтаксичко обележување на текстови и сл. Во трудот се опишува софтвер за генерирање на изведените форми на зборовите во македонскиот јазик. Трудот се осврнува, исто така, и на различните етапи во составувањето на листата на основни зборови вклучени во речникот, таговите кои се користени во граматичкиот опис на секоја единица и рачното коригирање на дел од единиците. Се дава и пресек на речникот по зборовни групи. Во завршниот дел се разгледуваат неколку можности за негово понатамошно користење и интегрирање во други алатки за македонскиот јазик.

Клучни зборови: електронски речник, автоматска обработка на јазици, македонски јазик

Вовед

Целта на овој труд е да ги изложи клучните аспекти при создавањето на електронскиот морфолошки речник на македонскиот јазик и да ги разгледа можностите за негово понатамошно користење.

Електронскиот морфолошки речник беше создаден од Александар Насков и Илија Секоски во текот на 2003 и 2004 година. Речникот претставува структурирана база на податоци која содржи 1.535.676 анотирани збороформи. Базата на зборови беше искористена за изработка на ортографскиот коректор (spellchecker) на Microsoft интегриран во пакетот Microsoft office во 2004 година.

Единиците на речникот ги сочинуваат основните форми на зборовите на македонскиот јазик и нивните флексивни варијанти. Јадрото на речникот се состои од стилски неутрални зборови, но во него се присутни и зборови од различни функционални стилови: разговорен јазик, уметничко-литературен стил, публицистички стил, административен стил, научен стил итн. Речникот е составен од зборови од сите зборовни групи во македонскиот јазик: именки, заменки, глаголи, придавки, броеви, прилози, предлози, честички, сврзници, извици и модални зборови, а содржи и голем број акроними и скратеници. И основните и флексивните форми на сите зборови се опишани со помош на скратеници (тагови) кои ги означуваат нивните лексичко-граматички карактеристики.

2. дефинирање на множеството на тагови за означување на соодветните лексичко-граматички особености на зборовите во речникот;
3. изработка на софтвер за изведување на сите збороформи на одредена лема; и
4. дополнувања и корекции.

Изработката на речникот во ниеден момент не беше праволиниски процес. Горенаведените фази меѓусебно се дополнуваа и испреплетуваа.

1.1 Изработка на речникот на лемии

Во изработката на речникот на основни форми на зборовите беа искористени следниве извори:

1. *Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања* (Конески, 1966);
2. *Правописен речник на македонскиот литературен јазик* (Конески 1999);
3. *Современ лексикон на странски зборови и изрази* (Миќуновиќ 1999);

Во базата беа вклучени и голем број топоними преземени од географски атласи, база на сопствени именки добиена од телефонски именици, како и засебна база на лемии составена од авторите на речникот.

Со оглед на тоа дека јазикот е жива материја и постојано се појавуваат нови зборови и збороформи и со оглед на тоа што сите печатени извори користени во составување на базата на основните форми на зборовите се од постар датум, беше изработен софтверски модул со чија помош беа „читани“ електронските изданија на неколку дневни весници на македонски јазик, електронските изданија на неколку неделници, блогови, форуми и дури и десетина книги во електронски формат. Софтверот имаше едноставна функција од наведените електронски изданија да ги издвои зборовите кои недостасуваат во појдовната база на податоци кои потоа беа лематизирани и додадени во нашиот речник на лемии.

Вклучувајќи ги топонимите, сопствените именки и адресите вкупниот број на лемии во речникот изнесува 113.224.

1.2. Дефинирање на множеството на тагови кои се користат за означување на соодветните лексичко-граматички особености на зборовите во речникот

При дефинирањето на множеството на тагови кои се користат за означување на соодветните лексичко-граматички особености на зборовите во речникот се јави проблем поради непостоење на целосно дефиниран „тагсет“ за македонскиот јазик кој би можел директно да се искористи. Тагсетот наведен во продолжение во голема мера е заснован на кратенките

користени во тритомниот *Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања* и на дефинициите на зборовните класи наведени во граматиката на Хорас Лант.

Класите на зборови во речникот се означени на следниов начин:

1. Именки – Nouns (NN);
2. Придавки - Adjectives (ADJ);
3. Заменки - Pronouns (PRON);
4. Броеви – Numerals (NUM);
5. Глаголи – Verbs (V);
6. Прилози – Adverbs (ADV);
7. Предлози – Prepositions (PRAEP);
8. Честички - Particles (PART);
9. Сврзници - Conjunctions (CONJ); и
10. Извици - Interjections (INTERJ).

Модалните зборови во речникот не се разгледувани како засебна класа

1.2.1. Именки - Nouns (NN)

Родот кај именките е означен на следниов начин:

11. Машки род - Masculine (M); //маж, град, заб, пат, ден
12. Женски род - Feminine (F); //жена, чест, леџи
13. Среден род – Neutral (N). //дете, место, срце, учење, семе, ниво

Еднината и множините кај именките се означени на следниов начин:

14. Еднина - Singular (SG);
15. Множина - Plural (PL); //мажи, градови, патишта,
16. Збирна множина - Collective Plural (PLC); //лисја, лисје, дрвја, дрвје
17. Избројана множина - Quantitative Plural (PLQ); //дена, коња
18. Трајна множина - Pluralia Tantum (PLT). //шалвари, очила, алишта, гаќи

Членот кај именките е означен на следниов начин:

19. Nominative (Unmarked); //маж, жена, дете
20. Definite (DEF); //мажот, жената, детето, мажите, жените, децата
21. Proximate (PRX); //мажов, женава, детево, маживе, жениве, децава
22. Distant (DIS). //мажон, женана, детено, мажине, женине, децана

Падежните форми на именките и формите за изразување на чувствен однос се тагирани со следниве тагови:

23.	Nominative;	(Unmarked);	//Иван, Гоце, брат, татко
24.	Oblique	(OBL);	// Ивана, Гоцета, брата, татка
25.	Vocative	(VOC)	// Иване, Гоце, брате, брату, татко
26.	Diminutive	(DEM);	//жениче
27.	Augmentative	(AUGM);	//жениште
28.	Pejorative	(PEJ).	//носло, мочло

1.2.2. Придавки - Adjectives (ADJ)

Повеќето придавки имаат форми за машки, женски, среден род и множина, некои имаат само форми за различни родови, а некои имаат само една форма за сите три лица и за множината. За означување на родот, бројот и определеноста кај придавките се искористени истите тагови како кај именките.

Степенувањето на придавките е означено со следниве тагови:

29.	Компаратив - Comparative Adjectives	(ADJC)//понов
30.	Суперлатив - Superlative Adjectives	(ADJS)//најнов

1.2.3. Заменки - Pronouns (PRON)

31.	Лични заменки - Personal pronouns	(PERS);
	- Nominative	(nom); // јас, ти, тој, таа, тоа, ние, вие, тие
	- Accusative long	(accl); // мене, тебе, него, него, неа, нас, вас, нив
	- Accusative short	(accs); // ме, те, го, го, ја, нè, ве, ги
	- Dative long	(datl); // мене, тебе, себе, нему, нему, нејзе, нам, вам, ним
	- Dative short	(dats); // ми, ти, му, му, ѝ, ни, ви, им
	- Reflexive	(ref); // себе (accl & datl), себеси (accl & datl), се (accs), си (dats)
32.	Релатвни заменки - Relative pronouns	(REL);
33.	Присвојни заменки - Possesive pronouns	(POSS);
34.	Показни заменки - Demonstrative pronouns	(DEM);
35.	Неопределени заменки - Indefinite pronouns	(IND).

1.2.4. Броеви - Numerals (NUM)

1.2.5. Глаголи - Verbs (V)

За означување на лексичко-граматичките особености на глаголите покрај ознаките за соодветното лице и број употребени се следниве тагови:

36.	Present	(PR);	//мијам, миеш, мие, мие, мие, миеме, миете, мијат
37.	Imperfect	(IM);	//миев, миеше, миеше, миеше, миевме, миевте, миеја

38. Aorist (AO). //измив, изми, изми, изми, изми, измивме,
измивте, измија
39. Imperative (IV). // врзи, врзуј, врзете, врзујте
Кај глаголската л-форма се засебно означени трите форми за род и формата за множина:
40. Imperfect I-participle (IML); //миел, миела, миело, миеле
41. Aorist I-participle (AOL); //измил, измила, измило,
измиле
42. Verbal adjective (VADJ). // врзан
За несвршените глаголи се својствени и следниве класи на зборови и ознаки:
43. Verbal adverb (VADV); //врзувајќи
44. Verbal substantive (n) //врзување

1.2.7. Тагсет

Во следната табела се дадени сите тагови кои се искористени за означување на лексичко-граматичките особености на зборовите.

WORD	CLASS	SUBCLASS	PERSON	GENDER	NUMBER	ARTICLE	CASE
"Word"	NN- noun;	VOC- vocative;	1	M- masculine;	SG - singular;	DEF- definite;	1
	V- verb;	OBL- oblique;	2	F- feminine;	PL- plural;	PRX- proximate;	2
	ADJ- adjective;	DIM- diminutive;	3	N-neuter	PLC - collective plural;	DIS- distal;	3
	ADV- adverb;	AUG- augmentative;			PLQ- quantity plural;		...
	PREP- preposition;	PEJ- pejorative;			PLT- pluralia tantum.		
	CONJ- conjunctive;	PR - present;					
	PRON- pronoun;	IM - imperfect;					
	NUM- numeral;	AO - aorist;					
	PART- participle;	IML - imperfect I-form;					
	INTERJ- interjection.	AOL - aorist I-form;					
		IV- imperative;					
		ADJC - comparative adjective;					
		ADJS - superlative adjective;					
		VADJ - verbal djective;					
		PERS - personal pronoun;					
		REL - relative pronoun;					
		POSS - possessive pronoun;					
		DEM - demonstrative pronoun;					
		IND- indefinite pronoun;					
		VADV - verbal adverb;					

1.3. Изработка на софтвер за изведување на сите збороформи од одредена лема

Софтверот изработен за оваа намена се состои од неколку модули кои ги обработуваат специфичностите на секоја класа на зборови и истиот ќе биде целосно опишан во засебен труд.

Во продолжение ќе бидат дадени неколку прозорци од софтверот кои ги прикажуваат модулите за генерирање на именки од машки род, придавки, несвршени глаголи и свршени глаголи.

1.3.1. Модул за генерирање на именки од машки род

Form1

Тип: m | Експандирање: да не site | Open

Нади: цар | доп. услов:

Збор:

Збор	Тип	Експ.	Проб.	по/нај	број
цанцан	m	1	0	0	1318
цап	m	1	0	0	2044
цапин	m	1	0	0	01319
цар	m	1	10	0	2055
царвул	m	1	0	0	2056
царизам	m	1	1	0	2067
цариник	m	1	0	0	2072

Експандирање:

WORD	TYPE	SUBTYPE	PERSON	GENDER	NUM
цар	NN			0 M	SG
царот	NN			0 M	SG
царов	NN			0 M	SG
царон	NN			0 M	SG
цареви	NN			0 M	PL
царевите	NN			0 M	PL
царевиве	NN			0 M	PL
царевине	NN			0 M	PL
царовине	NN			0 M	PL
царови	NN			0 M	PL

Именки | Глаголи | Придавки

Множина: Правило бр. 3

Обина	цареви	Обина	царови
Член1	царевите	Член1	царевите
Член2	царевиве	Член2	царевиве
Член3	царевине	Член3	царевине

Избројана: цара

Збирна:

Член1		Член1	
Член2		Член2	
Член3		Член3	

членување:

царот	вокатив	цару
царов		царе
царон		

Сними ги сите | Сними

Еднословни | Брици | цар | Генерирај | Збирна множина | Компаративни придавки | MAX_EXPAND

провери дали множината завршува на -еви или на -и
 провери дали множината завршува на -еви или на -и
 [збирна множина] внимавате на -је, -ја, -ишта

1.3.2. Модул за генерирање на придавки

Form1

Тип: adj | Експандирање: да не site | Open

Нади: феноменален | доп. услов:

Збор:

Збор	Тип	Експ.	Проб.	по/нај	број
феминистички	adj	1	0	0	12046
феникиски	adj	1	0	0	07397
фенолошки	adj	1	0	0	02094
феноменален	adj	1	0	0	12055
феноменолошки	adj	1	0	0	02095
фер	adj	1	4	0	12059
феријален	adj	1	0	0	2064

Експандирање:

WORD	TYPE	SUBTYPE	PERSON	GENDER	NUM
феноменален	ADJ			0 M	SG
феноменалниот	ADJ			0 M	SG
феноменалниов	ADJ			0 M	SG
феноменалнион	ADJ			0 M	SG
феноменалнион	ADJ			0 M	SG
феноменална	ADJ			0 F	SG
феноменалната	ADJ			0 F	SG
феноменалнава	ADJ			0 F	SG
феноменалнава	ADJ			0 F	SG
феноменалнана	ADJ			0 F	SG
феноменално	ADJ			0 N	SG

Именки | Глаголи | Придавки

Кратки етички: да не

Машки род: феноменален

Женски род: феноменална

Среден род: феноменално

Множина: феноменални

Членување:

1.	Феноменалниот
2.	Феноменалниов
3.	Феноменалнион
1.	Феноменалната
2.	Феноменалнава
3.	Феноменалнана
1.	Феноменалното
2.	Феноменалново
3.	Феноменалноно
1.	Феноменалните
2.	Феноменалниве
3.	Феноменалнине

Сними ги сите | Сними

Еднословни | Брици | феноменален | Генерирај | Збирна множина | Компаративни придавки | MAX_EXPAND

1.3.3. Модул за генерирање на свршени глаголи

Form1

Тип: pf Експандирани: да не сите Open

Најди: бен доп. услов: _____

Збор

Збор	Тип	Експа	Проб.	по/нај	број
бележи	pf	1			1929
белес	pf	1			1958
белоса	pf	1			1989
бендиса	pf	1			2014
бесчести	pf	1			2234
бетонира	pf	1			2249
бигороса	pf	1			2297

Експандирани

WORD	TYPE	SUBTYPE	PERSON	GENDER	NUM
бендисам	V	PR	1		SG
бендисаш	V	PR	2		SG
бендиса	V	PR	3		SG
бендисаме	V	PR	1		PL
бендисате	V	PR	2		PL
бендисаат	V	PR	3		PL
бендисав	V	IM	1		SG
бендисаше	V	IM	2		SG
бендисаше	V	IM	3		SG

Именки | Глаголи | Придавки

Сегашно време

	Еднина		Множина	
	1. лице	2. лице	1. лице	2. лице
1. лице	бендисам	бендисаш	бендисаме	бендисате
2. лице	бендисаш	бендисаш	бендисаше	бендисаше
3. лице	бендиса	бендиса	бендисаа	бендисаа

Минато идно време

	Еднина		Множина	
	1. лице	2. лице	1. лице	2. лице
1. лице	бендисав	бендисаше	бендисавме	бендисавте
2. лице	бендисаше	бендисаше	бендисаше	бендисаше
3. лице	бендисаше	бендисаше	бендисаше	бендисаше

Минато определено срочено време

	Еднина		Множина	
	1. лице	2. лице	1. лице	2. лице
1. лице	бендисав	бендисаше	бендисавме	бендисавте
2. лице	бендисаше	бендисаше	бендисаше	бендисаше
3. лице	бендисаше	бендисаше	бендисаше	бендисаше

Раздел: _____

Л форма од imperfekt форма

	Еднина		Множина	
	1. лице	2. лице	1. лице	2. лице
1. лице	бендисал	бендисаше	бендисалме	бендисалте
2. лице	бендисаше	бендисаше	бендисаше	бендисаше
3. м	бендисаше	бендисаше	бендисаше	бендисаше
ж	бендисаша	бендисаша	бендисаша	бендисаша
с	бендисашо	бендисашо	бендисашо	бендисашо

Л форма од aorist форма

	Еднина		Множина	
	1. лице	2. лице	1. лице	2. лице
1. лице	бендисал	бендисаше	бендисалме	бендисалте
2. лице	бендисаше	бендисаше	бендисаше	бендисаше
3. м	бендисаше	бендисаше	бендисаше	бендисаше
ж	бендисаша	бендисаша	бендисаша	бендисаша
с	бендисашо	бендисашо	бендисашо	бендисашо

Глаголски придавки

бендисан imperf sg. бендисај _____
 _____ imperf pl. бендисаше _____

Глаголски прилог

Светли ги сите Светли

Еднослојни Бришки бендиса Генерирај Збирна множина Компаративни придавки MAK_EXPAND

1.3.4. Модул за генерирање на несвршени глаголи

Form1

Тип: impf Експандирани: да не сите Open

Најди: бенц доп. услов: _____

Збор

Збор	Тип	Експа	Проб.	по/нај	број
бележува	impf	1			1934
бели	impf	1			1951
белосува	impf	1			1991
бендисува	impf	1			2015
бербати	impf	1			2034
берберува	impf	1			2042
бере	impf	1			2045

Експандирани

WORD	TYPE	SUBTYPE	PERSON	GENDER	NUM
бендисувам	V	PR	1		SG
бендисуваш	V	PR	2		SG
бендисува	V	PR	3		SG
бендисуваме	V	PR	1		PL
бендисувате	V	PR	2		PL
бендисуваат	V	PR	3		PL
бендисував	V	IM	1		SG
бендисуваше	V	IM	2		SG
бендисуваше	V	IM	3		SG

Именки | Глаголи | Придавки

Сегашно време

	Еднина		Множина	
	1. лице	2. лице	1. лице	2. лице
1. лице	бендисувам	бендисуваш	бендисуваме	бендисувате
2. лице	бендисуваш	бендисуваш	бендисуваше	бендисуваше
3. лице	бендисува	бендисува	бендисуваа	бендисуваа

Минато определено срочено време

	Еднина		Множина	
	1. лице	2. лице	1. лице	2. лице
1. лице	бендисував	бендисуваше	бендисувавме	бендисувавте
2. лице	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше
3. лице	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше

Раздел: _____

Л форма од imperfekt форма

	Еднина		Множина	
	1. лице	2. лице	1. лице	2. лице
1. лице	бендисувал	бендисуваше	бендисувалме	бендисувалте
2. лице	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше
3. м	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше
ж	бендисуваша	бендисуваша	бендисуваша	бендисуваша
с	бендисувашо	бендисувашо	бендисувашо	бендисувашо

Л форма од aorist форма

	Еднина		Множина	
	1. лице	2. лице	1. лице	2. лице
1. лице	бендисувал	бендисуваше	бендисувалме	бендисувалте
2. лице	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше
3. м	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше	бендисуваше
ж	бендисуваша	бендисуваша	бендисуваша	бендисуваша
с	бендисувашо	бендисувашо	бендисувашо	бендисувашо

Глаголски придавки

бендисуван imperf sg. бендисувај _____
 _____ imperf pl. бендисуваше _____

Глаголски прилог

бендисувајќи

Светли ги сите Светли

Еднослојни Бришки бендисува Генерирај Збирна множина Компаративни придавки MAK_EXPAND

1.4. Дополнувања и корекции

За да се провери дополнително и за да се збогати фондот на зборови беа создадени уште два софтверски модули.

Првиот модул е модул за статистичка корекција кој е задолжен да ја брои фреквенцијата на појавување на секоја збороформа од базата на генерирани збороформи во корпусот од десетина книги во електронски формат. Зборовите кои имаа едноцифрен број на појавување беа повторно прегледани за да се утврди дали се работи за ретко употребувани зборови или пак станува збор за грешка што треба да се исправи.

Вториот модул е всушност ортографски коректор (spellchecker) со чија помош дополнително беше збогатена базата на зборови.

2. Обем на речникот

За да се добие увид во обемот на речникот во следната табела се изложени неколку статистички податоци.

Класа	Таг	Вкупно збороформи	Леми	Леми со забелешки
Зборови	W	1.535.676	113.224	
Придавки	ADJ	603.863	37.970	
Глаголи	V	509.073	21.591	11.111 Несвршен тип 10.480 Свршен тип
Именки	NN	407.359		18.593 Машки род 18.122 Женски род 11.735 Среден род
Прилози	ADV	13.938		
Заменки	PRON	541		
Броеви	NUM	288		
Кратенки	ABR	249		
Извици	INTERJ	189		
Предлози	PRAEP	63		
Сврзници	CONJ	57		
Честички	PART	56		

Електронскиот морфолошки речник на македонскиот јазик го опфаќа зборовниот фонд на македонскиот стандарден јазик во исклучително голем процент. Независните проверки на покриеноста покажуваат дека во корпус составен од приближно 60.000 зборови во нашиот речник се содржани 99,02% од зборовите.

3. Примена

Електронскиот морфолошки речник е употребен како основа за изработка на ортографскиот коректор на Microsoft интегриран во пакетот Microsoft Office во 2004 година.

Во оваа форма во која е изработен речникот, односно формата во која е направена базата на зборови, тој лесно може да се прилагоди за да се употреби во алатки за аотирање на корпуси, за развивање на апликации за учење на македонскиот јазик, за развивање на ортографски коректори па дури и за алтки за проверка и корекција на текстови напишани на македонски јазик од синтаксички аспект.

БИБЛИОГРАФИЈА

- КЕПЕСКИ, К.: *Граматика на македонскиот литературен јазик за училиштата за средно образование*, Скопје, 1990.
- КОНЕСКИ, Б.: *Граматика на македонскиот литературен јазик*, Скопје, 1999.
- КОНЕСКИ, К.: *Правописен речник на македонскиот литературен јазик*, Скопје, 1999.
- LUNT, H. G.: *Grammar of the Macedonian literary Language*, Skopje, 1952.
- ПАНЗОВА, В.: *Универзалната граматика и македонскиот јазик*, Скопје, 1996.
- Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања* (ред. Б. Конески, составувачи: Т. Димитровски, Б. Корубин, Т. Стаматоски) Т. I-III, Скопје, 1961 - 1966.

**ЕЛЕКТРОНСКИТЕ
РЕСУРСИ**

И

ПРЕВЕДУВАЊЕТО

МАРГАРИТА ВЕЛЕВСКА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ ВО НАСТАВАТА ПО СИМУЛТАНО ТОЛКУВАЊЕ (ОД ФРАНЦУСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК)

АПСТРАКТ: Наставата по симултано толкување претставува низа од разновидни активности кои имаат за цел да ги воведат идните толкувачи во светот на професијата што ја избрале. Имајќи предвид дека се работи за наставен процес кој треба да опфаќа истовремено повеќе параметри, неопходно е да се предвиди разновидност на темите кои се обработуваат, како и можност за вовед во различни контексти во кои треба да се толкува. Посебно место има подготовката на терминологија врзана за разновидни теми кои се третираат во текот на наставата.

Клучни зборови : електронски извори, симултано толкување, француски јазик, настава, студенти, самостојно учење

На Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, се организира настава за обучување на професионални толкувачи по француски јазик, во рамките на наставните програми на Катедрата за преведување и толкување и на Катедрата за романски јазици.

Наставата по толкување е концентрирана во третата и четвртата година од студиите. Десетгодишното искуство во наставата по толкување од француски на македонски јазик ни дозволува да напоменеме дека материјалите добиени преку електронските ресурси претставуваат извонредна можност за организирање ефикасен час по толкување, кој може да биде навистина мотивирачки за студентите. Во тој контекст, би потсетиле на следново:

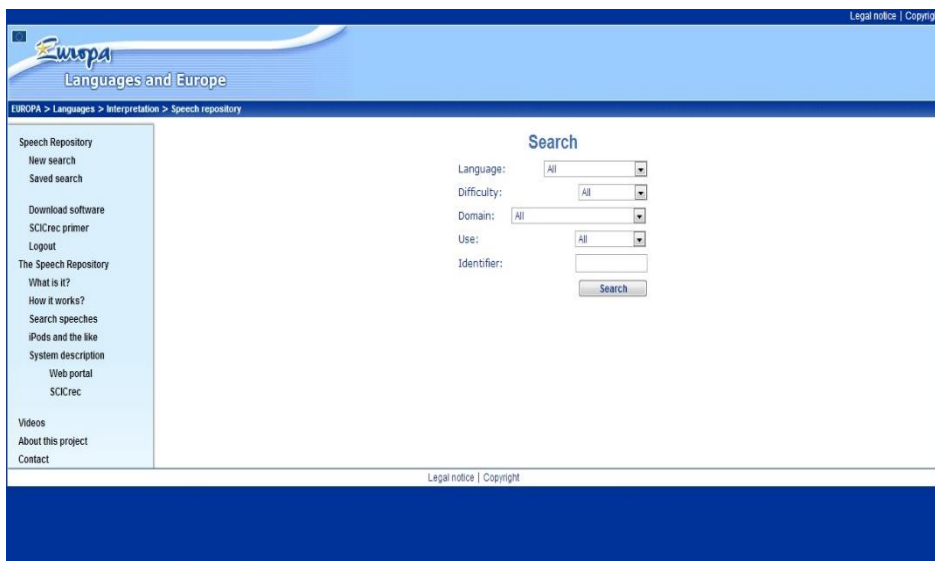
Учењето со помош на електронските ресурси може да се разгледува од повеќе аспекти: економски, организациски, педагошки, технолошки. Дефиницијата на Европската Унија за учење по електронски пат (e-learning) е следнава: „Учењето по електронски пат претставува примена на нови мултимедијални Интернет технологии со цел да се подобри квалитетот на учењето олеснувајќи ги, од една страна, пристапот до извори и услуги, а од друга страна, размената и соработката на далечина“.¹

¹ Mouhsin, B., Rabii, B., M., Sadiq, Talbi, M., L'enseignement supérieur face aux nouvelles technologies ; un espace numérique contractuel (<http://www.epi-asso.fr/revue/articles/a1203d>)

Најголемата придобивка од користењето на електронските ресурси се наоѓа во можноста да се слуша и толкува говор на роден говорител на францускиот јазик, како и можноста да се слушаат говори во различни контексти.

Имајќи предвид дека наставата со која сме задолжени се одвива во доменот на симултаното толкување од француски на македонски јазик, ќе се обидеме да претставиме дел од материјалите што ги користиме во текот на наставата.

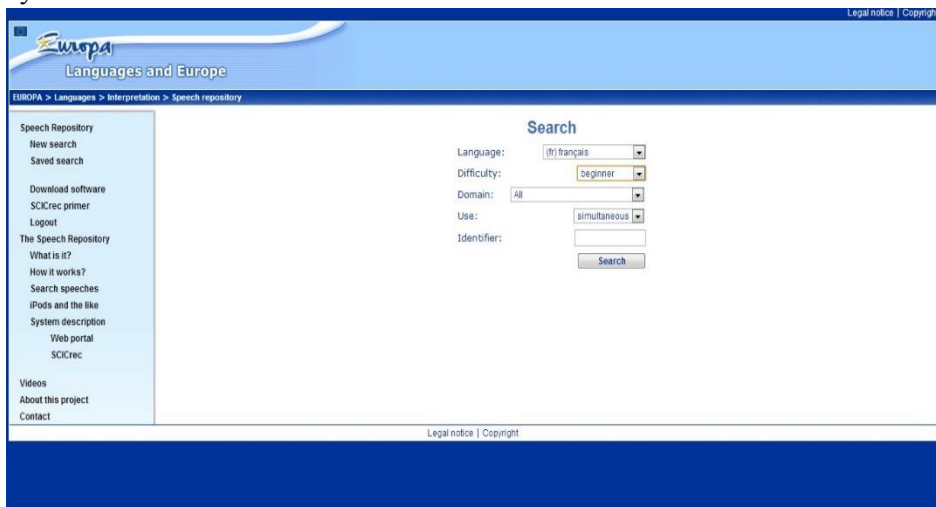
Најчесто користена база на говори е онаа на *Европската комисија*. Страната е наменета за студенти по толкување, наставници и професионални толкувачи кои сакаат да ги вежбаат вештините по толкување. Базата содржи говори кои се снимени во реална ситуација на толкување, за време на различни настани (состаноци, конференции, конференции за печат и сл.) како и говори кои се наменски подготвени од страна на професионални толкувачи вработени во *Европската комисија* или, пак, со привремен ангажман во зависност од потребите на останатите институции на Европската унија².

Банката на говори нуди одлична можност за самостојна работа, на студентот или на професионалниот толкувач, бидејќи постои можност да се менуваат параметрите преку избирање на нивото на тежина на говорот (апсолутно почетно ниво, почетно ниво, средно и напредно ниво), на темата на која ќе се толкува, брзината на говорење, и друго, со цел да се

² <http://www.multilingualspeeches.tv/scic/portal/index.html>

адаптираат на потребите на оној што се подготвува за професијата толкувач.

Се добива можност и за избор на областа во која ќе се толкува, како и да се избере говорник:

Identifiant	Titre	Domain	Type	Difficulty	Speaker	Details
4097	La Ruée	Employment and Social Policy	pedagogical material	beginner	HAMAL, Mohand	Details
4053	Trois ou quatre choses que vous ne savez peut être pas sur l'interprétation	General	pedagogical material	beginner	COCHET, Francine	Details
4028	L'eau	General	pedagogical material	beginner	DE LLANO, Zora	Details
3189	Les roques du métier d'interprète	General	pedagogical material	beginner	LEMAITRE, Franz	Details
3032	Modes vestimentaires islamiques	Culture	pedagogical material	beginner	LIEBERMAN, Patrice	Details
2691	A quand le "gouvernement économique" dans l'Union européenne?	Economic and Monetary Affairs	press conference	beginner	SARKOZY, Nicolas	Details
2269	Technologie et Handicap	General	pedagogical material	beginner	IMHAUSER, Corinne	Details
2267	Les jeunes et les jeux vidéo	General	pedagogical material	beginner	IMHAUSER, Corinne	Details
2266	Le transport	Transport	pedagogical material	beginner	IMHAUSER, Corinne	Details
2072	La présidence française dans un monde en crise (Partie 1 de 5)	General	debate	beginner	SARKOZY, Nicolas	Details
2015	Ingrid Bétanourt au Parlement européen (Partie 1 de 2)	General	debate	beginner	BETANCOURT, Ingrid	Details
1392	Législation linguistique au Québec	General	pedagogical material	beginner	BERTHIAUME, Marc	Details
1139	Réunion du Bureau du Groupe du PPE-DE en Slovénie	Culture	conference	beginner	HENNICOT-SCHOEPGES, Erna	Details
459	Stabilité forum du tourisme européen	Enterprise	conference	beginner	CHAMPON, Michel	Details
307	Premier discours du Président de la République française avec le Président Barroso	Institutional Affairs	press conference	beginner	SARKOZY, Nicolas	Details
305	Premier discours Président de la République française avec le Président Barroso	General	press conference	beginner	SARKOZY, Nicolas	Details
255	Conférence territoriale	Regional Policy	hearing	beginner	SALEZ, Patrick	Details
225	Journée européenne de la sécurité routière 2007	Transport	conference	beginner	BARROT, Jacques	Details
141	Benefits of the Euro	Economic and Monetary Affairs	hearing	beginner	DASSIS, Georgios	Details

Со следниот чекор, се добиваат подетални информации за говорникот, за институцијата што ја претставува, за темата на која ќе говори, за должината на говорот. Следуваат и клучните зборови од говорот, како и транскрипција на текстот на говорот (во најголем број случаи) освен кога се работи за говори снимени исклучиво со педагошки цели, од страна на професионални толкувачи вработени во Европската комисија.

The screenshot shows the 'Europa Languages and Europe' website. The main content area displays a speech repository entry for 'L'eau' (The Water) by the Commission européenne, dated 04/07/2012. The entry includes a video player with a play button, a download icon, and a transcript icon. The transcript text is: 'eau douce, eau potable, ONU (Organisation des Nations Unies), conflit israélo-palestinien, nappes phréatiques, désalinisation, vapeur, brouillard, rosée, gouttelettes, nervure centrale, puits, citernes, condensateur de rosée, cône, tuyaux en terre cuite, regan d'intérêt, puits aériens, piquets, un hamac'. The website also features a sidebar with navigation options like 'Speech Repository', 'New search', and 'Download software'.

Електронската страница на **Европската комисија**³ овозможува пристап и до други материјали снимени по повод најразлични настани во европските институции :

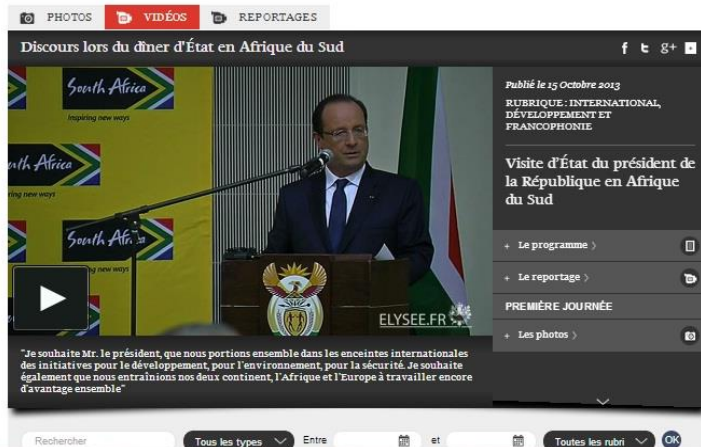
The screenshot shows the 'COMMISSION EUROPÉENNE Services audiovisuels' website. The main content area features a video player with a play button and a 'share' icon. The video title is 'Le PE et la construction de l'Europe (partie 4)'. Below the video player, there is a section titled 'L'Environnement de la semaine' and another titled 'COMMISSION BARROSO II Croatie in the European Union GROWING TOGETHER'. The website also includes a sidebar with navigation options like 'A propos de', 'Audio', 'Photo', 'Vidéo', and 'Europe by Satellite'.

³ <http://ec.europa.eu/avservices/connectingeurope/index.cfm?sitelang=fr>

Електронските ресурси се мошне значаен извор на информации кој, во најголем број случаи, редовно се обновува со актуелни материјали. Важно е да се нагласи дека податоците кои се добиваат по електронски пат не се ограничуваат исклучително на базите на говори туку нудат податоци кои се неопходни за поцелосна и сеопфатна подготовка на еден толкувач. Тука би ги споменале банките на податоци и информации кои содржат статистички податоци, слики и илустрации, информации од најразличен карактер неопходни за да се подготви глосар, видео-материјали и друго.

Се разбира, не постои модел кој е универзален или идеален за наставата по толкување. Степенот на сложеност варира, како и начинот на кој еден материјал е презентираан и тоа овозможува, но и наметнува потреба наставникот да направи селекција при изборот на материјалот наменет за организирање на еден наставен час, а потоа да го адаптира истиот во зависност од потребите на студентите.

Тука задолжително треба да се спомене и страницата на претседателот на Република Франција⁴ :

⁴ <http://www.elysee.fr/videos/>

како и онаа на Владата⁵ на Република Франција каде што се наоѓаат видео-материјали полезни за наставата по симултано толкување:

Електронската страница на Собранието⁶ на Република Франција е следната од којашто може да се добијат видео-материјали :

⁵ <http://www.gouvernement.fr/toutes-les-vidéos>

⁶ <http://videos.assemblee-nationale.fr/video>

Уште една електронска страна која заслужува внимание е онаа на **Public Sénat**⁷ која нуди мошне голем избор на снимени материјали. На следнава илустрација даден е преглед на насловите на емисиите кои се достапни во форма на видео-материјал:

The screenshot shows the Public Sénat website interface. At the top, there is a red navigation bar with the logo 'PUBLIC SÉNAT' and several menu items: 'A LA UNE', 'EMISSIONS', 'PROGRAMMES', 'VIDÉOS', 'RÉAGISSEZ', 'LA CHAÎNE', and 'ESPACE MEDIAS'. Below the navigation bar, the date and time 'Lundi 28 octobre, 23h01 | Accueil | Vid' are visible. The main content area is divided into three columns of program titles. The first column, under 'A LA UNE', features a highlighted program 'DESHABILLONS-LES' with a description in French and a link to 'En savoir plus'. The second column lists programs starting with 'A-H', including '24h Sénat', 'Affaire à suivre', 'A nous le Sénat', 'Attention grands travaux !', 'Audition', 'Bibliothèque Médecins', 'Colloque', 'Culture T', 'Deshabillons-les', 'En quête d'Europe', 'En séance', 'Europe hebdo', 'Evénements', and 'Focus'. The third column lists programs starting with 'I-N', including 'I-N', 'Ils l'ont dit', 'Itinéraires bis', 'La politique c'est net', 'Le 22h', 'Le débat', 'Le docu', 'Les dessous de la loi', 'Les dessous de la mondialisation', 'Les pieds sur terre', and 'Le club des municipales'. A fourth column lists programs starting with 'O-Z', including 'O-Z', 'On refait la séance', 'Parlement hebdo', 'Patrimoine culturel immatériel', 'Preuves par 3', 'Questions au gouvernement', 'Questions cribles', 'Reportages', 'Sénat, mode d'emploi', 'Sénateurs en mission', 'Un lieu, une histoire', and 'Travaux parlementaires'.

Оваа електронска страница нуди интересни материјали за наставата по симултано толкување (интервјуа, говори на определена тема, дебати и слично).

Уште од самиот почеток на наставата беа вклучени и материјали од електронската страница на телевизискиот канал **TV5**⁸:

The screenshot shows the TV5MONDE website interface. At the top, there is a blue navigation bar with the logo 'TV5MONDE' and several menu items: 'PROGRAMMES', 'INFORMATION', 'LANGUE FRANÇAISE', 'DIVERTISSEMENT', 'PRACTIQUE', and 'TV5MONDE+'. Below the navigation bar, the date and time 'Lundi 28 octobre, 23h01 | Accueil | Vid' are visible. The main content area features a video player for the program 'L'Invité'. The video player shows a man speaking, and the title 'L'Invité' is displayed above the video. Below the video player, there is a description of the program: 'Présenté par Frédéric Thizez "C'est du racisme d'attaquer toujours l'équipe de France"'. The video player includes a progress bar and a play button. To the right of the video player, there is a sidebar with several sections: 'Les derniers émissions', 'Les émissions à venir', 'Les émissions de l'émission', and 'Les émissions de l'émission'. The sidebar also includes a list of program titles and their corresponding images.

⁷ <http://www.publicsenat.fr/cms/video-a-la-demande/vod.html>

⁸ <http://www.tv5.org/cms/chaine-francophone/info/p-616-Direct.htm>

ORCIT⁹ е уште еден електронски извор наменет за обучување на конференциски толкувачи. Се работи за проект финансиран од страна на Европската Унија со цел да им стави на располагање на наставниците и студентите по конференциско толкување интерактивни педагошки материјали. Како партнери се вклучени седум европски институции за високо образование од целата Европска Унија, односно универзитети од Литванија, Англија, Грција, Чешка, Шпанија, Франција, Германија.

Базите на податоци исто така претставуваат важен елемент во формирањето на идните толкувачи, но и во секојдневното работење на професионалните толкувачи. Тие постојано се дополнуваат и овозможуваат да се скрати времето што толкувачот мора да го одвои за добро да се подготви кога има ангажман врзан за определена област. Особено плодна активност во оваа област се организира во рамките на Европската комисија, како и во рамките на останатите поголеми и позначајни институции. Според податоците со кои располагаме, оваа активност главно е организирана во рамките на службите за преведување.

*Eurodicautom*¹⁰ е создадена во 1973 г. и претставува повеќејазична термилошка база на Службата за преведување на Европската комисија. Податоците постојано се обновуваат и се дадени на 25 различни јазици. Опфаќаат повеќе области иако се најнапред ориентирани кон тематиката врзана за ЕУ. Во базата се сместени и кратенки, акроними, фразеолошки конструкции, освен преводите на определен термин и коментари на

⁹ <http://www.orcit.eu/index.php/qu-est-ce-qu-orcit/>

¹⁰ <http://iate.europa.eu/iatediff/SearchByQueryLoad.do?method=load>

терминот во контекст. Во суштина, се работи за една огромна база на податоци создадена од базите на четири големи европски институции која беше наменета за нивните професионални преведувачи и толкувачи до 2007 г., а потоа станува отворена за пошироката јавност.

Меѓу електронските извори кои се полезни за обука на толкувачи ги издвојуваме следниве:

The screenshot shows the IATE search interface. At the top left is the IATE logo with the text 'InterActive Terminology for Europe'. A language dropdown menu is set to 'français (fr)'. Below this are links for 'Mes préférences de recherche', 'Effacer mes préférences de recherche', and 'Aide'. The main search area is titled 'Critères de recherche' and contains a search input field, a 'Rechercher' button, a language dropdown set to 'fr - français', and a grid of checkboxes for target languages (Langues cibles). The 'fr' checkbox is checked. Below the search criteria is a note: '* Ce symbole indique que le champ est obligatoire.' The 'Critères optionnels' section includes a dropdown for 'Choisissez le domaine associé à votre recherche.' set to 'N'importe quel domaine' and radio buttons for 'Type de recherche' with 'Tous' selected. The footer contains 'iate diffusion version 1.5.0 © Copyright Disclaimer About IATE Contact us'.

- AIIC¹¹ (Association Internationale des Interprètes de Conférence)
- Communicate¹² (наменета за конференциски толкувачи и индустријата за подготовка на конференции на англиски и на француски јазик)
- Logotec Language Services¹³ (страна со голем број линкови кон професионални здруженија на преведувачи и толкувачи во целиот свет, речници, термилошки бази на податоци, глосари и сајтови на ЕУ)
- Un-interpreters.org¹⁴ (глосари наменети за толкувачите ангажирани во рамките на ОН)

За електронските ресурси кои се достапни за толкувачите од француски на македонски и обратно можеме да упатиме на статијата која е објавена во Зборникот под наслов *Францускиот јазик, книжевност и*

¹¹ <http://www.aiic.fr/>

¹² <http://aiic.net/webzine>

¹³ <http://www.logotec-ls.com/>

¹⁴ <http://www.un-interpreters.org/glossaries.html>

култура во франкофонски контекст (*Langue, littérature et culture françaises en contexte francophone*)¹⁵.

БИБЛИОГРАФИЈА

- BLAZESKA, Ana: “Ressources numériques pour les interprètes franco-macédoniens”, *Францускиот јазик, книжевност и култура во франкофонски контекст (Langue, littérature et culture françaises en contexte francophone)* (во редакција на Звонко Никодиновски), Катедра за романски јазици и книжевности, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2012, pp. 50-62.
- MOUHSIN, B., RABII, B., SADIQ, M., TALBI, M., *L'enseignement supérieur face aux nouvelles technologies ; un espace numérique contractuel* <<http://www.epi.asso.fr/revue/articles/a1203d>>

САЈТОГРАФИЈА

- <<http://www.multilingualespeeches.tv/scic/portal/index.html>>
<<http://ec.europa.eu/avservices/connectingeurope/index.cfm?sitelang=fr>>
<<http://www.elysee.fr/videos/>>
<<http://www.gouvernement.fr/toutes-les-videos>>
<<http://videos.assemblee-nationale.fr/video>>
<<http://www.publicsenat.fr/cms/video-a-la-demande/vod.html>>
<<http://www.tv5.org/cms/chaine-francophone/info/p-616-Direct.htm>>
<<http://www.orcit.eu/index.php/qu-est-ce-qu-orcit/>>
<<http://iate.europa.eu/iatediff/SearchByQueryLoad.do?method=load>>
<<http://www.aiic.fr/>>
<<http://aiic.net/webzine>>
<<http://www.logotec-ls.com/>>
; <http://www.un-interpreters.org/glossaries.html>:

¹⁵ Ana Blazeska, “Ressources numériques pour les interprètes franco-macédoniens” in *Францускиот јазик, книжевност и култура во франкофонски контекст (Langue, littérature et culture françaises en contexte francophone)*¹⁵ (во редакција на Звонко Никодиновски), Катедра за романски јазици и книжевности, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2012, стр. 50-62.

MIRJANA ALEKSOSKA-CHKATROSKA

Université « Ss. Cyrille et Méthode », Skopje

LES RESSOURCES ÉLECTRONIQUES EN LIGNE : VALEUR AJOUTÉE DE LA FORMATION DES INTERPRÈTES DE CONFÉRENCE

ABSTRACT : A l'ère de la mondialisation de la communication et de l'information, nous souhaitons montrer le rôle primordial des nouvelles technologies dans l'acquisition de nouvelles compétences non seulement dans un cadre institutionnel établi, mais aussi dans le cadre d'initiatives d'autoformation. Dans ce contexte, nous considérons tout particulièrement l'utilité des nombreuses ressources en ligne pour la formation des interprètes de conférence et leur impact sur la qualité professionnelle requise au terme de la formation. L'existence de ces ressources permet de cibler de nombreux objectifs pour les étudiants, d'une part, et pour les formateurs, d'autre part, ainsi que de développer chez les étudiants les réflexes professionnels indispensables pour le bon exercice de la profession d'interprète de conférence. Par l'intermédiaire d'une typologie des ressources électroniques en ligne pour la formation des interprètes de conférence, nous mettons en évidence les avantages de ces outils et les compétences particulières développées, en analysant tout particulièrement des bases de discours, tels que le Speech Repository, l'intérêt des bases de données terminologiques, qu'elles soient multilingues ou pas, des documents de travail, etc. Nous estimons qu'une approche pédagogique classique en classe ne peut pas à elle seule garantir l'excellence dans la formation des interprètes de conférence, mais que celle-ci doit obligatoirement être accompagnée d'un investissement personnel et responsable de l'étudiant en dehors de la classe.

Mots-clés : ressources électroniques en ligne, formation, interprètes de conférence, bases de discours, Speech Repository, base de données terminologiques multilingue, autoformation, qualité, évaluation et autoévaluation

Introduction

Dans le cadre de cet article, nous traitons de l'importance des ressources électroniques en ligne et de leur intégration dans la formation des interprètes de conférence pour assurer des conditions optimales pour une formation de qualité et un exercice par excellence de la profession d'interprète. La typologie des ressources électroniques en ligne, spécialement conçues pour les interprètes, nous permet de les mettre en interdépendance avec les objectifs pédagogiques et les compétences développées et requises par la profession. L'acquisition des compétences par l'usage ciblé de ces ressources est considérée du point de la formation classique en classe, mais surtout du point de vue de la formation en autonomie, lorsque l'étudiant prend conscience des différents aspects de la profession d'interprète conformément au contexte d'interprétation. D'autre part, l'évolution même de la profession en ce XXIe siècle impose que les nouvelles

technologies de l'information et de la communication soient mises à profit dans la formation des interprètes pour atteindre de manière globalisée les critères et les normes de qualité professionnelle. Autant d'éléments ayant un impact significatif pour la diversification des formations proposées et le progrès de la profession d'interprète.

Les ressources électroniques en ligne et la formation des interprètes de conférence

Nous proposons, tout d'abord, une typologie des ressources électroniques en ligne pour mieux saisir l'ampleur du phénomène aujourd'hui¹. Nous distinguons plusieurs catégories :

A. les bases de discours audio et vidéo de personnalités importantes et de formateurs à objectif pédagogique, accessible en ligne, ou encore des sites développés par les étudiants eux-mêmes, tels que :

- le Speech Repository, il s'agit d'un outil pédagogique multilingue développé par la Commission européenne, qui contient des discours classés et répertoriés par langue, par difficulté, par sujet et par type d'utilisation, c'est-à-dire des discours pour les deux modes d'interprétation, la consécutive et la simultanée. Cet outil de « e-learning » n'est pas seulement destiné aux étudiants, mais aussi aux interprètes professionnels, aux candidats souhaitant se présenter au test interinstitutionnel d'accréditation et aux concours organisés par les institutions européennes, aux universités et à d'autres organisations internationales chargées de la formation des interprètes de conférence² ;

- la base de discours élaborée par différents professionnels et à objectifs variés, comme celle de LOUDEN³, de gouvernements, de ministères, institutions et organisations nationales ou internationales : les *Services audiovisuels* - portail audiovisuel de la Commission européenne, EuroParlTV du Parlement européen, le service de streaming en direct du Conseil de l'Union européenne Webcast, etc. ;

- Speechpool, <www.speechpool.net> (LLEWELLYN-SMITH, 2013) ;

¹ Voir également les considérations de Pöchhacker (2004, 168-170) au sujet de la technologie utilisée en interprétation et des recherches entreprises dans ce domaine.

² *Ressources à destination des étudiants en interprétation*, Commission européenne, DG Interprétation, SCIC, Mise à jour 21.06.2013, <http://ec.europa.eu/dgs/scic/become-an-interpreter/recourses-for-interpreting-students/index_fr.htm> et *Speech Repository*, Commission européenne, DG Interprétation, Europa, <<http://www.multilingualspeeches.tv/scic/portal/index.html>>.

³ Louden, Allan, *Political Speeches*, Wake Forest University, Mise à jour 08.-09.2009, <<http://users.wfu.edu/louden/Political%20Communication/Class%20Information/SPEECHES.html>>.

B. les sites spécialisés pour la formation des interprètes de conférence offrant une multitude d'outils pédagogiques, de ressources, de matériaux pédagogiques, de discours, de cours, de conseils pour développer de bons réflexes et de bonnes compétences chez l'interprète et assurant aux formateurs une base riche et variée, tels que Interpreter Training Ressources⁴, ORCIT⁵, National Network for Interpreting, Interpreting Department Virtual Institute de l'Université de Genève⁶, etc. ;

C. les bases de données terminologiques multilingues ou unilingues et dictionnaires, glossaires, vocabulaires, lexiques en ligne (ABRAHAM-BARNA, 2010), telles que la base de données terminologique multilingue de l'Union européenne Terminologie interactive pour l'Europe - IATE, la base de la Délégation générale à la langue française et aux langues de France (DGLFLF) du Ministère de la Culture français - FranceTerme, le thésaurus multilingue de l'Union européenne - Eurovoc, le dictionnaire de l'Office québécois de la langue française - Grand dictionnaire terminologique (GDT), le Trésor de la Langue Française Informatisé, Base de données lexicographiques panfrancophone (BDLP), Termium Plus, le Système de référence terminologique de l'ONU – UNTERM, la base de données terminologiques de l'UNESCO – UNESCOTERM, etc. ;

D. les bases de documents officiels, telles que Legifrance - Le Service public de la diffusion du droit, EUR-Lex - L'accès au droit de l'Union européenne, etc. ;

E. les centres de presse, centres de recherche et de documentation en ligne, tels que le CVCE - *Centre Virtuel sur la Connaissance sur l'Europe*, le site *Espace actualités - Informations à la une et ressources médias* de l'Union européenne, *Vie publique, au cœur du débat public*, etc. ;

F. les réseaux et médias sociaux, tels que les blogs, Facebook, Twitter, YouTube, les forums, etc.⁷, dont les usagers sont les interprètes de conférence, les étudiants et futurs étudiants intéressés par le métier d'interprète et les écoles d'interprétation, les universités, etc.

⁴ ITR - *Interpreter Training Ressources*, <<http://interpreters.free.fr/>>.

⁵ ORCIT – *Online Ressources for Conference Interpreter Training*, 2010, <<http://www.orcit.eu/>>.

⁶ Interpreting Department Virtual Institute, Ressources pour interprètes ou étudiants en interprétation, Faculté de traduction et d'interprétation, Université de Genève, <<http://virtualinstitute.fti.unige.ch/home/index.php>> et <<http://virtualinstitute.fti.unige.ch/home/index.php?module=content&type=user&func=view&pid=47>>.

⁷ Voir la liste de quelques exemples sur *Ressources à destination des étudiants en interprétation*, Commission européenne, DG Interprétation, SCIC, Mise à jour

Nous pouvons donc constater que les nouvelles technologies de l'information et de la communication sont aujourd'hui inévitables et deviennent de plus en plus fréquentes, nombreuses et variées permettant à toute personne de trouver l'information nécessaire pour un meilleur exercice de la profession. Dans le contexte de la formation des interprètes de conférence, elles permettent également d'assurer une meilleure qualité de la formation par un enrichissement des tâches et des exercices proposés aux étudiants, que cela se produise au sein de la classe ou en dehors de la classe lors de séances individuelles pendant lesquelles les étudiants peuvent travailler et s'entraîner en autonomie. Ainsi, l'étudiant devient conscient qu'il est également nécessaire de répéter et de renouveler les activités vues en classe grâce à la mobilisation des ressources ci-dessus évoquées et grâce à un investissement personnel quotidien lors de séances d'autoformation pour intégrer et maîtriser les diverses compétences indispensables au métier d'interprète. Devenir interprète et acquérir les bons réflexes pour l'interprétation consécutive et l'interprétation simultanée signifie consacrer des heures de travail individuel supplémentaires en plus des heures assurées par les formateurs et aujourd'hui, à l'ère de la mondialisation de la communication, de l'information et des nouvelles technologies, cela devient possible, voire facile et pratique, ce qui motive d'autant plus les étudiants pouvant constater par eux-mêmes les progrès réalisés.

Compétences développées et compétences acquises par l'usage des ressources électroniques dans le contexte de l'interprétation de conférence

Il est important de constater l'utilité des ressources évoquées ci-dessus pour la formation des interprètes de conférence et pour l'acquisition des compétences, des techniques et des stratégies nécessaires à un exercice professionnel et d'excellence du métier d'interprète. Pour chaque type de ressources électroniques, nous proposons d'énumérer les compétences développées, qui font généralement partie des programmes de formation de nombreuses écoles et universités proposant des formations en interprétation de conférence. Il est également utile de consulter à ce sujet les ouvrages traitant de la pédagogie de l'interprétation, comme celui de SELESKOVITCH et LEDERER (1989), GILE (1995), RODERICK (1998), PÖCHHACKER (2004), FALBO, RUSSO, STRANIERO SERGIO (1999) et d'autres.

En ce qui concerne les modes d'interprétation, c'est-à-dire l'interprétation consécutive inséparable de la prise de notes et l'interprétation simultanée, les bases de discours audio et vidéo et les sites spécialisés pour la formation des interprètes de conférence permettent aux formateurs et aux étudiants de développer les compétences suivantes :

21.06.2013, <http://ec.europa.eu/dgs/scic/become-an-interpreter/recources-for-interpreting-students/index_fr.htm>.

- l'écoute active et une meilleure compréhension des langues faisant partie de la combinaison linguistique de l'étudiant, surtout lorsque celui-ci est exposé à une langue dont la maîtrise n'est pas celle d'un usager natif, ou bien lorsque l'étudiant est exposé aux accents des locuteurs étrangers d'une langue ou aux accents régionaux ; les enregistrements de discours audio et vidéo permettent à l'étudiant de réécouter plusieurs fois les orateurs et de se concentrer sur des détails et des éléments particuliers du discours ;
- la concentration et la mémoire, demandant un entraînement particulier et ciblé sur le plan du discours pour acquérir des stratégies de visualisation du contenu du discours ;
- l'analyse du discours et la synthèse, permettant à l'étudiant de travailler sur la cohésion, la cohérence, la structuration des discours/textes, les types de textes et sur les séquences discursives (narrative, descriptive, argumentative, explicative, dialogale) (ADAM, 1990, 2004, 2008, 2009 et ALEKSOSKA-CHKATROSKA, 2012) et par conséquent de situer chaque type de discours dans un contexte événementiel déterminé (conférence, conférence de presse, débat, interview, négociation, réunion, table ronde, séminaire d'expertise, etc.) ;
- la déverbalisation, la reformulation, la simplification, la généralisation, l'anticipation, la paraphrase, l'omission, etc. de l'information dans la langue cible (RODERICK, 1998) ;
- les compétences communicatives, indispensables pour le métier d'interprète qui consiste à faire passer des messages de manière claire et explicite, à communiquer avec l'audience et à s'exprimer en public ;
- un bon traitement de l'information d'une langue à l'autre, c'est-à-dire la capacité de passer rapidement d'une langue à l'autre sans difficulté et avec une expression grammaticale et lexicale correcte ;
- l'acquisition de compétences plurilingues, incontournables pour l'interprète, s'il souhaite travailler et être recruté dans notre monde aujourd'hui globalisé ;
- l'adaptabilité aux différents types de discours (discours lents, discours rapides, discours structurés et non structurés, discours lus, improvisés et spontanés, discours difficiles ou faciles, discours authentiques et non-authentiques, discours très techniques et spécialisés ou discours d'actualité générale, discours formels ou informels, discours politiques ou d'expertise, etc.) et par conséquent développer une maîtrise du stress face au rythme du discours, aux orateurs et aux modes d'interprétation en question selon les circonstances et le contexte d'interprétation ;
- l'adaptabilité au débit et à l'élocution de l'orateur (l'intonation, la voix, la diction de l'orateur) ;
- la flexibilité et la rapidité de réaction par rapport au type de discours interprétés et par rapport à l'orateur et à sa personnalité ;

- les techniques de la prise de notes, notamment de les pratiquer en autonomie après les instructions fournies par le formateur et de consulter d'autres ressources spécialement élaborées pour la prise de notes ;
- les techniques et stratégies de l'interprétation consécutive, notamment de les pratiquer en autonomie après les instructions fournies par le formateur (lecture des notes, disposition des notes sur la page, maîtrise des symboles et des abréviations, etc.) ;
- les techniques et stratégies de l'interprétation simultanée, notamment de les pratiquer en autonomie après les instructions fournies par le formateur (le chuchotage, le décalage, la technique du « saucisson » ou Salami technique, l'anticipation, le rythme d'élocution, l'attention partagée, l'attitude en cabine, etc.) ;
- se familiariser et s'informer sur le déroulement et l'organisation d'événements internationaux, tels que les conférences internationales, les rencontres bilatérales ou multilatérales entre personnalités politiques ou délégations, les débats, les négociations, les séminaires, les tables rondes ou ateliers de travail, les conférences de presse, etc. ;
- se familiariser via les enregistrements vidéo avec les divers contextes et situations d'interprétation ;
- l'autoévaluation et l'évaluation par le formateur, avec la possibilité de s'enregistrer et de vérifier la véracité des informations interprétées ; cela permet aussi à l'étudiant ou au formateur d'assurer un suivi structuré et de constater les progrès réalisés sur une période déterminée de la formation ;
- préparation de discours par l'étudiant ;
- la capacité de travailler dans un milieu multidisciplinaire et multilingue ;
- la capacité de prendre la parole en public et de développer la confiance en soi.

En ce qui concerne le perfectionnement des connaissances de l'interprète dans des domaines et sur des thématiques déterminés, les bases de données terminologiques multilingues ou unilingues et dictionnaires, glossaires, vocabulaires, lexiques en ligne permettent de développer les compétences suivantes⁸ :

- les compétences terminologiques bilingues, multilingues et unilingues pour le perfectionnement, la maîtrise, l'apprentissage, la compréhension, la comparaison et la vérification des termes ;

⁸ Selon Lederer (1994, 69), « Les glossaires terminologiques multilingues sont depuis longtemps des outils indispensables à la traduction, qu'elle soit technique ou littéraire ». C'est aussi le cas pour l'interprétation. Voir également Gile (2009, 159-166) sur « L'utilisation des sources dans la recherche terminologique ».

- la capacité d'analyser de manière critique et créative les problèmes linguistiques découlant des différentes acceptions et occurrences des termes rencontrés dans un contexte déterminé ;
- la résolution de problèmes terminologiques, surtout lorsqu'un terme spécifique n'existe pas dans une langue déterminée, c'est-à-dire la possibilité de développer chez l'étudiant un sens pour la création lexicale et la néologie ;
- faire face à la complexité linguistique, thématique et scientifique pour en dégager les nuances, les subtilités, les différences et pour développer l'expertise nécessaire pour interpréter dans des domaines très spécialisés ;
- la maîtrise de ces outils terminologiques pour un usage ultérieur efficace, rapide et approprié avec l'objectif de créer des bases terminologiques personnelles ;
- la création de bases terminologiques personnelles et l'élaboration de glossaires, de listes de vocabulaire et de lexiques pour un usage professionnel ultérieur ;
- le sens de l'initiative et du travail individuel et autonome en continu ;
- la capacité de faire des recherches, afin de se préparer, dans un premier temps, sur la thématique abordée en classe et dans un deuxième temps, de se préparer de manière professionnelle pour les vraies conférences ou événements d'interprétation, etc.

En ce qui concerne la recherche documentaire et la préparation aux conférences, les bases de documents officiels et les centres de presse, centres de recherche et de documentation en ligne permettent de développer le « bagage cognitif » (LEDERER, 1994, 38-39)⁹, notamment :

- la curiosité intellectuelle, l'acquisition et la maîtrise de nouvelles connaissances et de nouveaux savoirs dans des domaines spécialisés précis, notamment des connaissances théoriques, scientifiques, méthodologiques, terminologiques, etc. pour une meilleure compréhension du domaine interprété (dans les domaines du droit, de l'économie, de la technique et la technologie, des sciences politiques, des institutions européennes, de la culture, du sport, etc.) ;

⁹ Lederer (1994, 38-39) utilise le terme de « bagage cognitif » : « Le bagage cognitif est pour l'essentiel ce qui se nomme en anglais *encyclopaedic* (ou *world*) *knowledge* – connaissance encyclopédique ou connaissance du monde. Il comprend toutes les connaissances, linguistiques et extra-linguistiques, emmagasinées dans la mémoire de l'individu, réactivables à tout moment par une sollicitation extérieure ou intérieure ». Voir également Gile (2009, 13-14 et 108-111) au sujet de l'importance des connaissances extralinguistiques pour une bonne interprétation du sens et un emploi adéquat de la terminologie.

- la culture générale en suivant l'actualité ;
- le souci de la précision surtout en ce qui concerne la justesse de l'information, des documents ou des extraits consultés et la référence à des documents caractéristiques d'un domaine spécialisé ;
- l'approche multidisciplinaire nécessaire au façonnement adéquat du profil de l'interprète ;
- le sens de l'initiative et du travail individuel et autonome ;
- faire des recherches et trouver les documents de travail de référence, etc.

En ce qui concerne le monde professionnel et l'engagement professionnel, les réseaux et médias sociaux permettent :

- l'échange d'idées et d'expériences professionnelles par la mise en réseaux des étudiants et des interprètes professionnels ;
- la communication entre les interprètes et étudiants pour se tenir mieux informé des conditions de travail, des circonstances de la profession, de son évolution sur le marché national et international ;
- la prise de conscience du travail d'équipe et du développement du sens de la collégialité et de la responsabilité ;
- la prise de conscience de l'éthique et de la déontologie de la profession ;
- l'acquisition de principes professionnels plus responsables et plus soucieux de la qualité du service offert ;
- une évolution positive de la profession par l'adoption et le respect des normes de qualité, etc.

L'énumération des compétences évoquées ci-dessus nous donne aussi la possibilité de cibler et de fixer les objectifs pédagogiques non seulement pour les formateurs, mais aussi pour les étudiants devant être réalisés en classe et en autonomie. Sur la base de ces objectifs et grâce à l'identification des compétences indispensables au métier d'interprète, les formateurs sont en mesure de concevoir et de développer de manière créative et originale des exercices particuliers tout en intégrant dans la formation les ressources identifiées dans la première partie de cet article. Ainsi, si une synergie est assurée entre objectifs de formation, objectifs professionnels, compétences ciblées, usage d'outils techniques et technologiques, recours aux ressources électroniques en ligne, travail dirigé en classe et travail en autonomie, nous pouvons dire que l'ensemble des conditions nécessaires à la formation d'interprètes professionnels et de qualité sont rassemblées, situation dans laquelle les diverses ressources électroniques en ligne ne représentent qu'un élément des stratégies de formation appliquées et sont la valeur ajoutée des curricula à condition d'être utilisées dans un contexte pédagogique bien structuré et continu. Aussi, nous pouvons souligner que de manière indirecte et tout à fait naturelle, les étudiants prennent conscience au fur et à mesure de la formation que leur futur métier d'interprète est inconciliable avec les critères professionnels requis au XXIe siècle sans les

ressources électroniques se trouvant à leur disposition sur Internet et sur d'autres supports. Elles leur permettent également de développer un fort sentiment de responsabilité envers leurs performances et leur travail, c'est-à-dire envers soi-même en qualité d'interprète, et surtout envers les futurs clients et organisateurs d'événements d'interprétation, dont le souci majeur est la qualité du service offert. Valeur ajoutée également pour la pérennité des compétences acquises et des réflexes professionnels, car les ressources électroniques en ligne permettent de maintenir et de perfectionner le niveau atteint à l'issue d'une formation et d'approfondir encore plus les connaissances par un investissement personnel et continu tout au long de la carrière. Valeur ajoutée, donc, pour un développement professionnel en autonomie et une formation tout au long de la vie.

La formation à distance : un cas particulier de la formation des interprètes de conférence

L'autre aspect dont nous devons impérativement parler est la formation à distance pour les futurs interprètes de conférence et les classes virtuelles pour faciliter les échanges entre les écoles offrant des cours et pour multiplier les possibilités de formation pour un public ne pouvant pas toujours se déplacer pour des raisons objectives de distance, pour des raisons financières intrinsèquement liées à la formation ou pour d'autres raisons. Ce type particulier de formation n'aurait pas été possible, ni imaginable, sans l'existence des nouvelles technologies de l'information et de la communication. De telles formations sont déjà offertes, notamment par l'Université de Genève¹⁰, le projet de formation à distance développé par le Consortium du Master Européen en Interprétation de Conférence (EMCI) au moyen du système de Vidéo Conférence pour les classes virtuelles avec la DG Interprétation de la Commission Européenne (SCIC), les cours en ligne sur l'interprétation proposés par FTSK Germersheim, la formation pour interprète en milieu social EUTISC proposée par l'Université de Laguna, la formation en ligne offerte par le Virginia Institute of Interpreting (HOF, Blog), les projets de classes virtuelles, tels que le Projet IVY (BRAUN, 2013), la formation à distance à Glendon College (CLIFFORD, 2013), le projet développé par l'Université d'Astrakhan (EGOROVA, 2013), et encore beaucoup d'autres projets et formations se développant très rapidement grâce à la technologie et à l'ingéniosité des formateurs.

La formation à distance est en effet très intéressante en soi, car elle ne se distingue en rien de très substantiel de la formation classique et permet une

¹⁰ Faculté de traduction et d'interprétation, Formation à distance pour interprètes en zones de conflits, Université de Genève, <<http://www.unige.ch/traduction-interpretation/actualites/archives/2009/uint-icrc-62010.html>> et Live ETI / En direct de l'ETI, Site de diffusion audiovisuelle des cours magistraux de consécutive et de simultanée de l'unité d'interprétation, Université de Genève, <<http://live.fti.unige.ch/>>.

plus grande flexibilité de tous les acteurs participant à la formation par l'intégration des nouvelles technologies de l'information et de la communication pour travailler sur les compétences requises. Elle permet d'établir des échanges et des contacts entre formateurs et étudiants d'une qualité égale, ainsi que d'assurer un suivi de l'étudiant tout au long de la formation ne se distinguant en rien de la formation classique. De plus, l'approche est entièrement individualisée et personnalisée, ce qui est dans l'intérêt de l'étudiant et de la profession. D'autre part, la formation à distance permet de mieux populariser la profession d'interprète, car nous savons qu'aujourd'hui encore, nombreuses sont les personnes à ne pas avoir une image claire du métier et ne pas bien comprendre les requis et les normes de qualité. Aussi, cette manière d'assurer la formation va au profit des langues rares et des langues de petite diffusion, leur assurant une place dans le monde de l'interprétation, étant donné que les programmes de formation sont principalement orientés vers les langues plus fréquemment utilisées dans les échanges internationaux, comme l'anglais, le français, l'allemand, l'espagnol, le russe, le chinois et l'arabe. Toutefois, certains sont d'avis que rien ne peut remplacer la bonne vieille méthode de formation, mais il serait convenable d'admettre que la profession d'interprète évolue dans ce sens. L'exemple du cas particulier de l'interprétation à distance le confirme¹¹, ce qui est sans aucun doute la nouvelle perspective de la profession d'interprète au XXIe siècle.

Impact sur la formation et la profession d'interprète

Prenant en considération l'ensemble des points ci-dessus développés, nous estimons que l'intégration des outils et des ressources électroniques en ligne dans les curricula de formation en interprétation ne peut être que bénéfique tant pour les jeunes générations que pour les professionnels travaillant depuis longtemps sur le marché de l'interprétation. Ils représentent également un atout pour garantir un exercice de qualité de la profession d'interprète et assurer une harmonisation des critères et des normes professionnelles requises entre écoles, institutions et pays. Étant donné que ce métier a connu les plus fortes évolutions jamais rencontrées dans une profession surtout depuis le milieu du XXe siècle, la différenciation des besoins et des contextes d'interprétation conduit inévitablement à la différenciation des méthodologies d'enseignement et des techniques de formation conformément au progrès technologique de notre monde et au contexte / conditions de travail de l'interprète. Selon nous, l'impact des nouvelles technologies sur la formation, et par conséquent sur la professionnalisation du métier d'interprète, est tel qu'il impose constamment de nouvelles compétences et de nouvelles aptitudes, demandant aux interprètes de

¹¹ Pour plus d'information sur l'interprétation à distance (remote interpreting), voir Pöchhacker (2004, 21-22).

faire preuve d'une grande adaptabilité et d'une grande flexibilité aux circonstances.

Conclusion

En guise de conclusion, nous souhaitons dire que l'utilisation des nouvelles technologies de l'information et de la communication, notamment des ressources électroniques en ligne pour la formation des interprètes de conférence, lors de séances conçues dans le cadre d'une formation classique en classe, lors de séances d'autoformation ou de formation à distance, représente un véritable atout et une valeur ajoutée à toute formation assurée par une école ou une institution. Un investissement personnel et une attitude responsable de l'étudiant / l'interprète face à l'idée de travailler et de perfectionner ses aptitudes tout au long de sa carrière professionnelle sont indispensables pour la professionnalisation du métier d'interprète et l'évolution de la profession, ce qui passe obligatoirement par la différenciation des méthodologies d'enseignement et des techniques de formation. Ainsi, le développement professionnel continu et le perfectionnement des compétences chez l'interprète sont indissociables des nouvelles tendances d'enseignement et d'apprentissage.

BIBLIOGRAPHIE

- ABRAHAM-BARNA, Corina Georgeta (2010). « Ressources officielles de terminologie, à l'usage des terminologues, des traducteurs et des interprètes », Colloque international de traduction spécialisée et interprétation, *Les compétences des traducteurs et des interprètes en vue de l'intégration sur le marché du travail actuel*, 27-28 mai 2010, Timisoara, Roumanie, Union Latine, ISBN 978-9-291220-43-4, p. 7-11, <http://www.academia.edu/938489/RESSOURCES_OFFICIELLES_DE_TERMINOLOGIE_A_LUSAGE_DES_TERMINOLOGUES_DES_TRADUCTEURS_ET_DES_INTERPRETES>
- ADAM, Jean-Michel (1990). *Éléments de linguistique textuelle, Théorie et pratique de l'analyse textuelle*, Bruxelles - Liège : Mardaga Philosophie et Langage, 2ème Edition, 265.
- ADAM, Jean-Michel (2004). *Linguistique textuelle : des genres de discours aux textes*, Paris : Nathan Université [1999], 2ème Edition, 208.
- ADAM, Jean-Michel (2008). *La linguistique textuelle, Introduction à l'analyse textuelle des discours*, Paris : Armand Colin [2005], 2ème Edition, 239.
- ADAM, Jean-Michel (2009). *Les textes : types et prototypes, Récit, Description, Argumentation, Explication et Dialogue*, Paris : Armand [1992], Colin, 2ème Edition, 223.
- AIIC, *Association Internationale des Interprètes de Conférence*, <<http://aiic.net/>>

- ALEKSOSKA-CHKATROSKA, Mirjana (2012). « Quelles séquences discursives pour quel degré de progression lors de la formation des interprètes de conférence ». In Zybatow, Lew / Petrova, Alena / Ustaszewski, Michael (eds.) (2012) : *Translationswissenschaft : alte und neue Arten der Translation in Theorie und Praxis*. Frankfurt am Main u.a. : Peter Lang, 275-282.
- BDLP, *Base de données lexicographiques panfrancophone*,
<<http://www.bdlp.org/>>
- BRAUN, Sabine (2013). « Virtual environments and new learning tools, Interpreting in virtual reality: an overview of the IVY project », 17th DG Interpretation-Universities conference, *New modes of learning*, 21-22 March 2013, Brussels, Belgium,
<http://ec.europa.eu/dgs/scic/cooperation-with-universities/universities-conferences/17th/docs/11.s.braun_virtual_environment.pdf>
- CLIFFORD, Andrew (2013). “‘Round table’ discussion: Blended learning – Remote interpreter training: Weighing the pros and cons”, 17th DG Interpretation-Universities conference, *New modes of learning*, 21-22 March 2013, Brussels, Belgium,
<<http://ec.europa.eu/dgs/scic/cooperation-with-universities/universities-conferences/17th/docs/6.a.cliffordfinalglendonscic02.pdf>>
- COMMISSION EUROPÉENNE, *Ressources à destination des étudiants en interprétation*, DG Interprétation, SCIC, Mise à jour 21.06.2013,
<http://ec.europa.eu/dgs/scic/become-an-interpreter/recourses-for-interpreting-students/index_fr.htm>
- CVCE, *Centre Virtuel sur la Connaissance sur l'Europe*, Le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg, Ministère de l'Enseignement supérieur et de la Recherche, 2004 – 2013 CVCE, <<http://www.cvce.eu/>>
- DGLFLF, *Bases de données terminologiques*, Ressources en ligne, Délégation générale à la langue française et aux langues de France,
<http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/ressources/ressources_termino.htm>
- EGOROVA, Olga (2013) “‘Round table’ discussion : Blended learning – Blended learning – the way to train language professionals of today : the Caspian Project”,
<<http://ec.europa.eu/dgs/scic/cooperation-with-universities/universities-conferences/17th/docs/7.olgaegorova-scic-universitiesfinal.pdf>>
- EMCI, *European Master in Conference Interpreting*, 2013,
<<http://www.emcinterpreting.org/index.php>>
- EUR-Lex, *L'accès au droit de l'Union européenne*, Europa,
<http://eur-lex.europa.eu/RECH_menu.do?ihmlang=fr>
- EuroParlTV, European Parliament,
<<http://www.europartv.europa.eu/en/home.aspx>>
- EuroVoc, <<http://eurovoc.europa.eu/>>

- FACULTÉ DE TRADUCTION ET D'INTERPRÉTATION, *Formation à distance pour interprètes en zones de conflits*, Université de Genève, <<http://www.unige.ch/traduction-interpretation/actualites/archives/2009-uint-icrc-62010.html>>
- FALBO, Caterina ; RUSSO, Mariachiara ; STRANIERO SERGIO, Francesco (1999). *Interpretazione simultanea e consecutiva*, Milano : Editore Ulrico Hoepli, 369.
- FranceTerme*, <<http://www.culture.fr/franceterme>>
- GILE, Daniel (2009). *La traduction. La comprendre, l'apprendre*, Paris : Presses Universitaires de France [2005], 2ème Tirage, 278.
- GILE, Daniel (1995). *Basic concepts and models for interpreter and translator training*, Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 277.
- GDT, *Grand Dictionnaire Terminologique*, <<http://gdt.oqlf.gouv.qc.ca/>>
- HOF, Michelle. "A close look at distance learning", *The Interpreter Diaries*, Blog <<http://theinterpreterdiaries.com/2011/12/22/a-closer-look-at-distance-learning/>>
- IATE, *InterActive Terminology for Europe*, <<http://iate.europa.eu/iatediff/switch-Lang.do?success=mainPage&lang=fr>>
- Interpreting Department Virtual Institute, *Ressources pour interprètes ou étudiants en interprétation*, Faculté de traduction et d'interprétation, Université de Genève, <<http://virtualinstitute.fti.unige.ch/home/index.php>> et <<http://virtualinstitute.fti.unige.ch/home/index.php?module=content&type=user&func=view&pid=47>>
- ITR, *Interpreter Training Ressources*, <<http://interpreters.free.fr/>>
- LEDERER, Marianne (1994). *La traduction aujourd'hui, Le modèle interprétatif*, Paris : Hachette, 223.
- Legifrance*, *Le Service public de la diffusion du droit*, <<http://www.legifrance.gouv.fr/>>
- Live ETI / En direct de l'ETI*, Site de diffusion audiovisuelle des cours magistraux de consécutive et de simultanée de l'unité d'interprétation, Université de Genève, <<http://live.fti.unige.ch/>>
- LLEWELLYN-SMITH, Sophie (2013). « Speechpool : a cooperative project between students », 17th DG Interpretation-Universities conference, *New modes of learning*, 21-22 March 2013, Brussels, Belgium, <http://ec.europa.eu/dgs/scic/cooperation-with-universities/universities-conferences/17th/docs/10.s.llewellyn_smith_speechpool.pdf>
- LOUDEN, Allan (2009). *Political Speeches*, Wake Forest University, Mise à jour 08.09.2009, <<http://users.wfu.edu/louden/Political%20Communication/Class%20Information/SPEECHES.html>>
- National Network for Interpreting, Routes into Languages*, <<http://www.nationalnetworkforinterpreting.ac.uk/>>

- ORCIT, *Online Ressources for Conference Interpreter Training*, 2010,
<<http://www.orcit.eu/>>
- PÖCHHACKER, Franz (2004). *Introducing Interpreting Studies*, London and New York : Routledge, 252.
- RODERICK, Jones (1998). *Conference Interpreting Explained*, Manchester : St. Jerome Publishing, 152.
- SELESKOVITCH, Danica ; LEDERER, Marianne (1989). *Pédagogie raisonnée de l'interprétation*, Collection « Traductologie » No 4, Paris : Didier Erudition, 281.
- Services audiovisuels*, Commission européenne, Union européenne, 2013,
<<http://ec.europa.eu/avservices/index.cfm?sitelang=fr>>
- Speechpool*, <www.speechpool.net>
- Speech Repository*, Commission européenne, DG Interprétation, Europa,
<<http://www.multilingualspeeches.tv/scic/portal/index.html>>
- Termium Plus*, <<http://www.btb.termiumplus.gc.ca/>>
- Trésor de la langue française informatisé*, <<http://atilf.atilf.fr/>>
- UNESCOTERM, <<http://termweb.unesco.org/>>
- UNION EUROPÉENNE, *Conseil de l'Union européenne Webcast*,
<http://video.consilium.europa.eu/?siteLanguage=fr&go_button.x=13&go_button.y=10>
- UNION EUROPÉENNE, *Espace actualités, Informations à la une et ressources médias*, Europa.eu, Mise à jour 04.09.2013,
<http://europa.eu/newsroom/index_fr.htm>
- UNTERM, *Système de référence terminologique de l'ONU*,
<<http://unterm.un.org/>>
- Vie publique, au cœur du débat public*, Direction de l'information légale et administrative, <<http://www.vie-publique.fr/discours/>>
- 16-th DG Interpretation Universities Conference (2012), *Tradition and Innovation*, 15-16 March 2012, European Commission, Brussels, Belgium, <http://ec.europa.eu/dgs/scic/cooperation-with-universities/universities-conferences/16th/index_en.htm>
- 17th DG Interpretation-Universities conference (2013), *New modes of learning*, 21-22 March 2013, Brussels, Belgium,
<http://ec.europa.eu/dgs/scic/cooperation-with-universities/universities-conferences/17th/index_en.htm>

ИРИНА БАБАМОВА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

ЕЛЕКТРОНСКИ РЕСУРСИ ВО НАСТАВАТА ПО ПРЕВЕДУВАЊЕ ОД ФРАНЦУСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

АПСТРАКТ: Електронските ресурси претставуваат составна компонента на наставата по преведување од француски на македонски јазик. Оваа настава ја сочинуваат два компатибилни дела, теориски и практичен, за чие реализирање е неопходно користењето соодветни современи теориски извори, односно практични преведувачки помагала. Од теориските извори до кои може да се дојде по електронски пат, нè интересираат оние кои се напишани на француски или на македонскиот јазик. Од практичните помагала пак, нè интересираат оние го опфаќаат францускиот јазик, македонскиот јазик или и францускиот и македонскиот јазик.

Обата аспекта на наставата по преведување се особено погодни за реализирање преку т.н. *настава на далечина* со помош на платформата МУДЛ (MOODLE) што ја посочуваме како можна перспектива во реализирањето на ваквата настава.

Клучни зборови: преведување, преведувачки помагала, француски јазик, македонски јазик

Наставата по преведување, онака како што е конципирана на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, опфаќа теориски и практичен дел, па водејќи се од оваа бинарност најпрвин ќе се задржиме на електронските ресурси што се користат за теориската настава, а потоа на електронските ресурси за практичната настава. Целта ни е да ги претставиме главните извори за овие два типа настава до кои може да се дојде по електронски пат, но истовремено и да посочиме на насоката во која би можела да се развива наставата по преведување и во која електронските средства и ресурси би имале важна улога.

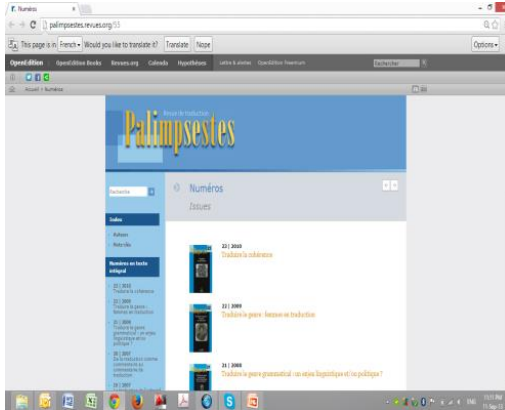
Со оглед дека преведувачката настава што ја изведувам доведува во контакт два јазика, францускиот и македонскиот, ќе се ограничиме на изворите што се напишани на еден од овие два јазика како и на преведувачките помагала што ги опфаќаат францускиот и македонскиот јазик. Составен дел од наставниот процес се и домашните задачи што студентот ги работи самостојно, така што познавањето на изворите и на преведувачките помагала што ги нуди Интернетот е значаен аспект за успешноста на неговата самостојна работа.

1. Електронски ресурси за теориската настава

До електронски ресурси со теориски податоци за преведувањето може да се дојде со впишување на неколку клучни збора во полето за пребарување на кој било пребарувач, Гугл (www.google.com), Јаху (www.yahoo.fr), Опера (<http://www.opera.com/>). Како клучни зборови на француски јазик може да се употребат зборовите *traduction, traductologie, théorie de la traduction, revues de traduction*, зборовите *преведување, наука за преведувањето, преведувачка наука, преведувачка практика, практика на преведување* доколку пребарувањето се врши за да се дојде до извори на македонски јазик или фонетски транскрибираните зборови, напишани со кирилично писмо *традуктологија, транслатологија*. Од понудата што се добива и која е на повеќе јазици, а не само на француски или на македонски јазик, ќе издвоиме неколку интернет адреси што ги сметаме за релевантни и корисни извори на теориски податоци. Тоа се адресите на неколку списанија за преведување и адресата на еден вид социјална мрежа за истражувачи и преведувачи.

1.1. Он-лајн списанија за преведување

Едно од списанијата со долга традиција во објавувањето написи од доменот на преведувањето е списанието *Палимпсести* (*Palimpsestes*) <http://palimpsestes.revues.org/55>. Иако ова списание е првенствено наменето за објавување текстови кои обработуваат теми од областа на теоријата и

практиката на преведувањето, но пред сè на релацијата од англиски и француски јазик и обратно, сепак, во ова списание се наоѓаат и статии кои третираат поопшти прашања од теоријата на преведувањето и од самата преведувачка практика. Секој број од оваа списание е тематски, а наменет е за истражувачи, преведувачи, теоретичари од доменот на преведувањето како и на сите оние

кои се интересираат за преведувањето. Во овој момент, пристапот до интегралните текстови на статиите од број 18 (2006) – 23 (2010) е бесплатен.

Списанието *Traduire* е списание што го објавува француското друштво на преведувачи (*Société Française des Traducteurs*) <http://www.sft-fr/revue-traduire.html#.UjCfX380iSo> и во него се објавуваат текстови за книжевен превод, но и статии за стручен превод. За жал, пристапот до интегралните текстови на ова списание е комерцијализиран.

За разлика од списанието *Traduire* канадското списание *TTR* (Traduction, terminologie, rédaction) <http://tr.erudit.org/>

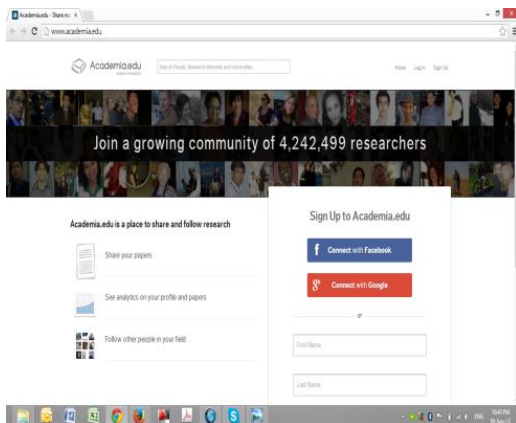
делумно нуди слободен пристап до статиите, а дел од нив се достапни само за претплатени корисници. Ова списание е основано во 1987 година на Универзитетот во Квебек, а од 1988 година го издава Канадското здружение на преведувачи (ACT-Association Canadienne des Traducteurs). Списанието става

акцент на општествено-културната димензија на преведувачките проучувања.

Особено значаен извор на информации не само од доменот на преведувањето туку и од доменот на толкувањето претставува меѓународното списание МЕТА (<http://meta.erudit.org/>), кое е основано на Универзитетот во Монреал пред повеќе од 50 години и во кое се објавуваат статии од доменот на преведувачките студии, стручното преведување, терминологијата, применетата лингвистика и сл.

1.2. Социјални мрежи за истражувачи и преведувачи

Социјалната мрежа „Академија“ (<http://www.academia.edu>) претставува еден вид социјална мрежа за научни истражувачи која нуди слободен

пристап до повеќе стотици статии од областа на науката за преведувањето групирани во неколку категории: традуктологија, преведување, историја на преведувањето и сл. (traductologie, traduction, histoire de la traduction..) За членовите на *academia.edu* се нуди и слободен пристап до некои специјализирани списанија од областа на преведувањето и лингвистиката. Освен статии на

француски јазик, може да се прочитаат и статии на англиски, на германски и на други јазици.

За потребите на теориската настава по преведување, богата библиографија на релевантни написи може да се најде на веб-страницата на *Еврологос (Eurologos)*. Библиографските референци упатуваат на дела и статии за науката за преведувањето напишани на повеќе јазици, меѓу кои, се разбира, и на француски јазик http://www.eurologos-brussels.com/index.php/mk_MK/presse/bibliographie/principales-references-bibliographiques-et-publications.html

1.3. Он-лајн книги

Пребарувачот Гугл букс, на пример, овозможува пристап до голем број книги и зборници од преведувачкиот домен. Дел од делата се достапни во интегрална верзија без надомест, иако доста често бројот на достапни страници е ограничен. Колку за илустрација, адресата што ја даваме тука води до интегралната верзија на книгата *Enseignement de la traduction et la traduction dans l'enseignement* зборник на трудови работен под раководство на познатиот канадски традуктолог Жан Делил.

<http://books.google.fr/books?id=2Ge8XCeruLQC&printsec=frontcover&dq=traduction&hl=fr&sa=X&ei=VakwUqqqIMbOtAaR5IDQAg&ved=0CEgQuwUwAw#v=onepage&q=traduction&f=false>

Во продолжение ќе ги проследиме електронските ресурси за практичната настава по преведување.

2. Електронски ресурси за практичната настава по преведување

Согласно предметната програма за предметот Преведување од француски на македонски јазик во III и IV година на часовите во прво време се преведуваат новинарски статии (со тематика од општественото живеење), а подоцна, со цел да се обезбеди прогресија во наставниот процес, се работи на преведување

на поспецијализирани текстови од областа на економијата, правото, Европските институции и сл.

Еден од најчесто користените извори кои нудат особено богат избор на текстови на француски јазик е веб-страницата на списанието *Le monde diplomatique* <http://www.monde-diplomatique.fr/> поточно архивата на ова списание во која текстовите се групирани по теми според азбучен ред [171](http://www.monde-</p></div><div data-bbox=)

diplomatie.fr/index/sujet, по земји и географски региони http://www.monde-diplomatique.fr/index/pays#lettre_a, или по датуми, почнувајќи од 1954 година до денес. Со тоа, во голема мерка се поедноставува наоѓањето статија со современа тематика од областа на трговијата, екологијата, спортот, уметноста и сл. и која истовремено ќе овозможи увид во терминологијата од соодветната област, но и ќе понуди јазични структури и изрази кои ќе го збогатат познавањето на францускиот јазик и кои ќе претставуваат преведувачки предизвик за студентите.

Практичната настава по преведување со изведува во лаборатории со интернет конекција со што се овозможува користењето он-лајн речници и термилошки бази за време на наставниот процес. Во продолжение најпрвин ќе ги проследиме речниците и термилошките бази кои го опфаќаат францускиот јазик, а потоа и оние кои го опфаќаат македонскиот јазик.

2.1. Речници и термилошки бази кои го опфаќаат францускиот јазик

Најчесто препорачуван и најчесто користен еднојазичен он-лајн речник за време на наставата по преведување од француски на македонски јазик е *Трезорот на францускиот јазик (Le trésor de la langue française)* <http://atilf.atilf.fr/> во кој, според статистичките податоци за него, се заведени околу 100 000 зборови и околу 270 000 дефиниции. За да добиеме претстава за обемот на овој речник ќе потсетиме дека

неговата печатена верзија брои 16 тома кои се достапни во Библиотеката за романски јазици и книжевности при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“. Овој речник е погоден за преведување како на книжевни текстови така и на стручни текстови од различни области. За студентите по преведување е особено значајно што во *Трезорот* се регистрирани не само значењето што еден збор може да го има во секојдневниот јазик, туку и значењето со кое тој збор се употребува на пример во правниот, во економскиот, во медицинскиот домен итн, како и именските и глаголските синтагми во чијшто состав влегува тој збор.

Освен овој речник, за преведување такстови од француски јазик може да се користи речникот со кратенката ДАФА (DAFA - Dictionnaire d'apprentissage du français des affaires) <http://www.projetdafa.net/index.php?>

id=1. Се работи за шестојазичен термилошки речник (француски, британски/американски англиски, шпански, италијански, германски и холандски) специјализиран за доменот на деловното работење. Електронската верзија на овој речник е изработена од страна на Истражувачката група за педагошка лексикографија при Институтот за живи јазици во Левен, Белгија. Постои и печатена верзија на речникот која е објавена во издание на издавачката куќа Дидие. Пристапот до речникот е слободен. Електронската верзија на речникот ДАФА овозможува

два вида пребарување: пребарување по домени од областа на деловниот јазик (трговija, финансии, осигурување, економија, транспорт итн.) и пребарување според даден збор, поточно термин. За повеќето термини, речникот нуди кратки и долги дефиниции како и линкови кон дефинициите за термините од исто зборообразувачко гнездо. Пр.: commerce <http://www-projetdafa.net/article.php?id=1&numindex=680&vocabulary=oui&cat=%28n&aide=defs>.

За преведување на постручните текстови за време на практичната настава по преведување од француски на македонски јазик, особено корисен е Големiot термилошки речник *Le grand dictionnaire terminologique* <http://gdt.oqlf.gouv.qc.ca/> подготвен од страна на Бирото за француски јазик во Квебек (Office québécois de la langue française). Овој термилошки речник се состои од термилошки фиши од кои секоја содржи дефиниција за соодветниот термин. Пребарувањето е олеснето благодарение на филтрите кои овозможуваат да се дојде до значењето што даден термин го има во конкретен поддомен од дадена област.

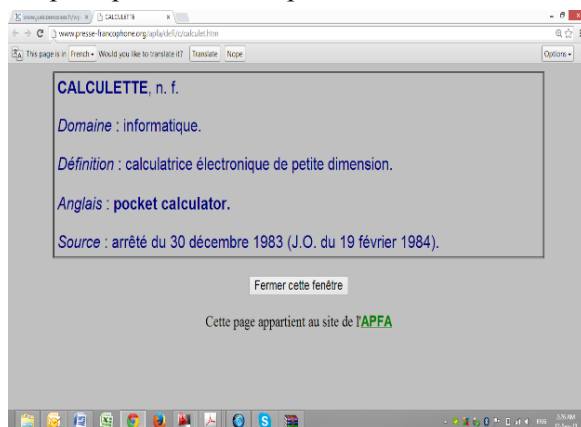

пребарување по домени од областа на деловниот јазик (трговija, финансии, осигурување, економија, транспорт итн.) и пребарување според даден збор, поточно термин. За повеќето термини, речникот нуди кратки и долги дефиниции како и линкови кон дефинициите за термините од исто зборообразувачко гнездо. Пр.: commerce <http://www-projetdafa.net/article.php?id=1&numindex=680&vocabulary=oui&cat=%28n&aide=defs>.

Од термилошките бази што се работени од оваа страна на Атлантот би ја препорачале термилошката база која е достапна преку интернет страницата на Асоцијацијата за промовирање на францускиот деловен јазик (*Association «Actions pour promouvoir le français des affaires»*) <http://www.presse-francophone.org/apfa/sommaire.htm> и која дејствува под покровителство на Главната делегација за француски јазик и јазици во Франција како и на Меѓународната организација за Франкофонија. На веб-страницата на оваа Асоцијација постојат линкови кон термините од областа на деловниот јазик, информатиката, интернетот и спортот.

Се работи за термилошки бази кои редовно се збогатуваат со нови термини од овие домени, а кои претходно се официјализирани со нивното објавување во службениот весник на Република Франција. За секој термин е даден доменот во кој се употребува, неговата дефиниција, соодветниот термин во англискиот јазик како и датумот на неговото официјално пуштање во употреба. <http://www.presse-francophone.org/apfa/defi/i/incursi2.htm>.

Како пример го даваме терминот CALCULETTE (види слика).

Интернет страницата на Главната дирекција за преведување на Европската комисија http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_fr.htm покрај тоа што нуди линкови кон електронски помагала за преведување текстови

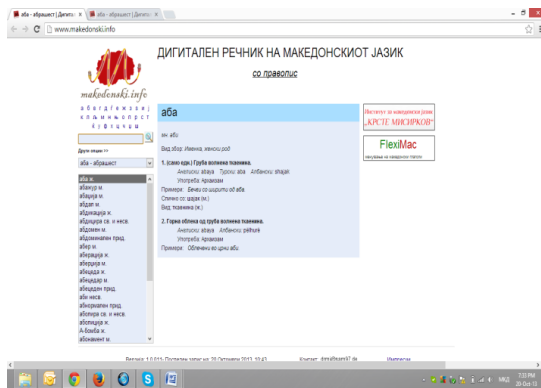
од Европската Унија, он-лајн речници и глосари, нуди и актуелни информации во врска со можностите за професионално усовршување во преведувачкиот домен, поточно информации за МАСТЕР студии за преведување како и информации за конференции посветени на преведувањето.

Кон сите овие електронски ресурси би го додале водичот за електронски ресурси за речници и преведувачки помагала што е подготвен од страна на Асоцијацијата *Juriconnexion* и Високиот институт за толкувачи и преведувачи и што е објавен на веб-страницата на оваа асоцијација. Во овој водич се заведени адресите на повеќе он-лајн двојазични и повеќејазични речници, термилошки речници и преведувачки помагала.

2.2. Речници и термилошки бази кои го опфаќаат македонскиот јазик

Во овој момент, македонскиот јазик располага со доста скромни електронски верзии на својот речнички фонд. Во електронска верзија е достапен *ИДИВИДИ* речникот на Македонски телеком (<http://www.idividi.com.mk/resnik>) кој располага со превод на 40 000 зборови од француски на македонски.

Со оглед дека при практичната настава по преведување е неопходно користење толковен

речник на македонскиот јазик, за проверка на значењето на даден македонски збор често се користи и *Дигиталниот речник на македонскиот јазик со правопис* (<http://www.makedonski.info/>) во кој за некои зборови се дадени еквиваленти на француски јазик.

Попатно ќе го спомнеме бесплатното општопознато помагало за автоматско преведување, *Гугл транслејт* <http://translate.google.com/> кое може да преведува од и на македонски јазик. Но, преводот што се добива со ова преведувачко помагало е само приближен и бара доработка од страна на преведувачот, така што не се препорачува за користење во наставата по преведување од француски на македонски јазик.

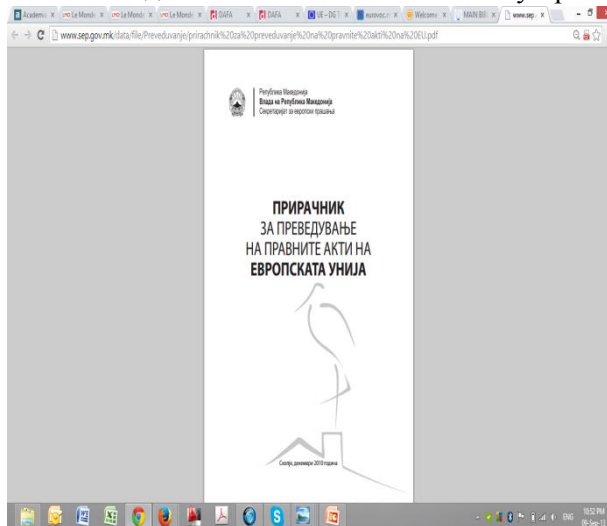
Едно од поновите преведувачки помагала е поимникот на ЕУ, *Евровок*. Евровок е повеќејазичен, повеќедисциплинарен поимник кој се однесува на активностите на ЕУ, особено на оние на Европскиот парламент. Тој содржи поими на 22 јазици (бугарски, чешки, дански, холандски, англиски, естонски, фински, француски, германски, грчки, унгарски, италијански, летонски, литвански, малтешки, полски, португалски, романски, словачки, словенечки, шпански и шведски), како и хрватски и српски, а од неодамна и на македонски

http://www.eurovoc.mk/sto-e-eurovoc.nsp.x. Со впишување на терминот што се бара се добиваат неговите еквиваленти на 22 јазика.

2.3. Електронски ресурси на македонски јазик

За давање наставни насоки околу преведувањето правни текстови

од француски на македонски јазик може да послужи *Прирачникот за преведување на правните акти на Европската унија*, што е издаден од страна на Секретаријатот за европски прашања при Владата на РМ и во кој се понудени преводни решенија за термини и синтагми кои се среќаваат во ваквиот тип текстови. (http://www.sep.gov.mk/data/file/Preveduvanje/prirachnik%20za%20preveduvanje%20na%20pravnite%20akti%20na%20EU.pdf)

http://www.sep.gov.mk/data/file/Preveduvanje/prirachnik%20za%20preveduvanje%20na%20pravnite%20akti%20na%20EU.pdf

3. Можни перспективи за реализирање на наставата по преведување со помош на електронски помагала.

Еден од начините кој може да придонесе за осовременување и овозможување пристап да наставата на студенти кои од најразлични причини се спречени да следат класична настава во училишница е *настава на далечина* или *образование на далечина* или *учење на растојание* или *далечинско учење* називите на македонски се различни за да го означат она што на француски се нарекува *enseignement à distance*. Благодарение на соработката помеѓу Универзитетската Агенција за Франкофонија и Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, во јануари и во октомври 2012г, на факултетот беа одржани две комплементарни обуки чија цел беше обучувањето на наставниот кадар за користење на платформата MOODLE со цел конципирање, подготовка и изведување настава за он-лајн курс.

Платформата МУДЛ нуди можности за компјутерски поддржано образование, но и менторство при образовниот процес кои на студентот би му обезбедиле пристап не само до теориските информации што му се потребни за подготовка на испитот по Теорија на преведувањето и на

Aperçu des sections

Initiation aux Théories de la traduction et de l'interprétation

1 Généralités

Bienvenue au cours d'*Initiation aux Théories de la traduction et de l'interprétation*. Il est destiné aux étudiants du Département de traduction et d'interprétariat de la Faculté de Philologie « Blaise Konessi » à Skopje .

L'**objectif** est de sensibiliser les étudiants à l'évolution de la traduction et l'interprétation et à leur contribution à la fondation de la Théorie de la traduction et de l'interprétation .

- Plan du cours
- Premières traductions
- La traduction dans la période de l'Antiquité
- De la Tour de Babel à nos jours
 - La tour de Babel
 - Différentes représentations de la Tour de Babel
 - La tour de Babel
- Les belles infidèles

толкувањето туку и пристап до текстови за преведување од француски на македонски јазик кои подоцна наставникот може да ги коригира додавајќи коментари за евентуално добрите или лошите преводни решенија, па така

коригирани да му ги врати на студентот. Платформата МУДЛ е замислена така што да овозможува виртуелен контакт и интерактивност помеѓу професорот и студентот кои речиси во ништо не заостануваат зад контактот и интерактивноста што се воспоставуваат за време на класичната настава во училишта. На сликата погоре ја претставуваме почетната страница на он-лајн часот по Теорија на преведувањето и толкувањето што е поставен на оваа платформа. Како што може да се забележи од сликата, платформата овозможува поставување содржини во различен формат, слики, ПДФ материјали, ППТ презентации, линкови кон одделни текстови и сл. со што може да се реализира целосен теориско-практичен курс по преведување од француски на македонски јазик.

Прегледот на електронските ресурси што се користат во наставата по преведување покажува дека тие се составна и неодминлива компонента на наставниот процес. Сепак, електронските ресурси кои го опфаќаат македонскиот јазик, во споредба со оние кои го опфаќаат францускиот јазик се со доста ограничен обем. Ова особено важи за електронските француско-македонски речници, чии актуелни верзии содржат релативно мал број зборови и не можат целосно да ги задоволат потребите на практичната настава по преведување. И покрај постоењето квалитетни печатени француско-македонски и македонско-француски речници, тие сè уште не се достапни ниту на ЦД-РОМ, ниту во он-лајн верзија. Слична е состојбата и со Билтените со македонска терминологија, што се изготвувани во МАНУ и печатени во над 100 броја. Во оваа прилика би сакале да ја нагласиме потребата од пообемни француско-македонски електронски речници кои освен во наставата по преведување би се користеле и пошироко.

БИБЛИОГРАФИЈА

- LEBEAUPIN, Thierry. "Internet : le réseau et l'autonomisation des enseignants", in *Dialogues et Cultures*, 46, Modernité, Diversité, Solidarité – Actes du Xe Congrès mondial des professeurs de français, Paris 17-21 juillet 2000, Tome 2, FIPF, pp. 78- 81.
- LEMEUNIER, Valérie. "Les nouvelles technologies au service de la motivation", in *Dialogues et Cultures*, 46, Modernité, Diversité, Solidarité – Actes du Xe Congrès mondial des professeurs de français, Paris 17-21 juillet 2000, Tome 2, FIPF, pp. 89-96.
- SAILLANT, Jean-Michel. "Enseignement et formation à distance à l'heure de la mondialisation: une nouvelle situation pédagogique", in *Dialogues et Cultures*, 46, Modernité, Diversité, Solidarité – Actes du Xe Congrès mondial des professeurs de français, Paris 17-21 juillet 2000, Tome 2, FIPF, pp. 69-77.

КИРИЛИЧНА САЈТОГРАФИЈА

Дигитален речник на македонскиот јазик со правопис, верзија 1.0.011, САМ97-МАК

ДООЕЛ, 2013. <<http://www.makedonski.info/>>

ЕВРОВОК, *Поимник на Европската унија на македонски јазик*. (Македонски превод: Национален демократски институт за меѓународни работи, 2012). Преведено од оригиналните изданија на јазиците од поимникот *Евровок (издание 4.4)*, Европска Унија, 2012.

<<http://www.eurovoc.mk/sto-e-eurovoc.nspх>>

Влада на Република Македонија, Секретаријат за европски прашања, *Прирачник за преведување на правните акти на Европската унија*. - Скопје, декември 2010. <<http://www.sep.gov.mk/data/file/-Preveduvanje/prirachnik%20za%20preveduvanje%20na%20pravnite%20akti%20na%20EU.pdf>>

ЛАТИНИЧНА САЈТОГРАФИЈА

ACADEMIA.EDU, share research. <<http://www.academia.edu>>

Association «Actions pour promouvoir le français des affaires».

<<http://www.presse-francophone.org/apfa/sommaire.htm>>

Commission européenne, Traducion.

<http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_fr.htm>

DAFA - *Dictionnaire d'Apprentissage du Français des Affaires*. Rédaction : Jean Binon, Serge Verlinde, Jan van Dyck, Ann Bertels. GRELEP, février 2001. <<http://www.projetdafa.net/index.php?id=1>>.

DELISLE, Jean, LEE-JAHNKE, Hannelore, *Enseignement de la traduction et la traduction dans l'enseignement*. - Ottawa : Les Presses de l'Université d'Ottawa, 1998. <<http://books.google.fr/books?id=2Ge-8XCeruLQC&printsec=frontcover&dq=traduction&hl=fr&sa=X&ei=VakwUqqqIMbOtAaR5IDQAg&ved=0CEgQuwUwAw#v=onepage&q=traduction&f=false>>

EUROLOGOS Group, "Main bibliographical references and publications".

<http://www.eurologos-brussels.com/index.php/mk_MK/presse/bibliographie/principales-references-bibliographiques-et-publications.html>

GOOGLE translate. <<http://translate.google.com/>>

IDIVIDI Речник. <<http://www.idividi.com.mk/recnik>>

JURICONNEXION, “*Guide des ressources électroniques sur les dictionnaires et outils de traduction*“. http://www.juriconnexion.fr/wp-content/uploads/2006/11/ra_200605_guideressources.pdf

Le grand dictionnaire terminologique (GDT), Gouvernement du Québec, 2002. <<http://gdt.oqlf.gouv.qc.ca/>>

Le monde diplomatique, Mensuel d’information internationale.

<<http://www.monde-diplomatique.fr/>>

Le trésor de la langue française informatisé. <<http://atilf.atilf.fr/>>

META, Journal des traducteurs. <<http://meta.erudit.org/>>

PALIMPSESTES, Revue de traduction. <<http://palimpsestes.revues.org/55>>.

TRADUIRE, Revue semestrielle de la Société Française des Traducteurs.

<<http://www.sft.fr/revue-traduire.html#.UjCfX380iSo>>

TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction), Revue de traductologie.

<<http://ttr.erudit.org/>>

СВЕТЛАНА ЈАКИМОВСКА

Универзитет „Гоце Делчев”, Штип

**ЕЛЕКТРОНСКИ ТЕРМИНОЛОШКИ РЕСУРСИ ЗА
ПРЕВЕДУВАЊЕ ПРАВНИ ТЕКСТОВИ ОД ФРАНЦУСКИ НА
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ОБРАТНО**

АПСТРАКТ: Предмет на овој труд е да ги прикаже различните електронски ресурси со кои располага преведувачот на стручни, правни текстови од француски на македонски јазик и обратно. Стручните, правни термилошки ресурси се еднојазични (француски), а додека двојазичните ресурси кои ги опфаќаат двата јазика се општи и во нив може да се пронајдат само одредени правни термини. Целта на трудот е исто така да покаже и дека различниот начин на кој се структурирани електронските речници и термилошки банки, соодветствуваат на различни проблемски ситуации во кои може да се најде преведувачот. Меѓу позначајните франкофонски термилошки бази се вбројуваат *IATE*, *FranceTerme*, *Juridictionnaire*, *Grand dictionnaire terminologique* а единствен посериозен македонски, правен термилошки ресурс е *Прирачникот за преведување на правните акти на Република Македонија*, достапен во електронска форма.

Клучни зборови: електронски термилошки ресурси, македонски јазик, правни термини, француски јазик

Вовед: термилошките банки на податоци и стручните јазици

Во 60-тите години на минатиот век се создаваат првите термилошки банки на податоци¹ кои произлегуваат од влијанието на два фактора: растечкиот број нови термини и развојот на информатиката.

¹ Во франкофонскиот свет постои извесна разновидност во врска со употребата на овој термин. Така наместо терминот *банка на термилошки податоци* (*banque de données terminologiques*) се користат синтагмите *banque de terminologie* или *banque de terminologies*. Во суштина станува збор за *банки на термини* (*banques de termes*) ако зборуваме одделно за термините, или пак за *банки на терминологи* ако се зборува за термините како дел од целината на која и припаѓаат. Сепак, употребата на кој било од наведените три термини не се смета за погрешна.

Во трудов се определивме да ги користиме синтагмите *термилошки банки на податоци* или *термилошки банки* бидејќи сметаме дека употребата на овие називи во македонскиот јазик не доведува до никакви забуни во однос на поимот на кој се однесуваат.

Поради растечкиот број нови термини, кој пак се должи на забрзаниот развој на науката и техниката, класичните лексикографски средства не можеле да одговорат на потребата од континуирано складирање на терминолошките податоци и нивно соодветно класирање со што би им станале лесно достапни на корисниците. Напоредно со оваа потреба се јавува и потребата од распространување на терминолошките податоци. Затоа, поимот *банка на податоци* се дефинира како „...електронска целина која може да се програмира и која содржи една или повеќе мемории, во кои се складирани податоци до кои пристапот е овозможен на однапред определен начин.” (RONDEAU, 1984: 145)².

Поради нивните карактеристики како што се лесната достапност, можноста за редовно ажурирање на податоците и распространување, банките на податоци играат значајна улога не само во преведувањето на стручни текстови, туку и во стандардизацијата, унификацијата на стручната терминологија и ја олеснуваат комуникацијата меѓу лицата од одреден домен. Во нашиот труд, ќе се пристапиме кон анализа на ресурси кои му стојат на располагање на преведувачот на стручни, правни текстови од француски на македонски јазик и обратно.

Франкофонски банки на податоци и нивни карактеристики

Банките на терминолошки податоци што може да ги користи преведувачот на правни текстови најчесто се повеќејазични, но не го вклучуваат македонскиот јазик. Поради тоа, при нивната анализа ќе се задржиме на начинот на кој се претставени француските термини, а не на решенијата во однос на преводните еквиваленти.

***IATE* – терминолошка банка на Европската унија**

Првата терминолошка банка наречена *DICAUTOM* е формирана во Луксембург во 1963 година и таа претставувала терминолошка банка на Европската комисија. Оваа база, заедно со оние на другите тела на Европската Унија, денес е дел од *IATE* – официјалната терминолошка банка на Европската унија. Целта на оваа банка се состои во прибирање, распространување и управување со терминологија специфична за ЕУ, со цел да одговори на потребите на нејзините преведувачи. Термините припаѓаат на сите јазици на земјите кои се дел од Европската Унија, односно, во моментот базата опфаќа околу 8,4 милиони термини со еквиваленти на 24 јазици. Термините ги внесуваат терминолози и преведувачи во соработка со стручни лица од соодветниот домен. Во неа може да се најдат термини

² „... un ensemble électronique programmable, doté d'une ou de plusieurs mémoires, dans lesquelles sont stockées des informations auxquelles on a accès selon les modes préétablis. “.

и изрази од различни подрачја, меѓу кои и правото (извори и гранки на правото, граѓанско, казнено, меѓународно право итн.) и сродни домени (политика, ЕУ, права и слободи, меѓународни институции).

Термините во оваа база на податоци се претставени самостојно (како дел од соодветен домен или поддомен), или, пак, во рамките на одредени синтагми или фразеолошки изрази. Ваквото претставување на термините соодветствува, како што веќе напомниме, на целта на базата, односно за нејзино користење од страна на преведувачите ангажирани во рамките на ЕУ.

Нејзините недостатоци, од аспект на пошироката преведувачка публика, би се однесувале на отсуството на дефиниции за термините, а оваа база не нуди ниту синонимни, ниту антонимни термини.

FranceTerme

Генералната делегација за француски јазик и за јазиците на Франција (Délégation générale à la langue française et aux langues de France), која е дел од француското Министерство за култура, исто така располага со своја сопствена банка на термилошки податоци која го носи називот *FranceTerme*. Оваа банка на податоци содржи околу 4 000 заглавни збора кои се всушност термини чија употреба е препорачана од страна на Генералната комисија за терминологија и неологија. Таа опфаќа термини од различни домени и не претставува речник на општиот јазик, иако некои од термините се дел од општиот јазик. Целта на оваа банка е да се промовира употребата на одредени термини, а особено на неонимите. Банката ги презентира бараните термини според домени, па дури и поддомени, а терминот е определен и со дефиниција. Таа исто така го презентира и соодветниот еквивалентен термин на англиски јазик, а упатува и на датумот кога терминот се појавува во *Службен весник*. Станува збор за банка на термилошки податоци која располага со доста ограничен број на термини што произлегува од нејзината функција.

За преведувачот на правни текстови, значајно е што на страницата на оваа база на термини, се наоѓа и извештајот на Комисијата за терминологија и неологија од областа на правото. Во овој извештај се дадени последните правни неоними, придружени со образложенија за нивното формирање и употреба, како и препораки за правилно користење на одредени правни термини.

Конечно, една од најзначајните особености на оваа база е интерактивноста. Таа овозможува, преку кликање на икона во форма на сандаче, секој посетител да дава сопствени предлози за неологизми, а и секоја термилошка фиша содржи икона во форма на плик, која овозможува посетителите да даваат коментари за термилошкото решение.

Базата на *CILF*

Со цел да го збогати францускиот јазик и воедно да ја промовира неговата употреба во светот, Меѓународниот совет за француски јазик *CILF* (Conseil international de la langue française) создава терминолошка база како еден од инструментите преку кои може да се постигне ваквата цел. Таа е четиријазична и податоците ги дава на француски, англиски, германски и шпански јазик. Бараните термини се подредени по соодветни домени, а по пребарувањето се нуди и листа на изрази во кои тие можат да се сретнат. Освен припадноста на одреден домен, базата го определува терминот со куса дефиниција, како и со граматичка определба за родот.

Треба да се нагласи дека банката не нуди еквивалентни решенија за сите француски термини, и дека најчесто го изнесува англискиот еквивалент. Дефинициите се доста куси и понекогаш не го презентираат доволно исцрпно опсегот на терминот, а банката не дава ниту податоци за синонимите на одредени термини во рамките на францускиот јазик, како и разграничувачки насоки за употребата на синонимните варијанти.

Le Grand dictionnaire terminologique

Една од најзначајните терминолошки бази е онаа на Office québécois de la langue française. Поради специфичните општествени услови, односно официјалниот билингвизам кој постои во Канада, оваа банка пред себе поставува и специфични предизвици на кои треба да одговори. За разлика од претходната, оваа терминолошка банка нема само информативен карактер, туку и нормативен, односно препорачува употреба на одредени француски еквиваленти за одредени англиски термини. Таа своите услуги не ги става на располагање само на преведувачите, туку е и главен двигател на подготовката, координацијата и спроведувањето на терминолошките активности.

Една од нејзините најголеми предности е обемноста. Имено, таа располага со околу три милиони француски и англиски термини, распределени во двете домени. Термините се определени со дефиниции, со припадност на определена граматичка категорија и род, а за одредени термини, онаму каде што е потребно, дадени се дополнителни објаснувања, како на пример, еквивалент на одредена канадска институција во Франција, или пак, дополнителни податоци за самата институција во Канада. Сепак, станува збор за двојазична банка која предност му дава на францускиот јазик и која, иако дава упатства во однос на термините и синонимните варијанти, не дава примери за нивно користење. Терминолошките податоци се достапни на англиски, на француски и на латински јазик (најчесто за медицинската терминологија).

TERMIUM plus

Канадската влада има создадено термилошка банка на податоци која го носи називот *TERMIUM plus* и која првобитно била наменета да одговори на потребите на преведувачите. Базата е тријазична, така што термините се претставени на англиски, француски и шпански јазик. Во неа термините се дадени во одреден контекст (преку примери) или како дел од синтагми. Термините може да бидат дополнети и со белешки за нивната стандардизација.

Сепак, во оваа термилошка банка, неретко недостасува дефиницијата на соодветниот термин, што се смета за нејзин најголем недостаток. Преведувачот на правни текстови, кој не е во потрага по преводни еквиваленти на француски или шпански јазик, може веднаш да го насочи своето пребарување кон базата *Juridictionnaire*, која е дел од *TERMIUM plus*. Станува збор за речник, достапен во електронска форма, а според податоците содржани во него подоцна е изработена и базата.

Juridictionnaire е еднојазична термилошка база од областа на правната лингвистика која нуди огромна помош за преведувачите на правни текстови. Таа овозможува да се надминат бројните тешкотии кои се должат на специфичноста на правниот јазик, но и на специфичноста на канадското општество кое функционира според англискиот правен систем. Нејзина задача исто така е и да се бори против англизацијата не само на термините, туку и на синтаксата и стилот. Во таа смисла таа е наменета, пред сè, за канадските граѓани, но и за франкофоните од целиот свет. Станува збор за една мошне исцрпна база во која термините се дадени по азбучен ред. Правните термини се определени со детални дефиниции и податоци за контекстите во кои се сретнуваат како и за можностите за нивна употреба. Притоа, се даваат и синонимните варијанти на разгледуваниот термин. Повторно детално се разгледуваат разликите во нивното значење или употреба, со посебен осврт врз употребата на одредени термини во рамките на канадскиот правен систем. Ако постои потреба се даваат и одредени забелешки како да се одбегнува, под влијание на англискиот јазик, погрешната употреба на некои термини. Потоа, ако терминот се употребува во рамките на францускиот правен систем, неговата употреба е исто така подложена на детална анализа. Речникот нуди и листа на синтагми во кои се сретнува разгледуваниот термин, а и упатства за консултирање податоци за сродни термини. Широкиот опсег на термини како и деталноста во анализата на нивното значење и употреба ја наметнува оваа база како една од најзначајните од областа на правната терминологија.

Ресурсите на *СТТЈ*

Центарот за правен превод и правна терминологија – *СТТЈ* (Centre de traduction et de terminologie juridiques) нуди три термилошки ресурси

од областа на правната терминологија: *Juridictionnaire* (во електронска верзија или линк до *TERMIUM plus*) потоа *Juriterm* и *Répertoire des appellations*.

Juriterm

Juriterm е специјализиран терминолошки ресурс од областа на common law (обичајното право) кој содржи околу 14 000 заглавни зборови. За да се добие интегралната верзија на овој ресурс, потребно е да се плати одредена претплата, додека нецелосната верзија е бесплатно достапна. Во оваа терминолошка база, термините се дадени на англиски јазик, а потоа се понудени француски еквиваленти чија употреба се преферира. Јасно е дека станува збор за терминолошко помагало, наменето пред сè, за преведувачите кои работат во контекст на официјалниот билингвизам во Канада, но поради карактерот на фишите, овој ресурс може да биде интересен и за преведувачите на правни текстови воопшто.

Пребарувањето на термините во оваа база се врши според азбучен ред, а на секоја буква соодветствува листа на термини за кои се изработени фиши. Термините се определуваат и со потесните поддомени во кои се сретнуваат, се наведуваат можностите за забуни со други блиски термини, а во одредени случаи се наведува и генеричкиот термин. Потоа, се наведува францускиот еквивалент чија употреба се препорачува, а се прикажуваат и изворите во кои терминот бил наведен.

Répertoire des appellations

Répertoire des appellations (Листа на звања) претставува англиско-француски ресурс кој ги дава називите на звањата кои се во употреба во земјите во кои важи обичајното право. Оваа листа ги нуди француските еквиваленти за англиските називи кои означуваат судски звања, потоа таа нуди и листа на судови, листа на адвокатски здруженија и комори кои се двојазични, како и на двојазична правна периодика. Ваквиот ресурс има првична задача да ја олесни работата на правните преведувачи кои работат во рамките на земји со востановено обичајно право, но таа може да му ја олесни работата и на преведувачот кој бара француски еквивалент, за одреден термин од овој тип. Ваквите документи се исто така значајни бидејќи укажуваат на потребата на терминолошка унификација, па можат да послужат како пример за изработка на вакви документи и во нашата земја, со што би се надминало разногласието, особено при преведувањето на официјалните документи. Листата е достапна во pdf формат.

TERMISTI

Со терминолошки ресурси располага и *Термисти* – центар за применета лингвистика при Високиот институт за преведувачи и толкувачи ([Institut supérieur de traducteurs et interprètes](#)). Меѓу другите податоци со кои

располага оваа страница, таа нуди и глосари кои опфаќаат одредени строго-стручни домени. Кога станува збор за правото може да се одделат неколку глосари, како оној за законодавство за доброволен прекин на бременоста, за кооперативно здружување, за наследство, за закуп, за кредит. По одбирањето на соодветниот домен корисникот добива азбучен индекс на термините од тој домен, а со тоа и терминолошки фиши. Податоците во овие глосари се понудени на француски и на шпански јазик, иако глосарите од другите домени опфаќаат и други јазици како што се англискиот, германскиот, италијанскиот и холандскиот јазик. Терминолошките фиши се структурирани на следниот начин: тие содржат заглавен збор, домен на кој припаѓа терминот, неговата граматичка категорија и род, синоними, дефиниција, извор на дефиницијата, по потреба и упатна забелешка за друг сроден термин, а поретко и индикации за веродостојноста на фишата, еквиваленти на другите јазици и автор на фишата. Таа го дава и контекстот, односно правниот акт во кој се сретнува соодветниот термин. Податоците се востановени од страна на специјализирани терминолошки комисији, од Генералната комисија за терминологија и неологија како и од Генералната делегација за француски јазик и за јазиците на Франција. Сепак, нејзината содржина е приспособена на потребите на француската заедница во Белгија, согласно со истражувањата за употребата на термините, спроведени од страна на Терминолошкиот центар од Брисел, како и од центарот Термисти.

Недостатоците на овој ресурс се должат, пред сè, на посромниот обем, а особено на бројот на опфатени домени. Од друга страна, пак, иако се дадени синонимите за соодветниот термин, фишите не содржат упатства за разликите во употребата или значенските нијанси.

TERMDAT

Со сопствена терминолошка банка наречена *TERMDAT* располага и Федералната канцеларија на Швајцарската федерација. Овој ресурс е изработен и се ажурира од страна на Секторот за терминологија кој работи во нејзини рамки. Станува збор за стручна банка на податоци чија цел е да ја собере и распространи терминологијата која се однесува на швајцарското право и администрација, како и воопшто на јавниот сектор и тоа на јазиците кои се во употреба во Швајцарија, односно француски, германски, италијански и реторомански, како и на англиски и некои други јазици, како кинескиот, на пример. Оваа банка е доста исцрпна и располага со околу 400 000 фиши. Термините во терминолошките фиши се определени со дефиниција, но и со забелешки во однос на употребата. Потоа, термините се определени, не само според доменот на кој припаѓаат, туку, исто така и според потесните поддомени, а дадени се и сложените термини во кои терминот може да се сретне. Оваа банка нуди и корисни податоци за официјалните

називи и кратенки на разни швајцарски и меѓународни организации, како и називи и кратенки за сите швајцарски правни акти.

Македонски терминолошки ресурси

Интернет мрежата не располага со голем број терминолошки ресурси, кои ги опфаќаат македонскиот и францускиот јазик. Имено, станува збор за бази на податоци, кои се понудени како опција на Интернет страниците, пред сè, со забавна содржина. Такви се двојазичните бази на *идивиди* и на *он.нет*. Од друга страна, посериозен ресурс за преведувачот на правни текстови е *Прирачникот за преведување на правните акти на Република Македонија*.

Прирачник за преведување на правните акти на Република Македонија

Прирачникот за преведување на правните акти на Република Македонија е резултат на потребата да се преведе *acquis communautaire* на македонски јазик. За разлика од првото издание, објавено исто така во 2010 година, кое ги дава само англиските еквиваленти за македонските термини, второто издание, предмет на наш интерес, нуди преводни еквиваленти на француски, германски и македонски за англиските термини. Потребата да се претстават термините, синтагмите и фразите на повеќе јазици произлегла од фактот што понекогаш, поради недоволната јасност на англискиот текст се јавува потреба да се консултираат текстови напишани на други јазици.

Значењето на овој терминолошки ресурс за преведувачот на правни текстови се огледа во неколку аспекти. Прво, тој става на располагање еквиваленти за термини кои неретко означуваат институција или официјален документ. Дел од презентираниите термини може да се сретнат во општиот правен јазик, па би му биле од корист на секој преведувач кој преведува правен текст. Во Правилникот се исто така поместени препораки не само на рамниште на терминологија, туку и на синтакса, морфологија и на текст.

На терминолошко рамниште сретнуваме препораки за употреба на специфични термини како што се кратенки и акроними, од една страна, но и латински термини, од друга. Акронимите се детално распределени во неколку групи, во зависност од тоа дали се вкоренети во употребата во оригинална форма или се преведени, како и во зависност од тоа дали се преведени институциите на кои упатуваат. Кога станува, пак, збор за латинските термини постои препорака за замена на ваквите термини со соодветни македонски еквиваленти, освен кога станува збор за термини чија употреба е широко распространета како што е, на пример, случај со терминот *ad hoc*. Освен на терминолошко рамниште, во Правилникот срет-

нуваме и препораки за преведување на разни граматички структури, па дури и препораки за преведување на различни форми на текст. Со ваквата структура, Правилникот се издвојува како најсериозен ресурс за преведувачот на правни текстови, кој ги опфаќа и францускиот и македонскиот јазик. Всушност, ваквото претставување на термините ги отвора портите кон една посериозна стандардизација на термините во оваа област, а податоците кои не се стриктно од термилошка природа можеме да ги сметаме како дополнителен бенефит за преведувачот на правни текстови.

Сепак, и овој ресурс има одредени ограничувања. Прво, тој се однесува на одреден, строго определен контекст - [-] преведувањето на *acquis communautaire*, па термините се главно ограничени на контекстот на правото на Европската Унија. Потоа, одредени преводни решенија, функционираат и се карактеристични само за контекстите дадени во тој документ и не може да се обопштуваат. На пример, *meeting in the composition of the Heads of State or Government* е преведено како *состанок на ниво на шефови на држави или на влади*, а на француски јазик како *réuni au niveau des chefs d'Etat ou de gouvernement*. Француското преводно решение не може да се земе за општоважечко затоа што *réuni* не е еквивалент на македонскиот термин *состанок*. Исто така, овој ресурс не нуди дефиниции, објаснувања за значенските нијанси, па во таков случај преведувачот на правни текстови ќе биде приморан да посегне по еднојазичен термилошки ресурс³.

Речникот на идивиди

Страницата *идивиди* нуди можност за консултирање на општ Француско-македонски и Македонско-француски речник. Станува збор за база која не е плод на сериозна термилошка работа, туку, која нуди прво заглавен термин, а потоа терминот е пронајден во одреден контекст, за кој е понуден севкупен еквивалентен контекст. Од тука произлегува и ползата која од овој речник би ја имал преведувачот на правни текстови, затоа што одредени термини се претставени како синтагми или во поширок контекст, што овозможува и правилен избор на соодветен преводен еквивалент. Така, на пример, за зборот *предлог*, дадени се неколку правни контексти: *предлог на закон што е на разгледување во Собранието*, *предлогот беше усвоен*, *предлог според кој Собранието ја става под прашање одговорноста на Владата* итн. Сепак, станува збор за ресурс кој не дава никакви граматички одредници, не дава ниту дефиниции, па во таа смисла не ги ни разграничува значенските нијанси. На пример, за терминот *вонредна состојба* понудени се два еквивалента : *état de siège* и *état d'urgence* без да се назначат разликите меѓу еквивалентите. Базата исто така ги нуди само основните

³ За подетална анализа на *Прирачникот* види Јакимовска : 2013.

правни термини, па недостасуваат термини од типот на *казниво дело, деловна способност, недоверба на влада* (терминот треба да се бара кај контекстите на терминот *предлог*, но не постои упатна белешка).

Речникот на *он.нет*

На страницата на *он.нет* исто така може да се консултира двојазичен Француско-македонски и Македонско-француски речник. Станува збор за ресурс кој е уште пооскуден од претходниот и во кој, во француската база, недостасуваат термини од типот на *magistrat, avocat*, односно недостасуваат основни правни термини. Единствена негова предност е што дадените термини неретко се дадени во рамки на контексти или синтагми, но недостасуваат граматички одредници, дефиниции и појаснувања, а понекогаш дури и понудените контексти не соодветствуваат на јазичната реалност. На пример, во Македонско-францускиот речник понуден е изразот *адвокат на она што тешко се брани* кој не е својствен за македонскиот јазик. Ваквото решение веројатно било наметнато поради фактот што во базата веќе постоела француската синтагма *l'avocat du diable*.

Заклучок

Од обработеното можеме да изнесеме повеќе заклучоци.

Пред сè, предностите на терминолошка банка како извор на терминолошки податоци се должат на нејзината флексибилност, актуелност, достапност и објективност на терминолошките податоци, гарантирани од страна на група терминолози. Кон тоа може да се додадат и воведувањето на сликата (и тонот) при претставување на терминот. Притоа, банките на податоци се особено важни за преведувачите на стручни текстови (во кои се разбира, спаѓаат и преведувачите на правни текстови) бидејќи тие овозможуваат преведувачот да се информира за значењата на одредени поими, како и за неонимите кои се стандардизираат.

Кога станува збор за францускиот и македонскиот јазик, јасно е дека по квалитетот и обемноста предничат базите кои го опфаќаат францускиот, но не и македонскиот јазик. Изборот на терминолошки ресурс меѓу франкофонските терминолошки банки, зависи од конкретната потреба на преведувачот. Во случаи кога преведувачот е соочен со неоним, од полза ќе му биде базата *FranceTerme*. Ако текстот се однесува на законодавството на Европската Унија, може да ја користи базата *IATE*, ако, пак, станува збор за законодавството на Швајцарија – *Termdat*, канадското право е опфатено и во базата *Juridictionnaire* и во базата *Grand dictionnaire terminologique*. Всушност, базата *Juridictionnaire* е најисцрпен терминолошки ресурс за преведувачот на правни текстови, кој опфаќа повеќе јазични нивоа и во кој се изнесени детално и елементи кои се однесуваат на правната наука, но и особеностите на канадскиот правен систем, кои се значајни за да се постигне успешен превод.

Двојазични термилошки ресурси на македонски јазик, за жал, има малку. Термилошките бази, се повеќе со забавен карактер и нивната изработка не се одликува со сериозен термилошки пристап. Во таа смисла, на преведувачот во потрага по двојазичен термилошки ресурс на располагање му стои *Прирачникот за преведување на правните акти на Република Македонија*, кој може да биде појдовна точка за изработка на сериозен правен термилошки ресурс.

БИБЛИОГРАФИЈА

- CABRE, Maria Teresa. (1998). *La Terminologie*. Québec: Les Presses de l'Université d'Ottawa.
- GOUADEC, Daniel. (1990). *Terminologie, Constitution des données*. Paris: AFNOR.
- KOCOUREK, Rostislav. (2001). *Essai de linguistique française et anglaise. Mots et termes. Sens et textes / Essays in french and english linguistics. Words and Terms, Meanings and Texts*. Louvain – Paris – Sterling, Virginia: Editions Peeters, Bibliothèque de l'information grammaticale.
- JAKIMOVSKA, Svetlana. (2013). "Standardization of the Macedonian and French Legal Terminology as a Pre-Condition for a Successful Implementation of Euro-Atlantic Integrations", in *Balkan Social Science Review*, vol. 1, june 2013, p. 115-126.
- LERAT, Pierre. (1995). *Les langues spécialisées*. Paris: PUF.
- PICOTTE, Jacques. (2008). *Juridictionnaire : recueil des difficultés et des ressources du français juridique*. Université de Moncton.
<<http://www.cttj.ca/Documents/Juridictionnaire.pdf>>
- RONDEAU, Guy. (1984). *Introduction à la terminologie*. Chicoutimi: Gaëtan Morin.

САЈТОГРАФИЈА

- CILF – Conseil international de la langue française
<<http://www.cilf.org/bt.fr.html>>
- CTTJ – Centre de traduction et de terminologie juridiques, Faculté de droit, Université de Moncton <<http://www.cttj.ca/>>
- FranceTerme <<http://franceterme.culture.fr/FranceTerme/>>
- IATE – Inter-Active Terminology for Europe <<http://www.iate.europa.eu>>
- IDIVIDI.com.mk – Лексикон <<http://www.idividi.com.mk/recnik/>>
- Juridictionnaire, TERMIUM Plus*
<<http://www.btb.termiumplus.gc.ca/tpv2guides/guides/juridi/index-fra.html?lang=fra>>

Juriterm, Centre de traduction et de terminologie juridiques, Faculté de droit,
Université de Moncton

<<http://www8.umoncton.ca/cttj/juriterm/cttj/juriterm.dll/EXEC>>

Le grand dictionnaire terminologique (GDT), Office québécois de la langue
française <<http://www.granddictionnaire.com>>

On.net – Речник <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&ved=0CCwQjBAwAQ&url=http%3A%2F%2Frecknik.on.net.mk%2F&ei=IHIJUtXUIs7b4QSDzIAg&usq=AFQjCNE-2h8z-oPmY-cH_2Fna0cGWbM6w>

Прирачник за преведување на правните акти на Република Македонија,
Влада на Република Македонија, Секретаријат за европски прашања,
Скопје, 2010

<<http://www.sep.gov.mk/data/file/Preveduvanje/Priracnik%20za%20preveduvanje%20na%20pravnite%20akti%20na%20RM%20final.pdf>>

Répertoire des appellations en usage dans les régimes de common law anglais-français / Titles and Designations in Commun Law Jurisdictions English-French, Université de Moncton, Centre de traduction et de terminologie juridique, 2011⁴

<http://cttj.ca/docs/Repertoire_Appellations.pdf>

TERMDAT – Suisse <<http://www.termdat.ch/>>

TERMISTI – Centre de recherche en linguistique appliquée, Institut supérieur de traducteurs et interprètes, Haute École de Bruxelles

<<http://www.termisti.org/termisti.htm>>

TERMIUM Plus. La Banque de données terminologiques

<<http://www.btb.termiumplus.gc.ca/tpv2alpha/alphafra.html?lang=fra&index=alt>>

**ЕЛЕКТРОНСКИТЕ
РЕСУРСИ**

И

**ПРОУ(ИЗУ)ЧУВАЊЕТО
НА КНИЖЕВНОСТА**

ВЛАДИМИР МАТИНОВСКИ

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

ПРО(ИЗ)УЧУВАЊЕТО НА КОМПАРАТИВНАТА КНИЖЕВНОСТ ВО ДОБА НА ИНТЕРНЕТ

ABSTRACT: Since its beginning as a literary and scientific discipline, comparative literature has been oriented towards the study of the connections between the various literary and cultural traditions, which requires the gathering of relevant data, as well as the process of selection and analysis of a vast, almost "neverending" literary corpus. The goal of this paper is to provide an overview and analysis of a number of relevant websites, portals and electronic magazines in the field of comparative literature. During the analysis of the selected digital sources, we shall put special focus on: the "applicability" of electronic resources in teaching and curricula of general and comparative literature; the possibilities for searching and consulting relevant sources within the general framework of this discipline; initiatives for development of an international specialised reference bibliography for this type of research; as well as the potential for networking of researchers in the field of comparative literature.

Key words: comparative literature, electronic resources, the internet, ICLA/AILC, REELC / ENCLS, Mirage/Мираж, networking

Воведни напомени

Во обидот да ја согледаме улогата на електронските ресурси во наставата и во истражувачката дејност во доменот на компаративната книжевност ќе започнеме со една споредба. Авторот на овие редови започна да студира општа и компаративна книжевност на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ пред точно две децении т.е. во учебната 1993/94 година. Тогаш зборовите „интернет“ или „електронски ресурси“ беа еден вид „апстрактни именки“.¹

Со други зборови, пред две децении компјутерите ги користевме пред сè како еден вид пософистицирани „машини за пишување“. Следствено, пред две децении „препорачаната литература“ по сите/најголемиот број предмети требаше да се бара во библиотеките. Најчесто безуспешно.

¹ За да се долови присутноста/отсутноста на компјутерите и електронските ресурси во наставата и во секојдневниот живот од тоа време во однос на денес (2013 година), се чини, доволна ќе биде една едноставна споредба: авторот на овој текст го објави својот прв печатен прилог во списанието *Студенски збор*, кое, за жал, денес не постои. Тогаш соработниците-студенти ги носеа своите текстови напишани „на рака“ и потоа со часови чекаа на ред за да ги „внесат“ во некои од слободните компјутери во редакцијата. Денес на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ има неколку електронски лаборатории и еден мултимедијален центар.

Ако некоја стручна книга се нарачаше преку „меѓубиблиотечно позајмување“, таа можеше да пристигне (во подобрите случаи) во наредниот семестар. Можеби ова за колегите кои денес студираат компаративна книжевност звучи како „фикција“. Можеби и во тоа време ќе помислевме дека станува збор за „научна фантастика“ дека за само неколку секунди и со неколку „кликнувања“ на екранот би ни биле достапни безброј книжевни дела или статиите што професорите ни ги препорачале за читање...

Се наметнува прашањето: што битно се има променето во студиите по општа и компаративна книжевност во изминатите две децении како резултат на промените во примената на дигиталните технологии и електронските ресурси? Би можеле да дадеме многу одговори, ама првиот би бил: во меѓувреме на македонски јазик се објавени неколку клучни учебници и прирачници за компаративна книжевност, меѓу кои што се реномираните книги-учебници на Ив Шеврел, Даниел-Анри Пажо и Армандо Њиши, кои изобилуваат со референци за научната дисциплина. Но за разлика од пред дваесет години, кога тие референци се доживуваа како „фантомска библиографија“ (како што гласеше насловот на еден критички интониран текст во *Студентски збор*), токму благодарение на интернет, денес голем број статии и трудови се достапни за студентите и за проучувачите на компаративната книжевност.

Компаративната книжевност и интернет

Уште од своите почетоци како книжевно-научна дисциплина, компаративната книжевност е ориентирана кон проучувањето на врските меѓу различните книжевни и културни традиции, што подразбира прибирање релевантни податоци, селекција и анализа на еден огромен, речиси „бесконечен“ литературен корпус.²

Имајќи предвид дека научната библиографија од овој научен домен секојдневно расте со вртоглава брзина, напоредно со корпусот од тн. „светска“ книжевност, тогаш би морале да напоменеме дека електронските ресурси, вклучувајќи ги и специјализираните веб-страници и електронски списанија стануваат неопходни „орудија/алатки“ како во студирањето (изучувањето), така и во научно-истражувачката дејност (проучувањето) во сферата на компаративната книжевност.

² Постојат најмалку две значајни конгруенции/врски меѓу концептот на книжевно-научната и академската дисциплина општа и компаративна книжевност и интернетот: 1) уште од зачетоците на концептот за *светска* литература, кој им се припишува на германските романтичари, е засегнат нов епистемолошки хоризонт во проучувањето на книжевноста како светски, глобален феномен, слично како и во концептот за „глобална мрежа“; 2) токму компаративното проучување на книжевноста се залага за надминување на закостенетата дихотомија „големи“ наспрема „мали“ книжевности/култури и аналогната дихотомија „центар - приферија“, која во дигиталното доба се прави обид да се релативизира.

Од оваа перспектива, целта на овој прилог е да понуди преглед, еден вид мала „панорама“, како и анализа на неколку значајни веб-страници, портали и електронски списанија од доменот на компаративната книжевност. Особен акцент во анализата на посочените дигитални извори ќе биде ставен на:

- „применливоста“ на електронските ресурси во наставата по општа и компаративна книжевност;
- можностите за пребарување и консултирање на релевантни извори во доменот на дисциплината;
- иницијативите за составување на меѓународна специјализирана библиографија за овој тип истражувања; како и
- потенцијалите за вмрежување на проучувачите-компаратисти.

AILC/ICLA (Меѓународна асоцијација за компаративна книжевност) <http://www.aile-icla.org/site/>

И пред појавата на интернет, проучувачите-компаратисти од целиот свет и од универзитетските центри од сите меридијани организирале повеќе облици на меѓународна научна соработка, а стожерните активности од овој комплексен домен се артикулираат преку Меѓународната асоцијација за компаративна книжевност (AILC/ICLA). Клучен настан во промислувањето на епистемолошките и теориските прашања и насоки на развој на дисциплината се токму светските конгреси кои од 1955 година континуирано се одржуваат на секои 3 години, заклучно со неодамнешниот Конгрес во Париз, кој се одржа во јули 2013 година.

Би можело да се каже дека Зборниците од конгресите на AILC/ICLA, во кои се објавени и прилози на плејада македонски компаратисти, добиваат статус на неодминлива научна литература неопходна за сите степени (прв, втор и трет циклус) на изучувањето на компаративната книжевност како академска дисциплина: тие се едни од клучните „материјали“ преку кои можат да се следат развојните тенденции на многубројните субдисциплини, трендови и методолошки насоки на компаративната книжевност. Имајќи предвид дека во тој „океан“ од релевантни научни трудови е пожелно да нурне секој проучувач на оваа дисциплина, веднаш се наметнува прашањето за достапноста на „результатите“ од Конгресите. Бидејќи станува збор за повеќетомни зборници (низа од десетина метри испечатен материјал), кои, за жал, не се достапни во библиотеките во Македонија, наставниците и студентите од Катедрата за општа и компаративна книжевност се упатени на нивно пребарување со помош на дигиталните технологии.

На официјалниот сајт на Меѓународната асоцијација за компаративна книжевност (<http://www.aile-icla.org/site/>) во дигитална форма (и слободен пристап) се достапни сите зборници со научни трудови од речиси

сите претходни дваесет меѓународни Конгреси на Асоцијацијата (почнувајќи од Конгресот во Венеција одржан во 1955 година до Конгресот во Рио де Жанеиро во 2007 година) со исклучок на последните два конгреси во Сеул 2010 година и Париз 2013 година. Покрај тоа, оваа веб-страница овозможува консултирање и на 27 изданија на билтенот **Recherche Littéraire / Literary Research (Книжевно проучување)**, како и на публикациите од макропроектот „Компаративна историја на литературите на Европските јазици“.

Покрај достапноста на базата на базични материјали од областа на дисциплината, оваа веб-страница ги информира компаратистите од целиот свет за членките на Меѓународната асоцијација за компаративна книжевност (36 национални друштва за компаративна книжевност, меѓу кои и ДККМ – Друштвото за компаративна книжевност на Македонија, (http://www.ailec-icla.org/site/?page_id=31), како и за идните активности на пример, наредниот Конгрес, што ќе се одржи во Виена во 2016 година.

REELC/ENCLS (Европска мрежа за компаративни книжевни студии) <http://encls.net/>

Мошне значајна за развојот на македонската актуелна компаративна наука е и Европска мрежа за компаративни книжевни студии, чијшто 4. конгрес се одржа токму во Скопје и Охрид во септември 2011 година, во организација на Институтот за македонска литература при универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и Друштвото за компаративна книжевност на Македонија. Како илустрација за полезноста на дигиталните медиуми за наставата и развојот на дисциплината, би можеле да напоменеме дека печатениот зборник од Конгресот *Literary Dislocations / Déplacements littéraires / Книжевни дислокации*, во кој се поместени и многубројни статии на македонските компаратисти, е достапен во дигитална форма токму преку веб-страницата на оваа асоцијација. (<http://encls.net/?q=newpublication/literary-dislocations-4th-international-reelcencls-congress-deplacements-litteraires>).

Сајтот на Европска мрежа за компаративни книжевни студии (REELC/ENCLS), покрај пристапот кон билтените на асоцијацијата, библиографиите на членовите и дата-базата на студии од областа на компаративната книжевност, редовно нуди увид во научни конференции и симпозиуми од доменот на оваа дисциплина, како и интерактивни форуми посветени на актуелни теми, како на пример за концепирањето на новите учебници и прирачници посветени на компаративната книжевност во различни академски средини.

Посебно значаен аспект на оваа мрежа е дека во неа членуваат и поединци но и референтни научно-истражувачки институции на кои се предава и изучува компаративната книжевност, како и национални асоцијации и здруженија од оваа област. Еден од актуелните проекти на оваа

мрежа е подготовката на меѓународна библиографија посветена на референтни книги и статии во кои се анализираат методолошките позиции на компаративната книжевност како пристап во проучувањето на книжевноста, но и како академска дисциплина. Клучната „целна група“ на проектот, раководен од страна на професорот Бернар Франко од Универзитетот Париз IV, се токму студентите кои ја изучуваат оваа дисциплина.

**Македонската компаратистика и електронските ресурси
(Електронско компаратистичко списание *Мираж/Mirage*
<http://www.mirage.com.mk/>)**

Благодарение на електронското списание *Мираж/Mirage*, кое токму оваа година слави јубилеј од една деценија со објавени 30 броја, македонската компаратистика веќе подолго време ги користи предностите на дигиталните технологии во доменот на наставните и истражувачките активности.³

Во уредувањето на првите два броја на списанието учествуваат млади компаратисти од **Ателјето за креативно пишување** при Катедрата за општа и компаративна книжевност на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“. Соработници автори и преведувачи се млади компаратисти, како и членовите на Катедрата за општа и компаративна книжевност, односно членовите на Друштвото на компаратистите на Македонија. Основач и прв уредник на ова електронско списание е проф. д-р Катица Кулавакова. Главен уредник е проф. д-р Марија Ѓорѓиева Димова, технички уредник е магистрантот Виктор Јованоски, а редакцијата е составена и од наставниот кадар на катедрата за ОКК.

Многубројните студии, статии, херменевтички прикази и методолошки огледи се распоредени во неколку внатрешни портали: **Книжевна херменевтика, Интертекстуалност, Интермедијалност, Теориски дискурси (Дискурсот за Другиот...), Компаративни поетика и Хибрид**. Ова електронско списание е особено битно како алатка во наставата на катедрата за општа и компаративна книжевност, на сите три циклуси, бидејќи:

³ Покрај електронското списание *Мираж*, од неодамна во дигитална форма, преку страницата на Институтот за македонска литература е достапно и компаратистичкото списание CONTEXT/КОНТЕКСТ, кое е меѓународно научно списание за компаративна книжевност и интердисциплинарни културолошки истражувања. Во него се објавуваат рецензирани и типологизирани прилози на англиски и на македонски јазик. Списанието го оформи својот сегашен профил во осмиот број, објавен во 2010 година (претходните седум броја беа печатени под насловот Книжевен контекст). Списанието го уредува меѓународен редакциски одбор, а главен уредник е д-р Соња Стојменска-Елзесер.

1) преку списанието се достапни референтни теориски трудови и студии, преведени на македонски јазик (најчесто од страна на студентите) и

2) токму ова електронско списание е медиум во книжевната и научната јавност за првите објави на младите компаратисти докторанди, постдипломци и студенти.

Оттука, би можеле да констатираме дека наведените електронски ресурси, но и многу други, постепено стануваат интегрален дел од студиите по општа и компаративна книжевност и прераснуваат во алатка во наставниот процес.⁴

Наместо заклучок

(Компаративната книжевност и социјалните мрежи)

Честопати можеме да чуеме дека еден од главните „виновници“ зошто младите се оддалечуваат од книгата е интернетот, а особено социјалните мрежи. Познатата поговорка „Животот пишува романи, а сите читаат хороскоп“ денес има нова варијанта „Најдобрите романи се веќе напишани, ама повеќемината читаат статуси на социјалните мрежи“. Но еден свеж пример може да ни покаже дека социјалните мрежи можат да бидат и полезни, нудејќи можности за вмрежување на студентите и проучувачите од сродни студиски области. Имено, токму по иницијатива на студентите по општа и компаративна книжевност (особено оние од втора година во учебната 2012/2013 година) на социјалната мрежа *facebook* е создадена група „Компаратисти од поранешна Југославија“ (со околу 480 членови). Оваа група е во постојано „проширување“ и не се ограничува само на „виртуелната комуникација“.

Имено, користејќи ги предностите на дигиталната технологија, студентите по општа и компаративна книжевност од Универзитетите во Скопје, Белград, Нови Сад и Загреб, во април 2013 година токму на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ одржаа четиридневна исклучително продуктивна студенска конференција, на која ги споредуваа наставните планови, слушаа предавања, ама и договорија многу облици на соработка, како што е, на пример, наредната конференција во Загреб (ноември 2013 година) на тема „Перспективите на компаративната книжевност“. Младите колеги компаратисти очигледно во тие перспективи ги вградуваат и

⁴ Како илустративен пример би можел да го посочам моето искуство од наставата по предметот *Книжевност и ликовните уметности*. Благодарение на интернет и опремата за проекција, на часовите лесно ни се достапни иконографските извори на книжевните текстови, така што студентите можат да ги анализираат односите слика-текст во „присуство“ на сликата во училницата. Како пример би можеле да ја посочиме и наставата по предметот *Книжевност и филм*, што го предава проф. д-р Славица Србиновска.

можностите што ги отвораат електронските ресурси и новите облици на дигитална комуникација, како алатки во студирањето и проучувањето на книжевноста, сфатени како постојан дијалог и споделување искуства.

БИБЛИОГРАФИЈА

Азбучна

- ЊИШИ, Армандо, (прир.): *Компаративна книжевност*, Скопје, ДККМ и Магор, 2006.
- ПАЖО, Даниел–Анри: *Опита и компаративна книжевност*. Прев. Благоја Велковски–Краш, Скопје, Македонска книга, 2002.
- ПРОКОПИЈЕВ, Александар: *Борхес и компјутерот*. Скопје, Магор, 2005.
- ШЕВРЕЛ, Ив: *Компаративна литература*, Прев. Анка Ѓурчинова, Скопје, Магор, 2005.

Абecedна

- Dictionnaire des Genres et notions littéraires*, Paris, Encyclopædia Universalis Albin Michel, 2001.
- Literary Dislocations/Déplacements littéraires/Книжевни дислокации* (ed. S. Stojmenska-Elzeser/V. Martinovski), Скопје, Институт за македонска литература, 2012.
- Rečnik književnih termina*, Beograd, Nolit, 1992.

САЈТОГРАФИЈА

- <<http://www.aile-icla.org/site/>>
- <<http://encls.net/>>
- <<http://www.mirage.com.mk/>>
- <<http://www.fabula.org/>>

SNEŽANA PETROV

Université "Sts Cyrille et Méthode", Skopje

LES NOUVELLES TECHNOLOGIES DANS L'ENSEIGNEMENT DE LA LITTÉRATURE

ABSTRACT : L'intérêt des nouvelles technologies dans l'éducation ne fait plus débat mais est-ce faisable dans tous les domaines ou toutes les matières du programme éducatif ?

En ce qui concerne l'enseignement de la littérature, feuilleter un bon livre ne fournit pas la même sensation que feuilleter un e-book sur une tablette. Dans la littérature, nous abordons des questions de sentiments humains, de relation ou de communion entre le lecteur et l'auteur. Nous nous rendons compte que " grâce " à l'outil technologique de moins en moins d'étudiants lisent les livres qui sont au programme mais se fournissent d'informations qu'ils trouvent sur le net sans avoir même jeté un regard sur l'œuvre à proprement parler. Pour intéresser nos étudiants nous incorporons d'autres arts comme le cinéma, mais l'adaptation d'une œuvre littéraire à l'écran en majeure partie dénature celle-ci. Le cinéma ne peut remplacer la lecture d'un bon livre, ce qui peut se faire dans tous lieux, à tous moments, au gré de son humeur.

Dans notre étude, nous allons identifier les outils technologiques qui sont à notre disposition et nous allons analyser leur possible utilisation et le résultat de celle-ci dans l'enseignement de la littérature.

Mots-clés : TICE, nouvelles technologies, littérature, enseignement, enseignant, apprentissage de la langue, livre

Par cette communication, je voudrais partager avec vous mes expériences et mes réflexions, mes certitudes et mes doutes, mes pratiques et mes prises de position quant à l'utilisation des nouvelles technologies dans le domaine de l'enseignement de la littérature.

Par définition, les nouvelles technologies que sont les TICE (technologies de l'information et de la communication pour l'enseignement) sont des outils technologiques et des produits numériques qui peuvent servir à l'enseignement et à l'éducation. Ils proposent un rythme d'enseignement différent par rapport aux méthodes traditionnelles en créant de nouvelles dynamiques pédagogiques pour l'enseignement et l'apprentissage, ils permettent de relier plus rapidement des informations et donc des savoirs à une problématique, de mieux travailler et probablement de mieux produire.

Pourquoi utiliser ces nouvelles technologies? Parce que nous nous trouvons en face d'une génération qui n'a pas connu autre chose que les nouvelles technologies, une génération qui vit dans et par elles. Il y a une nette différence entre travailler avec un outil et vivre dans un monde formé avec ces outils. Notre génération s'est adaptée aux nouvelles technologies, la génération de nos étudiants fait avec. Nous ne pouvons rivaliser avec ces jeunes, nous serons toujours à la traîne. Il suffit de les voir à quelle vitesse ils sont capables d'écrire un texto avec deux

pouces sur leur portable. Ils vivent dans un monde connecté, dans leur monde restreint à la Toile. Nous ne pouvons rivaliser avec ce monde virtuel qui a oublié le monde réel. Nous vivons une transformation majeure qui ne peut qu'évoluer et ne peut être arrêtée.

Ces nouvelles technologies ont-elles touchées le domaine de l'enseignement ? Présentement, les ressources apportées par les TICE sont nombreuses. Elles forment des groupes comme celui des logiciels (texte, image numérique, son) utilisés à des fins d'enseignement ou d'apprentissage; celui des Banques de données et d'informations (documents numériques: images, vidéos, texte, etc.) qui peuvent servir comme supports de cours pour l'enseignant ou comme source d'information pour les élèves; celui des manuels numériques (vidéos...) et des outils de navigation unique ou de travail personnel (exerciseurs, laboratoire personnel), etc. Donc ces outils vont du simple didacticiel à la plateforme d'apprentissage en ligne.

Où est la place des enseignants ?

La politique des gouvernements pousse les enseignants à modifier et d'une certaine façon à améliorer et actualiser leurs techniques d'enseignement pour répondre à un nouveau public dont les besoins semblent être différents, ce qui implique un mode d'apprentissage différent. Dans cet esprit, notre gouvernement et nos établissements ont pris l'initiative d'une connexion internet, les universités et la majorité des établissements scolaires lancent même leurs sites Web pour une meilleure visualisation sur la Toile. Cependant, tout développement de l'usage des TICE dans les établissements doit tenir compte des contraintes matérielles (accessibilité, maintenance, modernisation du parc informatique de l'établissement) et institutionnelles (programmes, les horaires, les sessions d'examens). Là-dessus, il ne faut surtout pas oublier la motivation des enseignants à utiliser ces nouvelles technologies et à leur relative formation. Il y a de plus en plus de pionniers dans cette affaire, mais j'ai le sentiment que nous ne serons jamais de vrais spécialistes dans l'utilisation de ces techniques. Des formations continues pour les enseignants ont été organisées, mais tous ne sont pas forcément compétents dans l'usage des TICE ou du moins le sont sur le moment, pendant la durée de la formation, pour être entraînés ensuite par la vague des contraintes de l'enseignement.

Qu'est-ce que nous apportent ces nouvelles technologies?

Les nouvelles technologies et les didactiques modernistes devraient apporter un supplément de rapidité, d'exactitude et d'exhaustivité. Ces innovations technologiques ne peuvent être rejetées, mais nous pouvons éviter certaines dérives. L'apprentissage de la langue peut être facilitée par ces technologies mais rien ne peut remplacer un bon livre, un manuel, une grammaire ou un livre de conjugaison. La machine n'est pas en mesure de corriger toutes les fautes ; les logiciels de correction peuvent aider mais ils sont loin de pouvoir remplacer la réflexion et faire le choix entre deux adjectifs ou l'utilisation d'un certain accord par rapport à un autre. Ces dernières années, dans différents pays dont la France, la démagogie a été telle que

nous avons supprimé la dictée du programme ce qui, à mon avis, a été une erreur car elle offrait le sens de l'attention chez l'élève ou l'étudiant et menait à une meilleure prononciation. La lecture demeure un entraînement nécessaire à l'orthographe et donc à l'apprentissage de la langue. La lecture reste une nécessité même dans ce monde de l'information et des nouvelles technologies. La lecture permet l'apprentissage d'une langue étrangère, permet de développer son imaginaire, de structurer sa pensée, d'acquérir du vocabulaire, de communiquer en langue étrangère.

Les nouvelles technologies pour les personnes qui aiment le maniement des livres, qui aiment toucher et respirer l'odeur du papier, qui aiment découper les pages d'anciens livres, ne peuvent être que blasphématoires. Etudier une œuvre littéraire c'est communier avec l'auteur et son œuvre. Lire et relire une œuvre pour bien la comprendre, la sentir, se l'approprier, est-ce qu'un disque dur peut vous offrir cela ? Il est vrai que nous avons les e-book, les bibliothèques numériques, la médiathèque en ligne, Numilog de l'Institut français de Skopje, mais rares sont encore les livres des grands classiques de la littérature française. Rares sont aussi les étudiants qui se lancent dans la lecture d'un livre et de plus en plus nombreux sont ceux qui découvrent une œuvre sur la Toile mais qui n'en lisent que des extraits. Mais peut-on se baser uniquement sur des extraits pour comprendre et maîtriser une œuvre ?

Autre problématique : l'adaptation d'une œuvre littéraire par le cinéma. Pour pouvoir illustrer ma pensée, je voudrais reprendre les paroles de Flaubert sur l'illustration ou le dessin (FLAUBERT, 1991: 221):

“Jamais, moi vivant, on ne m'illustrera, parce que la plus belle description littéraire est dévorée par le plus piètre dessin. Du moment qu'un type est fixé par le crayon, il perd ce caractère de généralité, cette concordance avec mille objets connus qui font dire au lecteur : “J'ai vu cela” ou “Cela doit être”. Une femme dessinée ressemble à une femme, voilà tout. L'idée est déjà fermée, complète, et toutes les phrases sont inutiles, tandis qu'une femme écrite fait rêver à mille femmes. Donc, ceci étant une question d'esthétique, je refuse formellement toute espèce d'illustration.”

Vous comprenez combien cette remarque est aussi pertinente dans le cas de l'art cinématographique. Certains réalisateurs aiment à dire qu'ils ont traduit ou adapté une œuvre littéraire mais (CLEDER):

“Il ne s'agit pas ici de traduire, si fidèlement, si intelligemment que ce soit, moins encore de s'inspirer librement, avec un amoureux respect, en vue d'un film qui double l'œuvre, mais de construire sur le roman, par le cinéma, une œuvre à l'état second. Non point un film “comparable” au roman, ou “digne” de lui, mais un être esthétique nouveau qui est comme le roman multiplié par le cinéma.”

L'adaptation d'une œuvre à l'écran dénature celle-ci. Rares sont les metteurs en scènes et les réalisateurs qui suivent aveuglément les lignes d'un livre. Le plus souvent, ce ne sont que des adaptations, des imitations d'une œuvre avec utilisation de certaines techniques cinématographique spécifiques au cinéma comme le flash back et autres. Et pourtant combien de fois ne me suis-je contredite dans ces propos en disant aux étudiants, qui se plaignent de la longueur d'un roman comme *Les Misérables*, de trouver sur le net le film avec Gérard Depardieu jouant le rôle de Jean

Valjean estimant que le réalisateur de ce film n'a pas totalement dénaturé l'œuvre de Victor Hugo. Le cinéma ne peut aucunement remplacer la lecture d'un bon livre ou d'une nouvelle. Dans tout endroit, à toute heure et dans toutes situations on peut se permettre de lire un bon livre. A notre avis, le livre reste la clef qui nous permet d'accéder à la maîtrise de la langue et de la littérature.

Les bons côtés de la chose...

Si l'on réfléchit bien, dans l'histoire, la littérature et les nouvelles technologies ont souvent progressé ensemble. Ainsi l'imprimerie et son industrialisation fut une nouvelle technologie de l'information et de la communication qui, utilisée à bon escient, a permis l'apparition, la publication, l'expansion et donc la vulgarisation des œuvres littéraires. Cette nouvelle technologie a donc permis la modernisation littéraire, la popularisation, la démocratisation et donc la promulgation du savoir, ainsi que l'apparition de nouveaux genres littéraires et donc des nouvelles façons d'écrire. Tel fut le cas de la poésie qui, traditionnellement ancrée au support papier, se voit, dans les années '50, modernisée sous forme sonore. Elle est ainsi enregistrée d'abord sur bandes magnétiques pour être popularisée plus tard par l'apparition du CD et du MP3. Le résultat en est une meilleure sensibilisation au texte qui devient donc plus vivant, plus perceptible et donc plus proche au lecteur. Le fait de voir, d'entendre et de ressentir baigne l'autre dans une ambiance ou une atmosphère choisie qui met en valeur l'œuvre et donc son auteur.

Autre outil de démocratisation du savoir : le photocopieur et la photographie qui ont facilité la diffusion du texte littéraire. Et ces dernières années la littérature numérique entre dans nos habitudes de consommation. Alors pourquoi ne pas accepter les nouvelles formes numériques de communication et avoir confiance en l'avenir pour pouvoir avancer, progresser et vivre dans son temps. Il n'y a pas que la diffusion, il y a aussi un travail sur le texte. Des nouvelles formes de textes sont apparues grâce à ces nouvelles technologies qui permettent l'introduction d'hyperliens, d'animations Flash, des zones interactives, d'images vidéo et de sons. Ceci pour l'instant n'est que l'apanage des nouveaux auteurs et nous ne pouvons avoir ce genre de performance avec des textes d'auteurs dits classiques, ceux qui constituent en fait le programme d'enseignement de la littérature. Mais qui sait ce que l'avenir nous réserve ?

« Trop d'informations tue l'information » ?

Beaucoup d'œuvres littéraires sont mises en circulation sur la Toile par des sites littéraires comme *aLaLettre*, *Etudes littéraires* où nous avons l'annuaire littéraire mais aussi l'histoire littéraire et les mouvements littéraires; *Wikisource*, *Babello*, *Biblio.tic*, bibliothèque en ligne de l'Agence universitaire de la Francophonie, *Gallica*, etc.. Ces sites fournissent des informations plus ou moins complètes sur des auteurs, leurs œuvres, les mouvements littéraires mais sont souvent insuffisantes ou inadéquates pour des étudiants qui doivent faire de la recherche sur une problématique bien donnée. Dans ce cas, les outils technologiques et les données

multiples embrouillent le lecteur. L'investissement de l'utilisateur devient excessivement lourd. Celui-ci se perd dans le "trop d'information". Il dépasse le cadre du rythme scolaire. L'enseignant mais aussi la pratique doivent leur apprendre à comment fouiller la Toile et surtout à trier l'information selon leurs besoins, et ce n'est pas peu dire. Autre problème qui résulte de ce "trop d'information" c'est que l'étudiant a tendance à croire qu'il ne peut pas mieux faire que ce qu'il trouve sur la Toile (textes, rapports, travaux de recherche, résumés, dissertations, etc.) et trop souvent, par manque de temps et de réflexion, il recopie ces informations se lançant ainsi dans le copier-coller, le plagiat. Le résultat de sa démarche est qu'il ne se limite souvent qu'à des informations globales sans aucune spécificité. Le trop d'informations a tué l'information. L'étudiant a fourni un nombre de pages conséquent mais pas un travail convaincant dans le domaine de sa recherche. Apprendre à chercher et à trier les informations en fonction du besoin est chose primordiale qui doit être enseignée par le professeur mais qui vient aussi de la pratique.

Conclusion

Malgré cette plus ou moins importante maîtrise de l'outil informatique par les élèves ou étudiants et les enseignants, ainsi que, globalement, la mise en place des situations utilisant les TIC, je peux remarquer que les pratiques d'enseignement n'ont que peu changé et l'intégration des usages des technologies d'information et de communication dans les disciplines reste pour le moment un objectif à atteindre. Dans l'enseignement de la littérature, les outils technologiques ne favorisent pas encore ou du moins pas suffisamment la prise de parole et de réflexion chez les étudiants ainsi que l'acquisition de savoirs propres à la discipline.

Pour atténuer ces inconvénients, il faudra créer au niveau pédagogique une situation et trouver une consigne de travail qui va entraîner une réflexion métalinguistique spontanée chez les apprenants, un besoin d'échanges d'idées. L'utilisation des TIC devra répondre à cette double contrainte : faciliter la création de situations-problèmes et favoriser les interactions verbales.

Il en ressort que l'approche de la lecture littéraire à l'aide des outils informatiques est intéressante mais pas encore convaincante dans un environnement pédagogique où les choix didactiques sont déterminants. Il ne faut pas que la technologie occulte le rôle de l'enseignant et les tâtonnements nécessaires à tout apprentissage. L'idée qu'il faudrait apporter des outils informatiques aux élèves pour qu'ils puissent les utiliser de manière autonome est discutable car dans tout enseignement la relation interpersonnelle reste primordiale. Dans l'enseignement littéraire, "tout se tient, on progresse au sein de la complexité en évitant de fragmenter mais en tissant sans cesse de nouveaux liens" (MATHIS, 1998). Les TIC peuvent nous y aider mais à la condition de toujours prendre en compte le fait qu'il s'agit d'"apprendre à penser avec des machines qui ne pensent pas", et garder à l'esprit qu'apprendre reste "une activité humaine d'auto-transformation complexe dont la rationalité, incarnée dans un corps, est d'un tout autre ordre que celle des machines"

(LINARD, 1996).

En conclusion, je voudrais reprendre les mots de Oumar Sankhare de l'Université "Cheikh Anta Diop" de Dakar (Sénégal) qui dit que :

"L'informatique ne saurait gratifier l'individu d'une tête bien faite. L'intellectuel du XXIe siècle sera cet homme qui, tout en se servant de ces techniques, possède comme référence son jugement fondé sur sa propre sensibilité".

Et je rajouterais que le trop d'Internet peut nous rendre bêtes et qu'il faut réapprendre à lire et à penser. L'Internet est une bénédiction, oui mais aussi un sacrifice.

Rien n'est anodin. Les objets se mettent à penser à notre place, normalisent même notre façon de voir les choses et contribuent à faire que nous raisonnons moins bien. Et je finirais par cette citation de Nicholas Carr qui est un des éditorialistes anglo-saxons les plus connus et membre du comité éditorial de l'*Encyclopedia Britannica* :

"L'écran d'ordinateur lamine nos doutes sous le rouleau compresseur de ses cadeaux et de son confort. C'est un si bon serviteur qu'il serait déplacé de remarquer qu'il est aussi notre maître." (CARR, 2011)

BIBLIOGRAPHIE ET SITOGRAPHIE

- "Qu'est-ce que la littérature numérique? " <http://www.olats.org/livresetudes/basiques/litteraturenumerique/1_basiquesLN.php>
- BOSC, Christine: "Lecture littéraire, la compréhension fine d'une œuvre intégrale en cycle 3 : quelle utilisation des t.i.c. ?", *Expressions*, Revue de recherches en éducation, formation, didactiques, n° 22, Novembre 2003, pp. 61-86. <<http://www.reunion.iufm.fr/Recherche/Expressions/22/Bosc.pdf>>
- CARR, Nicholas: *Internet rend-il bête?*, Editions Robert Laffont, Paris, 2011.
- DELABY, Anne: *Créer un cours en ligne, de l'analyse de l'environnement à la réalisation technique*, Editions d'Organisation, Paris, 2006.
- DEPOVER Christian & DE LIEVRE Bruno & PERAYA Daniel & QUINTIN Jean-Jacques & JAILLET Alain (sous la direction de) : *Le tutorat en formation à distance*, Editions de Boeck Université, Bruxelles, 2011.
- HABERT, Benoît : *Instruments et ressources électroniques pour le français*, Ophrys, collection l'essentiel français, Paris, 2005.
- ICE IV H., William: *Le guide du e-learning avec Moodle, version 1.9*, Pearson Education France, Paris, 2008.
- SANKHARE, Oumar: "L'enseignement de la langue et de la littérature françaises par les nouvelles technologies", *Enseigner le français*, n° 6, pp. 49-52, Université Cheikh Anta Diop, Dakar, Sénégal <http://www.mlfmonde.org/-IMG/pdf/49_52_EF06.pdf>

SANJA MIHAJLOVIĆ-KOSTADINOVSKA

Universidad „St. Cirilo y Metodio“, Skopje

LA NUEVA VERSIÓN INTERACTIVA DEL QUIJOTE Y LAS REDES SOCIALES: UNA MANERA DE ACTUALIZAR LA OBRA Y ACERCARLA A LOS ESTUDIANTES DE ESPAÑOL COMO LENGUA EXTRANJERA

RESUMEN: El objetivo de este trabajo es presentar la reciente versión interactiva del Quijote de la Biblioteca Nacional de España, las herramientas que ofrece para una mejor contextualización de la obra y promover el sitio como una gran oportunidad para acercar el texto a los estudiantes de la Facultad de Filología y fomentar una lectura pormenorizada. Además, dada la opción de compartir una parte o el libro entero a través de una de las redes sociales más actuales-Facebook, se propone un enfoque para una mejor comprensión y análisis de la obra haciendo paralelismos entre algunas características barrocas como la apariencia, la fragmentación y la artificialidad y la contemporánea herramienta neobarroca- Facebook.

Palabras claves: Don Quijote, interactivo, barroco, neobarroco, Facebook

A modo de “excusa”

En la Facultad de Filología de Skopje, tras andanzas, valga decir, quijotescas, finalmente, desde hace un año se ofrece la oportunidad de estudiar el español como primera lengua. Según viene previsto en el programa, los estudiantes tendrán la posibilidad de dedicar un semestre a la obra cumbre del Siglo de Oro español – El Quijote. Aunque para hablar de Cervantes y su obra no basta una vida, se trata, de todos modos, de un curso especializado, teniendo también en cuenta las pocas horas que se le prestaban a esta importantísima obra en la precedente modalidad trienal. De ahí, nuestro texto no es estudio de un caso particular, sino más bien una mirada prospectiva y una propuesta que espera ver su realización junto a las primeras generaciones de hispanistas en Macedonia.

1. Una breve introducción sobre “lo digital”

El mundo de la red (en el) que todos vivimos es una incipiente realización de la “Biblioteca de Babel” borgesiana. Una infinidad de textos disponibles, un crisol tanto de informaciones fútiles y banalidades como de obras de gran transcendencia y prestigio ante las cuales el hombre es el “bibliotecario imperfecto” como dice Borges, pero que se deleita estar en ese laberinto, que como dice Omar Calabrese en su libro “La era neobarroca”, es un laberinto en el que es un “placer perderse y [de] vagabundear, renunciando, si fuera posible a aquel último principio de conexión que es la clave de la solución del enigma” (CALABRESE, 1999: 156). Estamos ante una imparables y vertiginosa digi-

talización del saber tanto que ya casi que no existen periódicos, revistas, diccionarios, casas editoriales, bibliotecas que no cuenten con sus versiones digitales o fondos electrónicos. “La pantalla se ha convertido en un nuevo soporte que aspira a la hegemonía cognitiva.” afirma Alejandro Piscitelli en su libro “Ciberculturas 2.0 en la era de las máquinas inteligentes”.

Nuestro propósito en este trabajo es prevenir caer en sentimentalismos por el eventual declive del libro tradicional impreso, pero tampoco exaltar su hermano menor, el extremadamente ambicioso y competitivo libro electrónico. Es más bien apuntar a algunas características, por cierto positivas, del uso del libro electrónico sin que con eso pretendamos desanimar a nuestros alumnos de frecuentar las bibliotecas y hojear los “verdaderos” libros.

Detengámonos por un momento sobre algunos datos y particularidades del libro electrónico en comparación con su antecedente - el libro impreso:

a) la venta de libros electrónicos en EE.UU. ha superado la venta de libros de capa dura¹;

b) una de las primeras bibliotecas virtuales - el Proyecto Gutenberg, cuenta con más de 40.000 libros,

c) numerosos estudios muestran que los usuarios prefieren los libros tradicionales para una lectura más detenida y profunda y el uso del libro electrónico se resume a hojeadas breves y rastreos²;

d) aunque la lectura de un libro tradicional no necesariamente tiene que ser lineal (por ejemplo, *La Rayuela* de Cortázar), la lectura de un libro electrónico, especialmente si se hace en línea, es casi siempre hipertextual y fragmentaria;

e) los textos disponibles en internet están en la mayoría de los casos acompañados de otros contenidos multimedia;

f) el libro electrónico es más accesible y la inmediatez de su consumo es incomparable con la del libro impreso.

Obviamente esta lista no pretende ser exhaustiva, sino solo ilustrativa y la hemos traído aquí para servirnos de algunos conceptos que van a caracterizar el uso provechoso de una herramienta electrónica como la versión interactiva del Quijote de las que nos ocuparemos en el presente trabajo.

Ante todo destacamos la disponibilidad y accesibilidad “cronotópicas”, es decir, desde cualquier lugar o a cualquier hora, de las que un alumno “pre-internetiano” no podía gozar. Lo que también caracteriza a esta edición versus otras y muchas versiones electrónicas del Quijote, fácilmente rastreables por la red, es su diseño que imita el libro impreso, hasta en el efecto sonoro de girar las páginas. Esta versión también garantiza una lectura hipertextual con todas las informaciones adicionales de las que se hablará más adelante. Y, como no,

¹ Información tomada de: <http://www.economist.com/node/21528611>

² Según el autor Clifford Lynch, en el artículo titulado “The Battle to define the future of the Book in the Digital World”: <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/864/773>

dispone de un botón “mágico” de compartir el libro en una de las redes sociales más actuales – Facebook, donde ya empieza la creatividad del profesor de ver en esta herramienta una posibilidad de actualizar esta obra clásica y acercarla a los alumnos.

El uso de las nuevas tecnologías y de la Web 2.0 en la enseñanza de las lenguas es desde hace algún tiempo el centro de atención de muchos investigadores³, siendo Facebook considerado por gran parte de ellos una herramienta útil, productiva y creativa. El impacto que está teniendo Facebook es tal que hasta las iglesias se sirven de su jerga haciendo paralelismos del tipo “Jesucristo, había “agregado” a los discípulos en su grupo.”⁴ En una era en la que hasta Dios tiene un “perfil”, ignorar las posibilidades de esta red social, es cometer un “pecado digital”.

2. El Quijote interactivo y sus herramientas

Antes de detenernos sobre el Quijote interactivo, proyecto de la Biblioteca Nacional de España, solo una breve ojeada por unas versiones electrónicas de otras obras cumbres en otras lenguas que, a modo de ejemplo, presentamos aquí. En lengua inglesa, es interesante un sitio web llamado hamletworks.org que ofrece una exhaustiva lista de ediciones de Hamlet (sin embargo, este contenido no predomina o destaca sobre los demás), ensayos críticos, referencias, estudios y artículos de recepción en otros países – sin duda, un sitio que habría que consultar un futuro investigador de Shakespeare. En lengua francesa, podríamos destacar un sitio sobre Madame Bovary⁵ que brinda una emocionante posibilidad de poder hojear manuscritos auténticos del autor, con todas las correcciones incluidas, lo cual podría dar juego para interesantes análisis y debates con los alumnos. En ámbito español, quizá la más representativa sea la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes⁶ que contiene no solo la mayoría de los libros clásicos españoles digitalizados, sino una importante biblioteca de recursos sobre la literatura de América Latina. En esta biblioteca virtual, se puede encontrar también una versión audio del Quijote (opción no disponible en la versión

³ Prueba de ellos podría ser El Congreso Mundial de Profesores de ELE, organizado por el Instituto Cervantes, el cual no solo se desarrolló de manera completamente virtual sino la mayoría de las conferencias rondaban alrededor del uso de las TICs en las clases. Todas las conferencias están todavía disponibles en el mismo enlace desde el que los participantes podían seguir el congreso: <http://comprofes.es/inicio>

⁴ Tomado de un texto titulado “[Facebook y la postmodernidad, hagamos una Iglesia así](#)” perteneciente al blog de una autodenominada “iglesia provocativa”: <http://www.religionenlibertad.com/articulo.asp?idarticulo=6841>.

⁵ http://www.bovary.fr/roman_visuep.php?rep=001#001

⁶ <http://www.cervantesvirtual.com/>

interactiva del BNE) que también podría ser una herramienta de gran utilidad para los estudiantes⁷.

La versión interactiva del Quijote empezó como iniciativa de digitalizar las primeras ediciones del Quijote del 1605 (la primera parte) y del 1615 (la segunda parte), propiedad de la Biblioteca Nacional de España. A partir de esa obra digitalizada se desarrolló el portal interactivo (imagen 1) que alrededor del texto crea un fascinante mundo cervantino: informaciones sobre la vida en el siglo XVII, vista a través de la gastronomía, la indumentaria, la danza, el teatro, la música (imagen 2) que también se puede escuchar como música de fondo, todo aquello pensado para ofrecer una lectura más auténtica y placentera; ofrece también un apartado sobre los libros de caballería, el palimpsesto quijotesco sine qua non, con la posibilidad de comparar fragmentos de los libros de caballería y partes del Quijote previamente seleccionadas; para recrear el mundo quijotesco se ha elaborado también un mapa interactivo (imagen 3), el cual localiza las aventuras de Quijote y Sancho tanto en un espacio real, como en el espacio literario, es decir, remitiendo al lector al capítulo correspondiente. Todo esto viene acompañado de unas cuantas opciones más: imprimir la página deseada, hacer búsquedas por el texto, comparar el texto moderno y el original, y compartir la obra entera o solo unas páginas por correo electrónico o por Facebook.

Imagen 1: La primera página de la primera parte. Nótese la verosimilitud del diseño, gracias al cual tenemos la impresión de estar ante un “verdadero” libro.

⁷ Otro sitio sumamente interesante que también ofrece no solo una versión audio del Quijote sino también una versión crítica con notas que acompañan al texto y referencias a libros relacionados o traducciones es <http://www.ellibrototal.com/ltotal/>.

Imagen 2

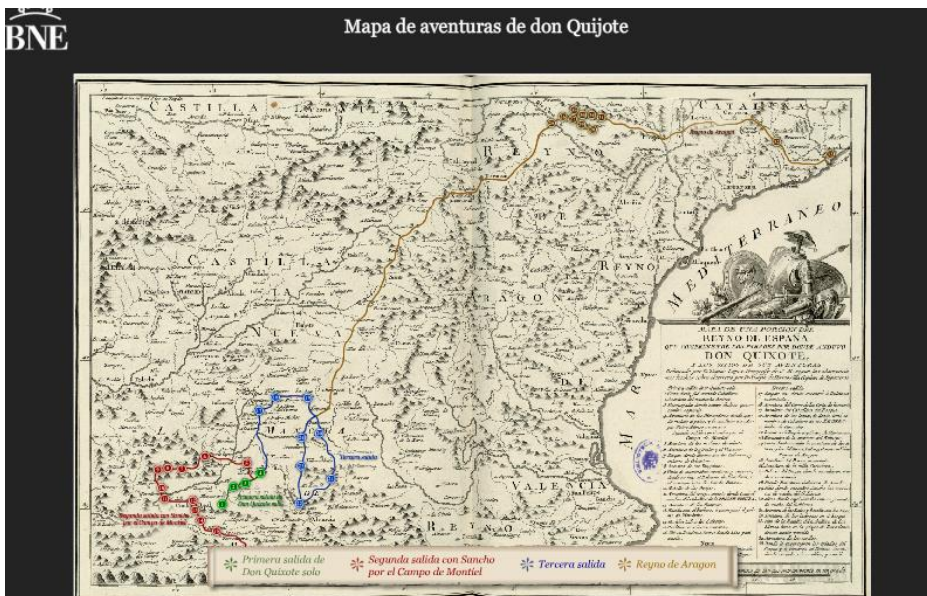

Imagen 3

En resumidas cuentas, una versión que luce un diseño elegante, fácil de manejar, atractivo no solo por los extras, sino también por la vista que imita un libro impreso y que facilita mucho la lectura, y desde luego actual dada la ya “obligatoria” conexión de los sitios con Facebook, el gigante entre las redes sociales. De todas formas, una herramienta idónea para ser utilizada con los estudiantes y aprovechada para fomentar la lectura de esta obra clásica que no raramente disuade a los “novatos” en lengua española, sea por la complejidad del lenguaje, sea por la distancia temporal. Y justamente hay que partir de este prejuicio de la presunta obsolescencia para romperlo e ilustrar que el Quijote es más actual que nunca en esta denominada “era neobarroca”. Es “abusando” del abuso que del Facebook hacen los alumnos “hiperconectados” cómo pretendemos intercalar un poco de conocimiento y cultura en esa especie de “no lugar”⁸ dominado por el ocio y entretenimiento.

3. En el mundo de las apariencias

La tarea de acercar el Quijote a los estudiantes de ELE a través de Facebook habría que empezar por el camino más evidente: la correspondencia entre la interposición de la realidad y la ficción y la imposibilidad de distinguir las ilusiones y las apariencias, como uno de los temas principales del Quijote y el estado de “hiperrealidad” y “simulacro”⁹ en una “sociedad del espectáculo”¹⁰ que en el mundo digital y sobre todo en Facebook tiene su máxima representación. Otros autores, como por ejemplo Rosalía Belén Fernández López¹¹, también proponen explotar esta similitud entre las apariencias del mundo virtual y el juego quijotesco en el plano ficción-realidad. Según esta autora, en ambos casos se trata de vivir una “locura permitida”, es decir, en un mundo irreal, ficticio, donde se me permite ser quien yo quiera y cree.

Además, una excusa más de usar Facebook en un curso especializado sobre Cervantes y su obra, puede ser la manera innovadora de explicar a los

⁸ Termindo acuñado por Marc Augé en su libro., *Los «no lugares». Espacios del anonimato. Una antropología de la sobremodernidad*. donde el “no lugar” viene definido como “espacio[s] donde ni la identidad ni la relación ni la historia tienen verdadero sentido, donde la soledad se experimenta como exceso o vaciamiento de la individualidad” (p.92). Coincidimos con la opinión de Carlos Soldevilla que en su artículo “Los efectos perversos de la comunicación” relaciona el mundo virtual con el “no-lugar”.

⁹ Términos atribuibles a Baudrillard y sus ideas sobre la era de las comunicaciones masivas.

¹⁰ Según Guy Debord y su visión de la sociedad moderna dominada por el consumo y los medios de masa.

¹¹ El título de su ponencia disponible en comprofes.es es: “El Quijote avatar del siglo XXI y otros”.

alumnos el período histórico del Barroco y sus características a través de la etiqueta “neobarroco” que varios autores atribuyen a la era contemporánea. Es decir, se trataría de darles un marco teórico a los alumnos pero partiendo del “neo-” para llegar al sustrato (el Barroco histórico) en el que muchos autores como por ejemplo Eugenio D’Ors, Severo Sarduy, Alejo Carpentier entre otros, han visto una tendencia cíclica, una constante que vuelve a resurgir en otras épocas.

Si seguimos a Sigmund Méndez¹² quien afirma que:

“el Barroco es sobre todo época de fragmentación y debilitamiento. Podríamos considerarlo como el momento de cierre de grandes paradigmas totalizadores, como el del escolasticismo aristotélico-tomista, y en general, de las grandes construcciones del saber antiguo”. (p. 157)

podríamos identificar una primera convergencia en el paradigma de lo barroco y lo que unos autores prefieren llamarlo neobarroco, o lo que más comúnmente se denomina la postmodernidad (caracterizada también por el fin de las grandes narraciones, por el escepticismo, el descentramiento de la autoridad) Pero, quizá sean más los aspectos formales, tal y como propone Omar Calabrese en “La era neobarroca” que nos ofrecerán bastantes puntos de confluencia. Nos detendremos brevemente sobre algunas características del neobarroco elaboradas por este semiólogo y aplicadas a varios fenómenos culturales contemporáneos:

- ritmo y repetición
- límite y exceso
- detalle y fragmento
- metamorfosis
- desorden
- laberinto

El autor propone estos conceptos, y otros más, para referirse y analizar muchos fenómenos de la época dominada por el consumismo, los simulacros y la contemporaneización cultural, y aunque está escrita muchos años antes de la creación de las redes sociales y del auge de Facebook, no solo se podrían aplicar a esta red social, sino se podría decir que representan su mera esencia.

¿Qué es Facebook si no una historia eterna de innumerables *repeticiones*, que todos (muchos) seguimos a un ritmo cotidiano, compuesta de miles de mensajes *instantáneos, efímeros*, sin relación alguna, la suma *fragmentación* de la *realidad metamorfoseada*, que creemos captarla, pero que solo nos lleva a otro muro del *laberinto digital*?

Estos aspectos de la vida en Facebook se podría comentar con los alumnos con el propósito de intentar ver similares características barrocas del Quijote, como por ejemplo:

¹² En su artículo “ Del Barroco como el ocaso de la concepción alegórica del mundo” en <http://www.redalyc.org/pdf/628/62820406.pdf>.

- **repeticiones** lingüísticas en el modo de hablar de don Quijote y de Sancho, repeticiones en la creación de los contrastes entre los personajes, en la manera de construir las aventuras etc.;

- **exceder de los límites** armónicos de los clásicos libros de caballería a través de los personajes principalmente, luego también a un nivel del lenguaje y a un nivel metatextual;

- la inserción en el texto de **fragmentos** de otros géneros literarios, la misma fragmentación de la historia, la fragmentación conseguida por la ambigüedad del autor etc.;

- el importantísimo **juego de la metamorfosis** de la realidad a través de los “encantamientos”, o la locura, o si se prefiere, a través de la ficción.

En resumen, se trata de que hacer a los alumnos pensar sobre la sociedad digital y sus consecuencias, que los atañen directamente, para poder abordar con más facilidad la obra cumbre de la literatura española.

Estas propuestas aquí son solo ilustrativas y el debate se podría profundizar a raíz de sugerencias por los alumnos o por previas lecturas de otras obras críticas de interés.

4. Algunas propuestas creativas a realizar usando el Quijote Interactivo y Facebook

Que el auge de la Web 2.0 ha cambiado el concepto de la enseñanza no es ninguna novedad y que en este mismo momento muy probablemente se está desarrollando alguna nueva plataforma educativa¹³ que se rige por las denominadas 4C de la web 2.0. (compartir, comunicar, conversar, cooperar) es una prueba del rumbo por el que va encaminado el saber. Muchos profesores e investigadores no desestiman las posibilidades que brinda Facebook para involucrar al alumnado y aunque no seamos ni adictos ni expertos, no es ningún “pecado” atreverse a usar por lo menos algunas de la herramientas más sencillas: crear un grupo, una página, un evento, escribir una nota etc. A continuación vienen algunas propuestas nuestras que más para ser usadas en clase son para mandarlas como tareas de casa.

- Un primer acercamiento a la obra de Cervantes pueden ser los libros de caballería, ejemplos de los que, tal y como señalamos más arriba, se pueden encontrar en el Quijote Interactivo de la BNE. Analizando, comparando y comentando previamente en clase los fragmentos ofrecidos, como tarea de casa se les puede dar a los alumnos, copiar en su estado o en la página/grupo otros fragmentos similares donde existe una inversión quijotesca del ideal

¹³ Algunos ejemplos podrían ser: www.epals.com o <http://www.redalumnos.com/>.

caballeresco. No está excluida la posibilidad de guiarlos señalando previamente los capítulos más relevantes. Esta actividad puede servir de “calentamiento” para una futura lectura más pormenorizada.

- Otra posibilidad sería dividir los alumnos en grupos para tratar, según el mapa, las diferentes salidas del Quijote. A partir de allí, se podría proponer como tarea que cada grupo analice los espacios novelescos de cada ruta, hacerles pensar si el espacio influye de alguna manera sobre el personaje y viceversa. En clase o en Facebook se podrían publicar los resultados del análisis de cada grupo, e incluso para hacerles que se identifiquen con las aventuras del Quijote, podrían mencionar los lugares donde “han estado”. Esta actividad, obviamente, presupone que los alumnos hayan leído ya las dos partes (o por lo menos solo la primera, con lo cual la clase se dividiría en tres grupos equivalentes a las tres salidas de la primera parte).

- También se podrían organizar concursos del “Capítulo con más pulgares arriba”. Usando la posibilidad de compartir ciertas páginas del Quijote Interactivo por Facebook, se les podría pedir a los alumnos que cada uno en determinado período de tiempo comparta uno o más capítulos favoritos. Ganará el capítulo y el alumno con más “me gusta” en su enlace. Pero para evitar que se pongan los “me gusta” de una manera indiferente y descontrolada, se obligarán a explicar el porqué de su elección. Incluso se podría votar al comentario más ingenioso, acertado o justificado.

- Se podría organizar un evento titulado “La muerte del autor”. Previa lecturas teóricas asignadas y discusiones en clase sobre el evidente precursor de este concepto postmoderno en la ambigüedad del autor quijotesco¹⁴, el “evento” se podría organizar de la manera que los alumnos pongan comentarios extraídos de la novela donde Cervantes claramente juega con la figura del autor y del narrador. Para sazonarlo todo con un poco de diversión, se les podría pedir que piensen en qué autores de la literatura mundial aceptarían o rechazarían nuestra “invitación” para el “evento”.

- Para hacerles ver que los comentarios que ponen al estado de algún amigo no son un invento de Facebook, les presentaríamos a los alumnos la apócrifa segunda parte del Quijote, escrita como un “comentario”, no tan escueto y falto de emoticonos, de Avellaneda. Se les podría ofrecer a los alumnos, como un tipo de ejercicio de escritura creativa, imaginar que Cervantes y Avellaneda son dos personajes contemporáneos que “se pelean” en Facebook y que escriban los posibles diálogos ficticios, intentando imitar el lenguaje de aquella época.

¹⁴ Entre muchos posibles, se les podría aconsejar leer los artículos de Bruce W. Wardropper, “Don Quijote: ¿ficción o historia?” o “Los autores ficticios del Quijote” de Santiago Fernández Mosquera, disponibles en la Biblioteca Virtual de Miguel de Cervantes.

Como variedad se podría proponer también la “pelea” moderna entre los rivales Cervantes y Lope de Vega, obviamente tras haber discutido en clase los documentos y los análisis sobre dicha rivalidad.

La lista, evidentemente, no termina aquí dado que hemos propuesto estas actividades teniendo en cuenta solo algunas de las opciones básicas de Facebook, pero esperamos que puedan servir de ejemplo para otros profesores y que realmente puedan conseguir despertar el interés en los estudiantes.

5. Conclusiones

Dado que se trata, como ya se mencionó en la introducción, solo de una propuesta didáctica, las eventuales conclusiones de su funcionamiento entre el alumnado se dejarían para otra ocasión. A modo de una conclusión más genérica, podríamos decir que aprovechar los recursos electrónicos y estar al corriente de las novedades del mundo digital que conciernen el estudio de una materia, no es simplemente una moda. Es reconocer el cambio epistemológico que se está produciendo en todas las áreas del conocimiento. Y aunque Facebook pierda de popularidad y la versión interactiva sobre la que nos detuvimos aquí se quede ya obsoleta en el momento de aplicarla, el mundo de la red no dejará de crecer, de adaptarse y de maravillarnos con su avidez del saber.

BIBLIOGRAFÍA CITADA O CONSULTADA

AUGÉ MARC: *Los «no lugares». Espacios del anonimato. Una antropología de la sobremodernidad*, Gedisa Editorial, Barcelona, 1993.

BAUDRILLARD, Jean: *Simulacra and Simulation*, Michigan.

<https://www9.georgetown.edu/faculty/irvinem/theory/ baudrillard-simulacra_and_simulation.pdf>

CALABRESE, Omar: *La era neobarroca*, Cátedra, Madrid, 1999.

CHIAMPÌ, Irlemar: “La literatura neobarroca ante la crisis de lo moderno”, *Criterios*, núm.82, La Habana, 1994. <<http://iberoamericanaliteratura.-files.wordpress.com/2012/04/chiampiliteraturaneobarroca1.pdf>>

DEBORD, Guy: *La sociedad del espectáculo*, Ediciones Naufragio, Santiago de Chile, 1995. <<http://criticasocial.cl/pdflibro/sociedadesspec.pdf>>

DÍAZ, Valetín: “Severo Sarduy y el método neobarroco”, *Confluenze, Rivista di studi iberoamericani*, 2010, Vol.2. No.1, pp.40-59.

<<http://confluenze.unibo.it/article/view/1857>>

FERNANDÉZ MOSQUERA Santiago: “Los autores ficticios del **Quijote**”, en *Anales Cervantinos*, XXIV 1986, pp. 47-65.

<http://cvc.cervantes.es/literatura/quijote_antologia/mosquera.htm>

FOUCAULT, Michel: *Las palabras y las cosas. Una arqueología de las ciencias humanas*. Siglo XXI Editores, Argentina, 1968.

<http://www.uruguaypiensa.org.uy/imgnoticias/682.pdf>

LYNCH Clifford, "The Battle to define the future of the Book in the Digital World": *The First Monday*, Volume 6, Number 6 - 4 June 2001.

<http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/864/773>

MÉNDEZ, Sigmund: "Del Barroco como el ocaso de la concepción alegórica del mundo", *Revista de Investigación Social*, 2006, vol. 2, núm. 4, junio, pp. 147-180. <http://www.redalyc.org/pdf/628/62820406.pdf>

PISCITELLI, Alejandro: *Ciberculturas 2.0 en la era de las máquinas inteligentes*, Editorial Piados, Buenos Aires, 2002.

SOLDEVILLA, Carlos: "Efectos perversos de la comunicación", *Revista Crítica de Ciencias Sociales y Jurídicas, Nómadas 8*, 2003.

WARDROPPER Bruce W., "Don Quijote: ¿ficción o historia?", en G. Haley (ed.), *El Quijote de Cervantes*, Madrid: Taurus, 1984 (1965), pp. 237-252. http://cvc.cervantes.es/literatura/quijote_antologia/wardropper.-htm#npas2n

ENLACES

Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes <http://www.cervantesvirtual.com/>

Blog: <http://www.religionenlibertad.com/articulo.asp?idarticulo=6841>

Congreso Mundial de Profesores de ELE, organizado por el Instituto Cervantes: <http://comprofes.es/inicio>

El Quijote Interactivo de la Biblioteca Nacional de España:

<http://quijote.bne.es/libro.html>

El libro total, Biblioteca de América <http://www.ellibrototal.com/ltotal/>

Global Community Where Learners Connect www.epals.com

Hamlet Works: <http://triggs.djvu.org/global-language.com/ENFOLDED/>

Un artículo de prensa: <http://www.economist.com/node/21528611>

Una edición electrónica de Madam Bovary:

http://www.bovary.fr/roman_visuep.php?rep=001#001

Una plataforma en español para mantener en contacto a profesores y alumnos

<http://www.redalumnos.com/>

Videocomunicación "El Quijote avatar del siglo XXI y otros":

<http://comprofes.es/videocomunicaciones/el-quijote-avatar-en-el-siglo-xxi-y-otros>

КРИСТИНА ДИМОВСКА

Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопје

ИНТЕРСЕМИОТИЧКА ТРАНСПОЗИЦИЈА: МЕТАМОРФОЗАТА НА ЈАПОНСКИТЕ МИТОВИ ВО ВИДЕО-ИГРАТА *ОКАМИ*

АБСТРАКТ : Die Forschung beginnt ihren Entwicklungsprozess, durch das ehrgeizige Unterfangen japanische Stränge der Mythology und der geschichtlichen Evolution auf einen Nenner zu bringen, um sie als Grundbaustein für ein Videospiel gennant „Okami“ verwenden zu können und so die Verbindungsstelle zwischen zwei Medien- die Welt der Mythologie und der Videospiele, zu finden. Durch die Kombination der theoretischen Analyse – durch die vergleichende und intertextuelle Methode, zusammen mit der hermeneutischen Interpretation, Bewertung, Verdeutlichung- schätzt und bewertet dieses Essay den onthologischen Status von mytischen Motiven, die im erwähnten Videospiel präsentiert werden, und gibt auch eine korrekte Einsicht in den Aufbau eines Vergleichs der zwei Welten (Mythologie/ Videospiele), durch ihre Gemeinsamkeiten und Unterschiede.

Schlüsselwörter: Videospiele, videospiele, Mythologie, *Okami*, Yama-ta no Orochi, Amaterasu, Drache, Schlange, Tranposition

1. Воведни премиси

„(...) Секој предмет, а посебно духовниот, вклучува бесконечно многу аспекти за чиј избор не одлучува ништо повеќе од интенцијата на оној кој ги спознава.“

Теодор Адорно

Иако насловот на овој есеј беше првично замислен во поопшти рамки и се темелеше на значењето (и значајноста), како и на целта на транспонирањето на одредени митолошки матрици во светот на видео-игрите, авторката на крајот се одлучи на попрецизно претставување на проблемот кој ќе биде истражуван и анализиран, а кој во своето јадро ќе ги има јапонските митови содржани, пред сè во старите јапонски хроники наведени под насловите *Нухонги* (*Nihongi/ Nihon Shoki*) и *Коџики* (*Kojiki*). Космогониските митови содржани во овие древни текстови, но и оние кои ја претставуваат борбата на јунакот со хтонско чудовиште, ќе бидат анализирани низ призма на нивната прилагоденост, реинтерпретација и „вдоменост“ во светот на видео-играта со наслов *Оками* (*Ōkami*) на компанијата Капком (Capcom). Од тие причини, а и поради запазување на структурата на овој текст, авторката појде од претпоставката дека читателите се веќе запознаени со оперативните поими преку кои овој текст ќе се развива (какви што се поимите „интерсемиотичка транспозиција“, „интер-медијалност“ и ним сродните), така што содржината на анализата ќе се ориентира кон претставувањето на овие процеси на пренос на елементите

од еден во друг медиум. Транспозицијата на митовите во литературата, како што забележа Урошевиќ, и следствено во видео-игрите, вообичаено води кон присуството на митот во едно дело во неговиот оголен наративен облик, каде што се среќава и самото јадро на митот; ова јадро претставува едно трансцендентно искуство и тоа е она што останува да зрачи во овие текстови и кога приказната е изменета во значајна мера (УРОШЕВИЌ, 1993: 7; цит. спор. СТОЈАНОВИЌ-ЛАФАЗАНОВСКА, 2001: 97).

Со цел да се остане верен на темата, и без притоа да се сведе на фактичко набројување на митовите и темите, овој есеј ќе се обиде практично да го претстави и прикаже транспонирањето на мотивите, симболите, митолошките сижеа во медиумите кои не им се матични, каков што е оној на видео-игрите. Затоа есејот се служи со концептот на интерсемиотичка транспозиција како најадекватна алатка за следење на преносот на митолошките матрици во видео-игрите, следејќи го притоа третманот што тие го добиваат во второстепениот медиум, како и нивниот статус.

Не претендирајќи да застранува надвор од темата, дискурсот на есејот, а и есејот како целина, уште на почетокот ќе ги даде нужните насоки за разбирање на оваа тема, која има и една друга цел пред себе – да ја сруши илузијата за аксиолошката негативна вредност која честопати, ако не и секогаш, погрешно им се припишува на видео-игрите и на самиот лудистички, „гејмерски“ процес.

2. Оками: Класификација, тема и структура

„(...) Секое дело сака да биде сфатено чисто за самото себе, а ниедно не може да се сфати чисто од себе самото.“

Теодор Адорно

Видео-игрите, смета Еспен Арсет, се разликуваат од традиционалните игри или спортови, затоа што се состојат од неефемерна, уметничка содржина (како комбинација на складирани зборови, звуци и слики), што ги доближува поблиску до идеалниот објект на хуманистичките науки, а тоа е самото творење на уметноста. Па така, додава тој, тие стануваат видливи и „опипливи“ за естетички образованиот набљудувач, на еден поинаков начин од традиционалните хуманистички дисциплини. Секако, оваа „ненадејна достапност и видливост“, која веројатно произлегува од огромниот економски и културен успех на видео-игрите, создава нешто што може да се именува како „слепа точка“ за естетички образованиот набљудувач, особено ако тој, односно таа, се обучени единствено на планот на текстуалната/ визуелната анализа (AARSETH, 2003: 1). Арсет дури верува дека самиот поим „видео-игри“ треба целосно да се отфрли, затоа што истиот не укажува и не посочува на што точно се мисли и што сè би спаѓало во оваа категорија, па така, тој го предлага поимот „игри во виртуелни средини“, како категорија во која би се вклучиле различните жанрови и видови на игри, со исклучок на одредени игри со карти, каква што е *Блекџек* или пак *Зандани и змев* (*Dungeons and dragons*). Тој смета дека ваквите игри

би биле карактеризирани од три димензии и тоа: „гејмплеј“ (составен од активностите на играчите, нивните стратегии и мотиви), структура на играта (составена од правила за играње на играта, како и правилата за симулација), светот на играта (составен од фикционалната содржина, топологијата/дизајнот на нивоата, текстурите на самата игра, итн.; AARSETH, 2003: 3). Оваа трипартитна шема може да се искористи за игрите од различна жанровска припадност, затоа што играта повеќе е процес, отколку што е фиксен објект и оттука онаа нејзина димензија на „проточност“ или флуидност. Арсет истовремено дава и едно заводливо размислување кога вели дека доколку некој се најде во функција на посматрач, а не на играч кој има непосредно искуство со играњето на една видео игра, тој (посматрачот) на екранот следи нешто што е само делумно репрезентативно за она што самиот играч го доживува во моментот на играњето на играта (AARSETH, 2003: 3).

Во случајот со видео-играта *Оками*, станува збор за игра која ги комбинира жанровските елементи на акција и на авантура, а која за своја основа го има митот за божицата на сонцето Аматерасу, за нејзиниот брат, громовникот Суса-но во но Микото¹ и за осумглавата змија Јама-та но Ороки, кои се преземени од јапонските митови; играчот, во текот на играта, ќе се сретне и со други ликови со примарен фикционален статус и за кои не постојат јасни податоци ни во *Коџики*, ни во *Нихонги*². Дури ни во коментарите³ на Вилијам Џорџ Естон, кој веројатно (сè уште) важи за еден од еминентните познавачи на јапонската митологија, фолклор, јазик и култура, не се среќаваат податоци кои би укажале на можно постоење на овие ликови во старите јапонски списи.

Па така, за да ја објасниме врската што јапонските митови ја имаат со нивната визуализирана верзија претставена во *Оками*, ќе треба да се потсетиме на одредени имиња, места и митолошки сцјеа, кои ќе ни го олеснат понатамошното движење низ границите на оваа анализа.

3. Прототекстуалната основа за *Оками*

Во *Нихонги* (*Хроники за Јапонија*; *Историја на Јапонија*), пишува Де Визер, се среќава митолошкиот мотив за машко-женскиот, космолошки

¹ Неговото име во видео-играта е транскрибирано како Сусано, така што преку разликата во имињата, на читателот му се дава можност за разликување на митолошкиот пандан Суса-но во но Микото, и Сусано од *Оками*.

² Казуо Мацумура смета дека и *Коџики* и *Нихонги* биле создадени како резултат на интеграцијата и на систематизацијата на диспаратните митски елементи со различно потекло, а присутни на тлото на Јапонија. Во овие митови, смета тој, можат да се насетат корените на нивното потекло, а самата структура на секој мит посебно, си има своја идеолошка позадина (Matsumura, 1998).

³ Се мисли на коментарите во преводот на јапонските митови на англиски јазик.

принцип Изанаги-Изанами⁴, инаку седма генерација на богови во јапонскиот митско-религиозен систем. Изанаги, по смртта на неговата женска придружничка Изанами (која умира по раѓањето на богот на огот Кагузучи [Kaguzuchi]), го расекol овој бог на три дела од кои секој дел станал нов бог. Од крвта која капела од врвот на сечилото со кој бил расечен богот, се родиле три богови: Кура-оками, Кура-јама-цуни, и Кура-митсу-ха. „Кура“, пишува Визер, упатувајќи на забелешките на Флоренц, се објаснува како ‘бездна, долина’, а предзнакот на овој бог е примарно темнината. Вториот бог ги означува симболите на дождот и на змејот, иако според јапонското значење на буквите, името на овој бог се преведува само како „змеј“. Во *Банго фудоки*⁵ пак, буквите од името означуваат „бог-змија“ и се читаат како „оками“. Овие размислувања за Кура-оками покажуваат дека ова божество се јавува во формата на змеј или на змија и дека бил сметан за бог на дождот и на снегот.

Во една друга варијанта пак, Визер споменува дека од крвта на Кагузучи се родил богот Така-оками, чие име се преведува како „богот кој живее на планините“ и кој е очигледно различен од Кура-оками, „богот на долините.“ Што се однесува пак до името на Кура-јама-цуни, неговото име значи и „Господар на темните планини“, но и „Планинска змија“, во зависност од различниот став на коментаторите на *Нихонги*. Името на Кура-митсу-ха пак, се преведува како „Темнина-вода-змија“ или како „Долина-вода-змија“ (DE VISSER, 1918: 135-136).

Пред митот за Ороки, постои еден сличен мотив присутен во *Нихонги* кој раскажува дека на брегот на реката Кахашима, во провинцијата Киби, постоел голем морски змеј (мизучи) кој ги тормозел тамошните жители. Се вели дека голем број патници паднале жртви на отровот со кој овој змеј ги загадувал водите. Воочувајќи ја опасноста од ситуацијата, Агатамори, предок на Оми од Каса и човек со бурен темперамент и огромна физичка сила, застанал на брегот и фрлил три тикви, обраќајќи му се на змејот дека доколку успее да ги потопа, тогаш тој ќе се повлече, но доколку не успее, тогаш јунакот ќе го расече неговото тело. Морскиот змеј, иако преторен во елен, нема да успее да ги потопа фрлените тикви, па затоа Агатамори ќе го елиминира, по што водата од реката ќе стане црвена од

⁴ Во *Нихонги*, нивните имиња се наведени со додатокот „Но Микото“ (Изанаги Но Микото), а истиот се среќава и како додаток во имињата на некои од другите божества (*Nihongi*, 1986:5).

⁵ Под името *Фудоки* се подведуваат древните записи за провинциската култура, географија и орална традиција кои им се претставувале на владетелите на Јапонија и овие имаат фолклорна содржина, но истовремено се однесуваат на оние локални митови, ритуали и поеми кои не се наведени во *Коџики* или во *Нихон Шоки*. Да се погледне користената литература.

крвта на змејот и подоцна истата ќе биде именувана како „барата на Агатамори“ (DE VISSER, 1919: 138).

Споменувањето и образложувањето на овој мит е од значење за трагањето по можните оригинални корени на приказната за дуелот меѓу Сусано во но Микото и Јама-та но Ороки. Името на видео-играта во која Аматерасу (Ама-терасу но Охо-ками, Ама-терасу хиру-ме, Ама-терасу ми оја, во јапонските митови; кај Елијаде е спомената и како Аматерасу Омиками) е претставена како бел волк, чие име истовремено значи и „големо божество“ (од зборот „ого“, што значи голем и зборот „kami“, што значи божество на јапонски), но и „голем волк“ (бидејќи зборот „ками“ се преведува и како волк). Јама-та но Ороки пак, е дефиниран како осумглава змија, меѓутоа неговата физичка појавност повеќе потсетува на онаа на змејот (и во цртежите посветени нему, и во видео-играта⁶).

„Најчесто употребуваниот и најразбирлив збор“, пишува Естон, „за јапонските божества во јапонскиот јазик е зборот *kami*. Истиот е најверојатно поврзан со *kaburu*, со значење ‘да се покрие’, и го има општото значење на ‘горе’, со кој се означувал некој ‘супериорен’. Фразата *O kami* се користи послободно, кога се говори за авторитативни личности, додека пак формата на обраќање *O Kami san* се користи за некоја авторитативна жена во семејството, и се преведува како ‘господарка’. Без разлика дали поимот се употребува за да ги означи боговите или луѓето, во двата случаи истиот укажува на второстепената ознака на некој што е ‘на повисока позиција’ од некој друг. Боговите се *kami* затоа што живеат на небото (*superi, caelicoli*, највисоки); луѓето се *kami* врз основа на тоа колку висока позиција држат во општеството“ (ASTON, 1905: 7).

Повикувајќи се на размислувањата на Хирата Аутане, јапонски научник и еден од најголемите познавачи на шинто религијата⁷, Естон го наведува значењето на зборот *kami* и како термин кој ги опфаќа сите нешта кои се чудесни и кои поседуваат „*isao*“ или доблест (*ibid*, стр. 9). „Она што го нарекуваме *ками*, се однесува на сите луѓе. Меѓу луѓето, оние кои се извонредни, ги нарекуваме ‘ками’. Природната разлика меѓу боговите и луѓето е што боговите се високо, а луѓето ниско, што се должи на грижата

⁶ Како доказ за различните начини на претставување на изгледот на змејот служат и описите на змејот во јужнословенската книжевност, каде што тој понекогаш бил претставуван како змија со четири нозе, некаде со шест крила, некаде како ламја со дванаесет глави. Во македонскиот и во албанскиот фолклор, на пример, змејот често пати се претставувал како фузија на антропоморфните и зооморфните квалитети (Муртезани, 2006: 197). Аспектот на двојната природа важи и за Ороки во *Оками*.

⁷ Елијаде вели дека зборот *шинто* значи „патот (to, кинески tao) на ками“, односно на божествата заштитници (Елијаде; Кулиано, 1996: 260).

што божествените суштества ја негуваат кон оние што се пониско“ од нив (ASTON, 1905: 18-19).

Бројот на божествата во јапонската митологија е огромен и во *Јен-гишики (Шинто ритуали)* се набројани 3.132 официјално признати храмови, иако имињата на некои богови се повторуваат со храмови што им биле посветени ним, и сместени на различни места (ASTON, 1905: 66), а ова секако не треба да се прифати со изненадување, ако се земе предвид дека и во стар Египет, боговите Озирис и Хор имале различни храмови во различни египетски градови, а истово подеднакво се однесувало и на одредени грчки и римски божества.

Не е сосема јасна визуелната, физичка претстава на божицата Аматерасу во јапонската митологија, иако таа во секој случај не се среќава со форма на волк каков што е случајот со видео-играта *Оками*. (Етимолошката сличност меѓу името на митската божица на сонцето и името на самата игра, укажува на извесна нивна поврзаност и зависност на играта од нејзиниот прототекст; обратниот процес би бил алогичен.)

Аматерасу веројатно била претставувана како антропоморфно суштество, понекогаш со орнаменти кои ја покажувале нејзината власт, а е претставена и како сади ориз, но и како божество без особени соларни карактеристики (ASTON, 1905: 124). Верзијата на Аматерасу во видео-играта, може да нè наведе на симболот на волчицата-мајка која ги доела Ромул и Рем и без чија наклонетост не би се родила римската цивилизација. И во скандинавската митологија го среќаваме волкот⁸ Фенрир, син на цинот Локи, за кој се вели дека за време на Рагнарок (крајот на светот) ќе го проголта сонцето, по што црн мрак ќе ги опфати сите земји. Мотивот на голтањето на сонцето може да се поврзе со мотивот на криењето на митската Аматерасу во една пештера, со што светлината ќе згасне и истата нема да се појави сè додека останатите божества не успеат да ја измаат божицата надвор од пештерата. Во видео-играта *Оками* пак, божицата-волк Аматерасу страда од губење на среќавањето и единственото умевање што го

⁸ Волкот обично се толкувал како симбол на дивината и на нескротливата сила. Малсум, лошиот брат на Глускап (културни херои кај некои народи во Северна Америка), обично бил претставуван како волк (*Encyclopedia of World mythology*, 2009: 168, 258, 441-442). Волкот исто така се сметал за чувар на границата на дивиот простор, а со тоа тој бил најлут непријател на нечистите сили, како и на разни болести. И меѓу Македонците, како и кај некои јужнословенски народи, постоело верување дека вампирот, или пак некое друго демонско суштество, можело да се уништи со повикување на волкот (Петреска, 2008: 146). Во албанските јуначки епски песни пак, волкот се јавува како заштитник кој лежи покрај нозете на херојот, наспроти самовилите што му седат на главата и змијата на градите (Јаќоски, 1984: 55).

има, е со волшебната четка одново да ги наслика, односно обои, запуштените предели каде што замреле сите форми на живот. Ваквиот концепт не само што придодава на ужитокот во видео-играта, а и на „гејмплејот“, туку исто така укажува и на метаморфозата на митот за гласнатата светлина, во едно инакво, симболично руво.

Моотори⁹ ја поврзувал Аматерасу со сонцето, додека пак неговиот ученик, Хирата, смета дека божицата на сонцето се родила на земјата, но дека подоцна била испратена на небото со цел да стане владетелка над сонцето (ASTON 1905: 25). Што се однесува пак до Суса-но во и до останатите богови на грмотевиците, за нив се смета дека настанале од мртвото тело на божицата Изанами во Јоми (подземниот свет); во една варијанта на митот за Суса-но во, се вели дека нему му било доделено владеењето со подземјето (ASTON, 1905: 54). Божицата Аматерасу се родила од миењето на левото око на Изанаги, по престојот на овој бог во подземниот свет, а од миењето на десното око се родил богот на месечината. Третиот син¹⁰, Суса-но во но Микото, бил роден од миењето на устата. Овој трет син првично бил назначен за владетел на морињата, но на оваа одлука, тој започнал да плаче „додека брадата не му достигнала до стомакот“. На прашањето на Изанаги зошто непрестајно плаче, Суса-но во одговорил дека има желба да се симне во подземниот свет и да биде со мајка си Изанами. Тој, во речиси сите митови, е претставен како антиномичен лик, но со доминантен негативен предзнак¹¹, но чие присуство е она кое е потребно за создавањето на светот и за генерацијата нови божества од симболичниот коитус на Аматерасу со Суса-но во. Кај Хината, пишува Естон, Суса-но во е именуван како Хаја-Сасура но Ками, што значи „Бог кој брзо прогонува“, а одредени јапонски поеми го претставуваат како лунарно божество. Неговото име е изведенка од глаголот „сусаму“, што значи „е избувлив“, а оваа етимологија е поткрепена од споредбата со глаголот „вата“, што значи „е жесток“, „е брзоплет“ (ASTON, 1905: 139-141).

Во една друга верзија на митот пак, се вели дека трите божествени деца на Изанами и Изанаги биле родени пред божицата-мајка да се симне во подземјето (Aston, 1905: 95). Сепак, подоцна во својата студија, Естон забележува дека како врховно божество во јапонскиот пантеон, божицата Аматерасу не била претставена како типичен врховен бог кому сите

⁹ Веројатно станува збор за Моотори Нобунага, експерт за шинто религијата, кој живеел во 18 век.

¹⁰ Тука се иззема раѓањето на првото дете на оваа генерација богови, а тоа е протераниот син Хиру-ко, чие име значи „дете-пијавица“.

¹¹ Во играта *Оками* наместо да биде претставен како темпераментен и гневен, Сусано е претставен низ призмата на одредени комични карактеристики што укажува на негова извесна пародизација. Како потомок или пак инкарнација на Наги, Сусано од играта не е бог, туку човек.

божества со понизок статус требале да му се покоруваат. Тој прецизно објаснува кога вели дека нејзината моќ не се протегала над сите мориња, ниту пак ја опфаќала земјата Јоми. Нејзината функција како главен водач над останатите божества ѝ била доделена од нејзините родители и истата дефинитивно не подразбирала апсолутна моќ. „При навредата од нејзиниот брат“, пишува тој, „наместо жестоко да се соочи со него и да го казни за нанесената навреда, таа (Аматерасу, К.Д.) решава да се сокрие во пештера, од која ќе биде делумно измамена надвор и делумно извлечена од страна на другите божества. Ова не е однесување (кое би го очекувале) од едно врховно божество (...). Нејзината небесната власт далеку од тоа дека можела да се поистовети со идејата за една апсолутна монархија. Епитетот ‘сумера’, преведен како ‘суверен’, кој потекнува од глаголот ‘сумеру’, што значи ‘има врховна власт’, се однесувал не само на божицата на сонцето, туку и на многу други божества“, каков што бил на пример богот на ветрот (ASTON, 1905: 124).

Атсухико Јошида пак, ја поврзува оваа божица со култивирањето на оризот во Исе (Јапонија), иако ова божество не секогаш се претставувало преку директната релација со оризот како култура (YOSHIDA, 2009: 97; цит. спор МЕТЕVELIS, 2009: 76).

Казуо Матцумура пак, го наведува митот од *Коџики* според кој божицата Аматерасу се родила не од мајчината утроба, туку од татковото лево око, па така, таа била претставувана повеќе преку врската „маж=култура“, отколку преку типичната врска „жена=природа“ (Matsumura, 1998). Но таа, понатаму во агонот со нејзиниот брат, останува сексуално чиста, бидејќи нивните пет деца не се раѓаат од утробата на Аматерасу, туку од нејзината *суштина*, односно од она што се нарекува „монозане“ на јапонски.

Имајќи предвид дека ги дадовме општите карактеристики својствени за некои од божествата од јапонската митологија, а кои си имаат свои пандани во *Оками*, би било пожелно да се потсетиме конкретно на митот за Јама-та но Ороки и како истиот си го трасирал патот во визуелниот свет на *Оками*.

4. Митолошкиот Ороки наспроти Ороки од *Оками*

„Змејот (...) генетички е поврзан со претставата за смртта, при што во неговиот лик се одразува претставата за смртта во форма на грабнување.“

Лидија Стојановиќ-Лафазановска

Иако постојат повеќе верзии на митот за Јама-та но Ороки, речиси идентични според нивната суштина, но различни според некои детали, (какви што се имињата на ликовите), се одлучивме да го наведеме митот онака како што се среќава во *Нихонги*. Оваа верзија на митот најмногу потсетува на приказната за осумглавата змија во *Оками*.

Митот ни го раскажува следното¹²:

„(...) Потоа Суса-но во но Микото се симна од Рајот и продолжи кон брегот на реката Хи, во провинцијата Исумо. Тој таму слушна плач (што дојде) од брегот на реката и тргна да го бара (оној што плаче). Тој таму наиде на стари маж и жена. Меѓу нив седеше млада девојка, која тие ја милуваа и ја жалеа.

Суса-но во но Микото ги праша, велејќи: ‘Кои сте вие и зошто плачете?’ Одговорот гласеше: ‘Јас сум бог на земјата и името ми е Ашинасучи. Името на мојата жена е Те-насучи. Оваа девојка е нашата ќерка и нејзиното име е Куши-нада-химе. Причината за нашите солзи е што ние имавме осум ќерки. Но сите тие (...), година за година, беа убивани од една осумглава змија и сега се приближува времето и за оваа наша ќерка. Нема начин таа да се спаси и затоа ние ја оплакуваме.’

Суса-но во но Микото рече: ‘Ако е тоа така, тогаш зошто не ми ја дадете вашата ќерка?’ одговори тој и додаде: ‘Ќе ја послушам вашата молба и ќе ви ја вратам.’

Па така, Суса-но во но Микото на самото место ја престори Куши-нада-химе (...) во чешел што си го закачи за пунцата од косата. Тој потоа им заповеда на Аши-насучи и Те-насучи да подготват осум (бочви) саке, да направат осум креденци и во секој од нив да постават по една бочва со саке и да го чекаат нејзиното (на змијата, К.Д.) доаѓање.

Кога времето дојде, змијата навистина се појави. Имаше осум глави и осум опашки; очите ѝ беа црвени како на ашваганда¹³; а на нејзиниот грб растеа чемпреси и кипариси. Додека се движеше, таа зафаќаше простор од осум рида и осум долини.

Потоа кога дојде и го најде сакето, секоја нејзина глава испи по една бочва и (змијата) се опијани и заспа. Потоа Суса-но во но Микото го извади својот меч долг десет стапки и ја исече змијата на мали парчиња. Кога дојде до опашката, врвот на неговиот меч се закачи и тој ја расече и ја разгледа. Внатре во неа имаше меч. А тоа беше мечот кој се викаше Куса-наги но цурги¹⁴.

Суса-но во но Микото рече: ‘Ова е прекрасен меч. Јас не би можел да го задржам само за мене.’ И затоа тој (им) го подари на Боговите на Небото.

¹² Преводот беше извршен со користење на англиското издание од 1986. Да се погледне користената литература.

¹³ Веројатно се мисли на *Withania somnifera*. В. Џ. Естон кој е одговорен за англискиот превод вели дека некои коментатори сметаат дека не станува збор за растението, туку за некаков вид на змија (*Nihongi*; Книга I, 1986: 53).

¹⁴ Во една друга верзија, оригиналното име на мечот е Ама но муракумо но цуруги (буквално преведено како „Густите облаци во Рајот“) и името било сменето во погоре даденото, Куса-наги („Сечач на трева“) во чест на императорскиот принц Јамато-даке (*Nihongi*; Книга I, 1986: 53).

Потоа, тој тргна во потрага по место (на кое сакаше) да го прослави својот брак и најпосле се најде во Суга, во провинцијата Исумо. Таму тој проговори и рече: ‘Срцето ми е освежено. Затоа ова место сега ќе се вика Суга’“.

Постои и една друга верзија на овој мит дадена исто така во *Нихонги*, иако не е сосема јасно дали тој постоел во оригиналниот попис на текстови во *Нихонги* или пак на него при истражувањата наишол Естон, па го навел во англискиот превод. Митот ја има истата структура, со одредени измени на статусот и на имињата на ликовите, и е наведен на следниот начин:

„Во тоа време Суса-но во но Микото се симна долу (од Небесите, К.Д.) и се најде на брегот на реката Је, во провинцијата Аки. Таму тој го сретна богот чие име беше Аши-насу-те-насу. Името на неговата жена беше Инада но Мија-нуши Суса но јатсу-мими. Оваа божица тогаш беше бремена, а мажот и жената заедно тажеа. Затоа вака му кажаа на Суса-но во но Микото: ‘- Иако досега ни се родија многу деца, секогаш кога едно од нив ќе се роди, се појавува осумглава змија и го голта и (досега) не успеавме да спасиме ниедно од нив. И затоа ние тажиме.’

Суса-но во но Микото им порача, велејќи: ‘- Земете овошје од сите видови и од него подгответе осум бочви саке и јас ќе ја убијам змијата за вас.’ Двете божества го послушаа ова упатство и подготвија саке. Кога дојде време детето да се роди, змијата навистина се појави пред вратата (...). Но Суса-но во но Микото ѝ се обрати на змијата и рече: ‘- Ти си подло суштество. Зошто прво да не се нагостиш?’

Тој потоа ги зеде осумте грниња саке и тури по едно во сите нејзини (на змијата, К.Д.) усти. Змијата ги испи сите и заспа.“

Митот продолжува по истото сценарио како и останатите митови посветени на оваа измама на хтонското суштество, со тоа што за мечот Куса-наги но цурги се вели дека се наоѓа во селото Ајучи, во провинцијата Охари, и дека мечот всушност е именуван како Ворочи но Ара-маса. Во друга верзија на истиот мит се вели дека Суса-но во се појавува пред Ашинасучи и Тенасучи, барајќи ја раката на нивната ќерка Куши-надатиме, по што митот се одвива по познатото темпо, со таа разлика што овој пат сакето кое се подготвува е отровно. По убиството на Ороки (кој не е именуван ниту во една од споменатите варијанти на митот), мечот со кого Суса-но во ја убива змијата ќе заврши во Киби, а местото на убиството е покрај брегот на реката Хи во Исумо. Во друга верзија, мечот се вика Ама но Хае-кири, и тој дури подоцна ќе си го добие познатото име Куса-наги (*Nihongi*; Книга I, 1986: 52-58).

Сличен мотив на менувањето на името на мечот се среќава и во *Оками*. Мечот првично се споменува под името Бокуненџин (*Bokunenjin*), но по пропаста на Ширануи (чија што инкарнација е Аматарасу), истиот ќе биде преименуван во Цумугари (*Tsumugari*). Промената на имињата на

јазичен план може да служи како сигнал за дистанцирање на вака дадената приказна, од онаа содржана во јапонските митови. Во тој случај, не е опасно авторите на видео-играта да бидат соочени со обвинувањето за извршен плагијат, бидејќи во случајов, како што може да се забележи, не станува збор за прилагодување на митолошката матрица во еден визуелен медиум, туку станува збор за преземање на одредени нејзини мотиви кои го даваат јадрото на играта, но кои потоа значително застрануваат од прототекстуалната митска матрица.

Читателот брзо ќе воочи дека основата на митот и во *Нихонги/Кошики* и во *Оками* е иста, а единствените разлики се состојат во новите, фикционални ликови што немаат свои пандани во јапонската митологија, како и палетата нови или инакви, променети имиња на ликовите. Во видео-играта се појавуваат Сусано и Аматерасу, кои се инкарнации на Наги и Ширануи. Дејството се збиднува во селото Камики, а името на Куши-надатиме е заменето со поедноставната форма Нами. (Тука, веројатно, предвид треба да се земе дека и поедноставувањето на имињата или пак нивното кратање е во полза на играчот и за полесно разбирање и меморирање на приказната). Како заплет на приказната може да се смета чинот на грабнувањето на Нами од страна на Ороки, со што се поттикнува потрагата по неа, спроведена од Аматерасу и Сусано.

На крајот од видео-играта, божицата-волк Аматерасу, ќе биде соочена не со Ороки, туку со антагонистот Јами¹⁵ (Токоуами по Sumeragi или Господар на вечната темнина), претставен како демон кој ги контролира лошите духови и кој се појавува во шест различни физички обличја. Споредено со приказната во митот, приказната во *Оками* претендира да биде поинтригантна, побомбастична во своето претставување¹⁶ и играта секако цели кон тоа да биде допадлива и корисна за играчите од сите возрасти, без разлика на земјата на нивното потекло или степенот на наобразба.

¹⁵ Зборот на јапонски значи „темнина“. И во ведите се среќава парот Јама и Јами (Јамуна), брат и сестра близнаци, од кои братот бил сметан за бог на смртта. Од друга страна пак, една од најпознатите битки меѓу божествата во угаритската митологија е онаа меѓу Баал и Јама, водено чудовиште кое повремено било цртано со човечки облик, а некогаш и како морско чудовиште. Елијаде и Кулиано сметаат дека овие битки се ехо на Мојсеевото раздвојување на Црвеното море (Елијаде; Кулиано, 1996: 62).

¹⁶ Да не го забораваме специфичниот „флуиден“ дизајн на хронотопите, на ликовите и на целата сценографија во играта, кој по малку потсетува на стрип уметноста и начинот на цртање.

Што се однесува пак до концептот именуван како *шинтаи*, кој означува видлив доказ за „материјалноста“ на еден бог во јапонската митологија, а провизорно се преведува како „тело на богот“¹⁷, во случајот со митската Аматерасу тоа е огледалото *јатакагами*, претставено како огледало со осум страни, со фитоморфни обележја. (Името исто така се поврзува и со формата на сонцето). Во случајот со Суса-но во пак, тоа е мечот Куса-наги. Естон наведува дека *шинтаи* на Суса-но во, е халебардата (позната како „нагината“).

Во видео-играта, главните оружја со кои ракува играчот е повторно огледалото, но и „Небесната четка“. Во *Оками*, божицата-волк ги добива магичните својства и сеќавањето со помошта на останатите божества – мотив, кој отсуствува во прототекстот. Сепак, веројатно волјата на божествата да ја измамат митската Аматерасу надвор од пештерата, потсетува на заложбата на божествата кои исто така, на еден начин, ѝ помагаат на божицата-волк да си го поврати сеќавањето и да триумфира во мисијата на елиминирање на Јами.

5. Финални размисли

Целта на овој есеј беше да ја претстави врската што ја негуваат видео-играта *Оками* со митолошкиот мотив за јунакот и осумглавата змија присутна во старите јапонски списи. Дури и да претендираше целосно да ја исцрпи темата во сите нејзини аспекти, само со цел што попрецизно да ја претстави оваа фасцинантна проблематика и пред помалку запознаените, овој есеј на крајот ќе завршеше во облик на студија, а тоа е нешто што просторот и времето едноставно не го дозволуваат. Текстот, убаво забележа Адорно, започнува од она за кое сака да говори, и престанува кога сам ќе го почувствува крајот, а не кога сè е исцрпено (Adorno, 1985: 18).

Видео играта *Оками* беше земена како соодветен пример за споредба, иако на нејзиното место слободно можеше да се најде некоја од продолженијата на играта *Persona*, која се темели на концептот на Јунг за индивидуалното и колективното несвесно, како и на мотивот на Сенката¹⁸, или пак видео-играта *God of War*, која оперира со некои од најпознатите божества од грчкиот пантеон, ставајќи ги во еден инаков контекст; како предмет на есејот исто така можеше да биде земена и играта *Dark Stone*, која пак ја тематизира потрагата по „темниот камен“ потребен за да се победи Драак, човек со моќ да се трансформира во змеј. Паралелно со прототекстуалната основа на осумглавата змија Ороки (митолошката, но и онаа од видео-играта), можеше да биде истражен и ликот на Ороки во

¹⁷ А се среќава уште и под називот „митама-широ“.

¹⁸ Под поимот *сенка* се подразбира „негативниот потенцијал“ на личноста, односно збирот од скриени и/ или прикриени некорисни својства и недоволно развиени функции и содржини на личното несвесно (Jung, 1977).

играта *Warriors Orochi 2*, кој пак е претставен како антропоморфен по појавност, но демонизиран дух, чија физичка претстава е врзана за симболот на змијата. Иницијациониот мотив на борбата на херојот со htonско чудовиште, која се среќава во нејзината варијанта во *Оками*, можеше да се чита низ компаративната призма на борбата на Св. Илија/ Св. Ѓорѓи со ламјата. Со ова се покажува дека видео-игрите ги користат веќе познатите митолошки матрици или пак одредени концепции и идеи кои не се матични и примарно својствени за нивниот визуелно-аудитивен свет, но не за да ги реплицираат едноставно и слепо, туку да им дадат ново руво, нов контекст за читање. Целта на ова не е само чувството на задоволство во играњето на играта, туку веројатно се поттикнува и процесот на преиспитување на одредени стекнати знаења. На еден начин, игрите ги тестираат стекнатите знаења и познавања на играчите, така што дидактичката димензија не им е сосема туѓа. Сè додека играчот е свесен за дистанцијата што мора да постои меѓу него и (приказната на) играта, тогаш тој не е во опасност да стекне погрешни сознанија.

БИБЛИОГРАФИЈА (СТРАНСКИ ИЗДАНИЈА)

- ADORNO, Theodor. (1985). *Filozofsko-sociološki eseji o književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- AARSETH, Espen. (2003). *Playing research: Methodological approach to game analysis*. Bergen: University of Bergen.
- ASTON, William George (trans.) (1869). *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 194*. London: Kegan Paul, Trench, Trübner & Co.
- ASTON, William George. (1905). *Shinto (The Way of The Gods)*. London: Logmans, Green and Co.
- ELLIOTH SMITH, George. (1919). *The evolution of the dragon*. Manchester: University Press.
- JUNG, K. G. (1977). *O psihologiji nesvesnog*. Odabrana dela K. G. Junga. Novi Sad: Matica srpska.
- METEVELIS, Peter. (2009). *Japanese mythology and the primeval world: A comparative symbolic approach*. USA: iUniverse.
- STOCK, Jennifer; HUNT, Kim (ed). (2009). *Encyclopedia of world mythology*. Gale: Cengage Learning.
- VISSER, Marinus Willem de. (1913). *The Dragon in China and Japan*. Amsterdam: Johhanes Müller.
- ЕЛИЈАДЕ, Мирча; КУЛИАНО, Јоан П. (1996). *Водич кроз светске религије*. Београд: Народна књига-Алфа.

ВЕБ-ЛИНКОВИ

Етимологија на зборот „оками“.

<<http://en.wiktionary.org/wiki/%E7%8B%BC>>

Fudoki. <<http://en.wikipedia.org/wiki/Fudoki>>

MATSUMURA, Kazuo. (1998). “Alone among Women: A Comparative Mythic Analysis of the Development of Amaterasu Theology”, во *Contemporary Papers on Japanese Religion*, 4. Tokyo: Institute for Japanese Culture and Classics, Kokugakuin University.

<<http://www2.kokugakuin.ac.jp/ijcc/wp/cpjr/kami/matsumura.html>>

YOSHIDA, Atsuhiko. “Association of the sun and the Rise in Japanese Myths and Rituals”, во *Contemporary Papers on Japanese Religion*, 4. Tokyo: Institute for Japanese Culture and Classics, Kokugakuin University. <http://glim-re.glim.gakushuin.ac.jp/bitstream/10959/2791/1/cho-sakenkyu_41_97_103.pdf>

БИБЛИОГРАФИЈА (МАКЕДОНСКИ ИЗДАНИЈА)

ЈАЌОСКИ, Воислав. (1984). *Интерпретација на мотивите во македонската и во албанската јуначка епика*. Скопје: Студентски збор.

МУРТЕЗАНИ, Изаим. (2006). *Митски елементи во албанскиот и македонскиот јуначки епос и балада*. Скопје: Институт за фолклор.

ПЕТРЕСКА, Весна. (2008). *Категориите близина и дистанца: етнолошко-антрополошко истражување на народната култура*. Скопје: Институт за фолклор.

СТОЈАНОВИЌ ЛАФАЗАНОВСКА, Лидија. (1996). *Танатолошкиот правозор на животот: феноменот на жртвувањето во македонската книжевност*. Скопје: Институт за фолклор.

СТОЈАНОВИЌ ЛАФАЗАНОВСКА, Лидија. (2001). *Ното initiates: феноменот на иницијацијата во македонската народна книжевност*. Скопје: Институт за фолклор.

The text is centered within an orange, wavy-edged rectangular frame. The background of the frame is a solid orange color, and the edges are smoothly curved, giving it a decorative, wave-like appearance.

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ
И
ИНФОРМАТИЧКАТА ЛИНГВИСТИКА

VENO PACHOVSKI, EVA BLAZHEVSKA, ILIJA EFTIMOV

University American College, Skopje

MULTILANGUAGE PLATFORM - TRANSLATION IN THE CLOUD

ABSTRACT. The need for automated translation grows very fast and so is the demand for creating tools to meet it. This research represents a possible semi-automated solution i.e. a concept of cloud aided translation tool based on aligned corpora. Namely, the concept gives an opportunity to translate a text by keeping its structure (paragraph-wise) intact, using all other same language texts as context sources. Thus, an aligned (on a paragraph level) corpus is produced.

As the corpora grow, the context (sources for comparison) will become richer. In time, the system may become a valuable platform for testing software and algorithms for automatic translations. Also, considering that the system requires authentication of its users, it preserves the authorship and the users should be motivated to do better job, which in general benefits the system. Finally, a local application could be paired with the web server, so that a user can choose whether to work on text directly or remotely, using a local application.

Key words: Natural Language Processing, translation, corpora

1 Introduction

The need for automated translation grows very fast and so is the demand for creating tools and resources to meet it. Current situation in EU (60+ languages in Europe, 5 main languages and 23 of other member countries) and its commitment to multilinguality dictates further efforts and investments to be made. [1] Within Horizon 2014-2020 which estimates more than 80 billion Euros, part of ICT and specifically for LT remains to be defined depending on the activity in the field. ¹

Macedonian language faces additional difficulties because of its relatively small population (less than 2 million), its specific grammar as well as alphabet, lacking corpora and basic language processing tools. All this means that there is a real need for some original research. Also, any automatic solution requires rich context (the richer, the better), which means corpora (or a translation memory) upon which the translation system could base its decisions. So, here is an effort to do both.

¹ Pierre-Paul Sondag, European Commission, Directorate-General for Information Society & Media, Unit E.1 "Language Technologies, Machine Translation", invited talk, RANLP 2011, Hissar, Republic of Bulgaria.

1.1 The motivation and problem approach

As a result of previous research and techniques and technologies involved ([PASKALEVA AND PACHOVSKI, 2006][NAKOV AND PACHOVSKI, 2006]), the approach adopted in this project is based on two important requirements.

The first one is that the translations are done paragraph-wise meaning that the translator is required to translate the text by paragraphs. Thus, the basic structure of the text is retained and even if (for various reasons) the sentences are not aligned (within the paragraph), at least the search for similar meaning of a word (or a phrase) i.e. the context is limited to that paragraph. Also, while the user is working on a paragraph, the search option is available, so the user can search for possible translations of a particular word, or similar paragraphs, and the sense of a word (or an expression) which is being translated can be clarified.

The second, as a direct consequence of the first, is that the aligned pairs of translated texts result in an aligned corpora. Here, the working assumption is that as the corpora grow, the decision space will become bigger (context source will become richer) and Word Sense Disambiguation when choosing appropriate word (or a phrase) will be easier and more precise. In time, the system may become (hopefully) a valuable platform for testing software and algorithms for automatic translations, considering that there will be paired paragraphs in various languages.

Also, considering that the system requires authentication of its users, it preserves the authorship, the work can be copyright protected and they (the users) should be motivated to do better job, which in general benefits the system, as well as the other users.

Finally, inspired by the latest approaches to cloud storage (DropBox, SkyDrive), a local application is paired with the web server, so a user can choose, whether to work on text directly using web browser or in-directly, (on the local computer) using a local application (which will again, in background, use stored system resources, if available).

2. Technical description of the system

The objective of this system (for the time being) is to produce qualitative and intelligent Multilanguage translation of various articles (text documents).

It can be used by several types of users (i.e. actors) that can either use the system for their purposes, or contribute to its content by creating (or uploading) their own translations or accepting someone else's.

For the first type of users (*simple users*), the system provides powerful search engine that can search through accepted articles by their category, language or just by a word or part of text. It also provides 'dictionary' search i.e. the user can enter a word and choose the target language to find its adequate translation

(a paragraph in which its translation was found). The system will create list of all articles that are part of some chosen category, language or contain the word. On the page where all article paragraphs are shown, there is a translator-frame from which the user can easily access all accepted translation to that article.

For the second type of user, the contributors (or *editors*), the system allows creation (writing) of new article and access to all articles and their structure (every article is divided into paragraphs) in order to create adequate translated article.

The user that controls the accessibility of articles for the users and editors is the *administrator*. As a user concerned about the consistency of the system content, administrator can accept or reject the articles or their translations, which makes them, in a certain sense of the word, “publicly” available, depending on the settings of the system.

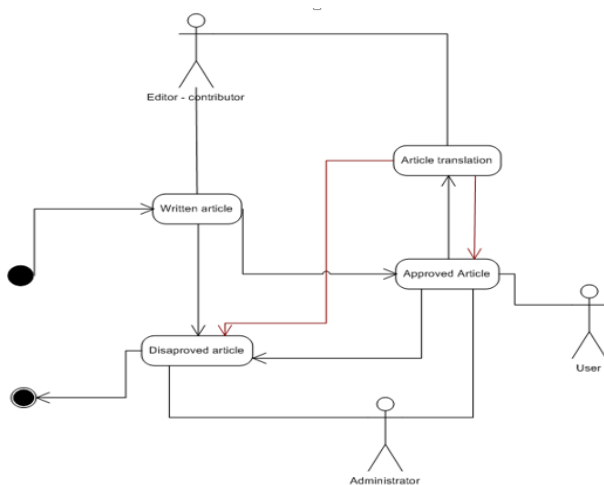

Fig. 1. System architecture – roles and document flows

2.1 The inner workings – underlying database structure

In order to provide better translation to the whole article, or some part of it (some paragraph) the system allows (requires) user(s) to use *paragraph-wise translation*. It means that the translator provides article translations per paragraph, and later, the document is recreated by concatenating the translated paragraphs. This is much wiser type of translation because it forces the user to try to translate the text as precisely as possible.

The idea is that the user does not have to create whole new translation which will provide new text with similar concept. Instead, the user will create (enter) new “aligned translation” text filling in the empty paragraph space generated by the system.

This approach will have double (positive) impact. The new article has the same structure of the original, and it is a text by which someone can easily

find out the translation of some word (phrase, whole sentence) using paragraph-level connection from one to another language (languages).

The database structure that stores the information about articles and their paragraphs translation(s) is given in Fig. 1.

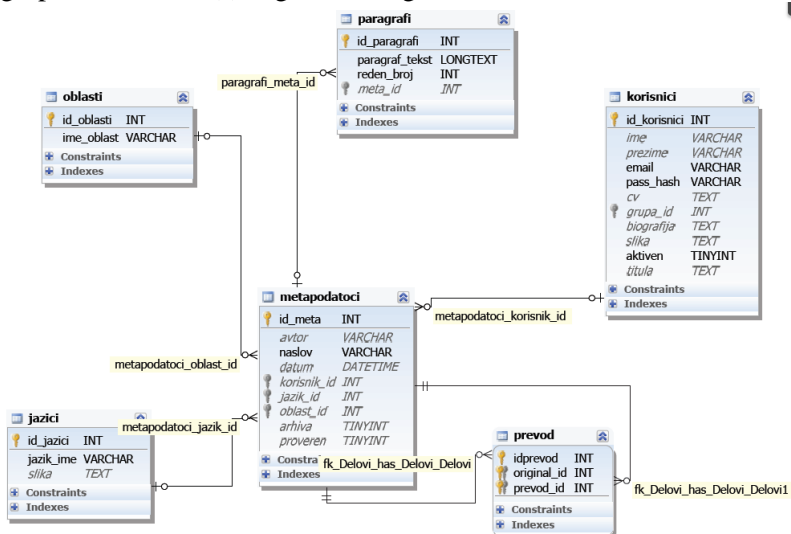

Fig. 2. System’s database architecture – tables and relationships

Basic information about articles is in the DB Table *metapodatoci* (title, author, user-author, category, language etc). Also, this table has attributes for marking the article as accepted or not (*proveren*). Every article paragraph is kept in Db table *paragrafi*. Beside the text (the content) of the paragraph, the order number of the paragraphs is also kept. This is necessary for article restoration (it keeps up the article content structure). DB table *prevod* is the main table that connects the articles with their translations.

2.2 Translation pairs – finding all of them

Considering the specific approach to the problem, the system has implemented some sort of intelligent functionality considering connections between translations. Instead of creating many-to-many meshed relations between the translated pairs, the system uses recursive technique for finding article translation.

Actually, there are two possible approaches to this. The first type of defining translation pairs is somewhat trivial.

If the system has accepted Article A1 written in Language L1, article A2 in language L2, and article A3 in language L3, and if all these articles are related (by translation), then we need to store the following connection (records) in DB table *prevod*:

A1- A2, A2-A3, A1-A3 (or vice versa A3-A1, A3-A2, A2-A1) = 3 records

For 4 connected articles, there will be 6 records in *prevod*, for 5 articles, there will be 10 records etc. In case of n articles, the total number of records will be

$$C_n^2 = \frac{n!}{2!(n-2)!}$$

This is because Ai-Ai pairs as well as pairs like Ai-Aj (if Aj-Ai is already stored) are not possible (there is no reason to pair the article with itself; and if a connection exists in one direction, the other is assumed automatically). This relation is non-reflective and symmetric, so the database records can be reduced accordingly.

Fig. 3. Pairs of translated articles: case a) with 3 pairs and case b) with 2 pairs.

The second way of using the system (see Fig.3 – case b) - further reduction) is to create recursive queue of translations i.e. to use the inherent transitive property of this approach. So, if there is a record in the system that article A1 is translated into A2 and article A2 has translation in article A3, then A1 also has paragraph-wise translation (through A2) in A3. So instead of 3, we need only 2 records in *prevod* i.e. A1-A2 and A2-A3 => A1-A3.

The system “knows” that based on these connections, A1 is translated into A3 (and vice versa). If there were 4 connected articles, then their connection will be resolved with only 3 records in *prevod*: A1-A2, A2-A3, A3-A4 (or A1-A2, A1-A3, A1-A4 or any other combination that makes the recursive queue between these articles) for 5 connected articles, there are only 4 connections needed (instead of 10) etc.

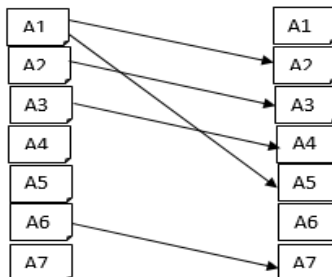

Fig. 4. Pairs of translated articles: example with 7 articles (to illustrate the recursion process).

Based on these connections, the system “knows” that A1 is translated into A2, A5, A3 and into A4, but also A2 has translation into A1, A4 and A5, etc.

Thinking outside (database approach) box, this model can be generalized in two abstract concepts:

- it is similar to the problem of creating (and traversing) the skeleton tree (starting from one node, expanding through the table – seen as a double connected list)
- finding partitions in a graph (articles are the nodes, connectivity to their translations represents edges).

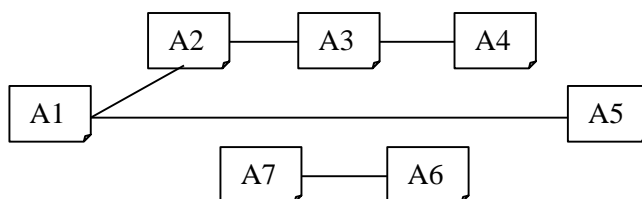

Fig. 5. Translated articles: DB Table content represented as a graph (two partitions)

The records in PREVOD will be

Prevod (A2, A1)
Prevod (A2, A3)
Prevod (A4, A3)
Prevod (A1, A5)
Prevod (A6, A7)

So this second approach, considers the recursive functions that use the records in *prevod*

- reduces the number of records in *prevod* i.e. keeps DB space smaller
- speeds up finding paired translations
- avoids accepted translation duplicates.

2.3 Finding translation pairs - recursive approach

The process is initiated when, using the search capability, the user positions on an article. The “translation frame” displays all its available translations (this is the result of the recursion).

So, the function starts with finding all direct connections between the article (the root of the search) and any other article in the system. For every item in the queue of aligned articles, the system repeats the same action i.e. creates another queue with its translations, until it reaches an empty queue, or until the queue item is the original article or any previously processed item.

In the example with 5 connected articles, let the user (the system) start with article A2. First, the function will find its direct translations, A1 and A3. Then, the function will try to make translation queues for A1 and A3. For A1, it will return A5. (A2 is the original article, so it will ignored). For A3 it will return A4 (A2 is the original article, so again, it will be ignored). The process continues with A5 and A4. For A5, the function will return empty set (A1 was already taken into consideration so it will be ignored). The last step is making translation queue for A4. The function will return an empty set, so it stops here. The result is the following queue of all A2 translations: A1, A3, A5 and A4.

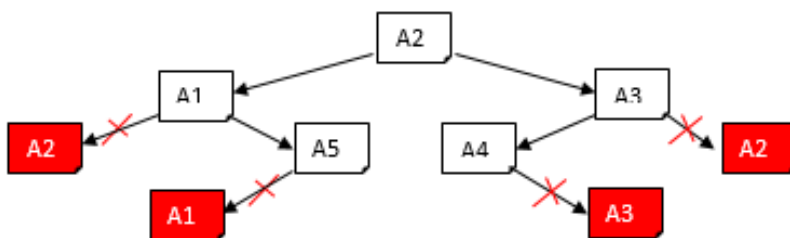

Fig. 6. Illustration of the example – recursive approach

The system uses two algorithms for finding the translations of an *article* that are connected either in relation *originalen_id – prevod_id* (i.e. the article is *originalen_id*), or its opposite one i.e. *originalen_id-prevod_id* (i.e. the article is *prevod_id*).

Algorithm TRANSLATE_ONE_WAY (article) – this will return A4

```

SELECT prevod_id FROM prevod WHERE original_id= article;
set indexM=0;
//starting point of recursion i.e. the counter of steps
set idMaster = number of rows in the sql query result set
if idMaster>0 then
    while indexM<idMaster do
        //if this id is not present in temp, we're making new record
        if not exists(select id_prevod from temp where id_prevod =
prevod_id) then
            insert into temp set id_prevod=prevod_id;
            end if;
            indexM=indexM+1;
            TRANSLATE_ONE_WAY(prevod_id);
        //the recursive call
        end while;
    end if;

```

Algorithm TRANSLATE_OPPOSITE_WAY (article) – this will return A3 and A5

```

SELECT original_id FROM prevod WHERE prevod_id = article;
set indexM=0;
set idMaster = number of rows in the sql query result set
if idMaster>0 then
    while indexM<idMaster do
        if not exists(select id_prevod from temp where id_prevod =
original_id) then
            insert into temp set id_prevod=original_id;
            end if;
            indexM=indexM+1;
            TRANSLATE_OPPOSITE_WAY(original_id);
//the recursive call
        end while;
    end if;

```

The system has two additional recursive functions that interconnect the previous ones because an article can be *original_id* in one record and *prevod_id* in some other, or vice versa. This will return A1 (in one record it is the *original_id*, in the other it is the *prevod_id*).

Algorithm TRANSLATE_ORIGINAL_PREVOD (article)

```

SELECT prevod_id FROM prevod WHERE original_id= article;
set indexM=0; //starting point of recursion t.e. the counter of steps
set idMaster = number of rows in the sql query result set
if idMaster>0 then
    while indexM<idMaster do
//if this id is not present in temp, we're making new record
        if not exists(select id_prevod from temp where id_prevod =
prevod_id) then
            insert into temp set id_prevod=prevod_id;
            end if;
            indexM=indexM+1;
            TRANSLATE_OPPOSITE_WAY(prevod_id);
//recursive call - second algorithm
        end while;
    end if;

```

Algorithm TRANSLATE_PREVOD_ORIGINAL (article)

```

SELECT original_id FROM prevod WHERE prevod_id = article;
set indexM=0;
set idMaster = number of rows in the sql query result set
if idMaster>0 then
    while indexM<idMaster do
        if not exists(select id_prevod from temp where id_prevod =
original_id) then

```

```
insert into temp set id_prevod=original_id;
end if;
indexM=indexM+1;
TRANSLATE_ONE_WAY(original_id);
//recursive call - first algorithm
end while;
end if;
```

So the functions use new table TEMP in which the translation's articles IDs are inserted i.e. (A1, A3, A4, A5). Accordingly, if there is a search for translations of A3.

TRANSLATE_ONE_WAY will return A2 and A4

TRANSLATE_OPPOSITE_WAY will return A5

TRANSLATE_PREVOD_ORIGINALEN

and

TRANSLATE__ORIGINALEN_PREVOD will return A1.

3 Conclusion and future work

The system looks promising as a platform for future research, although the efficiency of the implemented search remains to be tested in practice. The first step is to make the web site accessible for philology students as a test platform (and their supervisors, as persons who will follow and accept or reject their work). So, (at least within University), the corpora can grow.

Next, the optimal protocol for communication between a desktop application and the web server (the cloud) should be devised, in order to follow the process of translation on the local machine, so that users can create and optimally coordinate their local resources with the cloud application.

Finally, the system will include some publicly available translation memories and implement the search function which will use them, as well.

REFERENCES

European commission: CORDIS : FP7 : ICT : Language technologies,

<<http://cordis.europa.eu/fp7/ict/language-technologies/>>

PASKALEVA, E. PACOVSKI, V. "Aligning the translations – a possible strategy for creation of aligned corpora (for South-Slavic languages)", *Proceedings of the Conference on Formal Approaches to South Slavic and Balkan Languages*, 2006, pp. 113-117

NAKOV, P. PACOVSKI, V. "Acquiring "False Friends" from Parallel Corpora: Application to South Slavonic Languages", *Readings in Multilinguality. Selected Papers from Young Researchers in BIS-21++*. Galia Angelova, Kiril Simov, Milena Slavcheva (Editors). Incoma Ltd. Shoumen, Bulgaria. 2006

Appendix: Software screen-shots

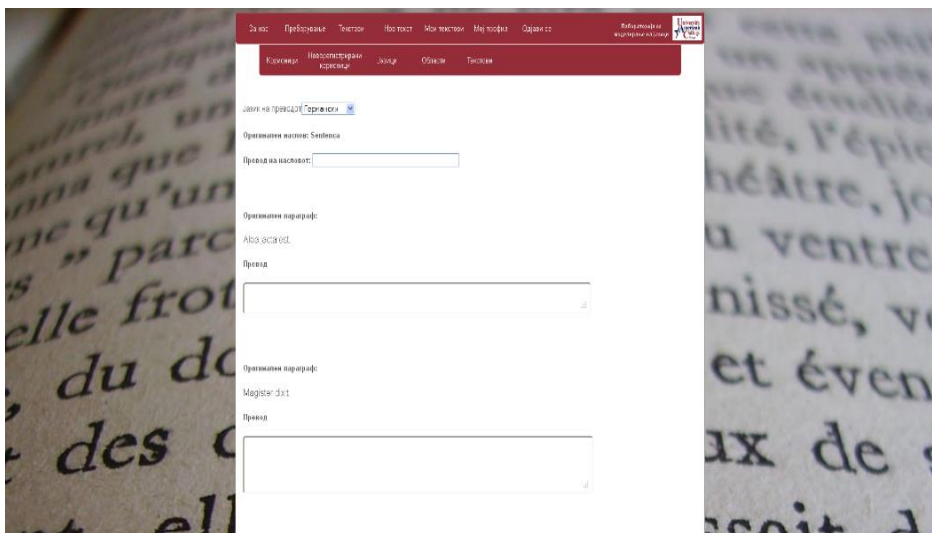

Fig. 6. Serbian and Macedonian translation of an original Latin text (pairs S-L, M-L)

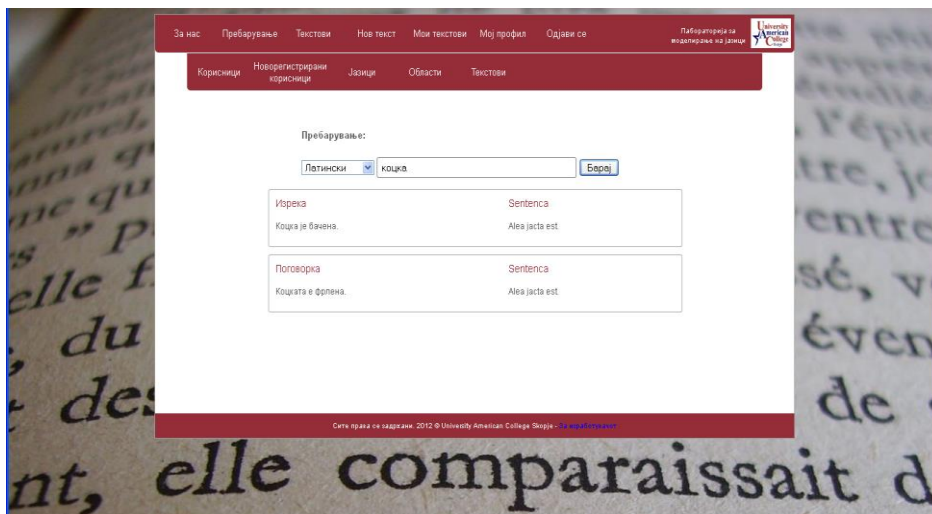

Fig. 7. Aligned texts – Latin original prepared for translation to German language

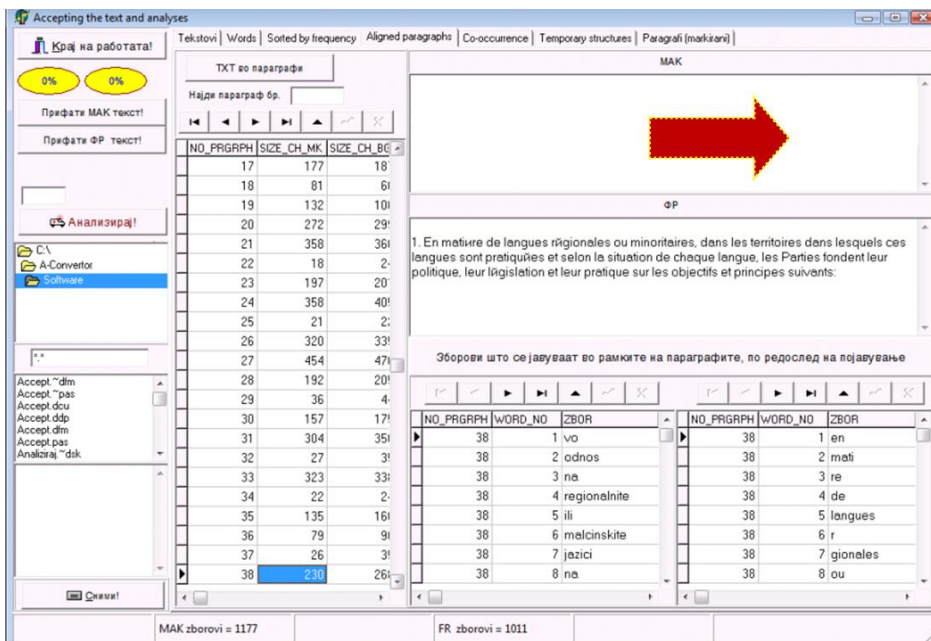

Fig. 8. Application used in [2] – adapted to the web solution

ИГОР МЕШЕВ, ДЕЈАН ЃОРЃЕВИЌ, СЛАВЧО ЧУНГУРСКИ

ФОН Универзитет, Скопје

ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ЈАЗИКОТ НА ЕЛЕКТРОНСКИ ТЕКСТ

АПСТРАКТ : Јазичната идентификација е клучен претпроцесиращки чекор при извршувањето на задачи од областа на обработка на природни јазици, особено кај документи од мултијазични извори. Затоа, неминовна е потребата за изработка на еден идентификатор, кој ќе знае да го препознае јазикот на кој се напишани текстовите што ги обработува. Оваа проблематика се разгледува и се идентификуваат клучните точки кои се неминовни за изработка на јазичен идентификатор на текстови напишани на македонски, српски и албански јазик.

Клучни зборови: природен јазик, n-грам, токен, идентификација, електронски текст, Марков модел

I. ВОВЕД

Обработката на природните јазици е област на истражување која се занимава со тоа како компјутерите може да се користат за да се разбере и искористи текст или говор за секакви намени. Истражувањето се состои во собирање на знаење за тоа како човечките суштества го разбираат и користат јазикот, со цел креирање на алатки и техники кои ќе служат за развивање на компјутерските системи кои би можеле да ги разберат и манипулираат природните јазици и со нив да извршуваат разни задачи. Обработката на природните јазици е област која вклучува голем број на дисциплини, како што се компјутерските и информациските науки, лингвистиката, математиката, електронското инженерство, вештачката интелигенција и роботиката, како и психологијата.

Целта на овој труд е да се искористи обработката на природните јазици за да се добие начин за откривање на природните јазици (српски, албански и македонски) од пишан текст. За таа намена најпрецизни се веќе постоечките методи кои го препознаваат јазикот од текст кој е точно напишан, без синтаксички и граматички грешки. За жал во онлајн околината каде се применува машинското преведување, текстовите често содржат грешки и се употребуваат конвенции за мапирање на карактерите што го прави препознавањето доста потешко и користењето на таквите методи невозможно.

Постојат два основни концепти од кои се поаѓа при развивање на метода за препознавање на јазик. Првиот се заснова на креирање на идентификациска листа на букви кои се уникатни или барем не многу чести во однос на други природни јазици, при што се прави споредба на буквите кои се пронајдени во пишаниот текст со идентификациската листа и доколку голем процент од споредбата е успешна, јазикот се идентификува лесно и брзо. Со вториот концепт се креира листа на најчесто користени кратки зборови, при што се прави споредба на најчесто користените кратки зборови во пишаниот текст со листата на зборови што претходно била креирана.

Добрите методи за препознавање на јазици од пишан текст се добиваат преку комбинација и подобрување на овие две методи.

II. МЕТОДИ НА ПРЕПОЗНАВАЊЕ НА ЈАЗИЦИ

Во овој труд се разгледуваат три статистички системи за препознавање на јазик од пишан текст и се анализира нивното однесување при различни услови. Овие методи се базираат врз Марковите модели, 3-грам векторите на фреквенција и n-грам категоризацијата на пишан текст. Трите методи работат со претходно моделирана група на јазици. Кога се поставува системот за одреден јазик, моделот ги зачувува податоците на одреден начин. Секој систем поседува статистичка моделизација на секој од јазиците за кој претходно бил трениран. Кога доаѓа времето за класифицирање на непознат текст, системот го споредува текстот со секој од јазичните модели и пресметува сличност, па така го бира оној модел што во најголем процент наликува на јазикот што се користи во непознатиот текст. Секој од трите системи се разликува во начинот на кој моделите се создаваат и начинот на кој се пресметува сличноста.

A. Маркови модели

Скриените маркови модели (анг. НММ) најчесто се користат за идентификување на јазик при говор, но играат и важна улога во анализирањето на пишан текст. При процесот на идентификација, доволно е да се користат нескриените маркови модели (анг. ММ). За секој јазик што треба да биде подржан во системот се креира модел преку тренирање и учење од обичен текст, кој потоа се запишува на диск за да може да се прави споредба со непознат текст. Секоја состојба во моделот е претставена преку 3-грам на карактери $c_1c_2c_3$, па така параметрите на марковиот модел се веројатноста на транзиција и почетната веројатност претставена преку: $a_{ij} = P(q_{t+1} = s_j | q_t = s_i)$ што ја претставува веројатноста на транзиција од состојба i во состојба j . За преминот од состојбата $c_1c_2c_3$ во состојбата $c_2c_3c_4$ веројатноста на транзиција е 4-грам веројатноста $P(c_4|c_1c_2c_3)$. $\pi_i = P(q_1 = s_i)$ која ја претставува веројатноста

секвенцата да започнала во состојбата i . Овие веројатности се пресметуваат преку релативната фреквенција на секоја транзиција или преку фреквенцијата на транзиции од почетна состојба на податоците врз кои се тренира моделот:

$$a_{ij} = \frac{\#(s_i \rightarrow s_j)}{\#s_i}$$

За класифицирање на непознатиот текст, системот ги пресметува сите секвенци на веројатности на премин, користејќи го секој јазик од тие што биле тренирани поединечно. Крајно, системот го избира оној јазик за кој е добиена најголема веројатност.

$$P(q_1, \dots, q_r) = p_{q_1} = \prod_{t=1}^{T-1} a_{q_t q_{t+1}}$$

В. 3-грам вектори

3-грам векторите на фреквенција е втората техника за препознавање на јазик од пишан текст. Таа се состои од споредување на вектор од 3-грам фреквенции за текстот којшто треба да се класифицира со векторот на моделираниот јазик и го избира најблискиот. Триграм со ознака t_i се формира од три последователни карактери од текстот што го анализираме односно $t_i = c_{1i}c_{2i}c_{3i}$. Вектор на 3-грам фреквенции претставува вектор во N -димензионален простор, каде што N претставува бројот на можни 3-грами, а v_i е фреквенцијата на појавување на 3-грамот t_i .

$$\vec{v} = (v_1, v_2, \dots, v_N)$$

За да се истренира системот се пресметуваат релативните фреквенции на секој 3-грам кој се појавува во тренираниот сет на постоечки јазик. Со добиените фреквенции се гради вектор за тој јазик - \vec{l}^j . Кога се одредува јазикот од парче текст се пресметува векторот на тој текст ($\vec{\omega}$) преку пресметување на фреквенциите на појавување на секој 3-грам во текстот, а потоа се споредува добиениот вектор со векторите (\vec{l}^j) на секој јазик. На крај, се прави нормализација на двата вектори, со што се добива скаларна вредност, која покажува колкава е сличноста меѓу непознатиот текст и моделираниот јазик.

$$\vec{\omega} * \vec{l}^j = \frac{\sum_{i=1}^N \omega_i * l_2^j}{|\vec{\omega}| * |\vec{l}^j|}$$

Колку повеќе добиената вредност се приближува до единица, толку е поверојатно дека текстот е напишан на јазикот за кој се проверува.

С. *N*-грам метод

N-грам базираниот пристап го дели текстот на низи од карактери со еднаква должина, наречени *N*-грами, со должина *n*. Претпоставката вели дека секој јазик користи одреден број на *N*-грами почесто од другите јазици, па така може да се заклучи на кој јазик припаѓа пишаниот текст. Оваа идеја функционира според Зипфовиот закон кој вели дека големината на *r*-тото најголемо повторување на настанот е обратно пропорционално со неговиот ранг – *r*.

N-грам моделот дефинира веројатност за дистрибуција на елементите на еден јазик, зависно од веројатноста добиена од Марковиот модел за состојбата (*n*-1). Тоа значи дека веројатноста за откривање на збор или карактер зависи само од претходните (*n*-1) набљудувања. Класификатор базиран на *n*-грам моделите се креира на следниот начин: Еден модел се користи за тренирање на еден јазик. Доколку се обидуваме да идентификуваме непознат текст, се пресметува веројатноста за сите модели и јазикот кој има најголема веројатност (сличност) со непознатиот текст се зема како краен резултат.

Во *n*-грам методот за идентификување на јазик секоја низа од букви у добиена од неперфектен писател се анализира, при што се идентификуваат зборови во таа секвенца. Тоа значи дека системот очекува мали грешки, бидејќи станува збор за електронски текст. За таа низа се одредува јазикот *w* од чиешто зборови секвенцата била креирана. Во реален пример, не може да се очекува дека секогаш ќе има една опција која ќе одговара на влезната секвенца, па затоа овде се стреми да се минимализира веројатноста за појавување на грешка преку најблиско предвидување на *w*, така што се избира секвенца \hat{w} за која важи дека вредноста на апостериори веројатноста на \hat{w} при влезна секвенца *u* е најголема. За фиксен избор на *u* секвенци, оваа веројатност е пропорционална со здружената веројатност на \hat{w} и *u*, која е резултат од два елемента: априори веројатноста на \hat{w} и веројатноста дека *u* ќе се појави како излез од процесот, доколку \hat{w} е влезен параметар. Априори веројатноста на \hat{w} - $P_r(\hat{w})$ е веројатноста дека секвенцата \hat{w} ќе се појави во бараниот јазик. Притоа, во овој труд не се прави обид да се постават формални концепти за македонскиот, српскиот и албанскиот јазик, туку се претпоставува дека текст напишан на некој од овие јазици се карактеризира со група на условни веројатности $P_r(w_k|w_1^{k-1})$, каде што веројатноста на секвенца од зборови w_1^k може да биде изразена како продукт од:

$$P_r(w_1^k) = P_r(w_1)P_r(w_2|w_1) \dots P_r(w_k|w_1^{k-1})$$

Овде, преку w_1^{k-1} е прикажана секвенцата $w_1 w_2 \dots w_{k-1}$. Во условната веројатност $P_r(w_k|w_1^{k-1})$, делот w_1^{k-1} го нарекуваме *историја*, додека пак

w_k е предвидувањето. Механизмот за пресметување на овие условни веројатности се нарекува *јазичен модел*. Често, при правење на споредби треба да се избере кој од два различни јазични модели е подобриот избор.

Во n -грам јазичен модел, за две истории се вели дека се еквивалентни доколку завршуваат со истите $n-1$ зборови, односно се претпоставува дека за $k \geq n$, $P_r(w_k|w_1^{k-1})$ е еднакво со $P_r(w_k|w_{k-n+1}^{k-1})$. За речник со големина V , 1-грам модел содржи $V - 1$ независни параметри, еден за секој збор минус еден за ограничувањето кое налага дека збирот на вкупната веројатност треба да биде еднаков на 1. 2-грам модел содржи $V(V - 1)$ независни параметри од облик $P_r(w_2|w_1)$ и $V - 1$ од облик $P_r(w)$ за вкупен збир од $V^2 - 1$ независни параметри. Општо земено, n -грам модел содржи $V^n - 1$ независни параметри: $V^{n-1}(V - 1)$ од облик $P_r(w_n|w_1^{n-1})$ што ги нарекуваме *параметри од n -ти ред* плус $V^{n-1} - 1$ параметрите од $n - 1$ -грам моделот.

Параметрите кои се вклучени во n -грам моделот се одредуваат преку обработка на текст – примерок, t_1^T кој се нарекува *тренирачки текст* во процес наречен *тренирање*. Доколку $C(w)$ покажува колку пати низата карактери w се појавила во тренирачкиот текст t_1^T , тогаш за 1-грам јазичен модел максималната претпоставена сличност за параметрите $P_r(w)$ е $C(w)/T$. За одредување на параметрите на n -грам модел, се претпоставуваат параметрите на $n - 1$ -грамниот модел што тој ги содржи и се бираат параметрите од n -ти ред така што ќе се максимизира $P_r(t_n^T|t_1^{n-1})$. Па така, параметрите од n -ти ред се:

$$P_r(w_n|w_1^{n-1}) = \frac{C(w_1^{n-1}w_n)}{\sum_w C(w_1^{n-1}w)}$$

Овој метод за предвидување на параметрите се нарекува *секвенцијално предвидување за максимална сличност*.

Параметрите од n -ти ред на n -грам модел може да се разгледуваат како елементи на транзициска матрица на Марков модел каде што состојбите се секвенци од $n-1$ зборови. Од тоа следи дека веројатноста за транзиција од состојбата $w_1w_2 \dots w_n$ во состојбата $w_2w_3 \dots w_n$ е веројатноста $P_r(w_n|w_1w_2 \dots w_{n-1})$. Дистрибуцијата на веројатности за секоја состојба од транзициската матрица се прави со доделување на веројатност на секој $(n-1)$ -грам, кое го обележуваме со $S(w_1^{n-1})$. Притоа, n -грам јазичниот модел е конзистентен, доколку за секоја секвенца w_1^{n-1} , веројатноста дека моделот ја доделува вредноста на таа секвенца w_1^{n-1} е $S(w_1^{n-1})$.

III. СИСТЕМ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИЈА

A. Начин на детекција, статистика

Детекцијата на јазикот на кој е напишан еден текст, е најверојатно најосновната задача во областа на обработка на природни јазици. Постојат повеќе истражувања кои се занимаваат со оваа проблематика.¹² Идејата зад која се изведува оваа имплементација е фактот што секој јазик има уникатно множество на ко-појава на карактери (кај секој јазик одредени карактери се појавуваат почесто од други).

Првиот чекор е да се соберат вакви статистики за појава на карактери и зборови за сите јазици кои треба да се детектираат, но ова не е лесно. Проблемот е како да се добие големо множество на податоци кои би се состоеле од чист текст, напишан на еден јазик. Понатаму, текстот не треба да биде специјализиран или насочен кон одредена област, туку треба да биде колку што е можно поопшт. Пример, текст од медицински карактер би имал премногу специфични термини (латински изрази), или голем број на термини кои се исти кај јазиците кои се разгледуваат, па тоа би довело до тешкотии при разликувањето на овие јазици.

Затоа, системот кој овде се користи за да се изврши идентификација на македонскиот, албанскиот и српскиот јазик, се базира на три типа на статистика:

- **Множество од карактери/букви**

Некои јазици имаат многу специфично множество на карактери, или одредени карактери/букви кои се среќаваат само кај тој јазик. Пример, албанскиот јазик има специфични букви со кои текстот напишан на тој јазик многу би се разликувал од македонскиот или српскиот, доколку и македонскиот и српскиот јазик се пишуваат на латиница.

- **N-грамови**

По поделбата на текстот на индивидуални зборови (каде тоа е можно), се прави статистика на појавувањето на 1, 2, и 3-грам моделите. Постојат n-грамови кои се многу специфични за некој јазик, и тие се издвојуваат.

- **Листа на зборови**

Последен извор на разликување меѓу јазиците се зборовите. Дури и ако јазиците имаат многу слични n-грамови или карактери, тие би се разликувале и според честотата на употреба на некои зборови.

¹<http://www.sepln.org/revistaSEPLN/revista/33/33-Pag155.pdf>

² <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.155.5553&rep=rep1&type=pdf>

При анализа на македонскиот јазик, преку n-грам јазичниот модел, со база од 780 зборови, половина од нив пишувани со кирилично, а другата половина со латинично писмо, се добиваат следните резултати:

Charset				NGrams			
Pos	Token	Rank	Occurences	Pos	Token	Rank	Occurences
1	а	1	662	0	а	0	662
2	а	2	562	1	а	1	562
3	и	3	422	2	и	2	422
4	и	4	375	3	и	3	375
5	к	5	340	4	к	4	340
6	к	6	334	5	к	5	334
7	о	7	329	6	о	6	329
8	о	8	311	7	о	7	311
9	е	9	291	8	е	8	291
10	е	10	257	9	е	9	257
11	п	11	238	10	п	10	238
12	с	12	233	11	с	11	233
13	н	13	223	12	н	12	223
14	м	14	192	13	м	13	192
15	с	15	189	14	с	14	189
16	г	16	188	15	г	15	188
17	л	17	184	16	л	16	184
18	р	18	184				

Слика. 9. Множество на карактери и N-грами

На сликата погоре, се гледа статистичка анализа на македонскиот јазик каде што користиме база од 780 зборови, со што во првата колона може да се воочи кои карактери статистички се најзастапени во јазикот. Овде на првите две позиции стои буквата "а" во латиничен и кириличен формат, што е и логично, бидејќи и по интуиција може да се забележи дека оваа буква е една од најзастапените во нашиот јазик. Понатаму, во зависност од зборовите што ги има базата, се прикажуваат следните најчесто користени букви. Секако, со зголемувањето на разновидноста и бројот на зборовите во базата со која се работи, би довело до уште попрецизни резултати за тоа која буква е најзастапена.

Во втората колона, која овде е од интерес, се прикажани рангот и застапеноста на низи од карактери кои се присутни во базата на јазикот кој се разгледува. И овде на прво место е буквата "а", а малку подолу во листата се појавуваат сврзници, придавки и слично.

Words				Similarity		
Pos	Token	Rank	Occurences	Language	Diff	Language Name
0	so	0	4	sl	0.00	Slovenian
1	co	0	4	sr	0.00	Serbian
2	vreme	0	4	cs	0.00	Czech
3	време	0	4	it	0.00	Italian
4	јазик	0	4	ru	0.97	Russian
5	za	1	3	sv	10.33	Swedish
6	за	1	3	es	11.46	Spanish
7	teјok	1	3	pt	11.58	Portuguese
8	jazik	1	3	ca	13.77	Catalan
9	тежок	1	3	et	14.90	Estonian
10	ова	2	2	en	15.46	English
11	doјd	2	2	ro	15.55	Romanian
12	igra	2	2	fr	18.11	French
13	kuќa	2	2	fi	22.58	Finnish
14	meso	2	2	tr	23.26	Turkish
15	sneg	2	2	nn	25.92	Norwegian, Nynorsk (N.
16	soba	2	2	se	28.78	Sami, Northern (Norway)
17	vme	2	2			

Слика. 10. Множество на зборови и сличности со други јазици

На Слика 2, е прикажана анализата од аспект на најчесто застапени зборови, кои можат да се погледнат во првата колона. При анализата на овие резултати се зема во предвид фактот дека ова се извршува врз релативно мала база на зборови, од мешан карактер (напишани со латинично и кирилично писмо).

Токму поради тоа, во втората колона каде што се прикажани разликите и сличностите меѓу јазиците кои се анализираат, се воочува дека разликата на македонскиот јазик со словенечкиот, српскиот и некои други јазици е сведена на 0, што не е логично, но овие резултати се подобруваат со зголемувањето на базата.

V. Модел на системот за детекција

Идентификацијата на јазикот на електронски текст претставува проблематика со која се занимавале голем број на истражувачи³⁴⁵ и како резултат на овие истражувања, достапни се готови библиотеки кои овозможуваат креирање и анализа на база на сопствени јазици, како и идентификација и разликување на истите.

³ http://202.41.85.68/knm-publications/lang_id_jql.pdf

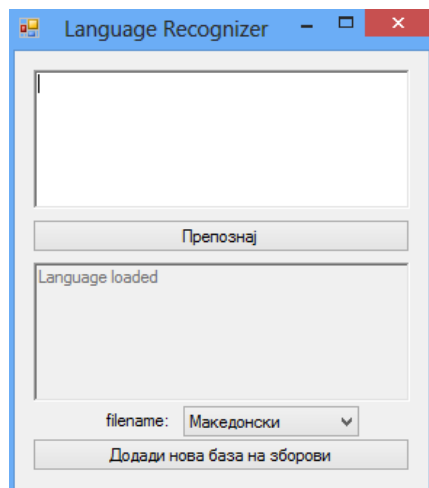
⁴ <http://www.csis.pace.edu/~ctappert/srd2004/paper12.pdf>

⁵ <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.102.9045&rep=rep1&type=pdf>

Овде, основата на користениот модел за идентификација се базира на библиотека со отворен код, наречена *DialogueMaster.Babel*, која е достапна за широката јавност благодарение на Carsten Zeumer, софтверски програмер со потекло од Германија.

Моделот се развива во околина за програмирање, со употреба на програмскиот јазик C#, со креирање на нов проект и додавање на референца кон гореспоменатата библиотека.

За полесно тестирање и работа со јазиците кои се од интерес, креиран е интерфејс кој употребува дел од функциите што ги овозможува оваа библиотека.

Слика. 11. Интерфејс

На Слика 3, е прикажан тој едноставен интерфејс. На почеток, потребно е да се вметне база на зборови за македонскиот, српскиот и албанскиот јазик. Ова се прави еднакратно, со што новододадените бази на зборови се анализираат и резултатите од таа статистика се снимаат и се употребуваат при повторно користење на програмата.

Ако резултатите што се добиваат од податоците што се на располагање се незадоволителни, отворена е можноста да се додаде нова поголема база за некој конкретен јазик.

За анализата на честотата на карактери, n-грамови или зборови, одговорна е класата `TokenTable` која претставува дел од класите што ги нуди оваа библиотека. Податоците за базата се вчитуваат од текстуална датотека, и потоа истите се носат во конструкторот на оваа класа. Со самото тоа, се врши анализа врз внесениот текст и таа статистика може да се зачува за понатамошна употреба.

```

System.IO.Stream fileStream = openFileDialog1.OpenFile();
string text = System.IO.File.ReadAllText(openFileDialog1.FileName);
TokenTable myTable;
myTable = new
TokenTable(text,TokenTable.MAX_TOKENS_DEFAULT);
BinaryFormatter bformatter = new BinaryFormatter();
string directoryPath =
Path.GetDirectoryName(openFileDialog1.FileName);
Item it = (Item)comboBox1.SelectedItem;
Stream stream = File.Open(directoryPath+"\\")+it.Value, FileMode.Create);
bformatter.Serialize(stream,myTable);
stream.Close();

```

Слика. 12. Анализа на текст прочитан од дадена датотека и снимање на резултатите

Конструкторот го зема текстот на влез, проверува дали има некоја содржина и креира листи за n-грамовите и зборовите што се присутни во текстот. Токените се креираат со поделба на зборовите на помали составни делови, притоа внимавајќи на интерпункциските знаци и празните места меѓу зборовите. На сличен начин се креира и листата со зборови. Понатаму, преку n-грам моделот се анализира текстот и се креира листа на најчесто употребувани токени.

```

// add the best Tokens to list
ArrayList bestHitsList = new
ArrayList(System.Math.Min(tempStore.Count,this.m_MaxTokens));
int minVal = Int32.MaxValue;
foreach(TokenStats stats in tempStore.Values)
{
    if ( (bestHitsList.Count >= this.m_MaxTokens) &&
(stats.Occurences <= minVal) )
        continue;
        bestHitsList.Add(stats);
        minVal = System.Math.Min(minVal,stats.Occurences);
}
bestHitsList.Sort();

```

Слика. 13. Анализа на честотата на појавување на токени

Алгоритмот овозможува ограничување на бројот на токени што ќе бидат ставени во листата, за да не настане случај со преголем број на токени и со тоа да се забави работата на целата програма. Потоа се пресметува рангот на секој токен според честотата на појавување во дадениот текст, а истите операции се извршуваат и врз листата со зборови (Слика 6).

```
// calc ranks... and add to self
int lastRank = -1; int lastPosition = 0;
int maxOccuenceseSoFar = Int32.MaxValue;
foreach(TokenStats stats in bestHitsList)
{
    stats.Position = lastPosition++;
    if (stats.Occurences < maxOccuenceseSoFar)
    {
        this.m_Ranks++; lastRank++;
        maxOccuenceseSoFar = stats.Occurences;
    }
    stats.Rank = lastRank;
    this.Add(stats.Token,stats);
}
bestHitsList.Clear();
```

Слика. 14. Одредување на ранг на токените

Кога има доволно статистички податоци за трите јазици, се преминува кон делот за детекција и системот се тестира. Со внесување на текстот што треба да се препознае во првото текстуално поле, и кликување на копчето "Препознај", системот креира објект од класата BabelModel, ги додава трите јазици што треба да бидат идентификувани, како и веќе готовите резултати од претходните анализи на тие јазици. Како резултат се добива процентуална веројатност со која пишаниот текст припаѓа на даден јазик.

```
Stream stream = File.Open(new
FileInfo("LearnData\\mkdata.osl").ToString(), FileMode.Open);
BinaryFormatter bformatter = new BinaryFormatter();
TokenTable mkTable = (TokenTable)bformatter.Deserialize(stream);
stream.Close();
stream = File.Open(new FileInfo("LearnData\\aldata.osl").ToString(),
FileMode.Open);
TokenTable alTable = (TokenTable)bformatter.Deserialize(stream);
stream = File.Open(new FileInfo("LearnData\\srdata.osl").ToString(),
FileMode.Open);
TokenTable srTable = (TokenTable)bformatter.Deserialize(stream);
model = new BabelModel();
model.Add("sr", srTable);
model.Add("mk", mkTable);
model.Add("al", alTable);
langloaded= true;
```

Слика. 15. Додавање на јазиците што ги разгледуваме во Babel моделот кој врши класификација

Детекцијата се врши преку интерфејсот ICategoryList кој е дел од DialogueMaster библиотеката. Благодарение на веќе достапните методи, класификацијата на текстот се одвива во методот ClassifyText() кој ги имплементира гореспоменатите техники на препознавање (статистика на карактери, n-грамови, множество од зборови) и како резултат дава информација на кој јазик најверојатно му припаѓа напишаниот текст.

```
DialogueMaster.Classification.ICategoryList result =
model.ClassifyText(richTextBox1.Text, 10);
foreach (DialogueMaster.Classification.ICategory category in result)
{
richTextBox2.Text += category.Name + ":" + category.Score + "\n";
}
```

Слика. 16. Класификација на внесениот текст

Препознавањето се врши преку споредба на листите со букви, токени и зборови од јазиците имплементирани во моделот, и пронаоѓање на сличности со текстот што се разгледува. Со секоја откриена сличност, се зголемува рангот на тој јазик, па на крај, како прв на листата од можни јазици на кои им припаѓа текстот се става оној што има најмногу бодови.

```
List<TokenVoter> charsetVoters = new List<TokenVoter>();
// collect stats based on charset (first filter)
foreach(string category in this.Keys)
{
ITokenTable catTable = this[category];
if (!catTable.Enabled)
continue;
double score =
catTable.CharsetTable.CharsetComparisonScore(tblTest.CharsetTable,
threshold);
if (score > maxScore)
{
maxScore = score;
threshold = (maxScore* this.m_Threshold);
}
if (score > threshold)
charsetVoters.Add(new TokenVoter(category, score));
}
```

Слика. 17. Алгоритам за бодирање на јазикот според множеството од карактери

Овие методи се генерализирани и работат добро при алгоритамска статистичка анализа на било кој јазик во пишана форма. Областа на примена е многу широка и тие можат да бидат применети во која и да е ситуација, каде што е потребна автоматска статистичка анализа на пишан текст.

Ваквите алгоритми најчесто се среќаваат во системи за говорна синтеза, превод на пишуван текст или граматичка проверка и корекција.

IV. ЗАКЛУЧОК

Според добиените резултати од истражувањето за одредување на погоден метод за идентификација на јазици, се заклучува дека со алгоритамска статистичка анализа на множество на карактери, n-грам модели и множество на најчесто употребувани зборови, може да се создаде систем за детекција кој доста успешно ја врши својата работа. Примената на алгоритмите за анализа и идентификација може да се сретне во повеќе области, најчесто при креирање на системи чија функционалност вклучува говорна синтеза и превод. Резултатите покажуваат одличен резултат при препознавање на албанскиот јазик, бидејќи тој најмногу се разликува од преостанатите два, додека потешко се забележува разликата меѓу македонскиот и српскиот јазик, но тоа може да се надмине со зголемување на базата на податоци за двата јазици. Доколку базата на македонски и српски зборови надмине 15 000 зборови, се очекува системот да биде многу попречилен.

БИБЛИОГРАФИЈА

- AHMED, Bashir, CHA, Sung-Hyuk, TAPPERT, Charles “Language Identification from Text Using N-gram Based Cumulative Frequency Addition”, *Proceedings of Student/Faculty Research Day*, CSIS, Pace University, May 7th, 2004. <<http://www.csis.pace.edu/~ctappert/srd2004/paper12.pdf>>
- BROWN, F. Peter, DELLA PIETRA, J. Vincent, DESOUZA, V. Peter, LAI, C. Jennifer, MERCER, L. Robert “Class-Based n-gram Models of Natural Language”, IBM T. J. Watson Research Center, Massachusetts, USA. <<http://acl.ldc.upenn.edu/J/J92/J92-4003.pdf>>
- CHOWDHURY, Gobinda, “Natural language processing”, University of Strathclyde, Glasgow, UK. <http://www.cis.strath.ac.uk/cis/research/publications/papers/strath_cis_publication_320.pdf>
- CHOWDHURY, K. R., “Natural language processing”, M.B.M. Engineering College, Jodhpur, India. <<http://krchowdhary.com/me-nlp/nlp-01.pdf>>
- CHUNGURSKI, Slavcho, KRALJEVSKI, Ivan, PREVALLA, Blerta, STOJANOVIC, Igor, “Speech synthesis of dissimilar languages using their phonetic superset” A4.8, *Proceedings of 8th Conference, Digital Speech*

- and Image Processing*, Iriški Venac, Serbia, December 16th - 18th, 2010.
- DAMERAU, Fred J., INDURKHYA, Nitin, *Handbook of Natural Language Processing*, CRC Press, 2010.
- GOTTRON, Thomas, LIPKA, Nedim “A Comparison of Language Identification Approaches on Short, Query-Style Texts”, Johannes Gutenberg-Universität, Mainz, Germany. <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.155.5553&rep=rep1&type=pdf>>
- HABASH, Nizar, “The Use of a Structural N-gram Language Model in Generation-Heavy Hybrid Machine Translation”, Maryland University Institute for Advanced Computer Studies, Maryland, USA. <<http://www.nizarhabash.com/publications/inlg-04.pdf>>
- ISOGAI, Shuntaro, SAGISAKA, Yoshinori, YAMAMOTO, Hirofumi “Multi-Class Composite N-gram Language Model for Spoken Language Processing Using Multiple Word Clusters”, Waseda University, Tokio, Japan. <<http://acl.ldc.upenn.edu/P/P01/P01-1068.pdf>>
- MA, Bin, LI, Haizhou “A Comparative Study of Four Language Identification Systems”, *Computational Linguistics and Chinese Language Processing*, Vol. 11, No. 2, June 2006. <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.102.9045&rep=rep1&type=pdf>>
- MURTHY, Kavi, KUMAR, Bharadwaja “Language Identification from Small Text Samples”, Department of Computer and Information Sciences, University of Hyderabad, India. <http://202.41.85.68/knm-publications/lang_id_jql.pdf>
- NATHER, Peter, *N-gram based Text Categorization*, Comenius University, Bratislava, Slovakia, Diploma thesis, 2005. <<http://lvk.cs.msu.su/~bruzz/articles/classification/Ng-based-tc.pdf>>
- PADRO, Lluís, PADRO, Muntsa, “Comparing methods for language identification”, Universitat Politècnica de Catalunya, Barcelona, Spain. <<http://www.sepln.org/revistaSEPLN/revista/33/33-Pag155.pdf>>
- ZEUMER, Carsten, “Detect a written text's language”, Codeproject, Hamburg Germany, 21 October, 2009. <<http://www.codeproject.com/Articles/43198/Detect-a-written-text-s-language>>

ВИОЛЕТА АНЃЕЛКОСКА, ГАБРИЕЛА НЕДЕЛКОСКА, МЕТОДИЈА АНЃЕЛКОСКИ

ФОН Универзитет, Скопје

СТАТИСТИЧКИОТ ПАКЕТ SPSS ВО ЛИНГВИСТИЧКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА

АПСТРАКТ: Предностите на информатичката ера се чувствуваат во сите сфери на општествениот живот, па не се одминати ни лингвистичките истражувања. Имено се забележува сè поголема инволвираност на компјутерот при собирање на податоците, нивното опишување, организирање и обработка, па сè до интерпретација на добиените резултати. Практично и не постои друга опција освен употреба на информатички технологии. Оттука покрај лингвистички знаења од релевантната област, истражувачот треба да има барем елементарни познавања на статистичките пресметки, но и компјутерските апликации кои се употребуваат за таа цел. Благодарение на брзиот развој на ИКТ во секојдневна употреба можат да се сретнат повеќе статистички пакети со кои значително се олеснува обработка на податоците, особено во делот на пресметките. Иако и во рамките на MS Office – от, апликацијата Excel ни нуди и статистички пакет, односно можност за статистичка обработка на податоците, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences / Статистички пакет за општествени науки) е еден од најчесто користените статистички програмски пакети во општествените науки. Тоа се должи на едноставниот начин на организација на податоците, широкиот избор на статистички методи и видови графички претставувања, и прегледноста на резултатите добиени од обработката на податоците. Во овој труд ќе презентираме примери на истражувања во кои при статистичката обработка на податоците се применети вкрстените табели и тест за споредба на математичките очекувања со помош на независни примероци.

Клучни зборови : SPSS, усвојување на странски јазик, јазични фактори, Тест за споредба на математичките очекувања со помош на независни примероци, вкрстени табели

1. Вовед

Информатичката ера подразбира предности во скоро сите сфери на човековото живеење и функционирање. Оттука и лингвистичките истражувања не можат да бидат имуни, односно предностите на употребата на компјутерот се позабележителни и попризнаени и во оваа сфера. Истражувањата кои во себе вклучуваат собран корпус и негова статистичка обработка порано се сведуваа на обработка со помош на калкулатор. Денес пак постојат бројни апликации кои ја поедноставуваат обработката на

податоците, од кои ќе го издвоиме **статистичкиот пакет SPSS**, токму поради неговата **едноставна примена во сферата на општествените науки**. Имено за разлика од останатите, како на пример MS Office Excel, оваа апликација нуди **попрегледно претставување на резултатите добиени од истражувањата, а притоа процесот на обработка на податоците трае пократко**. Со оглед дека овој пакет е сепак наменет за статистичка обработка, неговата употреба подразбира и предзнаења од областа на статистиката што може да му недостасуваат на истражувачот. Со цел да ја приближиме апликацијата до потребите на еден лингвист избравме неколку конкретни примери за истражувања, за кои обработката на податоците е направена со помош на статистичкиот пакет SPSS. Станува збор за таканаречените:

1. Вкрстени табели;
2. Тест за споредба на математичките очекувања со помош на независни примероци.

2. Вкрстени табели

Вкрстените табели, кои понекогаш се нарекуваат и табели на контингенција се користат за да се прикажат зависностите меѓу категоријски променливи¹. Имено, табелите имаат силен визуелен ефект и ни помагаат да донесеме брз заклучок за податоците кои се предмет на наш интерес. Креирањето на вкрстени табели во SPSS ќе го илустрираме со следниот пример:

За едно истражување кое опфаќа група од 35 испитаници со различен мајчин јазик (македонски, албански и турски²) потребно е да се утврди колку други јазици тие испитаници зборуваат покрај мајчиниот, односно процентуално да се определи учеството на секоја категорија од едната променлива во секоја категорија од другата променлива. Со други зборови, со цел да се утврди бројот на испитаници со македонски, турски или албански како мајчин јазик кои зборуваат 2, 3 и повеќе јазици се генерира вкрстената табела.

2.1. Креирање на вкрстена табела во SPSS

Вкрстената табела во SPSS, во која е прикажан тој број³, се креира на следниот начин⁴:

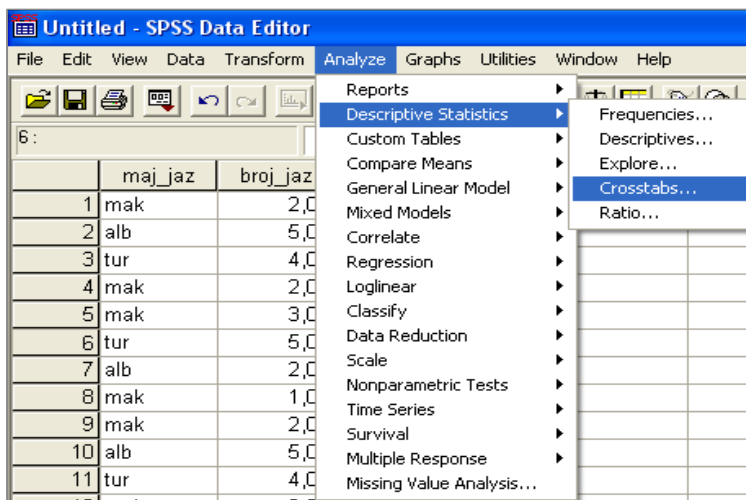
¹ Њуболд Пол, Вилијам Л. Карлсон и Бети М. Торн. *Статистика за бизнис и економија*. Скопје: Магор, 2010, стр 36.

² Оваа група податоци ќе биде земена како независна променлива

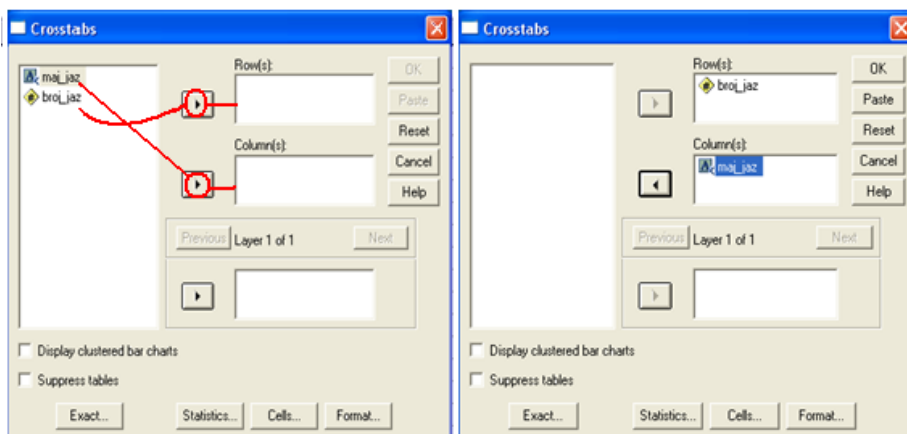
³ Оваа група податоци се смета за зависна променлива

⁴ Jenifer Larson – Hall, "A Guide to doing Statistics in a Second Language Research Using", New York, Routledge, 2010, стр. 216

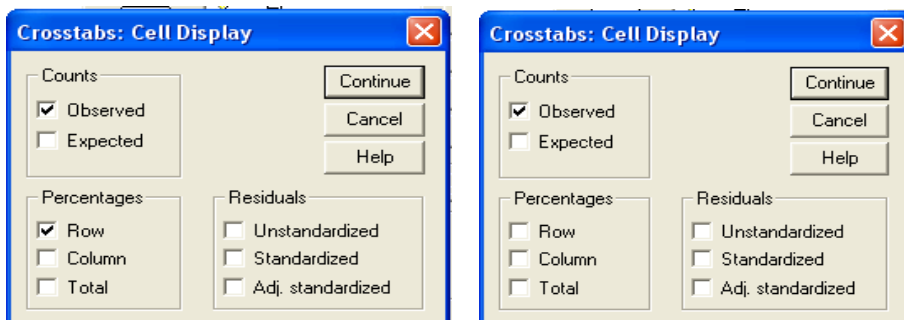
1. Се внесуваат податоците (независната променлива maj_jaz е мајчиниот јазик на испитаниците, а зависната променлива broj_jaz е бројот на јазици што испитаниците го зборуваат освен мајчиниот јазик). Во овој пример е користен статистичкиот пакет SPSS 11, кој е организиран со менија и под-менија. Од основното мени се избира Analyze → Descriptive Statistics → Crosstabs.

2. Се појавува интерактивниот прозорец Crosstabs, каде треба да се определат колоните и редовите табелата која се креира. Од опсегот врз кој оперираме, со цел да добиеме табела, програмата согледува дека има две променливи, и тоа broj_jaz и maj_jaz, и ги нуди како можни категории за редови или колони на табелата. Со селекција на соодветната променлива и клик на копчето, променливите се придружуваат кон посакуваните, или адекватни категории.

3. Со клик на Cells, се преоѓа кон ново интерактивно прозорче во кое се определува изгледот на клетката на табелата која се формира, односно што треба да содржи една клетка од табелата. Погоре беше истакнато дека корисникот сака да се прикаже колкав е процентот на секоја категорија од едната променлива во секоја од категорија од другата променлива. Ако во клетките, покрај пребројувањето, сакаме да стојат и проценти, тогаш во новото прозорче треба да се означи најмалку една од ознаките – редови, колони или вкупно. Во дадениот пример избран е приказ на процентите по редици.

4. Со клик на Continue, се враќаме кон претходниот прозор каде се клика ОК, и со тоа постапката завршува.

Како резултат на претходната постапка се добива следната вкрстена табела.

BROJ_JAZ * MAJ_JAZ Crosstabulation

		MAJ_JAZ			Total
		alb	mak	tur	
BROJ_JAZ 1,00	Count		2		2
	% within BROJ_JAZ		100,0%		100,0%
2,00	Count	3	4		7
	% within BROJ_JAZ	42,9%	57,1%		100,0%
3,00	Count		3		3
	% within BROJ_JAZ		100,0%		100,0%
4,00	Count		1	3	4
	% within BROJ_JAZ		25,0%	75,0%	100,0%
5,00	Count	2		2	4
	% within BROJ_JAZ	50,0%		50,0%	100,0%
Total	Count	5	10	5	20
	% within BROJ_JAZ	25,0%	50,0%	25,0%	100,0%

- Толкување на податоците

Податоците од оваа табела можат да се толкуваат на следниов начин⁵:

⁵ Во интерес на просторот толкувањето ги опфаќа само првите два реда од табелата од кои може да се види процентуалната застапеност во однос на еден и два јазици, а на ист начин може да се направи и за останатите вредности на

1. Од вкупниот број испитаници само двајца зборуваат еден немајчин јазик. Меѓу нив нема ниту еден испитаник (или 0%) со албански или турски како мајчин јазик, додека двајца испитаници (или 100% од вкупниот број испитаници кои зборуваат уште еден јазик покрај мајчиниот) се со македонски како мајчин јазик.

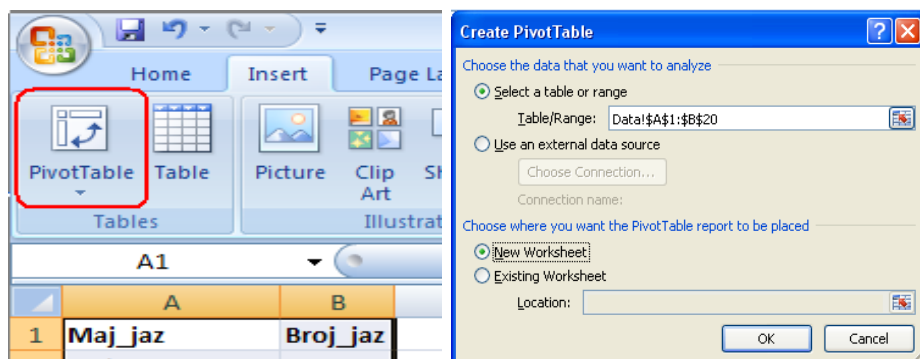
2. Од вкупниот број испитаници седум зборуваат два јазици. Меѓу нив нема (или 0%) со турски како мајчин јазик, четворица (или 57,1%) се со македонски како мајчин јазик и тројца (или 42,9%) со албански како мајчин јазик.

2.2 Креирање на вкрстена табела во MS Office Excel

Постапката пак за креирање на вкрстената табела во Excel 2007 за погорниот пример е следна⁶:

1. За почеток се формира табелата во која се внесува број на јазици кои ги знае секој испитаник, при што во едната колона се внесува мајчиниот јазик, а во другата бројот на јазици кои ги знае. За поедноставување, оваа табела се селектира пред да се притисне копчето Pivot Table кое се наоѓа на јазичето Insert.

2. Откако ќе се кликне на копчето, се добива интерактивен прозорец во кој треба да се потврди дека табелата која е селектирана е онаа која ќе подлежи на постапката на вкрстено претставување (пивот табела), и воедно, на истиот дијалог прозорец треба да се определи локацијата на pivot табелата. За помали табели, оваа табела може да се постави на истата страна, додека за поголеми пожелно е да се најде на нова страна на excel документот.

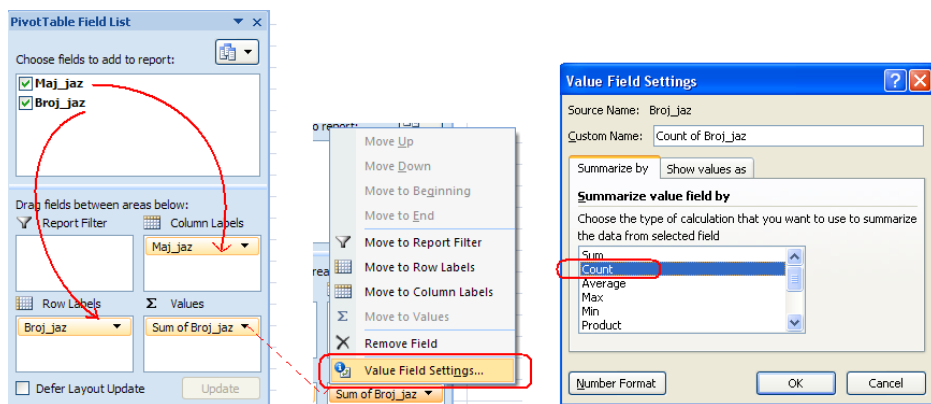

зависната променлива (во случајов 3, 4 и 5 јазици кои се зборуваат освен мајчиниот јазик)

⁶ Stephen L. Nelson, "Excel 2007 Data Analysis for dummies", Indiana, Wiley Publishing, 2007, стр 81

3. По избирањето на локацијата, се појавува основна, автоматски креирана и празна пивот табела, во која треба да се избере – кои податоци ќе влезат во новата табела, што ќе биде прикажано како редови, што како колони на новоформираната табела:

Во овој случај, потребно е да се добие табела во чии колони се наоѓаат мајчините јазици, а во редиците се наоѓа бројот на јазици кои го зборува секој од испитаниците. Вообичаено, кога вредностите на нештата се запишани како броеви, Excel ќе „предвиди“ дека сакаме да сумираме, па како вредност во табелата ќе постави „Sum of Broj_Jaz“. Тука, доколку како во случајов, не се работи за сума, корисникот треба да нагласи за каква функција станува збор, или конкретно, треба функцијата сума да ја промени со функција – пребројување (Count).

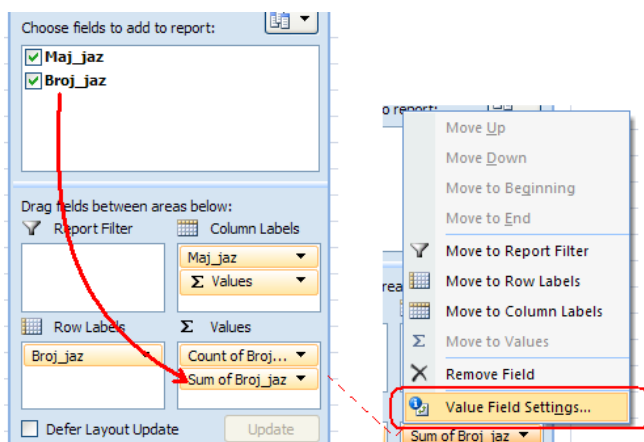
4. Со тоа би ја добиле соодветната пивот табела, но во овој случај, таа табела **не би** содржела процент од вкупниот број луѓе кои зборуваат ист број јазици.

Count of Broj_jaz	Majcin				
Broj na jazici	alb	mak	tur	Vkupno	
1			2	2	
2		3	4	7	
3			3	3	
4			1	4	
5		2		2	4
Vkupno		5	10	5	20

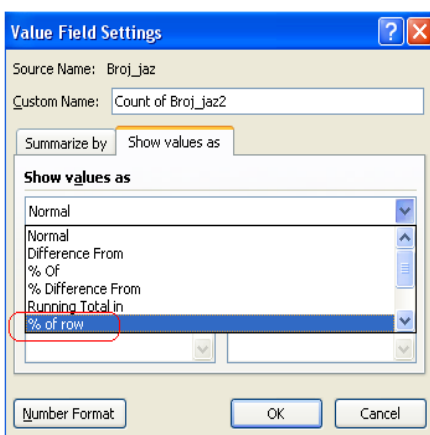
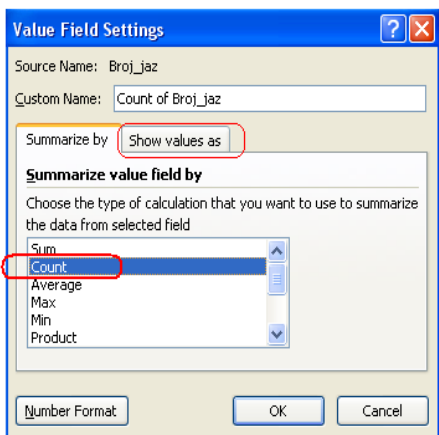
Count of Broj_jaz	Column Labels				
Row Labels	alb	mak	tur	Grand Total	
1			2	2	
2		3	4	7	
3			3	3	
4			1	4	
5		2	2	4	
Grand Total		5	10	5	20

Бидејќи автоматските имиња се вообичаено „Row Labels“ или „Column Labels“, пожелно е да им се задаат имиња за полесно да се препознаваат атрибутите на табелата.

6. Доколку во табелата треба да се прикаже покрај бројот на јазици зборувани од страна на испитаник, и процентот од вкупниот број јазици, тогаш постапката продолжува со влечење уште еден податок во вредностите. Но, ова како и претходно резултира со автоматска сума, па и за овој податок потребно е да се измени во Count.

Дополнително, во овој случај на дијалог прозорецот, покрај смена во Count, треба да го промениме и приказот, од вообичаен (Normal) во процент од редот (% of row).

7. Конечно, со кликањето на копчето ОК, се добива посакуваната табела во која се прикажани и вредносно и процентуално, сите барани податоци.

Majcin						
alb		mak		tur		Total Znae jazici
Broj na jazici	Znae jazici %	Znae jazici	%	Znae jazici	%	Total %
1	0,00%	2	100,00%	0,00%		2 100,00%
2	3 42,86%	4	57,14%	0,00%		7 100,00%
3	0,00%	3	100,00%	0,00%		3 100,00%
4	0,00%	1	25,00%	3 75,00%		4 100,00%
5	2 50,00%	0,00%		2 50,00%		4 100,00%
Vkupno	5 25,00%	10	50,00%	5 25,00%		20 100,00%

- Едно толкување на податоците од добиената вкрстена табела е следното:

Од вкупниот број испитаници четворица зборуваат четири немајчини јазици. Меѓу нив тројца испитаници (или 75%) со турски како мајчин јазик, еден испитаник (или 25%) со македонски како мајчин јазик, и ниту еден испитаник (или 0%) со албански како мајчин јазик.

Погорните постапки покажуваат дека обработката на податоците со MS Office Excel е посложена и одзема повеќе време во споредба со истиот процес со статистичкиот пакет СПСС. Прегледноста на излезниот производ на овој пакет овозможува и нивно полесно толкување.

3. Тест за споредба на математичките очекувања со помош на независни примероци

Овој тест е погоден за примена во лингвистички истражувања кога е потребно да се споредат средните вредности на две популации, врз основа на случајни примероци одбрани од нив. Овој тест ќе го илустрираме преку следниов пример за лингвистичко истражување втемелено на прашањето: Дали постои разлика во резултатите на тестот по граматика помеѓу две групи од по 35 испитаници од кои првата во текот на наставата добивала метајазични инструкции по релевантните проблеми, а на втората и бил посочен само пример без објаснувања. Вкупниот број поени што го носи тестот по граматика е 100. Нивото на доверба на тестот е 0,05.

3.1 Реализација на Тестот за споредба на математичките очекувања со помош на независни примероци во SPSS

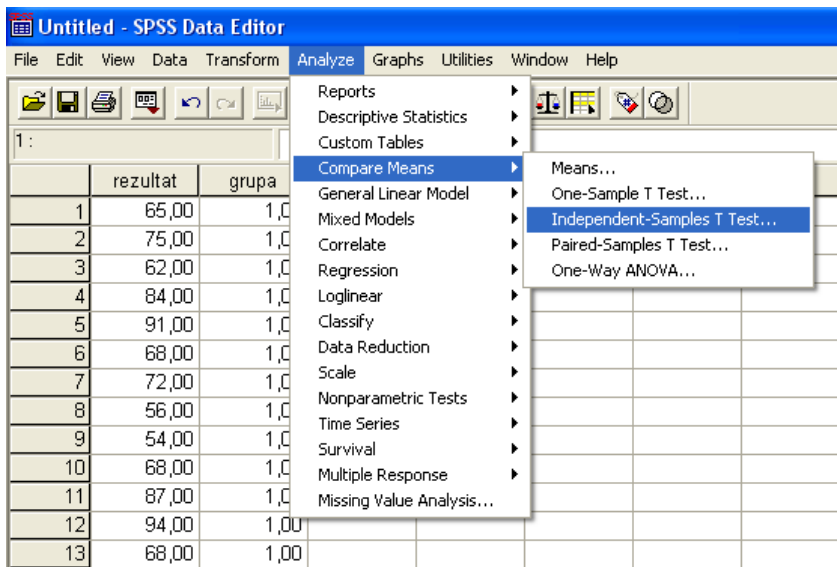
Постапката за реализација на овој тест во SPSS е следна⁷:

1. Внесувањето на податоците се извршува на следниот начин: во првата колона зависната променлива rezultat (резултатите од тестот), а во

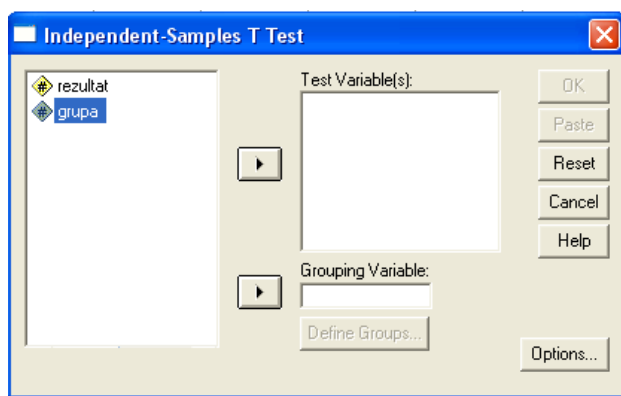
⁷ Matthew J. Zagumny, " The SPSS Book: A student guide to the Statistical Package for the Social Science ", USA, iUniverce, 2001, стр 17.

втората колона независната променлива grupa (групата во која припаѓа испитаникот).

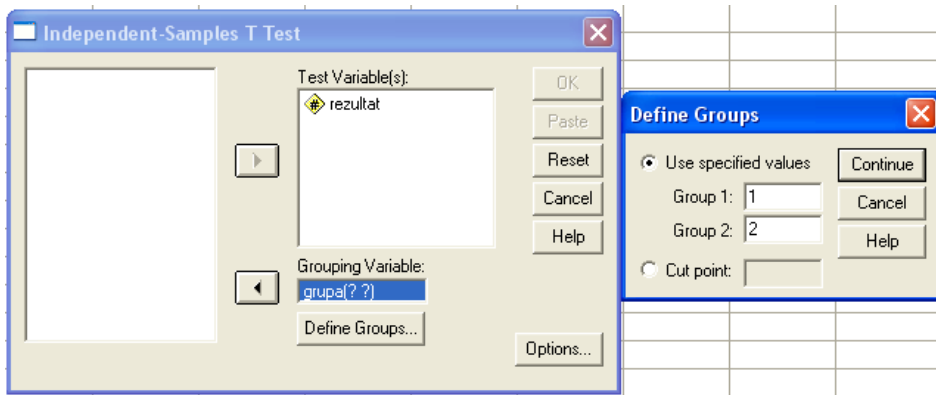
2. Од лентата со менија, се избира Analyze → Compare Means → Independent—Samples T Test...

3. Се појавува интерактивниот прозорец Independent—Samples T Test, каде се определува која променлива се третира како резултат, а која за групирање. Во примерот променливата rezultat ја сместуваме во Test Variable(s), а променливата grupa во Grouping variable.

4. Со клик на копчето Define groups се дефинира со кои вредности се означени групите. Во разгледуваниот пример, првата група е означена со бројот 1, а втората со 2.

Се клика Continue на прозорчето за дефинирање на групите.

5. Се клика OK на основниот интерактивен прозор.

Како резултат на претходната постапка ги добиваме следните две табели, од кои првата се однесува на големината на секоја од групите (N) заедно со соодветните дескриптивни статистики: аритметичка средина (Mean) и стандардна девијација (Std. Deviation).

Group Statistics

	GRUPA	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
REZULTAT	1,00	35	69,7429	17,26667	2,91860
	2,00	35	52,0571	15,13069	2,55755

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference		
								Lower	Upper	
REZULTAT	Equal variances assumed	,647	,424	4,557	68	,000	17,6857	3,88063	9,94203	25,42939
	Equal variances not assumed			4,557	66,848	,000	17,6857	3,88063	9,93962	25,43181

Втората табела се однесува на резултатите добиени од применитиот T-тест. Од првата редица во секцијата Levene's Test for quality of Variance (Тест за споредба на дисперзии на две независни обележја) се чита вредноста Sig. Ако $Sig. > 0.05$, во секцијата t-test for equality of means се чита вредноста Sig. (2-tailed) од првата редица, во спротивно во втората редица. Ако вредноста Sig. (2-tailed) > 0.05 тогаш не постои статистички значајна разлика во резултатите од истражувањето, а ако Sig. (2-tailed) < 0.05 постои статистички значајна разлика во резултатите од истражувањето. Во нашиот случај во секцијата Levene's Test for quality of Variance во првиот ред Sig. = 0,424 > 0.05 , па во секцијата t-test for equality of means ја читаме вредноста

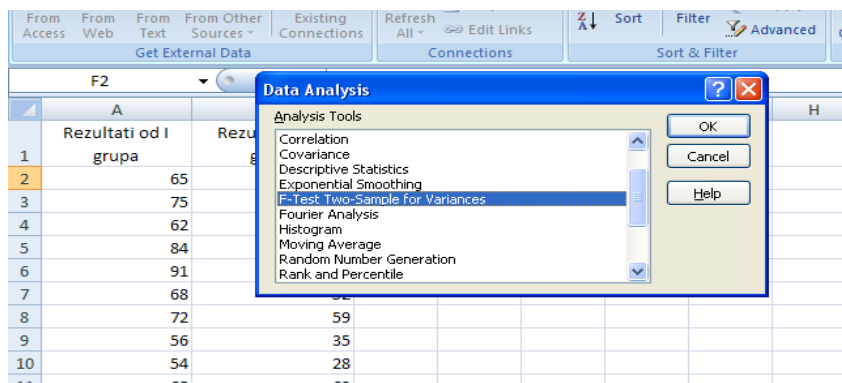
Sig. (2-tailed) во првата редица. Бидејќи $\text{Sig. (2-tailed)} = 0 < 0,05$ заклучуваме дека постои статистички значајна разлика во резултатите што ги покажале испитаниците од двете групи. Со други зборови, средната вредност на резултатите што ги постигнала првата група е поголема од средната вредност на резултатите што ги постигнала втората група од каде што ќе се извлече дека методологијата применета при наставата кај првата група дава подобри резултати.

3.2 Реализација на Тестот за споредба на математичките очекувања со помош на независни примероци во MS Office Excel

Постапката за реализација на овој тест во Excel поминува низ две фази⁸. Во првата фаза се проверува дали примероците потекнуваат од популации со исти или различни дисперзии (F – Test Two – Sample for Variances). Овој тест во SPSS, како што може од претходно да се види, се реализира во истовремено со тест за споредба на математичките очекувања со помош на независни примероци. Во втората фаза и примероците потекнуваат од популации со исти дисперзии се избира тестот за математичко очекување при еднакви дисперзии (t-test: Two – Sample Assuming Equal Variances), а доколку примероците потекнуваат од популации со различни примероци, се избира тестот за математичко очекување при различни дисперзии (t-test: Two – Sample Assuming Unequal Variances).

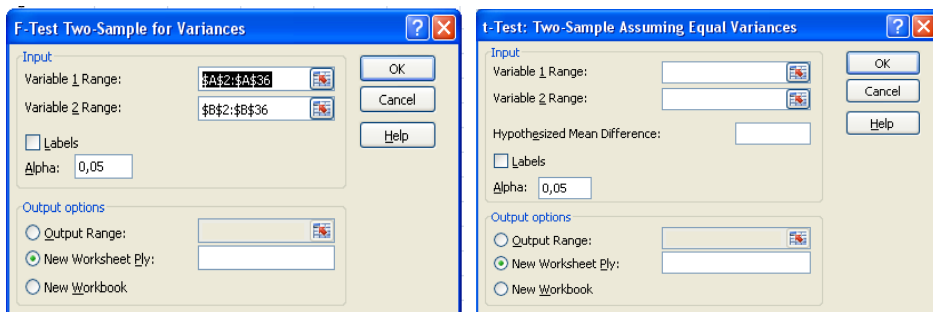
Тест за еднаквост на дисперзии

1. Слично како во SPSS, податоци се внесуваат и во работниот лист од Excel документот
2. Од јазичето Data се клика на копчето Data Analysis, при што се појавува интерактивниот прозорец Data Analysis од каде избираме F – Test Two – Sample for Variances. Избираме ОК.

⁸ Larry A. Pace, "The Excel 2007 Data and Statistics Cookbook", USA, TwoPaces, 2008, стр 47

3. Се појавува интерактивниот прозорец F – Test Two – Sample for Variances, во кој со селектирање се определува опсегот на разгледуваните променливи. Во секцијата Output Options се одредува каде да е лоцирана табелата која ги содржи резултатите од тестот. Се избира New worksheet плу за поставување на табелата на нов работен лист и кликаме ОК.

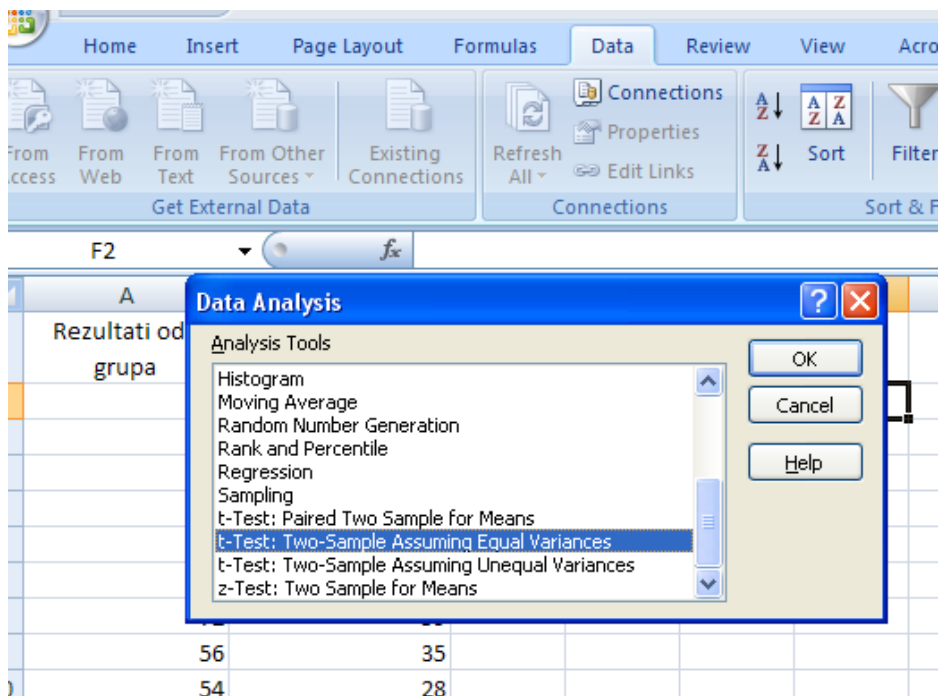

4. Во новиот работен лист се добива табелата која ги содржи резултатите од Тестот за еднаквост на дисперзии. Во нашиот случај се добива следната табела:

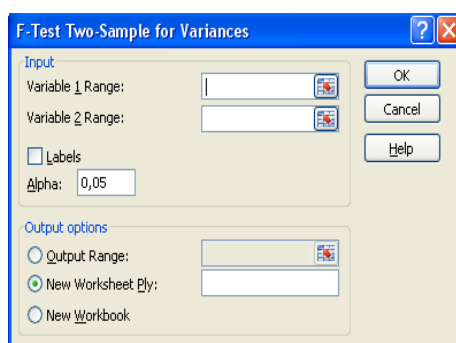
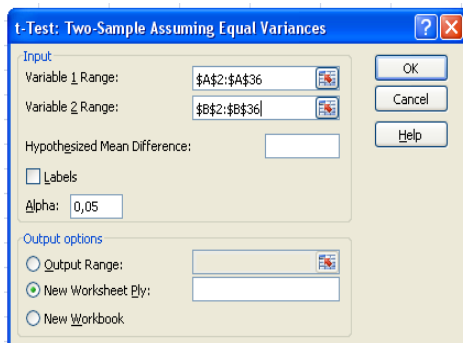
F-Test Two-Sample for Variances		
	<i>Variable 1</i>	<i>Variable 2</i>
Mean	69,74285714	52,05714286
Variance	298,1378151	228,9378151
Observations	35	35
Df	34	34
F	1,302265486	
P(F<=f) one-tail	0,222655742	
F Critical one-tail	1,772066477	

Од табелата се чита P вредноста. Ако таа е помала од 0,05 се заклучува дека не варијансите се еднакви, а ако е поголема од 0,05 дисперзиите се еднакви. Во нашиот случај $P = 0,222655742 > 0,05$, при што се заклучува дека дисперзиите се еднакви, односно во наредната фаза се применува тест за споредба на математичките очекувања со помош на независни примероци при еднакви дисперзии. Реализацијата на овој тест е во продолжение:

1. Од јазичето Data се клика на копчето Data Analysis, при што се појавува интерактивниот прозорец Data Analysis од каде избираме t-test: Two – Sample Assuming Equal Variances. Избираме ОК.

1. Се појавува интерактивниот прозорец F t-test: Two – Sample Assuming Equal Variances, во кој се селектираање го одредуваме опсегот на разгледуваните променливи. Во секцијата Output Options се одредува каде да е лоцирана табелата која ги содржи резултатите од тестот. Во примерот е избран New worksheet ply. Постапката завршува со клик на OK.

2. Во нов работен лист ја добиваме табелата која ги содржи резултатите од Тестот за споредба на математичките очекување на независни примероци за при еднакви варијанси. Во нашиот случај се добива следната табела:

t-Test: Two-Sample Assuming Equal Variances		
	<i>Variable 1</i>	<i>Variable 2</i>
Mean	69,74285714	52,05714286
Variance	298,1378151	228,9378151
Observations	35	35
Pooled Variance	263,5378151	
Hypothesized Mean Difference	0	
Df	68	
t Stat	4,557431591	
P(T<=t) one-tail	1,10737E-05	
t Critical one-tail	1,667572281	
P(T<=t) two-tail	2,21473E-05	
t Critical two-tail	1,995468907	

Од табелата се чита $P(T \leq t)$ two-tail вредноста. Ако таа е поголема од 0,05 тогаш се смета дека не постои статистички значајна разлика во резултатите од истражувањето, во спротивно се смета дека постои статистички значајна разлика во резултатите од истражувањето. Во нашиот случај $P = 2,21473E-05 < 0.05$, од каде се заклучува дека постои статистички значајна разлика во резултатите што ги постигнале испитаниците од двете групи. Односно, средната вредност на резултатите што ги постигнала првата група е поголема од средната вредност на резултатите што ги постигнала втората група од каде што ќе се извлече дека методологијата применета при наставата кај првата група дава подобри резултати.

4. Заклучок

Кога станува збор за предностите на користење на еден статистички пакет во однос на друг всушност се мисли на предностите за непосредниот корисник, во овој случај лингвистот при своите истражувања. Имено за ваквиот корисник, со поограничени знаења од областа на информатиката и статистиката, поедноставната употреба, економичноста во однос на времетраењето, како и прегледноста на добиените резултати се од особена важност. Погоре покажавме дека

статистичкиот пакет SPSS спореден со еден од најдостапните - MS Office Excel е далеку попрacticен во тој однос. Имено, статистичката обработка на податоците со помош на вкрстените табели и Т-тестовите на апликацијата Ексел е покомплексна и се состои во повеќе чекори што оди во прилог на временски поекономичниот пакет SPSS. Понатаму начинот на кој се претставуваат добиените податоци во SPSS во смисла на графичкиот приказ овозможува полесно толкување повторно имајќи ја предвид статистичката наобразба на корисниците.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- МАЛЧЕСКИ, Ристо, Самоил МАЛЧЕСКИ. *Статистика за економија и бизнис*. Скопје: ФОН Универзитет, 2010.
- ЊУБОЛД, Пол, Вилијам Л. КАРЛСОН и Бети М. ТОРН. *Статистика за бизнис и економија*. Скопје: Магор, 2010.
- LARSON – HALL, Jenifer. *A Guide to doing Statistics ina Second Language Research Using SPSS*. New York: Routledge, 2010.
- NELSON, Stephen L. *Excel 200t Data Analysis for dummies*. Indiana:Wiley Publishing, 2007.
- PACE, Larry A. *The Excel 2007 Data and Statistics Cookbook*. USA: TwoPaces, 2008.
- ZAGUMNY, Matthew J. *The SPSS Book: A student guide to the Statistical Package for the Social Science* .USA: iUniverce, 2001.

KATERINA MIHAJLOVSKA

Doctorante en linguistique informatique

LA THÉORIE SENS-TEXTE ET SES APPLICATIONS EN TRAITEMENT AUTOMATIQUE DES LANGUES NATURELLES

ABSTRACT : Cet article présente la théorie linguistique Sens-Texte (TST), un cadre théorique pour la construction de modèles particuliers de chaque langue naturelle appelés – modèles Sens-Texte (MST). Selon la TST la langue est un système fini de règles qui spécifie une correspondance « Sens-Texte ». Un MST avec ces niveaux de représentation linguistique, les règles et le dictionnaire dont il est composé, tend à imiter le comportement linguistique humain dans la transition des sens vers les textes et des textes vers les sens. Grâce à leur caractère formel, les MST sont prédisposés à être appliqués dans le traitement automatique des langues naturelles. Ils sont mis en œuvre dans un certain nombre d'applications comme la génération des textes, la traduction automatique, la création des moteurs de recherche sémantique, l'apprentissage des langues etc.

Mots-clés : fonction lexicale, modèle Sens-Texte, structure sémantique/syntaxique, syntaxe profonde/de surface, théorie Sens-Texte, traitement automatique des langues naturelles

1. Introduction

Cet article aborde deux sujets : 1) la définition de la théorie linguistique Sens-Texte et ses caractéristiques principales - un modèle Sens-Texte, les règles et le dictionnaire dont il est composé et les fonctions lexicales comme un outil très puissant, riche et complexe, et 2) la mise en œuvre de la théorie Sens-Texte en quelques applications du traitement automatique des langues naturelles : la génération de textes, l'apprentissage de langues, la traduction automatique et la création de moteurs de recherche sémantique.

2. La Théorie Sens-Texte

La Théorie Sens-Texte (TST) est née en 1965 avec les premiers travaux de Žolkovskij et Mel'čuk en traduction automatique de l'anglais et du français en russe. Le principe de cette théorie est que dans la langue tout commence par la sémantique.

2.1. La définition de la TST

La TST est basée sur trois postulats:

Postulat 1. La langue comme correspondance « Sens-Texte »

La langue est un système fini de règles qui spécifie une CORRESPONDANCE multi-multivoque entre l'ensemble infini dénombrable de sens et un ensemble infini dénombrable de textes (MEL'ČUK, 1997 : 4-6).

Cela veut dire que chaque langue naturelle peut transformer les sens – l'information que le locuteur veut transmettre – en textes. Le locuteur peut aussi transformer les textes – la manifestation physique du discours – en sens. La représentation symbolique est la suivante (MEL'ČUK, 1997 : 5) :

{RSém_i} langue ;<==>; {RPhon_j}

Dans un modèle Sens-Texte (défini dans le 2ème postulat) les sens sont modélisés par la Représentation Sémantique (RSém) et les textes par la Représentation Phonétique (RPhon).

Postulat 2. Les modèles Sens-Texte comme outil de description des langues

La correspondance doit être décrite par un DISPOSITIF LOGIQUE, qui constitue un modèle fonctionnel de la langue de type Sens-Texte ; il doit être élaboré et présenté dans la direction Sens => Texte. (MEL'ČUK, 1997 : 4-6)

Un modèle Sens-Texte (MST) sera organisé à partir du sens vers le texte, c'est-à-dire dans la direction de la synthèse ou de la production de la parole, plutôt que dans le sens opposé, celui de l'analyse, ou de la compréhension de la parole. La raison de cette orientation est que la production est considérée comme plus linguistique que la compréhension. L'extraction du sens d'un texte exige plutôt une connaissance du monde et des capacités logiques.

Postulat 3. La phrase et le mot comme unités de base de la description linguistique

Dans la description de la correspondance, deux NIVEAUX INTER-MÉDIAIRES de représentation des énoncés sont nécessaires pour mettre en lumière les faits linguistiques pertinents : la représentation SYNTAXIQUE [= RSynt], qui correspond aux régularités spécifiques à la PHRASE, et la représentation MORPHOLOGIQUE [= RMorph], qui correspond aux régularités spécifiques au MOT (MEL'ČUK, 1997 :4-6).

La particularité de la TST est de considérer ces deux niveaux comme des niveaux intermédiaires entre le niveau sémantique (le sens) et le niveau phonologique (le texte). Tous les niveaux, sauf le niveau sémantique, sont divisées en deux (sub)niveaux, profond et superficiel. Le niveau profond est plus proche du sens et le niveau superficiel est plus proche du texte.

2.2. Un modèle Sens – Texte

Un modèle Sens-Texte (MST) est un ensemble de règles capable d'imiter le comportement linguistique humain dans la transition des sens vers les

textes et des textes vers les sens. Ce modèle fait correspondre à chaque RSém, toutes les RPhon qui peuvent l'exprimer dans une langue donnée. Cette correspondance est multivoque parce qu'un sens peut s'exprimer par des textes différents (synonymie), et un texte peut correspondre à des sens différents (homonymie ou polysémie) (MILIĆEVIĆ, 2006). C'est pourquoi le MST est basé sur le paraphrasage et tend à produire, pour un sens de départ, tous les textes qui peuvent l'exprimer et de choisir les textes qui conviennent mieux à une situation ou un contexte donné.

Comme nous l'avons déjà mentionné, selon la TST il y a sept niveaux de représentation et six composantes selon lesquelles se réalisent les transitions entre les différents niveaux (Figure 1).

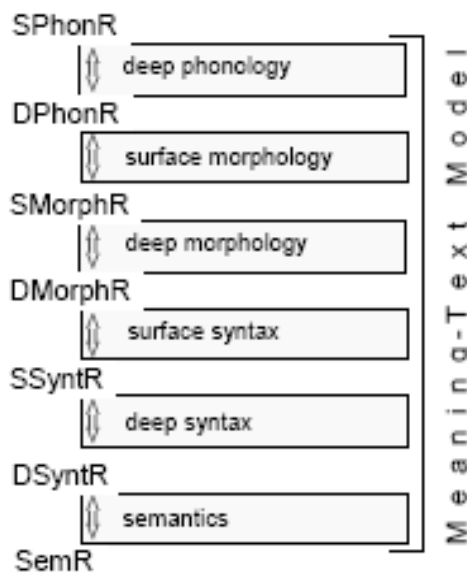

Figure 1 : Les niveaux d'un MST (MILIĆEVIĆ, 2006)

Chaque représentation utilisée par un MST est constituée de plusieurs objets formels appelés structures. Tous les niveaux ont une structure de base qui reflète le sens objectif de l'énoncé représenté et, d'autres structures qui lui sont superposées et la précisent. Ces structures « périphériques »¹ apportent une information additionnelle – communicative, prosodique, référentielle, rhétorique et anaphorique, à la structure de base.

Au niveau sémantique, la structure de base (SSém) est un graphe dont les nœuds sont étiquetés par les sémantèmes (unités sémantiques de la langue).

¹ Ces structures sont considérées périphériques parce qu'elles n'existent pas comme indépendantes de la structure de base, mais elles sont très importantes pour la synthèse.

Les unités sémantiques sont subdivisées en prédicats et noms. Les arcs du graphe sont donc étiquetés par des numéros qui spécifient les arguments du prédicat.

Aux niveaux syntaxiques, la structure de base (SSynt) est un arbre de dépendance non-ordonné qui représente l'organisation de l'énoncé à travers les unités lexicales (u.l.) et ces relations syntaxiques. Dans la structure syntaxique profonde (SSyntP) qui est la structure de base du niveau syntaxique profond (RSyntP), les nœuds sont étiquetés par des lexèmes pleins sans aucun trait grammatical : les marqueurs analytiques des valeurs flexionnelles, les prépositions régies, les déterminants, les pronoms et les auxiliaires sont absents. Les relations de dépendance dans la SSyntP sont des relations universelles parce qu'elles ne varient pas, quelle que soit la langue considérée. On distingue – six relations actantielles profondes marquées par les numéros romains (I, II...VI), une relation attributive (ATTR) qui représente les constructions avec tous les types de modificateurs ; une relation coordinative (COORD) qui représente toute sorte de coordination ; et la relation appenditive (APPEND) qui lie un nœud avec certaines u.l. qui n'ont pas de rôle exactement structural dans la phrase (interjection). Dans la structure syntaxique de surface (SSyntS) qui est la structure de base du niveau syntaxique de surface (RSyntS), les nœuds sont étiquetés avec tous les lexèmes de la phrase, y compris les mots grammaticaux. Les arcs sont étiquetés par une relation de la fonction grammaticale : sujet, objet-oblique, etc.

Au niveau morphologique la structure de base est une chaîne formée par les lexèmes de l'énoncé et au niveau phonologique, c'est une série de phonèmes.

La figure 2 montre les structures de base pour la phrase *El presidente ha bebido mucha agua* 'Le président a bu beaucoup d'eau' pour le niveau sémantique, syntaxique profond et syntaxique de surface. Étant donné la proximité de la structure morphologique et phonologique à la surface, l'illustration de celles-ci est obsolète.

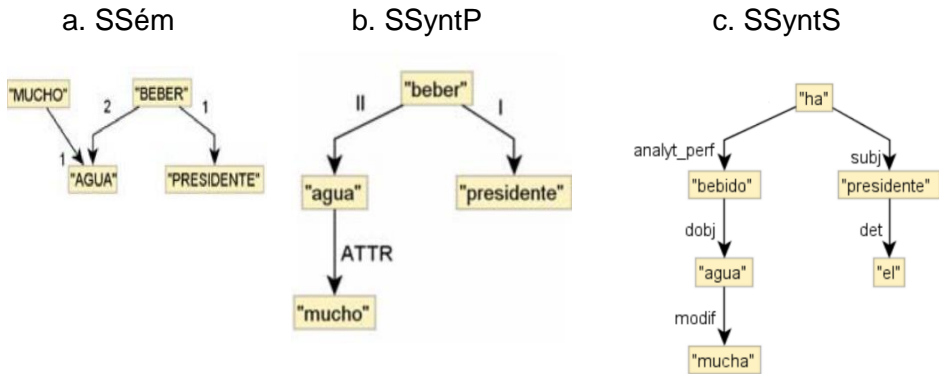

Figure 2. La variété des structures linguistiques dans MST

Les règles d'un MST sont classées en deux groupes – les règles de correspondance qui opèrent entre les niveaux et les règles d'équivalence qui opèrent au même niveau. Il existe plusieurs types de règles de correspondance – ex. règles de lexicalisation, d'arborisation etc. La figure 3 montre une règle de correspondance entre la RSém et la RSyntP – la règle d'arborisation.

$$\begin{array}{ccc}
 \underline{\text{SSém}} & & \underline{\text{SSyntP}} \\
 'x' \leftarrow \mathbf{1} \text{ — } 'y' & \Leftrightarrow & X \text{ — } \mathbf{ATTR} \rightarrow Y \\
 \text{'mucho'} \leftarrow \mathbf{1} \text{ — } \text{'agua'} & \Leftrightarrow & \text{MUCHO — } \mathbf{ATTR} \rightarrow \text{AGUA}
 \end{array}$$

Figure 3. Une règle de correspondance (règle d'arborisation)

Cette règle d'arborisation réalise la translation de la relation Sém 1 qui lie le prédicat 'y' avec son argument 'x' en relation syntaxique profonde appelée ATTR.

Les règles d'équivalence sont en fait des règles de paraphrasage qui permettent de construire, à partir d'une SSyntP donné, d'autres SSyntP équivalentes qui expriment le même sens, mais ont différents éléments lexicaux et structuraux (figure 4).

$$\begin{array}{ccc}
 \underline{\text{SSyntP (a)}} & & \underline{\text{SSyntP (b)}} \\
 \text{CONTINUER — } \mathbf{1} \rightarrow \text{PARLER} & \equiv & \text{PARLER — } \mathbf{ATTR} \rightarrow \text{adv}_1(\text{CONTINUER})
 \end{array}$$

Figure 4. Une règle d'équivalence (règle lexico-syntaxique)

En appliquant cette règle lexico-syntaxique sur la SSyntP (a) nous obtenons une SSyntP équivalente, celle de (b) : *X continue [L₁] à parler [L₂] ≡ X parle [L₂] encore [Adv₁] (L₁)*. C'est-à-dire, la relation syntaxique profonde 1 qui lie l'u.i. CONTINUER avec PARLER est équivalente à la relation syntaxique ATTR qui lie l'u.i. PARLER avec l'adverbe de CONTINUER qui est ENCORE.

Le paraphrasage a un rôle principal dans la TST (MILIĆEVIĆ, 2003). «Un modèle Sens-Texte est une machine virtuelle qui prend en entrée des (représentations de) sens d'énoncés et retourne en sortie un ensemble de Textes, qui contient toutes les paraphrases permettant d'exprimer le Sens donné en entrée » (POLGUÈRE, 1998). Les règles lexico-syntaxiques du système de paraphrasage sont formulées par les fonctions lexicales.

2.3. La fonction lexicale

Le concept de fonction lexicale (FL) est l'une des découvertes les plus importants de la linguistique Sens-Texte. Les FLs sont des outils qui permettent la formalisation de deux types de relations lexicales, plus précisément, les relations de cooccurrence lexicale restreinte, c'est-à-dire les collocations (ex. *faire une promenade*) et les relations de dérivation lexico-sémantique (ex. pour *acheter* : *acheteur, vendeur, courses*). MEL'ČUK (1996 : 40) définit une fonction lexicale de la manière suivante :

La notion de fonction est utilisée au sens mathématique du terme $f(X)=Y$. Une FL est une fonction f qui associe à une lexie L , appelée l'argument de f , un ensemble de lexies $\{Li\}$ - la valeur de f . Comme cette fonction opère seulement avec des lexies, il est naturel de l'appeler lexicale : $f(L) = \{Li\}$.

La valeur de la FL exprime une signification particulière associée à l'argument appelé mot-clé. Voyons les exemples suivants pour la FL **Magn** qui signifie 'intensité':

Magn(hablar)= *por los codos, como una cotorra*

Magn(fiebre)= *alta, elevada*

Si nous sélectionnons la lexie HABLAR 'parler' et nous y appliquons la fonction **Magn**, les valeurs obtenues seront *por los codos, como una cotorra...* Si nous sélectionnons une autre lexie, par exemple FIEBRE 'fièvre', et nous lui appliquons la même fonction, alors le résultat sera différent : *alta, elevada, de caballo...*

Les FL sont un outil de la TST qui donne simultanément une information sémantique et syntaxique. Analysons les FL suivantes :

a) **Oper**₁(bofetón) = *dar (X da un bofetón a Y 'X donne une claque à Y')*

b) **Oper**₂(bofetón) = *recibir (Y recibe un bofetón de X 'Y reçoit une claque de X')*

La FL **Oper** nous donne une information sémantique – elle signifie 'la réalisation du mot-clé'. L'information syntaxique de cette fonction est la suivante – le mot-clé BOFETÓN est le COD des verbes DAR et RECIBIR. L'index 1 (a) montre que celui qui donne la claque est le premier actant sémantique (X) de BOFETÓN et l'index 2 (b) indique que celui qui reçoit la claque est le deuxième actant sémantique (Y). Voici quelques exemples pour la FL **Oper** :

en. **Oper**₁(walk) = *take [ART ~]*

esp. **Oper**₁(paseo) = *dar [ART ~]*

fr. **Oper**₁(promenade) = *faire [ART ~]*

en. **Oper**₁(trip) = *take [ART ~]*

fr. **Oper**₁(voyage) = *faire [ART ~]*

en. **Oper**₁(apologies) = *offer [~s]*

fr. **Oper**₁(excuses) = *présenter [ART/A_{poss} ~ à N]*

Ces exemples montrent que les relations de correspondance lexicale sont spécifiques pour chaque langue et que la FL est un formalisme universel qui est capable de modéliser les relations lexicales en n'importe quelle langue.

Comme nous avons mentionné au préalable, dans un MST les FLs sont indispensables pour la formulation des règles d'équivalence et aussi pour la modélisation des relations lexicales. Pour la formalisation

de ces relations lexicales, il est nécessaire d'annoter la FL adéquate sur la SSyntP (Figure 5).

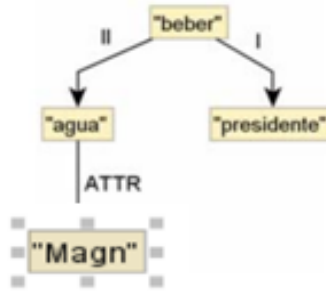

Figure 5. L'annotation d'une FL sur la SSyntP

Dans la figure 5 la collocation *mucha agua* est annotée par la FL **Magn**(agua). La valeur *mucha* n'est pas visible sur l'arbre, mais elle se trouve dans le dictionnaire explicatif et combinatoire.

2.4. Le dictionnaire explicatif et combinatoire

Pour le mappage entre le niveau sémantique et le niveau syntaxique profond, l'utilisation des dictionnaires explicatifs et combinatoires (DEC) est indispensable. Ils sont appelés explicatifs parce qu'ils offrent une description sémantique de chaque u.l. et combinatoires parce qu'ils offrent information sur la combinaison lexicale. Comme nous pouvons remarquer dans la figure 6, l'information combinatoire est représentée par le régime et les FLs. Le régime indique la correspondance entre les arguments du niveau sémantique (X, Y, Z) et les actants du niveau SyntP (I, II, III). En ce qui concerne les FLs pour une u.l. donnée, elles sont représentées sous forme de liste et avec les valeurs spécifiques pour cette u.l.

UTILISER 1.1

Déf. sémantique	action : individu X ~ objet Y pour Z-er
Le régime	X = I = N Y = II = N Z = III = pour V _{inf} , dans le but de V _{inf} , afin de V _{inf}
Les FL	S ₀ : utilisation S ₁ : utilisateur S ₂ : moyen, instrument Adv ₁ : en utilisant [N=Y], à l'aide de [N=Y], au moyen de [N=Y] Magn: beaucoup

Figure 6. Description du mot UTILISER 1.1 dans le DEC

Même si un MST est composé de sept niveaux, la lexicologie explicative et combinatoire (LEC) qui est la lexicologie propre de la TST, étudie le niveau sémantique et syntaxique (le niveau morphologique et phonétique ne sont pas étudiés en profondeur) (MEL'ČUK ET AL., 1999).

3. Les applications de la TST en traitement automatiques des langues naturelles

Grace à son caractère formel la TST est prédisposée à être appliquée en traitement automatique des langues naturelles (TALN). Dans cet article est présentée la mise en œuvre de la théorie dans les applications comme la génération de textes, l'apprentissage de collocations en espagnol, la traduction automatique et la création de moteurs de recherche sémantiques.

3.1. La génération de textes

La génération de textes vise à exprimer, à partir d'une base de données, une forme textuelle syntaxiquement et sémantiquement correcte. En effet, l'architecture d'un générateur automatique de textes est organisée à partir des sens vers les textes, de la même manière que l'architecture d'un MST. Étant donné leur orientation de synthèse, les MST sont particulièrement bien adaptés pour la génération de langage.

L'implémentation des MST en génération de textes a été faite par le groupe de recherche en *Traitement Automatique du Langage Naturel* (TALN) de l'Université Pompeu Fabra (TALN, 2013). Le groupe TALN a élaboré un système qui donne une information personnalisée liée aux conditions environnementales (la météorologie, la qualité de l'air, le pollen, le trafic etc.). Le système est nommé PESCaDO - *Personalized Environmental Service Configuration and Delivery Orchestration* (PESCaDO PROJECT, 2010). L'objectif est que l'utilisateur sollicite l'information dont il a besoin et le système lui donne cette information en générant un texte dans la langue préférée. Le module de génération du système est composé d'une série de translations entre les structures de chaque niveau. Pour la langue écrite, les structures phonologiques sont obsolètes, mais il apparaît la nécessité d'une structure complémentaire - la structure conceptuelle (SCon). Ces structures sont indépendantes de la langue et c'est pourquoi elles sont parfaites d'être le point de départ pour la génération de textes multilingues.

3.1.1. Création d'un corpus de dépendances pour l'espagnol définies selon la TST

Pour que cette génération de textes multilingues soit effectuée, il est nécessaire d'avoir des corpus pour chaque langue annotés selon la TST. Pour cette raison, le groupe TALN travaille sur un autre projet qui est la création d'un corpus de dépendances pour l'espagnol définies selon le cadre théorique de la

TST (MILLE ET AL, 2009). La création du corpus commence par l'annotation des SSyntS. Ces structures sont les représentations les plus informatives et elles permettent l'automatisation partielle du processus de l'annotation de la SSyntP et la possibilité de dériver la SSém à partir de cette SSyntP. Le processus d'annotation du niveau SyntP est semi-automatique parce qu'il n'inclut pas l'annotation des FLs et celles-ci doivent être introduites directement par l'annotateur. Pour le moment l'annotation des FLs se limite seulement à trois types – **Oper**, **Real** et **Caus**, constituant un premier pas qui permettra la reconnaissance des premiers obstacles qui pourraient apparaître et l'établissement de critères d'annotation des FL (MIHAJLOVSKA, 2012).

3.2. L'apprentissage des langues

L'emploi des techniques intelligentes du TALN pour l'apprentissage des langues est devenu aujourd'hui un grand défi pour les chercheurs. Ainsi le group de recherche TALN en collaboration avec les chercheurs de l'Université de la Corogne mènent un projet nommé ColocaTe – *Collocations et technologies linguistiques: vers un environnement d'apprentissage sur le Web* (COLOCATE). L'objectif de ce projet est de fournir un apprentissage interactif qui développera des vérificateurs des collocations erronées et des stratégies de correction appuyées sur le TALN. En fait, le projet ColocaTe, se base sur le projet DiCE - *Diccionario de Colocaciones del Español*, un dictionnaire en ligne de collocations espagnoles, qui fournit des informations sémantiques et combinatoire des u.l (ALONSO ET AL., 2010). Ce dictionnaire suit les principes de la description lexicale introduits dans le DEC de la TST.

3.3. La traduction automatique

La traduction automatique (TA) est l'application de l'informatique à la traduction des textes d'une langue naturelle A, appelée langue source à une langue B, appelée langue cible. Un système de TA qui se base sur les principes de la TST est le système ETAP-3, développé par le *Laboratoire de linguistique computationnelle* à Moscou (APRESJAN ET AL., 2003). Ce système se base sur des règles linguistiques et comporte trois modules : d'analyse, de transfert et de génération.

Le module d'analyse traite la chaîne de la langue source morphologiquement pour en produire une SSyntS. Cette représentation est transformée ensuite en structure syntaxique normalisée (SSyntNorm) qui correspond à la SSyntP de la TST. Le module de transfert convertit la SSyntN de la langue source en SSyntN de la langue cible. Le module de génération transforme cette structure en SSyntS et ensuite en SMorph, pour produire à la fin la chaîne dans la langue cible

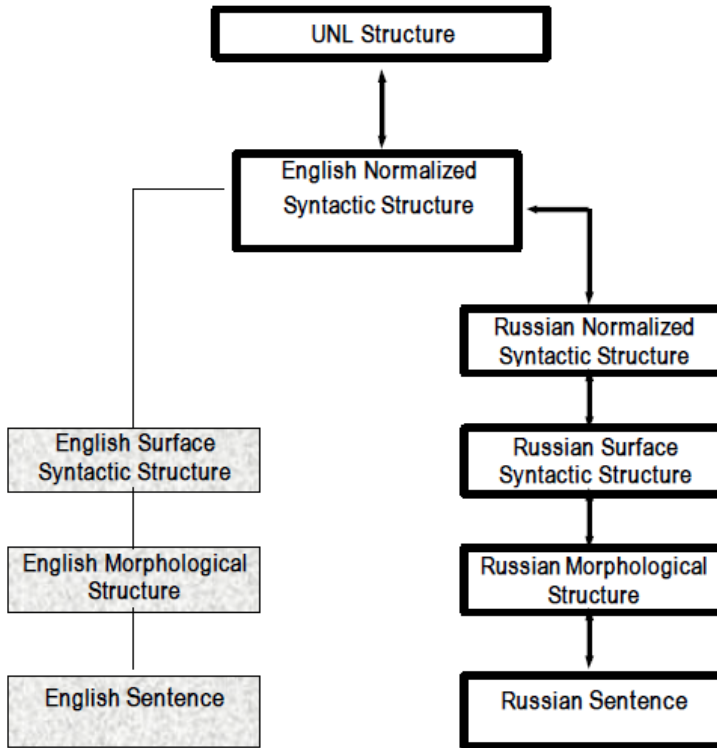
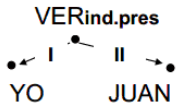

Figure 7. L'architecture d'ETAP-3 (BOGUSLAVSKY ET AL., 2004)

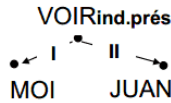
Pour le passage d'une structure à autre, le système utilise des DEC monolingues, y compris le régime et les FL. Les entrées lexicales peuvent contenir aussi des règles de transfert et des références à ces règles. Entre les règles, il y a aussi un ensemble de règles de l'équivalence formulées en termes de FL qui opèrent au niveau SyntP.

La SSyntNorm, c'est-à-dire la SSyntP est une structure cross-linguistiquement valide et généralisée ce qui permet la résolution des divergences syntaxiques entre la langue source et la langue cible. Par exemple, la phrase française *Je vois Juan* et l'espagnole *Veo a Juan* ont une distinction syntaxique – en espagnol, le verbe exige une préposition si l'objet direct dénote une personne. La figure 8 montre que même si les deux SSyntS se distinguent, leurs SSyntP correspondantes sont pareilles, donc le transfert se réalise en utilisant seulement le dictionnaire, plus précisément – le régime.

Esp. *Veo a Juan.*

$X \subseteq I$	$Y \subseteq II$
1. N	1. a N 2. N

Fr. *Je vois Juan.*

$X \subseteq I$	$Y \subseteq II$
1. N	1. N

C_1 : N dénote une personne
 C_2 : N ne dénote pas une personne

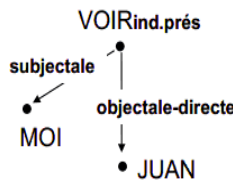
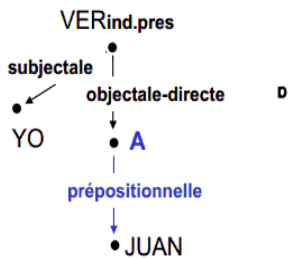

Figure 8. Traduction de la phrase Je vois Juan.

Cependant, il y a des divergences sémantiques qui ne peuvent pas être résolues dans le niveau syntaxique. Pour ce type de divergences, le système utilise une structure complémentaire - *Universal Networking Language*. Cette structure est un hyper-graphe dont les arcs sont annotés par des relations sémantiques (agent, objet, temps...) et les nœuds sont des unités spéciales, les mots dits universels, interprétés comme des concepts.

En ce qui concerne la traduction des collocations, elle est effectuée à travers des FLs. Dans la phrase *El niño se llevó un gran susto* 'Le garçon a eu une frayeur', il y a deux collocations - *llevarse un susto* 'avoir une peur' et *gran susto* 'grande peur'. Pour la traduction de cette phrase, tout d'abord il est nécessaire de modéliser les collocations avec les FLs de la manière suivante :

Oper₁(susto) = llevarse

Magn(susto) = gran

Ensuite, ce qui doit être traduit c'est uniquement le mot-clé SUSTO. Par exemple, la traduction en anglais sera FRIGHT. Le système cherche dans le

dictionnaire monolingue cible le lexème FRIGHT et donne les valeurs des FLs **Oper₁** et **Magn** pour ce mot-clé :

Oper₁(fright) = to get, to have [ART ~]

Magn(fright) = terrible, awful, dreadful

Enfin, la traduction de la phrase espagnole *El niño se llevó un gran susto*, en anglais sera *The boy got a terrible fright*.

En résumé, ce système de TA permet un traitement élégant des divergences entre la langue source et la langue cible. Les décalages sont éliminés automatiquement grâce à l'utilisation de la SSyntP et les FLs.

3.4. La création de moteurs de recherche sémantiques

Un moteur de recherche sémantique est un système qui permet aux utilisateurs des documents numérisés d'accéder à l'information rapidement et efficacement. Ainsi, INBENTA (INBENTA, 2012), une société spécialisée dans l'interaction et la relation client sur internet a créé un moteur de recherche intelligent appelé *Inbenta Semantic Search Engine* (ISSE). Ce moteur de recherche a deux objectifs : a) d'analyser les questions des utilisateurs et b) de trouver la réponse appropriée à la requête en effectuant une recherche dans une base de connaissances. Cette société considère que le système idéal d'accès à l'information doit traiter le besoin de l'utilisateur à un niveau sémantique. C'est pour cette raison que la solution logicielle d'INBENTA se base sur la TST en incorporant à ses descriptions linguistiques la notion de FL. Pour ces moteurs de recherche les FLs sont essentielles parce qu'elles modélisent le mieux les relations comme la synonymie (acheter et payer sont des actions identiques), l'hyponymie / l'hyperonymie (un chien fait partie de la classe des animaux), les collocations etc.

Il est évident que lorsque les utilisateurs se servent des moteurs de recherche, ils posent des questions complètement différentes en forme mais avec un sens identique. Voyons les exemples suivants :

- a) Acheter un billet pour quelqu'un en surpoids
- b) Acquérir un billet pour une personne obèse

Même si les mots employés sont différents, le sens est identique et ces deux questions devraient logiquement avoir la même réponse dans l'Assistant Virtuel. En fait, ces deux phrases sont des paraphrases et nous avons déjà mentionné que les FLs sont un outil idéal pour la modélisation des paraphrases. C'est pourquoi l'ISSE est construit sur un réseau complexe de relations lexicales adapté à la description de plusieurs langues : français, anglais, espagnol, portugais, catalan, basque.

Pour analyser le langage naturel, l'ISSE comprend une série de ressources linguistiques propres comme un correcteur orthographique, un module de désambiguïsation, des dictionnaires électroniques génériques et spécialisés et un moteur de traitement de langage naturel.

4. Conclusions

La TST tend à imiter le comportement linguistique humain dans la transition des sens vers les textes et des textes vers les sens. Cette correspondance entre les sens et les textes est décrite par des modèles fonctionnels – les MST. Dans cet article nous avons présenté l'implémentation (partielle) de ces modèles dans certaines applications comme la génération de textes, l'apprentissage de collocations en espagnol, la traduction automatique et la création de moteurs de recherche sémantiques. Malgré la complexité des règles et le coût de son implémentation, la TST possède des outils comme la SSyntP, le dictionnaire avec le régime et les FLs qui facilitent beaucoup le traitement automatiques des langues.

BIBLIOGRAPHIE

- ALONSO, M., NISHIKAWA, A., VINCZE, O. (2010): "DiCE in the web: An online Spanish collocation dictionary", GRANGER, S., PAQUOT, M. (eds.), *eLexicography in the 21st century: New Challenges, New Applications*. Proceedings of eLex 2009, Cahiers du Cental 7, Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, p. 367-368.
- APRESJAN, J., BOGUSLAVSKY, I., IOMDIN, L., LAZURSKY, A., SANNIKOV, V., SIZOV, V., TSINMAN, L. (2003). "ETAP-3 linguistic processor: A full-fledged NLP implementation of the MTT". *MTT 2003, First International Conference on Meaning-Text Theory*, p. 279-288.
- BOGUSLAVSKY, I., IOMDIN, L., SIZOV, V. (2004), "Multilinguality in ETAP-3: Reuse of Lexical Resources". S'ERASSET, G. (ed.) *COLING 2004 Multilingual Linguistic Resources*, Geneva, Switzerland, p. 1-8.
- MEL'ČUK, I. (1996), "Lexical Functions: A tool for the description of lexical relations in a lexicon". WANNER, L. (ed.) *Lexical functions in lexicography and natural language processing*, Amsterdam, Holland: Benjamins Academic Publishers, p. 37-102.
- MEL'ČUK, I. (1997), *Vers une linguistique sens-texte. Leçon inaugurale*, Paris. Collège de France.
- MEL'ČUK, I., ARBATCHEWSKY-JUMARIE, N., IORDANSKAJA, L., MANTHA, S., POLGUÈRE, A. (1999), *Dictionnaire explicatif et combinatoire du français contemporain. Recherches lexicosémantiques IV*, Montréal, Canada: Les Presses de l'Université de Montréal.
- MIHAJLOVSKA, K. (2012), *Annotation des fonctions lexicales Oper, Real, Caus dans un corpus de dépendances en espagnol*. Mémoire de master. Universitat Autònoma de Barcelona, Espagne et Université Franche-Comté, France.
- MILIĆEVIĆ, J. (2006), "A short guide to the Meaning-Text linguistic theory". *Journal of Koralex*, vol. 8, p. 187-233.

MILLE, S., VIDAL, V., BURGA, A., WANNER, L. (2009), "Creating an MTT tree bank of Spanish". *Proceedings of the IV International Conference on Meaning-Text Theory*, Montréal, Canada.

POLGUÈRE, A. (1998), "La théorie Sens-Texte". *Dialangue*, vol. 8-9, Université du Québec à Chicoutimi, p. 9-30.

SITOGRAPHIE

ColocaTe. Collocations et technologies linguistiques: vers un environnement d'apprentissage sur le Web. Consulté le 9/9/2013.

<<http://taln.upf.edu/colocaciones/colocate-home.html>>

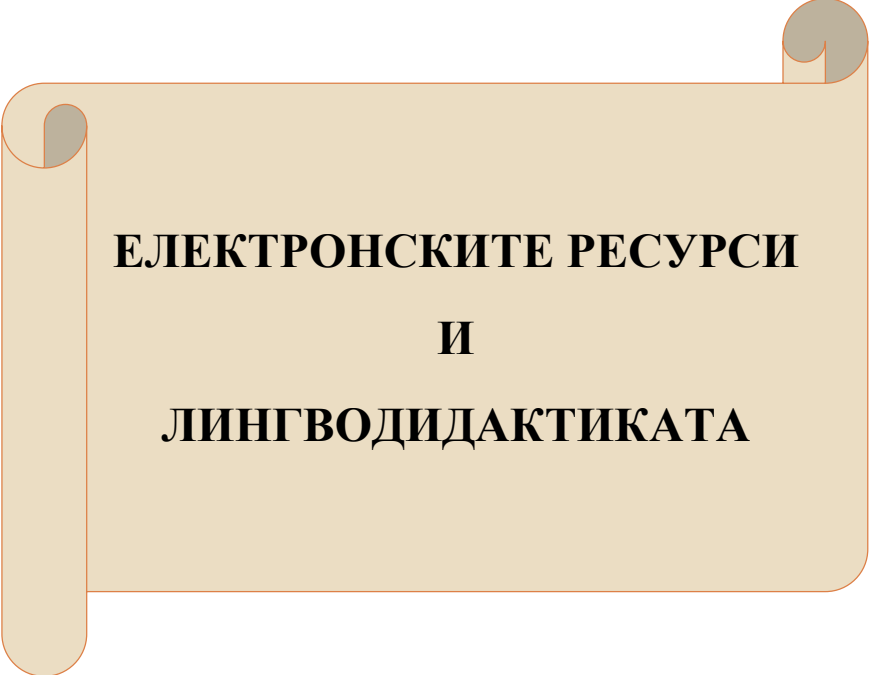
INBENTA. (2012), inbenta. Consulté le 9/9/2013

<<http://www.inbenta.com/fr/>>

PESCaDO Project. (2010), Personalized Environmental Service Configuration and Delivery Orchestration. Consulté le 9/9/2013.

<<http://www.pescado-project.eu/index.php>>

TALN. (2013a), Tractament Automàtic del Llenguatge Natural. Consulté le 9/9/2013. <<http://www.taln.upf.edu/?q=home>>

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ
И
ЛИНГВОДИДАКТИКАТА

АЛЕКСАНДРА САРЖОСКА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

**ЕЛЕКТРОНСКИТЕ ВЕСНИЦИ ВО ИТАЛИЈА,
РЕСУРСИ ЗА ЗБОГАТУВАЊЕ НА ЛЕКСИЧКИОТ ФОНД
НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК**

ABSTRACT : Many researchers of electronic media, and the language that is used, do not hesitate to state that new technologies are in fact the reflection of all the changes in the language as well as in society.

The language used in electronic media, has in fact the role of a model language, which is closest to the standard, but still exhibits a general reduction in correlation to the standard morpho – syntax system. Referring to lexicology, electronic media is considered a hub of new words.

Key words: communication, online journals, italian language, lexicology, lexicon, language borrowing, neologisms

Се смета дека со пронаоѓањето на средствата за комуникација на далечина: телефонот (обичниот и мобилниот), радиото, телевизиската (како говорни средства) и писмените форми како интернетот, електронската пошта и SMS пораките, се создаде третиот систем на комуникација. Постои мислење дека „*овој трет вид на комуникација ги поедноставува другите два система, толку многу што тежнее да ги замени*“¹. Се чини дека причината која не наведува да го избереме најлесниот и најбрзиот начин на комуникација и информација е секако брзиот начин на живеење.

Иако најновите средства за комуникација навидум личат на идентични, со исти карактеристики и задачи, сепак, меѓу нив постојат суштински разлики. Единствената заедничка особина на звучната и визуелната пренесена комуникација на далечина е дека тие се разликуваат од контактната комуникација (усната), но и од писмената комуникација. Основната комуникативна функција на пренесената форма на комуникација е да го осигура преносот на пораки на големи далечини. Пренесената форма се карактеризира со елементи на усната, но и на писмената форма на комуникација, а покажува и значителни разлики од едно до друго средство. Заедничката карактеристика со усната форма се состои во користењето на гласот, а често дозволувајќи и комбинација на збор и слика што на говорителот му овозможува, покрај вербалниот, да користи и невербален код. Усно пренесениот текст, заедно со писмениот, ја дели можноста пораката да допре до голем број луѓе на временска и просторна далечина. Ситуацијата на испраќачот и примателот е различна само во

¹ Lorimer, R., *Masovne komunikacije*, Clio, Beograd, 1998, стр.24

случај на телефонот и на радиото: испраќачот не комуницира директно со примачот. Според Ди Акиле: „*L'italiano trasmesso presenta caratteristiche diverse a seconda del mezzo con cui viene veicolato: il parlato trasmesso tenta sempre più ad avvicinarsi col parlato faccia a faccia, mentre lo scritto trasmesso mostra in genere un'accentata tendenza alla semplificazione sintattica e testuale.*”²

Електронското општество најдобро може да се разбере ако го поделиме на три дела.

1 Електронската усна комуникација најдобро е претставена кај радиото и телефонот. Таа општествено посредува со технологијата, а е фокусирана на човековиот глас и на реторичката структура на пораката. Слично како и усната комуникација, таа е насочена кон помнењето на слушателот, но во однос на создавањето, се разликува од усната комуникација според тоа што таа најчесто се создава во писмена форма, а потоа усно се искажува.

2 Електронска аудиовизуелна комуникација. Највпечатлив пример за електронска аудиовизуелна комуникација е телевизјата. Како и електронската усна комуникација, таа е индиректно општествена и посредува со технологијата. Таа ги рекреира гледачите и го претставува општеството преку слики, зборови или информации. Токму поради самиот факт што, пред сè, е насочена кон визуелното, неа можеме да ја дефинираме како иконичен медиум или сликовно насочен.

3. Електронската текстуално-нумеричка комуникација ги опфаќа компјутерските обработки на информациите и телекомуникациите, во однос на претходните форми на комуникација, е најмалку општествено комуникативна. Таа го опфаќа поединецот кој создава влез (input), како и поединецот (можеби истиот) кој финално го интерпретира излезот (output).

Свесни сме дека и компјутерите не можат да ги задоволат сите аспекти на комуникација, внесување, прием и анализа на податоците. Ако на тоа го додадеме и проблемот врзан за обуката на корисниците на компјутерите во однос на вештините потребни за да се користат сите овие услуги, ќе дојдеме до сознание дека и овој вид на комуникација, и покрај сите негови предности, не е во целост исполнет.

Интернет печатени весници он-лајн весници

Приказната за историјата на медиумите, како и онаа за комуникацијата, никогаш не се смета за затворена. Напротив, таа е во континуиран развој, карактеризирана одвреме навреме со одредена револуционерна

² D'Achille, P. *L'italiano scritto, parlato e trasmesso*, стр. 15 Icon - Italian Culture on the Net, <<http://www.italicon.it>>

промена. Сепак, се чини дека секој ден, секој миг, носи промени во комуникацијата. Промената не го погодува процесот на изработка на весниците туку и самата природа на производот. Денес, насекаде во праксата, па и во создавањето на весниците, потполно е навлезена електронската технологија. Текстовите веќе не се пишуваат на рака или на машина за пишување, сè оди компјутеризирано, новинарот не оди во редакцијата да ги однесе текстовите, туку ги праќа по електронска пошта, а уредникот може по сопствена желба да го преработува текстот. Може да се вметнуваат слики, зборови, реченици. Тука треба да се спомене и дигиталната слика и можностите за нејзиното брзо пренесување. Вестите сега се добиваат преку сателит и ние самите учествуваме во нивното создавање (цунамито, поплавите во Европа, труењето на децата во Индија случувањата на 11.09, и др.).

Промената во однос на производот се однесува на создавањето *електронски весници*. Весници што никогаш не се печатат на хартија и што се читаат и се репродуцираат по пат на интернет, останувајќи притоа виртуелни единици во меморијата на компјутерот. Во пролетта 1992 година, *Chicago Tribune* прв го објави електронското издание на весникот *on-line*. Сепак, првите *on-line* весници се задоволувале само со фактот да бидат проста електронска копија на печатеното издание. Тие набргу биле заменети со самостојни сајтови, со прилози, извори и временски ажурирани вести по што во целост почнале да се разликуваат од обичниот печат. Седум години потоа, во мрежата веќе постоеле повеќе од 3.600 весници. Во 2007 година директорот на *New York Times* го обелодени напуштањето на хартиената верзија на весникот до 2012 година. На повеќето им се чинеше многу провокативна изјавата но веќе во 2010 година можеше да се види дека неговата изјава била повеќе од вистинита. Бројот на он-лајн весници рапидно се зголемуваше а со тоа и нивните корисници.

Во 1995 година, во мрежата на Италија први се појавија *Unità* и *L'Unione Sarda*. Се смета дека италијанското семејство почна малку подоцна да се прилагодува на технолошките откритија, а тоа ни го покажуваат податоците каде што се наведува дека во Италија во 1995 имало шест до седум милиони корисници на компјутери, а интернет-корисници околу два милиона. Сега тој број е значително поголем и дури до 75% од населението во Италија користи компјутер.

Појавувањето на *on-line* весниците во Италија помина низ три етапи:

- Изготвување на сајт со репродукција на првата страница и ограничен избор на текстови и печатени изданија;
- Интегрална репродукција на печатената верзија;
- Можност за користење дополнителни, интерактивни и персонални сервиси.

Во почетокот на 1999 година, бројот на италијанските дневни весници и списанија порасна, па така, во мрежата можеа да се најдат повеќе од 55 весници и 638 списанија, со тенденција на константен пораст.

Официјално, *La Repubblica* во мрежа може да се следи од 1997 и според статистиките се работи за најчитан дневен весник на интернет. *Il Sole* е малку од постар датум (1996) и најчесто се финансира од реклами. Сепак, мора да укажеме дека многубројната италијанска интернет-публика е верна на весникот на интернет. Според статистичките податоци, повеќе од една третина од корисниците на интернет-весникот, го читаат и по неколку пати во денот за да добијат најразлични информации. Дури 40% од италијанските корисници ги интересира, пред сè, политиката, а потоа сите други информации. Како основни карактеристики на *on-line* весниците би ги споменале: развивањето на интерактивноста, својство сосема поразлично од печатените медиуми и можноста корисникот да се движи по сопствен оригинален пат низ виртуелните страници на електронското издание. Денес, бројот на дневни весници изнесува околу 160, но само мал дел од електронските весници суштински се разликуваат од печатените изданија и меѓу нив би ги споменале *La Repubblica* и *Il Sole-24 Ore*.

ИСТАТ за 2005 година излезе со податоци дека 61% од населението во Италија повеќе користи он-лајн весници отколку печатени изданија.

Сепак, многу проучувачи на медиумите не се двоумат да кажат дека новите технологии се всушност средства за пренесување на слобода. Некои дури сметаат дека благодарјќи на информатичката револуција застарува и самиот поим масовни медиуми. Можноста за персонализирана и интерактивна контрола на мултимедијалната комуникација нѝ отвора пат кон нова фаза на плуралистичка демократија во пристапот кон информациите. Со други зборови, се работи за некој вид на домашна изработка на новинарскиот производ кој го поништува стандардизираниот карактер на масовната култура.³

Ова се само најчитаните/најкликаните дневни весници во Италија, нивниот број секојдневно се менува но сепак ова се најтиражните наслови.

- [Corriere della Sera](#)

- [La Repubblica](#)

- [Il Sole 24 Ore](#)

- [Il Messaggero](#)

- [La Stampa](#)

- [Il Mattino](#)

- [Il Gazzettino](#)

- [Avvenire](#)

- [Il Giornale](#)

- [Vita](#)

³ Gocini Ѓ., *Istoriја novinarstva*, Clio, Beograd, 2001, стр. 419.

Предностите на он-лајн весниците се несомнено големи и би било безпредметно да се спори нивната важност сепак, треба да бидеме свесни дека:

- информацијата прочитана во електронско издание само поминува покрај нас (освен ако не ја бараме подоцна во архивата на весникот и ако истиот ја поседува таа можност за пребарување)
- пасивност и блок на примачот.

Карактеристики на италијанскиот јазик во он-лајн изданијата на весниците

Се смета дека италијанскиот јазик во он-лајн весниците е вариетет на јазични регистри и со право не би можеле сите да ги истражимо. Можеби за еден странец или студент би било интересно да се истражи постоење на најчестите јазични аспекти кои би биле најчест камен за сопнување на изучувачите на италијанскиот јазик како странски. На почетокот мораме да напоменеме дека и покрај сите промени, весниците се сè уште огледало на разговорниот јазик, тие имаат за цел да ги собираат, регистрираат, складираат и шират новите зборови и изрази, дури и новите граматички и синтаксички конструкции во неостандардниот италијански јазик. Обидувајќи се притоа да ги фиксираат сите новитети во социолингвистичкиот репертоар на италијанскиот јазик.

Коректно е да се каже дека весниците се престижен модел на италијанскиот јазик, но сè почесто се поставува прашањето дали се работи за добар или лош модел на јазик. Сериани го застапува мислењето дека ако иновациите се користат внимателно тогаш истите можат да бидат мостри на зборови и изрази и во истовреме можат да бидат особено корисни. Но постојат и поинакви размислувања од неговото, тие се дијаметрално спротивни и стојат на ставот дека сите иновации се зло за италијанскиот јазик. Во едно се сите сложни, дека јазикот на он-лајн весниците е појасен и поедноставен во однос на јазикот од минатото и оној во пишаните медиуми.

Можеме да кажеме дека јазикот во он-лајн изданијата навистина треба да биде појасен и попрецизен (речениците треба да бидат целосни) за да можат корисниците на информацијата полесно и без тешкотоии истата да ја разберат. Тоа е потребно од причина што испраќачите на информацијата не знаат дали примачот ја разбрал добро пораката, тој не е во можност да бара дообјаснување на пораката.

Он-лајн весниците и збогатувањето на лексичкиот фонд на италијанскиот јазик

Во однос за збогатувањето на лексичкиот фонд на италијанскиот јазик, со право можеме да кажеме дека овој вид на весници се навистина ризница за збогатување на лексичкиот фонд на италијанскиот јазик но и огледало на сите иновативни промени што се случуваат во италијанскиот јазик. Само да фрлиме еден брз поглед на која и да е насловна страница на

еден он-лајн весник ќе воочиме голем број на странски зборови но и на домашни зборови со сосема поинаква семантика.

Во он-лајн весниците, можеме да ги препознаеме трите основни компоненти на формирање на зборови во еден јазик, во нашиот случај италијанскиот јазик (латински фонд, заемки, зборообразување) и тоа на внатрешен и надворешен план.

Изобилството на странски зборови може да го воочиме и со само еден поглед на која и да е прва страна на еден весник. Заемките претставуваат значаен дел од италијанската лексика, особено се поволни условите кога информативната брзина е доведена до таков степен кога новинарот најчесто ги избира странските зборови наместо да користи изворни зборови.

Но не секогаш странскиот збор ја премостува семантичката празнина што ја има конкретно во италијанскиот јазик. Во примерите што следат, можеме да воочиме дека користењето на странскиот збор е далеку по-карактеристично особено за електронските весници. Со нивно користење се добиваат различни резултати во зависност од желбата на оној што ги користи.

La SUV	il veicolo
la JEEP	la camionetta
la tower	la torre
la chat	la chiacchera
la directory	la cartella

Аглицизмите доминираат, ако се дефинираат заемките според класификацијата на потеклото, пред сè поради доминацијата на англискиот јазик во полето на информатиката. Може да се забележи дека одреден број заемки од оваа сфера имаат еквиваленти во италијанскиот јазик но сепак се претпочитаат англицизмите.

attachment	allegato
browser	motore di ricerca
font	carattere
link	collegamento
password	parola d`accesso
download	scaricare
hacker	pirata informatico

Адаптацијата на заемките

Анализата на заемките, нѝ покажува дека во однос на интегрираноста на една заемка во составот на јазикот примач, истата може но и не мора да помине цела низа промени кои се јавуваат во согласност со составот на јазикот примач. Адаптацијата ги опфаќа промените на заемката во јазикот примач. Според традиционалната граматика, кога заемката

преминува од еден јазик во друг, од многу причини тежнее да се прилагоди кон новиот систем⁴. Сепак, новиот систем на комуникација покажува одредени отстапувања во однос на минатото. Така можеме да воочиме одреден број неадаптирани заемки во италијанскиот јазик кои покажуваат одредени карактеристики и тоа;

- во однос на градењето на множинската форма неадаптираните заемки остануваат непроменети: *la public relations - le public relations, il wellness - i wellness, il web - i web, lo snob, i vip, i jeans (фармерки), il jeans* (платно) единствен признак за утврдување на множинска форма е членот во италијанскиот јазик кој ги почитува граматичките правила за користење на членот во италијанскиот јазик
- во однос на членот, мораме да споменеме дека неадаптираните заемки ги почитуваат правилата за користење на членот пред именките во италијанскиот јазик но сепак имаме двоумење како во примерот : *il harem - l'harem*

Голем е бројот на заемки од англо-американско потекло кои се адаптираат во италијанскиот јазик, за што приведуваме неколку примери што ги сретнавме во електронските весници:

test	testare
by-pass	baypassare
blog	bloggare
google	googlare
pin	pinnare
smartphone	smarfophonizzare
click	clickare, clikkare
schedule	schedulare

Имаме и примери што не покажуваат адаптација и се користат во нивната неадаптирана форма, тоа се најчесто странски зборови користени во економската лексика. Тие се користат за создавање на ефект на поголема култура и престиж, таков е примерот со англизмите: *stock-option, leasing, briefing и corporation*.

⁴ САРЖОСКА А., 2009, *Италијанизмите во македонскиот јазик*, Филолошки Факултет "Блаже Конески" - Универзитет "Свети Кирил и Методиј", Скопје, стр. 43-53.

Одредени заемки, немаат еквивалент во италијанскиот јазик, и поради таа причина ги користат оригиналните форми. Такви се на пример заемките што ги сретнавме во он-лајн весниците: *set, live u stage*.

Поделбата на минливи и трајни заемки има за цел да го утврди успехот – трајноста на заемките во еден јазик, мерило за тоа е временското траење на една заемка во еден јазик. Така на пример многу заемки во италијанскиот јазик се минливи но и многу од нив денеска никој не ги препознава дека во минатото биле странски зборови. Таков бил и ќе биде случајот со заемките: *internet, font, link* но и со *chat, leasing, briefing, corporation* и др.

Од посебен интерес за истражување е и големиот број англизми во италијанскиот јазик во он-лајн изданијата особено во политичките рубрики каде заемки како *premier, leader, election day, convention, welfare*, сосема ги заменува во весниците нивните италијански еквиваленти. Оваа појава е тесно поврзана со функционалните стилови во италијанскиот јазик.

Неологизми

Веќе укажавме дека во италијанскиот јазик во електронските изда- нија можат да се препознаат сите карактеристики на зборообразувањето во италијанскиот јазик. Најпродуктивни се механизмите на композиција и деривација (префиксација и суфиксација).

Интересен е примерот со зборот *tangentopoli*, латинско-грчка сло- женка. Суфиксот – *poli* денеска во италијанскиот јазик е синоним за скан- дал и корупција се користи со значење на коруптивен политички амбиент. По аналогија на зборот *tangentopoli* денеска во италијанскиот јазик го имаме изразот *vallettopoli*.

Во однос на композицијата, интересни се примерите на: *gate, sexy, baby*, кои овозможуваат создавање на нови зборови според правилата на зборообразување во италијанскиот јазик, тие стануваат со текот на времето термини/етикети *-gate* (*Cinzia-gate, sexy-gate*). Во италијанскиот јазик овој тип на сложени веднаш го привлекува вниманието на читачот многу повеќе од користењето на зборот *scandalo*.

Во однос на зборообразувањето механизмот на деривација е особено присутен и тоа пред сè во однос на образување на глаголи во ита- лијанскиот јазик. Она што особено е интересно е фактот дека новите гла- голски форми ги користат суфксите за градење на глаголи од именки а не италијанските суфикси за изведување на глаголи од глаголи.

Според правилата на зборообразување во италијанскиот јазик, глаголите изведени од именки и придавки (*it. verbi denominali* и *deaggettivali*) се образуваат со помош на следните суфикси: *-are*, каде *-a* е тематски вокал додека *-re* глаголски завршеток. Тоа се инфинитивни наставки на латински јазик од прва односно четврта конјугација. Во оваа

група спаѓаат и сите неологизми. Како пример би ги навеле следните глаголи:

formattare	bloggare	resettare	scannerizzare
chattare	zippare	cliccare	stoppare

Во однос на градењето на именките би го споменале и суфиксот – *aggio*, f. - *age*, lat. - *aticu*, кој учествува во зборообразувањето на именки со техничко значење или пак на именки кои означуваат одредена активност како на пример:

monitor/aggio
ricicl/aggio
hacker/aggio

Кратенки, лични имиња

Користењето на кратенките и на личните имиња и звања е исто толку интересно и често во електронските медиуми, можеби и поради простата причина што со нивното користење електронските весници успеваат да привлечат поголемо внимание кај читателите.

Интересни се и примерите со користењето на личните имиња особено во време кога се случуваат политички превирања или избори. Така на пример, во текот на 2012 година, често можевме да го сретнеме во медиумите зборот *grillini*, со значење на приврзеници на партијата на Бепе Грило. Само за појаснување во италијанскиот јазик тоа е множинска диминутивна форма на именката *grillo* со основно значење на “штурец” и доколку одреден читател нема познавање на актуелната политичка ситуација во Италија може да дојде и до неразбирање на самиот текст.

Се смета дека таквите избори се ориентирани пред сè кон фамилијарните јазични регистри, функционираат како корисни синоними, но имаат за цел да го вклучат читателот и да го намалат растојанието меѓу тој што чита и оние што го создаваат јавното мислење. Користењето на личните имиња создава евидентен ефект на приближување кон политиката, а тоа е и всушност и крајната цел.

Заклучок

Ефектот што се постигнува во комуникацијата преку новите интернет технологии се согледува во фактот што со голема брзина можеме да совладаме огромна раздалеченост и да ја доставиме пораката до многу широка публика. Тешко е да се пронајдат заедничките карактеристики за сите пренесени пораки, но, во генерална смисла, можеме да кажеме дека пренесената форма мора да биде многу експликативна, токму поради фактот што може да има многу недоречености, дури и повеќе од другите

форми.⁵ Се чини дека причината која нè наведува да го избереме најлесниот и најбрзиот начин на комуникација и на барање на одредена информација е секако брзиот начин на живеење но и брзината со која се доаѓа до бараната информација. Се смета дека италијанското општество иако почна подоцна да се прилагодува на технолошките откритија, денеска брои 70 електронски весници и преку 700 електронски списанија, со тенденција на постојан пораст. Денес, многу проучувачи на електронските весници и на јазикот што се користи во истите не се двоумат да кажат дека новите технологии се всушност најдобро огледало на сите промени што се случуваат во јазикот и во општеството. Јазикот на тие електронски медиуми има функција на јазик модел, најблизок до стандардниот но сепак покажува општа редукција во однос на стандардните морфо-синтаксички системи. Во однос на лексиката електронските весници се сметаат за ризница на нови зборови.

БИБЛИОГРАФИЈА

- ANTONELLI G., 2007, *L'italiano nella società della comunicazione*, Il Mulino, Bologna.
- ARCANGELI M., 2001, "Se quella dei quotidiani italiani è una lingua. Con esercizi di riscrittura", *Lingua Nostra*, LXIII (2001), pp. 107-121.
- BONOMI I., 2002, *L'italiano giornalistico. Dall'inizio del '900 ai quotidiani on line*, Cesati, Firenze.
- DARDANO M., 1986, *Il linguaggio dei giornali italiani*, Laterza, Roma-Bari.
- D'ACHILLE P., *L'italiano scritto, parlato e tramesso*, Icon - Italian Culture on the Net, <<http://www.italicon.it>>
- GOCINI Đ., 2001, *Istorija novinarstva*, Clio, Beograd.
- LORIMER R., 1998, *Masovne komunikacije*, Clio, Beograd.
- SABATINI F., 1998, *La comunicazione e gli usi della lingua*, Loescher editore, Torino.
- SAMARDŽIĆ M., 2011, *Pogled na reči*, Filološki Fakultet u Beogradu, Beograd.
- САРЖОСКА А., 2009, *Италијанизмите во македонскиот јазик*, Филолошки Факултет "Блаже Конески" - Универзитет "Свети Кирил и Методиј", Скопје.
- САРЖОСКА А., 2013, *Италијанскиот јазик во средствата за масовна комуникација*, Универзитет "Свети Кирил и Методиј" – Филолошки Факултет "Блаже Конески", Скопје.
- <<http://www.accademiadellacrusca.it>>

⁵ D'Achille, P. *L'italiano scritto, parlato e tramesso*, стр. 14 Icon-Italian Culture on the Net, <http://www.italicon.it>.

РАДИЦА НИКОДИНОВСКА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ И ДИДАКТИКАТА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК

АПСТРАКТ: Во овој труд се осврнуваме на влијанијата што новите технологии и виртуелни амбиенти ги имаат извршено во процесот на учење на странскиот јазик, потоа на промената на улогите на наставникот и на ученикот во ситуација на примена на електронски ресурси, поконкретно во наставата по италијански јазик, како и на придобивките од користење на новите технологии. Во трудот ги претставуваме поважните електронски ресурси што се користат во дидактиката на италијанскиот како странски јазик, распределени во следниве категории: Блогови и сајтови за наставници по италијански како странски јазик; Он-лајн курсеви по италијански јазик; Сајтови со текстови лесни за разбирање; Тестови; Списанија; Теориски материјали за настава по италијански како странски јазик; Сертификати за дидактика на италијански јазик за наставници; Сертификати за познавање на италијански јазик за странски студенти.

Клучни зборови: електронски ресурси, дидактика на италијанскиот како странски јазик

Во втората половина од деведесеттите години почнува да се менува дидактичката поставеност на наставата на странски јазик, која го губи својот мономедијален карактер и се стекнува со мултимедијална конфигурација. Вистинска новина последниве десетина години е распространетоста на интернетот во процесот на комуникација и информација и присуството на мултимедијалниот компјутер во училиштата, универзитетите и, се разбира, во домовите.

Со револуционерните технолошки иновации мултимедијалниот компјутер и интернетот добија големо значење и посебно место во наставата по странски јазици благодарение токму на огромното влијание што тие иновации го имаат извршено врз дидактичките стратегии во наставата по странски јазици и врз улогата на наставникот и на ученикот во наставниот процес.

Она што веќе со сигурност може да се смета за придобивка од користењето на новите технологии во образовниот процес е зголемувањето на мотивираноста кај учениците, со оглед на тоа што новите технологии им овозможуваат брзо и лесно наоѓање на големи количини на јазични материјали, податоци и информации, им ставаат на располагање текстови на странски јазик, глосари, речници, енциклопедии, потоа овозможуваат снимање и репродукција на гласот, користење на слики и видеоснимки итн. Сето тоа овозможува вежбање на сите јазични вештини во еден жив

комуникативен контекст, кој гарантира подобар квалитет во однос на традиционалните начини на усвојување јазични содржини. Тоа е доказ дека двете најзначајни технолошки иновации, мултимедијалниот компјутер и интернетот претставуваат неодминлив сојузник на наставникот во наставата по странски јазик.

Интернетот претставува огромен архивски материјал кој постојано се ажурира и кој му стои на располагање на наставникот при подготовката на наставните содржини. Се работи за автентичен материјал со различни јазични типологии од коишто студентот може да црпи драгоцен информации. Многу важна карактеристика на интернетот е мултимедијалноста, односно интегрирањето на разновидни канали (пишан текст, статични слики, слики во движење, звуци итн.). Се смета дека хипертекстуалноста и мултимедијалноста всушност го репродуцираат начинот на кој човечкиот ум ги восприема и елаборира информациите.

Сè поголемата примена на Интернетот во наставниот процес веќе доведе до радикални иновации на полето на научните истражувања во поглед на структурирањето, чувањето, управувањето и ширењето на знаењата (World Wide Web, електронски списанија и архиви, библиотеки итн.) и професионалните контакти меѓу групи истражувачи (електронска пошта, форуми и сл.). По првата фаза кога мрежата се сметаше за огромен контејнер на податоци коишто можат да се консултираат насекаде во светот, се почна да се размислува и за можноста за нивно искористување во процесот на учење, како што веќе претходно посочивме.

Дидактиката која се базира на примена на интернетот има три основни карактеристики:

- **учење на далечина** (отсуство од клас во физичка смисла, промена на местото и на ситуацијата во кои се одвива учењето);

- **самостојно учење** (веќе применето во наставата по странски јазици во јазичните лаборатории);

- **промена на улогите на наставникот и на ученикот**. Имено, новите технологии и виртуелни амбиенти предизвикаа цела една серија на промени во процесот на учење на странските јазици. Тие радикално ги сменија и улогите на учесниците во образовниот процес. Моделот екс-катодре не може повеќе да функционира, наставникот го губи централното место во процесот на учење и добива улога на татор, олеснувач и на надворешен креатор на комуникативната ситуација, подготвен да прифаќа нови улоги и да стекнува нови компетенции. Новите технологии пак отвораат нов простор за ученикот. Тој добива централно место и станува про-таганист во наставниот процес, одговорен за изборите што ги прави при што самиот тој станува градител на сопственото знаење.

Според тоа, дидактичкиот настан кој се одвива преку интернет мрежата може да се дефинира како самостојно учење, на далечина во кое учествуваат: наставниците, учениците и мрежно поврзаните компјутери.

Во тој дидактички настан технологијата има функција не само на поддршка на традиционалните методи, туку и на радикално реструктурирање на стратегиите за учење на странски јазици.

За наставниците интернетот претставува, пред сè, инструмент за работа, неисцрпен извор на автентични материјали, на текстови, написи во весници, аудио-материјали итн. каде што можат да најдат примери за употреба на одредени конструкции, за збогатување на лексиката, за анализа на структура на текст итн. Откако ќе се одбере материјалот, мрежата може да послужи во исто време и како депозит и како дистрибутер, овозможувајќи им на наставниците на еден јазик да го повторат искуството што други го експериментале, користејќи ги истите текстови и следејќи ги упатствата за користење. Уште еден вид инструмент од големо значење за наставникот и кој му овозможува комуникација со колеги од целиот свет со цел размена на идеи, дискутирање за методологиите, размена на информации и др. се електронската пошта и форумите кои претставуваат драгоцен и многу ефикасни извори. Интернетот за студентот претставува еден вид дидактичка средина за самостојно учење, инструмент за консултирање речници, енциклопедии, написи од весници итн., потоа виртуелен клас благодарение на електронската пошта и можностите за видеоконференција, можност за комуницирање со други студенти итн. Наставникот има улога да врши селекција на материјали достапни во мрежата, кои студентите можат да ги консултираат, читаат, слушаат и да дискутираат со наставниците преку електронска пошта. Наставникот треба да одбере ограничен број на линкови, претходно посетени, проучени и одбрани врз основа на нивната конкретна дидактичка корист со оглед на тоа што огромниот број на извори можат да доведат до конфузија.

Она што е од огромна важност е што вебот може да се користи и за усвојување на сите јазични вештини. Преку него може да се чита, да се пишува, да се слуша и да се зборува. Што се однесува до пишаниот јазик, интернетот им нуди на располагање на студентите една бесконечна гама на автентични текстови од секаков вид кои наставниците можат да ги најдат во електронските извори, заштедувајќи притоа време и трошок. Текстовите можат да бидат придружени со вежби од лексички, граматички и текстуален тип. Исто така, секој текст може да биде придружен од слики, звуци, видео, интегрирајќи и други вештини покрај основните јазични вештини.

Вештината пишување може да се вежба преку креирање на веб страници, во кои учениците можат да внесуваат нивни текстови. Може да се прави корпус од пишани текстови изработени од страна на ученици по странски јазик, групирани, на пример, според нивото на компетенциите кои можат да бидат појдовна точка за една продлабочена анализа на најчестите типологии на грешки, на користената лексика, на степенот на познавање на одредени структури и сл.

Интернетот, особено во последно време, нуди можност на едно единствено место да се обединат звуците и нивните фонетски и ортографски транскрипции, придружени со опис на нивните својства и нивните правила за комбинирање во рамките на еден јазичен систем.

Јазичната вештина слушање и разбирање наоѓа во Интернетот инструмент со неограничени можности кои допрва ќе се развиваат: слушање на говорени текстови во секој момент (вести на радио, интервјуа, архивски материјал), во комбинација со снимени куси автентични разговори придружени со вежби за разбирање, за изговор и граматика. Студентот може да го сними звучниот документ на својот компјутер како и да го репродуцира со својот глас, да го стави на веб страница наменета за слушање и корекција од страна на наставникот. Освен автентичните материјали интернетот нуди и готови дидактизирани материјали со бројни интерактивни вежби.

Во трудот ќе направиме преглед на поважните електронски ресурси за изучување на италијанскиот како странски јазик според следниве категории:

- Блогови и сајтови за наставници по италијански како странски јазик
- Он-лајн курсеви по италијански јазик
- Сајтови со Текстови лесни за разбирање
- Тестови
- Списанија
- Теориски материјали за настава по италијански како странски јазик
- Сертификати за дидактика на италијански јазик за наставници
- Сертификати за познавање на италијански јазик за странски студенти

Блогови и сајтови на наставници по италијански како странски јазик

<http://www.comeitaliani.it/> Сајтот нуди бесплатно користење на дидактички материјали за настава по италијански јазик. Освен дидактички материјали на сајтот се објавуваат и рецензии на книги, веб сајтови и сл.

<http://www.untuffonellazzurro.com/> Се работи за блог со слободен пристап и за фејсбук кој содржи дидактички материјал наменет за наставници, ученици како и за сите оние што ја сакаат Италија. Дидактичкиот материјал се движи во рамките на нивоата А1-А2 и В1-В2.

<http://www.scuolaitaliano.com> Он-лајн курс по италијански јазик кој содржи написи, видео и дидактички материјал за промоција на италијанскиот јазик и култура.

<http://www.associazione-ilsa.it> Сајтот е на здружението на наставници по италијански како странски јазик. Здружението ILSA се занимава пред сè со обука на наставници кои работат во повеќејазични класови ставајќи го акцентот на интеркултурната едукација.

Списанија

<http://venus.unive.it/ital slab/> (Bollettino ITALS), билтен на Лабораторијата Италс од Универзитетот Ка' Фоскари од Венеција кој се занимава со лингвистика и дидактика на италијанскиот јазик на странци. Билтенот е наменет за наставници по италијански јазик во Италија и во светот и нуди содржини и програми кои лесно можат да се применат во клас.

<http://www.giuntiscuola.it/sesamo/> Списание за интеркултурна дидактика во издание на Giunti Scuola edizioni.

<http://www.initonline.it/> Списание за наставници по италијански како странски јазик под редакција на Паоло Балбони.

<http://masterinterculturala.dissgea.unipd.it/trickster/numero/indice.html> Он-лајн списанието на Мастерот за меѓукултурни студии на Универзитетот во Падова, *Trickster*, објавува написи на тема од интеркултурата. Списанието одговара на потребата од разгледување на проблеми од културолошки, општествен, антрополошки и јазичен карактер кои се јавуваат во едно општество кое е сè повеќе плуриетничко и плуријазично. Текстовите се поделени во тематски категории. На сајтот постои и блог кој им овозможува на читателите лично да учествуваат во расправата во врска со темите што ги предлага списанието, како и да се конфронтираат и да ги коментираат писмата и публикациите.

Он-лајн курсеви

<http://www.italiano.rai.it/> Овој голем портал на италијанскиот јазик претставува инструмент финансиран од страна на Европскиот фонд за интеграција на граѓаните од други земји кои живеат во Италија, реализиран во соработка со Министерството за внатрешни работи, за образование, за универзитет и наука и на Rai Educational со цел да им се помогне на странците полесно да го научат италијанскиот јазик. Rai educational, исто така, преку сајтот Мозаик (Mosaico), овозможува консултирање на база на податоци на аудиовизуелни дидактички единици реализирани од страна на Италијанската радио телевизија (RAI). Овој сајт овозможува пристап до сателитскиот телевизиски канал RAI Educational но исто така дава можност одбраната програма да се снимат и да се користи во наставата.

<http://www.cantieriditalia.com/> Проект на Rai Educational и италијанското министерство за внатрешни работи, кофинансиран од страна на Европскиот фонд за интеграција на граѓани од други земји.

<http://www.educational.rai.it/ioparloitaliano/main.htm/> Курсот е во реализација на Rai Educational и е наменет за емигрантите во Италија. Материјалот содржи комуникативни активности, јазични содржини, вежби, проверка на разбирањето на видео материјалот, тестови за проверка на знаењата итн.

<http://ww.italianofacile.wordpress.com/> Он-лајн курс кој содржи дијалози, текстови, аудио и видео материјали, интерактивни вежби, граматички глосар, шеми за содржини од морфологијата и синтаксата итн. Дијалозите се придружени со титли на италијански јазик.

<http://www.italianolinguadue.it/> Комплетен курс по италијански јазик за странци – за возрасни и за млади, изработен од страна на Здружението Имигранти од Порденоне.

<http://www.initalia.rai.it/> Телевизиска програма во дваесет епизоди во траење од 30' секоја која оди во програма почнувајќи од 1 октомври 2007. Проектот, реализиран од страна на Rai Educational и Министерството за образование, е наменет за млади и возрасни странци и има за цел ширење на италијанскиот јазик на полетно ниво.

<http://www.italicon.it/> (ICoN - Italian Culture on the Net) – е Конзорциум составен од дваесет и еден италијански универзитет, поддржан од Министерството за надворешни работи на Италија, Советот на министри и Министерството за Универзитет. ICoN има за цел да ги промовира и шири италијанскиот јазик и култура во светот преку телематски технологии и посебни дидактички иницијативи. Сите посетители на сајтот ICoN можат бесплатно да се регистрираат како корисници и да ги консултираат или симнуваат сите материјали што ги содржи дигиталната библиотека и да добиваат информации за активностите на Конзорциумот ICoN. Дигиталната библиотека на ICoN опфаќа 308 дела од 104 најзначајни автори на италијанската книжевност.

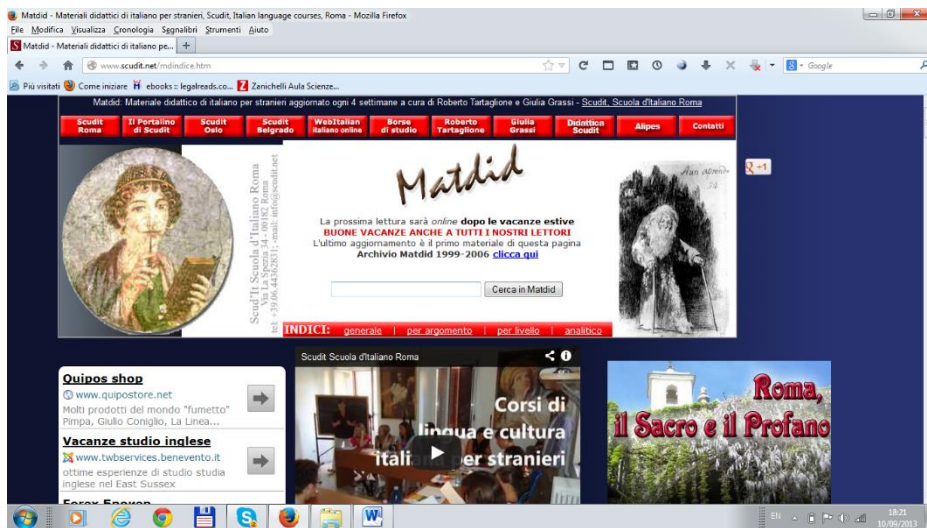
<http://www.scudit.net/mdindice.htm> Ова е најбогатиот сајт во светот кој содржи дидактички материјали за италијанскиот како странски јазик, истовремено и најпосетен сајт од страна на наставниците и учениците кои го изучуваат италијанскиот јазик. Токму од тие причини овој сајт ќе го претставиме подетално.

Сајтот содржи 280 дидактички текстови и илјадници линкови, вежби и тестови со решенија, игри и сл. за секое јазично ниво. Последното ажурирање на сајтот, до денот на објавување на овој прилог, е извршено на 06.10.2013.

Сајтот е структуриран според следниве категории:

- според ХРОНОЛОШКИ редослед што значи дека главните текстови и дидактичките материјали се јавуваат прогресивно, според датумот на објавување. Оваа категорија се ажурира на секои 15 дена;

- според ЈАЗИЧНО НИВО што значи дека текстовите се каталогизирани според тешкотијата, од основно до напредното ниво. Текстовите што се претставени под оваа категорија се всушност главните текстови на Матдид а не линковите што содржат текстови кои не се водат според истите критериуми на јазична тешкотија на главните текстови, со оглед на тоа што се работи за автентични текстови кои третираат теми од културата.

- според ТЕМА: оваа листа ги содржи сите текстови, како главните така и линковите со културни продлабочувања, без оглед на нивото на јазична тешкотија. Во оваа категорија се опфатени следниве теми: Археологија и историја; Филм, спорт, театар и телевизија; Граматика и лингвистика; Италијанска книжевност; Музика; Познати личности; Политика и општество; Разни.

- АНАЛИТИЧКО ПРЕТСТАВУВАЊЕ: оваа категорија ги содржи сите текстови на МАТДИД по хронолошки редослед (од 1999 година) тргнувајќи од последното издание па наназад. За секој текст се наведени насловите на сите линкови кои се однесуваат на текстот, како оние од граматички карактер така и оние со културни продлабочувања.

Сајтови со текстови лесни за разбирање

<http://www.dueparole.it> Информативен билтен кој содржи написи на многу јасен, едноставен и прецизен јазик (во редакција на Tullio De Mauro). Билтенот е наменет за сите оние кои од различни причини имаат потреба од едноставни и лесно разбирливи текстови, односно за странци кои го учат италијанскиот јазик во Италија или во странство, за емигранти кои имаат слаби познавања од пишаниот италијански јазик, за млади и возрасни кои

имаат потешкотии да го разберат пишаниот јазик. Голем број на наставници по италијански јазик наоѓаат корисни и едноставни содржини применливи во наставата на италијанскиот како странски јазик.

<http://www.alta-frequenza.it/> Се работи за проект чија цел е да произведува текстови за возрасни. Редакцијата на текстовите им е доверена на новинари со цел да се гарантираат професионални критериуми во изборот на темите. (Редакција: Кооп. Radio Torino Popolare. Во соработка со: S.C.U. di Audiologia e Foniatria dell' Università di Torino.

Тестови

<http://www.italianoperstranieri.eu/> *Сајтот содржи сугестии за оценување на јазично-комуникативните компетенции на италијанскиот како странски јазик за нивоата A1 и A2.*

<http://digilander.libero.it/scuolaacolori/lingua2/test/test.htm> Овој сајт содржи тестови за јазични компетенции.

<http://www.usrlazio.it/> Влезни тестови наменети за деца кои не се италијански, изработени во рамките на проектот „Училиште за сите (“Una scuola per tutti”) од страна на Gabriella Debetto.

Материјали за наставници

<http://www.2000milia.it/> Проектот Milia за настава на италијанскиот јазик како странски.

<http://venus.unive.it/aliasve/> Проектот Алиас е реализиран во 1998/99 година, како резултат на соработката меѓу Универзитетот Ка’ Фоскари и Министерството за образование и се занимава со теми и проблеми врзани за наставата по италијански јазик како странски.

<http://www.cestim.it/> Сајтот содржи бројни дидактички материјали за интеркултурна комуникација и настава на италијански јазик. Сајтот, исто така, овозможува слободно консултирање на статии од следниве автори: P. E. Balboni, M. Barbera, A. Boussetta, P. Celentin e G. Serragiotto, C.M. Coonan, W. De Liva, F. Della Puppa, C. M. Luise, M. P. Nicosia, F. Ricci Garotti, M. L. Tedde, D. Zorzi, M. Menegaldo, F. Biague, Chiara Zamborlin и др. Достапен е и богат мултимедијален материјал насловен "Insegnamento dell'italiano a ragazzi stranieri":

"Le fasi dell'insegnamento dell'italiano" (прв дел)

"Le fasi dell'insegnamento dell'italiano" (втор дел)

Речници

<http://www.treccani.it/vocabolario/> - Vocabolario TRECCANI.

<http://garzantilinguistica.sapere.it/> - Dizionario della lingua italiana GARZANTI

<http://dizionari.zanichelli.it/> - Dizionario della Lingua Italiana ZINGARELLI
con possibilità di consultazione parziale

<http://dizionari.hoepli.it/> - Dizionario della Lingua Italiana di GABRIELLI Aldo

<http://www.wordreference.com/it/>

<http://dizionario-italiano.net/>

<http://www.sapere.it/tca/MainApp%20>

<http://www.oneworlditaliano.com/italiano/vocabolario-italiano.htm>

Енциклопедии

<http://ww.treccani.it> Една од најпознатите италијански енциклопедии која содржи информации на теми од Литературата, историјата, науката, уметноста, математиката, технологијата итн. и која може бесплатно да се консултира он-лајн. Богата е со слики, видео материјали и разни други продлабочувања.

<http://www.sapere.it/> Богата и бесплатна он-лајн енциклопедија која содржи над 280.000 одредници кои постојано се ажурираат, потоа илјадници слики и мултимедијални документи, повеќе од 60.000 веблинкови за сајтови одбрани од страна на редакцијата.

<http://www.wikivideo.it/> Он-лајн енциклопедија која може бесплатно да се консултира и содржи исклучиво видео документи од образовен карактер на најразлични теми.

<http://www.linguaggioglobale.com/> Он-лајн енциклопедија која може слободно да се консултира и која содржи 5.000 страници со содржини и извори кои третираат најразлични теми како што се: историја, уметност, наука, филозофија и друго.

Сертификати за дидактика на италијански јазик за наставници

DITALS <http://www.ditals.com/> Сертификат за компетенции во наставата по италијански јазик за странци. Оценувањето го врши Центарот за истражување и услуги ДИТАЛС од Универзитетот за странци во Сиена.

DILS <http://www.cvcl.it/categorie/categoria-17> - Сертификат за прво ниво на Дидактика на италијанскиот јазик како странски. Оценувањето го врши CVLC Centro Valutazioni Certificazioni Linguistiche од Универзитетот за странци во Перуџа.

CEDILS http://venus.unive.it/italslab/modules.php?op=modload&name=eZcms&file=index&page_id=198 - Сертификат за дидактика на италијанскиот јазик како странски. Оценувањето го врши Laboratorio ITALS од Универзитетот во Венеција.

FILS http://venus.unive.it/italslab/modules.php?op=modload&name=eZcms&file=index&menu=79&page_id=141 - Сертификат за олеснувач во наставата

по јазик. Оценувањето го врши Laboratorio ITALS од Универзитетот во Венеција .

Сертификати за познавање на италијански јазик за странски студенти

CILS <http://cils.unistrasi.it/> - Сертификат за познавање на италијанскиот како странски јазик од Универзитетот за странци во Сиена.

CELI <http://www.cvcl.it/categorie/categoria-14> - Сертификат за познавање на италијанскиот јазик кој го издава CVLC Centro Valutazioni Certificazioni Linguistiche од Универзитетот за странци во Перуџа. Италијанското министерство за образование го признава CELI 3 како валиден сертификат со кој се потврдува познавањето на италијански јазик, неопходен за странските студенти кои сакаат да се запишат на некој од италијанските универзитети.

IT <http://www.certificazioneitaliano.uniroma3.it/> - Сертификат за познавање на италијанскиот како странски јазик што го издава Универзитетот Roma Tre.

PLIDA <http://www.ladante.it/?q=page/plida2/plida-progetto-lingua-italiana-dante-alighieri> – Сертификат за познавање на италијанскиот како странски јазик што го издава Друштвото Данте Алигиери.

Заклучок

Од погореизнесеното може да се заклучи дека новите технологии отвораат нови можности во наставата и учењето на странски јазици. Преку една континуирана и ефикасна примена на технологиите во образовниот процес студентите имаат можност да научат да ги користат информатичко-комуникациските технологии, да бараат, да анализираат и да проценуваат информации, да наоѓаат решение за проблемите и да донесуваат одлуки, да комуницираат, да соработуваат и да продуцираат дигитални содржини.

Од истражувањето произлезе дека постои голем број на електронски ресурси кои претставуваат неисцрпив извор на јазични материјали, податоци и информации кои му стојат на располагање како на наставникот така и на ученикот. Несомнени се придобивките од користењето на споменатите ресурси во усвојувањето и вежбањето на сите јазични вештини од страна на ученикот но, во тој процес, улогата на наставникот ќе биде секогаш да води сметка за изборот на јазичниот инпут на кој ќе биде изложен ученикот. Она што е најважно е секогаш да се знае за каква цел и како треба да се користи тој моќен и ефикасен извор на информации во наставата по странски јазик односно, во нашиов случај, на италијанскиот како странски јазик.

БИБЛИОГРАФИЈА

- BALBONI, P., 2003, *Le sfide di Babele, Insegnare le lingue nelle società complesse*, Torino, UTET.
- CALVANI, A., 2001, *Educazione, comunicazione e nuovi media: sfide pedagogiche e cyberspazio*, Torino, UTET.
- GRIMALDI, R. (a c. di), 2003, *Le risorse culturali nella rete*, Milano, Franco Angeli.
- GUASTAVIGNA, M. et al., 2005, *Imparare con il digitale. Computer e Internet per arricchire gli apprendimenti*, Roma, Carocci editore.
- MARAGLIANO R., 1998, *Nuovo manuale di didattica multimediale*, Bari, Editori Laterza.
- MARIANI, L., "Dimmi come 'navighi' e ti dirò chi sei": Multimedialità, stili di apprendimento, vecchie e nuove strategie (Internet), *Lingua e Nuova Didattica*, Anno XXIX, No. 1, Febbraio 2000. <<http://web.tiscali.it/TanteViePerImparare/Articoli/multimedialita.htm>>
- MEZZADRI, M., 2001, *Internet nella didattica dell'italiano: la frontiera presente*, Perugia/Welland, Guerra-édizioni SOLEIL.
- MONTI S., 2000, *Internet nell'apprendimento delle lingue*, Torino, UTET.
- PANINI S. e PADRONI R., 2005, *E-Learning nella scuola, nell'università, nel lavoro*, Modena, Franco Angeli..
- SPINA, S., 1997, *Parole in rete*, Firenze, La Nuova Italia.

ALEKSANDRA ŽABJEK

L'Università degli Studi di Napoli "L'Orientale"

L'USO DELLE RISORSE ELETTRONICHE NELL'INSEGNAMENTO DELLA CULTURA SLOVENA

ABSTRACT : Lo scopo del presente contributo è di presentare le risorse elettroniche relative alla cultura slovena che si possono trovare su internet, partendo proprio dal fatto che i giovani di oggi, che sono nati con il PC, preferiscono di gran lunga l'internet ai libri. Ne consegue che l'internet e le risorse elettroniche vanno sfruttati come mezzo per far avvicinare la lingua, la cultura e la letteratura slovene a chi è desideroso di conoscerle.

Parole chiave : cultura, risorse elettroniche, competenze culturali e linguistiche

Prima di iniziare il mio contributo vorrei dirvi che ho internazionalizzato o semi due volte parlando in italiano di sloveno, certo di mia esperienza a Napoli, in Italia del sud, dove si insegna lo sloveno quasi da 100 anni. Ho fatto un passo avanti perché parlo dello sloveno più precisamente. Dovete considerare che lo sloveno non ha tutto ciò che ha p.e. il francese, perché stiamo parlando di una piccola lingua (come il macedone), eppure presente su internet. Se il sito ufficiale di statistica conta più di 2 milioni di abitanti nel paese, poco più di 2 milioni di persone al mondo parlano lo sloveno. I dati della Facoltà di Lettere di Lubiana (Filozofska fakulteta) parlano di molti studenti che all'estero imparano la lingua, ma quanti la imparano bene? La cultura di cui parlo è intesa come quel complesso di conoscenze intellettuali e nozionali che contribuiscono alla formazione della personalità (De Mauro, 2000:638) e comprende anche la letteratura di cui ho intenzione di parlare, la quale nella concezione di De Mauro, è l'insieme di opere scritte che propongono fini estetici o hanno comunque un elevato valore nella storia intellettuale (De Mauro, 2000:1366).

La letteratura slovena che è imprescindibilmente legata alla lingua slovena – dato che è, oltre alla Repubblica di Slovenia dove ha fin dalla nascita nel X secolo il diritto d'esistenza, una delle lingue ufficiali della Repubblica italiana nella regione autonoma di Friuli-Venezia Giulia – si è sviluppata come le altre letterature slave.¹ La lingua letteraria è nata nel XVI secolo grazie al

¹ Tutte le letterature slave si basano su una lingua slava che in seguito ha fatto nascere la rispettiva letteratura. Qui non possiamo considerare il periodo comune slavo prima dell'anno 1000 perché ci sono pochi documenti che attestano l'esistenza della lingua slovena la quale, secondo i linguisti, è nata dalla lingua comune solo alla fine del X secolo.

riformatore Primož Trubar², padre della letteratura slovena, che ha pubblicato il primo libro scritto in lingua slovena. Durante il romanticismo la lingua slovena è stata elevata ad un rango superiore da Francé Prešeren³ e dal suo amico Matej Čop. La letteratura slovena si è sviluppata ciclicamente, prima per l'uso ecclesiastico, dopo sono seguite varie opere nel campo strettamente linguistico (grammatiche ecc.), solo da Ivan Cankar in poi, alle soglie del XX secolo, ha conosciuto contemporaneamente tutte e tre le forme principali della letteratura: la poesia, il teatro e la narrativa.

Il sito ufficiale della Repubblica di Slovenia (www.stat.si) riporta il dato che, nel luglio del 2013 la Slovenia contava 2.060.352 abitanti il che ci porta ad affermare che si tratta di una piccola nazione slava⁴. Gli sloveni amano e frequentano le biblioteche (uno ogni quattro sloveni nel 2011 è stato iscritto in una delle 58 biblioteche di cui una a Trieste e una a Klagenfurt) più che comprare dei libri⁵. Nello stesso periodo in Slovenia sono stati pubblicati 5.991 di libri e opuscoli in lingua slovena, 6,6% di più dell'anno precedente, 4.073 di opere originali e 1.918 di opere tradotte, per quanto riguarda la letteratura sono stati pubblicati 1.456 titoli, più del 50% opere straniere: 681 opere originali slovene e 775 opere straniere. Solo in 14% dei casi si trattava di ristampe, per la letteratura 68% opere originali e 32% traduzioni. Gli sloveni conoscono la letteratura straniera nella propria lingua⁶, spesso provvedendo da soli alla traduzione sia in patria sia all'estero. Purtroppo la letteratura slovena è conosciuta all'estero solo tramite traduzioni. In Italia⁷, paese che conosco di più, l'opera pionieristica di traduzione di opere di autori sloveni è fatta dagli appartenenti alla minoranza slovena sul territorio italiano che di regola

² Primož Trubar dal dialetto centrale, ha creato il dialetto del suo paese Raščica, che conosceva meglio, la lingua letteraria che doveva servire agli sloveni, che in chiesa non capivano le altre lingue usate per la liturgia. .

³ Francé Prešeren, grazie alla sua attività poetica e grazie alle idee dell'amico Matija Čop, ha fornito alla lingua l'anello mancante, cioè ha dato la possibilità anche ai ceti alti non solo al popolo di usare la lingua.

⁴ L'aggettivo *piccolo* viene usato semplicemente perché il numero dei parlanti della lingua slovena non è grande.

⁵ Gli ultimi dati che si trovano sul sito governativo sono relativi all'anno 2011, visto che non si dispone ancora di dati completi per l'anno 2012.

⁶ Già Primož Trubar ha tradotto in sloveno i suoi libri religiosi, lo stesso i monumenti medievali sloveni non sono solo compresi tra gli altri documenti che sono scritti in diverse lingue bensì si basano sulle lingue allora usate. Tradurre i testi è molto vecchio, il fatto conoscevano già le culture antiche, come mestiere è nato nel XX secolo.

⁷ In Italia l'ISTAT (Istituto Nazionale di Statistica) conduce le rilevazioni riguardo alla poesia e al teatro insieme; quando si parla delle traduzioni sono messe tutte le lingue slave insieme e così non si sa quanti libri sono effettivamente tradotti dallo sloveno.

dovrebbero conoscere bene la letteratura slovena. Sicuramente la questione della qualità delle traduzioni richiederebbe un articolo a parte, perciò non ci soffermeremo su tale argomento.

Per quanto riguarda gli argomenti trattati, anche gli sloveni seguono ciò che succede altrove, in questo mondo globalizzato, conservando però la propria individualità nella realizzazione dell'opera. Per fortuna! Gli sloveni, lo dice uno degli stereotipi sulla nazione, sono un popolo di poeti, ma non possono produrre tanto quanto vorrebbero – solo 18% dei titoli pubblicati due anni fa sono stati di opere poetiche (233 titoli, tra 192 originali - e 41 traduzioni), ma si sa che l'opera poetica non vende molto né in Slovenia né altrove.

Volendo fare un confronto con la situazione in Italia, i dati dell'ISTAT per l'anno 2010 mostrano che gli italiani leggono poco: nell'anno 2012 il 46% degli italiani che hanno più di 6 anni vengono considerati "lettori deboli" e leggono fino a 3 libri nell'arco di 12 mesi, 14,5% sono i "lettori forti" che leggono almeno 12 libri nello stesso arco di tempo; una famiglia su 10 non possiede alcun libro in casa (10,2%); 48,9 % degli uomini e 43,9 % di donne leggono massimo 3 libri all'anno).

Siccome i giovani di oggi, che sono nati con il PC (in Slovenia in questo momento ci sono 780.654 utenti di internet), preferiscono di gran lunga l'internet ai libri, ne consegue che l'internet e le risorse elettroniche vanno sfruttati come mezzo per far avvicinare la lingua, la cultura e la letteratura slovene a chi è desideroso di conoscerle. L'internet rappresenta una fonte inesauribile di informazioni sia per gli insegnanti di lingua sia per gli apprendenti soprattutto al fine di approfondire gli argomenti trattati in classe. Gli studenti non amano molto la lingua dei cosiddetti vecchi testi letterari⁸ e gli autori letterari non sono più guide del popolo⁹, dato che la letteratura slovena di oggi è per lo più globalizzata, nonostante il suo legame con il mondo sloveno. Uno studente straniero che si accinge ad imparare la lingua slovena prende sempre meno come modello un testo letterario. In questo suo percorso viene supportato dalle risorse elettroniche che gli offrono la possibilità di conoscere la lingua fresca, la lingua che viene realmente usata dal popolo sloveno.

Qui, di seguito, proponiamo alcuni dei siti utili a chi desidera approfondire le proprie conoscenze in lingua e cultura slovene:

⁸ Anche se gli antichi testi non si differenziano linguisticamente molto da quelli odierni. La letteratura dei riformatori e la traduzione della Bibbia di Jurij Dalmatin di 1584 hanno avuto il ruolo di modello linguistico da seguire per più di 200 anni. Non che i linguisti sloveni non "aggiustino" regolarmente la lingua, (in 1000 anni abbiamo p.e. più volte cambiato la scrittura, fino ad arrivare all'odierna scrittura "gajica"); semplicemente non ce ne bisogno perché i cambiamenti linguistici non sono tanti.

⁹ Gli scrittori sloveni piano piano hanno perso il doppio ruolo che li distingueva e non sono più "guide del popolo" ovvero il popolo non guarda solo il loro comportamento per imitarlo.

SITOGRAFIA

Siti contenenti informazioni sulla Slovenia

http://www.vlada.si/en/about_slovenia/slovenian/
http://en.wikipedia.org/wiki/Slovene_language
<http://www.kwintessential.co.uk/resources/global-etiquette/slovenia.html>
http://www.thezaurus.com/?/language/slovenian_language_the_introduction/

Corsi di lingua slovena on-line

http://www.e-slovenscina.si/login_snd_eng.asp
<http://www.101languages.net/slovenian/>
<http://www.youtube.com/user/learnslovene>
BBC World Servizio in lingua slovena
<http://www.bbc.co.uk/slovene>
Sito contenente manuale di lingua slovena per turisti
<http://www.ff.uni-lj.si/sft/>
Sito del Centro di Lingua slovena come LS
<http://www.ff.uni-lj.si/center-slo/>

Sito della Società per lo studio dello sloveno
<http://www.arts.ualberta.ca/~ljubljan/sss.html>

Dizionari on-line

<http://www.rrz.uni-hamburg.de/slowenisch/> - Dizionario tedesco-sloveno-tedesco
www.it.pons.eu/traduzione/italiano-sloveno
<http://www.lexicool.com/>
<http://www.lexicool.com/>
<http://www.wordreference.com/iten/Slovenia>
<http://dizionario-italiano.net/>
<http://www.mobile-translator.net/...ario-italiano-inglese...>

Siti di alcuni giornali online

<http://www.24ur.com/>
<http://www.dnevnik.si/>
<http://www.ljubljanskenovice.si/>
<http://www.delo.si/>

РУСКА ИВАНОВСКА-НАСКОВА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

ПРОГРАМАТА ЗА АВТОМАТСКА ОБРАБОТКА НА КОРПУСИ NOOЈ ВО НАСТАВАТА ПО ИТАЛИЈАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК

АПСТРАКТ: Целта на трудот е да ги испита можностите за примена на програмата за автоматска обработка на корпуси Nooј во наставата по странски јазици. Во првиот дел се опишува архитектурата на програмата и нејзините основни јазични ресурси кои се засноваат на лексичко–граматичкиот пристап. Во вториот дел се претставени процесот на прибирање и обработка на текстови и различните видови пребарувања што ги овозможува оваа алатка (пребарување по клучен збор, израз, регуларни изрази, листи на фреквенции и сл.). Завршниот дел на трудот се осврнува на можноста Nooј да се користи во наставата по италијански како странски јазик, како и на предностите и недостатоците на овој дидактички пристап.

Клучни зборови: корпус, програми за автоматска обработка на корпуси, корпусна лингвистика, настава по странски јазици, италијански јазик

Јазичните корпуси имаат клучна улога во методолошко осовременување на лингвистичките проучувања во сите домени, а особено во рамките на применетата лингвистика и наставата по странски јазици. За актуелноста на корпусите во ова поле сведочат сè побројните публикации, специјализирани едиции, списанија на реномирани издавачки куќи и меѓународни конференции посветени на оваа проблематика (MERBONNE 2003). Забележителен е, исто така, и големиот број проекти за информатичка едукација на наставниците по странски јазици во кои корпусите честопати го заземаат централното место (MCENERY & WILSON 2012; LAMY & KLARSKOV MORTENSEN 2012). Интересот за примената на овие јазични ресурси и во лингводидактиката се должи, пред сè, на тоа што корпусите овозможуваат лесен пристап до автентични текстови, брза ексцерпција на многу примери за различни јазични феномени и стимулирање на индуктивниот пристап во усвојувањето на странските јазици (JOHNS 2002).

Целта на овој труд е да ја испита можноста за примена на јазичните корпуси во наставата по италијански како странски јазик. Имено, во корпусната лингвистика постојат два основни вида корпуси: големи корпуси создадени од цели тимови на лингвисти и информатичари наменети за широк дијапазон на лингвистички истражувања и корпуси од мал обем составени од индивидуални истражувачи со помош на посебни алатки кои

се наменети за потребите на специфични истражувања.¹ Трудот се осврнува токму на овој втор вид корпуси составени со програмата за автоматска обработка на корпуси Nooј и нивната употреба во дидактички цели.

Nooј и модулот за италијански јазик

Програмата Nooј (SILBERZTEIN 2005a; 2005b; 2005c) се разликува од вообичаените алатки за изработка на корпуси, т.н. конкордансери, затоа што овозможува составување не само на сирови, туку и на анотирани корпуси со што значително се зголемуваат можностите за ексцерпција на примери за разновидни јазични феномени. Ова својство на Nooј се должи на нејзината посебна архитектура претставена од една општа платформа и јазични модули за повеќе од дваесет јазици. Описот на јазиците во секој од модулите се заснова на лексичко-граматичкиот пристап на Морис Грос (GROSS 1975). Главна идеја на која почива овој пристап е дека меѓу синтаксата и семантиката постои нераскинлива врска и дека конструкциите во кои влегува одредена лексичка единица зависат од нејзиното значење. Во фокусот на вниманието на лингвистите кои во последниве три децении ги проучуваат јазиците низ лексичко-граматичката теориска призма се простата реченица, глаголот како нејзин основен елемент и феномени како што се сложените зборови и фразеолошките изрази. Токму благодарение на ваквата поставеност, овој теориски пристап се покажува како исклучително погоден за автоматска обработка на јазиците.

Во однос на италијанскиот јазик, првите чекори во овој домен ги имаат направено Елија, Мартинели и Д'Агостино кои во 1981 год. ја публикуваат книгата *Lessico e strutture sintattiche. Introduzione alla sintassi del verbo italiano* (ELIA, MARTINELLI & D'AGOSTINO 1981). Во следните децении неколкумина лингвисти од Универзитетот во Салерно работат на опис на различни аспекти на италијанскиот јазик низ оваа теориска рамка и на развој на електронски јазични ресурси (ELIA 1995; 1997). Еден од нив е и Симонета Виетри која во 2004 год. ја издава монографијата *Lessico-grammatica dell'italiano. Metodi, descrizioni e applicazioni* и се јавува како автор на модулот за италијански јазик во Nooј (VIETRI 2006; 2007). Основните ресурси во овој модул се електронските речници на прости и сложени зборови во кои лексичките единици се придружени од кодови - носители на информации од граматички тип (род, број, лице, време, начини итн.). Благодарение на речниците, корпусите што се обработуваат со оваа програма можат да бидат лематизирани, односно секоја збороформа да биде поврзана со нејзината основна форма (лема). Модулот содржи, исто така, и неколку локални граматички кои претставуваат, всушност, графови преку кои се опишуваат посложени синтаксички феномени и кои се користат во процесот на разрешување на повеќезначноста на одредени

¹ За преглед на корпусите на италијанскиот јазик Chiari 2004.

збороформи (англ. *disambiguation*). Сепак, треба да се напомене и тоа дека станува збор за пробна верзија на модулот која опфаќа само еден дел од целокупниот опис на италијанскиот јазик низ лексичко-граматичката теориска призма. Ова значително влијае врз прецизноста на анотацијата и мора да се земе предвид при анализата на примери.

Видови пребарувања со Nooј

Програмата Nooј е мошне флексибилна алатка и овозможува ексерпција на примери за различни видови лингвистички истражувања. Моќностите на оваа алатка се претставени преку пребарувања врз еден мал корпус составен од неколку дела на италијанскиот автор Звево и обработен со постојните лингвистички ресурси за италијанскиот јазик. Обработката на текстовите подразбира сегментирање на текстот, лематизирање и додавање на тагови на оние збороформи кои се присутни во електронските речници на програмата.

Основните информации кои можат да се добијат од аотиран корпус се листите на знаци, токени и диграми. Листата на знаци дава пресек на сите знаци кои го сочинуваат корпусот. Листата на токени ја сочинуваат сите збороформи кои се сретнуваат во корпусот претставени заедно со нивните фреквенции. Токените можат да бидат подредени според азбучен ред или според фреквенцијата. Листата на диграми, пак, ги прикажува паровите од зборови кои во корпусот се јавуваат релативно почесто во однос на останатите комбинации на зборови. Во продолжение се претставени два дела од листата на токени на обработениот корпус:

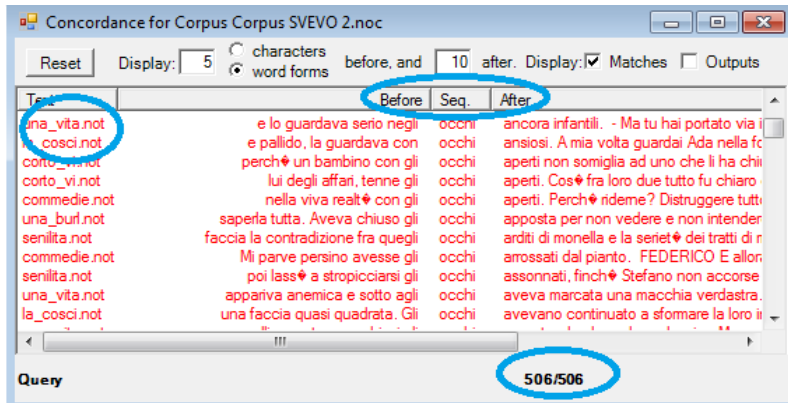
Tokens in Corpus: SVEVO 2		Tokens in Corpus: SVEVO 2	
33330 different tokens		33330 different tokens	
Freq	Tokens	Freq	Tokens
18572	di	1	Duetto
16227	che	1	passeranno
12689	e	1	staccarmi
11493	non	1	Pigliava
10624	la	1	sobbarcarsi
8620	il	1	contradizione

Сл. 1 Листа на токени во корпусот *Svevo*

Основен начин на пребарување на корпуси во Nooј се конкорданциите. Така, на пример, доколку корпусот се пребарува за *occhi*, Nooј ги дава сите конкорданции на овој збор во дадениот корпус, односно прикажува листа на сите контексти во кои тој се јавува.

Големината на контекстот претставен во долниот прозорец од левата и десната страна на клучниот збор може да се менува до 60 знаци пред и по бараниот збор. Листата на конкорданции може да се зачува како посебен текстуален документ. Кога пребарувањето се прави на цел корпус,

тогаш во секоја линија која претставува посебна пројава на клучниот збор или израз, е дадено и името на документот во кој таа е лоцирана.

Сл. 2 Пример за конкорданции во програмата Nooј

Примерот може да се анализира во неговиот непосреден контекст даден во прозорецот на конкорданциите, но, исто така, може лесно да се дојде и до целиот текст од кој е ексцерпиран примерот и на тој начин да се анализира и неговиот поширок контекст. Во овој случај, програмата идентификува 506 примери во кои се сретнува клучниот збор. Од самата листа, која може да се подреди според левиот и десен контекст, лесно можат да се идентификуваат најчестите придавки и глаголи кои се сретнуваат со оваа именка (*accecati, ansiosi, aperti, azzurri, brillanti, bruni, chiari, chiusi, grandi, grigi, sbarrati, scintillanti, rossi, chiudere, socchiudere, alzare, abbassare gli occhi*).

Доколку со Nooј се пребаруваат сирови корпуси, покрај основните пребарувања прикажани преку претходниот пример, можат да се изведат и релативно пософистицирани пребарувања со помош на општи регуларни изрази. Следната табела ги прикажува некои од основните знаци - симболи и оператори за формирање на регуларни изрази:

знац и симб оли опер атор и	значење и функција	пр. на регул израз	низа на која соодветствува	примери
[]	дисјункција на ниво на знаци	[st]	или знакот <i>s</i> или знакот <i>t</i>	

	дисјункција на ниво на низи	testo s a	или низата testo или низата sa	... <u>sa</u> dove piazzare ... scu <u>sarmi</u>
?	опционен претходен знак	buona ?	знакот <i>a</i> е опционен, односно низата <i>buon</i> или <i>buona</i>	<u>buon</u> letterato; <u>buona</u> idea
.	било кој знак	c.ro	било која низа од 4 знака која почнува со <i>c</i> , завршува со <i>ro</i> , а помеѓу нив стои било кој знак	<u>caro</u> <u>sicuro</u> <u>sincero</u>
*	било кој знак и било колку	c.*ro	било која низа која започнува со <i>c</i> , а завршува со <i>ro</i>	
\b	означува крај или почеток на еден збор	\bc.ro\ b	било која низа од 4 знака која почнува со <i>c</i> , завршува со <i>ro</i> , а меѓу нив стои кој и да е знак, но која претставува еден збор	

Таб. 1 Примери на регуларни изрази

Пребарувањата во корпусот се вршат преку менито Text-Locate-PERL regular expression. Така, на пример, доколку се пребарува корпусот за следниот регуларен израз `\b\w*mente\b`, во прозорецот за се добива листа на примери на зборови кои завршуваат на овој суфикс:

Text	Before	Seq.	After
icommedie.not	molto spesso! Nell'ultimo tempo	seriamente	lo grid
comedie.not	fuggita! GIOVANNA Tu non parli	seriamente	! LUCI
comedie.not	non parli seriamente! LUCIA Tanto	seriamente	, tanto s
comedie.not	seriamente! LUCIA Tanto seriamente, tanto	ponderatamente	! Ci ho s
comedie.not	Gli portavano il cibo troppo	lentamente	, poi la
comedie.not	a lavorare al telaio! Poco	cortesemente	egli m'i
comedie.not	qualche giorno, mi avrebbe trattato	ruvidamente	, non m
comedie.not	indifferente, come di granito. lo	solitamente	non gli
comedie.not	cosa e allora lo faceva	dolcemente	. Al mat
comedie.not	mi guardava e mi dava	leggermente	un bac
comedie.not	bacio. Da vero ogni volta,	regolamente	, facev
comedie.not	si avvicinava pi di quanto	assolutamente	faceva
comedie.not	settimane allora mi trattava bene,	amorevolmente	, come
comedie.not	esaminare da un medico perch	assolutamente	quell'u

Сл.3 Конкорданции за регуларниот израз `\b\w*mente\b`

Покрај пребарувањата кои се прават со помош на општите регуларни изрази применливи и во рамките на други програми, Nooј дозволува пребарување и со посебни симболи и оператори кои формулираат регуларни изрази специфични само за оваа програма. Основните пребарувања кои можат да се прават преку регуларните изрази на Nooј се слични на претходните. Покрај пребарувањата по специфични токени, можат да се формулираат регуларни изрази со помош на специјалните Nooј симболи. Некои од нив се дадени во следната табела:

оператори, симболи и знаци	значење и функција
+	оператор за дисјункција „или“
празно место	оператор за конјункција „и“
()	промена на предноста кај операторите
<WF>	Збор
<LOW>	збор со мали букви
<UPP>	збор со големи букви
<CAP>	збор кој почнува со голема буква следена од мали букви
<DIG>	низа од бројки
<^>	почеток на дел од текстот пр. параграф
<\$>	крај на дел
<E>	празна низа
*	кој и да е број пројави
!	Негација

Таб. 2

Така, на пример, регуларните изрази:

1. <CAP> disse
2. <CAP> (disse + ha detto)
3. (<^> + ,) <CAP> (disse + ha detto)
4. (suo + <E>) abito

соодветствуваат на овие пребарувања:

1. сите примери на *disse* на кои им претходи збор кој започнува со мала буква;
2. сите примери на *disse* или на *ha detto* на кои им претходи збор кој започнува со мала буква;
3. сите примери на *disse* или на *ha detto* на кои им претходи збор кој започнува со мала буква поставен на почетокот на параграфот или по запирка;
4. сите примери на зборот *abito* на кој му претходи или не зборот *suo*.

Сепак, една од најважните карактеристики на Nooј е што овозможува пребарување по зборовни групи и леми. Доколку, на пример, во

сиров корпус треба да се лоцираат сите примери на одреден глагол, тоа нема да биде едноставно, затоа што ќе треба да се наведат сите форми од конјугацијата на тој глагол. Ако се земе предвид фактот дека италијанскиот јазик има многу богата флексија, особено кај глаголите, тогаш поставувањето на термините за пребарување ќе биде многу долго, а со тоа и самото пребарување неефикасно. Благодарение на постоењето на јазичните модули, програмата Nooј дозволува релативно едноставно изведување на вакви и посложени пребарувања кои вклучуваат леми, зборовни групи или комбинација од двете.

За да се постигне ова, потребно е претходна подготовка на корпусот, односно негова аотација со ресурсите од италијанскиот јазик. Обработката во прв ред подразбира лексичка анализа, односно лематизација и аотирање на ниво на зборовни групи. Секој препознаен токен е поврзан со неговата лема и опишан со кодови. Наредниот прозорец ги прикажува таговите за зборформите синхронизирани со самиот текст:

3	8	11
sono,N+Genere=m+Numero=s	il,DET+Genere=m+Numero=s	dottore,N+Genere=m+Numero=s+Um
essere,V+Tempo=PR+Persona=1+Numero=s+Aux		
essere,V+Tempo=PR+Persona=3+Numero=p+Aux		

Сл.4 Пример за аотиран текст со Nooј

Откако текстот е аотиран, тогаш тој може да се пребарува и преку регуларни изрази и преку графови. Пребарувањата по леми се прават преку истиот прозорец, со ставање на токенот во аглести загради. Така, на пример, доколку корпусот се прабарува за лемата *andare*, се добива следната листа во која како клучни зборови се јавуваат сите форми на лемата *andare*: *andare, vado, va', andava, andato*:

Text	Before	Seq.	After
commedie	a mamma! Dopo lo saprai anche tu, lo sapranno tutti. MARIAN	Vado/	, vado, signora! A me non ha mai interessato di se
commedie	al! Dopo lo saprai anche tu, lo sapranno tutti. MARIAN	vado/	, signora! A me non ha mai interessato di sapere i
commedie	venuto a casa gi di malumore. Non so quale affare gli era	andato/	male! Brontol tutta la sera a cena! Gli portavano i
commedie	t con gentilezza anche quel povero disgraziato. Solo quando	va/	riprendendo il suo stato normale, sortendo dalla c
commedie	con dolcezza ma senza guardarmi. Aveva molto da fare. Se ne	andava/	poi a letto senza dirmi la parola a meno che n
commedie	GIOVANNA ai, Lucia; le parole dette test da Emilio non	vanno/	prese mica troppo sul serio. Egli parl cos per indu
commedie	trovo qui (Bibetta leggermente.) Lucia! ti avviso che far	andare/	tuo marito in prigione! EMILIO Perch? FILIPPO
commedie	o capito tutto. Ho inteso soltanto una parte. Diceva che io	vado/	per le case a portare il disonore. All'altra ci pense
commedie	GIOVANNA a quest'ora Momi a casa? ROMOLO Mamma, voglio	andare/	a letto! GIOVANNA! Sei ammalato? ROMOLO! E
commedie	zal! Vedremo se bastoner anche me! Maria! Maria! LUCIA! Vuoi	andare/	da lui? No, mamma, che non offenda anche telli!

Сл. 5 Конкорданции за лемата *andare*

Следните регуларни изрази опишуваат неколку други видови пребарувања во кои можат да се вклучат леми и тагови:

1. <pensare> che
2. <pensare> <LOW> <V+I>
3. dopo (di+<E>) <V+I>
4. <N+ECON>
5. (<essere> + <avere>) (<E> + <WF>) <V>
6. (<essere> + <avere>) <AVV> <WF> <V>

Овие регуларни изрази се еквивалентни на следниве пребарувања:

1. сите форми на глаголот *pensare* проследени од *che*;
2. сите форми од глаголот *pensare* проследени од збор со мали букви и глагол во инфинитив;
3. изрази составени од *dopo*, *di* (или не) и глагол во инфинитив;
4. сите зборови кои во речниците се евидентирани како дел од економската терминологија;
5. изрази составени од помошен глагол проследен од некој збор (или не) и глагол;
6. изрази составени од: помошен глагол проследен од прилог, збор и глагол.

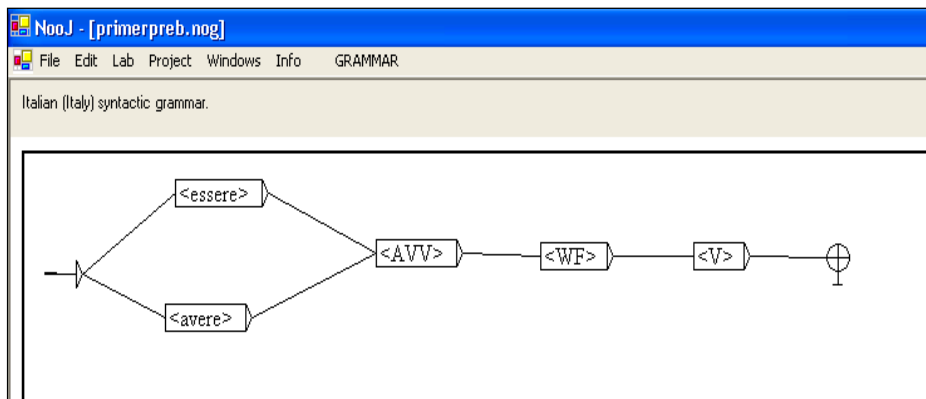
Следниот прозорец ги прикажува дел од примерите за првото пребарување:

Text	Before	Seq.	After
orridere. Certo non	pensava che/		mio padre stesse per ammettere per sorridere cosn delle sue
luogo degli altri □□	Penso che/		la sigaretta abbia un gusto più intenso quand'è l'ultima. A
io non l'amo perchè	penso che/		mi ha impedito il lavoro che fa lui. □□Scommettemmo! Il prim
«Imbecille! Perchè	pensi che/		tua moglie ti tradisca? Essa non avrebbe il bisogno di rinc
sollevato. Dapprima	pensai che/		mi compiacevo di averla fatta a quella casa ch'era buonissi
la forza e talvolta	penso che/		la scomparsa di quella debolezza, che mi elevava, fu sentit
fece intendere che	pensava che/		mio padre non si sentisse bene. Gli attribuiva una difficol
dirti molte cose. □□	Pensai che/		volesse ancora seccarmi perchè ero venuto tardi e gli propo

Сл. 5 Конкорданции за <pensare>+che

Кога корпусот се пребарува со регуларни изрази, задолжително треба да се води сметка тие да бидат добро формулирани. Со зголемување на членовите и на рестрикциите во регуларниот израз, тој станува непрегледен, а со тоа се зголемува и веројатноста за правење на грешка во неговото формулирање. Во тој случај, пребарувањето може да се изведе со помош на графови, односно локални граматика кои ја имаат истата функција како регуларните изрази. Така, на пример, со помош на следниот граф може

да се направи истото пребарување како и со последниот пример на регуларен израз, со таа разлика што графот појасно ги претставува елементите на пребарувањето:

Сл. 6 Пример за формулирање на пребарување со граф

NOOJ и наставата на италијанскиот како странски јазик

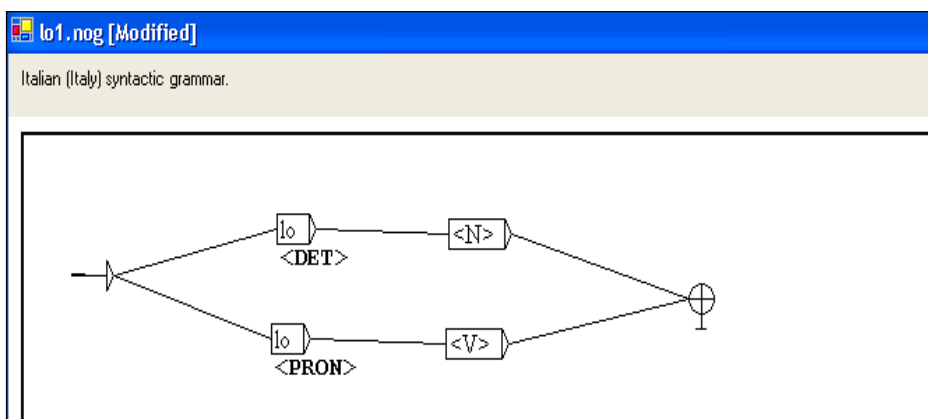
Според Силберштајн, една од основните намени на програмата Nooј е да се користи како дидактичко помагало во наставата по странски јазици (SILBERZTEIN 2005c). Во наведената студија, тој се задржува на примената на програмата во наставата по француски како странски јазик.

Ваков вид истражувања за италијанскиот јазик во контекст на Nooј не постојат. Исто така, исклучително мал е и бројот на студии кои се однесуваат воопшто на користењето на корпусите и програмите за нивна обработка во изучувањето и наставата на овој јазик. Затоа во продолжение се дадени неколку предлози за тоа како би можела да биде искористена токму програмата Nooј за овие цели. Предлозите се базирани врз примерите на вежби за англиски јазик кои се сретнуваат во литературата од оваа проблематика (PARTINGTON 1998). Имајќи ја предвид непотполноста на италијанскиот модул која може да има значително влијание врз добиените резултати, во оваа прилика се дадени, исто така, и предлози за тоа како да се надминат овие недостатоци и како тие да се искористат во дидактички цели.

Досегашната анализа на модулот на италијанскиот јазик покажа дека тој сè уште треба да се надградува за да може да се користи за посложени пребарувања кои вклучуваат леми и зборовни класи. Ова особено важи за користење на Nooј во контекст на изучување и настава на италијанскиот како странски јазик. Токму надградбата на јазичните ресурси во италијанскиот модул може да се искористи како еден вид на вежба на часовите предвидени за усвојување на морфологијата на странскиот јазик.

Во изградување на ресурсите, покрај наставникот, можат да бидат вклучени и учениците или самостојни корисници кои на тој начин ќе имаат можност да формализираат дел од усвоените граматички правила за италијанскиот јазик (пр. флексивните парадигми), да ги тестираат, да ги класираат зборови по зборовни групи и да обработуваат текстови со новите ресурси.

Покрај вежбите поврзани за создавање на речници, исто така, може да се осмислат и синтаксички вежби кои би биле поврзани со создавање на ресурси за разрешување на повеќезначноста на некои збороформи. Така, на пример, може да се создаде една едноставна синтаксичка граматика која одредува во кои случаи збороформата *lo* е член, а во кои случаи таа е замена. Граматиката го има следниот облик:

Сл. 7 Пример на локална граматика

Таа го претставува во форма на граф правилото дека кога по *lo* доаѓа именка, станува збор за член, а кога по неа доаѓа глагол, истата форма тогаш е замена. Сличен вид вежби може да се изведат и за останатите форми како *la*, *l'* или *gli*, како и за формите *questo*, *quello*, *tutto* и сл. кои можат да бидат и придавки и заменици. Овие графови можат да бидат употребени понатаму во анотација на текстовите и да придонесат во намалување на повеќезначностите на ниво на целиот корпус.

Сепак, програмата може најмногу да се искористи преку ексцерпција на примери од различни корпуси. Тие можат да се применат за формулирање или за тестирање на одредено граматичко правило. Во првиот случај, наставникот прави листа од соодветни примери од кои, по пат на индукција ученикот се обидува да го формулира правилото за конкретниот проблем. Ваквиот пристап може да се примени во изучување на одредени граматички проблематики како што е, на пример, сложувањето на времињата и начините во зависните условни реченици воведени од сврзникот *se* (ако) во италијанскиот јазик. Во вториот случај, ученикот

може самиот да го тестира веќе усвоеното правило преку низа автентични реченици за да утврди колку истото е почитувано и, ако не е, во кои случаи се јавува отстапување и кои се алтернативните конструкции. Така, тој може самиот да направи конкорданции за сврзникот *se*, одделувајќи ги најнапред примерите кога оваа форма ја има функцијата на сврзник, од примерите кога е дел од друг вид сврзник (*come se*) или пак е форма на замена (*se n'è andato*) за да може, потоа, да направи анализа на времињата и начините. Преку вакво конфронтирање на нормата, односно на правилото кое честопати се усвојува како неприкосновено, со фактичката состојба во јазикот, ученикот стекнува свест за еластичност на овие правила и учи како поинаку да ги толкува отстапувањата од правилото.

Други видови синтаксички вежби може да се однесуваат, на пример, на збороредот во реченицата и местото на придавката во именската фраза. Преку анализа на различни примери, правилото кое вели дека описните придавки може да се јават и пред, и по именката, може да се прецизира со издвојување на една група придавки што задолжително се јавуваат по именката, како на пример, *italiano* (италијански) или *estivo* (летен) кои имаат заедничка особина: можат да се заменат со конструкцијата “*di+nome*”. Конкорданциите, исто така, можат да се користат и за осмислување на семантички вежби и откривање на конструкциите во кои зборовите имаат различни значења. Токму можноста лесно и брзо да се дојде до контекстот во кој зборот е употребен со одредено значење, е една од најголемите предности на конкорданциите во однос на речниците во кои честопати недостасува токму контекстот за да се расветли значењето. Така, на пример, фразеолошките изрази на кои им се обрнува особено внимание во последно време и во светската и во македонската лингвистика (НИКОДИНОВСКИ 2007) и кои задолжително треба да бидат вклучени во поголема мера во наставата по странски јазици (НИКОДИНОВСКА 2010), можат да бидат проучувани преку конкорданции. Во конкорданциите за пројавите на одреден збор, ученикот ги селектира конструкциите во кои тој има фигуративно значење и го анализира поширокиот контекст од кој е ексцерпиран фразеолошкиот израз, со цел да добие претстава во кои ситуации тој се користи и кој би можел да биде неговиот еквивалент во мајчиниот јазик.

Понатаму, конкорданциите можат, исто така, да се користат и за анализа на одредени грешки кои честопати се јавуваат кај македонските говорители кои го изучуваат италијанскиот јазик. Така, на пример, лажните парови евидентирани од Гуидо Шремф (2003) кои лесно можат да го наведат на грешка македонскиот ученик, можат да бидат анализирани преку конкорданции и во едниот и во другиот јазик, со цел да се провери дали и во колкава мерка нивните значења соодветствуваат и кои се зборовите кои влегуваат во игра во преводот кога не се поклопуваат. Исто така, конкорданците можат да најдат примена и во проучување на одреден

функционален стил на италијанскиот јазик, како што е на пример, јазикот на средствата за масовна комуникација (САРЖОСКА 2013), кој е особено интересен од аспект на лексиката, специфичните јазични конструкции, девијациите од граматичките правила итн. и кој значително влијае врз стандардниот јазик. Така, на пример, овој слој на италијанскиот јазик може да биде анализиран преку корпус сочинет од новинарски статии кои можат лесно да се добијат во електронска форма и да се конфронтира со белетристички корпус со цел да се споредат добиените резултати и да се види дали јазичните промени покажуваат исти тенденции и во двата корпуса. Спектарот на вежби во кои можат да се употребуваат конкорданциите е навистина широк. Сепак, тие треба да бидат прецизно селектирани и соодветни за нивото на ученикот. Анализата треба внимателно да се изведува и во неа да бидат вклучени доволен број примери за да се добијат точни воопштувања.

Во многу студии кои ја третираат проблематиката на корпусите и нивната примена во дидактиката на странските јазици, се истакнува предноста на малите специјализирани корпуси, особено кога станува збор за проучување на одредена терминологија (PARTINGTON 1998, 4-5). Програмата Nooј е исклучително погодна за создавање токму на ваков вид корпуси што можат да бидат искористени и на часовите за превод, и за индивидуална подготовка за преведување на текстови од одредена проблематика. Преку анализа на вакви корпуси, преведувачот се подготвува и си ја олеснува задачата што му претстои, но истовремено создава и база на податоци (корпус и речници) на кои може да се повика кога ќе најде на одредени дилеми при преведување.

Главната идеја која се провлекува во целата литература посветена на оваа проблематика е дека корпусите се комплементарен извор во однос на речниците, граматиките и учебниците за странски јазици кој овозможува брз и лесен пристап до автентични примери за употреба на јазикот и кој дозволува, во одредени случаи, дополнување, тестирање или коригирање на информациите дадени во другите помагала. Впрочем, според Нербон (NERBONNE 2003, 681)², токму во тоа се состои и главниот аргумент за употреба на овие јазични ресурси во наставата по странски јазици:

„корпусите овозможуваат пристап до автентична употреба на јазикот, која не е под влијание на граматички теории, на вкусовите на оние кои ги одредуваат правилата, на педагошките традиции или на ограничените можности на лексикографите.“

² “Corpora are valued for providing access to authentic language use, unmediated by grammarians’ theories, prescriptivists’ tastes, pedagogy’s traditions, or even lexicographers’ limitations.”

БИБЛИОГРАФИЈА

- CHIARI, Isabella 2012. "Corpora e risorse linguistiche per l'italiano. Stato dell'arte, problemi e prospettive." *Italienisch*, vol. 68: 90-105.
- ELIA, Annibale, Maurizio MARTINELLI & Emilio D'AGOSTINO 1981. *Lessico e strutture sintattiche. Introduzione alla sintassi del verbo italiano*. Napoli: Liguori Editore.
- ELIA, Annibale 1995. "Dizionari elettronici e applicazioni informatiche." In: Bolasco, Sergio, Ludovic Lebart & André Salem (a cura di). *III Giornate internazionali di analisi statistica dei dati testuali*. Roma: CISU, 55-66.
- ELIA, Annibale 1997. "Standards informatici per la lessicografia computazionale." In: De Mauro, T. & Vincenzo Lo Cascio (a cura di). *Atti SLI, Lessico e grammatica - Teorie linguistiche e applicazioni lessicografiche*. Roma: Bulzoni, 415-430.
- GROSS, Maurice 1975. *Méthodes en syntaxe*. Paris: Hermann.
- JOHNS, Tim 2002. "Data-driven Learning: The Perpetual Challenge." In: Kettemann, Bernhard & Marko, Georg (eds.). *Teaching and Learning by Doing Corpus Analysis*. Proceedings of the Fourth International Conference on Teaching and Language Corpora, Graz 19-24 July, 2000. Amsterdam: Rodopi, 107-117.
- LAMY, Marie-Noëlle & Hans Jorgen, KLARSKOV MORTENSEN 2012. "Using concordance programs in the Modern Foreign Languages classroom. Module 2.4." In: Davies, Graham (ed.) *Information and Communications Technology for Language Teachers (ICT4LT)*. Slough: Thames Valley University. [20.08.2013] <http://www.ict4lt.org/en/en_mod2-4.htm>
- MCENERY, Tony & Andrew WILSON 2012. "Corpus linguistics. Module 3.4." In: Davies, Graham (ed.) *Information and Communications Technology for Language Teachers (ICT4LT)*. Slough: Thames Valley University. [22.08.2013] <http://www.ict4lt.org/en/en_mod3-4.htm>
- NERBONNE, John 2003. "Natural Language Processing in Computer-Assisted Language Learning." In: Mitkov, Ruslan (ed.). *The Oxford Handbook of Computational linguistics*. Oxford: Oxford University Press, 670-698.
- PARTINGTON, Alan 1998. *Patterns and Meanings: Using Corpora for English Language Research and Teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- SILBERZTEIN, Max 2005a. *Nooj*. [05.10.2006] <<http://perso.orange.fr/rosavram/pages/referencespag.html>>
- SILBERZTEIN, Max 2005b. "Nooj's dictionaries." In: Vetulani, Zygmunt. (ed.) *Proceedings of the 2nd Language and Technology Conference: Human Language Technologies as a Challenge for Computer Science and Linguistics, April 21-23, 2005, Poznań, Poland*. Poznań: Wyd. Poznańskie, 128-133.

- SILBERZTEIN, Max 2005c. "Nooj: un outil TAL de corpus pour l'enseignement des langues et de la linguistique." *Journée TALAL VIII* (2): 123-134.
- VIETRI, Simonetta 2004. *Lessico-grammatica dell'italiano. Metodi, descrizioni e applicazioni*. Torino: UTET Libreria.
- VIETRI, Simonetta 2006 "The Italian Module: A Large Coverage Dictionary." [24.08.2013] <<http://nooj.matf.bg.ac.rs/>>
- ГУИДО ШРЕМПФ, Лучана 2003. *Морфосинтаксички и лексички јазични грешки во изучувањето на италијанскиот јазик од македонски говорители*, необјавен магистерски труд, Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје.
- НИКОДИНОВСКА, Радица 2010. *Настава на италијанската фразеологија*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје.
- НИКОДИНОВСКИ, Звонко 2007. *Фигуративните значења на инсектите во францускиот и во македонскиот јазик*. Штип: 2-ри Август С.
- САРЖОСКА, Александра 2013. *Италијанскиот јазик во средствата за масовна комуникација*. Скопје: УКИМ.

АНЖЕЛА НИКОЛОВСКА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ НА БРИТАНСКИОТ СОВЕТ ЗА ИЗУЧУВАЊЕ НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК

ABSTRACT: This paper is a review of the following websites of the British Council: <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/parents> and <http://www.teachingenglish.org.uk/>. The <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/parents> website enables children to acquire English in a multisensory, holistic and motivating way. At the same time it can serve as an additional resource for primary school teachers and as a platform for involving parents in supporting their children in language learning. The <http://www.teachingenglish.org.uk/> website is a unique resource which provides English language teachers with a vast range of opportunities for professional development such as an access to ELT publications, online courses, networking through discussion forums and professional associations, etc.

Key words: websites, English, early language acquisition, teachers, professional development

1. Наместо вовед: електронските ресурси и наставата по странски јазици

Неумоливиот продор на информациско комуникациската технологија во сите сфери на живеењето се рефлектира и во наставата по странски јазици во која игра комплексна улога - од медиум за самостојно и интерактивно учење на јазикот до платформа за интензивно самообразување на наставникот.

Примената на компјутерите во наставата го олеснува процесот на делегирање моќ од наставникот на учениците преку интерактивно – колаборативно учење во кое наставникот има улога на медијатор. Истовремено, се поттикнува и автономното учење кое подразбира преземање на одговорноста за сопственото учење преку самостојно поставување на цели во учењето, слобода при одбирање на задачите и одредување на темпото на учење, преку самоследење и сл.

ИКТ овозможува учење според сопствените потреби и интереси и во согласност со сопствениот стил на учење. Покрај добро познатите визуелен, аудитивен и кинестетички стил на учење, за интернет генерацијата е карактеристичен и т.н. технолошки стил на учење. Овие ученици преферираат да комуницираат и да се информираат електронски и имаат висок степен на компјутерска писменост. Интегрирањето на ИКТ во наставата

овозможува учениците од технолошката генерација да го совладуваат материјалот електронски што е компатибилно со нивниот доминантен стил на учење.

Природата и можностите на електронскиот медиум, пред сè мултимедијалноста и достапноста на информациите, непобитно влијаат врз развивање на мотивацијата за учење, креативноста, информирањето и комуникациските вештини како и интеркултурната свест како на учениците така и на наставниците.

Овој текст е краток осврт кон веб-страниците на Британскиот Совет: <http://www.teachingenglish.org.uk> - електронски ресурс наменет за наставниците по англиски јазик и <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/parents> - сајт преку кој се промовира усвојувањето на англискиот јазик од страна на децата преку заедничко учење со родителите.

2. Веб страницата <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/parents>

За разлика од возрасните, децата го усвојуваат странскиот јазик спонтано и природно, без свесен ментален напор и без страв од грешки. И покрај индивидуалните разлики во поглед на стилот и стратегиите на учење, карактеристична за детската возраст е способноста за имитирање особено на изговорот. Најпродуктивно за децата е мултисензорното учење, т.е. учењето преку ангажирање на сите перцептивни стилови на учење (визуелен, аудитивен и кинестетички) и тоа преку забава и игра. Децата (до седум годишна возраст) имаат ограничен опсег на вниманието, па затоа активностите за деца не треба да траат подолго од пет до десет минути. Повозрасните деца (од седум до дванаесет години) може да работат подолго време и тоа во помали групи. Децата треба што повеќе да се изложуваат на странскиот јазик преку разбирлив инпут, да се мотивираат преку активности преку кои се стимулира фантазијата и креативноста, а преку кои природно го учат и мајчиниот јазик како на пр. приказни, песни, игри и кинестетички активности од типот: боење, сечење, лепење, правење изработки и сл. (КАМЕРОН и МЕККЕЈ, 2010).

Од суштествено значење за мотивирање на децата е возрасните, пред сè наставниците и родителите, да ги охрабруваат да напредуваат, да ги пофалуваат и да ја развиваат нивната желба за учење.

Врз овие принципи е заснована веб-страницата на Британскиот Совет <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/parents> која го промовира усвојувањето на англискиот јазик од најрана возраст преку заедничко учење со родителите.

Во зоната за родителите веб-страницата нуди информации кои се групирани во следниве целини: *Helping your child, Learning Resources, Parents Forum, Language courses, Websites*. Овој сајт овозможува и пристап до останатите веб-ресурси на Британскиот Совет за учење и настава по

англиски јазик: LearnEnglishTeens - сајтот наменет за тинејџерите кои учат англиски јазик, LearnEnglish – сајтот за повозрасни изучувачи, кои се на ниво Intermediate и повисоко како и сајтот наменет за наставниците по англиски јазик TeachingEnglish.

Во делот *Helping your child (Како да му помогнете на своето дете)* дадени се совети како родителите кои имаат дури и минимални предзнаења од англискиот јазик да го организираат заедничкото учење со своите деца во кратки, но редовни сесии. Покрај информациите за спецификите на различните фази на когнитивниот развој на децата и на различните стилови на учење, родителите се советуваат како да ги мотивираат своите деца да го учат англискиот јазик, како да им помогнат да се описменат и кај нив да ја развијат желбата за читање, како да користат сликовници и книги за деца и сл.

Исто така, овозможен е пристап до познати детски песнички и напеви (nursery rhymes) кои децата може да ги слушаат, читаат и да уживаат во ефектните анимации. Песничките и напевите со својата мелодичност и едноставност се основа за несвесното и лесно усвојување на јазикот, а за нивно успешно користење дадени се и упатства. На крајот од оваа целина дадени се препораки за тоа како родителите успешно да го користат интернетот за подучување на своите деца, како да одбираат веб-страници и сл.

Learning Resources (материјали за учење на јазикот) овозможува пристап до песни, игри, приказни, наставни ливчиња, флешкарти и упатства за изработка дома или на училиште.

Parents Forum или форум на родители е платформа за размена на идеи и искуства на родителите во врска со проблемите со кои се среќаваат подучувајќи ги своите деца.

Во делот *Language courses (јазични курсеви)* е даден преглед на јазични курсеви за деца кои Британскиот Совет ги нуди во различни земји.

Websites (веб страници) се поместени линкови за изучување на англискиот јазик наменети за деца, како на пр. *childnet.com*, *wearebusybeavers*, *storyonline.net*, *bobblies.com* итн.

Во зоната за децата (LearnEnglishKids), сајтот им овозможува самостојно или со помош на возрасните да го усвојуваат јазикот преку игра и забава. Активностите се организирани во неколку категории:

- Kids games (игри за деца) - игри со подредување, поврзување, пополнување, спелување и сл.

- Listen and watch (слушај и гледај) - песни, приказни, брзозборки.

- Read and Write (читај и пишувај) - наставни ливчиња кои може да се симнат како и видео материјали за развивање на вештините читање и пишување.

- Make (изработи) - видео-инструкции и наставни ливчиња за изработување стрипови, маски, флешкарти, кукли и сл.

За секоја активност е означена возраста и нивото за кое е наменета што овозможува при изборот да се води сметка за потребите и карактеристиките на детето.

Разновидноста на активностите рефлектира залагање за холистичко учење насочено кон когнитивниот, афективниот и моторниот развој на учениците како и мултисензорно учење кое ги обединува сите стилови на учење. Идеите фасцинираат со оригиналноста на визуелно-техничката обмисленост, суптилноста и креативноста кои несомнено придонесуваат за развивање на креативноста и критичкото мислење кај децата. Забавниот карактер на активностите го редуцира “афективниот филтер” кај учениците и ја развива мотивацијата за учење на англискиот јазик.

Може да заклучиме дека веб-страниците <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/parents> и <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/> претставуваат непроценливо богати извори на идеи кои функционираат комплементарно, а ги опфаќаат сите аспекти на усвојување на англискиот јазик кај децата. Тие се динамични и перманентно се збогатуваат со нови содржини. Воодушевува комплексноста и инвентивноста на содржините од една страна, а од друга - достапноста и едноставноста за користење овозможена од структурата на материјалот и спецификите на електронскиот медиум.

Покрај едукативната би сакале да ја истакнеме и педагошката вредност на веб-страниците. Освен за развивање на јазичната компетенција, тие придонесуваат за развивање на комуникативната компетенција пошироко и интеркултурната свест кај учениците како и на нивната личност во најопшта смисла. Вклучувањето на родителите во процесот на усвојување на англискиот јазик од страна на своите деца создава платформа за меѓусебно зближување и доверба меѓу родителите и децата кои се предуслов за успешно функционирање на современото семејство.

Овој електронски ресурс нуди извонредни дополнителни наставни материјали за наставниците по англиски јазик кои изведуваат настава од прво до петто одделение во деветгодишното основно образование. Наставната програма по англиски јазик за основното деветгодишно образование во Република Македонија во рамките на дидактичките препораки предвидува интегрирање на ИКТ во наставата. Се препорачува 30 % од наставата по англиски јазик да вклучува работа со компјутер.

Од страна на Британскиот Совет на Р.Македонија и Бирото за развој на образованието издаден е прирачник *Дигитални ресурси за учениците од 1 – 5 одделение*, со практични идеи како да се интегрираат содржини од гореспоменатата веб-страница во согласност со наставната програма.

2. Веб страницата <http://www.teachingenglish.org.uk/>

Се работи за страница која претставува богата ризница на идеи и информации за сите сегменти на професионалната надградба на наставниците по англиски јазик.

Содржините се групирани во неколку сегменти: *Teaching Resources*, *Teacher Development*, *Teacher Training*, *Articles* и *Community*.

Првата целина *Teaching Resources* (наставни материјали) во делот *Activities* (активности) нуди иновативни практични решенија за интегрирање на јазичните компоненти и вештини во наставата. Детално образложени планирања на наставни единици се поместени во целината *Lesson plans*. Во делот *Tips* (совети) преку видео материјал наставниците се советуваат во врска со прашања од областа на оценувањето, организирањето и изведувањето на наставата, развивањето на критичкото мислење кај учениците итн. Преку *Teaching Kids* наставниците се упатуваат на гореспоменатите ресурси од LearnEnglishKids, а преку *BritLit* имаат пристап до литературни текстови и креативни идеи како истите да се интегрираат во наставата. Последната целина од *Teaching Resources - Links* обезбедува пристап до дополнителни веб ресурси за кои информираат наставниците ширум светот.

Во *Teacher Development* (професионална надградба на наставниците) според нивото на професионален развој на кое се наоѓа наставникот (вкупно шест нивоа) може да одбере и насока за понатамошно усовршување во структурата, како на пр. преку вебинари (веб-семинари) на различни теми, блогови преку кои се споделува искуството со колеги и сл. Достапни се информации за конференции за наставници во целиот свет како и публикации од областа на методиката на наставата по англиски јазик вклучувајќи и Регистер на истражувања од оваа област во Велика Британија во последните години.

Веб-страницата нуди и пристап до онлајн курсеви, семинари и други форми на професионална обука во организација на Британскиот Совет преку делот *Teacher Training* (обуки за наставниците).

Наставниците може да го прошируваат своето знаење на релевантни теми од методиката на наставата по англиски јазик читајќи стручни статии во делот *Articles*.

Целината насловена *Community* (заедница) создава можност за професионален развој преку поврзување со колеги од светот преку блогови, форуми за дискусија, анкети, членство во професионални здруженија, бесплатна обука преку онлајн курсеви и сл.

Можеме да заклучиме дека веб-страницата на Британскиот Совет <http://www.teachingenglish.org.uk> ги рефлектира предностите на професионалното усовршување преку е-учење како што се достапноста и автономното и кооперативно учење во автентична интерактивна средина насочена кон доживотно усовршување (ГЕМИДЕ И БЕНАКАИБА, 2012).

Вредноста на гореспоменатиот електронски ресурс е не само во богатството на идеи туку и во потенцијалот да ги разбуди истражувачкиот дух и ентузијазмот за работа кај наставниците по англиски јазик. Со својата непрекорно организирана структура овозможува брз и лесен пристап до сите содржини.

Овој електронски прирачник нуди извонредни можности за професионално усовршување на наставниците по пат на самообразување во духот на сопствените професионални потреби и затоа би требало да биде неизоставен сегмент од наставната практика.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

CAMERON, L. and P. MCKAY. (2010). *Bringing Creative Teaching into the Young Learner Classroom*. Oxford: OUP.

Digital Resources for Young Learners from Grade 1-5, Teacher's Manual. (2013). Skopje: British Council.

GUEMIDE, B and C. BENACHAIBA. (2012). "Exploiting ICT and Learning in Teacher's Professional Development in Algeria: The Case Study of English Secondary School Teachers." *Turkish Online Journal of Distance Education*, vol. 13, number 3, pp. 33 - 49.

<http://tojde.anadolu.edu.tr/tojde48/articles/article_2.htm>

<<http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/parents>>

<<http://www.teachingenglish.org.uk/>>

МАРИЈА КУСЕВСКА

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

ЛИЛЈАНА МИТКОВСКА

ФОН универзитет, Скопје

МАКЕДОНСКИОТ КОРПУС НА АНГЛИСКИОТ МЕЃУЈАЗИК И НЕГОВАТА ПРИМЕНА ВО ЛИНГВИСТИКАТА И ВО ЛИНГВО-ДИДАКТИКАТА

АПСТРАКТ: Во оваа статија го претставуваме Македонскиот корпус на англискиот меѓујазик (МКАМ). Тој претставува електронска база на текстови пишувани од изучувачи на англискиот јазик во Република Македонија. Создаден е во рамките на проектот *Анализа на англискиот меѓујазик од македонски говорители* на А1, А2 и Б1 ниво од Заедничката европска референтна рамка за јазиците (ЗЕРР) со посебен осврт на меѓујазичното влијание. Целите на проектот се да се опишат карактеристиките на англискиот меѓујазик од македонски говорители. Електронската база е создадена како основа за емпириски истражувања.

Во статијата се опишува врз кои принципи се базира електронскиот корпус и какви можности нуди за истражувачите и за наставниците по англиски јазик. Притоа се прикажуваат и некои методи за истражување на меѓујазикот користени во досегашните студии врз материјалот од корпусот. На крајот се разгледуваат можностите за понатамошно дополнување, развивање и усовршување на корпусот.

Клучни зборови: електронски корпус, меѓујазик, методи на истражување, меѓујазично влијание, анализа на грешки, контрастивна анализа

1. Вовед

Македонскиот корпус на англискиот меѓујазик (МКАМ) е електронска база на текстови пишувани од изучувачи на англискиот јазик во РМ. Базата е создадена во рамките на проектот „Анализа на англискиот меѓујазик од македонски говорители на А1, А2 и Б1 ниво од Заедничката европска референтна рамка за јазиците (ЗЕРР) со посебен осврт на меѓујазичното влијание“, кој беше прифатен од МОН (Проект Бр. 13-3965/1) за 2010-2012 година. Во текот на работата опсегот на истражувањата се прошири и на Б2 ниво. Во проектот учествуваат истражувачи кои предаваат на повеќе универзитети во Р.М.¹ и студенти на прв и втор

¹ Главен истражувач: проф. д-р Лилјана Митковска, Универзитет ФОН, Скопје; Соработници – истражувачи: проф. д-р Елени Бужаровска, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, доц. д-р Марија Кусевска, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип и асс. м-р Анастасија Киркова-Наскова, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје; Информатичар: доц. д-р Славчо Чунгурски, Универзитет ФОН, Скопје.

циклус на студии. Општата цел на проектот е да се идентификуваат, класифицираат и објаснат некои карактеристики на англискиот меѓујазик од македонски говорители, поточно англискиот јазик кој го зборуваат изучувачите во Република Македонија. Поконкретно, истражувањата се насочени кон определени структури на различни нивоа (морфо-синтаксичко, лексичко, прагматичко) со цел да се определат:

- (1) јазичната компетенција на поединечните нивоа: до кој степен е испитуваната структура усвоена на нивоата А1, А2, Б1 и Б2;
- (2) темпото на развој на дадената структура од едно ниво во друго: како напредуваат учениците во однос на усвојување на структурата со преминот од едно ниво во друго;
- (3) кои се проблемите на секое ниво: кои од нив се резултат на влијание на внатрешнојазични фактори (развојни грешки), а кои на влијание од Ј1 (преносни грешки).

При објаснувањето се обрнува повеќе внимание на преносните грешки. Испитувањето се фокусира на типичните проблеми кои ги имаат македонските изучувачи на англискиот јазик со цел за нивно поефикасно надминување. Со тоа овие истражувања се ставаат во функција на педагошката пракса. Резултатите од истражувањата треба да ги упатат наставниците на специфичните проблеми на македонските говорители во изучувањето на англискиот јазик, за кои не добиваат информација во општата литература за усвојување на англискиот јазик. Тоа треба да им помогне во планирањето на наставата со педагошкиот материјал што сега се користи, а е наменет за говорители со најразлични Ј1 и не води сметка за специфичните потреби на конкретни говорни групи.

2. Електронскиот корпус на јазикот на изучувачите

МКАМ беше создаден како дел од проектот за поефикасно спроведување на истражувањата на јазикот на изучувачите врз автентичен материјал. Покрај неговата функција во проектот, создавањето на МКАМ беше мотивирано и од следните подолгорочни цели:

- (1) Создавање на електронски корпус на англискиот меѓујазик којшто во иднина ќе може да се користи за други истражувања од областа на изучувањето на јазикот.
- (2) Развој на методологија на создавање на таков корпус, којашто ќе има поширока примена и за корпуси со други цели и за други јазици.
- (3) Развивање методологија на емпириски истражувања на јазикот на изучувачите на странски/втор јазик за практични цели.
- (4) Заживување на научно-истражувачката пракса со современи истражувачки методи и информатички технологии и оспособување на млад кадар за нејзино продолжување. Запознавање со најновите методи за јазични истражувања базирани на електронски корпуси и дефинирање на теми за истражувања кои треба/може да се работат врз основа на создадениот корпус.

(5) Поврзување на науката со праксата.

Електронските корпуси на јазикот на изучувачите започнуваат во 1980-те, но стануваат попопуларни последниве 10 години. Прв таков корпус е *Longman Learner Corpus*, кој се состои од 1 мил зборови и не е широко достапен. Тој се користи за потребите на составувачите на речници, граматика, наставни материјали за англиски јазик и тестови.

Сега постојат многу различни корпуси на јазикот на изучувачите. Во базата на податоци за вакви корпуси на Центарот за англиска корпусна лингвистика (The Centre for English Corpus Linguistics - CECL) во Лувен, Белгија, *Learner corpora around the world* (<http://www.uclouvain.be/en-cecl-lcworld.html>), се наведени 121 корпус од различен тип: пишувани, говорни, за определено ниво, за повеќе нивоа итн. Повеќето се на изучувачи на англискиот јазик со различни J1 (француски, германски, јапонски, кинески, малезиски, чешки, руски и др.; со повеќе јазици), но има и за француски, германски и за други јазици. Корпусот создаден во рамките на овој центар, *International Corpus of Learner English*,² започнат во 1989, изврши големо влијание во создавањето методологија за креирање и аотирање на вакви корпуси, како и за нивна практична употреба во истражувањата и во педагошката пракса.

Што претставува „електронски корпус на јазик на изучувачи“? Секој збир на текстови од изучувачи не може да се смета за таква база. Според GRANGER (2002: 7) „Компјутерски корпуси на јазик на изучувачи се електронски бази на автентични текстови на странски/втор јазик собрани според експлицитни критериуми за определени цели. Тие се кодирани на стандардизиран и изедначен начин и нивниот извор и потекло се документирани.“³

Тоа значи дека, за да може ефикасно да се користи за различни истражувања, електронскиот корпус треба добро да се осмисли од аспект на податоците за испитаниците и природата на податоците што се собираат. Имајќи го тоа предвид, МКАМ го конципиравме врз определени принципи и јасно дефинирани параметри кои овозможуваат негово користење за истражувачки и други цели.

2.1 Собирање на податоци

Во периодот октомври - декември 2010 и 2011 година тимот работеше на првата фаза: (1) конципирање и изработка на електронска база на

² Прва верзија од корпусот е издадена електронски во 2002, а втората верзија, која содржи и аотирање на грешки, во 2009 (GRANGER et al. 2009)

³ „Computer learner corpora are electronic collections of authentic FL/SL textual data assembled according to explicit design criteria for a particular SLA/FLT purpose. They are encoded in a standardised and homogeneous way and documented as to their origin and provenance.“ (GRANGER, 2002: 7)

податоци, и (2) собирање и внесување на податоци во базата. Во собирањето на јазичниот материјал беа вклучени членовите на тимот и студенти од повеќе градови на Македонија запишани на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, на Универзитетот ФОН и на Универзитетот „Гоце Делчев“, Штип. Притоа испитаниците беа студенти, ученици во основни и средни училишта, возрасни слушатели и деца од дополнителни курсеви за англиски јазик.⁴

Во оваа фаза се ограничивме на пишани текстови од испитаници на различни возрасти, со различно ниво на познавање на јазикот и со различен мајчин јазик. Испитаниците ги пополнуваа прашалниците најчесто на часовите по англиски јазик, а потоа тие беа внесени во електронската база. Првичната верзија на базата на МКАМ е поставена на следната адреса <http://mkam.fon.edu.mk> и во неа се внесени околу 2000 испитаници, со околу 500 000 збора. И понатаму ќе се работи на дополнување на корпусот, бидејќи колку повеќе и посеопфатни се податоците толку се поверодостојни резултатите од истражувањата. Покрај тоа, корпусот треба да остане како база на податоци која ќе се надградува и ќе се користи за научни истражувања и по завршувањето на проектот.

2.2 Параметри

По разгледувањето на неколку типови слични бази беше направен план за собирање на податоци. Беа составени следните документи:

- Согласност за учество
- Профил на учесникот
- Тест за ниво на познавање на јазикот
- Задачи за пишување

Пред да се започне со собирање материјал требаше да се дефинираат варијаблите кои се потребни за целите на предвидените истражувања. Тие се главно вклучени во профилот на учесникот, кој ги содржи личните податоци на изучувачот. Најважни податоци за истражувањата предвидени со проектот се возраст и Ј1. Во корпусот се вклучени испитаници на различни возрасти, а покрај македонски има и изучувачи од други националности кои живеат во РМ – албански, турски и други. Иако проектот се фокусира на изучувачите со македонски Ј1, сметаме дека ќе биде корисно за понатамошни истражувања да имаме и такви испитаници.

Покрај тоа, во профилот на учесникот се даваат податоци за пол, место на раѓање и живеење, години на изучување на јазикот, престој во

⁴ Тимот на проектот *Анализа на англискиот меѓујазик од македонски говорители* им изразува искрена благодарност на сите кои помогнаа во креирањето на оваа база: на собирачите, испитаниците, лекторите на вклучените факултети, наставниците и директорите во училиштата. Се извинуваме што ограничениот простор овде не дозволува нивно поединечно спомнување.

странство, познавање на други странски јазици. Овие параметри не се директно вклучени во параметрите на истражувањата на корпусот, но бидејќи се внесени во корпусот може да се искористат за други истражувања во кои целите ќе бидат поинаку поставени.

Друг клучен параметар за поставените задачи на проектот е ниво на познавање на англискиот јазик. Поради тоа, познавањето на англискиот јазик на испитаниците се класифицира по нивоата од ЗЕРП според изедначен критериум. За таа цел требаше да се направи тест кој нема да биде многу долг, но ќе даде релевантни податоци за степенот на познавање. Тестот содржи 46 прашања со понуден избор (multiple choice) кои се однесуваат на граматички структури и вокабулар. Тој се прави за ограничено време (20 минути) и испитаникот работи до таму до каде може да пополни. Кога ќе се внесат податоците во базата, рангирањето се врши автоматски.

Задачите за пишување се даваат како еден вид стимул, собирачите може да ги адаптираат според потребите на наставниците, но треба да се придржуваат на следните општи принципи:

- Задача 1 – писма и пораки со некаква цел, како на пример заблагодарување, извинување, поканување и слично.
- Задача 2 – наративни и описни состави.
- Задача 3 – четири разговори според дадено сценарио (замолување, извинување, заблагодарување, барање помош/предлози за активности).

Вака дефинираните параметри ни овозможуваат да генерираме соодветен корпус за различни цели. Сега поткорпусот може да се дефинира според возраст, ниво, мајчин јазик и задача. Другите лични податоци може да се проверат кај „преглед на профил“ со внесување на бројот на испитаникот. Пример за генериран текст е даден во Прилог 1.

ИЗБОР НА ТЕКСТ

Возраст:	<input type="text" value="5"/>	<input type="text" value="5"/>	<input type="text" value="5"/>	Spin UpSpin Down	до	<input type="text" value="60"/>	<input type="text" value="60"/>	<input type="text" value="60"/>	Spin UpSpin Down
Ниво:	☒ A1	☒ A2	☒ B1	☒ B2	☒ C				
Мајчин јазик:	☒ Македонски	☒ Српски	☒ Ромски						
	☒ Албански	☒ Турски	☒ Друг јазик						
Задача:	☒ Задача 1	☒ Задача 2	☒ Задача 3						

Слика 1. Апликацијата во електронската база според која се генерираат поткорпуси

Според сегашниот формат во корпусот не се внесени алатки за автоматско селектирање и за добивање податоци од статистички карактер како што е тоа случај во други слични корпуси (на пример во ICCI⁵) што значи, за тоа е потребна дополнителна информатичка обработка.

Во оваа фаза генерираниот текст од базата испитувачот треба да го анализира рачно. До сега истражувачите кои работат на корпусот изнаоѓаат сопствени методи. Постојат електронски алатки за определени видови автоматско селектирање и статистика кои може слободно да се преземат. Најпознати за вакви истражувања се: AntConc (A free concordance program) <http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/software.html>, WordSmith Tool 6 <http://www.lexically.net/wordsmith/version6/index.html> и Sketch Engine <http://www.sketchengine.co.uk/>. Ние го користевме AntConc, со кој може да се вадат конкорданси, статистика за честотата на зборовите, распореденоста во текстот, а може да се прават и споредби. Другите две алатки вреди да се испитаат и да се види какви други можности нудат.

3. Користење на МКАМ во истражувањето на јазикот на изучувачите

Истражувањата на јазикот на изучувачите на странски/втор јазик (меѓујазик) врз основа на електронски корпуси на јазик на изучувачи се надоврзуваат на другите типови истражувања на јазични корпуси. Всушност, со овие истражувања, корпусната лингвистика се поврзува со дисциплината ‘усвојување странски/втор јазик’ и со педагошката пракса. Методите од корпусната лингвистика се користат за проучувања на меѓујазикот кои доведуваат до корисни сознанија. Овој метод е познат како Computer Based Contrastive Interlanguage Analysis (Контрастивна анализа на меѓујазикот – КАМ). Во Центарот за англиска корпусна лингвистика во Лувен, Белгија, е разработен Интегрираниот контрастивен модел (Integrated Contrastive Model) предложен од GRANGER (1998, 2002, 2003) и разработен од GILQUIN (2008) и други автори, кој успешно ги комбинира традиционалниот метод на контрастивна анализа (КА) со КАМ.

Интегрираниот контрастивен модел (ИКМ) поаѓа од претпоставката дека влијанието на L1 има важна улога во оформувањето на меѓујазикот на изучувачите и дека е важно да се испита, како за теориски така и за практични педагошки цели (GRANGER 2002, WAIBEL 2007, GILQUIN 2008). Затоа се користат два типа на контрастирање:

(1) КА меѓу J1 и J2 се состои од споредба на два вида корпуса:

⁵ *International Corpus of Crosslinguistic Interlanguage (ICCI)*, Yukio Tono (Tokyo University of Foreign Studies) <http://cblle.tufts.ac.jp/llc/icci/search.php?menulang=en>

(а) корпус на изворен⁶ J1 и изворен J2, и

(б) паралелни корпуси на преведени текстови од J1 на J2 и обратно.

Оваа компонента се користи за да се дефинираат претпоставки (хипотези) во врска со меѓујазикот кои потоа се преиспитуваат со Контрастивната анализа на меѓујазикот.

(2) Компонента КАМ се состои од:

(а) споредби на меѓујазикот и J2, при што се откриваат отстапувањата од правилата на јазикот цел, и

(б) споредби на корпуси на меѓујазикот на говорители со различни J1.

Со првата постапка, покрај погрешните употреби, се детектираат и појавите на прекумерна или недоволна употреба на одредени структури во меѓујазикот на испитаниците. Со споредба на говорители со различни J1 може да се провери дали некое отстапување е карактеристично само за говорители од определен J1 или е општа карактеристика кај изучувачи на определен јазик. Тоа би значело дека не може целосно да се припише на меѓујазично влијание и треба да се дефинира како делумно или целосно развоен проблем. Може да се претпостави дека отстапувањата од J2 за кои ќе се утврди дека се специфични само за определена група на изучувачи претставуваат влијание од мајчиниот јазик. Во тој случај споредбата на J1 со меѓујазикот се користи повторно со дијагностичка цел, а КА служи за објаснување на причината за влијанието.

Какви се предностите на користењето електронски корпуси во истражувањето на меѓујазикот? Корпусот на меѓујазикот ни дава еден нов вид на податоци. Секако дека тие истражувања треба да се комбинираат со другите типови истражувања (тестови, анкети, експерименти), но предноста на електронскиот корпус е во тоа што дава можност за испитување на честотата на појавување на определени структури во реална употреба и за квантитативна анализа на податоците и споредби со податоци од други јазични корпуси и истражувања.

Овде ќе покажеме неколку примери од истражувања врз материјал од МКАМ во кои се користат разни видови на квантитативна анализа и споредби за определени цели. Се разбира, само бројките не кажуваат многу доколку не се пропратени со соодветно толкување, но квантификацијата и дистрибуцијата претставува солидна основа за објаснување на определени појави. На пример, во табела 1 се прикажани податоците за појавата на точни и неточни форми на Сегашното трајно време на ниво A1, деца од 8-15 години (ЗДРАВЕСКА 2013: 79). Со ова се покажува дека во половина од појавите глаголската форма е точна. Карактеристични проблеми се испуштањето или на помошниот глагол *be* или на наставката *-ing*, но првата грешка е почеста. Наставниците се свесни за овие проблеми, но со

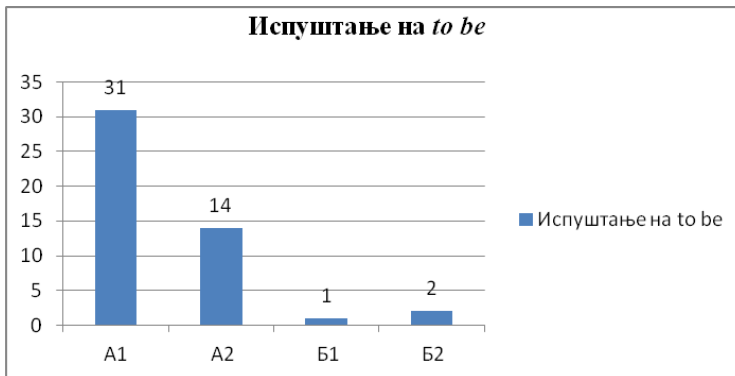
⁶ Овде 'изворен' значи 'од родени говорители'.

ова се потврдува нивната интуиција и се покажува каде проблемот е почест.

PC форми (Сегашно трајно време)					
точно	испуштање на <i>to be</i>	испуштање на <i>-ing</i>	хиперкорекција	друго	вкупно
30	17	8	1	/	57
53%	31%	14%	2%	/	100%

Табела 1. PC Формите во нивото A1 (од ЗДРАВЕСКА, 2013: 79)

Покрај тоа, со споредба на истите структури на повисоките нивоа може да се види како напредува усвојувањето на некоја структура од едно ниво до друго. Графиконот 1. од истражувањето на формите на Сегашното трајно време покажува дека испуштањето на помошниот глагол бргу се елиминира и дека на B1 и B2 формата на ова време наполно се совладува. Значи, наставниците не треба да се вознемируваат премногу за испуштањето на помошниот глагол на почетокот, бидејќи се покажува дека овој проблем бргу се елиминира.

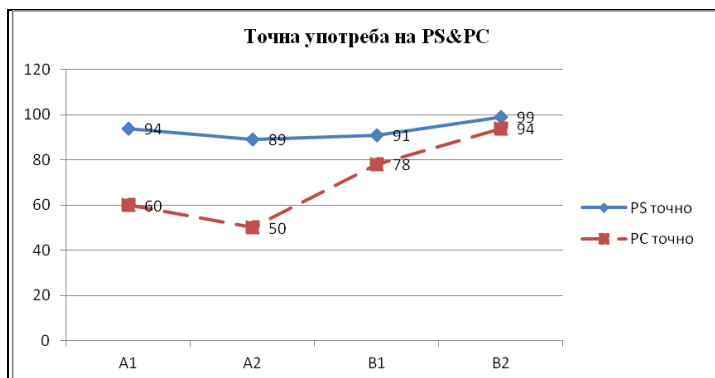
Графикон 1. Дистрибуција на грешки со испуштање на помошен глагол 'to be' (од ЗДРАВЕСКА, 2013: 97)

На графиконот 2 се прикажани резултатите од употребата на двете сегашни времиња, Сегашно просто (PS) и Сегашно трајно (PC). Се покажува дека постои разлика во начинот на усвојување на употребата на овие глаголски форми:

- PS релативно полесно се усвојува. Почнува со висок процент на точни

употреби, малку се намалува на следните нивоа кога учениците се среќаваат со нови глаголки форми и на крајот се усвојува со висока точност.

- РС започнува со пониско ниво на точност, на следното ниво уште повеќе се намалува за потоа да се стабилизира.

Графикон 2. Точна употреба на PS и PC формите (од ЗДРАВЕСКА, 2013: 98)

Овие податоци бараат објаснување. Причината може да биде внатрешнојазична или меѓујазична (влијание на J1). Овде најверојатно се работи за меѓујазично влијание. Македонскиот јазик има едно сегашно време кое се гради само од несвршени глаголи. Сите функции на двете англиски сегашни времиња се покриваат со ова време. Со оглед на тоа дека несвршениот аспект има заеднички особини на англискиот прогресивен аспект изучувачите ги изедначуваат, иако тие не се поклопуваат сосема. Таму каде што се разидуваат – во употребата за хабитуални дејства и за состојби – може да се јават грешки. Тоа и се покажа во прегледувањето на погрешно употребените примери со РС.

Од друга страна, податоците добиени од нашиот корпус може да се споредуваат со податоци од корпуси на родени говорители за да се види што е тоа што изучувачите не го употребуваат, што употребуваат премногу, премалку или погрешно. Во истражувањето за употребата на модалните глаголи за облигација (МИТКОВСКА et al. 2012), направивме споредба на честотата на употребата на овие глаголи во МКАМ и во два изворни корпуса – американски (СОСА⁷) и британски (BYU-BNC⁸). Се покажа дека македонските изучувачи ги употребуваат модалните глаголи

⁷ COCA - The Corpus Of Contemporary American English (450 million words, 1990-2012) <http://corpus.byu.edu/coca/>

⁸ BYU-BNC - Brigham Young University British National Corpus, 100 million words of the [British National Corpus \(1970s-1993\)](http://corpus.byu.edu/bnc/) <http://corpus.byu.edu/bnc/>

многу повеќе, особено *must*. Иако и други автори (на пр. АЈМЕР 2002) покажале дека во јазикот на изучувачите модалните глаголи се јавуваат почесто отколку во корпуси од родени говорители, сепак овие резултати треба да се земат со резерва. Темите во текстовите пишувани од изучувачите се многу поограничени.

	МКАМ				Корпуси од родени говорители	
	A1	A2	B1	B2	СОСА	BYU-BNC
MUST	6	95	172	157	Сите: 0.036%	0.057%
	0.041%	0.100%	0.107%	0.088%	Говорен: 0.020%	0.042%
HAVE TO	5	79	208	183	Сите: 0.049%	0.040%
	0.034%	0.083%	0.130%	0.102%	Говорен: 0.095%	0.089%
SHOULD	1	61	153	221	Сите: 0.054%	0.078%
	0.006%	0.064%	0.095%	0.124%	Говорен: 0.062%	0.070%
NEED TO	2	32	63	68	Сите: 0.023%	0.020%
	0.013%	0.033%	0.039%	0.038%	Говорен: 0.030%	0.029%

Табела 2. Споредба на употребата на глаголите за облигација во МКАМ и во изворни корпуси (МИТКОВСКА et al. 2012: 6).

За вакви споредби не мора секојпат да се прават анализи на други корпуси. На пример, за дистрибуцијата на посесивните конструкции има повеќе студии, па во нашето истражување (МИТКОВСКА 2013) можеа да се искористат податоците од таму. На табела 3 се покажува разликата во дистрибуцијата на генитивната и на *of*-конструкцијата за живи посесори според нивоата во МКАМ. За да утврдиме која дистрибуција одговара повеќе на онаа на родените говорители разгледајме неколку извори во кои се дадени резултати од такви истражувања. Две се покажани на табела 4.

Semantic class of Pr	Genitive			<i>of</i> -construction		
	A2	B1	B2	A2	B1	B2

Animate	34 46.6 %	70 61.9%	86 67.7%	39 53.4%	43 39.1%	41 32.3%
- Proper noun	13 50.0 %	25 64.1%	28 82.4%	13 50.0%	14 35.9%	6 17.6%
- Common noun	21 44.7 %	45 62.1%	58 62.4%	26 55.3%	29 37.9%	35 37.6%

Табела 3. Дистрибуцијата на генитивот и *of*-конструкцијата во посесивна функција со посесор [+живо] во МКАМ (МИТКОВСКА 2013: 3)

	генитив	<i>of</i> - конструкции
Kreyer (2003:182) – BNC	67% (сопствени имиња 85.1%)	33%
Mitkovska (2007:69) Литературни текстови	71%	29%

Табела 4. Дистрибуцијата на генитивот и *of*-конструкцијата во посесивна функција со посесор [+живо] во два други извора

Споредбата на податоците од МКАМ со податоците од изворните корпуси на J2 упатува на тоа дека изучувачите на A2 ниво не ги распределуваат соодветно двете англиски посесивни конструкции, додека на другите две нивоа тие се приближуваат до родните говорители. Причината е веројатно влијание од J1. Македонската посесивна конструкција по форма е блиска на *of*-конструкцијата, па таа се користи на почетокот повеќе, додека учениците не го сфатат главниот принцип на дистрибуција, односно, дека со живи посесори се користи генитивната конструкција доколку нема синтаксички или дискурсни причини за спротивното.

4. Користење на МКАМ за педагошки цели

Имајќи предвид дека истражувањата на корпусите на меѓујазик самите по себе се контрастивни, се обидовме да го примениме овој корпус во практиката за исполнување на целите на предметот Контрастивна анализа на додипломски студии. Целта на активностите развиени врз основа на МКАМ (КУСЕВСКА, 2013а, 2013б) беше да се оспособат студентите самостојно да работат со конкретен јазичен материјал, да им се обезбедат можности практично да го испитаат она за што добиле теориски информации и да се развие интересот кај нив за јазичните истражувања.

Активностите користени за овие цели беа од неколку вида:

1. Анализа на конкретни јазични конструкции и начинот на кој изучувачите ги користат
2. Определување на фреквенцијата на одредени јазични средства
3. Споредба на резултатите добиени од МКАМ со македонскиот јазик (J1)
4. Споредба на резултатите добиени од МКАМ со јазичното однесување на родените говорители (J2)
5. Собирање податоци за поткрепа на одредени ставови изнесени во дискусији или при пишување есеи.

За илустрација, ќе дадеме опис на некои од овие активности.

Активност 1. Глаголи коишто изразуваат сакање во англискиот и во македонскиот јазик

Целта на оваа активност беше да се направи споредба на употребата на глаголите коишто изразуваат сакање во англискиот (*love, like, want, hate*) и во македонскиот јазик (*сака, мрази*). За оваа цел, анализата се правеше врз основа на поткорпус на Б2 нивото од МКАМ, којшто содржи 221,006 збора. По дискусијата за употребата на овие глаголи во англискиот и во македонскиот јазик, студентите добија неколку задачи поврзани со анализа на МКАМ. Прво требаше да определат колку често изучувачите ги користат овие глаголи. Анализата ги покажа следните резултати:

like - 1, 097 појавувања
want - 693 појавувања
would like - 420 појавувања
love - 250 појавувања
hate - 29 појавувања

Потоа студентите требаше да определат со кои конструкции изучувачите ги користат овие глаголи.

Пример 1. Најдете примери на употреба на *love* и *hate* со следните додатоци:

- noun phrase (именска фраза)
- *-ing* non-finite clauses (*-ing* нефинитна реченица)
- infinitive non-finite clause (инфинитивна нефинитна реченица)
- cataphoric *it* (катафорично *it*)

Пример 2. Речениците што се дадени подолу ги напишале македонски изучувачи на англискиот јазик и се извадени од МКАМ, Б2 ниво. Опишете како изучувачите на англиски јазик ги користат глаголите *love* и *hate* на ова ниво. Во овој случај ќе наведеме само некои од примерите:

I love him because he is there for me when I need him.

I really love her personality.

I love sitting on my computer playing games with my smaller sister.

I love helping people.

Like most young people, I love hanging out with my friends, going out, watching TV.

I love to be a bee because you can be free forever and do what you want.

*He is always cheerful and love to make the others laugh.
I also loved when we go to disco.
Please come and stay with me for the week, I would love to show you around.
I can't say that I am totally sincere and I hate it about me.
I hate when my best friend is sad.
Mike absolutely hates cleaning up his room.
He hates when my mother cleans the room everyday or if she removes his things.
Everybody hated her.*

Врз основа на примерите изведени од корпусот, студентите можат да извлечат заклучоци не само за фреквенцијата и структурите со кои ги употребуваат овие глаголи, туку и во кои контексти, со кои функции, со кои употреби изучувачите немаат проблем, а со кои употреби имаат проблем, кои употреби се резултат на јазичен трансфер, а кои може да имаат и друго објаснение, и сл. Слични активности можат да се изведуваат и за многу други јазични особености: за фразалните глаголи, модалните глаголи и др.

Активност 2. Споредба на јазичното однесување на изучувачите на англискиот јазик со однесувањето на родените говорители: замолување и извинување

Оваа активност е комплексна и се состои од неколку фази. Прво, на студентите им се даваат сценаријата за правење дијалози за изразување замолување и извинување. Тие треба да соберат по најмалку три примероци за секое од овие сценарија од родени говорители на македонски јазик. Сите сценарија коишто студентите ќе ги соберат се ставаат во еден документ. Во друг документ се ставаат примероци од овие два чина од родени говорители на англискиот јазик. Потоа, студентите треба да направат анализа на Задача 3 во МКАМ, односно, на сценаријата во коишто се бара од испитаниците да изразат замолување и извинување. Во овие дијалози, треба да ги издвојат стратегиите и јазичните средства коишто изучувачите ги користат во овие два говорни чина и да ги споредат со говорните чинови на родените говорители. Оваа задача им овозможува на студентите да ги определат карактеристиките на овие два говорни чина во македонскиот и во англискиот јазик, и да дадат објаснение за отстапувањата во јазичното однесување на изучувачите, т.е. да определат во кои случаи изучувачите го пренесуваат однесувањето од македонскиот јазик во странскиот.

Активност 3. Дискусии и пишување есеи. Претходно насочена анализа на јазичниот материјал во МКАМ може да им помогне на студентите да најдат примери со коишто би ја поткрепиле својата дискусија. Во прилог наведуваме три задачи коишто беа употребени за оваа цел.

Пример 1. Објаснете го влијанието на мајчиниот јазик во изучувањето на странскиот јазик. Објаснете ја разликата меѓу позитивниот и

негативниот трансфер. Поткрепете ја својата дискусија со примери од МКАМ.

Пример 2. Определете кои грешки ги прават изучувачите на англиски јазик на Б1 ниво. Објаснете ги овие грешки од гледна точка на јазичен трансфер. Дали има некои грешки што не можат да се објаснат со јазичен трансфер. Како би ги објасниле овие грешки. Наведете три други аспекти на македонскиот јазик коишто можат да доведат до позитивен и три аспекти коишто можат да доведат до негативен јазичен трансфер.

Пример 3. Разгледајте го Б1 нивото во МКАМ. Определете какви проблеми имаат изучувачите на ова ниво со употреба на времињата и аспектот. Напишете најмалку 300 збора за да ги објасните овие грешки.

На крај, би сакале да истакнеме дека МКАМ е извонреден извор за пишување семинарски и дипломски трудови. Корпусот дава конкретен материјал од каде што можат да се црпат примери за поткрепа на определени прашања и хипотези и нуди можност за спроведување на истражувања со тежина соодветна за студентите.

5. Што треба да се направи во иднина

Создавањето електронски корпуси е сложена и макотрпна работа и бара повеќе време и ангажман на експерти од различни области. МКАМ постои три години и она што е направено во овој период е само почеток, но треба уште многу да се работи на него за да може поефикасно и пошироко да се користи. Пред сè треба да се направат следните работи:

- Уредување на корпусот за да може полесно да се користи и да биде достапен
- Внесување алатки за автоматско селектирање на податоци и статистика
- Анотирање на корпусот за POS (parts of speech) и за грешки
- Дополнување со говорен јазик.

Се надеваме дека сè повеќе истражувачи и наставници по англиски јазик ќе се вклучуваат во доградувањето и користењето на МКАМ за различни цели.

БИБЛИОГРАФСКИ единици на латиница

- AIJMER, Karin (2002) "Modality in advanced Swedish learners' written interlanguage", in Granger, S., J. Hung & S. Petch-Tyson (Eds.), pp. 55-76.
- BIBER, D., JOHANSSON, S., LEECH, G., CONRAD, S. & FINEGAN, E. (1999) *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Harlow: Pearson Education Limited.
- GRANGER, Sylviane (1998) "The computer learner corpus: a versatile new source of data for SLA research", in Granger S. (ed.) *Learner English on Computer*, London: Longman.

- GRANGER, Sylviane (2002) "A Bird's-eye view of learner corpus research", in Granger, S., Lerot, J., & Petch-Tyson, S. (Eds.), 3-33.
- GRANGER, Sylviane, HUNG, J., & PETCH-TYSON, S. (eds.) (2002) *Computer learner corpora, second language acquisition and foreign language teaching*. Amsterdam: Benjamins.
- GRANGER, Sylviane (2003) "The International Corpus of Learner English: A New Resource for Foreign Language Learning and Teaching and Second Language Acquisition Research", *TESOL Quarterly*, 37, 3, pp. 538-546.
- GRANGER, Sylviane, Estelle DAGNEAUX, Fanny MEUNIER & Magali PAQUOT (2009) *International Corpus of Learner English v2 (Handbook + CD-Rom)*, Louvain-la-Neuve : Presses universitaires de Louvain.
- GILQUIN, Gaëtanelle (2008) "Combining contrastive and interlanguage analysis to apprehend transfer: detection, explanation, evaluation", in Gilquin, Gaëtanelle, Szilvia Papp and María Belén Díez-Bedmar (Eds.) *Linking up contrastive and learner corpus research* Amsterdam/New York, NY, pp. 5-36.
- KREYER, Rolf (2003) "Genitive and of-construction in modern written English. Processability and human involvement", *International Journal of Corpus Linguistics*, 8:2, pp. 169-207.
- KUSEVSKA, Marija (2013a) *Contrastive Analysis of English and Macedonian*. Stip: Goce Delcev University.
- KUSEVSKA, Marija (2013b) *Contrastive Analysis of English and Macedonian. Language Workbook*. Stip: Goce Delcev University.
- MITKOVSKA, Liljana (2007) "Expressing Possession on the Noun Phrase Level in Macedonian and in English", *Comparative and Contrastive Studies in Slavic Languages and Literatures*, Tokyo: Japanese Association of Slavists, pp. 57-90.
- MITKOVSKA, Liljana (2013) "On the use of the English Genitive vs of-construction by Macedonian learners", in Lenko-Szymanska, A. (ed.) *TaLC10: Proceedings of the 10th International Conference on Teaching and Language Corpora*. Warsaw: Institute of Applied Linguistics, University of Warsaw. ISBN: 978-83-935320-0-1. Available from: <http://talc10.ils.uw.edu.pl/proceedings/>.
- MITKOVSKA, Liljana, Eleni BUŽAROVSKA & Marija KUSEVSKA (2012) "Corpus evidence for the acquisition of modal verbs of obligation by Macedonian Learners of English", presented at the 7th ELTAM - IATEFL- TESOL INTERNATIONAL BIENNIAL CONFERENCE, Skopje, Macedonia.
- WAIBEL, Birgit (2007) *Phrasal verbs in learner English: A corpus-based study of German and Italian students*, Doctoral Dissertation, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg i. Br.

БИБЛИОГРАФСКИ единици на кирилица

ЗДРАВЕСКА, Драгица (2013) *Улогата на меѓујазичното влијание во усвојувањето на англиските сегашни времиња (present simple и present continuous) од македонските говорители*, Магистерски труд, Скопје: УКиМ, Филолошки факултет „Блаже Конески“.

ПРИЛОГ 1

Пример од генериран текст

Возраст: 16-60

Ниво: A2

Мајчин јазик: македонски

Задача: 1, 2 и 3

#ID: 401# (преглед на профил: 19 год., машки пол, почнал да учи англиски на 8 год., поени од тестот 16)

Задача 1

Hello Kristian. I wrote to you because I must told you that I most go to Macedonia to visit my family, so you can't come here that time. I'm so sorry. Please forgive me. I most do it that because I didn't go my family in Macedonia so long time. But you can come here in London next month. I'm free all time. I don't go to school. It will be great to see you and spend some time with you. I'm sorry again. Write me and told me your plan. With love.

Задача 2

Hello my dear Maya. I most write you to tell you wath was heppend on my holiday. First at all I was on Spain. It was great. Spain is the most beautiful country in the world. My opinion :) I was with my friends. You miss me a lot. We voleyball, we swim, have fun. A lot of fun. I most tell you that I meet one boy. Beautyfull boy. He was from Chicago. He was black hear and black eye. I foll in love. His name was Jon. We spend all night on beach. I have so much to tell you. But now I most go. Mu mom call me, I hope so that you will came here nad told you everything. Love you.

Задача 3

You: Daniel, did you go on the match next week?

Daniel: Yes

You: Would you like to take me with you. I don't have ride.

Daniel: Oh yes, of course.

You: Thank's

June: Where are you. I wait for you 40 minutes.

You: Sory but I come now.

June: Oh, Ok. If you dont came for 5 minutes I go.

You: No, no. Wait for me. I coming

You: Without you, I will never learn English. Thanks for that

Nigel: Oh please. If isn't you wish to learn.

You: Yes, but with good teacher everything is

Nigel: Oh, thank's you. It was great to work with you.

Your friend: I come in your town. Woud you come with me show me which places to visit.

You: Yes. This town had a lot of historical places, so you most come earlyes.

Your friend: With pleasure. Wait for me.

You: Ok

АНА ЛАЗАРОВА-НИКОВСКА

ФОН Универзитет, Скопје

УЛОГАТА НА ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ НА УНИВЕРЗИТЕТСКО НИВО

АПСТРАКТ: Денешните студенти се популација која расте во времето на голем подем на информатичко-комуникациските технологии. Ваквиот глобален тренд се отсликува и во сферата на изучување на странски јазици, преку појава на интернет портали за размена на искуства меѓу наставниот кадар, електронски програми за самостојно изучување на странски јазици и слично. Но, популарноста и потребата од употреба на ИКТ се препознава и во дидактиката на изучување на странски јазици, каде се охрабрува т.н. „комбинирано учење“. Целта на овој труд е да го истражи степенот и видот на присутност на електронските ресурси во наставата по странски јазици на универзитетот ФОН во Република Македонија. Резултатите се добиени од анкета спроведена меѓу лекторите по странски јазици на истоимениот универзитет. Одговорите се анализирани од аспект на наставник, и тоа во две пошироки категории: а) употреба на електронските ресурси како интегрален дел на наставата по странски јазик и б) употреба на електронските ресурси за професионален развој на наставникот.

Клучни зборови: електронските ресурси, високо образование, лекторски вежби, комбинирано учење, учење и подучување

“Првиот показател дека технологијата е веќе длабоко навлезена во една образовна средина е кога ќе го снима ‚е‘ од терминот ‚е-учење‘”.

Lynch et al. 2007

1. Вовед

Напредокот во информатичко-комуникациските технологии (ИКТ) секојдневно го менува начинот на кој комуницираме. Промените се неминовни и во образовниот процес, како една од главните сфери на размена на информации и пренесување на знаење. Трудот се осврнува на употребата на електронските ресурси на универзитетско ниво на образование, и поконкретно на степенот и видот на употреба на ИКТ во наставата по странски јазици на универзитетот ФОН во Р. Македонија. Во второто поглавје на трудот се анализира начинот на кој е воопшто организирано учењето на универзитетско ниво и тенденциите во образовниот процес во 21-от век, од аспект на употреба на ИКТ. Во третиот дел се фокусираме на употребата на електронските ресурси токму во изучувањето на странски јазици, додека во четвртиот дел даваме преглед на начинот на кој е организирана наставата по странски јазици на ФОН универзитет, како и т.н.

дигитален концепт кој се применува на овој универзитет во рамките на сите негови факултети, вклучувајќи го и Факултетот за странски јазици (ФСЈ). Останатите поглавја (пет и шест) се однесуваат на практичниот дел од истражувањето, поточно, на спроведената анкета меѓу лекторките по странски јазици на ФОН универзитет во однос на употребата на ИКТ во нивниот професионален ангажман, како и на резултатите од таа анкета. Во заклучокот на трудот нудиме и насоки за понатамошни истражувања и анализи, чии резултати би помогнале за поуспешно интегрирање на ИКТ во образовниот процес на универзитетско ниво во Р. Македонија.

Би сакале да напоменеме на самиот почеток дека низ трудот термините *електронски ресурси*, *информатичко-комуникациските технологии* и *интернет* (т.е. содржини за интернет) ќе се користат синонимно, освен ако не е наведено поинаку, иако сме свесни дека поимите не се идентични, но разликата која постои меѓу нив најчесто не е од значење за конкретната анализа.

2. Наставниот процес на универзитетите во 21-от век

Современите студенти (т.н. *digital natives*) се индивидуи кај кои ИКТ е составен дел од сите аспекти на нивното секојдневие, па оттука сосема е разбирливо да очекуваме електронските ресурси да ги користат и во текот на студирањето (GIBBONS, 2007). Заради постојаната изложеност на дигиталните технологии, се претпоставува дека студентот во денешно време е поинаков восприимач на знаење од оној во минатото, бидејќи младите луѓе размислуваат и ги обработуваат информациите на суштински поразличен начин од оној на претходните генерации (PRENSKY, 2001a; PRENSKY 2001b). Студентите од Гугл генерацијата, како што објаснува Пренски (2001a:1): „навикнати се брзо да ја добиваат информацијата која им е потребна, паралелно да прават и процесираат повеќе работи, сакаат визуелниот приказ или графикон да му претходи на текстот, функционираат најдобро кога се поврзани на социјалните мрежи, претпочитаат игри пред ‚сериозна‘ работа, имаат потреба од чести пофалби и награди“. Се очекува и системски организираниот образовен процес да се прилагоди на когнитивните промени на ниво на индивидуата.

Наставата која може да се практикува во високото образование воглавно се дели на три вида (DZIUBAN et al., 2004):

а) *традиционална* - настава со лице в лице контакт помеѓу професор и студент, професорот им предава на студентите во предавална. Дури и кога се користат интерактивни методи, овој тип настава се смета за традиционален.

б) *на далечина* - настава без лице в лице контакт меѓу професор и студент, предавањата, учењето и оценувањето се одвиваат исклучиво по електронски пат.

в) *комбинирана настава* – дел од наставата од одреден предмет се одвива традиционално, а дел на далечина.

Подолу се задржуваме повеќе на комбинираното учење (*blended learning*) за кое се смета дека е најдобар модел на подучување и организација на наставниот процес и стратешка цел за универзитетите на глобално ниво (DZIUBAN et al., 2004). Постојат воглавно две толкувања на поимот *комбинирано учење*:

1. Едната дефиниција е потесна и подразбира настава, поточно учење, кое се состои од комбинација на традиционално учење (во училиница) и учење на далечина (електронско учење) (BONK AND GRANAM, 2006).

2. Втората дефиниција е поширока и подразбира комбинација на различни методи и медиуми, вклучувајќи на пример и менторска настава, покрај традиционална и онаа на далечина (McSPORRAN AND KING, 2005).

Би требало да се напомене дека дигиталната компонента на комбинираното учење не подразбира повремено проектирање на некое културлошко видео или играње јазични игри (во случај на курсеви за странски јазици, на пример) кои понекогаш се користат како дополнувања и збогатување на наставата или како *ad hoc* решенија за некои празнини во наставата или учебникот. Напротив, со комбинираното учење се подразбира таа дигиталната компонента да биде интегрирана во наставата, поточно, да *заменува* дел од лице в лице контактот, и со тоа да биде рамноправно прифатена како и традиционалната компонента.

Без разлика на видот на комбинирано учење, истражувањата покажуваат дека тоа е многу ефикасен пристап на настава со кој студентите покажале за 11% поголеми резултати во нивното декларативно и процедурално знаење (SITZMANN AND ELY, 2009), а придонесува и за намалување на бројот на студенти кои го напуштаат студирањето (DZIUBAN et al. 2004). Воспоставувањето на систем на комбинирано учење на еден универзитет е макотрпна и долготрајна стратегија, за чија успешна реализација е потребна целосна институционална посветеност, поточно, техничка и административна поддршка, како и континуирана обука и усогласеност на наставниот кадар и на студентите.

Електронските ресурси, било во рамки на комбинирано учење или на друг начин одиграа активна улога и во наставата по странски јазици, како во рамките на јазичните факултети, така и воопшто кај курсевите по странски јазици кои се нудат на разни нивоа. Во следното кратко поглавје, ќе посочиме некои од повпечатливите начини на употреба на електронските ресурси во наставата по странски јазик.

3. Електронските ресурси во наставата во јазици

Во последната декада се појавија повеќе различни софтверски и хардверски алатки чија цел е поуспешно, позабавно или побрзо изучување

на странските јазици. Употребата на ИКТ во наставата по јазик придонесува истата да биде активна, автентична и кооперативна и користа од редовна примена на истата е повеќекратна.

На пример, интернетот нуди содржини со кои јазикот може да се анализира во автентичен контекст (на пр. преку електронски весници и списанија, видео исечоци од вести, мапи, возни распореди, *podcasts*, *webcasts* и слично). Сето тоа дополнително ги мотивира изучувачите и додава смисла на учењето на странскиот јазик. Друга придобивка од електронските ресурси во наставата за странски јазици се *виртуелните заедници (chat rooms)* преку кои се вежбаат изговорот и пишувањето без страв од правење грешки. Повторно од интерактивен аспект, сè попопуларни се и *Skype* контактите со врстници од други земји, како и пишување *wikis*, два вида на развивање меѓународна комуникација и соработка. ИКТ алатките во наставата по странски јазик се од директна полза и за наставникот бидејќи тој може да понуди менторски систем на пратење на изучувачот, полесно да ја прилагоди наставата на индивидуални стилови на учење и на различното темпо во напредување на секој изучувач (JONASSEN et al., 1999; KUMAR and TAMMELIN, 2008). Во понатамошниот дел од текстот ќе дадеме преглед на употребата на ИКТ на една високообразовна институција во Р. Македонија, поточно на ФОН универзитет и на Факултетот за странски јазици (ФСЈ) во негов состав.

4. Електронските ресурси на ФОН универзитет

На Факултетот за странски јазици при ФОН универзитет се изучуваат шест странски јазици (англиски, германски, руски, италијански, француски и шпански) на различно ниво (А, Б или Ц). Поголем број од овие јазици се составен дел и од студиската програма на другите факултети при ФОН универзитет. Иако на универзитетот ФОН нема јазична компјутерска лабораторија, на ниво на универзитет постои т.е. дигитален концепт кој е на располагање и на наставниот кадар и студентите од ФСЈ. Подолу даваме краток опис на дигиталниот концепт, за кој беа поставени прашања и во истражувачкиот дел од трудот претставен понатаму во трудот.

Во 2008 година ФОН беше еден од првите универзитети во Македонија кој имаше поставено систем за електронско учење. Овој систем овозможи креирање на електронски курсеви како дополнување на стандардните часови со електронски книги од наши автори, презентации кои се следени на часовите, мултимедијални и видео лекции, линкови кон дополнителна литература, вежби и тестови, а студентите тука можеа да ги следат и резултатите од колоквиумите и испитите. Системот за е-учење на ФОН освен што придонесе за збогатување на знаењето на студентите, направи многу работи да се извршуваат поедноставно (на пример, размена

на материјали меѓу студентите). Кон ова следеше креирање на функционална веб страна и голем број на други е-сервиси кои на студентите и професорите им нудат корисни услуги кон образовниот процес. ФОН универзитет стана дел од Live@Edu програмата на Microsoft, со што секој студент доби свој е-маил, простор во облакот за складирање на материјали и бесплатен софтвер од Microsoft. Беа креирани сервиси за Соопштенија, Новости и Распореди за настава и испити – функционалности кои овозможуваат он-лајн следење наместо проверување на физичката огласна табла. Студентскиот и професорскиот портал овозможија електронска евиденција на оценките и другите информации. Во рамките на мобилната технологија, изготвена е *Android* апликација која сите споменати сервиси заедно со Системот за е-учење ги прави достапни од мобилни телефони и таблет компјутери. Студентите може да ги следат новостите и најважните информации поврзани со ФОН и преку социјалните медиуми (Facebook, Twitter). Следен елемент од кој многу се очекува е развој на сопствена социјална мрежа како опција за колаборативно учење. Таквата платформа налик на Facebook ќе биде поврзана и со Facebook и ќе овозможи поширока соработка меѓу наставниците и студентите, како и меѓу самите студенти.

5. Анкета на Факултетот за странски јазици

Со цел да се направи првичен преглед на состојбата со употреба на ИКТ на ФСЈ, поточно меѓу лекторите по странски јазици, составивме и спроведовме куса анкета што ја проследивме до лекторките по електронски пат (приложена на крајот од трудот, Appendix). Десет од лекторките (осум по англиски јазик, една по италијански јазик, една по руски јазик) одговорија на анкетата. Осум од нив се редовно вработени на ФОН универзитет, а две се во функција на визитинг кадар на факултетот. Анкетата содржеше 22 прашања, поделени во три целини:

- а) Употреба на ИКТ во наставата по странски јазици,
- б) Употреба на дигиталниот систем на ФОН,
- в) Употреба на ИКТ за професионален развој.

Преку анализата на резултатите од анкетата, претставени во следното поглавје, се надеваме дека ќе дадеме увид во степенот и начинот на употреба на електронските ресурси меѓу лекторките по странски јазици. Би сакале да напоменеме дека претставената анкета само делумно ја отсликува состојбата со употреба на ИКТ на ФСЈ бидејќи шест од лекторките не земаа учество во истата.

6. Резултати од спроведената анкета

6.1 Употреба на ИКТ во наставата по странски јазици

Почетните прашања се однесуваа воопшто на степенот и начинот на користење на ИКТ во наставата по странскиот јазик што лекторките го предаваат. На тоа, 100% од анкетираниите изјавија дека *самоиницијативно*

користат интернет во наставата и немаат никакви технички проблеми при тоа. Поголем дел од нив (60%) го користат интернетот постојано (речиси секој час), а останатите (40%), еднаш до два пати пати во месецот. 80% од анкетираниите ги користат дигиталните содржини како *дополнителни* средства за збогатување на наставата, најчесто обработувани традиционално, со печатење на материјалот за работа на час, додека пак само 10% ги користат како *интегрален* дел на наставата, и само 10% изјави дека ги користи и на двата начина.

Што се однесува до видот на интернет содржини кои ги користат во наставата, процентуалната распределба е следнава:

- електронски автентични текстови (100% од анкетираниите)
- видео материјали (60%)
- електронски граматички вежби (60%)
- електронски речници (50%)
- електронски јазични тестови (20%)
- електронски програми за учење на јазик (10%)

Според појаснувањата на лекторите, користените материјали се најчесто автентични текстови - неадаптирани за дидактички цели, новински написи или пак експертски осврти од стручна периодика поврзани со темата. Тие најчесто служат како дополнителен материјал со кој се збогатува темата од учебникот, но со нив се додава нов квалитет, односно кај студентите се буди свесноста за релевантноста и за употребната вредност на конкретната, навидум неинтересна тема од учебникот. Понатаму, автентични текстови често се користат и како модели и поттик-теми за вежбање на јазичните вештини „зборување” и „пишување”, посебно во ситуации кога лекторот заклучил дека зададениот учебник не ги обработува доволно или соодветно истите.

Постои голема разноликост во однос на начинот на кој анкетираниите лекторки го обработуваат електронскиот материјал: најголем дел од нив (40%) ја разработуваат темата од одбраниот електронски материјал *пред* часот во кој ја користат електронската содржина, 20% го прават тоа *пред* и *за време* на часот, додека по 10% од анкетираниите спаѓаат во други начини на обработка на материјалот, на пример и *пред* и *после* часот, додека за време на часот само се презентира електронскиот материјал. Содржините од интернет најчесто се печатат и дистрибуираат до студентите. Во зависност од степенот на сложеност на текстот, тој може да се даде претходно да се исчита дома или во други случаи се работи директно на часот. Овие текстови изобилуваат со стручна терминологија или фразеологија од повисоко јазично ниво, со која студентите се обезбедуваат во писмена форма. Исто така, многу често, на лекторските часови за истата тема покрај печатениот материјал се проектира и краток видео запис по што се развива и дискусија. Доколку станува збор за документарен филм кој трае подолго од 20 минути истиот им се дава како домашна задача (со

посочување на линкот) а претходно се изготвува список со прашања на кои треба да одговорат. За темите од филмот за кои е потребно предзнаење или дополнителна информација, истите се обезбедуваат пред да им се зададе филмот.

Иако анкетата се однесуваше пред сè на мислењата на лекторките за нивниот однос кон ИКТ во наставниот процес, истите беа прашани и за нивното мислење за реакцијата на студентите во однос на употребата на интернетот на часовите. Според лекторките, кај 60% од студентите употребата на ИКТ е примена позитивно, со зголемена мотивација за час, зголемена присутност на часовите и сличен процент од лекторките потврдуваат дека самите студенти бараат да се користи ИКТ во наставата.

6.2 Употреба на дигиталниот систем на ФОН универзитет

Поголем број од анкетираниите лекторки (60%) го користат дигиталниот систем на ФОН во наставата, додека останатите 40% не го користат. Би требало да се појасни дека од тие 40% половина се визитинг кадар и во суштина немаат пристап до горенаведениот систем. Половина од лекторките во целост разбираат како функционира системот и сличен процент од нив (60%) целосно ја разбираат и целта на системот, додека останатата половина делумно разбира како функционира и делумно ја разбира причината и целта на воспоставување на дигиталниот концепт на ФОН универзитет. Посебно беше истакната важноста од постоење на системот за вонредните и другите помалку редовни студенти. Без разлика во која група спаѓаат, лекторките системот на ФОН најчесто го користат за поставување *дополнителни* материјали и линкови, како и за внесување *оценки* од испити, а не како интегрален дел на наставата, по примерот на комбинираното учење. Според мислењето на анкетираниите лекторки, ниту студентите немаат многу мотивација да го користат системот во поголема мера, зашто 60% од студентите не бараат да се користи дигиталниот концепт за друго освен за внесување оценки. Можеби една од причините за недоволната иницијатива за користење на системот е и фактот што студентите речиси сите материјали кои им се потребни ги добиваат и преку е-маил, доколку го побараат тоа од професорот.

6.3 Употреба на ИКТ за професионален развој

Сите анкетирани лекторки го користат интернетот за својот професионален развој и за подготовка за часовите. 80% од анкетираниите го користат постојано (речиси за секој час), а 20% често (поточно, 1-2 пати месечно). Покрај порталите на дневните весници *New York Times*, *Washington Post*, *Financial Times*, и слично, лекторките по англиски јазик ги наведоа следниве интернет страници за оваа цел:

<http://www.onestopenglish.com>

<http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish>

<http://learning.blogs.nytimes.com/category/lesson-plans/language-arts/english-language-learning>
<http://1brainsandwich.blogspot.com>
<http://www.usingenglish.com/teachers>
<http://www.multilingualmatters.com>
<http://www.macmillanenglish.com>
<http://www.britishcouncil.mk/en>
<http://www.cambridgeenglish.org/exams-and-qualifications/proficiency>
www.englishclub.com
www.teachingenglish.org.uk
www.learnoutloud.com
www.audio-lingua.eu
www.esl-library.com
www.English4IT.com
пребарувачот scholar.google.com

Меѓу нив, најчесто цитирани беа:

<http://www.onestopenglish.com>
<http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish>
<http://www.britishcouncil.mk/en>.

Лекторката по руски јазик ги користи следниве интернет страници за професионален развој:

<http://masterrussian.com>
<http://www.russianlessons.net>
www.mail.ru,

додека лекторката за италијански јазик следниве:

www.parliamoitaiiano.com
www.oneworlditaliano.com
www.dianneti.com.

7. Заклучок

Од спроведената анкета заклучуваме дека лекторките редовно го употребуваат интернетот, и воопшто ИКТ, како во текот на наставата, така и за подготовка за настава. Тие користат различни видови електронски содржини, обработувани по различни методологии, поточно пристапи на работа со електронскиот материјал. Но, комбинираното учење кое беше појаснето на почетокот на трудот се применува кај мал процент од лекторките и ИКТ претежно се користи како дополнување на материјалот предвиден според силабусот. Студентите воглавно позитивно реагираат на употребата на ИКТ во наставниот процес. Кај двете групи учесници во наставата (лектори и студенти), помал е ентузијазмот за користење на дигиталниот систем на универзитетот ФОН, но најмногу затоа што им е

потребна дополнителна обука и координација за редовна искористеност на истиот.

Некои понатамошни истражувања кои би можеле да ги надополнат резултатите од претставената анкета и кои директно произлегуваат од истата би можеле да понудат преглед на употребата на ИКТ од аспект на студент, како и анализа на ефикасноста од видот на електронска содржина и начинот на нејзина обработка.

БИБЛИОГРАФИЈА

- BONK, Curtis. J. and Charles. R. GRAHAM. 2006. *The Handbook of Blended Learning*. San Francisco: Pfeiffer.
- DZIUBAN, Charles, D., HARTMAN, Joel, L. and Patsy, D. MOSKAL. 2004. Blended Learning. *EDUCAUSE Centre for Applied Research Volume 7*. USA.
- GIBBONS, S. 2007. Redefining the roles of Information professionals in Higher education to engage the net generation. Paper presented at EDUCAUSE, Australasia.
- JONASSEN, David. H, PECK, Kyle. L. and Brent G. WILSON 1999. *Learning with Technology*. Upper Saddle River, NJ: Merrill Publishing.
- KUMAR, Swapna and Maija TAMMELIN. 2008. *Integrating ICT into Language Learning and Teaching: A Guide for Institutions*. ODLAC.
- LYNCH, MACWAY, Maggie and John, ROECKER. 2007. *Project Managing E-Learning. A Handbook for successful design, delivery and management*. London: Routledge.
- McSPORRAN, Mae and Caroline, KING. 2005. Blended Is Better: Choosing Educational Delivery Methods. In Kommers, P. and G. Richards (Eds.), *Proceedings of World Conference on Educational Multimedia, Hypermedia and Telecommunications 2005* (pp. 4932-4939). Chesapeake, VA: AACE.
- PRENSKY, Mark. 2001a. Digital Natives, Digital Immigrants : Part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1 - 6.
- PRENSKY, Mark. 2001b. Digital natives, digital immigrants, part 2: Do they really think differently? **On the Horizon** 9 (6): 1-6.
- SITZMANN, Traci and Katherine, ELY. 2009. Web-Based Instruction: Design and Technical Issues which Influence Training Effectiveness. Retrieved Nov, 2, 2009: <http://webboard.adlnet.org/Technologies/Evaluation/Library/Additional%20Resources/Presentations/ASTD%202009%20Presentation%20Slides.pdf>

Appendix:

Употребата на електронските ресурси во наставата по странски јазици – ФОН Универзитет, Факултет за странски јазици, 2013

Ве молам одговорете на следниве прашања, а таму каде прашањето бара описен одговор, Ве молам одговорете што подетално. Избраниот одговор може да го обележите со затемнување на одговорот (**bold**), со пишување на изборот веднаш до прашањето (на пр. **a**) или на било кој друг разбирлив начин. Најважно е одговорите да се искрени. Онаму каде е употребен само терминот „интернет“ во прашањата, истиот е сфатен во неговото најшироко сфаќање, синонимно со „електронски ресурси“ (на пр. линкови, видеа, блогови, podcast, социјални медиуми и слично).

ВОВЕД:

1. Јазик што го предавате на ФОН Универзитет:
2. Наставно звање кое го имате на ФОН Универзитет:

ПРВ ДЕЛ: Употребата на електронските ресурси во наставата:

3. Дали *самоиницијативно* користите интернет во наставата по јазикот што го предавате (лекторски вежби)?
 - а) да (сеедно дали често или ретко) (одете на прашања бр. 4-12 и продолжете понатаму со вториот дел од анкетата)
 - б) не (никогаш досега не сум употребувала) (одете на прашања бр. 11, 12, 13 и продолжете понатаму со вториот дел од анкетата)
4. Колку често користите интернет во наставата по јазикот што го предавате?
 - а) постојано (речиси на секој час)
 - б) често (1-2 пати месечно)
 - в) ретко (1-2 пати во семестар)
 - в) никогаш
 - г) друго (на пр. само еднаш досега итн.)
5. Дали имате технички потешкотии при употреба на интернетот во наставата по странски јазик?
 - а) да (објаснете какви)
 - б) не
6. Како го користите интернетот во наставата по јазикот што го предавате? Може да изберете повеќе од понудените ситуации, зависно од Вашиот случај.
 - а) преку користење на електронски автентични текстови (на пр. од весници)

- б) преку користење на електронски видеа со културолошка или друга содржина
 - в) преку користење на електронски граматички вежби
 - г) преку користење на електронски јазични тестови
 - д) преку електронски програми за учење на јазик
 - ѓ) преку користење на електронски речници
 - е) друго (наведете што/како)
7. Дали електронските ресурси ги користите како *дополнителни* средства за збогатување на наставата (сеедно дали често или ретко) ИЛИ се *интегрален* дел од наставата, поточно во вториот случај употребата на електронските ресурси е дел од предвидениот материјал по предметот: НАМЕСТО традиционално од книга, предвидениот наставен материјал го обработувате преку употреба на електронски ресурси (сеедно дали често или ретко) ?
- а) како дополнителни средства за збогатување на наставата
 - б) како интегрален/основен дел од наставата
8. Дали го обработувате електронскиот материјал што го презентирате на студентите? Може да изберете повеќе од понудените ситуации, зависно од Вашиот случај.
- а) Да, ПРЕД часот
 - б) Да, ПО часот
 - в) Да, ПРЕД, ПО часот
 - г) Да, ЗА ВРЕМЕ на часот
 - д) Не, само го гледаме материјалот (на пр. видео) и/или го читаме текстот (на пр. статија) без дополнителна обработка на иститот
 - ѓ) Друго
9. Откако го користите интернетот во наставата забележувате дури и:
- а) зголемена присутност на часовите
 - б) зголемена мотивација/интерес за часовите
 - в) подобар успех на колоквиуми/испити од предметот
 - г) не знам, не сум забележала некоја посебна промена/разлика
10. Како реагираат студентите на употребата на интернет во наставата ? Може да заокружите повеќе ситуации, зависно од Вашиот случај.
- а) позитивно

- б) равнодушно (не реагираат, како да им е сеедно дали се користи)
 - в) негативно (од разни причини, на пр. го сметаат за неефикасно поминато време, или не ги извршуваат зададените задачи во врска со дигиталната содржина и слично)
 - г) инсистираат што почесто да се користат електронски ресурси
 - д) не знам
11. Дали студентите бараат да се користат електронски ресурси за време на наставата по странски јазик?
- а) да
 - б) не
 - в) не знам
12. Дали симнувате и копирате материјали од интернет, па ги работите *традиционално* на час (т.е. со хартија и пенкало)? Ве молам одговорете на ова прашање, без разлика дали никогаш не користите интернет директно во наставата или користите повремено и заокружете ги сите опции кои одговараат на Вашиот случај.
- а) Да, често (колку често и Ве молам дадете повеќе информации за тоа какви материјали најчесто користите, како ги користите на час, дали служат како дополнителни материјали ИЛИ со нив заменуваат дел од предвидениот материјал според учебникот)
 - б) Да, ретко (колку ретко и Ве молам дадете повеќе информации за тоа какви материјали најчесто користите, како ги користите на час, дали служат како дополнителни материјали ИЛИ со нив заменуваат дел од предвидениот материјал според учебникот)
 - в) Не, никогаш
13. Зошто не користите интернет во наставата (ова се однесува на оние кои не користат интернет *било* директно на час, *или* индиректно преку симнување материјали од интернет и нивно копирање за работа на час? Ве молам наведете што повеќе причини.

ВТОР ДЕЛ: Употребата на дигиталниот систем на ФОН универзитет:

14. Дали го користите т.н дигитален систем на ФОН за потребите на наставата?
- а) да (одеце на прашање бр. 15, 16, 17 и 18 продолжете со третиот дел на анкетата)
 - б) не (одеце на прашања бр. 15, 16, 17, 19 и 20 и продолжете со третиот дел на анкетата)

15. Дали разбирате како функционира системот?
а) Да б) не в) делумно
16. Дали ја разбирате целта на системот?
а) Да б) не в) делумно
17. Дали студентите бараат од Вас да го користите дигиталниот систем за нешто друго ОСВЕН за внесување на оценките од испити?
а) да б) не в) не знам
18. Ако го користите Ве молам објаснете каква содржина најчесто прикачувате:
а) материјали (текстови, вежби, линкови) за кои се очекува студентите да ги прочитаат во свое време, доколку се заинтересирани
б) материјали за кои се очекува студентите **задолжително** да ги прочитаат/решат зашто активното учество на порталот на предметот го сметате за замена за дел од традиционалната лице-в лице настава од тој предмет
в) само за внесување оценки од испити
г) друго (Ве молам објаснете како)
19. Ако не го користите, Ве молам објаснете зошто:
а) потребна Ви е дополнителна обука за користење на системот
б) сте го користеле, но студентите не го користат, па сте изгубиле мотивација
в) друго (Ве молам објаснете зошто)
20. Дали сакате да го користите дигиталниот систем на ФОН/дали имате потреба од него?
а) да б) не в) не знам, не сум размислувала

ТРЕТ ДЕЛ: Употребата на електронските ресурси за професионален развој:

21. Дали користите интернет при *подготовка* на материјалот за часовите по јазикот што го предавате?
а) да б) не
22. Колку често користите интернет при подготовка на материјалот за часовите по јазикот што го предавате?
а) постојано (речиси за секој час)
б) често (1-2 пати месечно)

в) ретко (1-2 пати во семестар)

в) никогаш

23. Кои интернет страници најчесто ги посетувате/користите за размена на професионални искуства и/или за подготовка за часовите (Ве молам неведете три страници):

а)

б)

в)

24. Забелешка: Ве молам тука напишете нешто што би сакале да додадете на темата на анкетата, а не сте имале можност зошто не било поставено такво прашање....

VIKTORIJA PETKOVSKA

St Kliment Ohridski University, Bitola

THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN TEACHING ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES

ABSTRACT: Information technology made us beneficiaries of an important invention which not only influences our lives, but also promises to facilitate them in a most desirable way.

It has rapidly become an indispensable part both in scientific research and professional development, and has had an unthinkable impact upon everyday life.

This great and resourceful human invention has readily put at our disposal numerous sources of information.

In spite of the relatively short lifetime of the use of information technology in education, its full potential is, obviously yet to be reached. Education practitioners turn to Computer Assisted language learning (CALL) to look for solutions for many of their permanent and most pressing problems.

This paper deals with the prospects of using CALL in teaching ESP at the Faculty of Technical Sciences in Bitola with groups of students majoring in engineering.

Key words: CALL,ESP

1. CAN CALL ENTIRELY SUBSTITUTE ESP TEXTBOOK?

English for specific purposes is a unique branch of English language teaching because it exhibits some features which are not common for other ELT branches. Its most striking feature undoubtedly is the fact that teachers are expected to have certain knowledge in the subject of students' professional choice which will enable them to successfully tackle the complex language teaching tasks. But of course, we here speak of only restricted technical knowledge. It goes without saying, that ESP teachers are not expected to have such knowledge in all and any field.

Although this may sometimes be considered as one of the disadvantages of ESP, it definitely contributes towards the establishing of the special and unique interaction student-teacher which makes ESP so distinct from all other ELT branches. It is exactly the way in which the two parties involved in ESP complement each other thus compensating for the lack of knowledge on each side that makes ESP so very challenging.

Language teachers are perfectly aware of the necessity to provide materials and resources that genuinely and completely reflect the development of the specific field in which the students are interested. This is hardly ever an easy task. The content of ESP textbooks is rapidly outgrown and becomes out of date because of the technological development which can't always be easily reflected in them. On the other hand, there is no financial justification to publish new textbooks too often; and even if it were, it would be hard to keep up the pace

with the technological development going on in the world today. Large publishing houses may not even be very much affected by this, but it definitely affects the university budget when it comes to publishing textbooks for the needs of university students. Being unable to keep up the pace with the rapid technological development made university teachers aware of the need to turn to other teaching resources and design their own ESP teaching materials. Slowly but surely, the significance of the traditional ESP textbook began to decrease which opened up numerous possibilities for letting creativity and inventiveness become the main guideline of ESP material design. Needless to say, the introduction of CALL in ESP classrooms was the ultimate boost to this newly-discovered experimental freedom in the ESP classroom. Of course, there had to pass some time before the necessary information technology equipment became widely available. But CALL definitely has so far proved very rewarding and there are serious prospects that it will not soon prove its limitations.

1.1. Teachers' barriers to using CALL

The use of CALL is somewhat restricted by barriers such as:

- the cost of hardware, software, equipment maintenance and staff development. But, with the prices of equipment becoming lower, the financial barrier decreases. On the other hand, the cost barrier may be surmounted by substantially increasing the time learners apply the technology because it is the low usage that in fact creates the cost barrier in the first place.

- the lack of knowledge on the part of language educators concerning software development;

- there are still only few skilled educators who can engage successfully in the costly and time-consuming activity of designing the appropriate language teaching software ;

- insufficient hardware at student's disposal;

- the appropriate choice of compatible hardware and software ;

- many instructors do not still fully understand how to use the new technologies.

The rapid changes of our times challenge the natural tendency of many concerned to resist change and try to hold on to past norms and traditions. Many instructors fear the change and the need for increasing preparation time required to conduct CALL classes efficiently. CALL classes are a challenge that requires time and commitment. Technology, on the other hand, should not be expected to solve all the existing educational problems. We must be aware that the real difference is made only by HOW technology is used. Although technology can make learning significantly richer and contribute towards achieving better results, it can't completely and definitely substitute neither teachers nor textbooks.

2. WHY, WHEN AND HOW CAN ESP TEXTBOOKS BE SUPPLEMENTED BY THE USE OF CALL

The major reason for supplementing ready-made textbooks by tailor-made teaching materials is observed in the necessity for using up-to-date teaching materials that precisely reflect the recent professional accomplishments in a particular field, particularly technological progress and advancement.

This does not refer only to purely scientific facts, but also to their reflection on linguistic level. Most of the time, scientific advancement is reflected both on lexical and grammatical level. Let us here just think of the language being used today when communicating on the social nets, or many newly derived le-xemes associated with information technology.

The central question here is: when can traditional textbooks be supplemented by other teaching materials? There are some pre-conditions that need to be taken into consideration. First of all, the use of information technology for the purposes of ESP would require a certain level of English language proficiency so that the students are able to understand and respond to the material in question. This does not present a problem, because most of the university students have already obtained the required language proficiency by taking some English courses prior to enrolling at a university. Yet, certain basic knowledge of ESP would be a required asset in coping with classroom activities.

The application of computer assisted classroom activities depends on several factors such as:

- the course goals
- the group structure
- curricula requirements
- availability of IT equipment
- students professional field etc.

3. THE LANGUAGE LABORATORY IN ESP

As has already been mentioned above, availability of IT equipment is one of the major problems teachers faced some time ago. Although computer equipment kept coming into our universities, it was not always at ESP teachers' disposal, particularly because of the large number of students and the number of subjects that had to be taught in computer centers. So, it was often a question of both time and equipment shortage that placed language teachers in subordinate position regarding their colleagues (particularly at technical faculties.)

At my faculty the language laboratory comprises thirty computers, an interactive board, a large LCD TV set, three lap tops and a printer. All computers are connected to the Internet and the university LAN.

The number of computers determines the number of students attending a class. Whereas in the traditional classroom the common practice was to have the entire group (regardless of the number) attend the classes together, in the language lab the number of students is restricted to thirty which is much better.

Students are seated in a circle, so that they communicate easily. Besides, they can communicate through their computers. They are, of course, frequently being encouraged to do so.

What opportunities does the language lab offer the ESP classes? It is a chance:

-to increase students' motivation. Computers are popular among students and they prefer using a computer to a textbook. They feel more independent and enjoy doing varied activities.

-to learn in an experiential way as they deal with a large amount of human experience through the World Wide Web and learn by actually doing things. Since the information displayed is not linear, they can develop thinking skills and decide what they want to explore.

-to enhance students' achievement through network-based instruction which strengthens their linguistic skills and positively affects their learning attitude and helps them in building self-instruction strategies and promotion of their self-confidence.

-to use authentic study materials available on the web, interact by using e-mail, join newsgroups and thus communicate with people all over the world as well as with their classmates.

-to learn individually, which is equally suitable both for shy or inhibited students and those who are more confident. The latter can work to their full potential without preventing the others from working at their pace.

-to supplement the textbook and discover indefinite number of other sources of information

-to broaden their cultural understanding since language learning is always placed in a cultural context.

4. THE PROSPECTS OF CALL IN FACILITATING THE ESP TEACHING AND LEARNING PROCESSES

What prospects does CALL have in facilitating the ESP teaching and learning processes?

Considering students' willingness to use IT in almost any task, it can be pointed out with no exaggeration that they seem to be eager to use it in their language courses as well. Engineering students with whom I work most of the time, perform most of their tasks making good use of IT: they search the web, use e-books, use CAD to make the required programs, etc. But, when it comes to languages, they often feel frustrated if classes seem to rely solely upon textbooks. They seem ready to welcome new ways of learning a language, particularly the language that should serve as an instrument in their future professional engagement. They are aware of the instrumental role of ESP and want to experience the practical use of it during their studies. Not too long ago, students would be content when only learning new vocabulary. Today, however, they look for possibilities to use the language in real situations and thus be better

prepared for the forthcoming real experiences. This is, undoubtedly, closely connected to the recent possibilities that have opened for them: to apply for scholarships and then travel and study abroad. This is the major reason that made them appreciative of learning English for specific purposes. Most of these opportunities are opened to students who can prove to have a sound knowledge of ESP.

Learning new vocabulary is also successfully aided by computers. By using computers, students can:

- analyze and easily guess the meaning of unfamiliar words as well as observe their functions in the materials they use.

- look up the unfamiliar words in one of the on-line dictionaries.

- complete various exercises that deal with the lexical material in question.

- watch a short video that makes use of the lexical material so that they can hear the native speakers' pronunciation.

- use the same lexemes communicating with either the teacher, or their classmates.

As with the lexical material, computers can also prove very useful in learning other language aspects and acquiring other language skills.

But, what is even more important, students get a chance to get acquainted with authentic English language for specific purposes and get an insight into its use in real communication. Besides the authentic language, all other aspects are also characterized by authenticity (such as images, photos, display of scientific data etc.) They can closely observe the cultural dimension and increase their cultural awareness. The authentic material found on the web helps students increase their skills for intercultural communication, understanding of multiculturalism and multiethnicism.

Needless to say, the teacher should at all times try to maintain the classroom pace and an appropriate level of motivation while trying to avoid students' possible "escapes" into any other activities once they are connected to the web.

5. HOW TO MAKE GOOD USE OF IT IN PRACTICE: EXAMPLES, SUGGESTIONS, OPINIONS

My students were often interested in applying for a job in English. Finding a suitable post is the ultimate goal of pursuing a University degree, so no wonder, most of them are eager to learn at least some of the skills required to complete this activity successfully. This was why I had included some letter writing activities in my textbooks, and prior to getting the language lab, I used to teach them how to write some of these letters for themselves. It included the following steps:

- analysis of the samples given in the textbook

- discussion of some of the rules regarding letter writing

- discussion of the letter layout

- decision on the post they would like to apply for
- discussion of the details they wanted to include in the letter
- composing the letter itself.

With the use of the language laboratory, the following sequence in teaching letter writing proved to function much better on all levels:

-students search the web to find adequate samples that best suit their needs

- students find the unfamiliar words and look them up in a dictionary
- students search the web to find some rules regarding letter writing
- students exchange the samples
- students analyze the letter layout and paragraph structure
- students then search the web to find ads for positions they are interested

in

-students discuss the requirements of the ads and compare them to the ads for similar positions in our country

-students discuss the language used in ads

-students discuss the details they would like to include in the letter and compare it to the samples

-students compose one paragraph and exchange it with classmates

-students compose the whole letter and exchange it with classmates and also “send” it to the teacher.

The most successful letter is then shared with the entire class.

The differences in the number of possibilities for this one particular activity carried out by using only a textbook and using a computer are obvious. Needless to say, students become more successful learners by having to infer most of the information by themselves. This, in turn, increases their motivation, particularly because they see themselves as active designers of their own teaching materials whilst at the same time appreciating the possibility to choose by themselves out of the wide range of available material on the net.

The role of the teacher in this case is even more complex because there is a permanent need to assist the students to make the right choices and infer the right conclusions.

CONCLUSION

The use of IT in ESP facilitates many teaching tasks while at the same time allows for both inventiveness and creativity not only on the side of the teacher, but on the side of the students as well. It provides numerous opportunities for the students to actively participate in the design of ESP teaching materials. The latter is considered an asset that increases language learning motivation to a previously unanticipated level.

BIBLIOGRAPHY

- BENSON, G. M., Jr. (1996). *Combining Computer Assisted Instruction (CAI) and a live TV teacher to extend learning opportunities into the home. A learning productivity research and developmental project of the research foundation of the State University of New York and Instructional Systems Inc.* Albany, NY: Instructional Systems Inc., State University of New York. (ERIC Doc. ED359936).
- BOSWOOD, Tim (ed.) (1997). "New Ways of Using Computers in Language Teaching", *TESOL*, 1997.
- BUSH, M. D., R.M.Terry (eds.) (1996), *Technology-Enhanced Language Learning*.
- DEAN, J. (1993). "Alternative instructional delivery system: Implications for vocational education", *The Visitor*, 4.
- KASPER, L.F. (1998). *ESL and the Internet: Content, rhetoric and research. Proceedings of Rhetoric and Technology in the New Millennium*.
- MILLER, J. V. (1997). "Questions about communications technologies for educators: An introduction." In N. M. Singer (Ed.), *Communications technologies: their effect on adult, career, and vocational education* (Information Series No. 244,1-4). Columbus, OH: The National Center for Research in Vocational Education.
- MURPHY, T. H., & Terry, R., Jr. (1998a). "Adoption of CALL technologies in education: A national delphi." *Proceedings of the Forty-Fourth Annual Southern Agricultural Education Research Meeting*.
- PURDY, L. N. (Ed.) (1996). *Reaching new students through new technologies: A Reader*. Dubuque: Kendall/Hunt Publishing Company.
- SPOTTS, T. H., & Bowman, M. A. (1995). "Faculty use of instructional technologies in higher education", *Educational Technologies*, 35 (2), 56-64.
- SPERLING, Dave (1998). "The Internet Guide for English Language Teachers", *Prentice-Hall Regents*, 1998.
- BELISLE, Ron (1996). "E-mail Activities in the ESL Writing Class", *The Internet TESL Journal*, Vol. II, No. 12, December 1996. <<http://iteslj.org/Articles/Belisle-Email.html>>
- MOR, Nili, (1995). "Computers in the ESL Classroom : The Switch from "Why" to "How" .. <<http://ietn.snunit.k12.il/nili1.htm>>
- ORTEGA, Lourdes, (1997). "Processes and outcomes in networked classroom interaction", *Language Learning & Technology*, Vol. 1, No. 1, July 1997 <<http://polyglot.cal.msu.edu/llt/vol1num1/ortega/>>
- PICKERING, John. "Teaching on the Internet is learning", *Active Learning*, <<http://www.cti.ac.uk/publ/actlea/issue2/pickering/>>
- TANGUAY, Edward. *English Teachers, Prepare Yourselves for the Digital Age*. <<http://userpage.fu-berlin.de/~tanguay/english-teachers.htm>>

ELENA ONČEVSKA AGER

Ss Cyril and Methodius University, Skopje

ONLINE DISCUSSIONS FOR ENGLISH LANGUAGE LEARNING: A CASE STUDY

ABSTRACT: In this paper, I will summarise my main learning moments from a classroom research into the quality of my undergraduate students' participation in online discussions for English language learning. The context for this research was a Google Group, set up as a non-compulsory e-component to my EFL (English as a Foreign Language) course. This platform was envisaged as a forum for my students to alternatively contribute to the course by starting discussions on topics of their interest and/ or by commenting on other participants' discussions. I will first illustrate the nature of the shared text on this virtual platform, outlining a selection of the electronic resources my students and I used in our online exchanges. I will then go on to present some of the findings from my classroom research into (1) the quality of my students' exchanges and (2) my students' perceptions of, and speculations about, their online learning experiences. This research also shed local light on such global phenomena as flaming and vicarious interaction, which I will briefly illustrate and discuss.

Key words: e-learning, flaming, vicarious interaction, student autonomy

Introduction

In this paper I will report on the experience of supplementing my Modern English course content by providing an online English language learning platform for my students in order to prompt them to continue learning outside of class, too. Once I put this project against the backdrop of the teaching context which produced it, I will discuss the range of topics and e-resources used on the platform, as well as the quality of student contributions via an analysis of samples of student writing. I will then go on to shed some light on the intricacies of taking learning outside the classroom, alerting fellow English language learning professionals about some online social phenomena such as flaming and lurking. Looking back at the project, I will comment on some of its outcomes, as perceived by myself and by my students. Finally, I will suggest implications for colleagues looking to embark on a similar professional enterprise.

Background to the project

My experience has showed that successful language learning almost inevitably entails periods of study outside of the formal teaching context. Realising that my second-year Modern English students did not receive enough meaningful exposure to the English language outside of class and seeing that class

time had limited power to activate the skills necessary for successful language acquisition, I decided to offer my students a virtual forum for their skills development. I set up the freely available Google product, Google Groups, at the start of the academic 2011-2012 and the platform ran through both the winter and the summer semester of the academic year, officially closing in mid-May 2012. Two groups of students were invited to get involved in the project on a voluntary basis and only half of them participated (actively or passively) throughout the year. The students' online course participation was to be assessed in the same way as their face-to-face class contributions. Thus, online student output was seen as complementary to face-to-face student output.

Motivation for the project

This project was envisaged to encourage the students to read more extensively outside of class, hence work more autonomously in the target language and post on the forum any interesting content they would like to share with their colleagues, whether it be related to the current course material or not. Also, I hoped that the introverted students will be more motivated to contribute to the class discussions if the medium of communication became virtual. By reading through others' posts, I expected students to have opportunities for critical reception and response to others' posted materials – a feature also feeding into self-directed, i.e. autonomous learning. Needless to say, students' online communication skills are in constant need of improvement (as everyone else's!), particularly in terms of adopting appropriate internet etiquette and developing convincing arguments.

Range of topics, e-resources and quality of student contributions

The Google Group platform opened simultaneously with the first unit covered on the course. The unit explored the topic of music and the first discussion on the platform echoed this content. I authored the first comment stream entitled *Your music recommendations*, inviting the students to post their currently favourite piece of music, but also encouraging them to start a discussion of their own. The students posted links to their favourite music videos from YouTube, elaborating on their choices and/or asking questions about their peers' posted videos. This was by far the most popular forum thread on the platform, reaching a total of 71 posts and remaining vibrant throughout the whole academic year. This thread served its main purpose of allowing the group to gel well together from the start of the course, an important process in the classroom quoted in the literature as a prerequisite for positive group dynamics in the language classroom (DÖRNYEI & MURPHEY 2003). Many other topics were discussed on the platform apart from music, ranging from art in general and current news items to social and psychological phenomena, ecology, science, etc. The texts posted were mostly in English, though some were in Macedonian. The comments on the posts, however, were exclusively in English so as to offer the

students ample meaningful exposure to the target language. Below are sample openings to discussions on some of the topics mentioned above (apologies for some inaccurate language appearing in the quotes in this paper as retaining the quotes' authenticity was paramount):

Title: Books, books, books!

Since we have a topic for music and movies/tv shows, I think it was just a matter of time until someone started the discussion about literature. :) What genres do you like, which authors, do you prefer prose or poetry, modern, post-modern literature etc... I must say that one of my favourites is Edgar Allan Poe, both his prose and poetry. I love his peculiarity, his dark sense of humour and his leaving the reader ignorant of what is going to happen until the very end of the story. Simply amazing :)

Title: Can men & women be friends?

I truly DO think that men and women can be friends and I do have a lot of friends from the opposite sex. However, I just can't stop myself from wondering whether anybody else in this planet shares the same opinion with me? :)

http://www.motika.com.mk/index.php?option=com_content&id=28382

Title: A Letter from Venko Andonovski

Hey guys, just thought this would be interesting thing to read :) Enjoy
<http://off.net.mk/bookbox/pismoto-od-vashiot-omilen-pisatel>

The platform was also used for students taking a critical stance towards current issues which attracted their attention during the academic year. The following opening to a discussion casts a critical eye on a report authored by a student organisation:

Title: We're all dull and Слободен Индекс knows best!

So I wound up reading this text, written by some student and a member of the independent organization dedicated to justice and righteousness among students, professors and the academic system of UKIM–Слободен Индекс. Never have I seen such degradation of an educational system used by all European countries and without any solid background. At first it seemed to me like she knows what she is talking about, but she doesn't in my opinion. Have a look at the post yourselves, and we could discuss this topic.

<http://www.makdenes.org/content/article/24524044.html>

The Google Group also served as a forum for student researchers to advertise their research project and to invite their peers to take part in their online surveys:

Title: (De)Evolution - Letting Our Language Mingle - help out a colleague

Alright, so this is a very mind-boggling topic on which me and other two colleagues are working and we're gathering anonymous information to fill in enough statistics so that we can come up to a conclusion. Please help us by following this link and answering a few questions. Thank you kindly :)

<http://freeonlinesurveys.com/rendersurvey.asp?sid=livip727wweijsl1003860>

Yet other students used the online platform opportunity to get their peers to vote for an article they wrote in order to win a prize at an international online writing competition:

Title: Vote for OUR article

<http://challengefuture.org/stormit/ideas/295>

People, this is the summary of my article about the Future Book. It represents the idea of our teachers, Elena and Rumena and what innovations they are making with the lectures and activities they have with us.

Feel free to support and vote. Right now, this idea is number one on the platform. It leads with 18 votes (4 more votes from the second placed article). [...]

One student even won a prize at a recycled art competition advertised on the platform. The forum was also livened up by posts by students who went on student exchange programmes and wrote with impressions from their stay. In this way the platform gained the new function of potentially instilling motivation in students for similar academic endeavours:

Title: Greetings from Seoul^^

Hello guys! How is everything going over there?^^

As promised, I'm writing to share some of my impressions. I am an exchange student at Hankuk University of Foreign Studies located in Seoul, South Korea. I have so many things I want to share with you guys...but I really don't know where to start.. These three weeks changed my life. I've met so many amazing people from all over the world, heard so many languages, stories, experiences, plans, dreams, toughs and customs.

Title: Greetings from Turkey, AIESEC, and opportunities abroad for students from our department!

Hey guys, as some of you know, I am in TURKEY now, working on a project named Meet My Friend via the student driven organization AIESEC ! I would like to say that I am enjoying this project so much

and I've met over 50 new friends and my English has improved a lot! [...] If you have any more questions about AIESEC and the opportunities they are offering, feel free to ask, this is going to be a discussion topic. Feel free to ask anytime. I can tell you for certain, AIESEC can help you build a successful future for yourself :)

A lot of the content posted on the platform was, of course, directly related to the course material. In the following post I invite the students to suggest texts, excerpts of which would be adapted into classroom materials in order to make the learning process more personally relevant to the students:

Title: Unit 6 Translation into Macedonian - Your turn to shape the course!

Here's a [text](#) on the topic of family that I happened to stumble upon.

Texts are easy to find and so much more fun if the selection is made by you! Care to post any of your finds so I can select an excerpt for us to translate together? We might need two, actually, for this unit.

Elena

Some educational topics I posted on the platform provoked significant interest among my students. One such prompt was a BBC report on Danish students allowed to use the internet during their exams. Considering alternative (educational) realities is considered a particularly important aspect of the educational process (FREIRE, 1970) as it helps students to practise critical thinking and enables them to feel empowered by the exchanges with their peers. Below is one such exchange to give the reader an idea about the type of response triggered by the posted article:

Title: Check out the Danes

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/8341886.stm

Reasonable or too liberal? Over to you.

Student A: Definitely liberal :) I think this kind of examination is in favor of the pupils, and I don't believe that they are not cheating at all! Since it's that easy to cheat... anyway even if it goes like that in Denmark, I don't think that it will work that way here :) Can't help it, I'm a pessimistic person :)

Student B: From my point of view, this is even more than too liberal. What's the difference between letting the students use internet during exams and letting them use their textbooks? The westerners describe the first as a "great" educational innovation, but the latter is thought to be cheating. [...] Moreover, every person is able to copy information by searching the internet when needed and quickly forget what he or she was writing about during exam, but not every person is able to acquire,

sort, categorize and systematically use true KNOWLEDGE in any given circumstance (under pressure, when tough decisions are being made, when people's lives depend on it etc.).

As can be seen from the overview of topics and resources posted on the platform as well as the students' responses to them, the e-resources freely available on the internet have a serious educational potential. Not only do they model the target language, providing extra exposure to it, but they also serve as a prompt for contextualised and personally relevant language use on the part of the students – a key prerequisite for successful language learning (WILLIAMS & BURDEN, 1997).

Flaming and lurking

Not all aspects of the use of the platform were beneficial, though. Moderating people's behaviour can be fraught with problems, especially more so if the people forming the group communicate virtually to one another. This level of abstraction has been reported to trigger communication problems, one such problem being the phenomenon of *flaming*. Flaming is understood as "uninhibited and aggressive communication" (LAUNDRY, 2000), usually linked to online contexts, as underlined by Krol's definition of flaming: "to attack with an intention to offend someone through e-mail, posting, commenting or any statement using insults, swearing and hostile, intense language, trolling, etc." (1992). The Google Group I was using proved not to be immune to this phenomenon, as evidenced by the following student exchange inspired by a current news item about the energy drink Red Bull being given away at universities:

Title: Red Bull Education

Elena Ončevska Ager: <http://on.net.mk/pisma-na-chitateli/ukim-vi-da-va-krilja>

Your thoughts, please!

Student A: In reply to Elena's question about the professors' objection to students consuming Red Bull, although I consider it strange and even inappropriate if they don't object to it at all, I still could show understanding why they don't. Above all, it is an advertising campaign and if the rector allowed it himself, what the professor has to do with its 'putting into practice' ? What I point out is that a professor (even a university one) is expected to advise their students not to consume that drink, at least not in great doses or in front of the faculty. Still, the faculty's reputation is in question. However, I'm perfectly aware that no professor is able to prohibit students to consume Red Bull.

Student B: Come on, you cannot expect the professors to act like the students are small children. All of us students have the level of awareness to act upon our wishes according to our intelligence.

Student A: This time my reply goes to [Student B]. Does my colleague completely understand the definition of a good professor and their role in general? By saying that it's unreasonable (as I understood from your "come on") to expect from him/her to teach you what is healthy or not, I guess he doesn't.

Student B: First of all, let me apologize if I offended you, because that wasn't my intention at all. [...] In reply to what you stated, I cannot overlook the fact that we both discuss this matter on a different wavelength. [...]

At the heart of the flaming above is the two students' different understanding of the role of the university teacher. Their disagreement seemed to escalate once some informal and potentially patronising language was used (e.g. "Come on"), which its author eventually apologises for, only to conclude that they were talking at cross purposes. I did try to calm the situation down on several occasions, but it appeared that the harm was done: neither of the students returned to the platform after this incident. This is why the literature strongly advises e-moderators to do their best to prevent situations like these by providing prior training for the participants about the intricacies of online communications and the ways flaming can be prevented in the first place (KROL, 1992).

Another online communication phenomenon educators need to be aware of before launching an online learning platform is the so-called *vicarious interaction*, also known as *lurking*. It is defined as observing the interaction between other participants without taking active part in it (SUTTON, 2000). Sutton claims that "direct interaction is not necessary for all students" (p. 3) and that some might learn best via long periods of observation before joining the virtual group (if they join the group at all). Sutton's findings resonated with what I noticed in my own online moderating context: when asked at the end of the academic year about how actively they participated on the Google Group platform, approximately 30% of the students reported joining the online group at a visible level by posting and replying to others' posts. A surprising (approx.) 25% of the students, however, reported lurking and the remaining (approx.) 45% did not get involved in the online share of learning. A quarter of the students lurking is a significant proportion of my student population, which prompts me to take into serious consideration Suttons' insistence that participants should be given control over how they interact with other participants, to what extent and whether they interact at all.

Student perceptions of online learning

In the end-of-year reflective questionnaire, the students were asked to comment on the extent they contributed to the online group's content. A total of 28 students took part in the survey, 13 of whom reported not following what was going on in the group and 15 reported engagement in its activities.

The students who reported not following the group's online activity provided the following reasons: problems with access and/or connection to the internet, uncertainty about what they would gain from such a project, preference for other social media (e.g. Facebook) and flaming. The latter is illustrated with the following quote by student A from the above flaming episode:

I once found myself in a situation in which my opinion was fiercely opposed by a colleague of mine and we started a kind of argument, which genuinely [...] put me off the idea of sending or commenting on any other posts and topics.

Out of the 15 students who followed the online activities of the class, only 8 posted actively. The other 7 reported never posting – just observing (cf. vicarious interaction, i.e. lurking). The 8 who joined the group at a visible level claimed that they found the online component of the course both educational and fun, as can be seen from the following two quotes:

Student 1: It's a nice thing, the Google Group. People exchanging their opinions, points of view, taste in music – in art, in general. Also, it's good for learning new items.

Student 2: The Google Group is a useful tool for people who are intimidated by speaking in front of many people.

Expressing disappointment with the low rate of students who actively posted, some of these eager students suggested that online learning should become a compulsory component of the course.

The students who preferred to lurk, on the other hand, reported lack of time and technical issues preventing them from actively joining the project on the one hand, and personality issues coupled with learning styles issues, as illustrated in the following laconic quotes:

Student 1: My ideas should not be exposed everywhere.

Student 2: I prefer observing what's going on.

Overall, the Google Group project divided the students' opinions, thus encouraging some debate about the attitudes of the polarised groups of students (those who joined the group online and those who chose not to) and provoking a reflective process in myself when it comes to the implications of this unorthodox way of structuring the instruction of English as a foreign language (EFL).

Implications for the teaching of English as a foreign language

This online learning experiment, though small in scope, provoked considerable reflection in myself and in my students, which in turn produced the following implications for adapting such an online project to language learning classes.

1. Raising awareness about the benefits of e-learning
From this project it transpired that if an online learning project is to be successful, teachers need to spend time (prior to the start of the course) acquainting their students with the benefits (and the drawbacks) of this type of learning experience. Indeed, students need to be very clear about both the amount of effort required of them and what they can gain or lose by joining. Relying on students' common sense may leave potentially valuable contributors outside of the collective learning endeavour.
2. Acceptance of different learning styles
As suggested by Sutton's research (2000), some students may have more educationally and personally worthwhile experiences only by observing others' exchanges. If direct participation is *not* necessary for learning to take place, it seems sensible for teachers to be careful about the kind of demands they place on their students and particularly what outcomes "lurkers" will face regarding the completion of the course – e.g. whether online participation is going to be assessed, what the minimum frequency of posting required of the students is, etc.
3. Netiquette training prior to online course
In order to prepare students to respond appropriately in the event of flaming, teachers should introduce the students to the basic of online etiquette, also known as netiquette (KROL, 1992). This does not only mean getting the student to read through long lists of expected online behaviours, but (also) designing appropriate activities to check the students' understanding of the key concepts as well as providing sample appropriate and inappropriate online behaviour. Support in the sense of commenting on students' online etiquette, especially via observing the quality of their early online contributions, is also likely to minimise the risks of unfriendly exchanges in the future.
4. Language instruction prior to online course
To optimise the learning benefits of this online enterprise, I suggest that teachers also direct their students towards appropriate language structures necessary for starting discussions, moving on to similar and/ or different discussions, (dis)agreeing with others' contributions, moving discussions forward, summarising and problematizing others' contributions, etc. By improving language accuracy and complexity, students' online presence will gain in sophistication, which can be yet another source of motivation both in educational and in personal terms.
5. Regular reflection opportunities

For the teacher to be able to respond adequately to the forever changing dynamics of the learning which takes place in the online community, they need to be constantly abreast of the ways their students interpret and experience the learning process (DÖRNYEI & MURPHEY 2003). This will hopefully help the teacher to manage the pace of learning on the online platform, understand better the less visible processes underlying the students' learning (e.g. lurking) and prevent the potentially destructive manifestations of collaborative learning (e.g. flaming).

Conclusion

In this paper I shared my main learning moments from setting up an online learning platform to supplement my face-to-face EFL teaching, in an attempt to alert my colleagues about the intricacies of extending one's classroom online, but mostly – to underline the educational and personal benefits awaiting both the student and the teacher. I hope that this paper encourages like-minded EFL professionals to initiate and moderate similar professional and language development enterprises.

To conclude on a Paulo Freire note (1970), the act of transforming the educational, social, etc. realities which surround us is heavily dependent on prior cycles of discussion and reflection. The online supplement to language classes advocated in this paper can be one possible way to make such transformation possible.

REFERENCES

- DÖRNYEI, Z. and MURPHEY, T. (2003). *Group Dynamics in the Language Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FREIRE, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. London: Penguin Books.
- LANDRY, E.M. (2000). "Scrolling around the new organization: The potential for conflict in the on environment". *Negotiation Journal*. 16 (2) 133-142.
- KROL, E. (1992). *The whole internet: User's guide & catalog*. Sebastopol, CA: O'Reilly & Associates, Inc.
- SUTTON, L. A. (2000). "Vicarious Interaction: A Learning Theory for Computer-Mediated Communications". *Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association* (New Orleans, LA, April, 24-28, 2000).
- WILLIAMS, M. and BURDEN, R. L. (1997). *Psychology for Language Teachers: A Social Constructivist Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

МИРА ТРАЈКОВА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

УПОТРЕБА НА ПЛАТФОРМАТА МУДЛ ВО НАСТАВАТА ПО ПРЕДМЕТОТ ФОНЕТИКА НА ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК

Апстракт : Во нашиот труд се осврнуваме на улогата што електронските ресурси ја имаат во предавањето и усвојувањето на јазиците. Поточно, го пренесуваме нашето искуство од употребата на платформата за учење на далечина *Мудл (Moodle)* во наставата по предметот Фонетика на францускиот јазик што ја изведувавме во текот на зимскиот семестар од учебната 2012/2013 година. Наставата е наменета за студентите од втора година од групата Француски јазик и книжевност на Филолошкиот Факултет „Блаже Конески“.

Клучни зборови: *Moodle*, електронски ресурси, ИКТ, настава, фонетика, платформа за учење на далечина, француски јазик

Голем дел од успехот на наставата воопшто, а особено на наставата по странски јазици зависи од способноста на наставникот да го привлече и задржи вниманието на своите студенти. Наставникот треба да биде свесен за неопходноста да се понудат разновидни пристапи, методи и техники со цел наставните содржини да им бидат подостапни до студентите. Во ерата на енормно брзиот развој на информациско-комуникациските технологии нй се чини невозможно во наставата по странските јазици да не се користат ресурсите кои се достапни во секое време и кои, покрај другото, овозможуваат самостојна работа на студентите. Технологиите имаат сè позначајно место во современото општество. Сите сме речиси принудени да ги користиме секојдневно и би можело да се рече дека технологијата го моделира и нашиот начин на однесување и на живот воопшто.

Прашањето како да се интегрираат *Информациско-комуникациските технологии* (ИКТ во понатамошниот текст) во наставата и дали тоа ќе придонесе за постигнување на подобри резултати се поставува постојано. Одговорот што експертите секогаш го даваат е “Зависи од тоа како и што се работи со нив“. Поради тоа образовните институции освен што треба да овозможат материјално-технички услови за примена на ИКТ во наставата, треба пред сè да обезбедат и квалитетна обука на наставниот кадар (како техничка така и педагошка) и постојана техничка поддршка што би им била достапна на наставниците во секое време.

Не треба да се заборава дека технологијата, колку и да е корисна и стимулативна, секогаш ќе зависи од нејзината употреба од страна на корисниците. Многу е важно ИКТ да не биде цел за себе туку треба да се

смета како средство во служба на засегнатите корисници и поставените цели.

Зошто се определивме да ја користиме платформата Мудл (*Moodle – Modular Object – Oriented Dynamic Learning Environment*)? Благодарение на две обуки (Formation Transfer, Atelier 3.2 „*Conception, développement et utilisation d’un cours en ligne*“ – 23-27 јануари 2012 и Formation Transfer, Atelier 3.3 „*Création et gestion d’un enseignement ouvert et distant*“ – 1-5 октомври 2012) организирани на иницијатива на Катедрата за романски јазици и книжевности, во партнерство меѓу Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и Универзитетската агенција на Франкофонијата, бевме мотивирани да започнеме да ги применуваме некои од компетенциите со кои се здобивме на тие обуки.

Но, нашата мотивација се должи и на други нешта:

– Свесни сме дека студентите поминуваат многу време на социјалните мрежи и пред компјутер и сметаме дека во наставата треба да се искористи таа нивна навика и мотивација;

– Свесни сме исто така дека методите што се применуваат во наставата треба постојано да се осовременуваат, да одговараат на новонастанатите потреби, да го пратат технолошкиот развој и воопшто развојот во општеството;

– Убедени сме дека ефикасноста во наставата треба постојано да се зголемува;

– Сметаме дека наставниците треба постојано да се усовршуваат, да бидат во тек со промените што се случуваат во современите општества, да истражуваат и учествуваат во изнаоѓање на решенија за потешкотиите со кои се среќаваат студентите во наставниот процес.

Што е Moodle? Мудл е платформа која овозможува креирање на онлајн часови: Мудл „е платформа за еУчење базирана на концептот на слободен софтвер која што служи за развој на онлајн курсеви и колаборација.“¹ Нејзините функции се педагошки и комуникативни, овозможуваат да се создаде интеракција меѓу наставникот, студентите и педагошките ресурси. Првата верзија на Мудл е создадена од страна на Мартин Дугиамас во 2002 година, верзијата 1.9 датира од 2008 година а сега веќе се применува верзијата Мудл 2 на платформата.

Мудл овозможува:

– Многу лесно и брзо поставување на документи-ресурси наменети за студентите. Поставените документи остануваат на располагање на студентите, тие можат да одберат кога и колку пати ќе ги консултираат и дали воопшто ќе ги прочитаат. Станува збор за *Word* и *PDF* документи,

¹ *eТвининг* - Национална агенција за европски образовни програми и мобилност <<http://www.etwinning.mk/korisni-termini.html>>.

презентации *PowerPoint*, аудио и видео записи. Овие извори не се интерактивни со оглед на тоа што студентот може само да ја (про)чита или (пре)гледа содржината на документите. Доколку овој вид на документи е внимателно одбран или креиран и добро структуриран, и доколку одговара на поставените цели, може да претставува многу корисен документ и покрај тоа што не овозможува интерактивност;

– Предлагање на извори што им овозможуваат на студентите разјаснување на одредени поими и продлабочување на знаењата;

– Поставување на дополнителни документи или линкови кон различни сајтови за студентите што сакаат да дознаат повеќе;

– Многу лесно насочување на студентите кон различни извори што би можеле да ги консултираат на интернет со помош на едноставно копирање на адресата;

– Информирање на студентите дека нов документ е поставен на платформата;

– Предлагање на вежби *à la carte* што студентот би ги одбрал во зависност од своите потреби. Од педагошки аспект со помош на ИКТ, наставата може повеќе да се прилагоди и диференцира отколку на класичен час, бидејќи овозможува повеќе автономија на студентите, повеќе одговорност во учењето и повеќе интеракција со колегите и со професорот.

Би сакале да истакнеме дека во конкретниот случај, поради субјективни и објективни околности, се определивме за комплементарност на часот во училница и онлајн час : предложените онлајн активности претставуваат дел од активностите на часот во училница која и понатаму останува основна рамка на настава и учење.

На платформата *Мудл* документите и активностите на часот се организирани во делови или блокови во централната колона на страницата. Понудени се 3 формати:

1. Тематски формат: во зависност од темите на часот.

2. Неделен формат: според календарот, по недели.

3. Неформален формат: во зависност од темите на дискусија или форуми.

Ние се определивме за тематска организација на часот.

Во почетокот платформата главно ја користевме за поставување документи – ресурси (најчесто *PowerPoint* презентации, *word* документи и *PDF* документи), потоа за поставување на линкови до интересни страници што ја обработуваат истата проблематика, а користевме и различни активности. Во продолжение ќе се обидеме накратко да презентираме некои од нив.

Wiki: Станува збор за креирање на документ на одредена тема преку индивидуална или групна работа на истиот. Оваа активност може многу добро да се искористи на платформата *Мудл* бидејќи им овозможува на студентите заеднички да работат на одреден документ без притоа да се собираат на едно место. Од друга страна се поттикнува креативност кај студентите. Наставникот е во можност да даде коментар или сугестија.

Chat: Активноста наречена *chat* им е блиска на студентите, ја користат на *Facebook*, но и на платформата би можела да послужи за учење со тоа што наставникот и студентите би се договориле при комуникација да се користи францускиот јазик. Можноста што ја нуди платформата *chat* да се отвори одреден ден, во одредено време и да се даде конкретна задача исто така придонесува во учењето. Од нашево искуство можеме да кажеме дека *chat* не ги привлече многу и студентите не го користеа иако им беше укажано на таа можност. Имено, им дадов задача за чие реализирање требаше да се договорот употребувајќи го *chat*. Требаше да се договорот да формираат *три* групи од по *четири* студенти; потоа во групи да пишуваат одреден текст на *Wiki*. Студентите се договорија на друг начин, најверојатно преку *Facebook*, средство што вообичаено го користат за меѓусебна комуникација.

Форум: Оваа активност за дискусија нуди можност за размена на мислења. Во рамките на часот организиран на платформата, форум е корисен за подобро разбирање на содржините бидејќи студентите имаат можност да дискутираат, да побараат објаснување, да коментираат, да си помогнат еден на друг но и да побараат објаснување од наставникот. Темите за дискусија може да бидат предложени како од наставникот така и од студентите.

Домашни задачи: По разработување на одредена тема на платформата поставуваме задача поврзана со темата. Сработените домашни задачи студентите ги испраќаа преку платформата. Можноста за прецизирање на ден и време за испраќање на задачата што нѝ ја нуди платформата се покажа како одлично решение за проблем со кој професорите често се среќаваат во пракса околу непочитување на роковите на предавање на домашните задачи. Откако првиот пат неколку студенти не успеале да ја испратат задачата на време и останале без бодови, наредниот пат се потрудиле да ги испочитуваат роковите. Забелешките, корекциите, советите што професорот ги дава прегледувајќи ги домашните задачи веднаш им се видливи на студентите, значи постојано е присутна формативна евалуација, што е според нас многу важно за прогресија во наставата. Важно е да се истакне и комуникацијата и интеракцијата во насока професор-ученик, ученик-професор.

Глосар: Оваа активност овозможува заедничко креирање на глосар на поими, во нашиов случај глосар на термини од областа на фонетиката. На студентите им даваме задача да пребаруваат и пронајдат дефиниции на поими за кои сметаат дека треба да се најдат во глосарот. Секој студент може да предложи повеќе дефиниции. Професорот има можност да контролира и евентуално да коригира предлози на студентите, но може да им предложи на студентите и преку дискусија да одберат една од предложените дефиниции.

Би сакале да нагласиме дека сè уште не сме ги испробале сите можности на *Мудл*, уште многу останува да се открие.

Би сакале да укажеме и на проблеми на кои наидуваме при работата. Се случуваше некои од функциите на платформата да ги тестираме заедно со студентите, директно им покажуваме што администраторот може да види на платформата, понекогаш заеднички го решаваме проблемот што ќе се појавеше а понекогаш, не успевајќи да го решиме настанатиот проблем се откажуваме од планираната активност и поминуваме на план Б. Се случуваше со часови да се обидуваме да откриеме зошто нешто не функционира и покрај тоа што правиме сè како што треба. Неколку пати се обравивме до обучувачот и воедно администратор на платформата на која е поставен нашиот час, господин Николов кој секогаш беше на располагање и во многу кус рок решаваше проблеми што се должеа на самата платформа или даваше упатства како да постапиме доколку проблемот беше до нас. Битно е да не дозволиме техничките проблеми да нè блокираат и обесхрабрат. Решение секогаш постои, ако не со помош на администратор или техничко лице во институцијата (чие присуство е според нас навистина потребно) тогаш преку консултирање на упатствата за работа на *Мудл* на интернет.

Фактот што успевавме да го привлечеме и задржиме вниманието на студентите надополнувајќи го класичниот час со различни методи и средства на работа кои одговараа на нивните различни индивидуални потреби и различен ритам на работа, нè мотивираше да продолжиме да ја користиме платформата *Мудл*. Се случуваше студентот што на часот бил незаинтересиран да биде многу активен на платформата. Многу често студентите работеа доцна навечер, што е уште една предност на онлајн учење.

Архивирање на сите домашни работи и резултати на студентите е исто така голема предност на употреба на платформата. Се заштедува на време и простор а професорот во секој миг може да ги види резултатите. Исто така професорот во секое време може да следи кој работи, колку време поминува на платформата, кои документи ги консултира и сл. На тој начин може да се вреднува индивидуалната работа на студентите.

Од нашево скромно искуство од работа со платформата би можеле да заклучиме дека *Мудл* е интересно и мотивирачко средство како за професорот, бидејќи му овозможува продолжување и дополнување на часот, така и за студентите кои се навраќаат на содржините од часот, работат домашни работи, консултираат дополнителни документи. На овој начин се постигнува интерактивно учење: дискусии, работа во групи, споделување на мислења и информации околу работата на заедничкиот проект, планирање и организирање активности за реализација на поставената задача, соработка, со еден збор интеракција.

БИБЛИОГРАФИЈА И САЈТОГРАФИЈА

- DELABY, A. (2006) *Créer un cours en ligne*, Edition d'Organisation.
DEMAIZIÈRE, F. *Autonomie, autoformation, formations ouvertes... Remarques sur quelques rencontres entre didactique des langues et TIC*, Texte publié sous le titre "Didactique des langues et TIC" dans : Tardieu, C. & Pugibet, V. (dir.) (2005). *Langues et cultures - Les TIC, enseignement /et apprentissage*. Paris: Scéren-CNDP. pp. 9-16.

<http://didatic.net/article.php?id_article=63>

<<http://moodle.inshea.fr>>

<<http://docs.moodle.org/2x/fr/Accueil>>

<<http://www.enseignement.be/index.php?page=26405&navi=3192>>

<<http://public.iutenligne.net/informatique/logiciels/moodle/formation-moodle/Chapitre-3/index.html>>

<<http://www.mathstices.org/moodle/mod/resource/view.php?id=213>>

<<http://www.dorif.it>>

<http://moodle.org/stats>

БИЉАНА МИРЧЕВСКА-БОШЕВА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

**КОРПУСНАТА ЛИНГВИСТИКА И НАСТАВАТА
ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК
(МОЖНОСТИ ЗА УПОТРЕБА НА МУЛТИМЕДИЈАЛНИОТ
КОРПУС НА РУСКИОТ ЈАЗИК)**

АПСТРАКТ: Националните корпуси претставуваат неисцрпен извор на потполно автентичен материјал за создавање на сопствени задачи и вежби потребни за наставата по странски јазик. Нивната примена на часовите по странски јазик го менува традиционално поставениот однос наставник-ученик, начинот на усвојување значења (од индуктивен се преминува на дедуктивен метод) и, најважно, студентот е во контакт со материјалот во оригинална форма, а не со оној кој е специјално модификуван за педагошки цели. Во овој труд ќе стане збор за Националниот корпус на рускиот јазик (НКРЈ) и можностите за негова примена. Поконкретно, ќе стане збор за мултимедијалниот руски корпус (МУРКО) која дава комбинација од аудио, видео материјал и транскрипт на текстот. Исто така, овој корпус нуди можност за пребарување и истражување на гестовите застапени во фрагментот. На овој начин тој внесува сосема нова димензија во искористувањето на корпусите во наставата, а исто така претставува вистинска ризница за лингвистички и екстралингвистички истражувања.

Клучни зборови : корпусна лингвистика, настава по странски јазик, мултимедијален корпус на рускиот јазик

Последните децении од развојот на лингвистиката како наука се одбележани со изразен стремеж кон математичка верификација и употреба на статистички методи во истражувањата. Тоа ја објаснува појавата и интензивниот развој на корпусната лингвистика како гранка на применетата лингвистика чија основна цел е создавање и ставање во употреба (со помош на соодветни технолошки средства) на огромни масиви од јазични податоци. [БАРАНОВ, ДОБРОВОЛЬСКИЙ, 2001 :90].¹

¹ Последние годы лингвистическая наука стремительно движется к «точности», математической верификации, использованию количественных методов исследования. Этим объясняется появление и интенсивное развитие корпусной лингвистики – направления прикладной лингвистики, целью которого является создание и обслуживание (с использованием машинных носителей и соответствующих средств доступа) больших массивов языковых данных [БАРАНОВ, ДОБРОВОЛЬСКИЙ: 2001, 90].

Корпусната лингвистика и наставата по странски јазик

Податоците до кои доаѓаме благодарение на корпусната лингвистика може да најдат директна и индиректна употреба во наставата по странски јазик. Така, директната употреба подразбира давање вовед во корпусната лингвистика како лингвистичка гранка или поконкретно давање воведни, општи податоци за конкретен корпус (структура, големина, можности за пребарување).

Индиректна употреба на корпусот во наставата по странски јазик може да се реализира во повеќе насоки меѓу кои најизразени се подготовката на материјали и на тестови неопходни за наставниот процес. Наставниците често имаат потреба да се консултираат со роден говорител на јазикот што го предаваат, а корпусот е всушност неуморен роден говорител кој работи 24/7, нема непристојно време за обраќање кон овој извор или културно одбивање или негодување од негова страна. Наставникот добива веродостојни информации бидејќи корпусните материјали не се ограничени само на примери од уметничката литература (кои се употребени во сите фразеолошки речници, традиционални речници или граматички прирачници), туку вклучуваат најразнообразни регистри и жанрови, како од пишаниот јазик, така и од усниот говор. Освен неспорната автентичност на податоците, тие нудат и информација за фреквентноста во употребата, како и за варијантите и сето тоа на оригинални, а не примери конструирани за педагошки цели. На тој начин се креираат вежби со реални примери преку кои ученикот доаѓа во допир со јазикот во употреба.

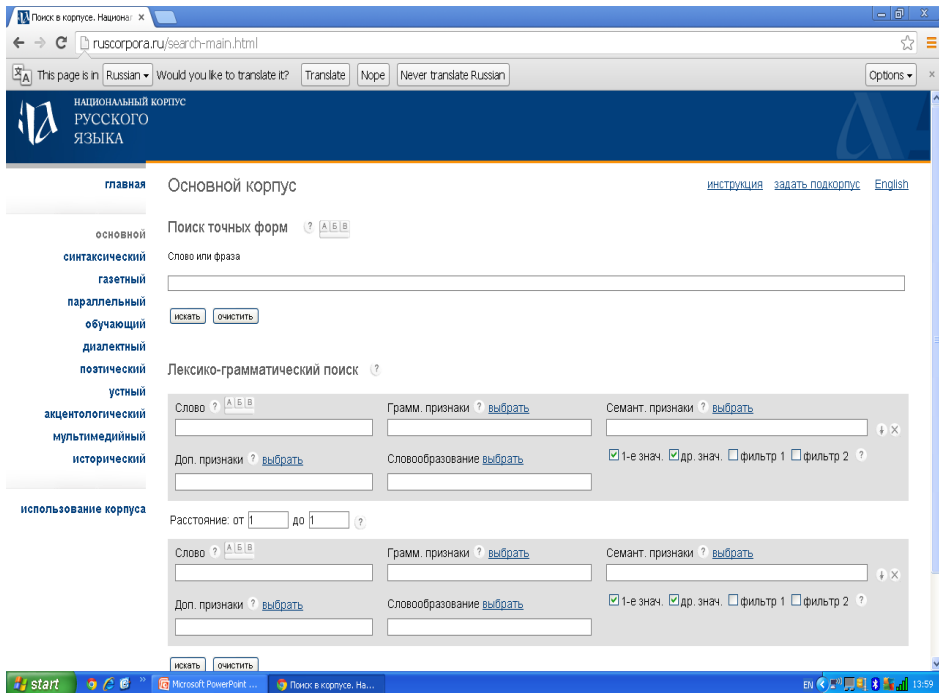
Корпусите може да се користат и за изработка на силабуси со референци од националниот корпус со што се олеснува и стимулира ефективна употреба на корпусот за време на часовите по странски јазик. Имено, силабусите ја организираат активноста на наставникот, а нивното составување често се врши врз основа на интуиција за тоа што студентите треба да научат. Преку анализа на корпусот кој е релевантен за целта што треба да се постигне на часот, наставникот може да одреди кои делови се значајни и поврзани со она што им е фокусот на интерес. Фреквентноста на употребата, исто така, може да биде многу корисна при составување на силабусите.

Примената на корпусите на самиот час доведува до радикална промена на улогите и атмосферата во училищата. Корпусот на самите часови може да се примени така што на студентите им се дава можност да вршат истражување во внимателно избран корпус. Наставникот може да даде насоки и на тој начин истражувањето да ги даде очекуваните резултати или да ги остави студентите самостојно да истражуваат што може да доведе до непредвидливи резултати. Со тоа наставникот станува всушност помошник во истражувањето, а не традиционално извор на

знаење. Корпусните методи го ставаат во фокусот самиот ученик, неговите интереси, потреби и можности, начин на учење кој соодветствува со неговите индивидуални карактеристики. Значи имаме преориентација на процесот на учење од личноста и методите на наставникот на личноста и методите на учење на ученикот. Освен тоа, наместо да се потпираат на некој претходен истражувач и на понудените материјали, сега и учениците и наставникот може сами да истражуваат и да откриваат, да се соочуваат самите со податоците што треба да се обработат. Ваквото учење ја зголемува автономијата на ученикот и му овозможува самостојно да извлекува заклучоци. Повеќе автори пишувале на оваа тема и тие секој ученик го гледаат како лингвистички детектив или Шерлок Холмс [JOHNS 2002 :108] или како патник кој не е толку заинтересиран за почетната и крајната точка на своето патување колку за самиот процес на патувањето [BERNARDINI 2000 :165].

Ова значи дека од гледна точка на општата насоченост на процесот на мислење може да кажеме дека традиционално применуваниот дедуктивен пристап (од општото кон посебното) се заменува со индуктивниот (од посебното кон општото) од функционирањето на некоја јазична појава во најразлични контексти до разбирање на нејзиното значење и форма.

Во овој труд ќе стане збор за Националниот корпус на рускиот јазик (НКРЈ) кој е достапен на интернет од 2004 година и пристапот до него е отворен и бесплатен на адресата www.ruscorpora.ru.

Корпусот е наменет за луѓе кои се занимаваат со лингвистички истражувања, но и за оние кои се занимаваат со настава по руски јазик. Корпусот претставува избалансиран збир од текстови кој го изразува разнообразието на стиловите и жанровите. Текстовите кои се ставаат во Корпусот се внимателно избалансирани за да дадат веродостојна слика при статистичките истражувања. Корпусот содржи уметничка литература, мемоари, публицистика, научни и научно-популарни текстови, различни деловни документи (инструкции, договори и сл.). Во актуелната верзија на корпусот претставени се XX, XIX и во помал обем XVIII век. Она што е особено важно во Корпусот е постоењето на голем број показатели. За секој збор се даваат морфолошки и семантички податоци, а за секој текст се укажува на авторот, полот, возраста на авторот, времето на создавање на текстот, општа карактеристика, тип на текст, хронотоп на текстот. Врз база на овие параметри корисникот може да избере поткорпус со определени карактеристики.

Освен огромната база на податоци која може да се користи, дополнително олеснување за наставниците кои се занимаваат со предавање на руски јазик е делот наречен *студиорум* во кој има методски разработки, статии, дисертации каде може да се пребарува според област, автор, тип на работа, клучни зборови или лексеми.

Како посебно издвоени корпуси постојат: корпус на разговорната реч, поетски корпус, едукативен корпус, дијалектен, паралелни корпуси и др.

За наставата најприлагоден е едукативниот корпус. Во него се вклучени книги од училишната програма (или нивни фрагменти) и затоа по обем тој е многу помал во однос на основниот Корпус. Но, зголемен е бројот на признаци, пред сè, овде има деклинација на именки, придавки, конјугација на глаголите, информација за типот на именка, заменка, придавка и сл. Но, во оваа прилика ние ќе се задржиме на еден од најновите сегменти од рускиот национален корпус, а тоа е мултимедијалниот (МУРКО).

Мултимедијалниот корпус е отворен во декември 2010 година и вклучува фрагменти од филмови од 1930-2000 година, либрета на опери и рекламни текстови. Тие се претставени со видео, аудио материјал и транскрипт на звучниот материјал, а исто така вклучени се и гестовите кои може да се видат во кадарот. МУРКО е организиран на принцип на цитирање само на одделни кратки фрагменти без можност да се добие целиот видео запис или филм со цел запазување на авторските права.

Во овој корпус пребарувањето може да се врши како според изговорениот текст, така и според гестот и типот на говорна активност (интервју, запознавање, согласност и сл.). Фрагментите се достапни за гледање

и слушање. Клиповите кои не содржат звучен, туку само гестикулациски материјал вклучени се во корпусот, разбирливо, без транскрипт. Така, во овој корпус имаме два вида единици кликст (клип+текст) и клип кои содржат само гестови. Секој кликст има свој метаопис (како и сите останати корпуси во НКРЈ, а посебно за корпусот на усниот говор). Станува збор за параметри за авторот на текстот, жанровски карактеристики, авторот на репликата (кај филмовите името на ликот и името на актерот), година на раѓање, пол и година во која е создаден материјалот. Исто како и во другите делови на НКРЈ, корисникот може да создаде поткорпус.

На овој начин, МУРКО претставува значаен извор на мултимедијален материјал, особено во услови на дефицит на други слични извори. Пребарувањето може да се врши според: 1. лема/збор, 2. синтагма, 3. морфолошки карактеристики, 4. семантички карактеристики, 5. името на ликот, 6. името на актерот, 7. возраста и полот на говорителот, 8. комбинација на сите претходно наведени фактори. Во моментот МУРКО брои 3 милиони единици.

Еден од начините за примена на МУРКО во наставата по граматика на рускиот јазик е неговото искористување за поставување и решавање на проблеми од областа на фонетиката. Имено, тргнувајќи од еден од најголемите проблеми со кој се сретнуваат студентите на самиот почеток на изучувањето на рускиот јазик – редуцијата на вокалите, овој корпус претставува неисцрпен извор на примери изговорени од родени говорители на рускиот јазик. Како пример ќе го земеме зборот *хорошо* бидејќи е еден од најчесто употребуваните, а истовремено во него имаме изговор на вокалот *о* во силна позиција, во прв и во втор предакцентски слог. Пребарувањето на зборот *хорошо* во МУРКО резултираше со 9489 примери во 8089 фрагменти. Секој од тие фрагменти е придружен со транскрипт во кој е означен акцентот што е особено важно за студентите-почетници. На овој начин студентите го слушаат материјалот од родени говорители во конкретни ситуации, а покрај тоа добиваат претстава и за некои поедноставни конструкции во кои влегува конкретниот збор и сл.

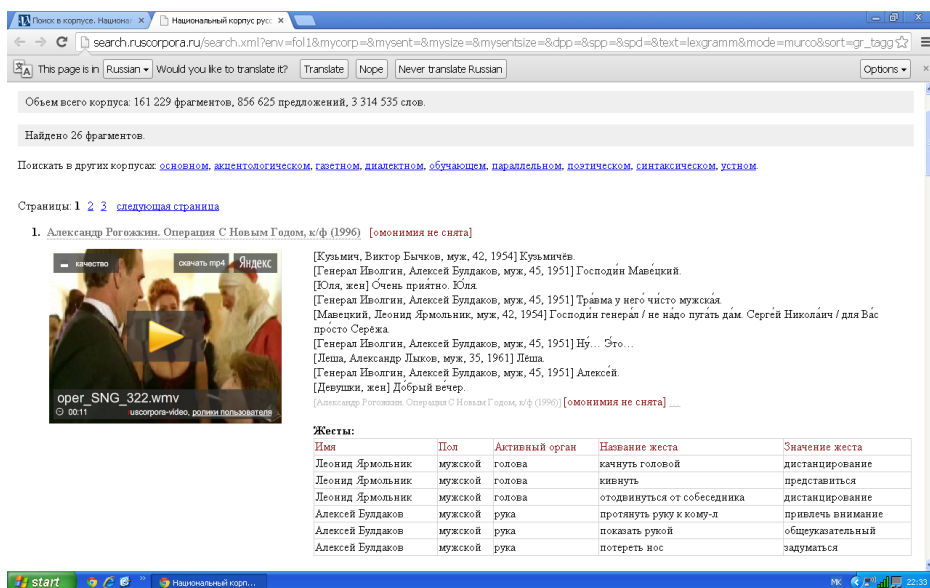
Примерите што ги добиваме од МУРКО даваат одлична основа за истражување и учење и на историската фонетика. Имено, аудио материјалот во комбинација со показателите за возраста, полот, годината на снимање на материјалот дава одлична можност за следење на промените во изговорот на одредени зборови, гласови во одреден временски период. На пример, истражувањето во однос на изговорот на *бухгалтер* покажува дека изговорот со фрикатив е постар, а дека потоа започнува изговор на овој збор со оклузив. [ГРИШИНА, 2009]

Исто така, пребарувањето може да се врши и според типот на говорна активност (на пример запознавање, интервју, разговор со лекар, разговор со дете и др.). За илустрација на ова пребарување се решивме да ја избереме активноста *запознавање*. Нашето пребарување резултираше со 26

Корпусната лингвистика и наставата по странски јазик

фрагменти различни според возраста и полот на учесниците, бројот на учесници, јазикот на кој зборуваат (руски или руски со акцент) и слично. Во транскриптитот на кликстовите покрај секој учесник во фрагментот стојат показатели за овие сегменти, а наставникот има можност да избере една од овие опции и на тој начин да го ограничи бројот на кликстови и да добие фрагменти кои комплетно одговараат на целта што сакал да ја постигне. На пример, може да го ограничимо пребарувањето на запознавање двајца возрасни од машки пол.

Пребарувањето може да се врши и според гестот. Во овој случај има широко мени односно корисникот може да го конкретизира преба-

Объем всего корпуса: 161 229 фрагментов, 856 625 предложений, 3 314 535 слов.

Найдено 26 фрагментов.

Поискать в других корпусах: [основном](#), [идентологическом](#), [гневном](#), [диванном](#), [общающем](#), [правильном](#), [поэтическом](#), [синтаксическом](#), [устном](#)

Страницы: 1 2 3 [следующая страница](#)

1. Александр Рогожкин. Операция С Новым Годом, к/ф (1996) [омонимия не снята]

 oper_SNG_322.wmv
© 00:11 [иссорога-видео, ролик-пользователь](#)

[Кузьмич, Виктор Бачков, муж, 42, 1954] Кузьмичев.
[Генерал Иволгин, Алексей Булдаков, муж, 45, 1951] Господин Мавецкий
[Юна, жен] Очень приятно. Юна
[Генерал Иволгин, Алексей Булдаков, муж, 45, 1951] Травма у него чисто мужская
[Мавецкий, Леонид Ярмольник, муж, 42, 1954] Господин генерал / не надо пугать дам. Сергей Николаич / для Вас просто Сережа
[Генерал Иволгин, Алексей Булдаков, муж, 45, 1951] Ну... Сто...
[Пеша, Александр Пыков, муж, 35, 1961] Пеша
[Генерал Иволгин, Алексей Булдаков, муж, 45, 1951] Алексей
[Девушка, жен] Добрый вечер.
[Александр Рогожкин. Операция С Новым Годом, к/ф (1996)] [омонимия не снята] ...

Жесты:

Имя	Пол	Активный орган	Название жеста	Значение жеста
Леонид Ярмольник	мужской	голова	качать головой	дистанцирование
Леонид Ярмольник	мужской	голова	кивнуть	представиться
Леонид Ярмольник	мужской	голова	отодвинуть от собеседника	дистанцирование
Алексей Булдаков	мужской	рука	протянуть руку к кому-л	привлечь внимание
Алексей Булдаков	мужской	рука	показать рукой	объяснительный
Алексей Булдаков	мужской	рука	потереть нос	задуматься

рувањето според активниот орган, неговата ориентација, пасивниот орган, насоченост на движењето, назив на гестот, тип на гестот, значење на гестот, автентичност на гестот и слично. Секој од овие показатели понатаму широко се разгранува. Во прилог 1 кон оваа статија приложуваме само дел од можните опции понудени за еден од сегментите – насоченост на движењето на активниот орган при гестукулацијата. Сево ова дава одлична основа за истражување на гестовите и во само неколку минути се добива материјал за чие собирање со употреба на други техники и методи би се потрошиле месеци или години. Така на пример, доколку избереме активен орган рака, понатаму можеме да конкретизираме дека нè интересираат прстите, а кај типот на гест може да избереме тропкање со прстите по површина на некој предмет. Во тој случај можеме дополнително да конкретизираме дали тропкањето се врши од досада, држење ритам, размислување и сл.

Бесконечната разнообразност на ситуации кои нашле свој одраз во кинематографијата дозволува да се постават и да се решат лингвистички, општофилолошки, психолошки, историски дилеми вклучувајќи овде ситуации кои во реалноста не може да се истражуваат (дејствија кои се одвиваат во воена атмосфера или повик за помош кога човек се наоѓа во потполна изолација).

Се разбира, употребата на корпусот во наставата има и свои недостатоци. Еден од нив се однесува на изборот на корпусот. За одредени наставни активности може да се употребува секаков корпус, но наставникот треба да се осигура дека корпусот е корисен за конкретниот контекст и дека дава добра претстава за целта. Друга можност е наставникот сам да конструира корпус специјално наменет за таа цел. Овде мора да се спомене и можноста податоците да водат кон погрешен заклучок. До ова може да се дојде при употреба на многу широк корпус каде ќе се најдат и примери кои не одговараат на тезата што се сака да се презентира, но и при употреба на корпус со премногу намалени рамки така што ќе бидат испуштени важни примери. Секако, тука мора да се споменат и индивидуалните разлики во стиловите на учење меѓу студентите пред сè имајќи предвид дека одреден (мал) процент студенти покажува отпор кон примената на новите технологии во наставата или примената на индуктивниот метод едноставно не одговара на нивниот стил на учење. Затоа останува актуелна и неопходна улогата на наставникот во образовниот процес кој ја модерира активноста во училиницата и наоѓа рамнотежа меѓу бенефициите од употреба на современите средства и традиционалните методи во наставата по странски јазик.

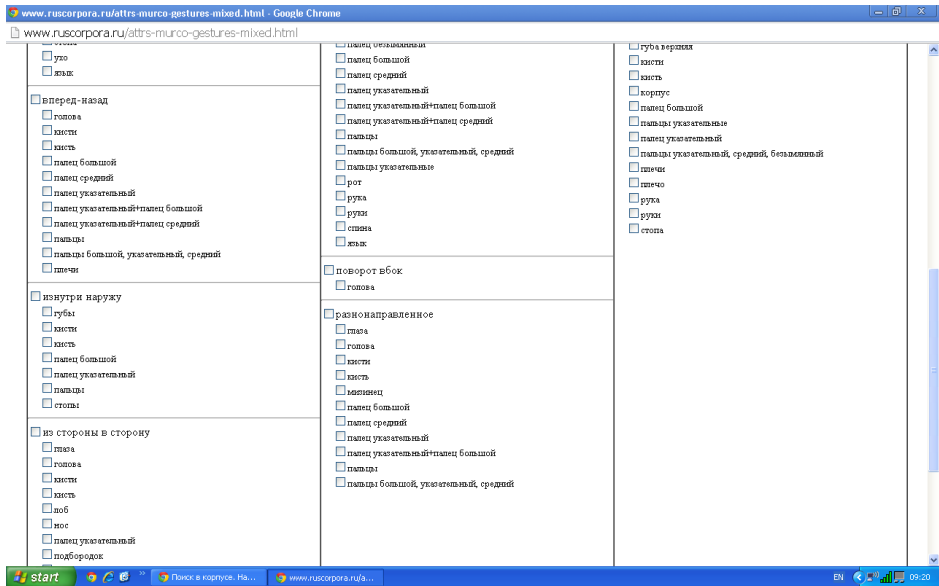
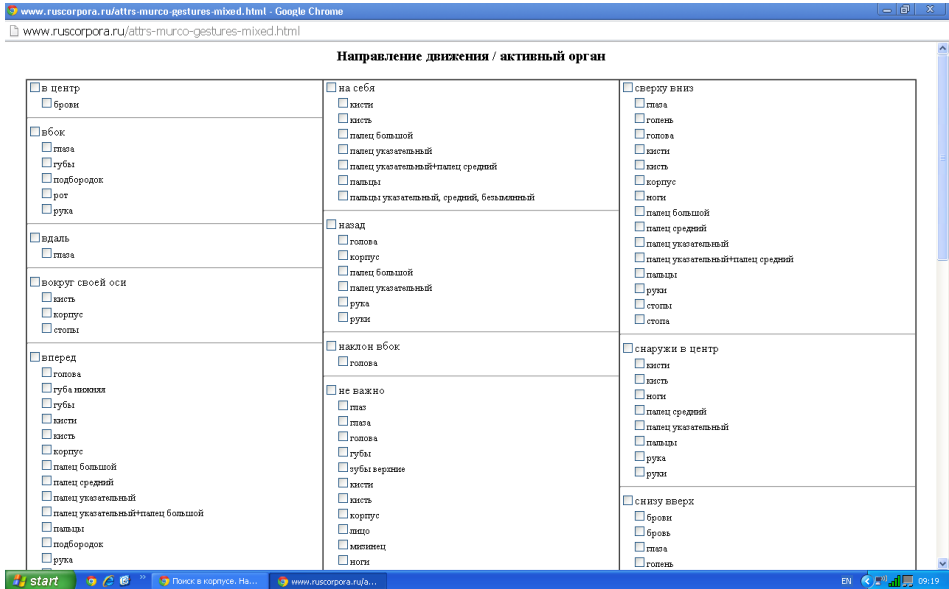
БИБЛИОГРАФИЈА

- БАРАНОВ, А. Н., ДОБРОВОЛСКИЈ, Д. О. *Англо-рускиот словарь по лингвистике и семиотике*. Москва, 2001.
- БУТОРИНА, Е. П. Использование национального корпуса в изучении русского языка студентами-иностранцами, *Национальный корпус русского языка и проблемы гуманитарного образования. Материалы международной научной конференции. Москва 19-20 апреля 2007*, Москва, 2007, стр. 10-11.
- ДОБРУШИНА, Н. Р. Как использовать национальный корпус русского языка в образовании?, *Национальный корпус русского языка: 2003-2005. Результаты и перспективы*, Москва, 2005.
- ИВАНОВА, Н. В., Разработки корпусной лингвистики в контексте обучения иностранным языкам, <http://www.norma-tm.ru/lang_education24.html>

Корпусната лингвистика и наставата по странски јазик

- КОЛЬЦОВА, Л. М., ГРАЧЕВА, Ж. В. Ресурси националног корпуса русског јазика как основа подготовки научних и учебно-методических работ по современному русскому јазыку, *Национальный корпус русского јазыка и проблемы гуманитарного образования. Материалы международной научной конференции. Москва 19-20 апреля 2007*, Москва, 2007, стр. 37-38.
- СОСНИНА, Е. П. Корпусная лингвистика и корпусный подход в обучении иностранному јазыку. <http://ling.ulstu.ru/linguistics/resources/literature/articles/corpus_linguistics_language_teaching>
- ТОЛСТОВА, Т. В. Корпусная лингвистика в обучении английскому јазыку делового общения, *Вопросы прикладной лингвистики : сб. науч. трудов*. Москва, 2009, стр. 63– 67.
- BERNARDINI, Silvia. Corpora in the classroom. An overview and some reflections on future developments. In Sinclair, John McH., ed. *How to use corpora in language teaching*, Amsterdam, 2004, p. 15-36.
- BERNARDINI, Silvia. *Competence, Capacity, Corpora. A Study in Corpus-aided Language Learning*. Bologna, 2000.
- GRABOWSKI, Łukasz. The National Russian Corpus as a teaching tool - general observations and case studies from the perspective of Russian language teaching in Poland. *Национальный корпус русского јазыка и проблемы гуманитарного образования*, Москва 2007, стр. 52-59.
- JOHNS, Tim. *Data-driven Learning: The Perpetual Challenge*, Kettemann/-Marko, 2002.
- KRIEGER, Daniel. Corpus Linguistics: What It Is and How It Can Be Applied to Teaching, <<http://iteslj.org/Articles/Krieger-Corpus.html>>

Прилог 1.

JOANA HADZI-LEGA HRISTOSKA

Université “Sts Cyrille et Méthode”, Skopje

LES RESSOURCES NUMÉRIQUES DANS L’ENSEIGNEMENT DE LA PRONONCIATION : NÉCESSITÉ ET AVANTAGES

ABSTRACT : Le développement des technologies informatiques implique l’utilisation, en classe de langue, de différentes ressources numériques qui visent à compléter les supports écrits, audio ou visuels traditionnellement utilisés. Ce type de ressources peut s’intégrer facilement dans tout type de cours, dans celui à contenu théorique, comme dans celui à contenu pratique. Après nous être attardées sur les notions de base en matière de phonétique corrective, sur les objectifs que cette discipline linguistique se propose, ainsi que sur sa place dans l’enseignement d’une langue étrangère (notamment le français), nous nous proposons de parcourir des sites web abordant la phonétique corrective de manière différente, créés pour enrichir et diversifier la classe de langue, mais également le travail individuel de l’apprenant du français. L’accent sera mis sur les voyelles du français qui s’avèrent problématiques pour l’apprenant macédonien, suivi d’une présentation d’exercices de correction appropriés.

Mots-clés : didactique, Internet, langue française, phonétique corrective, ressources numériques

Une constatation s’impose : le monde est largement entré dans l’ère digitale et l’homme peut difficilement concevoir ses activités professionnelles ou autres sans recourir à différents outils électroniques, ils sont devenus « une nécessité et une réalité » (DELANNOY, 2012).

La notion de ressource numérique est apparue dans les années 1975 et constitue un concept assez vaste, ce qui représente une difficulté lors de sa définition. Où réside le flou lorsqu’on évoque le syntagme *ressource numérique* ? Dans le fait que, d’abord, le terme *ressource* couvre un champ très vaste et hétéroclite (informations, documents de tout type, bases de données, sites Internet, blogs, listes de diffusion, forums – la liste est loin d’être exhaustive) et, ensuite, le terme *numérique* qui « *qualifie davantage les formes actuelles de diffusion (en opposition avec les anciennes) que la nature même des objets, sans toutefois que cette qualification soit de même nature quand on parle de livre, de télévision (ou de photographie, etc.), numérique ou non numérique* » (PUI-MATTO, 2012: 5) ou implique, selon Mireille Lamoureux, « *tous les espaces de stockage, de partage, de circulation et d’échange d’informations et de données sur les différents types de réseaux informatiques* » (LAMOUROUX, 2009: 2). Cela dit, le champ couvert par cette notion est très large et renvoie à un éventail de sources d’information ou d’outils qui ne sont pas analogues et qui ont également un format différent (sites Internet ou logiciels, par exemple).

La problématique que nous abordons dans cet article porte sur la place des ressources numériques dans un domaine précis de la didactique des langues

étrangères. En effet, à la différence de l'enseignement traditionnel dont la réalisation était limitée à l'utilisation de la craie et du tableau noir, le développement des nouvelles technologies a permis l'introduction de divers supports physiques (magnétoscope, lecteur CD ou DVD, TBI). Mais, ce qui nous intéresse particulièrement, ce sont les nombreuses ressources mises à disposition grâce au réseau global qu'est la Toile, comme l'accès à différentes bases de données, dictionnaires électroniques, sites web favorisant une ouverture sur l'aspect théorique d'une question et proposant également des activités qui mettent l'accent sur son aspect pratique.

Tout comme la notion de ressource numérique en général, celle orientée vers la pratique éducative n'est pas moins large et vague. La preuve en sont les nombreuses désignations, telles ressource « libre » (le caractère pédagogique lui conférant un accès gratuit, quoique la gratuité de la consultation reste à discuter), « en ligne », « éditoriale », « de qualité » ou des acronymes comme RNEL (utilisé pour « ressource numérique éducative en ligne », « ressource numérique éducative libre », voire « ressource numérique éditoriale en ligne », domaine qui n'est pas encore bien cerné (PUIMATTO, 2012:1)). Puimatto précise que les ressources numériques pour l'éducation ne se limitent pas au format de documents, car on y retrouve également des bases de connaissances ou de données, des titres interactifs, etc. (PUIMATTO, 2012: 2).

Dans un contexte didactique, les contenus en ligne sont exploitables par les deux parties impliquées dans le processus d'enseignement – l'enseignant et l'apprenant. Citons Delannoy qui dit que « l'évolution des stratégies pédagogiques et des apprentissages numériques bouleverse notre quotidien d'enseignant tout en constituant un levier pour la réussite des élèves » (DELANNOY, 2012). Dans le cas de l'enseignant, l'utilisation de ces ressources peut avoir pour but de trouver des supports de cours ou bien des documents pour la classe. Dans le cas de l'élève, deux éléments s'imposent: accessibilité et nomadisme, qui impliquent la possibilité d'accéder à ce genre de ressources facilement et depuis différents endroits (DELANNOY, 2012).

Parmi les avantages des diverses ressources numériques on peut citer les suivants :

- l'introduction de documents permettant le développement des compétences prévues (en classe de langue, par exemple, notamment les compétences visant la réception, comme la compréhension orale), ce qui donne suite à une batterie d'activités qui viennent en complément au travail de l'enseignant ;

- la diversification du travail en salle de classe, c'est-à-dire sortir du cadre traditionnel ;

- décentrement de l'enseignement favorisé par l'autonomie (guidée, bien entendu) de l'apprenant lors du processus d'apprentissage (possibilité de s'auto-corriger) qui continue en dehors de la classe de langue ;

- l'élargissement des perspectives de la matière enseignée.

Les ressources numériques peuvent également présenter un certain nombre d'inconvénients, à savoir :

- la multitude de sources, ce qui pose le problème de la fiabilité et de la pertinence de l'information recherchée (surtout lorsqu'il s'agit de documents de nature théorique) ;

- le risque de deshumanisation du processus d'enseignement, en cas de recours excessif à ce type de ressources ;

- un accès gratuit, mais qui ne renvoie pas automatiquement à une ressource gratuite ou libre, ce qui soulève la question des droits liés à chaque document numérique (COULON, 2006: 20).

La notion même de ressources numériques oriente souvent vers la pratique, vers la réalisation effective d'une tâche. Dans le présent travail, cette finalité pragmatique est envisagée dans le cadre de la didactique de la phonétique corrective en tant que discipline linguistique à part, au même titre que les autres disciplines, quoique assez spécifique et très importante dans l'apprentissage d'une langue étrangère dès ses débuts.

La phonétique, comme étude de la substance physique et physiologique de l'expression linguistique (DUBOIS *et al.*, 1994 : 361), c'est-à-dire des sons d'une langue en tant que réalisation concrète des unités minimales distinctives (les phonèmes), se donne pour tâche la correction de la prononciation des apprenants d'une langue étrangère. La correction porte non seulement sur la discrimination et la production correcte des sons d'une langue, mais également de ses éléments prosodiques (les prosodèmes), comme l'accent, le rythme, l'intonation (ex. distinction affirmation/interrogation) et la syllabation.

Plusieurs outils sont mis à la disposition des enseignants qui prévoient l'enseignement de la prononciation, soit dans le cadre des cours de phonétique corrective, soit en cours de langue. Le développement de la technologie a donné suite à l'élaboration de manuels accompagnés de CD audio. Toutefois, la multiplication et la mise au point des ressources numériques, notamment celles disponibles sur Internet (les différents logiciels ne faisant pas objet de ce travail) soulève la question de l'intérêt de leur intégration dans la didactique de la phonétique corrective. Selon Célia Sgard, ces activités sont particulièrement utiles pour les enseignants du FLE qui n'ont pas reçu de formation en phonétique durant leur parcours universitaire, mais également pour les apprenants. En effet, elles favorisent une diversification des cours de phonétique grâce aux jeux phonétiques et aux exercices permettant à l'apprenant une rétroaction immédiate (en discrimination auditive) qui est beaucoup plus productive comparée à la simple reproduction des sons ou des séquences proposées que l'on rencontre dans les méthodes de phonétique corrective (SGARD, 2006). Cependant, la recherche des sites web qui concernent la phonétique du français porte à la constatation que le réseau global offre un nombre considérablement inférieur de documents consacrés à la phonétique par rapport aux autres domaines linguistiques (comme la morphosyntaxe, par exemple) (TOMÉ, 2003).

Mais, malgré cette constatation, la recherche que nous avons effectuée sur Internet nous a révélé que ce médium constitue non seulement une véritable mine de documents traitant la phonétique sous un aspect théorique ou pratique (orthophonique), mais qu'il existe également des sites web proposant une systématisation sous forme de répertoires de la plupart des sites web consacrés à cette problématique. Parmi ces répertoires qui représentent un outil précieux pour l'enseignant et pour l'apprenant à la fois on mentionnera les suivants :

a) document de Mario Tomé (Université de Léon) qui propose des critères pour une classification des documents sur la phonétique du français, permettant un repérage et un tri plus efficaces. Ces critères aboutissent à la création de fiches pour chaque document fiable trouvé sur Internet. (<http://www3.unileon.es/dp/dfm/flenet/activi4.htm#ressourcesPhonetique>)

En voici une fiche à titre d'exemple :

Ressource / Site : Laboratoire de Phonétique et Phonologie de Université Laval à Québec
Adresse URL : http://www.lli.ulaval.ca/labo2256/index.htm
Auteur : Pierre Martin (Professeur du Département de langues, linguistique et traduction)
Date de création : 2001
TYPE DE RESSOURCE : théorique
FINALITÉ : généraliste ; enseignement de la phonétique française
PRÉSENCE de documents sonores : phonèmes, mots et phrases
EXPLOITATION PÉDAGOGIQUE : exemples de phonèmes et de transcription
INTÉRÊT PÉDAGOGIQUE : tableaux, images et photos, définition des phonèmes, audio

b) Document élaboré par Christos Nikou (Université nationale et capodistrienne d'Athènes) qui présente des sites consacrés à la phonétique et à la phonologie du français, groupés en fonction de la problématique traitée. L'auteur donne également une brève description de chaque site afin de faciliter le tri parmi les nombreux sites proposés et leur utilisation par l'enseignant, mais également par l'apprenant qui peut faire un choix correspondant à ses besoins. (http://www.frl.uoa.gr/fileadmin/frl.uoa.gr/uploads/pdf/PHONETIQUE_ET_-_PRONONCIATION_CN.pdf)

c) Site créé par Célia Sgard (étudiante à l'Université Paris 5 et à l'Université du Québec), consacré à l'utilisation d'Internet dans la didactique de la prononciation du français. Ce site est divisé en deux parties : l'une destinée aux apprenants où elle présente des sites traitant des principales difficultés de prononciation, et ce en fonction de la langue maternelle de l'apprenant ; l'autre destinée aux enseignants de FLE, fournissant des sites théoriques classés selon le type du contenu (linguistique ou didactique). Le site comporte également une

page de liens vers des sites pratiques commentés et classés selon la problématique abordée et selon l'activité prévue (discrimination ou production, etc.). (<http://www.er.uqam.ca/nobel/r35724/MartineP/Celia/Pagepersonnelle.htm>)

d) Site créé par Anne-Sophie Antoine (sous la direction de Loredana Pavone de l'Université de Catane et de Dominique Abry de l'Université Stendhal Grenoble 3). Celui-ci mène vers des sites proposant des cours théoriques en ligne, ainsi que des exercices pratiques destinés aux élèves désirant améliorer leur prononciation du français. Certains sites sont décrits afin de faciliter l'orientation de l'utilisateur. (<http://phonetiquerg.e-monsite.com/>)

La situation concrète dans laquelle nous nous plaçons afin d'envisager l'utilité des ressources numériques dans la didactique de la correction phonétique est l'apprentissage du français par des locuteurs macédoniens, ce qui soulève immédiatement la question des systèmes phonétiques des deux langues en tant que point de départ dans la prise de position par rapport à la phonétique corrective du français. Dans le présent travail, nous ne prenons en considération que les systèmes vocaliques des deux langues (à l'exception des semi-voyelles), dont la comparaison permet de faire ressortir les différences susceptibles d'entraver la correcte prononciation du français. Après avoir cerné les points problématiques, nous allons parcourir des sites Internet qui pourraient être utilisés en tant que complément aux manuels de phonétique corrective.

Dans les tableaux qui suivent, nous présentons parallèlement les voyelles des systèmes vocaliques français et macédonien afin de rendre le contraste plus voyant (les voyelles n'existant pas en macédonien sont données en gras).

Tableau 1 – *Voyelles orales*

	Orales				
	antérieures		centrales	postérieures	
	non arrondies	arrondies	non arrondies	non arrondies	arrondies
fermées	i // i	y			u // u
mi-fermées	e // e	ø			o // o
moyenne			(ə)		
mi-ouvertes	ɛ	œ			ɔ
ouvertes	a // a			ɑ	

Tableau 2 – *Voyelles nasales*

	Nasales				
	antérieures		centrales	postérieures	
	non arrondies	arrondies	non arrondies	non arrondies	arrondies
fermées					
mi-fermées					

moyenne					
mi- ouvertes	ẽ	õ			ĩ
ouvertes				ã	

La différence considérable (en faveur du français), quant au nombre total de voyelles dans les deux systèmes, représente un indice des difficultés auxquelles les apprenants macédoniens sont confrontés lors de l'apprentissage de la prononciation française. Pour ce qui est de la voyelle /ə/, connue en français sous le nom de « e instable », « e caduc » ou « e muet » et qui est problématique du point de vue fonctionnel, elle n'a pas de statut de phonème en français car sa réalisation dépend du contexte. En macédonien elle représente également un phonème facultatif qui se réalise dans un nombre restreint de mots, comme ceux d'origine turque à statut de dialectismes ou de patronymes (САВИЦКА, СПАСОВ, 1997: 46-50). Vu sa présence dans les deux systèmes, son assimilation n'est pas problématique pour les apprenants macédoniens et ne sera envisagée que dans le cadre des oppositions avec les autres voyelles. En revanche, les autres phonèmes qui s'avèrent problématiques sont traitées soit de manière isolée, soit opposées à d'autres afin de sensibiliser les utilisateurs à certaines distinctions, comme le degré d'ouverture, la labialisation ou encore le lieu d'articulation. Le problème de l'équivalence phonie/graphie est également abordé, souvent en forme de dictée. Parfois, le site donne la possibilité de choisir ses exercices en fonction du niveau de l'apprenant (débutant/faux-débutant, intermédiaire, avancé), ou bien en fonction des niveaux du CECR. Il faut préciser que la sélection des sites proposés a été faite à partir des répertoires donnés plus haut.

1. Voyelles antérieures non arrondies /e/ et /ɛ/

La pratique du français montre que l'opposition /e/~ɛ/ n'est pas maintenue chez la plupart des Français qui recourent à un archiphonème se rapprochant de /ɛ/ (MALMBERG, 1976: 43). Toutefois, l'existence d'un certain nombre de paires minimales (ex. vallée [vale]~valet [valɛ]) et surtout la distinction *futur simple~conditionnel présent* (je parlerai [parləre]~je parlerais [parlərɛ]) est à notre avis suffisamment importante pour y consacrer un certain nombre d'exercices.

Du point de vue de la hauteur, le /e/ macédonien est identique au français (mi-fermé), avec des réalisations individuelles plus ouvertes ([sɛdime]), mais également plus fermées de cette voyelle (notamment dans le parler de Skopje), ce qui facilite l'articulation des deux voyelles françaises par les apprenants macédoniens.

I/e/ (nous n'avons pas trouvé de sites travaillant cette voyelle isolément)

/ɛ/ ¹

II Oppositions

/e/~ɛ/ (visant le degré d'ouverture) ²

/ə/~e/ (opposition importante dans le cadre des paires minimales ayant une fonction grammaticale particulière) ³

/ə/~ɛ/ ⁴

/ə/~e/~ɛ/ ⁵

III Phonie/graphie ⁶

2. Voyelles postérieures arrondies /o/ et/ɔ/

Selon le degré d'ouverture, le /o/ macédonien présente les traits de la voyelle /e/, avec les mêmes types de réalisations qui vont du [o] fermé ([odime]) au [ɔ] mi-ouvert ([ɔdime]), ce qui fait que les deux voyelles françaises ne sont pas méconnues de la plupart des locuteurs macédoniens.

En français, puisque les deux voyelles peuvent être utilisées dans la même position (syllabe fermée) et vu l'existence d'un nombre assez élevé de paires minimales, il est recommandé de respecter les règles de distribution des deux voyelles plutôt que de recourir à l'archiphonème /O/ (ce qui n'est pas toujours le cas en français oral).

I /o/ ⁷

/ɔ/ ⁸

II Oppositions

/o/~ɔ/ (visant le degré d'ouverture) ⁹

¹<http://www.frenchtutorial.com/standard/pronunciation/ai.php>; http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/ai1.htm;

http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/ai2.htm

² <http://prononciation.tripod.com/eouvdisc1.html>; <http://babelnet.sbg.ac.at/canalreve/bravo/module6/1.3.html>

³ http://prononciation.tripod.com/arrondi_ecarte.htm; <http://phonetique.free.fr/phonvoy/eee/eee1.htm>;

http://www.lepointdufle.net/ressources_fle/le_les1.htm

⁴ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/eee/eee2.htm>; <http://www.didierlatitudes.com/latitudes1/>

⁵<http://phonetique.free.fr/phonvoy/eee/eee3.htm>;<http://www.youtube.com/watch?v=LnYrSqpGie4&feature=related>

⁶ <http://alphalucie.free.fr/ALPHA/tableauvocalique.html>; <http://platea.pntic-mec.es/~cvera/hotpot/>; http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/ais.htm

⁷<http://www.momes.net/education/oral/1/aprononcer.html>;http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/au1.htm;

<http://phonetique.free.fr/phonvoy/oo/oo3a.htm>

⁸ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/oo/oo3b.htm>

⁹ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/oo/oo1.htm>; <http://phonetique.free.fr/phonvoy/oo/mouton.htm>;

/o/~/ø/ (visant le lieu d'articulation) ¹⁰

/ɔ/~/œ/ (visant le lieu d'articulation) ¹¹

III Phonie/graphie ¹²

3. Voyelles ouvertes non arrondies /a/ et/ɑ/

La voyelle macédonienne a une réalisation antérieure mais, vu la presque inexistence de la forme vélaire dans les interactions françaises, la sensibilisation (autre que théorique) des apprenants à cette voyelle n'est pas nécessaire.

4. Voyelles antérieures arrondies /ø/ et/œ/

En macédonien, ces deux voyelles n'existent pas. Malmberg arrive à la constatation que « *l'opposition mi-fermé~mi-ouvert est en voie de disparition de la série antérieure arrondie en français* » et qu'elle a complètement disparu devant consonne et à la finale absolue (MALMBERG, 1976: 57). Le problème lié à ces deux voyelles ne réside pas donc dans la distinction entre elles, mais dans l'articulation de l'archiphonème /œ/. Il est important de noter que les apprenants macédoniens ont tendance à remplacer cette voyelle par un son qui leur est plus proche et qui n'est pas labialisé, c'est-à-dire /ɛ/ (ex. peur *[per]), ce qui devrait orienter l'enseignant vers des exercices visant cette opposition.

I /ø/ ¹³

/œ/ ¹⁴

II Oppositions

/ø/~/œ/ (visant le degré d'ouverture) ¹⁵

<http://www.youtube.com/watch?v=ydZumwUlryQ&feature=channel>;
http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/o1.htm

¹⁰ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/ofef/ofef1.htm>; <http://www.didierlatitudes.com/>; <http://www.youtube.com/watch?v=kBS-pH3kl-o>

¹¹ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/ooeo/ooeo1.htm>; http://www.lb.refer.org/fle/cours/cours1_CO/phon/cours1_ph09.htm; http://www.youtube.com/watch?v=2_e10JUSVKw&feature=channel

¹² <http://alphalucie.free.fr/ALPHA/tableavocalique.html>; http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/os.htm; <http://phonetique.free.fr/phonvoy/oo/oo4.htm>; http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/o.htm

¹³ <http://alphalucie.free.fr/ALPHA/tableavocalique.html>; <http://www2.csd-m.qc.ca/William-Hingston/exj/eu/eu.htm>

¹⁴ <http://www.momes.net/education/oral/1/aprononcer.html>; <http://www.frenchtutorial.com/standard/pronunciation/alphabet.php>

¹⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=4UI2wBwyMEo&feature=related>; <http://www.echo-fle.org/COURSES/FichesdeCours/Phon%c3%a9tique/%c5%93%c3%b8/-tabid/129/Default.aspx>; http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/eu1.htm

/ø/~/œ/~/ə/ ¹⁶

/ɛ/~/œ/ (visant la labialisation) ¹⁷

/e/~/ø/ ¹⁸

III Phonie/graphie ¹⁹

5. Voyelle /y/

La dernière voyelle orale qui représente une difficulté plus ou moins marquée est la voyelle /y/ (souvent articulée comme [i] ou comme une forme intermédiaire ex. pur *[pir], plus rarement comme [u]). Par conséquent, il est indispensable de travailler l'opposition de /y/ avec des voyelles qui font partie du système phonatoire des locuteurs macédoniens et qui ne s'en distinguent que par un seul trait distinctif : labialisation /y~/i/ et antériorité /y~/u/.

I /y/ ²⁰

II Oppositions

/i~/y/ ²¹

/y~/u/ ²²

/i~/y~/u/ ²³

III Phonie/graphie ²⁴

6. Voyelles nasales

¹⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=teniTqcbFck&feature=related>; <http://platea.pntic.mec.es/~cvera/hotpot/voyelles.htm> (opposition de plusieurs voyelles à la fois)

¹⁷ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/eoeuo/eoeuo2.htm>; http://www.youtube.com/watch?v=JPGMF8_7DSk

¹⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=SUq79BmXuSs&feature=related>

¹⁹ http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/eus.htm; http://www.lepointdufle.net/apprendre_a_lire1/eu.htm

²⁰ <http://prononciation.tripod.com/u.htm>; <http://www.frenchtutorial.com/standard/pronunciation/ou.php>; <http://phonetique.free.fr/phonvoy/uou/uou3a.htm>; http://platea.pntic.mec.es/~cvera/hotpot/lavoine_on_a_crub.htm

²¹ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/iu/iu1.htm>; <http://phonetique.free.fr/phonvoy/iu/iu2.htm>

²² http://www.lb.refer.org/fle/cours/cours1_CO/phon/cours1_ph08.htm; <http://french.about.com/od/pronunciation/a/ouu.htm>; <http://phonetique.free.fr/phonvoy/uou/secretair3.htm>; <http://www.youtube.com/watch?v=93WWMeSD5V0&feature=related>

²³ <http://www.hku.hk/french/starters/fonetik/fiche04web.htm%c3%a9tique/uou/tabid/109/Default.aspx>; <http://prononciation.tripod.com/u2.htm>

²⁴ <http://www3.unileon.es/dp/dfm/flenet/courstourdumonde/HotPhonetique/yphrases.htm>; http://claweb.cla.unipd.it/home/smazurelle/dynamots/a1/a1_introfr.htm; <http://www3.unileon.es/dp/dfm/flenet/courstourdumonde/audioDictee/MotsDicteesAudio.html>

La langue macédonienne ne possède pas de voyelles nasales (à part les allophones contextuelles nasalisées). Ceci dit, leur présence dans le système français représente parfois une difficulté qui nécessite le déploiement d'un effort plus ou moins considérable de la part de l'enseignant et de l'apprenant. La prononciation nasale n'est pas étrangère au macédonien vu l'existence des trois consonnes nasales /m/, /n/ et /ɲ/, ce qui facilite la mobilisation de la voie nasale.

Le nombre des voyelles nasales tend à se réduire au détriment de la voyelle /ã/ qui est de plus en plus souvent remplacée par la voyelle /ẽ/ (ex. parfum [parfẽ]). Malgré l'absence de cette voyelle du système minimal français, les manuels de correction phonétique ne l'éliminent pas complètement et la traitent, mais avec un nombre d'exercices assez réduit.

I /ã/²⁵

/ẽ/²⁶

/ã/²⁷

/ɔ/²⁸

II Oppositions

Pour ce qui est des oppositions concernant les voyelles nasales, les possibilités de combinaisons sont plus nombreuses. En effet, outre l'étude de chaque voyelle nasale à part, il y a également la confrontation entre nasales afin de repérer et de produire correctement les traits distinctifs qui les définissent et, enfin, l'opposition nasale/orale. Toutefois, la pratique montre que dans la majorité des cas, la nasalité en tant que mode d'articulation ne s'avère par problématique. C'est plutôt l'opposition entre les voyelles nasales et plus particulièrement l'opposition /ã/~/ẽ/ (au profit de la première voyelle : pain [pã]), mais également l'opposition /ã/~/ɔ/ (ex. temps [tɔ]) qui demandent une attention complémentaire de la part de l'enseignant et de l'apprenant.

Toutes les nasales²⁹

Orale/nasale

²⁵ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/nasales/nasales3a.htm>

²⁶ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/nasales/nasales3b.htm>

²⁷ <http://www.momes.net/education/oral/1/aprononcer.html>; <http://french.about.com/od/pronunciation/a/un.htm>

²⁸ <http://phonetique.free.fr/phonvoy/nasales/nasales3c.htm>

²⁹ <http://prononciation.tripod.com/nasales3.htm>; http://platea.pntic.mec.es/~cvera/hotpot/enzo_enzo.htm ; <http://www.hku.hk/french/starters/fonetik/fiche05-web.htm>; <http://www.maisondequartier.com/cours/exercices.php?exo=phonetique>; http://www.lb.refer.org/fle/cours/cours1_CO/phon/cours1_ph10.htm; <http://www.youtube.com/watch?v=DaPmAsBg-AU&feature=related>; <http://phonetique.free.fr/phonvoy/nasales/nasales1b.htm>; <http://phonetique.free.fr/phonvoy/nasales/nasales4a.htm>

/a/~/ã/³⁰

/ɛ/~/ẽ/³¹

/ɔ-o/~/õ/³²

III Phonie/graphie ³³

En guise de conclusion

Les avantages des sites Internet en tant que ressources numériques dans la correction phonétique sont évidents (ce qui est également démontré par la pratique) car, grâce à ces outils, la phonétique cesse d'être considérée comme une activité de simple discrimination et répétition. En effet, ces ressources (exercices de correction phonétique classiques, comme des chansons ou des documents authentiques audio et vidéo) viennent en supplément au manuel qui a une approche systématique des difficultés rencontrées par les apprenants du français, ce qui favorise l'indépendance de l'apprenant et rend l'enseignement plus motivant.

BIBLIOGRAPHIE

- Conseil de l'Europe (2001) : *Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer*, Didier, Paris, 192 p.
- DUBOIS, Jean *et al.* (1994) : *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, Larousse, Paris, 514 p.
- LAURET, Bertrand (2007) : *Enseigner la prononciation du français: questions et outils*, Hachette Livre, Paris, 160 p.
- MALMBERG, Bertil (1976): *Phonétique française*, Liber Laromedel, Malmö, 194 p.
- САВИЦКА, Ирена, СПАСОВ, Људмил (1997) : *Фонологија на современиот македонски стандарден јазик: сегментална и супraseгментална*, Детска радост, Скопје, 301 стр.

³⁰ <http://www.didieraccord.com/Accord1/dossier3/>; <http://www.echo-fle.org/COURSES/FichesdeCours/Phon%c3%a9tique/a%c3%a3/tabid/124/Default.aspx>; <http://www.didierlatitudes.com/>

³¹ <http://www.didieraccord.com/Accord1/dossier3/>; <http://www.didierconnexions.com/niveau1/index.php?id=4-10-8-1>; <http://www.youtube.com/watch?v=yXrldUp6k&feature=channel>; <http://www.didierlatitudes.com/>

³² <http://www.didieraccord.com/Accord1/dossier3/>; <http://www.didierlatitudes.com/>

³³<http://www3.unileon.es/dp/dfm/flenet/courstourdumonde/audioDictee/MotsDicteesAudio.html#niveau%20debutant>; <http://www.colby.edu/lrc/projects/phonetique.php>

SITOGRAPHIE

- COULON, Guillaume (2006) : “Des ressources en ligne pour l’éducation“, 45 p. <http://www.cndp.fr/crdptoulouse/IMG/pdf/formation_ressources_numeriques_2006-2007-2.pdf>
- DELANNOY, Anne (2012): “Ressources numériques : des perspectives et des questions”, <http://www.cafepedagogique.net/lemensuel/lenseignant/documentation/Pages/2012/133_CDI_Reportage.aspx>
- LAMOUREUX, Mireille (2009) : “Le développement du numérique : menace ou chance pour le métier de professeur documentaliste”, *2e séminaire académique des professeurs documentalistes*, Saint-Denis de la Réunion, 15 p. <http://www.cddp92.acversailles.fr/spip2/texteanim/Seminaire_La_Reunion_Conference.pdf>
- PUIMATTO, Gérard (2012): “Ressources éducatives, alpha et oméga du numérique à l’école ?”, 12 p. <http://eprofsdocs.crdp-aix-marseille.fr/IMG/pdf/RNEL_alphaomega.pdf>
- SGARD, Célia. (2006). Site dédié à l’utilisation d’Internet pour l’enseignement de la phonétique – page personnelle, <<http://www.er.uqam.ca/nobel/r35724/MartineP/Celia/Pagepersonnelle.htm>>
- TOMÉ, Mario (2003) : “Les ressources Internet pour la phonétique du Français Langue Etrangère”, *Vième Congrès International de Linguistique Française*, Universidad de Granada, <<http://www3.unileon.es/dp/dfm/fenet/activi4.htm#ressourcesPhonetique>>

MILENA KASAPOSKA-CHADLOVSKA

Université "St. Clément d'Ohrid", Bitola

LES RESSOURCES ÉLECTRONIQUES POUR LE FRANÇAIS SUR OBJECTIFS SPÉCIFIQUES (FOS)

ABSTRACT: Pour une formation en FOS l'analyse des besoins langagiers et la collecte de documents authentiques sont les étapes les plus compliquées car les formateurs sont souvent confrontés à des domaines spécifiques qui leur sont inconnus et pour lesquels le marché didactique est assez limité. Par conséquent, ils sont contraints de recourir à différentes sources pour trouver des informations pertinentes, relatives au domaine-cible. C'est exactement dans ces étapes que les TIC jouent un rôle très important en offrant un large éventail des ressources diversifiées dont beaucoup sont accessibles et téléchargeables gratuitement.

Dans cet article nous allons faire l'état des lieux des supports en ligne utiles pour le français de l'informatique et le français des affaires tout en proposant une classification en *ressources pédagogiques* et *ressources non-pédagogiques*. On s'adonnera par la suite à une analyse pédagogique pour vérifier dans quelle mesure ces ressources sont exploitables en cours de FOS et quels sont leurs défauts.

Mots-clés : FOS, ressources, analyse, classification

Enseigner une langue sur objectifs spécifiques représente un véritable défi pour les formateurs amenés à assurer ce type de parcours spécialisé. Notamment, ces derniers doivent faire preuve d'une grande volonté de se spécialiser dans des domaines souvent très complexes, comme l'informatique, les affaires ou bien les finances dont ils peuvent ignorer complètement les spécificités. En même temps, ils sont censés assumer le rôle de concepteurs de cours vu l'offre souvent restreinte de manuels didactiques pour le FOS.

En contexte macédonien, cette carence de méthodes de FOS se fait particulièrement ressentir avec l'émergence de nouveaux curriculums encore plus spécialisés, tels que: gestion des systèmes d'information, systèmes d'information hospitaliers ou management d'applications logicielles¹. Pour des domaines aussi complexes, la préparation d'un cours de langue sur mesure ne pourrait aucunement être effectuée sans avoir recours à l'Internet, d'autant plus que les ressources que l'on y retrouve sont souvent l'unique source d'information sur la spécialité, devenant par conséquent partie intégrante de la conception d'une formation en FOS.

¹ Les programmes énumérés font partie de l'offre de la Faculté d'administration et de gestion des systèmes d'information près l'Université 'St. Clément d'Ohrid' de Bitola.

1. L'IMPORTANCE DES RESSOURCES ÉLECTRONIQUES POUR LES ÉTAPES DE PRÉPARATION D'UNE FORMATION EN FOS

L'élaboration d'une formation de langue spécialisée se résume en quelques grandes étapes² dont celles qui nous intéressent ici portent sur *l'analyse des besoins langagiers du public*³ et sur *la collecte des données*, parce que liées le plus étroitement à l'exploitation des ressources électroniques. L'analyse des besoins représente le point de départ dans l'élaboration d'un cours de FOS *consistant en un recensement des situations communicatives dans lesquelles se trouvera ultérieurement l'apprenant et surtout de prendre connaissance des discours qui sont mis à l'œuvre dans ces situations*.⁴

Pour ce faire, le concepteur dispose de quelques possibilités. Notamment, il pourrait soit essayer d'établir un contact préalable avec les apprenants pour connaître leurs besoins réels, soit s'appuyer sur sa propre expérience ou sur l'expérience des professionnels impliqués dans le domaine-cible ou bien il pourrait consulter les manuels didactiques existant sur le marché. Ces stratégies impliquent toutefois des contraintes de nature différente. D'abord, l'expérience du terrain montre qu'il est souvent impossible de prendre contact avec le public avant la formation étant donné que les matières optionnelles (le cas du français) ne sont choisies qu'en début de l'année universitaire. Par conséquent, les formateurs sont obligés d'anticiper les besoins du public potentiel en trouvant des moyens et des ressources supplémentaires pour se renseigner sur la spécialité en question. De l'autre côté, l'expérience limitée du formateur dans des domaines spécifiques, comme l'informatique ou la médecine par exemple, la coopération insuffisante avec les professionnels et le manque de manuels didactiques ne font qu'accentuer les difficultés liées à la conception d'une formation spécialisée.

Pour ce qui est de la collecte des données, *elle constitue le centre de gravité de la démarche FOS qui fournit au concepteur les informations et discours qui serviront de socle pour la constitution du programme de formation linguistique*.⁵ Plus concrètement, à ce stade le concepteur devrait se familiariser

² Ces étapes sont: la demande ou l'offre de formation, l'analyse des besoins du public, la collecte des données, le traitement des données et l'élaboration des activités didactiques.

³ Il est à préciser que dans cette communication la notion de public fait référence aux étudiants des disciplines non-linguistiques ayant choisi le français comme matière facultative.

⁴ Mangiante, Jean-Marc.& Parpette, Chantal: *Le Français sur Objectif Spécifique: de l'analyse des besoins à l'élaboration d'un cours*, p.5.

⁵ Amir Gahmia, *Méthodologie d'élaboration d'un cours de français sur objectifs spécifiques(FOS) dans des établissements de la formation professionnelle*, p.48.

avec la spécialité, ses situations de communication, ses documents et ses discours spécifiques ce qui nécessite un travail de terrain, c'est-à-dire, se rendre sur les lieux de travail, prendre rendez-vous avec des professionnels, consulter des documents spécialisés, etc. Ces démarches impliquent un grand effort personnel et s'avèrent souvent assez coûteuses pour le formateur.

Pour remédier aux inconvénients liés aux étapes d'analyse et de collecte, les formateurs ont régulièrement recours à l'Internet, s'affirmant de nos jours comme une source d'information par excellence dans d'innombrables domaines et, par conséquent, devenant partie intégrante de la préparation d'un cours de langue spécialisé.

Grâce aux sites Internet (pédagogiques ou grand-public), aux portails de différentes institutions et entreprises ainsi qu'aux documents officiels, le formateur peut avoir un accès immédiat aux informations sur le domaine spécifique, sur les métiers y afférents, sur ses principaux acteurs et interlocuteurs ou bien sur les débouchés professionnels. L'espace numérique offre un très large éventail de ressources constituant une véritable richesse pour le concepteur, surtout pour leur aspect "plurimédia" (la présence dans un même document des trois types de médias: le texte écrit, le son et l'image) et pour la possibilité d'un traitement hypertextuel, les rendant encore plus riches en informations.

Tous ces éléments offrent la possibilité à l'apprenant d'interagir avec les informations qui lui sont données et de construire son propre parcours d'apprentissage. D'autre part, la possibilité d'accéder à ces ressources sans contraintes spatio-temporelles facilite dans une grande mesure la préparation du cours de FOS, d'autant plus que les besoins et l'intérêt du public évoluent au fur et à mesure de la formation en fonction du programme de leur discipline primaire.

2. LES RESSOURCES ÉLECTRONIQUES POUR LE F.O.S

Selon la définition la plus souvent citée, une ressource pédagogique *est toute entité (numérique ou non) utilisée dans un processus d'enseignement, de formation ou d'apprentissage*.⁶ Parmi les entités électroniques destinées pour le FOS on retrouve généralement des sites Web (spécialisés ou grand-public) mettant à disposition des fiches pédagogiques téléchargeables, ensuite, des revues spécialisées, des dictionnaires, des glossaires et des encyclopédies. Selon que ces ressources sont accompagnées ou non de consignes pédagogiques et d'activités linguistiques on peut les classer en deux groupes: *ressources pédagogiques* ou *didactisées* et *ressources non-pédagogiques* ou *brutes*.

À part cette classification, on s'attache ici à faire une analyse de certains aspects didactiques des ressources pédagogiques pour voir dans quelle mesure elles sont exploitables en cours de FOS. Étant donné la multiplicité des domaines

⁶ Définition tirée du Standard LOM (Learning Object Metadata).

relevant de FOS, cette analyse se limitera aux ressources destinées pour le français de l'informatique et le français des affaires.

3. LES RESSOURCES ÉLECTRONIQUES POUR LE FRANÇAIS DE L'INFORMATIQUE

Nous avons opté pour le français de l'informatique parce qu'à notre avis c'est l'une des spécialités les plus directement liées à l'exploitation des ressources électroniques. Cela s'explique par le fait qu'il n'existe sur le marché qu'une méthode didactique dans ce domaine, c'est *informatique.com*, édition de Clé International. Dans ces conditions, le formateur ne pourrait pas concevoir le cours de FOS sans recourir aux ressources sur Internet. Selon les résultats de notre recherche, il existe pour cette spécialité deux sites web pédagogiques (didactisés), plusieurs sites non-pédagogiques, des revues spécialisées, ainsi qu'un bon nombre de dictionnaires. Dans cet article, on présente les ressources que l'on estime les plus adéquates et les plus utiles pour un cours de français de l'informatique.

3.1. Les ressources pédagogiques pour le français de l'informatique

Pour l'analyse des ressources didactisées on va utiliser une *grille d'évaluation d'un site Internet pédagogique*, tout en se limitant aux aspects didactiques tels que: le public cible, le type d'exercices proposés, le support contenu dans la ressource et les compétences communicatives visées.

3.1.1. Le vocabulaire de l'informatique⁷

Il s'agit d'une application Web intégrée dans un site conçu par le Centre collégial de développement du matériel pédagogique du Québec (CCDMD). Cette application met en ligne un jeu de sensibilisation à l'emploi du vocabulaire informatique le plus courant, pour un public de niveau débutant ou faux-débutant. Les exercices y proposés sont au nombre de six, à savoir: *Étiquetage*, *Clavier*, *Mots choisis*, *Méli-Mélo*, *Qui suis-je?* et *Circuits*, composés de plusieurs étapes ou écrans proposant un même type d'activité.

On y retrouve des exercices de repérage, de complétion par des questions à choix multiples (QCM), d'association des termes aux définitions et des mots à reconstituer à partir de lettres données. En appuyant sur le bouton *Info* en bas de l'application, s'affiche une fenêtre contenant la consigne de l'exercice en cours. Certains termes informatiques sont accompagnés d'explications que l'on peut obtenir en posant le curseur sur le symbole ①. La compétence principale visée par les activités c'est la compétence lexicale mais par les nombreuses définitions et explications offertes, l'apprenant peut aussi bien développer ou améliorer la compétence sémantique ainsi que la compréhension écrite. L'application ne

⁷ http://www.ccdmd.qc.ca/fr/jeux_pedagogiques/?id=1065&action=animer

propose aucun support audiovisuel d'où l'impossibilité de s'entraîner sur la compréhension orale. On n'y retrouve aucun exercice de production non plus.

Ce jeu de vocabulaire pourrait être exploité en complément de manuel didactique ou en combinaison avec d'autres activités et exercices communicatifs.

3.1.2. Cours d'informatique⁸

Développé par un enseignant désireux de partager des informations sur l'enseignement de l'informatique, ce site se donne pour objectif de faire acquérir les connaissances de base de l'informatique. Dans ce but, l'auteur met en ligne deux cours interactifs gratuits: *Informatique de base* et *Informatique pour les scientifiques*. Le premier cours est composé de plusieurs leçons traitant de sujets différents: *les périphériques, la souris, les programmes, le courriel* etc. Chaque leçon est organisée en chapitres contenant une partie théorique et, parfois un document audio où sont enregistrées les consignes des exercices et une partie de la leçon. La théorie est suivie de questions ouvertes ou à choix multiples, d'exercices de repérage, de recherche ou de résumé. Ces activités variées favorisent largement le développement de toutes les compétences communicatives voire l'acquisition des aptitudes pratiques et des savoir-faire chez l'apprenant. Un autre aspect utile de cette ressource c'est l'évaluation ouverte, offrant des explications tant sur les réponses erronées que sur les exactes.

Le site est certes assez riche en contenu et en activités mais présente quand-même quelques inconvénients. N'étant pas destiné pour un cours de langue, il ne précise pas le niveau du public cible, propose des sujets assez complexes même pour le formateur, et néglige complètement l'aspect grammatical. Par conséquent, on conseille d'utiliser cette ressource pour les niveaux plus élevés et en la complétant d'exercices qui permettront de faire développer les compétences linguistiques. Certaines des leçons peuvent être adaptées, coupées, remaniées ou résumées en fonction du niveau et des besoins du public.

3.1.3. TV5⁹

Ce site met à disposition des ressources pédagogiques dont l'objectif est avant tout d'aider à la compréhension des reportages télévisuels, de faire améliorer la grammaire et d'offrir un vocabulaire nouveau. Dans la rubrique intitulée *Langue française* on découvre un grand nombre d'exercices interactifs et auto-correctifs à partir de documents audiovisuels en ligne. Les ressources relatives à l'informatique sont disponibles dans les collections *Un jour en Europe* et *Infos d'Europe*. Les exercices y sont proposés par niveau tandis que les documents vidéo sont accompagnés de transcriptions et de résumés des enregistrements.

⁸ <http://info.sio2.be/>

⁹ <http://www.tv5.org/>

Quant aux compétences, ces ressources favorisent la compréhension orale par des exercices de mise en relation, des grilles d'écoute, des QCM, des exercices à trous et des activités de reconstruction et de repérage, mais au détriment de l'expression orale étant donné qu'on n'y trouve pas de procédures impliquant une production langagière. Les auteurs n'ont pas prévu non plus d'exercices de compréhension écrite même si l'on pourrait, à cet effet, se servir de la transcription des documents sonores. Tous les exercices étant auto-correctifs et accompagnés d'une évaluation immédiate, ces ressources sont exploitables par un apprenant en totale autonomie. Il est à noter cependant que l'exploitation de ces ressources en classe est conditionnée par un accès à l'Internet les exercices ne pouvant être effectués qu'en ligne. Par contre, le document vidéo est téléchargeable avec le logiciel gratuit RealPlayer.

3.2. Les ressources non-pédagogiques pour le français de l'informatique

On classe dans cette catégorie les ressources qui ne sont pas conçues à des fins pédagogiques et par conséquent, ne proposent pas d'activités linguistiques mais qui pourraient, toutefois être utilisées en cours de FOS après avoir subi des remaniements à des fins didactiques. Parmi ces ressources on rencontre le plus souvent des cours spécialisés en ligne, des magazines, des dictionnaires, des glossaires et des encyclopédies.

3.2.1. Cours d'informatique en ligne Xyoos¹⁰

Un site en pleine construction permettant d'apprendre l'informatique en ligne à travers sept thèmes: Ordinateur, Souris et clavier, Bureautique, Windows, Internet, Multimédia, Matériel et Réseaux, répartis selon quatre niveaux de difficulté (débutant, facile, moyen, difficile). Les leçons sont assez lisibles, présentées de manière claire et simple et favorisant la didactisation pour la formation en FOS. Un autre point pratique c'est que le site met à disposition un dictionnaire de jargon informatique.

EPN de la Haute-Lesse¹¹

Sur le site de l'Espace Public Numérique de la Haute-Lesse on peut accéder à un cours d'Informatique pour débutants qui propose dix fiches pratiques traitant des sujets de base (la découverte de l'ordinateur, ses périphériques, la souris, le clavier) ainsi que deux cours détaillés sur les systèmes d'exploitation Windows et Ubuntu.

Helpclic.net¹² présente un éventail de 336 tutoriels dans divers domaines de l'informatique. Certains de ces tutoriels peuvent être utiles lors d'une conception d'un cours de FOS (bases de données, Internet, création de site,

¹⁰ <http://www.cours-informatique-gratuit.fr/>

¹¹ <http://www.epn-haute-lesse.be/>

¹² <http://www.helpclic.net/>

réseaux) tandis que les autres sont assez complexes pour un formateur en langues.

3.2.2. Revues spécialisées

Le Monde informatique¹³ et **Informatique Magazine**¹⁴ sont deux portails consacrés à l'informatique présentant les actualités du monde informatique, les nouveaux produits, les études et les découvertes, les nouveaux matériels et les services informatiques. Ces portails peuvent servir comme de véritables banques de supports textuels et audiovisuels pour le cours de FOS.

3.2.3. Dictionnaires, glossaires et banques terminologiques gratuits

En tant que ressources de référence dans cette catégorie on peut citer les suivantes:

- **Dicofr.com**¹⁵, un dictionnaire de l'informatique et d'internet donnant accès à 4406 définitions assez détaillées;

- **Le lexique informatique de l'APFA**¹⁶ (Actions pour promouvoir le français des affaires) faisant partie du projet *Mots des affaires, de l'informatique, de l'internet et du sport* et offrant la possibilité soit de partir des termes étrangers et d'en trouver les équivalents français soit de chercher un terme français et d'en obtenir la définition;

- **Le grand dictionnaire terminologique (GDT)**¹⁷ qui est une banque de fiches terminologiques rédigées par l'Office québécois de la langue française.

4. LES RESSOURCES ÉLECTRONIQUES DIDACTISÉES POUR LE FRANÇAIS DES AFFAIRES

À la différence du français de l'informatique, le domaine des affaires est un domaine "traditionnel" de FOS pour lequel on trouve une grande variété de manuels didactiques ainsi que de ressources numériques. Dans cet article, on fait un panorama de ressources en ligne pour cette spécialité de FOS en accordant une plus grande importance à l'analyse de cinq sites web qu'on a trouvés d'une grande utilité dans l'enseignement pratique du FOS.

4.1. Le site de CITIM¹⁸

Le site de *Citim* représente un outil d'autoformation en ligne aidant à mieux comprendre le monde du travail. Les ressources offertes se présentent sous forme

¹³ <http://www.lemondeinformatique.fr/>

¹⁴ <http://www.informatique-magazine.fr/>

¹⁵ <http://www.dicofr.com/>

¹⁶ <http://www.presse-francophone.org/apfa/sommaire.htm>

¹⁷ <http://gdt.oqlf.gouv.qc.ca/>

¹⁸ <http://www.citim.velay.greta.fr/>

de situations professionnelles permettant de développer vingt-deux thèmes différents (*le contrat de travail, le salaire, le droit à la formation, etc.*) à partir de textes accompagnés d'informations pratiques. Dès la page d'accueil, l'utilisateur peut choisir entre un parcours autonome ou un parcours guidé par le formateur qui sélectionne les thèmes en fonction des besoins de l'apprenant. Chaque thème est composé d'un dialogue présentant les informations les plus importantes du domaine concerné qui est aussi disponible sous forme audio, suivi d'un texte narratif reprenant les principales idées. Des tests de QCM permettent de vérifier la compréhension (écrite ou orale) du dialogue et des informations pratiques données en complément.

Malgré la richesse des sujets abordés qui favorisent l'acquisition d'un vocabulaire assez riche du domaine du travail, le site ne propose aucune activité reprenant le lexique et ne fournit aucune définition des termes employés. On constate aussi une monotonie du point de vue des activités proposées ces dernières se limitant toujours aux QCM. Les auteurs n'ont pas prévu non plus d'exercices visant le développement des compétences de production. Par contre, ces ressources ont bien intégré l'aspect socioculturel en offrant des éléments de la vie professionnelle en France par le biais des situations stéréotypées. Un point pratique de ces ressources c'est qu'on peut aussi bien les télécharger et installer sur un disque dur ou sur un CD ou en obtenir une version papier à partir du site.

4.2. Le site de la CCIP¹⁹

Le centre de langue française de la Chambre de Commerce et d'Industrie de Paris (CCIP) met en ligne des textes accompagnés de fiches pédagogiques avec des corrigés prêts à l'emploi, précisant les objectifs communicationnels, linguistiques et professionnels. Ces ressources portent sur quatre domaines différents: le monde des affaires, le monde du tourisme et de l'hôtellerie, le monde juridique et le monde scientifique et technique. Les ressources du domaine des affaires, destinées tant aux enseignants qu'aux apprenants en autonomie, comprennent plusieurs sous-catégories de documents dont le contenu décrit les traits principaux du monde de l'entreprise. Ces documents sont suivis d'un répertoire assez complet d'activités de compréhension et de production écrites et orales, assorties souvent de fiches téléchargeables.

En analysant les fiches d'exercices on a pu constater la présence de presque toutes les stratégies de compréhension/production: questions ouvertes et fermées (vrai/faux, mettre une croix), grilles d'écoute et à compléter, résumé, activités de reformulation, de reconstitution ou de repérage, commentaires, jeux de rôle mais aussi des exercices de grammaire. À part les compétences communicatives, la variété d'activités proposées favorise largement la créativité et l'interaction tout en rendant le cours plus intéressant et plus dynamique.

¹⁹ <http://www.francais.cci-paris-idf.fr/>

4.3. Bonjour de France²⁰

Ce "cyber-magazine" éducatif propose des fiches pédagogiques sur le français des affaires pour les niveaux A2 et B1/B2, à destination d'un apprenant en autonomie. Les exercices y proposés, qui d'ailleurs ne sont pas très nombreux, sont liés aux documents écrits ou audiovisuels et ne peuvent être réalisés qu'en ligne. Les auteurs ont choisi de mettre l'accent sur les compétences linguistiques (lexicale et grammaticale) et de compréhension par le biais des QCM, des textes à trous, grilles d'écoute, activités de reconstitution, de repérage, de complétion, au détriment de l'expression qui est totalement négligée.

4.4. Soyez efficace au bureau²¹

La visée de ce blog, créé par quatre formatrices du secteur ISP (insertion socioprofessionnelle) c'est de développer les compétences de base utiles à tout employé. Elles ont choisi d'atteindre cet objectif en offrant huit thèmes liés au domaine professionnel, accompagnés de fiches pédagogiques contenant des activités de repérage, de complétion, des textes à reconstituer et des questionnaires. Ces activités permettent de développer les compétences linguistiques mais aussi d'enrichir sa culture générale et son savoir-faire relatif au domaine professionnel. Soucieuses de favoriser la mise en commun, les auteurs n'ont pas proposé de corrigés pour les exercices qui auraient été cependant d'une grande utilité pour les enseignants. Le site donne accès à des outils pratiques qui complètent le parcours proposé, comme des dictionnaires, des logiciels de conjugaison, de correction ou de traduction ainsi que des liens vers des sites informatiques extérieurs.

4.5. Make French your business²²

C'est le titre d'un cours du français des affaires mis en ligne sur le site de BBC à destination d'un public anglophone débutant. Le parcours est organisé autour de six thèmes relatifs aux situations professionnelles de base: *Les bonjours*, *Se présenter*, *Téléphone et rendez-vous*, *Directions et réservations*, *Premiers contacts*, *L'entreprise* dont chacun se compose d'un document audio, d'une transcription, d'exercices relatifs au document et d'un test pour vérifier la compréhension de l'unité thématique. Les apprenants peuvent y retrouver aussi du vocabulaire et les expressions clés pour chaque thème. Pour vérifier la compréhension de l'enregistrement sont proposés des grilles d'écoute, des QCM, des exercices de repérage et de reconstitution. Par contre, l'unique possibilité de s'exprimer à l'écrit est donnée par des exercices de complétion ce qui à notre avis n'est pas suffisant.

²⁰ <http://www.bonjourdefrance.com/>

²¹ <http://www.wmaker.net/aubureau/>

²² <http://www.bbc.co.uk/languages/french/business/index.shtml>

Le site ne propose aucune activité de production orale, ni de compréhension de l'écrit. Cependant, à travers les différentes thématiques abordées l'apprenant pourrait acquérir des compétences socioculturelles et de culture générale ainsi que des attitudes pratiques du domaine des affaires. Même si une vérification des réponses en ligne est proposée après chaque exercice, cette option ne fonctionne pas, ce qui rend impossible l'apprentissage en autonomie. Par conséquent, les exercices doivent être effectués en présentiel, c'est-à-dire en présence de l'enseignant.

5. LES RESSOURCES NON-PEDAGOGIQUES POUR LE FRANÇAIS DES AFFAIRES

La liste de ressources qu'on propose ne se veut pas du tout exhaustive mais sélectionne les sites Internet les plus cités par des bases de données relatives au FOS.

5.1. La correspondance professionnelle²³

Sur cette page on peut trouver des liens vers des sites web consacrés au français des affaires, regroupés en quatre catégories: des sites portails consacrés au français (soit des sites qui regroupent des liens vers d'autres sites), des sites consacrés à la grammaire, des sites consacrés au vocabulaire, la boîte à outils qui regroupe des sites consacrés à l'argumentation, au téléphone, à la correspondance etc.

5.2. Onisep²⁴

Le site de l'Office national d'information sur les enseignements et les professions représente une véritable base de données d'environ 600 métiers relevant des secteurs différents. Outre les fiches descriptives, on y retrouve 400 documents audiovisuels sur les métiers et 200 documents sur différentes études, accessibles sur la plate-forme vidéo Onisep TV: <http://onisep.tv.onisep.fr/>. Il s'agit de témoignages de jeunes, professionnels ou élèves, en situation de travail ou de formation. Les vidéos peuvent être sélectionnées par secteur d'activité, par centre d'intérêt ou par ordre alphabétique.

5.3. Dictionnaire d'apprentissage du français des affaires (DAFA)²⁵

Le DAFA est le dictionnaire de référence pour le français des affaires, destiné aux apprenants de niveau intermédiaire ou avancé, aidant à mieux utiliser le langage du monde des affaires et de l'économie dans des situations de communication réelle. Le dictionnaire décrit plus de 3200 notions et contient

²³ http://www.ua.ac.be/main.aspx?c=*TEWFRANS&n=10020

²⁴ <http://www.onisep.fr/>

²⁵ <http://www.projetdafa.net/>

11.000 combinaisons de mots, ce qui est très utile pour les non francophones, pour qui ces combinaisons du français ne sont pas souvent prévisibles à partir de leur langue maternelle.

Plus de 3000 phrases-exemples inspirées de textes authentiques illustrent l'emploi concret des mots et des collocations.

5.4. Dictionnaire commercial²⁶

Ce dictionnaire en libre accès est conçu et mis en ligne par l'Académie des sciences commerciales et contient 9000 termes couvrant les domaines du commerce mais plus largement il traite du management et des disciplines liées à l'environnement de l'entreprise: économie, prévisions, statistiques, psychologie, finances, informatique, droit, etc. La recherche peut être simple, donnant une définition assez simple et précise du terme ou de l'expression ou bien élargie si l'on veut obtenir une liste de mots à sens proche.

QUELQUES OBSERVATIONS FINALES

L'analyse effectuée montre que les ressources électroniques didactisées pour les domaines de l'informatique et des affaires n'accordent pas la même attention à toutes les compétences communicatives. Notamment, dans la plus grande partie elles favorisent l'acquisition du lexique spécialisé et la compréhension écrite au détriment du développement des compétences de production et surtout de l'expression orale, faute de supports audiovisuels offerts. Ces ressources sont certes d'une très grande utilité pour le formateur de FOS mais ne peuvent pas être exploitées en l'état, c'est-à-dire sans une adaptation préalable en fonction des objectifs du cours et des besoins du public.

Lors de notre recherche sur Internet on a pu constater aussi que l'offre de ressources didactisées est beaucoup plus généreuse pour les domaines traditionnels de FOS à la différence de l'Informatique ou des Systèmes d'information, toujours très peu enseignés. Cela étant, il nous semble important d'attirer l'attention des enseignants concernés sur la possibilité, ou encore la nécessité, d'une mise en ligne des supports qu'ils exploitent en classe et des ressources qu'ils trouvent utiles ou tout simplement sur l'échange de bonnes pratiques relatives à l'enseignement de ces branches de FOS. Ceci pourrait être facilement réalisé par des blogs spécialisés ou des pages personnelles.

²⁶ <http://www.dictionnaire-commercial.com/>

BIBLIOGRAPHIE

- CUQ, Jean Pierre & GRUCA, Isabelle: *Cours de didactique du français langue étrangère et seconde*, PUG, Grenoble, 2005.
- CUQ, Jean Pierre & GRUCA, Isabelle: *Dictionnaire didactique du français langue étrangère et seconde*, CLE International, Paris, 2003.
- DEMAIZIÈRE, Françoise: "Didactique des langues et TIC: les aides à l'apprentissage", *Apprentissage des langues et systèmes d'information et de documentation (ALSIC)*, 2007, p. 5-21. <http://alsic.u-strasbg.fr/v10/demaiziere/alsic_v10_01-rec1-htm>
- GAHMIA, Amir: "Méthodologie d'élaboration d'un cours de français sur objectifs spécifiques (F.O.S) dans des établissements de la formation professionnelle", *Synergies Algérie*, n° 8, 2009, p. 45-52. <<http://ressources-cla.univ-fcomte.fr/gerflint/Algerie8/amir.pdf>>
- MANGIANTE, Jean-Marc & PARPETTE, Chantal: *Le Français sur Objectif Spécifique: de l'analyse des besoins à l'élaboration d'un cours*, Hachette Livre, Paris, 2004.
- QUOTB, Hani: *Vers une didactique du français sur objectifs spécifiques médié par Internet*, Publibook, Paris, 2009.
- QUOTB, Hani: "Analyse de Citim", *ALSIC*, Vol. 9, 2006, p. 199-210. <<http://alsic.revues.org/258>>
- TOMÉ, Mario: "L'enseignant de FLE et les ressources Internet", *Revista de Estudios Franceses Cédille*, Vol. 2, 2006, p.114-133. <<http://cedille.webs.ull.es/dos/tome.pdf>>

SITOGRAFIE

- APFA (Action pour promouvoir le français des affaires)
<<http://www.presse-francophone.org/apfa/sommaire.htm>>
- Bonjour de France (Cyber-magazine)
<<http://www.bonjourdefrance.com/>>
- CCIP (Chambre de commerce et d'industrie de Paris)
<<http://www.francais.cci-paris-idf.fr/>>
- Centre collégial de développement de matériel didactique (Le vocabulaire de l'informatique)
<http://www.ccdmd.qc.ca/fr/jeux_pedagogiques/?id=1065&action=anim>
- CITIM (Outil de formation en ligne)

- <http://www.citim.velay.greta.fr/>
Cours d'informatique
- <http://info.sio2.be/>
DAFA (Dictionnaire d'apprentissage du français des affaires)
- <http://www.projetdafa.net/>
Dicofr.com (Dictionnaire de l'informatique et d'internet)
- <http://www.dicofr.com/>
Dictionnaire commercial (Académie des sciences commerciales)
- <http://www.dictionnaire-commercial.com/>
Espace numérique publique de la Haute-Lesse (Cours d'informatique)
- <http://www.epn-haute-lesse.be/>
GDT (Le grand dictionnaire terminologique)
- <http://gdt.oqlf.gouv.qc.ca/>
Helpclic.net (Cours d'informatique)
- <http://www.helpclic.net/>
Informatique magazine (Revue informatique)
- <http://www.informatique-magazine.fr/>
Le monde informatique (Revue informatique)
- <http://www.lemondeinformatique.fr/>
Make french your business (Cours de français des affaires sur BBC)
- <http://www.bbc.co.uk/languages/french/business/index.shtml>
ONISEP (Site sur les métiers et les formations)
- <http://www.onisep.fr/>
Soyez efficace au bureau! (Exercices en ligne)
- <http://www.wmaker.net/aubureau/>
TV5MONDE
- <http://www.tv5.org/>
Université d'Anvers (Ressources sur le français des affaires)
- http://www.ua.ac.be/main.aspx?c=*TEWFRANS&n=10020
Xyoos : cours d'informatique gratuits en ligne
- <http://www.cours-informatique-gratuit.fr/>

MARIJA GRUPCHEVA

Professor of English language

WHAT CAN COMPUTERS DO FOR YOUNG LEARNERS OF ENGLISH (AGE 6-10) AS A FOREIGN LANGUAGE?

ABSTRACT: The purpose of my work is to give a review of the benefits and negative aspects of using computers in teaching English as a foreign language for children age 6-10. Therefore, I will take into account the **critical period hypothesis** which asserts that there is a certain window in which language acquisition skills are at their peak. If language acquisition does not occur by puberty, some aspects of language can be learnt but full mastery cannot be achieved.

Since different resources correspond to different age and different skills, we will classify them in terms of vocabulary and grammar on one hand and the grade on the other. We as teachers are obliged to integrate the needs of the left and the right hemisphere at our students (i.e. language and memory). Oftentimes grammar and vocabulary can be painful and double-edged for both students and teachers so the role of computers here is to avoid tedious drills and frustration, to keep students up and running, to make grammar rules and words easy to memorize, and most of all to use them in real-life situations.

Key words: ICT resources, primary education, English, methodology, young learners

Pure theories and methods of foreign language teaching hardly ever proved solid and complex enough to be transposed without comprising the foreign language teaching. However, they always were and continue to be quite influential. Therefore I will outline the characteristic traits of two prominent theories of language acquisition: **behaviourist** and **innatist**. Skinner's behaviourism and Chomsky's innatism are diametrically opposing views and they are in fact very much contradictory. The **innatist approach** is based on the assumption that language acquisition is innately determined and that we are born with a certain system of language that we can call on later and which is responsible for the child's mastery of a native language in such a short time (Brown, 2002:24). According to Chomsky, this mechanism, which he calls the "language acquisition device (LAD) governs all human languages and determines what possible form human language may take" (DULAY, BURT, KRASHEN, 1982:6).

The **behaviourism** suggests that "infants learn oral language from other human role models through a process involving imitation, rewards, and practice. Human role models in an infant's environment provide the stimuli and rewards" (Cooter & Reutzel, 2004). When a child tries to utter or imitates the sounds or speech patterns they are usually praised and given affection for their efforts. Thus, praise and affection becomes the rewards.

Nowadays, however, it is hardly possible to accept any of these two options directly. Psychological research has recently progressed in the direction of regarding the human being as a mixture of genetically determined capacities and knowledge gained by experience (KONIECZNA). Children are required a genetic trigger for language acquisition but the genetic trigger could not be activated if there is nobody around them from whom they could learn behavior. This means that language acquisition requires situational stimuli plus LAD. As pointed out by VAN LIER (1996:170), "we can neither claim that learning is caused by environmental stimuli (the behaviorist position) nor that it is genetically determined (the innatist position). Rather, learning is the result of complex (and contingent) interactions between individual and environment".

Psychologists, linguists and pedagogists differ in their theories but they will all agree in one: that learning languages starts at the age of 4 and ends by the age of 8 because during this time there is no negative transfer from the mother tongue, the brain cells are still shaping and the speech apparatus is flexible and not yet developed. This period is the most sensitive to start learning a foreign language and it is best for forming sounds and structures. It might even extend all the way through puberty - but after that period is over, it becomes much harder for a person to learn a new language. It's not impossible, but children in that critical period have an almost universal success rate at achieving near fluency and perfect accents, while adults' results are more hit-and-miss.

In 2007 in schools in Macedonia, pupils started learning English in fifth grade (at the age of 11) which of today's standpoint of newly developed linguistic and psychological theories is proved to be late. For years it has been thought that teaching a foreign language to preschool-age children would be futile but now we know that **preschool years are vital years**. "During this period and especially the first three years of life, the foundations for thinking, language, vision, attitudes, aptitudes, and other characteristics are laid down," (Ronald KOTULAK, 1996). Later in life, everything an individual learns will grow from the information gained during these early years. Young children are natural language acquirers; they are self-motivated to pick up language without conscious learning, unlike adolescents and adults. They have the ability to imitate pronunciation and work out the rules for themselves. Any idea that learning to talk in English is difficult does not occur to them unless it is suggested by adults, who themselves probably learned English academically at a later age through grammar-based text books.

In primary schools in Macedonia, pupils started learning English in first grade (at the age of 6) in September 2008. When one teaches young learners age 6-10 they must not forget that teachers should not force students to learn but the teaching should be relevant and interesting to the learner and most of all it must be based on the child's understanding of the world. We as teachers are in a constant pursuit of something fresh, something that will keep our students up and running, something that will make them remember that a particular English class

was incredibly amusing... so among other techniques we use computers and the internet. As Stephen KRASHEN (1981) put it nicely: 'Language acquisition does not require extensive use of conscious grammatical rules, and does not require tedious drill'. With the use of computers and the internet, learners are seen as constructors of their own knowledge through active participation in the learning process, using computers as a problem-solving tool (DIXON-KRAUSS, 1996; GAVELEK and RAPHAEL, 1996; LAPP, 2000; PASSERINI and GRANGER, 2000; WILLIS, STEPHENS, and MATTHEW, 1996). Such computer-assisted language learning activities have pragmatic and linguistic objectives structured in a way that allows foreign language learners to learn while doing. Teacher's role in using computers and the internet is to define the task, make these resources available because with them students have limitless quantities of authentic language, resources of high quality and it makes it possible for the teacher to bring the world into his/her classroom. Computers and the internet allows students to be active instead of passive enabling them creative activities in which teachers become facilitators and pupils leaders. Oftentimes teachers struggle with the given textbooks and the process to change them is long and painstaking. Once the textbook is served to teachers, they have to use it for five years and only then are they allowed to claim its change. In my opinion some of the textbooks I use in my classroom are boring, not very resourceful, not well-structured, with flat and monotonous dialogues, barren of catchy images, the songs are outdated and they come with no rhyme (and we all know that rhyming songs are an instant way of busying one's mind with that song long after they have heard it, and most of all the feeling when pupils sing a learned song during lesson breaks is precious) and the sound of the voices not true to age. Therefore, we need to extend the activities in order to provide additional practice: a book unit has a limited number of pages and at times the need for practice of grammar, vocabulary, or skills is required as it is sources and additional materials to supplement the book. The multimedia and new sites supplement those plain text books. Use of computers and the internet in the classroom is not an optional extra, it is a Curriculum requirement, it is part of the law for primary education where it is clearly stated that 30% of the lessons should be conducted on computer.

Another problem arises with workbooks. In September 2012, we were instructed not to use workbooks in class since education is supposed to be free and students' parents will not have to spend money buying workbooks. This, unfortunately, became a real iron wall for teachers, because when teachers are forbidden to use workbooks and there are 20 pupils in their class, they will certainly not make copies every day for each child so to practice grammar or vocabulary. Therefore if computers and the internet is available (and it is) one just can't afford not to use it. The text books which we used to use with first graders are considered workbooks as well and an expensive material to buy. They include funny songs, rhymes, stories, coloring pages, matching exercises,

copying, drawing, connecting, cutting-everything that a teacher needs for a normal lesson to happen. We could rely on them, and they served an excellent pathway in organizing our lessons. Without them, computers and the internet is an inevitable choice.

Learning a language demands direct exposure to it and, thanks to computers and the internet, we, as teachers, can provide our learners with a wide range of activities that enable them to practice all language skills: listening, reading, speaking and writing as they would do in real-life situations. Computers and the internet becomes a platform for new vocabulary and grammar. Teachers will build a group work/pair work so pupils will communicate throughout their tasks and there should always be time in the middle and end of activities for students to ask questions.

While researching I came across two interesting terms by Marc Prensky that I would like to point out: **Digital immigrants** vs **Digital natives**. The first group are those people who did not grow with computers but they learn to use them as adults (most of the teachers add to this category). In contrast to digital immigrants there are children who grow up with digital technology and can use it easily and intuitively (nowadays every child wakes up with a computer under their chin) and they are called **digital natives**. Why do I mention this? Because of the effect of computers on the changes of the brain.

We know that the brain is not an unchanging organ. At a microcellular level, the infinitely complex network of nerve cells that make up the constituent parts of the brain actually change in response to certain experiences and stimuli. Our brains are under the influence of an ever-expanding world of new technology: multichannel television, video games, MP3 players, the internet, wireless networks, Bluetooth links - the list goes on and on (Susan GREENFIELD, 2009).

Before I start describing different types of exercises, I would like to familiarize you with the way the teaching of English language is organized and what are the most important aims and objectives a teacher should accomplish. When creating the Syllabus for I-IX grade the Ministry of Education considers the **Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment**, which was put together by the Council of Europe, abbreviated as CEFR which is a guideline used to describe achievements of learners of foreign languages across Europe and, increasingly, in other countries. The Common European Framework divides learners into three broad divisions that can be divided into six levels:

A Basic User

A1 Breakthrough or beginner

A2 Waystage or elementary

B Independent User

B1 Threshold or intermediate

B2 Vantage or upper intermediate

C Proficient User

C1 Effective Operational Proficiency or advanced

C2 Mastery or proficiency

In Macedonia though, in the primary education, there are three periods of learning English language: I-III grade, IV-VI grade and VII-IX grade. Students in the first three years or the first period of learning a language may partially reach the level of A1 (Breakthrough or Beginner). Students in the second period may thoroughly reach the level of A1 or partially reach the level of A2 (Waystage or Elementary), and students in the third period may thoroughly reach the level of B1 or partially the level of B2.

Students in first and second grade do not write nor read and their understanding of the language should be in terms of visual recognition of new words, auditive perception and repetition of fixed phrases, basic questions and songs, learning while doing, rhymes, games, mimes, acting, TPR activities, drawing, matching, connecting, cut-do-name activities, point to..., find the... and cut-and-paste.

Third grade students enter the world of English they can use in real life situations. They become literate, real scholars. With the learning of the alphabet comes reading as well, vocabulary adds up and students start writing short texts following a previously given model.

Fourth and fifth grade students learn similar things but fourth grade is more difficult than fifth because the shift from third to fourth is like jumping from childhood into adulthood. The grammar is more complex, students are supposed to know the difference between present simple and present continuous, the difference between countable and uncountable nouns. I consider fourth grade as the most important in the education of English language because once a child makes a gap in the knowledge of English in this grade, does not learn in a proper way or misses a class it is virtually impossible to fill that hole in future. Fourth grade is a pillar of future English knowledge and the most challenging grade to teach.

The resources are split in terms of vocabulary and grammar because the exercises incorporates the three types of learning styles (visual, auditory, kinesthetic) and offer possibilities that serve the needs of every student who is unique.

There are bunch of vocabulary-listening memory games appropriate for second and third graders where students have to match a picture on the upper row, memorize it and then click a box in the bottom row which will tell them, for example, the age with a whole phrase: 'I'm seven, I'm ten' or for body words more complex sentences: 'I can see with my eyes, I can smell with my nose...' so they need to find the eyes/nose respectively. I usually make students repeat the phrases before they go on to the next box because in that way they will gradually understand that they do not play the game just for fun but they play it for the sake of learning. These games are easy but they seek for full concentration

as the student has to be very attentive to watch, listen, memorize and do the action (if any). It is challenging at the same time, because it is not a game of luck but it actually demands for the ability of the student to power on the brain in order to find a correct match. The students with undivided attention find these games interesting but those who get easily tired are day dreamy and their attention span roams from one thing to another so the enthusiasm for such games slackens and they get frustrated and demotivated. What I do with short attentive kids is split the class in pairs or groups so those kids lean on the whole group, feel more secure and avoid the pressure of doing it by themselves and making mistakes.

<http://eslgamesworld.com> (Birthday vocabulary; Prepositions of place)

For third graders who are in the process of learning the alphabet or who have just learned the alphabet, games like ABC countdown, ABC antics, ABC order are easy for practice, learning and reviewing. They either need to provide for the next letter of the alphabet, to click on the letters from beginning to end but in the given time, or just to click on the letter which they hear. Students are not intimidated by them because the imagery is cartoon-like, mellow, and friendly. This website is appropriate to teach vocabulary in a very interactive way, as the students have immediate response to their actions. They can listen to real pronunciation and also repeat them to train.

<http://learnenglishkids.britishcouncil.org> (ABC countdown; Alphabet antics)

<http://www.learningplanet.com/act/abcorder.asp?contentid=172>

For fourth or fifth graders a perceptive game to review vocabulary is the one where students have to guess a blurry picture which becomes much clearer and clearer as the time is ticking. It allows them to recognize and choose words in a different activity and it provides visual effect which facilitates their memory. It also improves concentration and observation. It is good for making sentences and description using other parts of vocabulary and grammar (eg. It's raining and she's wearing blue umbrella).

<http://learnenglish.britishcouncil.org/en/word-games/pic-your-wits>

The next game is a hangman for fifth graders where students have to spell the present progressive forms of verbs to escape the hangman. The verb is part of a sentence and it is a collocation for that sentence, it means that only particular action verbs go with particular fixed expressions in English, one cannot say: "I'm showering myself", but "I'm having/taking shower". When this is practiced a couple of times students learn it by heart but not in the way like they would learn a rhyme with the pressure that they have to learn it just by reading it many times before they can memorize it. It allows for miming of other students when the pupil who is answering cannot come up with the phrase.

[http://www.esltower.com/Games/GrammarGames/present%20tenses/Present progressive hangman.html](http://www.esltower.com/Games/GrammarGames/present%20tenses/Present_progressive_hangman.html)

Board games such as snakes and ladders help children develop social language skills in that bad things can happen suddenly and without warning. For

instance, a child may be well ahead in the game, expecting to win easily. The child finishes his/her turn on the head of the longest snake and fall dramatically to last place. This type of reversal of fortune can be a rude shock to a young child and can be a valuable and safe early life lesson. It helps to prepare the child for life's little reversals. An added bonus of course is that in Snakes and Ladders you can still win the game even if you're well behind the leader. This is achieved by vaulting other players when you land on one of the tall ladders and then zoom to the top. Concepts such as *behind/in front of*, *up/down*, *under/over*, and time/math concepts such as *before/after*, *first second*, *third*, etc can be targeted during the game. For instance: 'Wow you have got 6. That puts you in front of me, but you're still behind Mihail. Teodora is in front, you are second and I am third. I am also last. My turn/roll. I need to roll a six to go up the ladder. I hope I do not roll a 3 because I will land on a snake's head and go down the ladder' (BRATHWAITE, B & SCHREIBER, I (2009), Hinebaugh, J.P. 2009)

[http://www.esltower.com/Games/GrammarGames/present%20tenses/Present Tenses Snakes And Ladders.html](http://www.esltower.com/Games/GrammarGames/present%20tenses/Present_Tenses_Snakes_And_Ladders.html)

Sequencing games like this is one of many skills that contributes to students' ability to comprehend what they read. Sequencing refers to the identification of the components of a story, such as the beginning, middle, and end, and also to the ability to retell the events within a given text in the order in which they occurred (FOX and ALLEN, 1983).

<http://www.eslgamesworld.com/members/games/grammar/present%20tenses/usans%20day%20reading%20present.html>

Transferable exercises with a USB drive include *songs* where every n-th word is missing and while listening the song students are asked to write down the missing word. I play part of a song three times which is enough for them to catch up the word but in order to do that everybody has to be immersed in the lesson, be careful not to talk to the classmate next to them and listen attentively. Or alternatively manipulating the text of the song-changing vocabulary or putting the text in the correct order. Writing *short stories* with scattered images - we do this as a group or pair activity so that everybody is included, students with poor performance are mixed with students who have a slightly better knowledge so as both students or the group of students contribute to the story without fidgeting, resting, sleeping, drumming nervously with their fingers on the desk. They feel secure, important and useful because it will be their own work, something that will stay with them, that will be read aloud and praised. Other activities include connecting words with pictures, writing a word for a given picture or vice versa, writing the missing letter in a word, unscrambling words-students usually do this activity within a given time frame as a revision, it is an exercise where it becomes obvious for students what they have learned or missed out, it measures the level of the acquired vocabulary and it shows students that they need to pay more attention when they learn the new words. These activities become less frustrating and more satisfying when students are

collaborating to find the missing words; their partnership against the machine motivates them to keep trying. Another exercise is to fill in the gaps with the correct form of the verb 'to be', the correct adverb of time, indefinite article a/an, plural of nouns. Demonstrative pronouns should be provided in gapped sentences with the help of arrows or pictures to show where the object is, whether is near or far from the sentence, whether it's singular or plural. Unscrambling sentences are good to jog student's logic, dictation to review vocabulary or grammar from previous lessons or as a closure of a unit and instead of a test. Writing dialogues following a model dialogue are amusing, they are accompanied by acting, reading in a funny voice, pretending to be somebody else using gestures and body language or even miming for the others to guess. Teachers can do this when students are not in the mood for doing anything, they are too sleepy or lazy, they are tired from the previous lessons, they are anxious about the upcoming test and etc. Plays play a fundamental role in the lives of children, they provide a link between school and home life, that is why this activity should be in connection with interesting everyday activities. Another activity is describing pictures of different characters where teacher describes the physical appearance of a character and students have to find that character, or describing pictures with actions using the present continuous tense.

However, sometimes it is vital to see computers and the internet as another tool available for the teacher - it is not the answer for everything. Computers and the internet should be used in combination with more traditional teaching techniques. Similarly the chosen computers and the internet activity is also vital - just sitting a child in front of a PC and expecting them to teach themselves is useless. It has to do a bit with modification-exercises and activities may need to be changed to give them an additional focus. For example, a listening activity may focus only on listening for information, it is adapted so that students listen a second or third time for a different purpose. For instance, before I do the story "Little fish" on the Internet, I split pupils in pairs or groups (it depends on the class size) and I give them A4 colorful sheets of paper with randomly scattered pictures. Pupils are asked to put the pictures in order as they think they will appear in the story and then try and guess the title of the story. This is a pre-listening activity. After they have heard the story, they check how many pictures they got right and then under each picture they write a topic sentence as a summary to the story.

<http://www.cookie.com/kids/story/>

Curriculum and the books repeat themselves sometimes slightly expanding the vocabulary. There is incoherence with a new vocabulary teachers need to teach and it is not in the book and the curriculum rules. But oftentimes the curriculum disregards the previous knowledge of the students because most of the students who enroll first grade already know half of the vocabulary and simple phrases learned during a course, maybe cartoons or computer games. They find the lesson boring so the teacher has to create challenging tasks and

activities even if it means going beyond the curriculum. By the time pupils get into third grade they know most of the pets and zoo animals that are supposed to be taught at third or fourth grade. What we do is introduce new vocabulary. New zoo animals and pets. An exercise we do here is playing animal sounds and pupils guessing, if they guess correctly they get points, or if somebody tries to be smart pants and say the word in advance before they even listen to it because they want to show in front of others, he/she is excluded from the game.
<http://www.findsounds.com/types.html>

The following games help practice self-introductory sentences with fourth graders. It is played one by one so everybody gets a chance to ask and answer the question. This exercise is vital for starter speaking because these are basic questions that we all ask in everyday situations. They make great ice-breakers and are good initiative to start a conversation. I ask students this type of questions at the beginning of almost every lesson and as the material becomes more and more full on, the questions become more complex. With enough repetition they stick to child's brain, like a song they like, like a well-known cartoon phrase.

<http://www.eslgamesworld.com> (greetings and self-introduction sentences)

Pronunciation is an essential component not only for learning a language but also for using that language. For this reason, the learning of proper pronunciation is a delicate area; students need to feel free to make mistakes and practice their pronunciation in order to increase their accuracy, but there are also times when pronunciation must be quickly corrected so that it does not impede the students' ability to understand and be understood. Also, native speakers are more likely to understand a foreigner, even if they make grammatical mistakes rather than if they make mistakes in pronunciation. Even the simplest words misspoken will keep foreigner from effectively communicating with native English speakers. Above the box of letters from which students have to make the word, there is a clue sentence describing the word. By clicking on a correct letter the pictures reveals itself bit by bit. If students get the letters on time, they will see a complete picture and a short description of the job. Depending on the grade (fifth or fourth) I choose the level of difficulty.

<http://www.english-online.org.uk/games/jobhuntergame.htm>

In the era of digital natives it is very difficult not to use computers in a classroom, we don't want to be addicted to them but we can't do without them. We all know that making a student an attentive learner is quite a challenge to undertake because in the Smartphones age and video games, one effective way to take back the attention of your students, to connect with them and give them essential skills is using technology. Nevertheless, many things can go wrong if we only rely on technology for a particular class. The laptops in the schools are getting old, they do not work properly and even if the battery is fully charged they switch off in the middle of an activity. On the other hand, computer overuse can bore learners and diminish the effectiveness of the class. Students do not see

computers as essentially educational tools. When we tell them that they are going to work with computers for the lesson, they don't understand that as something they will learn from but instead they cheer and clap because computers are something they use for relaxation. Students don't take computers seriously, at least not for the sake of learning but only for fun.

Another thing which teachers can't manage to do on a computer is a test. It takes too much time for students to solve it because writing in English on a computer is not easy for children their age in a way they struggle to find the keys on the keyboard, they get confused with words, they miss out letters, they don't really have a good coordination with the mouse, if it is too sensitive it jumps up and down and sometimes it gets stuck in the middle of the screen. School computers have an Open Office and sometimes the tests that teachers do in Word are not a match for the Open Office because the margins are displaced and the whole document is in a chaotic state.

Some of the activities teachers prepare on websites they choose, happened to be forbidden on the school server because they are regarded not safe even it is meant for education and has lots and lots of interesting activities. The teacher must always have a back-up-plan, it's important to make sure that technology is working beforehand and have a plan B in case of failure. A paper based activity that can save your class.

CONCLUSION

In sum, not all lessons can be done on computers. In teaching using the computer, we have to convince that using computers and the internet add something new, some real value to our teaching. But also, students should be trained to use the available technology efficiently. Collaboration and competition can be built into almost any type of language learning activity, on and off the computer. The classic strip story, where each student adds a sentence to that of the immediately-preceding student without seeing anyone else's sentences is one of many activities that computer should not replace. Other activities that cannot be replaced by computers and the internet are the golden oldies: Chinese whisper, What's the time Mr. Wolf, I spy, Simon says, Bingo, Blindfold guess, Fly Swatter game, Pictionary.

But some activities are far more productive with the resources that the computer can bring to bear. Text reconstruction is a good example. A teacher can create a sentence jumble by cutting up pieces of paper, but some websites can do it painlessly. With a paper cloze, students who get stuck on a word have to give up completely and look at the whole text (or ask the teacher individually for a specific answer); on the computer, they can get a letter or word as a hint and go on.

Technology shouldn't always take the place of well-polished traditional methods of teaching and learning. There must be a balance between computers and the internet and tradition in teaching because everything that is overused and

exaggerated tends to become boring and not fruitful. Computers and the internet are meant to enhance teaching and learning but not to become some robotic thing to do because nobody can replace the teacher, she/he is after all the best resource.

REFERENCES

- ALTENAICHINGER, Alexandra (2003): *Second language acquisition: The interface between theory and practice*, University of Graz, Austria, 8 p.
- OSTOJIĆ Branko (1980): *Psihološki i društveni faktori i nastava stranih jezika, Svjetlost, Sarajevo*, 16-26 strp.
- PRICA-SORETIĆ, Mirjana (1983): *Kognitivne sposobnosti i sposobnost čitanje na Engleskom kao stranom jeziku*, Prosveta, Beograd, 58, 59, 82-97 strp.

SITOGRAPHY

- DUNN, Opal: “How young children learn English as another language”
<<http://learnenglishkids.britishcouncil.org/en/parents/articles/how-young-children-learn-english-another-language?page=2>>
- WILSON, Reid: “A summary of Stephen Krashen’s: *Principles and Practice in Second Language Acquisition*” <<http://www.languageimpact.com/articles/rw/krashenbk.htm>>
- FINCH, A.E (2001): “Complexity in the language classroom”, Vol. 47, 2 p.
<<http://www.finchpark.com/arts/complexity.pdf>>
- GREENFIELD, Susan (2013): “Modern technology is changing the way our brains work” <<http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-565207/-Modern-technology-changing-way-brains-work-says-neuroscientist.-html>>
- LOW G, Beverton S (2004), “A systematic review of the impact of ICT on literacy learning in English of learners between 5 and 16, for whom English is a second or additional language”
<<http://eppi.ioe.ac.uk/cms/Default.aspx?tabid=214>>
<<http://www.effectiveict.co.uk/ictac/>>
<<http://www.teachervision.fen.com/skill-builder/reading-comprehension/48779.html>>
<http://crescent.rale.k12.wv.us/Webpage/lifelong_experiences.htm>
<<http://www.speechlanguage-resources.com/simple-board-games.html>>

Издавач:
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

За издавачош:
Проф. д-р Славица Велева, декан

Уредувачки одбор и Рецензенти:
Звонко Никодиновски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
Constantin-Ioan Mladin, Université « 1 Decembrie 1918 » d'Alba-Iulia,
Université « Saints Cyrille et Méthode » de Skopje
Isabella Chiari, Sapienza Università di Roma
Mojca Schlamberger Brezar, Université de Ljubljana
Јован Ајдуковиќ, Београд
Veno Pachovski, University American College, Skopje

Одговорен уредник:
Звонко Никодиновски

Компјутерска обработка:
Звонко Никодиновски

Печати и дизајн на корица:
БороГрафика-Скопје

Тираж: 250 примероци

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

81.2/44:004.0.087(062)
82.091:004.0.087(062)

МЕЃУНАРОДЕН симпозиум „Електронските ресурси и филолошките студии“
(1 ; 2013 ; Скопје)

Електронските ресурси и филолошките студии / зборник на трудови од Прв меѓународен симпозиум на тема „Електронските ресурси и филолошките студии“, Скопје 12-13 септември 2013 ; во редакција на Звонко Никодиновски = Electronic resources and philological studies / Proceedings of the 1th International Symposium on “Electronic resources and philological studies”, Skopje 12-13 September 2013 ; edited by Zvonko Nikodinovski. = Skopje: Faculty of Philology “Blaže Koneski”, 2013. - 432 стр. ; 23 см

Трудови на мак., фра., англ., шп., итал. и срп. јазик. - Фусноти кон трудовите

ISBN 978-608-234-012-8

1. Насл. ств. насл. - 1. International Symposium “Electronic resources and philological studies” (1 ; 2013 ; Skopje) види Меѓународен симпозиум „Електронските ресурси и филолошките студии“ (1 ; 2013 ; Скопје)

а) Лингвистички истражувања - Компјутерска технологија, применета - Електронски медиуми - Собири б) Компаративна книжевност - Компјутерска технологија, применета - Електронски медиуми - Собири в) Лингводидактика - Компјутерска технологија, применета - Електронски медиуми - Собири
COBISS.MK-ID 95194378

ЕЛЕКТРОНСКИТЕ РЕСУРСИ
И ФИЛОЛОШКИТЕ СТУДИИ

